

Class PS 3537

Book I 85 J 9

Copyright No. _____

COPYRIGHT DEPOSIT.

Raistas

(The Jungle)

30
370

Parašė

Upton Sinclair

1898

Lietuviškon kalbon versta iš angliškos

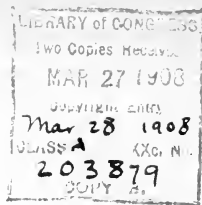

Išleido

Jonas Naujokas

Spauda "Lietuvos", 3252 South Halsted Street
Chicago, Ill.

Autorius yra suteikęs pavelijimą versti ir išleisti
jo apysaką "*Raistas*" (The Jungle)

Copyright 1908, by
Jonas Naujokas

Išleistojas pasilieka sau visas tiesas.

PRAKALBA.

Paveddamas mūsų visuomenei šitą knygą tikiu, jogei nors krislu pasitarnausiu savo tautai.

Nemažai buvo kalbėta ir rašyta, kaip pasirupinti, kad pasaulė plačiau žinotų apie Lietuvių tautą, kurią siaubunai, it jurių bangos, vos neužslopino. Nors ir dabar dar esame nenustoję kovoti už savo tiesas, vienog jau daug nuveikta ir priešais mūs priešų norą platinasi apšvietimas ir tautiškas bei politiškai - ekonomiškasis susipratimas bujoja.

Išsipildė geidimas, kad apie Lietuvių tautos butybę kiti dasizintų, nes dabar visoje civilizuotoje pasaulėje, yvairiose kalbose, pradėjo apie lietuvius minėti, kaip vienas šių dienų gambiausių Amerikos jaunųjų raštininkų *Upton Sinclair* aprašė lietuvius šitoje apysakoje, kuri jau perguldyta ir atspausta: francuziškai, vokiškai, ispaniškai, itališkai, vengriškai, švediškai, finiškai, japoniškai, maskoliškai ir kitose (net 18-ka) kálbose, teip kad milijonai žmonių ją skaito. Jos įturus sukėlė diskusijas Amerikos ir Europos parlamentuose. Ji visą žmoniųą sujudino.

Mums ji tuomi labiaus žingeidi, nes įtalpa paimta iš lietuvių gyvenimo, tai-gi ir išleidžiu lietuviškame vertime. Apysaka parašyta pasiremiant ant tikrų faktų, teisingai. Josios išleistojai pirmiau slapta nusiuntė advokatą į Chicagą ištirti dalykų stovį ir kaip tas, pabuvęs ten tulą laiką, patikrino, kad viskas teip ir yra, tada ir apysaka pasirodė. Mēsinyčių savininkai nebandė užginčyti, arba autorių pašaukti į teismą, tik stengėsi užtylėti, prašalinant kai - kuriuos dalykus. Šita knyga naudinga perskaityti ne tik Amerikos lietuviams, bet ir ēsantiems Lietuvoje, kurie veik nieko nežinodami apie gyvenimo sanlygas šitoj šalyje, bėga į Ameriką lenktyn vienas pro kitą, kaip į stebuklingąją šalį, tikėdami rasti miltų kalnus, medum upes tekančias, bet tankiausiai randa visai ką kitą, kaip Jurgis Rutkus apysakoje.

JONAS NAUJOKAS.

Išleistojas.

New York, N. Y.

Gegužio, 1 d., 1907.

UPTON SINCLAIR.

Upton Sinclair yra vienas iš žymesniųjų Amerikos jaunųjų raštininkų, kurio apysaka "The Jungle" į trumpą laiką pagarsėjo po visą plačiąją pasaulę, o Amerikoje padarė didesnę sujudimą, negu kokis nors kitas raštas, teip kad pati Washingtono valdžia jautėsi priversta arčiau dirstelėti į tasias, gėdą darančias šiądieninei civilizacijai, biaurybes, kurias jaunasis raštininkas ištyrė ir aprašė.

Jisai gimęs Baltimorėje, Md. 20 Rugsėjo, 1878 m. Vidutinius mokslus baigė miesto New Yorke kollegijoje 1897 m., o paskui per keturis metus lankėsi į Columbia University, New Yorke. 1900 metuose apšvedė su Meta H. Fuller. Vėliau lankėsi Universitete Princeton, N. J.

Pats apie save teip rašo straipsnyje: "*Ką man gyvenimas reiškia*" (What Life Means to Me. Cosmopolitan Magazine. Oct. 1906):

"Aš užgimiau tarp, teip vadinamų, aukštesniųjų vidutinių luomų, nes mano tėvai priklausė prie nusigyvenusios aristokratijos pietų valstijoje. Mane išauklėjo labai atitolinę nuo visko, įkvepiant aukštas mūsų tradicijas bei jautrų prisirišimą prie jų, o paskui paleido į naujagadyniškąjį mūsų pirklybos pragarą verstiesi kaip aš pats geriau pataikysiu. Įstojau į aukštesnes mokyklas, bet nedaug ką užbaigiau, nes netikdavau jų vėžėmis eiti. Vienas dalykas, kurį mylėdavau — tai knygynai. Aš pradėdavau ant visų kursų, pažūrėdavau ką mokintojai gali man duoti ir tada pamesdavau. Teip dariau per devynis metus, tuomi tarpu godžiai skaitydamas kitų tautų literatūrą ir lavindamasi ant smuiko, kaip kada po keturioliką valandų į parą.

"Teip galėjau elgtis pasidėkavojant savo gabumui, kokį turėjau rašyti apysakas iš atsitikimų tarp vaikinių, o teip-gi pataikant tasias parduoti. Gana ilgą laiką aš tasias tiesiog pasakodavau stenografui, nukalant apie po šešis ar aštuonis tukstančius žodžių per dieną ir tokiu budu užsilaikiau jau pradėdant nuo šešiolikos metų mano amžiaus. Labai tankiai apeidavau aplink visą Centrališkąjį Parką New Yorke, mintyse tverdamas pasaką. Tai buvo ką-tiktai po ispaniškajai karei ir vietas, kuriose mano didvyrius patikdavo kovyriausius atsitikimai, patalpindavau Kuboje; tvėrimą tųjų apysakų tada vadindavau "užmušinėjimu ispanų". Tuomet aš rašydavau po slaptvardžiais "Ensign (vėlavininkas) Clark Fitch" ir "Lieutenant Frederick Garrison" ir mano raštai patilpdavo perijodiškuose išleidimuose "True Blue Library" ir "Starry Flag Weekly".

"Dvidešimties metų budamas jaučiausi turįs įkvėpimą ir nuvykau į miškus, kad, atsiskyrus nuo visko, parašyti "didelę amerikonišką apysaką". Man teip rupėjo ją pradėti kogrelčiausiai, kad apsygyvenau miškuose dar

Balandžio mėnesyje, įsitaisęs ten šėtrą. Bet antrą naktį labai atšalo ir aš susikuręs ugnelę, kad susišildinti, uždegiau šėtrą ir mažai ko reikėjo, kad ir pats tenai bučiau likęs. Kiek vėliau vasarą, audros užkluptas, turėjau išbūti tris paras tuloje vietoje ant salos, maitindamasi išsikepinta varna. Galop mano pinigai pradėjo baigtis ir tada mitau vien tik žuvimis ir supelėjusiais prėskučiais.

“Rudenio užbaigęs savo apysaką ir, manydamas įgijęs sav vietą literaturoje ir pasitikėdamas turėti pelną, aš apsiavedžiau, nors vertė viso turto, kiek šioje pasaulėje tada turėjau, siekė į aštuonis dolerius. Veikiai su didele nusiminimu pamačiau, kad mano apysakos niekas nenori, į mano prakilnias, kaip maniau, mislis niekas netiki ir kad aš buvau atitolintas nuo visos civilizuotosios žmonijos — ištremtinys, valkata. Aš visai negalėjau rašyti palinksminančias skaitytojus pasakaites, kaip pirmiau, pats bandymas mane baisiai užgaudavo, o tokių pasakaičių išleistojai veikiai patėmijo, kad man kas nors kenkia ir nusikreipė nuo manęs. Jaučiau savo širdyje visas sunkenybes ir visus skausmus busimosios žmonijos, bet neturėjau pajegų išreikšti savo svajones; viskas, ką aš galėjau, tai šaukti iš gailesčio ir protestuoti nenuosekliai. Neturėjau draugų, neturėjau nė vieno, kas man patartų, vestų mane link šviesos. Mano turtingieji giminės jei atsiminę bandė man prigelbėti, tai viską ką prisijusdavo savo nudėvėtas drapanas, arba pasiūlydavo vietą mūsų šeimynai priklausančiame banke.

“Kadangi man ne tas rupėjo, tai neliko nieko daugiau, kaip vėla leistis į miškus ir gyvenant šėtrose bei paširėse, plauti sudynus, prižiūrėti kudikį ir paliegusiąją pačią ir gaminti raštus. Daug rustumo ir kartybių, ką man tada teko perleisti, patalpinau knygoje “Arthur'o Stirling'o dienraštis”; ji yra butent užrašomis jauno poeto, kuris alkį kėsdamas, skursta pastogėje, o galiaus sav gyvastį atima. Apysaka padarė geroką įspudį teip-pat Anglijoje, kaip ir Amerikoje, bet tai buvo knyga apie mano paties širdies jausmus, o žmonija dar neturėjo laiko atkreipti atydą ant pavienių ypatų. Tokios šmėklos kankino mane, kol nesusiduriau su socialistiškuoju judėjimu, kol mano kovą už buvį pradėjau matyti tiktai kaip dalelę visos žmonijos kovos.

“Priežastis, kad pradėjau rašyti “Raistą”, buvo meldimas socialistiškojo sanvairraščio “Appeal to Reason” parašyti jiems apysaką, kurią galėtų per savo laikraštį perleisti. Tada buvau užsiėmęs rašymu trilogijos, kurią stengiausi koveikiausiai užbaigti; tai buvo visa eilė pasakojimų iš Amerikos istorijos, bet, kiek rodėsi, Amerika nelabai jų pageidavo. Jausdamasi išsiliuosavęs iš tų protiškųjų pančių, maniau pamokysiu žmoniją kiek galiu, pagal tai ką pats esmi patyręs.

“Pradėjau apmislinėti plianą apysakai, kuri aiškiai perstatytų naujadyniškos pramonės sanlygas ir kaip tosios stumia darbo žmogų link socializmo. Tada buvo ką tiktai užsibaigęs didysis straikas Packingtown'e ir laikraščiuose budavo daug aprašymų apie tenaitinius reikalus, kurie atkreipė ant savęs mano atydą. Gerai žinojau, kad tai buvo vieta, kur nau-

jagadyniškos pramonės galybė viešpatavo kupinai ir kad jų įtekmė atsiliepia ant visų gyvenimo sanlygų apygardėje. Tai-gi nuvykau tenai ir septynes sanvaites išgyvenau žmonių tarpe. Kadangi buvau socialistas, jie mane priėmė nuoširdžiai ir išpasakodavo ką tiktai žinojo; budavo sėdžiu naktimis besikalbėdamas su jais, o dienomis kuris nors išlikdavo nuo darbo ir apvadžiodavo mane aprodinėjant ir aiškinant, jeigu su kuomi norėjau arčiau susipažinti, ar daugiau žinių įgyti. Aš tyrinėjau kiekvieną išgalę jų gyvenimo ir vienų tik mano patėmijimų bei užrašų butų diktokas tomas. Kalbėdavau ne vien su darbo žmonėmis bei jų šeimynomis, bet ir su perdėtiniais ir superintendantais, su panaktiniais bei karčiarninkais ir policistais, su daktarais ir advokatais, su politikieriais, kunigais bei filiantropais. Aš nesigailėdavau truso kiekvieną išgalę ištirti tikrai ir žinau kad toje linkmėje “Raistas” išlaikys aštriausią kritiką.

“Man ding jūs labai nusistebėsite, jeigu pasakysiu, jogei savo mierio esmi neatsiekęs, kuomet jums žinoma kokį trukšmą apysaka yra sukėlusi. Bet tas trukšmas pakilo suvisai netikėtai ir jis įvyko iš visai kitokios priežasties. Aš norėjau įbauginti šalį, parodant jai vaizdą, ką pramonės valdytojai daro su savo aukomis; visiškai iš netyčių atidengiau kitą dalyką — ką jie daro su mėsa, kurią visai pasaulei suteikia. Kitais žodžiais sakant aš taikiau į visuomenės širdį, o iš netyčių pataikiau į pilvą.

“Raistas” yra padaręs žymų įspudį; jo išleistojai viena diena Birželio mėnesyje paleido septynis tukstančius egzempliorių. Aš nemisliju, kad mes turėtume Amerikos literaturoje kokią nors kitą knygą, į kurios įtalpą tiek žmonių kančių įėję. Jos išleidimas pažymi pradžią proletarijato literatūros Amerikoje”.

Žodžiu “Jungle” (džiungl) Hindostane, Azijoje vadina didelius plotus žemės, daugiausiai pelkėtus, apaugusius vienur girios medžiais, kitur tik bruzgynais, o daugiausiai tai nendrėmis ir kitais pelkių augalais. Tenai daugiausiai prisilaiko tik tigras ir kiti draskantieji žvėrys, o teip-gi nuodingiausios gyvatės ir kitoki kirminai. Sinclair, užvadindamas tuomi vardu savo apysaką, matomai norėjo prie to prilyginti dabartines draugijiškąsias sanlygas, kur gyvenimo sukuryje niekas nesirupina apie kitų gerovę, tik apie save, išnaudojant ir naikinant silpnesnius, kur abelnai tik laukinių žvėrių tiesos viešpatauja.

Upton Sinclair jau gerai žinomas Amerikos literaturoje. Apart jo senesniųjų raštų, ir dabar telpančių laikraščiuose yvairios įtalpos straipsnių, skyriumi išėję šie didesnieji raštai: Pavasaris ir piutis, 1901 m.; Karalius Midas, 1901; Arthur'o Stirling'o dienrašis, 1903; Kunigaikštis Hagen. Fantazija, 1903; Manassas, 1904; šitoje apysakoje jis stengėsi nupiešti padėjiną murinų - vergų Suvienuose

Valstijose, naminēs karēs mete, kuri ir pakilo bandant vergijā pannaikinti; Musų buržuaziškoji literatura, 1904; Pramonēs kapitoni, arba istorija civilizuotojo žmogaus, 1906; Pramonēs respublika, arba Amerika už dešimts metų, 1907.

RAISTAS.

SKIRSNYS I.

Buvo jau ketvirta valanda, kaip ceremonija pasibaigė ir vežimai pradėjo suvažiuoti. Minia žmonių traukė paskui visu keliu, bene dėl to, kad Marė Berčinskaitė buvo užsiėmusi teip rupestingai viską tėjai veselijai rengti. Visas reikalas, galima sakyti, rymojo ant Marės pečių — tai jos buvo darbas prižiūrėti, kad viskas eitų kaip reikiant ir pagal nuo seno įsigyvenusius papročius. Švaistydamosi iš vieno šono į kitą, pastumėdama kiekvieną, kuris tik pasipynė jai po kojų, purydama ir primėdama visiems savo stipru balsu, Marė ištisą dieną rupinosi, kad kiti mandagiai užsilaikytų. Iš bažnyčios ji išėjo paskutinė, o norėdama pirmutinė pributi į salę, paliepė važnyčiai važiuoti greičiau. Kada vienog tas žmogus bandė daryti kaip jis nori, Marė pykstelėjo kariatės langą ir, iškišusi galvą, pradėjo puryti pirmiau lietuviškai, kurios kalbos tas nesuprato, o paskui lenkiškai, nes toji kalba buvo jam suprantama. Pasinaudodamas tuomi, kad sėdėjo kur kas aukščiau, važnyčia bandė pastatyti ant savo ir net pradėjo ginčytiesi; pasekme to buvo smarkus barnis, iš priezasties kurio, bevažiuojant Ashland gatve, prisirinko goviedos besivalkiojančių gatvėmis vaikėzų, kurie lydėjo iš abiejų šonų apie pusę angliškos mylios.

Tas pasirodė tuomi blogiau esant, nes apie duris ir teip buvo prisigrudę žmonių. Muzika jau buvo prasidėjusi ir iš tolo galėjote girdėti didėsės kymų “brum, brum”, bei žviegimą dviejų smuikų, kuriuodu ėjo lenktyn viens su kitu. Pamačiusi susigrudusius žmones, Marė pasiliovė besiginčijusi apie važnyčios pratėvius ir, iššokus iš dar neapsistojusios kariatės, nērė į žmonių tarpą, kad dasigrusti į salę.

“Z. Graičunas. Pasilinksmimams daržas. Vynas. Šnapsas” — teip garsino iškaba aukščiau durių. Daugelis skaitytojų regisi geriau supras, jeigu paaiškįsime, kad viskas tas atsibuvo karčiamos užpakaliniame ruime, toje Chicagos dalyje, žinomoje kaipo “užpakalyje jardų”, arba plačiai pagarsėjusių gyvulių pjovinyčių.

Nuoteka Ona Lukošaitė stovėjo palei duris greta pusseserės Marės vos kvapą atgaudama, po to kaip ji persigrudo per žmones, teip kad net gaila buvo į ją pažiūrėti: nuo didelio sujudimo jos akių

vokai krusčiojo, o mažoji burnutė visa buvo užkaitusi. Ji buvo apsirėdžiusi balto muslino drapanomis, o nuo galvos iki pečių nusikoręs trumpas velionas, kuriame buvo įpintos penkios popierinės rozės ir vienuolika šviesiai žalių rožių lapų. Ant rankų turėjo užsimovusi baltas iš medžvilnių pirštinaites, kurias, besidairydama, niurkė lyg ir karštyje. Ji buvo teip jauna — ne visai dar šešiolikos metų — ir dėl tų metų gana mažytė, beveik tik mergisčia, ir dabar ji ką tik-tai tapo surišta moterystės ryšiu su Jurgiu Rutkumi, kuris stovėjo ten pat — augalotas, petingas vyras su milžino rankomis — apsirėdęs juodomis drapanomis, su baltu kvietkeliu sagučio skylutėje.

Ona buvo mėlynakė ir šviesaus veido, kuomet Jurgis turėjo didelės juodas akis su apsvirusiais antakiais ir tankius, juodus plaukus, susiraičiusius aplink jo ausis — trumpai sakant, tai buvo suvisai neatsakančiai darinkta pora. Nors Jurgis ir buvo pajiegus, bet dabar stovėjo kampe nusigandęs, tarytum medžiojamas žvėris ir kiekvienu sykiu turėjo su liežiuviu pirmiau suvilgęti lūpas, nė kad galėjo ką nors atsakyti draugams ant jų linkėjimų.

Iš lėto svečiai pradėjo atsiskirti nuo prisirinkusiųjų pažiūrėti — bent ant tiek, kad galima buvo pamislyti apie šokią - tokią tvarką salėje. Vienog kiekviename to pokilio laike jų vis galėjote matyti kuopeles pašalinių žmonių susitelkusių ties durimis ar kampuose ir jeigu kuris iš tų neprašytų svečių priešų gana arti, jam paslinkdavo kedę ir užkviesdavo pasivaišinti. Nuo seno buvo priimta, kad iš veselijos nė vienas neišeitų alkanas ir kuomet tą paprotį, įsigyvenusį tarp Lietuvos miškų, sunku buvo pritaikinti “stock-yard’ų” (gyvulių pjovinyčių) apskrityje Chicagoje, su ketvirtadaliu milijono gyventojų toje dalyje, vis-gi jie bandė užganėdinti visus kiek tik galima, teip kad ir vaikai, įbėgusieji nuo gatvės, o net ir šunes, įlindusieji su žmonėmis, išeidavo linksmesni. Neprisilaikymas jokių formalistikumų buvo viena iš ypatingų žymių tosios iškilmės. Vyras dėvėjo skrybėles, o jeigu jiems patiko, tai jas nusiėmė, o drauge ir švarkus; jie valgė kada ir kur jiems pamėgo; jie kilnojosi iš vienos vietos į kitą kada tik panorėjo. Ten buvo laikomos kalbos ir dainuojamos dainos, bet nė vienas neprivalė klausyti, jeigu jos jam nerupėjo, o jei katram užėjo noras prakalbėti ar ką nors uždainuoti, jis visuomet galėjo tą atlikti. Iš to pakilęs užimas, neperiškadijo nė vienam, jei bent tik kudikiams, kurių ten tiek buvo, kiek jų tik turėjo

užkviešti svečiai. Viename kampe buvo sugrusta visa virtynė lopšių ir vežimėlių ir tuose gulėjo mažičiai suguldyti po tris ir po keturis, drauge žinoma ir pabudavo. Didesniejie - gi, kurie jau pataikė pasiekti stalą, vaikštinėjo aplinkui, kramtydami dešrų galiukus, arba apgraužinėdami kaulus.

Ruimas, turįs apie trisdešimtis pėdų skersai ir išilgai, buvo išbaltytas ir ant grynų sienų, apart sieninio kalendoriaus ir poros paveikslų arklių vartojamų lenktynėse, nieko daugiau nebuvo. Po dešinei durįs į karčiamą, kur matyt pas duris keletas neturinčių ką veikti, kampe šinkstalis, už kurio stovi pats savininkas, apsilvilkęs baltu, bet gerai jau suterštu švarku, su suteptais, suraitytais juodais usais, suvilgytais, į šoną sušukuotais plaukais. Kitame kampe priešai, stovi du stalu, užimančiu kone trečdalį ruimo, apkrautu torieliais su šaltais užkandžiais, kuriais kai - kurie alkanesniejie svečiai bando pasivaišinti. Priešai nuoteką padėtas didelis baltas pyragas, su aukštai iškeltais padabinimais, su padirbtomis iš cukraus rozėmis ir dviem aniuolėliais ir gausiai apibarstytas rausvais, žaliais ir geltonais cukreliais. Toliau matyti durįs į viralinę, kur nuo pečiaus garas verčiasi kamuoliais ir daugelis moterų, kaip senų, taip ir jaunų, sukasi aplinkui. Po kairei kampe, ant tam tikrai ištaisytos vietos randasi trys muzikantai, kurie vyriškai darbuojasi, kad nors kiek pasirodyti prie tokio klebėjimo.

Tame garas pradeda verstis ir pasirodo Onos močekka — Teta Elzbieta, kaip jie ją vadina — su dideliu virintos antienos bliudu, paskui; atsargiai žengdama, eina Kotrina su kitu, o kiek vėliau, įeina močiutė Majauskienė su garuojančių bulvių dideliu bliudu, kone taip dideliu kaip ir ji pati. Tai-gi veikia prasideda ir puota — ten yra kumpio, ir torieliai raugytų kopustų, virintų ryžių, makaronų, dešrų, kruvos pirktų pyragaičių ir ąsočiai putojančio alaus. Kiek toliau buvo kitas stalas, kur jūs galėjote paprašyti ko tik panorėję ir už tai nereikalaujant užmokėti. “Eikš greičiau!” — šuktelėjo Marė Berčinskaitė, ir pati puolėsi trūstis, nes dar daug visko yra ant pečiaus, ir jo viduje ir tas ant niekų nueis, jeigu nebus suvalgyta.

Tai-gi juokdamiesi, šukaudami ir besierzindami tarp savęs svečiai užima savo vietas. Kai-kurie iš jaunų vyrų, susigrūdusiųjų pas duris, pasidrašinę taip-gi prisiartina, o Jurgį senesniejie turėjo kumščioti ir barti, kol jį privertė atsisėsti šale nuotekos. Dvi pamergės, pasipuo-

šusios popieriniais vainikais užima vietas po jų, o paskui jau visi kiti svečiai seni ir jauni, vaikai ir mergaitės: Tas atsiliepia ir ant alaus išnešiotjo, bandžiusiojo teip išdidžiai patarnauti visiems, kurs dabar gauna nuolankiai prisėda prie virintos antienos torieliaus; o net ir sutukęs policistas, kurio privalumas bus vėliau perskirti susipešusius, pasistumia kedę prie stalo kampo. Vaikai rėkauja, kudikiai klykia, visi juokiasi, dainuoja ar šnekučiuojasi, o tarp visų girdėti stiprus puseserės Marės balsas duodant muzikantams įsakymus.

Muzikantai — ir kaip pradėti juos čia aprašinėti? Jie buvo ten visą tą laiką, grieždami pašėlusiam užsidegime, nes tame vestuvių tarpe kone viską reikia atkalbėti arba atidainuoti pagal muziką. Menkutis žmogelis, kuris veda primą — tai žmogus su įkvėpimu. Jo smuikas nenustatytas, ant jo stryko visai nėra koliofonijos, bet vis-gi jis yra su įkvėpimu. Jis griežia kaip piktosios dvasios apsėstas.

Jo vardas Tamošius Kušleika ir ant smuiko jis pramoko pats per save, besilavindamas vakarais, išdirbęs dieną prie pjovimo gyvulių. Jis vienmarškinis, su apšutusiu bruslotu, rausvais, dryžuotais marškiniais; šviesiai mėlynos kareiviškos kelinės, su geltonomis juostelėmis iš šonų rodė jį ėsant vadovu tosios kapelijos. Nors jis pats tik apie penkių pėdų aukščio, bet vis-gi jo kelinės apie aštuonis colius nesiekia žemės. Begrieždamas jis trepsi su koja, purto galvą, linkčioja pirmyn ir atgal, o tarpais atsisuka į savo sandraugus ir galvos linktelėjimu duoda ženklus paragindamas, — teip jis tuomi yra užsidegęs.

Antruoju du orkestros sąnariu toli negali susilyginti su Tamošiumi. Turįs antrąjį smuiką tai slovakas, aukštas, išdziuvęs vyras, su akiniais juoduose apvaduose, tylus ir kantrus, teip kad panašus buvo į persidirbusį mulą, kurs, užkirstas botagu, vos silpnai pasijudina ir vėla gryžta prie savo paprastojo budo. Trečiasis vyras, tai labai sutukęs, su apvalia, raudona nose ir jis visados griežia akis iškėlęs aukštyn. Nepaisant kokią ten butų melodija, jis vis bružina ant savo didėsės, vienodai nuo ketvirtos valandos po pietų, kone iki tai pat valandai po vidurnakčio.

Prasidėjus puotai Tamošius dar labjau užsidega ir, begrieždamas, pradeda slinkti link stalų, greičiau kvėpuodamas, tarytum jį kas veja. Jis galvos linkčiojimu moja savo sandraugus, krestelia smuiką, kol galiaus augalotasis antrasis smuikininkas pakyla, teip kad visi trys pradeda iš lėto žengti artyn, Valentinavičius tarp natų barkšėda-

mas su savo dideja į grindis ir teip jie visi trys atsiduria palei stalus ir Tamošius užsilipa ant kedės.

Dabar jis lyg ir viešpatautų ant viso susirinkimo. Kai-kurie svečiai valgo, kiti juokus kelia ar kalbasi tarp savęs, bet jų labai klystumet manydami, kad nors vienas negirdi Tamošiaus. Jis retai iš stygų išgauna tikrą balsą, ir jo smuikas duzgia ant žemesniųjų, o čirpia ant aukštesniųjų stygų, bet tas tiek svečiams rupi, ką ir pasidare ant grindų purvai, arba klegėsis tarp susirinkusiųjų. Jie girdi tik pačią muziką ir ji tuomi labjau patinka, nes tai yra jų savotiškoji muzika, prie kurios jie priprato, kurią jie supranta. Ji rodėsi sveikina juos, laukdama, kad tik ją maloniai priimtų. Chicago su savo karčiamomis ir skurlių goviedomis išnyksta ir akise pasirodo žalios lankos, nuo saulės spindulių žėrinčios upės, tankios girios bei sniegu apdengti kalneliai. Jie atsimena savo gimtinės šalies vaizdus ir jaunystėje pergyventus atsitikimus; jų atmintyje perbėga, kaip jie seniau mylėjosi, su kuom draugavosi, kaip kada džiaugėsi ar raudojo. Kai-kurie atsilošia į užpakalį ir užmerkia akis, kiti vėl pagal smuiką barškina į stalą. Retkarčiais vienas ar kitas pašoka šaukdamas, kad užtraukti tą ar kitą dainą ir tada Tamošiaus veidas dar labjau nušvinta, akis aiškiau pradeda žērėti; jis švystelia savo smuiku, šuktelia ant draugų ir visi tuomi smarkiau pradeda reikalaujamą dainą. Pabaigoje punkto tankiausiai pritaria visi svečiai ir vyrai bei moteris rėkia kaip apšėsti; kai-kurie pašoka ir stati stovėdami trepsi į grindis, tai vėl iškėlę stiklus sveikina vieni kitus. Ne ilgai trukus kuris ten užsimena, kad padainuoti senovinę veselijos dainą, kuri pagarbina nuotekos grožybę ir meilės smagumą. Užsikarščiaavęs iš priezasties tos dainos Tamošius Kušleika pradeda skverbti tarp stalų, kad dasigauti arčiau prie nuotekos. Terp kedžių nė pėdą tarpo nerastumet, o Tamošius teip nedidelis, kad jis užgauna svečius su savo stryku, kada tik jis bando žemesneses stygas pasiekti, bet vis-gi jis grudasi gilyn, ir moja kad ir jo draugai sektų paskui. Nereikia nė sakyti, kad teip besikemšant didėsės balso visai negirdėti, bet veikia visi trys atsiduria šalę nuotekos ir Tamošius iš visos širdies pradeda rėžti.

Mazoji Onytė per daug sujudus kad galėtų valgyti. Kaip kada ji paragauja ko nors po biskelį, kada pusseserė Marė stuktelia į alkunę paragindama, bet teip tai ji tik sėdi besidairydama nusiminusi. Teta Elzbieta teip ir sukinėjasi kaip vijurkas, jos sesers teip-pat neat-

silieka nuo jos vos kvapą atgaudamos, kad svečius aprupinti. Onytė beveik jų nė nemato — muzika yra visas jos mislis užėmusi: ji sėdi susidėjusi rankas ant krutinės, žiurėdama kur tai tolyn. Tame ašaros pradeda pasirodyti jos akise ir ji gėdydamasi jas nušluostyti ir nenorėdama, kad bėgtų per veidus, pasisuka į šoną, papurto galvą, kad ašaras nukrėsti, bet drauge ir užkaista patėmijusi, kad Jurgis ją daboja. Kada Tamošius Kušleika dasiyrė iki jai ir rėžia savo meliodiją mosykuodamas aukščiau jos galvos, Onos veidai paraudonuoja kaip putinas ir rodosi, ji norėtų pašokti ir pabėgti.

Toj kritiškoj valandoje į pagelbą pribuna Marė Berčinskaitė, kuri atsimena tulą, jos mylimą dainą, kur apdainuojama įsimylėjusių persiskyrimas, bet kad muzikantai tosios nemoka ji pakilusi pradėjo juos mokinti. Marė neaukšta, bet petinga; ji dirba prie dėjimo sutaisytos mėsos į blekines ir per ištisą dieną jai parsieina vartoti tas blekines, kurių kiekviena sveria keturioliką svarų. Ji turi plačią burną su raudonais veidais ir kada prasižioja, jūs nenoromis pamislįjate apie arklį. Pasiraitojusi rankoves, taip kad matyt jos raumeningos rankos ir laikydama vienoje didelį peilį, stuksi su juomi į stalą, nurodant kaip prisilaikyti toje dainoje. Kuomet ji savo dainą rėkia tokiu balsu, kuris atsiliepia kiekviename salės užkampyje, trys muzikantai stengiasi pritarti jai žodis po žodžio, nors vis šiek-tiek atsilikdami, ir taip visi traukia tą liudną dainą:

“Sudiev’ kvietkeli, tu brangiausias,
Sudiev’ ir laimė man biednam,
Matyt paskyrė taip Aukščiausias,
Jog vargt ant svieto reik vienam!”

Pasibaigus dainai parsieina prakalbėti ir dėdė Antanas atsistoja. Jurgio tėvas Antanas neturės daugiau kaip šešiasdešimtis metų, bet jūs tikrai sakytumet, kad jis turi jau aštuonesdešimtis. Dar tik šeši mėnesiai kaip jis Amerikoje, bet tas jam nieko gero nesuteikė. Budamas jaunesniu jis dirbo tulame medžvilnių fabrike, bet, gavęs dusulį, turėjo pamesti; gyvenant kaime tas perėjo, bet dabar dirbant Durham'o skerdingyčiose prie sudymo mėsos ir kvėpuojant visą dieną šaltu, drėgnu oru vėl atsinaujino. Dabar pakilus prakalbėti jį kosėjimas pagavo, ir jis laikydamosi už kedės, nusukęs išblyškusį veidą į šoną laukia kol pereis.

Abelnai priimta išmokti kalbą iš kurios nors knygos ir ją per vestuves pasakyti, bet dėdė Antanas mokintas, teip kad jis visiems aplinkiniams laiškus rašinėdavo, taigi kai-kurie mena, kad jis bus sutaisęs originališką kalbą su pasveikinimais bei palaiminimais, ir jo prakalbėjimo visi nekantriai laukė. Net ir vaikai, kurie vaikėsi po salę, susitelkia artyn stalo ir klauso; kai-kurios moterįs jam kalbant, pradėjo ašaras su žiurstais šluostyti. Mat Antanas Rutkus spėja, kad jau neilgai teks čia su vaikais buti ir jis savo kalba teip visus pravirkdo, kad vienas iš svečių Jokubas Šedvilas, kuris laiko valgomų daiktų krautuvę ant Halsted gatvės, nuoširdus žmogus, teip susigraudina, kad pakilęs pradeda raminti, jogei viskas vargiai teip busę ir įsismagineš prakalba šiek-tiek ilgiau, apipildamas nuoteką ir jaunikį yvairiais velyjimais ir pranašavimais laimės bei pasisekimo, užkliudydamas dalykus, nuo kurių jaunesniejie vyrai turi daug juokų, bet nuoteka paraudonuoja dar labiau negu pirmiau. Jokubas mat turi “poetišką vaidintuvę”, kaip jo pati išsireiškia.

Žmonės pradeda skirstytis iš užstalių. Kai-kurie susitelkia apie šinkstalį, kiti vaikštinėja po salę juokavodami ir dainuodami; vienur ar kitur susidarė kuopelės linksmai giedančių ir nė kiek nepaisančių apie kitus, anė apie orkestrą. Visi tarytum ko tai laukia — veikiai pasirodo, kad teip ir yra. Vos paskutiniejie svečiai baigia vakarienę, kaip stalus ir kitokius rakandus suverčia į kampą, kudikius teip-gi prašalina ir tikroji to vakaro iškilmė prasideda. Tamošius Kušleika pasiştirinęs alaus kaušu, grįžta ant aukščiau ištaisytosios vietos muzikantams ir stovėdamas akimis perveda visą salę; jis pabarškina į savo smuikó šoną, atsargiai pasikiša tąjį po smakru, mitriai pamosuoja su stryku, galiaus smarkiai patraukia per stygas duodamas gandą ir, primerkęs akis, iš visos širdies pradeda rėžti graudų valčą. Antrasis jo draugas pradeda paskui jį, bet tas neužsimerkdamas tik dabodamas, teip sakant, kur reikia pritarti, o galiaus ir Valentinavičius, palukėjęs valandelę ir stuksėdamas į grindis su koja, kad pataikyti kur jam reikia įeiti, įsmeigia akis į lubas ir pradeda pieluoti savo “brum, brum, brum”.

Svečiai greitai susitaiso į poras ir visa salė pradeda krutėti. Aiškiai matyti, kad nieks nemoka valčą šokti, bet tai menkas dalykas — yra muzika ir jie šoka, kiekvienas kaip pataiko ir kaip jam geriau patinka, teip-pat kaip pirmiau jie dainavo. Kai-kurie, ypač jaunuomėnė, geriau mėgsta greitą amerikoniškąjį “two-step”, kuris tarp jų net ir

į madą įėjęs, senesnieji-gi šoka savotiškus senovinius keistus ir painius šokius, vienog jie juos atlieka gana mitriai, kiti nė kiek nešoka, tik paprastai laikosi susiėmę už rankų ir džiaugiasi betrepsėdami ant vietos. Tarp tųjų randasi ir Jokubas Šedvilas su savo pačia Lucija, kuriuodu turi valgomų daiktų krautuvę ir patįs suvartoja kone tiek-pat kiek parduoda; jiedu per daug sutukę, kad šokti, tai-gi stovi apsikabinę viduje salės ir linguoja lėtai iš šono į šoną.

Pas senesnius galite pamatyti vieną ar kitą aprėdalo dalį, kurią jie yra su savim iš savo šalies atsigabėnę, bet jaunesniejie labai to saugojasi, nes daugumas iš jų pramokę kalbėt angliškai, o su tuomi ir amerikoniškoji mada ant jų įtekme padariusi. Merginos tankiausiai gerai pasirėdę ir kitos gana dailiai išrodo, vaikinai, labiau išrodo amerikonais, raštininkaujančiais kantoruose, krautuvėse ir tt. jei bent tiek, kad ir jie vaikščioja su skrybėlėmis salėje. Iš jaunųjų kone kiekvienas turi savo budą šokimo: kai-kurie šoka apsikabinę viens kitą, kiti vėl laikydami atokiai nuo viens kito, vieni laiko rankas atstatę štyvai, kiti nuleidę žemyn; kai-kurie šoka pašokinėdami, kiti lyg ir čiuoždami iš lėto, dar kiti su tulu išdidumu. Randasi keletas smarkesnių porų, kurios pašėlusiai trankosi po salę, tankiai atsimušdamos į kitus šokikus, tarp kurių randasi nerviškų ir tie pastumėti bailiai sušunka: “Nustok! Kas yra?” Šokikai susitaisę į poras visam vakarui — retai juos pamatysite atsimainant. Ten buvo, duokime sav, Alena Jasaitytė, kuri ištisą vakarą šoko su Juozu Račiumi, su kuriuomi ji yra susiziedojusi. Alena tai viena iš dailiausių merginų toje veselijoje, ir gal dar dailiau išrodytų, jeigu teip nesididžiuotų. Ji gana dailiai pasirėdžiusi ir šokdama laiko sijoną rankoje, kaip “didėsės ponios” mėgsta daryti. Juozas važinėja ant vežimo Durham’o skerdingyčiose ir gauna gerą algą. Jis nuduoda nebile kuomi ēšas, dėvėdamas skrybėlę ant šono ir visą vakarą laikydamas cigaretą dantyse. Ten teip-pat yra Jadvyga Marcinkaitė, daili bet lėta mergina; ji teip-pat dirba prie nudažymo blekinių, į kurias buna sutaisoma mėsa, bet jai reikia užlaikyti savo paliegusią motiną ir tris mažas seseris, tai-gi negali savo uždarbio išleidinėti ant parėdų. Jadvyga nedidelė, smulki mergina, su tamsioms akimis ir plaukais, kurie susukti į mazgą ant viršugalvio; ji apsirėdžiusi senomis drapanomis, kurias pati pasisiuvo, ir kurias dėvi bėgyje paskutinių penkių metų ant pokilių, sueigų ir tt. ir nors liemuo per aukštai ir ant jos nelabai gerai stovi, ji

matyt, mažai ką paiso ant to ramiai šokdama su savo Mykolu. Jadvyga nedidelė, kuomet jis augalotas ir petingas; bešokant išrodo lyg ir ji norėtų tarp jo rankų pasislėpti nuo žmonių akių, jis-gi laiko ją apkabinęs tarytum norėtų pasiėmęs nusinešti. Jūs gal juoktumėtės bežiurint į juodu — bet, gal but, nesijuoktumet žinodami visą istoriją. Tai jau bus penki metai kaip jiedu vadžiojasi ir ji tankiai jaučiasi susikrėtusi iš tos priezasties; jiedu butų apsivedę seniai, bet Mykolas turi seną tėvą prie savęs, kuris geria per dienas; jiedu butų pataikę, kaip su tuomi apsieiti, nes Mykolas gabus darbininkas, bet nelaimingi atsitikimai jį visados persekiojo. Jis dirbo prie išpjovinėjimo kaulų, o tai labai pavojingas užsiėmimas, ypač dar dirbant nuo stukių. Rankos visados slidzios, peilis slidus, o dirbant pašėlusiai, kad kodaugiau pelnyti, jeigu kas užšnekina iš šalies arba ateina ko klausti, arba peilis atsimuša į kaulą, tai nė nepajunti kaip bjauriai kur nors persirėži. Tai dar ne taip blogas dalykas butų, įpvovimą juk galima išgydyti, nors niekad negalima užtikrinti, ar negausi kraujo užnuodinimą. Bėgyje paskutinių trijų metų jis jau du kartu sirgo nuo kraujo užnuodinimo: kartą apie tris mėnesius, o antru kartu apie septynis. Pastaruoju kartu jis neteko darbo, tai-gi apart ligos jis dar per šešias savaites turėjo kasdien stovėti pas skerdinyčių duris nuo šešių iki pusei devynių ryte, nepaisant aštrių žiemos rytų ir sniego pėdos gilumo, o tankiai dar ir pustant. Tuli raštininkai darodinėja net statistiškomis skaitlinėmis, kad kaulų apipjaustytojais uždirba po keturiasdešimtis centų ant valandos, bet matomai, kad, apart kitų dalykų, jie niekad nedirstelėjo į tųjų darbininkų rankas.

Kada Tamošius su savo draugais tarpais staptelia, nes juk reikia šiek-tiek pasilsėti, šokikai stovi ten kur apsisistojo ir laukia kantriai ir rodosi, kad šokdami jie niekad nepailsta, o rods, kad ir norėtų atsil-sėti, tai salėje nėra kur prisėsti, o apart to ilgai neparsieina ir laukti, jei bent minutą ar dvi, nes orkestros vadovas veikiai vėl pradeda, nepaisydamas, kad kitudu tankiai net puryti bando. Tame muzikantai pradeda visai kitokį šokį — tai lietuvišką. Kuriems geriau patinka, tie šoka amerikoniškąjį “two-step”, bet daugumas imasi prie savojo šokio, kuris labiau išrodo, koku tai keistu čiuzinėjimu.

Apsistojus po ilgesnio šokimo, visus pavaišina alum, nepraleidžiant žinoma nė muzikantų ir visi gerai atsili prisirengdami prie kito, svarbaus tą vakarą dalyko, koku yra *ačiavimas*. *Ačiavimas* tai yra ceremonija, kuri prasidėjusi tęsiasi kokias tris, keturias valandas, nes

tai nepertraukiamas šokis. Svečiai sustoja ratu susiimdami už rankų ir kada prasideda muzika, visi ima suktis aplink. Viduje stovi nuoteka ir vyrai viens po kito įeina į vidurį ir pašoka su jaja. Kiekvienas šoka po keletą minutų — abelnai kaip ilgai katram patinka. Tai labai linksmas dalykas visiems dainuojant ir juokus keliant, o kaip svečias pašoka, jis susiduria priešais save su teta Elzbieta, kuri pakiša jam skrybėlę, ir į tą svečiai meta pinigus — dolierį, arba ir penkis, pagal tai kaip katras pasituri, arba kiek jis svarbos priduoja visam priėmimui. Abelnai priimta, kad svečiai sudėtų už vaišinimą; jeigu svečiai bus padorūs žmonės, tai jie pasirūpys, kad jaunavedžiams atliktų dar ir gyvenimo pradžiai.

Dalykas su kuriuomi reikia labjausiai apsižiūrėti, tai veselijos išleidimai. Jų pasidarys per du šimtu, o gal ir tris šimtus, o tai jau bus didesnė suma, negu daugelis žmonių gali į metus uždirbti. Ten randasi daugelis stiprių, sveikų vyrų, dirbančių nuo anksti iš ryto iki vėlyvai nakčiai, sklepuose šaltuose kaip ledaunės, braidžiojant po vandenį ant grindų ir per šešis ar septynis mėnesius metų nematant saulės šviesos nuo pavakarės nedėlioje iki kitos nedėlios rytui ir jie nelabai gali uždirbti tris šimtus dolerių į metus. Ten yra vaikai, kurie vos mato viršų stalo, prie kurio reikia dirbti ir kurių tėvams reikėjo meluoti, perstatant juos vyresniais, kad galėtų darbą gauti, ir tie nepadaro nė pusę trijų šimtų į metus, o gal nė trečią dalį. Ir tokią sumą išleisti viena diena vestuvių pokiliui! (Skirtumo teip-gi nėra ar išleisite tiek vienu sykiu, ar po biskelį besilankydami ant jų draugų bei pažįstamų vestuvių).

Tai labai neprotinga, bet — kad tai teip puiku! Tie vargingieji žmonės biskelis po biskelio atsizadėjo nuo visoko kito, bet šito jie laikosi su kodidžiausiu prisirišimu — jie negali atsizadėti iškilmingos veselijos, nes toji iškilmė paeina nuo senų - senovės.

Šokėjai sukosi vis aplink be atvangos, kaip nusibodo sukosi į kitą šoną ir tas tęsėsi valanda po valandai, nors salėje ir gerokai buvo tamsu pasidarę, nes dvi prirukusios lempos mažai ką šviesos suteikė. Muzikantų smarkumas iki tam laikui teip-gi jau buvo išnykęs ir jie griežė vieną melodiją iš lėto, pailšę. Kelis kartus jie bandė sustoti, bet Marė Berčinskaitė jiems neduodavo. Kiekvienu kartu ji surinka, treptelėjusi su koja į grindis ir grąšindama su kumsčia. Veltui nusigandęs Tamošius bandė prakalbėti, veltui uždusęs ponas Jokubas reikalavo, kad reikia atsikvėpti, veltui ir teta Elzbieta buvo bandžiusi patarti, bet

Marė tik surikdavo: “Šalin! O už ką jie gauna užmokėti”. Įbauginti muzikantai pradeda vėl, kokią nors melodiją, o Marė grįžta į savo vietą ir vėl leidžiasi drauge su kitais aplinkui.

Ji dabar prižiūrėjo visą pasilinksminimą: ragino šokikus, nors iki tam laikui iš linksmai bešokančių buvo pasidarius kruva besistumdantių. Tarpais kas nors įeidavo ar išeidavo ir palikdavo atviras duris, o naktis buvo jau gana vėsi, tai-gi Marė šokdama pro šalį atkišdavo koją ir paspirdavo duris, kurios, garsiai pykstelėjusios, užsitrenkdavo, bet kartą atsitiko nelaimė ir nukentėjusiu buvo Šedvilų Sebastijonėlis. Vaikutis buvo apie trijų metų senumo ir, mažai ką paisydamas kas aplink jį dedasi, vaikštinėjo, ragaudamas iš bonkutės kokį tai silpną gėrymą. Jis pataikė eiti per duris, kada Marė tasias paspyrė, ir Sebastijonėlis tapo partrenktas. Išgirdusi klykimą Marė pagriebė jį ant rankų ir pradėjo tildyti supdama ir bučiuodama ir kuomet ji nusinešusi ir pasistačiusi jį ant šinkstaliu laikė stiklą putojančio alaus prikišusi prie jo lupukių, kad tuomi greičiau nuraminti, orkestra gavo gerai atsilsėti, o šokikai gerai alum pasivaišinti.

Tuomi tarpu kitame salės kampe, kad apsvarstyti reikalo stovį, buvo susirinkę teta Elzbieta, dėdė Antanas ir keletas artymesniųjų jų šeimos pažįstamųjų. Buvo laukiama daug nesmagumų, nes veselija tai kėblus dalykas. Viskas juk remiasi ant to, kiek suprašyti svečiai sumes, nes iš to reikės apmokėti visi išsikaštavimai. Daugelis jaunesniųjų atėję prisivalgo, atsigeria o paskui tykia prasišalina. Du pradeda butent stumdytis ir išmeta kurio nors skrybelę per langą, paskui abu eina ją paimti ir daugiau, jau žinoma, nepasirodo. Arba tarpais sustoja kokis pustuzinis ir visi išeina, lyg ir su paroda, pasityčiodami iš kitų. O kiti apsieina dar begėdiškiau: jie susikimšę apie šinkstalį geria be paliovos ir nuduoda, jog jie jau yra pašokę su nuoteka, arba kad jiems nėra ko skubintis, nes jie ir vėliau tą atlikšę.

Teip dalykai stovėjo ir nieko nebuvo galima padaryti. Jie visi rupinosi viską kogeriausiai surengti, o dabar teip niekiškai išeina. Ona stovėjo greta ir žiūrėjo akis išpučius. Tiek daug reikės išmokėti — kaip tas viskas ją baugino iki tol, graužiant jos širdį per išstisias dienas ir neduodant ramiai atsilsėti naktimis. Kiek jau kartų ji perleisdavo jas savo mintyse, bandydama suskaičiuoti kiek maž-daug bus iš viso. Penkiolika dolerių už salę, dvidešimts du doleriu ir dvidešimts penki centai už antis, dvylika dolerių muzikantams, penki do-

leriai kunigui, o palaiminimas Panelės Švenčiausios skyriumi — ir teip toliau be galo! Aršiausia už viską tai bus Graičuno rokunda už gėrymus, kiek bus tą vakarą suvartota. Iš anksto niekados negalima įspėti kiek gėrymų išeis ir karčiamininkas bando pasakyti tik maž-daug bet po viskam jis ateina pas jus kutinėdamasi paausius, kad jis toli nenuspėjęs: jis daręs kiek tik buvo galima, bet kad svečiai per daug gėrę. Ir galite but persitikrinę, kad jis jus apsuks, nors ir rodytūsi, vienu iš jūsų geriausių draugų. Jis pradeda vaišinti jūsų svečius iš pusiau pilnos bačkutės, o pabaigia iš pusiau tuščios, o jums jis vis paskaitys už dvi bačkeles. Apart to jis apsiima pristatyti tam tikrą alų už tam tikrą prekę, bet kada ateis laikas jūs ir jūsų svečiai gersite kokį tai chemiškai sutaisytą raugą, kurį ir aprašyti negalima. Galite skūstis ir puryti, bet tas nieko nepagelbės, nes viskas, ką turėsite, tai sugadintus vidurius. O eiti su juomi į teismą, tai butų vis tiek, ką ir tuojaus užsimanyti įeiti į dangų. Karčiamininkas gerai susivuostęs su to distrikto politikieriais ir kaip jūs kartą pajausite, ką tai gilioja užsidėti su tokiais žmonėmis, jūs labai gerai žinosite kitą kartą užmokėti kiek ten reikalaujama ir tylėti ausis suglaudus.

Tuomi šlykštesniu visas reikalas rodėsi, jogei keletas artymų pažįstamų teip nuoširdžiai stengėsi jiems prigelbėti vestuves surengiant. Teip senis ponas Jokubas, duokim sau, davė penkis dolerius, o vargiai kam buvo žinoma, kad jis ką tiktai buvo užtraukęs skolą du šimtu dolerių ant savo valgomųjų daiktų krautuvės, idant užmokėti kelis mėnesius užsivilkusią randą kaip ir kitas skolas. Arba sudžiuvusi senutė, ponia Anielė, kuri yra našlė ir turi trejatą vaikų, o reumatizmą apart to, užsilaiko gi apskalbiant turtingesnius ant Halsted gatvės ir tiek gaunant už darbą, kad nesinori kitiems nė pasakyti. Ji atidavė savo višteles, kurias per daugelį mėnesių augino. Turėjo aštuones ir laikė užtvėrusi ant kiemelio palei duris ir josios vaikai per dienas rausdavo ant netolimojo miesto sąšlavyno, jieškodami vištelėms maisto, o tarpais, kada rinkikų budavo per daug ir jie pradėdavo varžytis, ji nuėjusi dabodavo, kad kiti toki pat skurdžiai neatimtų, ką jos vaikai yra prisirinkę. Taigi sunku ir pasakyti, kaip tosios vištelės buvo branginamos ponios Juknienės, tiek rupesčio apie jas padėjus. Ji dabojo jas dieną ir naktį. Vieną jau seniau jai pavogė ir nuolatos kas nors bandė prie vištų dasigauti, o kad teip uoliai jas reikėjo saugoti, tai galite numanyti koks buvo pasišventimas iš jos pusės teikiamas savo

vištelēms, o tai vis kaipo atsidēkavojimas, joguei teta Elzbieta paskolijo jai kartą pinigų, teip kad ji galėjo užsimokėti randą ir ją iš namų neišmetė.

Aplink eimanojančius pradėjo kas kart daugiau pažįstamų susirinkti. Kiti tik dėl to artyn prislinko, kad nugirsti apie ką kalbama, ir tai tankiai kalčiausieji, kas besikalbančius labai pykino. Galiaus priartino ir Jurgis, kurį kas ten pavadino ir jam visi pasiskundimai tapo atkartoti. Jis klausė susiraukęs, bet tylėdamas, tik tarpais kokis tai žērėjimas pasirodydavo jo akįse ir jis pervesdavo akimis salę. Gali buti jam ir labai norėjosi išbandyti savo kumščias ant kai-kurių, bet, matomai, jis apsiziurėjo, joguei tas mažai ką gero padarytų. Rokundos nė kiek nesumazės, jeigu tame laike vieną ar kitą išmesti, vien tik ką skandalas pasidarytų, o Jurgis ir labai to nenorėjo, jis tik geidė prasišalinti su Ona, pasitikint, kad reikalai eis savo keliu. Tai-gi jis nuleido rankas ir ištarė lėtai: “Dabar jau po viskam ir neužsimoka verkti, tetule”. Tame jis pažvelgė į šoną, kur stovėjo nusiminusi Ona. “Mažyte” — ištarė jis tykiu balsu — “nesirupinkie, tai nieko mums negiliuos. Męs išmokėsime viską kaip nors. Aš dirbsiu sunkiau”. Jis visados teip sakydavo ir Ona buvo pripratusi prie to, kaipo išeigos visokiose sunkenybėse — “Aš dirbsiu sunkiau”. Jis teip pasakė dar Lietuvoje, kada vienas urėdninkas paėmė jo pašportą, o kitas suėmė jį už tai, kad jis pašporto neturėjo, o paskui pasidalino pusiau, kiek pasisekė nuo jo išlupti. Jis teip-pat vėl pasakė New Yorke, kada dailiai mokąs kalbėti agentas pasiėmė juos į savo globą, o paskui tiek nuo jų už viską nulupo, kad dar ilgiau pas jį pabuvus vargiai butų galējė toliau važiuoti. Dabar jis pasakė tą pat trečiu kartu ir Ona lengviau atsikvėpė: smagus tai juk dalykas turėti vyrą, teip kaip suaugusioji moteriškė, vyrą, kuris visokiose sunkenybėse pataiko kaip pasielgti, kuris yra teip didelis ir stiprus.

Kaip greit apmalšino Sebastijonėlį, orkestrai priminė ką ji turinti daryti ir pertrauktoji ceremonija prasidėjo iš naujo, bet jau visai mažai žmonių buvo likę šokti su nuoteka, tai-gi rinkimas pinigų greitai pasibaigė ir prasidėjo yvairūs, maišyti šokiai. Tai jau buvo po vidurnakčiui ir viskas kitaip išrodė negu iš vakaro: šokikai apsunkę, pailsę, daugelis iš jų gērė gana smarkiai, tai-gi ir gerai buvo prisiragavę. Jie šoka nuobodžiai aplink ir aplink; vyrai apkabina moteris standžiai, bet jiedu teip šoka kokią pusę valandos, viens kito veido nepamatę. Kai-kurios poros jau visai neturi noro šokti ir sėdi kampuose

susikabinusios už rankų. Kiti vėl, kurie dar daugiau gērė, goglinėja po salę, atsimušdami visur; kai-kurie iš tų vaikščioja kuopelėmis po du ir tris, kiekviena kuopelė dainuodama kitą dainą. Iš jaunesniųjų kiti jau klupinėja laikydamiesi viens už kito, tarpais net pro ašaras pasakojant ką - tai viens kitam; kai-kurie pradeda ginčytis už koki nors menkniekį ir šoka viens kitam į akis, teip kad juos reikia perskirti. Tada ir sutukęs policistas galutinai prabunda ir pasmagina savo lazdgali. Jam ir labai reikia suktis, nes tos antrą valandą po gaidžių prasidėjusios peštynės, jeigu tik jas greit neapmalšinti, prasiplatina kaip gaisras miške, teip kad iš policijos stacijos reikia visą rezervą pašaukti. Viskas ką jam reikia daryti, tai kiekvienam susipešusiam suduoti per galvą, kurią jis mato priešai savę, pirmiau negu ten tiek buna galvų, kad jau į jokią negalima suduoti.

Tą vakarą jokia muštynė nepakilo, gal labiau todėl, kad Jurgis prižiūrėjo daugiau ir už policistą. Jurgis gērė tą vakarą gana dikčiai, kaip ir kiekvienas prie tokių pat apystovų gerokai išgertų, bet jis buvo pajiegus vyras ir ne greit užsitraukia. Kartą rods buvo pradėję tąsyti, o priežasčia buvo Marė Berčinskaitė. Dagirdusi, jogei du vyrų, gana smarkiai besibaladojančiu po salę, nieko tą vakarą nemokėjo, ji, nieko nelaukdama, stačiai ant jų ir užpuolė; žinoma juos perskyrė, bet tųjų apikaklės pasiliko josios rankose. Policistas buvo linkęs labiau jos pusę palaikyti, tai-gi ne Marė tapo lauk išmesta.

Tokiems atsitikimams įvykus salėje viskas apsisloja neilgiau kaip ant penkių minutų. Muzikantai be pasigailėjimo vėl užtraukia kokią melodiją ir šokikai leidžiasi aplink, bet tai jau trečia valanda rytmečio ir visi yra prašokę visą savo linksmumą ir stiprumą ypač dar tiek geriant be paliovos, tačias rodosi jogei nė viens iš jų neturi pajiegos pasiliauti šokęs. Lygiai ant septynių tą pat panedėlio rytą jie visi turės būti savo vietose Durham'o, Brown'o ar Jones'o skerdinyčiose, kiekvienas darbinėse drapanose. Jeigu nors vienas pasivėluos minutą, jam numuša už visą valandą mokestį, jeigu-gi pasivėluotų kiek daugiau minutų, jis labai greit gali rasti blekinį ženklą su jo numeriu apskuktą kita puse, o tas nusiųs jį prie minios alkanųjų, ką laukia paskerdinyčių vartus, nuo šešių iki kone pusei devynių kas rytas. Kiekvienas turi aštriai prisitaikyti prie tojo padavadijimo, net ir Onytė, kuri buvo meldusi paliuosuoti ją ant vienos dienos po jos vestuvių, žinoma kad už tą dieną ji ir mokėt negautų, bet ir to jai nepavelijod.

Kuomet randasi tokios minios trokštančių ką nors veikti, jie negali leisti savo darbininkams dykauti ir trukdyti jiems darbą.

Rodėsi, kad Onytė apalps — ji buvo pusiau apkvaitusi nuo tokio dvoko salėje. Ji pati neėmė nė lašą į burną bet visi kiti tiesiog atsiduoda alkoholiu, kaip liampos kerosinu; kai-kurie užmigusieji kedėse, arba tiesiog sudribusieji ant grindų, teip dvokia, kad prie jų nė prisiartinti negalima. Tarpais Jurgis pažiuri į ją nekantriai, bet dar žmonių yra gerokai ir jis laukia, nors nuolatos žiurėdamas į duris, kadangi ketino atvažiuoti karieta ir nuvežti juodu namon. Karieta nepasirodo, Jurgiui nusibosta laukti ir jis prieina prie nublankusios ir drebančios Onos, apsupa ją kakline skepeta ir savo švarku, kad eiti pėksti namon, nes gyvenant ne teip toli, jis nepaiso, kad namon karietoje nuvažiuoti.

Jiedu nesirupina atsisveikinti, nes šokėjai jų visai netėmija, o visi vaikai ir daugelis senųjų sumigę iš nuilsimo. Dėdė Antanas miega, teip-pat ir abu Šedvilai vyras ir pati. Teta Elzbieta ir Marė garsiai eimanoja, o teip tai aplink tyka naktis ir žvaigždės rytuose jau pradeda silpniau žibėti. Jurgis, neištaręs nė žodžio, apima Oną su ranka ir išaina namon, ji eina prisiglaudusi prie jo. Kada priėjo prie namų, jis butų negalėjęs pasakyti ar ji apsvaigusi ar susnūdusi, bet kada prilaikydamas ją su viena ranka su kita bandė atrakinti duris, pamatė, kad ji atidarė akis.

“Tu neisi rytoj į darbą, mažyte”, sako jis jai tykiai lipant aukštyn trepeliais, bet ji nustveria jo ranką išsigandusi: “O ne! ne! Kaip tai galima! Aš jus prapuldyčiau!”

Bet jis jai atsako: “Palik tą viską man; palik man. Aš uždirbsiu daugiau pinigų — aš dirbsiu sunkiau”.

SKIRSNYS II.

Jurgis drąsiai kalbėjo apie darbą, kadangi buvo jaunas. Kiti jam pasakodavo atsitikimus kad Chicago's “stock-yard'uose” žmonės tiesiog krinta nuo darbo, ir kas jiems vėliau atsitinka — pasakojimai nuo kurių net plaukai gali pasistoti, bet Jurgis vien tik juokdavosi. Jis buvo ten tik kelis dar mėnesius ir buvo jaunas o milžinas apart to. Jame buvo per daug sveikatos ir jis nė suprasti negalėjo kaip tai jis negalėtų ištesėti. “Tai teip gali būti tokiems vyrams kaip kiti iš

jūs” — jis sakydavo, “silpnas, menkutis vyras, bet mano nugara pajiegi”.

Jurgis buvo tokiu vyru, kokius perdėtiniai gavę džiaugiasi, tokiu vyru, kokių tiejie skundžiasi, joguei jiems nepasiseka gauti. Jeigu jį kur pasiųsdavo, jis tenai nueidavo tekinas. Jeigu nors valandelę neturėdavo ką veikti, tai mindžikaudavo iš nekantrumo; jeigu dirbo eilėje su kitais, jam vis rodydavosi, kad kiti per daug lėtai kruta, ir jį greitai galima buvo išskirti iš kitų, matant tą jo nekantrumą, tą gyvumą. Antrą dieną po atvažiavimo į Chicagą, jis nestovėjo nė pusę valandos pas Brown'o skerdinyčių vartus kaip viens iš viršininkų jį pamojo. Iš to jis labai didžiavosi, ir tuomi labiau juokdavosi iš tų, kuriems viskas teip blogai išrodo. Veltui stengdavosi jam pasakoti, kad toje pat žmonių minioje, iš kurios jį pasirinko, randasi vyrų, kurie stovėjo ten mėnesį — teip, keletą menėsių ir jų į darbą nepaima. “Teip” — jis atsakydavo, — “bet koki tai vyrai? Sunykę valkatos ar į niekur netinkantieji, vyrai, praleidę savo pinigus girtuokliaujant ir norintieji padirbėti vien kad turėti vėl už ką gerti. Ar jūs norite man išnekėti, kad su šitokiomis rankomis” — ir jis sugniauzdavo savo kumščias ir pakratydavo jas ore, teip kad galėjote pamatyti jo raumenis — “kad su šitokiomis rankomis man sviete parsieis badu numirti?”

“Dalykas tame” — atsakydavo jam, “kad tu pribuvai į čia iš svetimos šalies, ir tai iš šalies labai tolimos, ir mažai dar patyręs”. Ir tas buvo teisybė, kadangi Jurgis mažai buvo didesniuose miestuose, o dideliųjų dar buvo visai nematęs, kol nepasiryžo leistis į plačiąją pasaulę laimės jieskoti, kad per tai įgyti Oną. Jo tėvas, kaip ir tėvo tėvas bei kiti pratėviai gyveno toje Lietuvos dalyje vadinamoje *Bieloviež*, tarp karališkųjų girių. Tai buvo milžiniški plotai girių — daugiau kaip šimtas tukstančių margų, į kuriuos nuo seno didžiunai suvažiuodavo medžioti. Tarp girių nuo seno buvo apsigyvenę keletas ukininčių; tarp tų ir Antanas Rutkus, kuris ir pats buvo tenai užaugęs ir savo vaikus užaugino, turint šešis margus išdirbto lauko. Apart Jurgio jis turėjo dar kitą sunų ir dukterį. Sunų, dešimts metų atgalios, paėmė į kariumenę, išsiuntė kur tai toli į Maskoliją ir nuo to laiko nieko apie jį nebuvo girdėti. Duktė buvo jau ištekėjusi ir žentas nupirko vietą, kada senis Antanas pasiryžo su sunumi į tolimą šalį iškeliauti.

Bus apie pusantrų metų kaip Jurgis susipažino su Ona viename

jomarke, kone šimtą mylių nuo savo gimtinės. Jurgis niekadęs nesitikėjo apsivesti — jis juokdavosi iš to, kaip iš spąstų, į kuriuos vyriškiui per kvaila įsmukti. Štai netikėtai ji teip jam patiko iš pirmo pamatymo, kad jis tą pat dieną bandė merginos tėvams pirštis, bet jos tėvas pasirodė kaip uola: Onytė buvo dar jauna mergaitė, o jis gana turtingas ukininkas ir pasitikėjo dukterį į gana gerą vietą nuleisti. Tai-gi Jurgis nuvyko namon labai nuliudęs ir tą pavasarį bei vasarą sunkiai dirbo, stengdamasi užmiršti. Matydamas, negalįs Oną pamiršti, rudenyje, nuvalius viską nuo laukų, leidosi pėkščias, ją atlankyti.

Ten rado teip dalykus stovint, kaip jis niekadęs nepasitikėjo: merginos tėvas buvo numiręs, o ukę skolininkai buvo pardavę. Jurgis kone pašoko iš džiaugsmo, nes dabar pasitikėjo greičiau savo atsielsęs. Apart Onos buvo likusi Elzbieta Lukošaitienė, — teta, kaip ją visi vadino, — Onos močeka ir šešetas vaikų yvairaus didumo, teip-pat močėkos brolis Jonas, išdžiuvęs mažas žmogelis, kuris dirbo pas juos ant ukės. Ona mokėjo skaityti ir žinojo daug dalykų, kurie Jurgiui buvo nepažįstami. Kaip ukė tapo parduota, jiems visiems reikėjo kur nors išsinešdinti, o visko kiek visa šeimyna turėjo tai apie septynis šimtus rublių. Jiems gal apie tris kartus tiek butų likę, bet, nuėjus į teismą, jie buvo pralošę, tai-gi reikėjo papirkti teisdarį, kad perkeistų savo nusprendimą.

Ona gal butų ištekėjusi ir apleidusi juos, vienog nenorėjo to padaryti, labai mylėdama tetą Elzbietą. Tai buvo Jonas, kurs patarė važiuoti į Ameriką, kur viens jo draugas buvo pralobęs. Kas atsieina jo paties tai jis dirbsęs, teip-pat galės dirbti ir moterįs, o be abejonės ir nekurie iš vaikų — tai-gi vis pragyvensę. Jurgis ir-gi buvo girdėjęs apie Ameriką. Tai buvo šalis kur, kaip žmonės sakydavo, galima tris rublius į dieną uždirbti ir Jurgis tankiai apsvarstydavo kiek tai galima turėti uždirbant po tris rublius ant dienos, žinoma brangumą pragyvenimo jis matė tik tokį, kaip tose vietose, kur jis užaugo, tai-gi ir jis pasiryžo važiuoti į Ameriką, ten apsivesti ir, svarbiausias dalykas, pralobti. Toje šalyje ar tai turtingas ar vargšas, kiekvienas žmogus yra laisvas, teip žmonės pasakodavo; jį neima į kariumenę, jis nereikalauja sukišti savo sunkiai uždirbtus pinigus, besanziniškiems valdininkams, — abelnai jis gali pasielgti kaip jam geriau patinka ir rokuoti save tokiu pat geru kaip ir visi kiti. Amerika juk tai buvo šalis apie kurią įsimylėjusieji ir jaunuomenė sap-

nuote sapnuodavo, ir jeigu tik katram pasisekė užtektinai kelionei išteklius sudaryti, tai ir manė, jogei visi jo negerumai užsibaigė.

Jie visi sutarė išvažiuoti pavasaryje, o tuomi tarpu Jurgis parsisamdė tulam kontraktoriui ir turėjo eiti su buriu kitų darbininkų apie keturis šimtus mylių nuo namų, kad dirbti ant geležinkelio ties Smolensku. Sunkias pereigas ten prisiejo perleisti, gyvenant purvinose bakuzėse, turint niekišką maistą, o prie to dar prisideda įkirus apsiėjimas perdėtinių ir persidirbimas, bet Jurgis gana gerai iš to išėjo, turint aštuoniasdešimtis rublių užsiūtų po pamušalu. Jis negerdavo, nė nesipešdavo, nes nuolatos jam rupėdavo Ona, o ir teip ėmus jis buvo lėtas, darbštus vyras, kuris visados darydavo, ką jam liepia; neužpykdavo greitai, o jeigu kartais kuris jį įpykėdavo, tai tas ir labai galėjo saugotis, kad Jurgis antru kartu neužpyktų. Išmokesčio dienoje jis saugodavosi kazyrninkų, karčiamų ar kitokių lindynių, tai-gi jį kartą bandė apiplėšti, bet jam pasisekė pasprusti ir jis pėkščias parėjo namon. Čia teip gi gaudavo vienur ar kitur padirbėti.

Pradžioje vasaros jie visi leidosi į Ameriką. Paskutinėj valandoje prie jų prisidėjo Onos pusseserė Marė Berčinskaitė. Ji buvo našlaitė ir nuo pat jaunų dienų tarnavo pas vieną turtingą ukininką Vilniaus rėdyboje. Tas ją nuolatos mušdavo, kol galiaus, jau dvidešimtį metų turint, jai užėjo noras pasipriešinti ir kartą kone užsmaugė savo darbdaį ir po to pabėgo nuo jo.

Jų pulkelyje buvo dvylika: penki suaugusieji, šešetas vaikų ir Ona, kuri buvo pusiau, tarp vienu ir kitų. Keliaujant jiems daug parsiejo nukentėti. Juos pridavė tulam žmogui, kurs ketino per rubėzių pergabenti, bet jis pasirodė niekšu ėšas ir įbruko juos į urėdninkų rankas, teip kad jiems daug pinigų žlugo, kol jie išsigavo. New Yorke vėl kitas negerumas, nes jie nežinojo šitos šalies ir niekas jiems nepapasakojo kaip čionai kur pasielgti, tai-gi labai lengva buvo jeib kam, apsilvilkusiam uniformu nusivesti juos į hotelį ir ten laikyti, nulupant begailistingai, kada jau jie norėjo išvažiuoti. Šios šalies įstatymai reikalauja, kad butų iškabinta kiek už ką imama, bet nieko nepasako, kad toji iškaba butų lietuviškoj kalboje.

Jono draugas pralobo “stockyarduose”, tai-gi į Chicagą mūsų pulkelis ir traukė. Jie žinojo tik vieną žodį Chicago, o tai buvo ir viskas, kiek jiems reikėjo žinoti, bent kol pasiekė tąjį miestą. Čia be ceremonijos išsodįti iš vagono jau visai nežinojo kur link kreiptis ir ką pradėti; jie stovėjo ant Dearborn gatvės ir žiurėjo į didelius mu-

rus ir toli besitęsėnčią gatvę, negalėdami įtikėti, kad tai jau butų vietoje ir stebėjosi, kodėl žmonės, kada tik jie neištaria žodį “Chicago”, žiuri į juos ir, matomai, nežino ką atsakyti, arba tik nusijuokia, o kiti visai atydos ant jų neatkreipia. Net gaila buvo pažiūrėti, kaip jie visi nusiminę išrodė, apart to juos baimė apimdavo, kada jie pamatydavo ką nors uniformuotą, tai-gi kiekvienu kartu matant policistą netolimais, jie pereidavo į kitą gatvės pusę ir bandydavo toliau eiti. Teip jie stumdėsi per visą tą dieną, o naktį policistas rado juos susitraukusius tulo muro priemenioje ir, žinoma, nugabeno į policijos staciją. Iš ryto surado žmogų, kuris pataikė su jais susikalbėti, įsodino į vagoną ir įmokino kitą naują žodį — “stock-yards”. Jų džiaugsmas buvo neišpasakomas, kada dasizinojo, jogei už tą visą atsitikimą nekės užsimokėti.

Jie sėdėjo dairydami per langus, nes važiavo gatve, kuri rodėsi galo neturinti, ir teip važiavo mylią po kitos—trisdešimtis keturias angliškas mylias*) iš viso, jeigu jie butų žinoję,—o abiem pusėm vis menki mediniai nameliai. Vaziuojant skersai nekurias gatves jie matė tą pat. Kaip kur pasitaiko tiltas per drumstą, užterštą upeluką, su purvinais, apdraskytais krantais; kaip kur pasitaiko geležinkelis, arba dar ir liokomotyva, bebarškinanti, vežant eilę vagonų, kitur vėl privažiuoji fabriką su nesuskaitoma daugybe langų ir baisiai daug tirštų dumų besiverčiant iš kaminų, teip, kad net ore tamsu darosi, ir žemė pajuodus nuo suodžių, bet teip tai vis tik menki, nedailūs nameliai.

Visą valandą, pirmiau, negu davaževų iki vietai jie pradėjo patėmyti atmainą ore. Kas kart darėsi tamsiau ir ant žemės žolė buvo kas kart silpniau žalia. Kuomi trukis vazevo toliau, tuomi visi daiktai išrodė tamsesniais; dirva išrodė išdžiuvusi, pageltusi, — abelnai tai buvo bjaurus vaizdas. Apart tirštų dumų jie pradėjo patėmyti ir kitą dalyką — kokį tai keistą, aitrų poką. Mūsų naujieji imigrantai sėdėjo stebėdamiesi, kas tai galėtų buti, kuomet kai-kurie pasazieriai laikė skepetaites prie nosių, kaip tame vagonas apsistojo, duris pravėrė ir balsas garsiai šuktelėjo — “Stockyards”!

Juos paliko stovėti ant kampo ir dairytis. Skersai priešai juos buvo kita gatvė su muriniais namais iš abiejų šonų. Toliau buvo matyti keletas labai aukštų kaminų, siekiančių net į padanges, iš kurių

---

*) Penkios angliškos mylios atsako vienai lietuviškai myliai.

tiršti, tamsūs dumai kamuoliais vertėsi. Čia musiškiai patėmijo dar ir kitą ypatybę, kuri, kaip ir tas pokas, paėjo iš tos apygardės — tai buvo garsas, susidedas iš tukstančio mažesnių garsų. Iš pat pradžių jų vargiai galėjote tą patėmyti. Rodėsi, tarytum bičių duzgimas pavasaryje, ar girios ošimas, bet tai iš toli ateinas bliovimas dešimčių tukstančių galvijų, žviegimas dešimčių tukstančių kiaulių.

Policistas ant kampo pradėjo žiurėti į juos, tai-gi, kaip paprastai, jie leidosi tolyn, bet ne toli teko nueiti, kaip Jonas, tarytum padilgintas riktėlėjo ir pradėjo rodyti skersai gatvę. Pirmiau negu jie galėjo suprasti, ką jis tokiais mojavimais nori pasakyti, Jonas atsiskyrė nuo jų, perbėgo į kitą gatvės pusę ir ėjo į tulą krautuvę, aukščiau kurios buvo iškaba: “J. Šedvilas, Delicatessen”. Kad už kiek laiko išėjo, su juomį drauge ėjo labai storas ponas, vienmarškinis su žiurstoku, spausdamas Jonui abi rankas ir linksmai besijuokęs. Tame teta Elzbieta atsiminė, jogei Šedvilas buvo vardas tojo draugo, kuris pralobo Amerikoje.

Tokiu budu laimingai užsibaigė teip jiems įkirėjusioji kelionė. Dvi šeimos sveikinosi nuoširdžiai su išsiilgimu, nes jau daug metų kaip Jokubas Šedvilas nesuėjo jokį žmogų iš to kampo Lietuvoje, iš kur jis pats paėjo. Jokubas gerai žinojo čionai atsitaikančias suktybes ir galėjo paaiškinti jiems apie visokias paslaptis, jis galėjo pasakyti jiems kaip geriau buvo pasielgti tame ar kitame atsitikime, bet kas buvo svarbiausia, galėjo papasakoti, kaip dabar pasielgti. Jis sakė nusivesęs juos pas poniją Anelę, kitoje pusėje “yardų”, kuri laiko vyrus; pas senąją Juknienę, jis paaiškino, nėra tai vieta, kur butų galima puikiai prisilaikyti, bet tuomi tarpu jie vis-gi galėšę prasistumdėti. Ant to teta Elzbieta pasiskubino pertarti, jogei viskas bus gerai, jei tik pigiai galėšę išėiti, nes mat jie ir labai buvo įbauginti, teip brangiai reikiant visur apniokėti. Vos porą dienų pabuvus šioje didelių mokesčių už darbą šalyje, jie persiliudijo, kad čia teip-pat ir imama labai brangiai už viską, ir kad vargšas žmogus, yra teip-pat vargingu, kaip ir kokiam nors kitame šios pasaulės užkampyje. Ir teip umai išnyko visos tos puikios apie lobius svajonės, kurios Jurgiui sapnuodavosi.

Vienog kada jie pamatė našlės Juknienės namus, jiems toli ne teip patiko, kaip buvo misliję, ir visoje savo kelionėje jie teip blogai, buvo neturėje, kaip čionai. Ponia Anielė turėjo keturis ruimus ant tų pačių lubų viename iš tų, menkai išrodančių medinių namų, kurių

tiek yra “užpakalyje yardų”. Tuosius namus daugiausiai samdydavo svetimtaučiai — lietuviai, lenkai, slovakai ar čekai ir tai daugiausiai ruimus ant tų pačių lubų; kai-kurias iš tų vietų nusisamdo šeimos, kad laikyti vyrus, kitas-gi pasiima patį vyrą ir gyvena kooperatyviškai, iš draugės. Skaičius užlaikomų vyrų abelnai parsieidavo apie po pusę tuzino į kiekvieną ruimą, nors tankiai rasdavosi po tryliką ir keturioliką viename ruime, po penkiasdešimtis arba šešiasdešimtis ant vienu lubų. Vyrų pasirupindavo savo šienikus ir pasiklojimą; šienikus pasitiesdavo pasieniais ant grindų, o ruime apart geležinio pečiaus tankiai nieko daugiau ir nebudavo. Paprastas buvo dalykas dviem vyrams turėti vieną šieniką pusiau, jeigu vienas dirbdavo dienomis ir gulėdavo ant jo naktimis, kitas-gi dirbdavo naktimis ir miegodavo dienomis tame pat guolyje. Teip-pat ir šeimos tankiai nusamdydavo tą pat lovą dviem vyrams, dirbantiems pramainiui.

Ponia Juknienė tai sunykusi, maža senutė su raukšlėtu veidu, ir jos namai buvo neišpasakomai apleisti. Per pryšakines duris visai nebuvo galima įeiti, nes tosios visados stovėdavo užverstos šienikais, o jeigu bandėte įeiti per užpakalines duris, tai pusę trepelių radote atidalintų senais lentgaliais, kad padaryti užtvarą vištų laikymui. Pas ją prisilaikantieji vyrai buvo pratę juoktis, joguei ji norėdama namus išvalyti suleidžia vištas į vidų. Be abejonės nuo to sumažėdavo vabalai ir tt., bet tas išrodydavo, joguei senutė labiau nori vištes palesinti, negu namus išvalyti. Tas buvo teisybė, kad pas ją visiškai dingo noras apvalyti namus, po to kaip ją buvo užpuolęs reumatizmas ir daugiau kaip sanvaitę ji išstupėjo kampe susirietusi. Tame tai tarpe vienuolika jos vyrų, gerokai išsiskolinusių, pasirijo važiuoti į vakarus į Kansas City jieškoti darbo. Buvo jau Liepos mėnesis ir laukuose visur žaliavo. Gyvenant Chicagos dalyje vadinamoje “Packingtown”, kur randasi didelės gyvulių pjovinių, nematyti laukų, kaip ir nieko kito kas žaliuotų, bet pasileidus į kelionę, “valakojanties” kaip čionai vadina, galima užtektinai pamatyti ir gerokai atsilsėti, bei lengvai laiką perleisti prasivažinėjant tuščiuose vagonuose, einančiuose į vakarines valstijas.

Tai toki buvo namai, į kuriuos jie tapo priimti. Geresnio nieko negalima buvo gauti, o kur toliau visai ir neužsimokėjo jieškoti; senoji Juknienė bent vieną ruimą laikėsi skyriumi dėl savęs ir savo trijų vaiko ir į tąjį prizadėjo priimti moteris ir mergaites. Pasiklojimą jie gali gauti pigiai senų daiktų krautuvėje, paaiškino jiems, o apart to, tokiame karštame laike, jie vargiai daug ko ir reikalaus, kadangi be abe-

jonės, labai tankiai eis miegoti ant šalytakio lauke, ką ir kiti abelnai daro. “Rytoj”, pasakė Jurgis, kada jie liko vieni, “rytoj aš gausiu darbą, o gal ir Jonui pasiseks gauti, o tada mes pasijieškosime vietą, kokia mums patiks”.

Tą dieną pavakare jis su Ona išėjo pasivaikščioti bei pasižiūrėti, kaip toji apielinkė išrodė, ypač ketinant čia apsigyventi. “Užpakalyje yradų” menki mediniai nameliai, daugiausiai vis ant dvejų lubų, buvo išmėtyti daug rečiau vieni nuo kitų, o tarpais galima matyti ir visai diktus plotus, ant kurių vietomis buvo sunykusios, pageltusios žolės, o teip pilna primėtyta visokių blekinių, stiklų ir tt.; nesuskaitomi pulkai vaikų bovijosi po juos, vaikydami vieni kitus vienur ar kitur, rėkaudami bei pešdamiesi. Idomiausias dalykas toje apygardėje buvo, tai skaičius vaikų ir iš sykio jums rodėsi, kad tai iš mokslainių ką tiktai turėjo paleisti, bet geriau apsipaziinę su apystovomis patyrėte, jog tai vasara ir dyklaikio metas, o vaikai-gi visi iš tos apielinkės — jų-gi tiek ten buvo, joguei vežimai niekadods greičiau negalėjo važiuoti, kaip žingsne.

Rods greičiau nelabai ir galima buvo važiuoti, gatvėms bunant neįstaisytoms. Tosios, kuriomis teko Jurgiui su Ona pereiti, nežinia į ką panašios buvo. Gatvės vidurys abelnai buvo keletą pėdų žemiau, negu namų pamatai, kurie tankiai buvo suvienyti tarp savęs takais iš lentų; šalitakiai buvo neišgrįsti — paprastai tai išrodė tik kalnai ir tarpkalnės, upeliai, revai bei grabutės, teip-pat didelės duobės pilnos pašvinkusio, pažaliavusio vandenio. Tokiose balose vaikai lakstė ir voliojosi žemėse ant gatvių; vienur ar kitur galėjote matyti juos rausiant, jeigu pasitikėjo ką nors užtikšę. Kiekvienas stebėjosi matant tai, o teip-gi ir debesius musių, nuo kurių net oras juodavo; į šniurkšles teip ir veržėsi kokis tai smirdąs dvokas, lyg ir puvančių daiktų gamtoje. Apsilankąs į tas vietas priverstas jaučiasi pasiteirauti ir aplinkiniai gyventojai paaiškina, tai esant “supiltoji” žemė, o toji pasidarė užpilant aplinkinius griovius miesto sąšlavomis bei išvežamais peleiniais. Už keleto metų viskas daug kitaip išrodįs, teip jums paaiškina, o tuomi tarpu karščiams pakilus, o ypatingai lyjant, nuo musių nežinia kur pasidėti. Ar-gi tokia apygardė nėra nesveika? Užklausi jų ir gyventojai tau atsako: “Gali buti; ką galima pasakyti”.

Paėjus kiek toliau Jurgis ir Ona priėjo iki vietai, kur toji “supiltoji” žemė buvo pilama. Tai buvo grioviai ant didelio ploto, o purvini

ir apdulkējē vezimai girgzdēdami traukē ī ten išversti, kā mieste buvo surinkę. Dvokas buvo tokis, kad mandagiū žodziu negalima ir išreikšti, o vaikų tai nesuskaitomos goviedos, kurios ten rausdavo nuo prašvitimo iki sutemų. Jei kartais apsilankytojai iš skerdinyčių nueidavo pažiūrėti tojo sąšlavyno, tai stovėdami ginčydavosi, ar vaikai valgo, kā jie tenai randa, ar tik renka maistą vištoms namiejie, vienog nė viens iš jų nebandē arčiau tą dalyką iširti.

Anapus tų griovių stovėjo didelės plytynyčios. Pirmiau jie išima molį plytoms, o paskui užverčia sąšlavomis, kas Jurgiui ir Onai rodēsi apskrių amerikonų mokėjimu išnaudoti viską. Kiek toliau buvo kitas didelis pilnas vandenio griovis, ī kurį teip-gi subėgdavo viskas iš aplinkinių vietų grabutėmis. Užstojus žiemai, kas - nors kirsdavo ledą ir pardavinėdavo mieste žmonėms. Tas mūsų atėjūnams teip-pat rodēsi mokėjimu pasinaudoti, apturint ledą gana pigiai, bet žinoma jie tada neskaitē laikraščių bei knygų ir nė ī galvą neatėjo, kad su tokiu ledu platinasi perai visokeriopų ligų.

Teip jiedu stovėjo ten, kuomet saulē pradėjo nusileisti ir padan-gēs vakaruose apsipylē kruvinai - raudona šviesa, o namų kreigai išrodē kaip liepsnose, bet Jurgiui su Ona saulės nusileidimas nerupėjo — jie stovėjo užpakaliu ī vakarus — tik žiūrėjo ī Packingtown'ą ir ten jų visos mintis skriejo. Jie matē priešai save eiles namų saulolei-dos šviesoje, o vienur ar kitur kyšojo aukšti kaminai, iš kurių dumai vingėmis kaip upės kilo aukštyn ir nyko kur - tai toli. Stovint ir žiu-rint, kuomet kas kart temo, tas vaizdas išrodē kaipo didelis sapnas, bet jiedu mislijo tik kaipo apie vietą kur tukstančiai ant tukstančių žmo-nių gauna užsiėmimą ir turi progą buti laisvais, gyventi, mylėtis ir džiaugtis. Kada jiedu grįžo iš tenai atgal susikabinę už rankų, Jurgis ištārē: "Rytoj aš nueisiu tenai ir gausiu darbą".

SKIRSNYS III.

Pardavinėjant valgomus daiktus savo krautuvėje, Jokubas Šedvilas turėjo progą su daugeliu susipažinti, o tarp kitų su ypatinguoju poli-cistu Durham'o skerdinyčiose, kuris paprastai parinkdavo žmones ī dar-bą. Jokubas niekadōs nebandē, bet jis užtikrindavo, jogei reikiant jis kuriam nors iš savo draugų gautų darbą su tojo pažįstamojo pa-

gelba. Pasirodavijus tarp savęs, jie sutarė, jogei Šedvilas pasirūpįs įskverbti senį Antaną su Jonu, Jurgis-gi pasitikėjo ir pats darbą gauti, nereikalaujant, kad jam kas padėtų.

Kaip mėš pirmiau minėjome, jis tame ir neapsiriko. Anksti ryte nuėjo pas Brown'o skerdinyčias ir stovėjo neilgiau kaip pusę valandos, kaip vienas iš perdėtinių, patėmijęs jo galvą, kyšančią aukščiau kitų, pamojo. Pasikalbėjimas tarp jų buvo gana trumpas:

“Kalbi angliškai?”

— “Ne; lietuviškai.”

“Darbo?”

— “Teip” (ir linktelėjo galva).

“Dirbai čia pirmiau?”

— “Nesuprantu”.

(Perdėtinis yvairiais mojavimais pradėjo rodyti, Jurgis-gi tik galvą purtė).

“Galėtum šiupėliuot žarnas?” klausė vėl angliškai.

— “Nesuprantu”. (Papurtė galvą kaip pirmiau).

“Žarnos, pagaikštis, šluota!” (Ištarė keletą jam žinomų lietuviškų žodžių, prie to mojuodamas rankomis, kad geriau paaikškinti, ką reikia veikti).

— “Teip”.

“Matai — durįs?” (Parodė su ranka).

— “Teip”.

“Supranti? Rytoj, priešpietis, septyni!” (Pasakė lietuviškai).

“Dėkui Tamistai!”

Tai buvo viskas. Jurgis apsisuko ir jausdamas neišpasakomą džiaugsmą net pašoko ir kone tekinas leidosi namon. Jis turėjo darbą! Jis turėjo darbą! Jis kurė namon tarsį sparnus turėdamas ir įbėgo į vidų kaip viesula, garsiai pasakodamas apie savo giliukį, bet tuomi labai įpykino kitus vyrus, vos sumigusius, parėjus iš nakties darbo.

Tuomi tarpu Jokubas pasimatė su savo draugu policistu ir tas bent neatsisakė pagelbėti, tai-gi visi linksminosi. Neturint ką daugiau veikti tą dieną, palikęs pačią pridaboti krautuvę, jis leidosi į miestą, parodyti savo svečiams, ką ypatingo galima matyti Packingtown'e, bet Jokubas tą teip atliko, kaip kad dvarponis vadzjojasi svečius aprodinėdamas savo dvarą; jis mat, buvo senas gyventojas toje miesto da-

lyje, kuri, teip sakant, po jo akių išaugusi, ir jis ypatingai jautėsi, lyg ir butų prie to teip-gi šiek-tiek prisidėjęs.

Jie ėjo gatve, pilna žmonių ir vežimų, kuri ėjo link "yardų". Dar buvo gana anksti ir visi rengėsi prie tos dienos užsiėmimo. Darbininkai pulkais traukė į skerdinychias per vartus, bet tai buvo geresnio skyriaus darbininkai, kurie ėjo į darbą tame laike — tai buvo raštininkai, stenografistai ir tt. Gyvulių bliovimas buvo girdėti gana toli, bet dabar jie jau klausė atsidėję, teip kaip vaikai vaikščiodami apie žvėrinčių. Jie visi perėjo per geležinkelį ir užpakalyje pamatė abiejose pusėse užvaras, pilnas galvijų; svečiai buvo sustoję pasižiūrėti, bet Jokubas nuvedė juos toliau ir tarpais visi užlipo ant aukščiau ištaisytos vietos, nuo kurios jie galėjo matyti toli aplinkui. Čia stovėjo ir dairėsi, negalėdami atsistebėti.

Daugiau kaip ketvirtainę mylių užima skerdinychių kiemai, o didesnė pusė perdaryta į užvaras galvijams; į šiaurę ir į pietus kaip toli akis gali užmatyti tęsiasi marios tokių užvarų, o vis pilnos galvijų — tiek daug jų tenai, jogei kitam butų nė nesisapnavę, kad tiek daug šioj pasaulyje galėtų būti. Ten galėjai matyti raudonų, baltų, juodų bei žalų galvijų; didelių ir vos priaugančių; senų, baubiančių bulių ir vos atsiradusiųjų veršiukų, atgabenus veršingas karves į užvaras; pripratusių prie žmonių melžiamų karvių ir ilgaragių iš Teksaso valstijos galvijų. Vienur ar kitur tęsėsi ilgi keliai, tarpais perdaryti vartais ir Jokubas paaiškino jiems, kad tokių vartų ten randasi dvidešimts penki tukstančiai. Jis mat ne teip senei skaitė laikraštyje straipsnį, aprašantį skerdinychias, ir tame buvo paduota apie yvairius dalykus daug skaitlinių, kurias Jokubas stengėsi įsitėmyti, o dabar su pasididžiavimu bandė svečiams atkartoti, o tie tik galvas kraipė besistebėdami. Jurgis žiūrėjo aplink su tulu pasididžiavimu. Juk jis jau priimtas į darbą čionai, tai-gi prisidės prie to veiklumo, bunant, teip sakant, vienu krumpliu toje pastebėtinoje mašinoje.

Vienur ar kitur tais tarp užvarų keliais šuoliais jodė čebatuoti, su ilgais botagais vyrai; jie labai buvo užsiėmę šukaudami vieni ant kitų, teip-pat ir ant tų, ką galvijus varinėjo. Tai buvo vietiniai gyvulių varinėtojai, o teip-pat galvijų augintojai, pribuvę drauge pristatant gyvulius iš tolimųjų valstijų ir perkupčiai — tarpininkai bei skerdinychių agentai pirkikai. Vienur ar kitur jie sustoja apsižiūrėti galvijų kaime-nę ir prasideda derybos, kurios abelnai buna trumpos: perkas duoda su galva ženklą arba numeta botagą ir tas reiškia, kad jau susitaikė, jis į

savo mažytę knygutę užsirašo, teip kaip ir šimtus kitų, pirktų tą rytą. Jokubas parodė toliau vietą, kur varo gyvulius pasverti ant didelių svarstyklių, ant kurių galima šimtą tukstančių svarų pasverti. Iš rytų pusės į kiemus įėjo geležinkelio linija, kuriaja atveždavo vagonus, prikimštus galvijais ir tas tęsiasi per ištisą naktį, kol dabar matyt užtvaras pilnas, bet iki užstos kita naktis jos bus ištuštintos, ir tas atsikartoja be paliovos.

“Kas-gi pasidarys su visais šitais sutvėrimais?” sušuko teta Elzbieta.

— “Šį vakarą”, — atsakė Jokubas, “jie visi bus papjauti ir išdarninti; o tenai anoje skerdinyčių pusėje yra daugiau geležinkelio linijų, kur krauja mėsa į vagonus, kurie išvežioja į kitus, tankiai į gana tolimus, miestus”.

Skerdinyčiose bei jų kiemuose yra du šimtu penkios dešimtys anglišių mylių geležinkelio, teip pasakojo vadovas. Kas diena ten atgabena apie dešimtį tukstančių galvijų, apie tiek pat kiaulių ir apie pusę to skaitčiaus avių — tokiu budu į metus apie aštuonis milijonus gyvų sutvėrimų tenai paverčia į maistą. Stovėdami dabojo, kaip gyvuliai tarytum kokia vilnis traukia link skerdinyčių. Galvijus pulkais varo ant tam tikro tilto, apie penkiolikos pėdų pločio, o kuris prasidėjęs, iškyla kur-kas aukščiau užtvarų; gyvuliai nenustoja eję tuomi tiltu ir labai keista buvo žiurėti, kaip jie kemšasi pirmyn, visai neprijausdami, kad jiems tenai galas pareis. Kitas-gi tiltas, kuriuomi varė kiaules, vedė net iki pačiam viršui kito trobėsio toliau ir Jokubas paaiškino, jogei kiaulės užlipa pačios iki viršui, o kol atsiduria žemai, savo sunkumu čiuožiant nuo vienu darbininkų prie kitų, tai jau buna papjautos, išdarnėtos, sumėsinėtos ir mėsa išdalinta į yvairius skyrius.

“Čia jie nē menkiausia dalelę nenumeta šalin”, pasakojo vadas juokdamasi. “Kiaulės tik žviegimą negali sunaudoti, o teip tai viskas kam nors tinka”. Priešais Brown'o skerdinyčių kontorą, randasi mažytis plotelis žaliuojančios vejės ir jų dasizimote, kad tai ēsanti vienatinē žaliuojanti vietelē visoje Chicagos dalyje, žinomoje, kaipo Packingtown.

Atsiziurēję ganėtinai į galvijų užtvaras, musiškiai leidosi tolyn gatve link visos eilės didelių trobėsių, kur yra pats centras skerdinyčių. Visi tiejie didieji mūrai pastatyti buvo iš plytų ir visi bjauriai aprukę, o sienos visur išmargintos pagarsinimais didelėms raidėmis, apie tai, kas viduje yra išdirbama.

Įėję į vieną Durham'o murą jie rado jau laukiant pulkelį norinčių pamatyti skerdinyčias, o ne ilgai laukus atėjo vadas, kurs vadžiodamas, viską viduje aprodo. Skerdinyčių savininkai labai rupindavosi svetimiems viską aprodyti, nes tai gana geras apgarsinimas, bet Jokubas patėmijo jiems, joguei apsilankantieji tik tiek mato, kiek savininkai nori, kad jie matytų.

Jie užlipo visa eile trepų, pritaisytų prie muro iš lauko, ir atsidūrė ant pat viršaus, ant šeštų lubų. Čia buvo ir tas tiltas, kuriuomi, kaip srovė, krutėjo kiaulės, kantriai lipdamos aukštyn; ten padaryta tam tikros vietos, kiaulėms atsilsėti, atsivėdinti, paskui per kitas duris leidžia į kitą ruimą, iš kurio jokia kiaulė jau negrįžta.

Tai buvo ilgas, siauras ruimas, su galerija viršuje apsilankantiems. Tuojau prie įėjimo pritaisytas didelis, geležinis ratas, apie dvidešimts pėdų aplinkui, su rinkėmis iš šonų. Iš abiejų to rato šonų siauri takai praeiti, kuriais leisdavo kiaules, kada tos baigia savo kelionę. Tarp kiaulių stovėjo didelis, storas murinas su nuogomis rankomis ir su nuoga krutine. Tuomi tarpu jis ilsėjosi, nes ratas buvo sustabdytas, kol darbininkai jį apvalys, į keletą minutų vienog jis iš lėto pradėjo suktis ir darbininkai iš abiejų pusių šoko prie darbo. Rankose jie turi retėžius, kurių vienu galu apkabina artymiausios kiaulės koją, kitą-gi galą įkabina į rinkę prie rato, taip kad tas besisukdamas ant syk patraukia kiaulę ir išmeta ją į orą.

Tame pat laike į ausis durė neišpasakytai aštrus žviegimas; apsilankantieji sukruoto nusigandę, o moters pabalo ir pasitraukė į užpakalį. Paskui tąjį žviegimą ėjo ir kitas dar garsesnis ir dar aštresnis, nes pradėjusi tąją kelionę, kiaulė jau atgal negrįžta: iškeltą aukštyn ją perkabina ant stričkės ir pritaisytomis viršui šynomis eina tolyn kyburiuodama. O nuo rato perkabino kitą ir dar kitą, kol trumpame laike abiem pusėm kyburiavo dvi eilės kiaulių, pakabintų už kojų, spardanties ir žviegiant. Trukšmas buvo tokis baisus ir rodėsi, kad ausis neatlaikys, — joguei to visko per daug, kad ruime galėtų išsitekti ir baimijotės, kad sienos neatlaikys ir lubos pradės trūkti. Kiaulės žviegė visokiais balsais, kitos jau vos visai silpnai atsiliepė išleisdamos paskutinį kvapą. Kiti iš apsilankančiųjų buvo nepratę prie tokio didelio trukšmo — vyrai pažiūrėdavo viens į kitą, nerviškai juokdamiesi, o moters tik stovi rankas susispaudusios ir kraujas puolasi į veidą, o akys pasirodo pilnos ašarų.

Darbininkai ant grindų, nepaisydami kas aplink dedasi, buvo užsiėmę savo darbu. Jie jokio skirtumo nejautė ar kiaulės žviegė ar ne, ar apsilankantieji buvo apsiašaroję ar ne, vieną po kitai jie leido kiaules pro save greitai prapjaudami joms gerkles. Ten teip-pat kabojo eilė kiaulių, kurios merdėjo išleidžiant paskutinį kraują ir gyvastį, kol galiausiai paleidžia toliau ir jos pukštelėjusios išnyksta milžiniškame verdančio vandens katilė.

Pastovėjus kiek ilgiau negalėjęs išsilaikyti nuo apsvarstymo filiozofišku budu, darant yvairius simboliškus palyginimus apie begailistingąjį teriojimą ir graudų žviegimą nelaimingųjų visatoje. Kiekviena iš tų kiaulių tai teip-gi gyvas sutvėrimas. Kai-kurios iš jų buvo baltos, kitos juodos; kai-kurios rudos, kitos vėl daglos; kai-kurios buvo senos, kitos vėl dar vos paaugėję; kai-kurios buvo ilgus ir liesos, kitos vėl neišpasakytai sutukę. Kaip ir visur šioje pasaulėje, kiekviena iš jų turėjo savo ypatingumą, savo norą, viltį ir geidimus. Jos ėjo ramiai, nepasitikint nieko blogo, o dabar visi jų protestai, jų žviegimai tai niekis, — su šaltu krauju joms perpjauja gerkles ir žiuri, kaip jos savo gyvastį užbaigia. Ir šioje pasaulėje nėra kas pasigailėtų tosios kiaulės, kas užtartų už ją, kas norėtų atlyginti už viską, kiek žmonija nuo jos naudosis apturi. Gal tokios mintys Jurgio galvoje buvo, nes apsigrižus išėiti, jis ištarė: “Dieve — gerai, kad aš ne kiaulė!”

Iš katilų mašina išima kiaules ir paleidžia žemyn ant kitų grindų, bet pirmiau negu ten pasiekia, pereina per tam tikrai įtaisytą mašiną, kuri kiaulę iš visų pusių nugremžia, gana dailiai šerus nuvalant. Žemai ją vėl užkabina ant stričkės ir teip ji keliauja toliau, bet šiuomi ruoštu pereinant tarp dviejų eilių vyrų, sėdinčių ant tam tikrai aukščiau įtaisytų sėdynių, ir kiekvienas iš jų atlieka koki nors jam pavestą daiktą, kol kiaulė praslenka pro jį. Vienas apgremžia vieną kojos šoną, kits kitą. Vienas su aštriu peiliu nupjauna galvą, kuri nupuolusi ant grindų, išnyksta skylėje, eidama žemyn į jai paskirtą vietą. Vienas perrėžė išilgai pilvą, kitas jį atidarė labiau, trečias su piela perpjovė krutinės kaulą, ketvirtas atliuosavo vidurius, penktas išvertė laukan ir tie teip-pat įkrito į skylę ir nuėjo kur-ten žemyn. Vieni darbininkai apskuto vieną šoną, kiti kitą, tretį užpakalį; toliau vieni išpjaudinėjo po kokią nors dalį iš vidaus, kiti plovė ir tt. Žiurint į tąjį ruimą iš viršaus matėte kyburiuojančių kiaulių eiles apie šimtą mastų ilgio, kurios slinko kas kart tolyn, o kelios pėdos viens nuo kito stovėjo darbininkai ir kiekvienas teip dirbo, tarytum jį pikta dvasė

gena. Kada kiaulės visiškai išdarinėtos, jas gabena į ledaunes, kur jos išbuna visą parą ir kur svetimas žmogus galėtų paklysti po tą girią sukabintų atšaldinti kiaulių.

Pirmiau negu patekti tenai, kiaulės turi būti peržiūrėtos valdžios užlaikomojo inspektoriaus, kuris sėdi pas duris, apčiupinėja nekurias vietas, kad persiliudyti ar kiaulė neturėjo džiova (tuberculosis). Tas valdžios inspektorius anaipol neišrodė turinčiu norą persidirbti. Matyt buvo, joguei jis nelabai baimijosi, kad pro jį gali praeiti kokia kiaulė, kol jis pabaigia vieną apžiūrėti. Jeigu jūs esate šneki ypata, jis ir gana noriai pradeda su jumis pasikalbėti ir pasakoti kaip labai vodi-janti yra ptomaina, kuri randasi pas džiova sergančias kiaules, o kuomet jūs teip draugiškai pasikalbate, iš jūsų pusės butų labai nemandagu patėmyti, joguei apie tuzinas kiaulių praėjo pro jį neapžiūrėtų. Jisai turėjo prisisegęs ant krutinės diktoką sidabrinį ženklą ir tas pjo-vinyčiose daug svarbos pridavė, nes kas tiktai išėjo iš Durham'o sker-dinyčių, tai vis su valdžios urėdišku paliudijimu.

Jurgis eidamas drauge su kitais apsilankytojais negalėjo atsistebėti, matant tokius netikėtinus dalykus. Jam pačiam teko skersti ir mėsinėti kiaules dar tarp Lietuvos miškų gyvenant, bet jis niekados nesitikėjo dagyventi ir savo akimis matyti, kaip tą pačią kiaulę darinėja keli šimtai darbininkų. Visur buvo didelės iškabos, kad darbininkai ir patįs turi švariai užsilaikyti ir viską prižiūrėti, bet Jokubas, paaiškinęs svečiams ką tiejie reiškia, pradėjo daryti yvairius, išjuokiančius patėmijimus, pridurdamas, joguei reikėtų juos nuvesti į slaptuosius ruimus, kur visokiais chemiškais skystimais bando pataisyti nesveiką arba sugedusią mėsą.

Apsilankantieji nusileido dar žemiau ant kitų grindų, kur valo vidurius ir kitas dalis. Čia daugiausiai užsiima skutimu ir plovimu žar-ny, kad į jas butų galima dešras kimšti. Vyrai ir moterįs dirba tenai, nors visas ruimas teip bjauriai prišvinkęs, kad tiesiog ledaka darosi, tai-gi musiškiai ir skubinosi išeiti iš tenai žiopčiodami. I kitą ruimą su-eina visi mėzgaliai ir nupjaustomi taukai bei riebesni šmoteliai, kad tuosius sutarpinti, tai yra čia paskirsto ir virina į taukus ir į muilą. Dar žemiau surenka visas išmatas ir čia apsilankytojai teip-gi neilgai užtruko. Ant grindų dar žemiau buvo užsiėmę kapojimu kiaulių, jau atšalusių ledaunėse. Pirm viso ko pareina "perskeltojai", labjausiai iš-silavinusieji pjo-vinyčiose darbininkai, labai tankiai uždirbantieji po penkiasdešimtis centų į valandą, o kurie per visą dieną nieko daugiau

neveikia, kaip tik perkerta kiaules išilgai per pat vidurį. Paskui eina kapotojai, milžiniški vyrai su raumeningomis rankomis ir kiekvienas turi po du pagelbininku, kurie sukinėja ant stalo kiaulės pusę, arba mažesnes atkirstas dalis ir palaiko priešai jį, kol jis perkerta. Jo didelis, sunkus kapojamas peilis turi ašmenis apie dviejų pėdų ilgio ir jis niekad os daugiau nekerta, kaip vieną sykį, teip išsilavinęs, o atkerta kaip dailiau ir nereikia, peilis-gi neįsikerta giliai ir greitai neatšimpa, — jis tik tiek smarkiai paleidžia, kad vos pereitų toje vietoje perdēm, o ne daugiau. Tokiu būdu per yvaires skyles grindyse,ėjo žemyn, į vieną ruimą kumpiai į kitą karkos, kitur lašiniai, šonkauliai ir tt. Dar žemiau ant kitų grindų randasi surymui ruimas, kur kumpius deda į didelius kubilus, ten teip-pat randasi ir skirtingi rukymui ruimai, su sandariai užsidaromomis durimis. Kituose ruimuose užsiēmė sudymu mėsos, dar kituose dėjo mėšą į skrynes ir statines, vyniojo kumpius ir lašinius į aliejuotą popierą, apklijuodavo gerai ir apsiudavo, ypač jeigu reikia gabenti gana toli, arba ir į kitas šalis. Iš šitų ruimų šmėkščioja vieni pro kitus darbininkai su prikrautais vežimėliais išveždami ant kiemo, kur stovi visa eilė tuščių vagonų, laukiant, kad tik juos prikrautų. Išėjus per duris laukan pamatote, kad jau prilipote iki to milžiniškojo muro apačiai.

Iš tenai musiškiai nuėjo skersai gatvę į kitą murą, kur pjauja galvijus, kur kas valanda apie keturis ar penkis šimtus galvijų paverčia į mėšą. Čia jau viskas visai kitaip, negu aname mure, kuriame jie ką tiktai buvo, nes viskas atliekama ant tų pat grindų ir vietoje eilės kiaulių, slenkančių pro darbininkus, čia buvo penkiolika ar dvidešimts eilių sukabintų galvijų, o darbininkai skubinosi nuo vienos eilės prie kitos. Tai buvo neišpasakomai didelis ruimas, kaip cirko arėna, o aukštai per vidurį pritaisyta galerija apsilankantiems.

Palei vieną sieną,keliatas pėdų nuo grindų,pritaisyta galerija,kurią privaro pilną galvijų, varantieji turi elektriškas lazdas ir užgauti gyvuliai, pajutę elektros srovę, kemšasi pirmyn, nepaisydami, ką jie girdi ir mato. Iš tosios galerijos juos suvaro į ankštas pertvaras po vieną, kur, duris uždarius, gyvulys negali nė apsisukti ir kuomet jie ten stovi baubdami ir muistydami, per tų pertvarų viršų “mušikas” tyko progos, kad gerą smugį suteikti, ir kaukšėjimai atsigarsi ruime gana greitai vienas po kito, o teip-gi griuvimas galvijo bei jo spardymasi. Kaip greit galviją sudribo, “mušikas” eina prie kito, o tuomi tarpu kitas darbininkas pakelia rankeną ir vienas pertvaros šonas iškyla ir gal-

vijas, nors dar vis spardosi ir trunkosi nuslysta žemyn ant grindų. Čia darbininkas užmeta kilpą ant kojos ir paspaudžia kitą rankeną ir gyvulį akies mirksnyje išmeta į orą. Toje galerijoje buvo penkiolika ar dvidešimts tokių pertvarų, ir imdavo tik keletą minutų primušti penkioliką ar dvidešimts galvijų, ir juos žemyn nuristi. Teip ištuštinus, į jas daugiau gyvulių įvaro ir iš užtvarų tokiu budu be pališvos teip ir ritosi primušti galvijai, o darbininkai žemai prie pjovimo turėjo rūpintis, kad spėtų apsidirbti.

Kartą pamačius kaip jie dirba, negalėjai to niekad užmiršti. Jie dirbo su tokiu smarkumu, kad, tiesiog, tekini lakštė viens pro kitą. Tai buvo labai paskirstytas darbas, kiekvienas darbininkas atlikdavo tik savo dalį, bet abelnai, tai jiems parsieidavo tik po du ar po tris sykius patraukti peiliu ir jie skubinosi toliau prie penkiolikos ar dvidešimties kitų kabančių galvijų, ties kiekvienu tik savo dalį atliekant. Pirmiausiai ateina "skerdikas", kad kraują nuleisti: jis tik sykį greitai patraukia su savo peiliu, — teip greitai, kad jūs to nė nepatėmijate, jei bent peilio šmekštelėjimą ir pirmiau negu spėjate perstatyti sau kas tenai atsitiko, jis puolėsi prie kitos eilės, o kur buvo, raudona srovė tyška ant grindų. Tenai ant grindų visados buna kraują apie pusė colio, nepaisant pasistengimo darbininkų koveikiausiai sustumdyti ir sušluoti į skyles. Ant grindų turėjo buti gana slidu, bet jums teip neišrodė, matant kaip jie dirba.

Galvijo lavonas kabo keletą minutų, kol kraujas nuteka, bet kol tas įvyks darbininkai nedykauja, nes eilės kitų jau kabo. Kraujui nutekėjus, gyvulį nuleidžia ant grindų ir pirmutinis darbininkas tur jam galvą nupjauti, dviem ar trim smarkiais kirčiais. Paskui prieina kitas, kuris perrėžia išilgai odą, trečias atlupa ties viduriu, toliau apie pusė tuzino darbininkų dabaigia odą nulupti ir lavoną vėl pakabina. Kuomet viens su lazdgaliu apžiūro odą ar toji kur neįpjauta, o kitas ją suvynioja ir paleidžia į skylę grindyse, pakabintas lavonas atlieka savo kelionę. Vieni darbininkai pjauja vienur, kiti kitur, tretį išverčia vidurius, ketvirtį išmėsinėja viduje. Kiti toliau aplieja su karštu vandeniu, o dar kiti nupjausto kojas ar kitas dalis. Galiausiai, teip-kaip ir kiaules, visiškai išdarinėta galvijo lavoną nubugdo į ledaunes iškaboti jam paskirtą laiką.

Apsilankančius nuvedė į tasias ledaunes parodyti, kaip tie lavonai dailiai eilėmis sukabinti, prie kiekvieno prisegta valdžios inspektoriaus

korčiukė, o prie nekurių, papjautų ypatingu budu, prikabinti ženkliai su parašu "košer" ir rabino paliudijimu, jogei tąją galima ir žydams valgyti. Paskui nuvedė į kitas to muro dalis, pažiūrėti, kas pasidaro su mažesnėmis dalimis, nupjaujamomis darinėjant, o kurios dingsta yvairiose grindų skylėse; taip-pat į surymo skyrių ir į rukinimo ruimus; vėliau į skyrių kur sutaiso mėsą į blekines dėžes, taip-gi ir į vyniojimo ruimus, kur parinktą mėsą prirengia išsiuntinėti tam tikruose su šaldymo prietaisomis vagonuose, o kuri paskirta valgymui visuose civiliztuotos pasaulės kraštuose. Išėję iš tenai jie dar ilgai vaikščiojo po kitus murus, kur buna atliekami kiti darbai, susirišę kokiū nors budu su skerdinyčiomis, ar išdirbami joms reikalingieji daiktai, nes jų vargiai rasite kokį nors jų vartojamą mažmožį, kad jie neišdirbtų jį sau patįs. Jie patįs darė sau elektrą, kaip žiburiams, taip ir mašinų varymui. Jie turėjo statinių dirbtuvę, ir didelę, gerai įtaisytą, dirbtuvę taisymui mašinų ir visokeriopų prietaisų jų pjavinyčiose bei fabrikuose. Toliau buvo muras į kuri rynomis sueidavo riebumas, kad suleisti į taukus ar perdirbti į muilą; jie taip pat turėjo fabriką išdirbimui blekinių, į kurias taukus suleidžia, o kitą, dirbti skrynutes muilo sudėjimui. Buvo skirtingas muras, kuriame valė ir džiovino šerius, kad paskui iš jų dirbti šepečius, o ypatingai matracus, sėdynes ir daugelį kitokių dalykų; kitame mure džiovina ir išdirba odas, dar kitame iš galvų ir kojų verda klijus, o toliau viename kaulus degina į miltus, laukų užtrėšimui. Nė menkiausioji organiškiosios medegos dalelė pas Durham'ą nenusimeta. Iš galvijų ragų jie dirba šukas, sagučius, spilkas moterims į plaukus ir daugybę kitokių išdirbinių panašių į kaulinius; iš blauzdų ir kitų didžiųjų kaulų jie dirba peilius, šepetukams rankenas ir daugelį visokeriopų didesnių daiktų; iš kanopų taip-pat daro spilkas į plaukus, sagučius, o liekanas ir nupjaustomas mažesnes dalis suvirina į klijus. Iš tokių dalių kaip pėdos, nariai, odos sklypeliai, gyslos ir kremzlės išdirba tokius netikėtinius produktus, kaip želatina, mika, (žuvių klijas), fosforas, juodieji dažai, tepalas apsiautuvų nujuodinimui, ir tam tikras alyvos skyrius. Iš galvijų vuodegų jie padirba garbiniuotus plaukus; iš kiaulių pilvų daro pepsiną, o albumeną (baltymą) iš kraujų, stygas-gi smuikams iš pasmirdusių žarnų. Jeigu kokios nors dalis į nieką jau netiko, jie tasias vertė į katilus ir išvirindavo iš jų visą riebumą, o kas likdavo, suvartodavo į mėsą. Visi tiejie fabrikai stovėjo artymais vieni kitų ir sujungti su skerdinyčiomis galerijomis, tilteliais ir geležinkeliu, ir buvo apskaitoma jogei jie

jau perleido apie ketvirtadalį bilijono gyvulių, nuo laiko, kaip senis Durham'as uždėjo pirmutines skerdinyčias. O jeigu priskaityti ir kitas, greta ēsančias, — nors dabar jau buvo viskas iš vien, tai, — Jokubas paaiškino jiems — yra daugiausiai kapitalo ir darbo, kiek į vieną vietą gali susirinkti. Pas juos dirbo trys dešimtys tukstančių darbininkų, kurie tiesiog užlaikė du šimtu penkiasdešimtis tukstančių žmonių apielin-kėje, o per tuosius užsilaikė pusė milijono. Jie siuntinėdavo savo produktus į visas civilizuotosios pasaulės šalis ir suteikdavo maistą ne mažiau kaip trisdešimčiai milijonų žmonių!

Musiškiai klausė viso to išsiziojė: rodėsi jie negalį įtikėti, jogei paprastas, mirtinasis žmogus būtų galėjęs tokius pastebėtinus dalykus sumislyti. Tai-gi Jurgis visados nemaloniai klausė Jokubo išjuokiančių patēmijimų, nes jam viskas išrodė kuomi tai prakilnesniu, nepaprastu kaip ir visata ir apie jų padavadijimus, jų surėdymą jis nebutų išdrįšęs teirautis, kaip jis nedrįso tyrinėti visatos įstatymus bei surėdymą. Jurgiui bent rodėsi, jogei tokiose apystovose geriausia palikti dalykus, kaip jis juos yra radęs ir daryti ką jam liepia. Gauti vietą tenai ir pridėti savo dalelę prie to pastebėtinajo veiklumo, rodėsi jam reikia buti dėkingu už tai, teip kaip męs dėkingais jaučiamies už saulės šviesą ar lytų. Jurgis net džiaugėsi, jogei jis nematė vietos pirmiau, negu jis teip pasekmingai tapo priimtas, kadangi jis būtų neišdrįšęs eiti ten darbo prašyti, bet dabar jau jis priimtas — jis teip-gi dalelė to viso. Jis jautėsi, jogei toji milžiniškoji įrėdnė paėmė jį į savo globą ir rupinsis apie jo gerovę. Jis teip nuoširdžiai apie tai mislijo, nežinodamas sanlygų darbavietėse, kaip ir šios šalies reikalų, jogei nė ant mislių neužėjo, kad jis tik paprastas Brown'o darbininkas, ir kad Brown'as su Durham'u visos pasaulės akyse buvo butent aršiausieji priešai — šios šalies įstatymai net reikalavo buti mirtiniais priešais, idant prapuldinti viens kitą einant lenktyn ir grėsė pinigiskomis bausmėmis arba kalėjimu, jeigu to nedarytų.

SKIRSNIS IV.

Ant rytojaus dar prieš septintą valandą Jurgis jau buvo atėjęs į darbą. Jis atsistojo pas duris kur jam vakar parodė ir ten laukė beveik dvi valandas. Perdėtinis norėjo pasakyti, kad jis ateitų į vidų per tas duris, bet to aiškiai neišreiškė ir dabar eidamas priimti kitą žmogų į

darbą susidurė su Jurgiu. Jis jį gerai apipludo, bet kadangi Jurgis nieko nesuprato, tai jam buvo vis tiek ir ėjo ramiai paskui perdėtinį. Tas parodė kur pasikabinti drapanas ir persirėdyti kitomis, kurias Jurgis buvo nusipirkęs tuloje senų drapanų krautuvėje ir atsinešęs pundelyje, persirėdžiusį-gi nuvedė į ruimą kur gyvulius pjauja. Darbas kurį Jurgiui pasiėjo atlikti buvo gana prastas ir po keletos minutų jau gerai žinojo kaip atlikti. Jam įteikė stiprią šluotą, tokią kaip gatves šluojantieji turi ir jo darbas buvo eiti paskui darbininką, kuris išverčia garuojančius galvijo vidurius ir tuosius tuojau sustumti į skylę, kurią paskui uždaro, kad kas neįsmuktų. Kaip Jurgis įėjo į vidų ir pirmutiniai galvijai pasirodė, tai-gi nebuvo kada nė apsiziurėti, arba ištartai žodį į kurį nors, ir jis puolėsi prie darbo. Tai buvo karštos liepos mėnesio dienos, ir ruimas buvo pilnas garo, kylančio nuo karštų kraujų, po kuriuos reikėjo braidžioti ant grindų. Smarvė buvo nepakeliama, bet Jurgis mažai to paisė: jis vos užsilaikė iš džiaugsmo — juk jau darbą turėjo! Jis dirba ir padarys pinigų! Visą dieną teip ir skaitliavo, kiek prie tokios mokesties galima sutaupti. Juk čia moka neišpasakytą sumą septyniolika centų ir pusę kas valanda, o kadangi dabar buvo dideli mėsos pareikalavimai ir darbininkai tankiai dirbdavo viršaus, taigi ir tą dieną išdirbo beveik iki septynių vakare, ir jis parėjo namon besigirdamas savo šeimynai, jogei į vieną dieną jis uždirbo daugiau kaip pusantro dolerio.

Namieje jis rado dar ir kitą linksmą žinią, teip kad jie visi nežinojo, kaip ir džiaugtis. Šedvilas buvo nusivedęs Joną pasikalbėti su savo pažįstamuoju policistu, o tas nusivedė jį pas keletą perdėtinių ir vienas iš tųjų prizadėjo priimti Joną pradžioje kitos sanvaitės. O Marę Berčinskaitę net pavydumas apėmė matant kaip nusisekė Jurgiui ir Jonui, ir ji pati leidosi medžioti ar nepasiseks kur vietą gauti. Marė nieko su savim neturėjo, vien tik savo stiprias rankas ir žodį "job" (darbas), kurį ji įsikalė sav į galvą ir tiek žinant ji leidosi į Packingtown'ą ir visą dieną išvaikščiojo įeidama į kiekvienas duris, jeigu jai pasirodė, jogei tenai ką nors veikia. Iš kai-kurių vietų ją išprašė lauk keikdami, bet Marė buvo viena iš tų, ką nesibijo nė žmogaus nė velnio ir ji klausdavo kiekvieno su kuriuo tik susitiko, ar tai buvo apsilankantieji į skerdyničias, svetimi toje miesto dalyje, ar darbo žmonės, toki pat kaip ir ji, o porą kartų ji užklausė didžiųjų urėdninkų, pasipynusių jai, ir tie teip pažiūrėjo, tarytum norėdami persiliudyti ar ne su beprote jiems teko susitikti. Tokis pasistengimas nenuėjo ant vėjo

ir galiaus pasisekė surasti, ko jieškojo. Viename iš mažesniųjų fabri-
kų įėjo į ruimą kur visa eilė moterų ir merginų sėdėjo prie ilgų stalų
sutaisant rukytą mėsą į blekines dėzes, o eidama iš ruimo į ruimą įėjo
į vieną kur prikrautas ir uždarytas bei švinu aplietas blekines, nudažo ir
užrašus paženkliną; čia ji pamatė vieną, kuri išrodė ant tojo skyriaus
“perdėtinės”. Marė tada dar nuovokos neturėjo, ką jai vėliau par-
siėjo patirti, ant kiek “perdėtinėms” patinka veidas, turįs savyje daug
žymių gero budo ir raumenįs, kaip arklio prie sunkaus darbo; vienog
toji moteriškė įsakė jai ateiti ant rytojaus, o gal ir duosenti jai pro-
gą pramokti, kaip nudažyti blekines. Nudažymas tųjų blekinių reika-
lauja labai lavaus darbo, atliekant viską nuo stukių, bet gerai yra ap-
mokamas ir išsilavinusieji gali uždirbti į du doleriu ant dienos, tai-
gi nėra ką nė stebėtis kad ji įpuolė į namus, šukaudama kaip indijonas.

Geresnio giliukio vargiai buvo galima ir pasitikėti ir dabar iš jų
tik vienas dar liko, kuriam reikėjo kokį nors užsiėmimą gauti. Jurgis
buvo išriktavęs jogei teta Elzbieta užlaikys namus, o Ona turi jai padė-
ti. Jis anaip tol nenorėjo leisti Oną į darbą — kokiš jis vyras butų, o
prieg to ar-gi tai jai tinka. Labai keistai išrodytų, jeigu tokis vyras
kaip jis negalėtų šeimyną užlaikyti, jeigu, apart to, pas juos dar užsi-
laikys Jonas ir Marė. Teip-pat nenorėjo nė girdėti, jogei vaikai turė-
tų eiti į darbą — juk Amerikoje vaikams yra mokyklos, teip bent
Jurgis girdėjo, į kurias tie gali eiti už dyką. Kad kunigas draudžia
leisti vaikus į tasias mokyklas, jis dar buvo nieko negirdėjęs, tik buvo
sumislijęs tetos Elzbietos vaikams duoti progą pramokti, kaip ir kitų
tėvų vaikai. Vyriausias Stanislovėlis buvo tik trylikos metų, o apart
to labai mažytis; Šedvilų-gi vyriausias vaikas buvo vos dvylikos metų,
o jau kone metai dirbo Jones'o skerdinyčiose. Jurgis norėjo, kad Sta-
nislovėlis pramoktų angliškai kalbėti ir daugiau paaugtų, tada ir
darbą gavęs geriau galės išsilavinti.

Be darbo buvo tik vienas dėdė Antanas; Jurgis velijo, kad tėvas
velyt atsilsėtų, bet jis pats turėjo pripažinti, kad tai nėra galima, o
apart to senis nė klausyti nenorėjo kalbant apie tai — jis bandė įkalbėti
jiems, jogei vikrus esąs, kaip bile koks vaikas. Jis atėjo į Ameriką
teip-pat turėdamas didelę viltį, kaip ir kiti; dabar Jurgiui jis labjausiai
rupėjo. Kiekvienas su kuriuo tik Jurgis buvo kalbėjęs, pasakė, jogei
seniui visai neužsimoka jieškoti darbo Pakingtown'e, nes iš to nieko
neišeis, Šedvilas teip-gi išsitarė, kad skerdinyčių savininkai, nelaiko net
tų darbininkų, kurie pas juos dirbdami paseno, o ką jau kalbėti, kad jie

priiminētų pasenusius darbininkus. Jis dar pridurė, joguei kiek jam žinoma, tai ne tik čia, bet ir visur Amerikoje teip dedasi. Vienog, kad užganėdinti Jurgį jis nuėjo pasiteirauti pas savo pažįstamąjį policistą ir tas pasakė, joguei apie tokius dalykus nėra ką nė mislyti. Jie žinoma nieko apie tai neminėjo seniui Antanui, kuris porą dienų prastovėjo tai pas vienus, tai pas kitus vartus, o dabar parėjo namon išgirsti, kaip kiti džiaugiasi, kadangi jiems nusisekė; jis linksmai šypsojosi, sakydamas, joguei dabar bus jo kaleina gauti darbą.

Kad jiems teip gliuikingai pasisekė, tai visi jautėsi, kad reikėtų pasirupinti apie namus; vieną vakarą sėdint ant slanksčio ir trepelių ir besikalbant apie tai, Jurgis pajudino visai svarbų klausymą. Eidamas anksti į darbą jis matė kaip du vaiku mėtė ant kiekvienų namų trepelių kokius tai apgarsinimus, o matydamas, kad ten randasi dar ir koki tai paveikslėliai, Jurgis teip-gi gavo vieną nuo jų ir susivyniojęs užsikišo už ančio. Pietaujant žmogus, su kuriuomi Jurgis kalbėjo, perskaitė jam tąją popierą, ir nuo savęs dar daugiau apie tai papasakojo, teip kad Jurgis dabar jautėsi turįs puikų užmanymą, kaip jam rodėsi.

Tąjį pliakatą jis parsinešė namon, tuomi labjau, kad labai dailiai buvo atspaustas. Ilgio turėjo apie dvi pėdas, atspaustas yvairiais dažais ant storos, slidžios popieros, teip kad net ir prie mėnulio šviesos žibėjo. Pliakato vidurį užėmė dailūs, išdabiuti namai; stogas durpinis o vietomis paaukuota, kad geriau žibėtų, pats namai atspausti pasidabruotu dažu su raudonomis durimis ir langais. Namai ant dvejų lubų su priengiu iš pryšakio, su visokeriopais padabinimais pastogėse, ant kerčių ir kitur, teip kad išrodė kopuikiausiai su įvairiais mažmožiais. Žemiau viename kampe patalpintas paveikslėlis apsikabinusių vyro su pačia, kitame gi kampe lopšys virš kurio skrajoja aniuolėlis su sidabriniais sparneliais. Idant visi, į kurių tik rankas minėtiejie pliakatai ne papuls, suprastų, atspausta buvo trijose kalbose, lenkiškai, lietuviškai ir vokiškai — “*Dom. Namai. Heim*”. “Kodėl mokate randą?” klausė tas visose kalbose išleistas cirkuliaras. “Ar negalite turėti savo namus? Ar nežinote, joguei galite įgyti namus už pigiau, negu jųsų randos? Męs jau esame pastatę tukstančius namų, kuriuos dabar valdo laimingos šeimynos”. Toliau gana dailiai aprašinėjo, kaip tai smagu apsivedusiems gyventi namuose, už kuriuos nieko nereikia mokėti.

Jie visi apsėdę klausėsi su atyda, kuomet Ona perskaitė tąją popierą. Tie namai pasirodė turį keturis ruimus apart sklepo ir to-

kius galima nupirkti už penkioliką šimtų dolerių su žeme ir visukuomi. Iš tos sumos tik tris šimtus reikia įmokėti iš viršaus, o kitus galima išmokėti po dvyliką dolerių kas mėnuo. Rods tai vis didelės sumos, bet juk jie gyvena Amerikoje, kur žmonės apie tokias kalba be baimės. Jie gerai žinojo čia reikšę mokėti devynis dolerius mėnesiui tik už porą ruimų ant tų pačių lubų ir jų šeimynai susidedančiai iš dvylikos ypatų reikės buti tenai susigrudus bent tulą laiką. Jeigu jie mokės randą, gali ją mokėti visados, bet jiems nė kiek geriau nuo to nebus, o čia jeigu tik galėtų sudaryti sumą, reikalaujamą iš pradžių, tai bent nors kada ten toliau ateitų metas, kada jau nereikėtų mokėti randą, ir galėtų ramiai gyventi kol savo gyvastį užbaigs.

Jie gerai apsvartė savo padėjimą. Dar buvo šiek-tiek likę iš tų pinigų, ką teta Elzbieta turėjo, o teip-pat dar ir pas Jurgį biskeelis radosi. Marė turėjo penkiasdešimtis dolerių, kuriuos visados nešiodavosi įsikišusi į pančiaką, o senuks Antanas ir gi turėjo dalį pinigų, gautų už šešmargį. Jeigu jie visi sudėtų, kiek turi, į kruvą, tai užtektų užmokėti pirmutinę mokestį, o jeigu visi turės darbus ir bus užsitikrinę ant toliau, tai su tuomi gal ir labai gerai gali išeiti. Žinoma tai buvo dalykas, už kurio nebuvo galima imtis jį apkalbėjus vos paviršutiniai, bet reikėjo perkratyti iš padugnių. Iš kitos-gi pusės imant, jeigu jau jie pasiryžo tą pradėti, tai kuomi greičiau įvykdys, tuomi geriau, nes dabar ar-gi nemoka randą, o gyventi parsieina tokiose bjauriose apystovose. Jurgis buvo pripratęs prie purvų; nešvarumas mažai įbaugis žmogų, gyvenusį su geležinkelio darbininkais, kur blusas buvo galima rieškučiomis senti ruime, kuriame jie gulėjo. Bet Ona prie tokių dalykų buvo nepripratusi. Jie turi pasirupinti geresnę buvimui vietą ir tai gana veikia, ištarė Jurgis balsu žmogaus, kuris ką tiktai yra uždirbęs dolerį penkiasdešimtis septynis centus į vieną dieną. Jis jokių budu negalėjo suprasti, kodėl, žmonėms, uždirbant po tiek kaip jie, tokia daugybė iš jų toje apielinėje gyvena teip nelemtai.

Ant rytojaus Marė nuėjo pasimatyti su minėtąja "perdėtine" ir toji įsakė ateiti pradžioje kitos sanvaitės, o galėsenti pradėti mokintis, kaip nudažyti blekines, tai-gi ėjo namon gana linksma, dainuodama kokią ten dainelę ir parėjo į pat laiką, kaip Ona su močeką buvo pasirengusios, eiti pasiteirauti kas link tų namų. Vakare visos trys iš-

davė vyrams raportą: viskas buvo teip, kaip aukščiau paminėtame cirkuliare pagarsinta, arba teip bent joms agentas sakė. Namai randasi apie pusantros angliškos mylios į pietus nuo „yardų“, ir buvo labai puiki proga pigiai įgyti, teip tas ponas užtikrino ir nuo savęs jis gana gyrė. Apart to jis paaiškino, jam vis tiek ēsą ar jos pirkšę ar ne, nes namai ne jo ir ypatingai jam nerupi; jis vien ēsą agentu kompanijos, kuri juos pastatė, tiejie namai gi jau ēsą paskutiniai, kompanija stengiasi užbaigti išparduoti ir daugiau tuomi neužsiimnės, tai-gi, jeigu kas nori pasinaudoti gerai progai ēsant, lai pasiskubina. Tiek jos gerai nežinojo, ar dar liko koki namai ar jau ne, nes agentas nusigabeno tiek daug žmonių apžiūrėti, o apart to jis ir pats nežinojo, gal jau kompanija bus visus pardavusi. Matydamas, kaip teta Elzbieta buvo nusiminusi, girdėdama tai, jis po kiek laiko patarė, jeigu jie iš tikrųjų nori namus pirkti, jis nuo savęs ir savo kaštais duosęs telefonu žinią kompanijai palaikyti vienus namus. Tai-gi teip ir sutarta tapo ir dabar nedėlioje visi nuvažiuosę apžiūrėti.

Tai buvo ketverge ir iki pabaigai sanvaitės Brown'o skerdinyčiose dirbo kiek tik išgalint, teip kad Jurgis padarė po dolerį septyniasdešimtis penkis centus ant dienos, žinoma, jo alga buvo pusvieno dolerio sanvaitei, arba keturiasdešimtis penki mėnesiui. Jurgis labai sunkiai suskaitliuodavo, jei bent butų buvus labai menka suma, bet Ona su tais dalykais apsidirbdavo gana greitai, tai-gi visos šeimos skaitliavimus ir atlikdavo. Marė su Jonu ketino mokėti po šešioliką dolerių kas mėnuo už užlaikymą, o senis varėsi, kad ir jis tiek galėsęs mokėti, kaip greit tik gausęs darbą, o jis pasitikėjo, jei ne čia tai kitur, o užsiėmimą vis gauti. Tokiu budu jie turėtų devyniasdešimtis ir tris dolerius. Apart to Marė su Jonu mokėtų trečią dalį už tuos namus, teip kad Jurgiui parsieitų mokėti tiktai aštuoni doleriai kas mėnuo. Tai-gi jie dar vis turėtų aštuoniasdešimtis penkis dolerius mėnesiui, arba duokime sau, jeigu dėdė Antanas ir negaus darbo teip veikiai, tai dar vis apie septyniasdešimtis dolerių, o tiek jau verta užtekti, kad jų šeimyna, susidedančioji iš dvylikos ypatų, galėtų išmisti.

Nedėlios ryte, visa valanda prieš sutartą laiką, visi suaugusieji leidosi namų apžiūrėti. Adresą jie turėjo parašytą ant popieros sklypelio ir tąjį retkarčiais kam nors parodydavo. Toji mylia ir pusė

jiems pasirodė labai ilga ēsanti, bet jie daējo pėksti, o uę pusės valandos, ar vėliau, pasirodė ir agentas. Tai buvo puikiai apsirėdęs vyras ir galėjo lietuviškai su jais susikalbėti ir tas gelbėjo jam reikalą atlikti. Jis nusivedė juos pas namus, kurių ten buvo ilga eilė, o vis daugiausiai vienoki, prastai pastatyti, kur nepažiūrėsi toje apielinkėje, teip, kad toki dalykai kaip architektura, ten buvo nepažįstami. Ona labai nusiminė, nes namai toli buvo netoki, kaip ant pliakato; jau nieko nekalbant, kad ne tokiose spalvose, bet ir ne toki dideli. Vienog jie buvo naujai nutėplioti ir neblogai išrodė. Namai buvo dar visai nauji, teip agentas jiems pasakojo, ir jis kalbėjo be paliovos vis išgiriant ar pasakojant ką nors, teip kad jie jautėsi susimaišę ir neturėjo kada jo klausinėti. Iš anksto jie buvo susitarę pasiteirauti apie daugelį dalykų, bet kada laikas atėjo tai arba užmiršo, arba tiesiog neišdrįso. Kiti namai tose eilėse neišrodė nauji ir tik kai-kuriuose buvo žmonės apsigyvenę. Kada jie nedrąsiai užsiminė apie tai, agentas paaiškino, jogei žmonės, kurie nusipirko, veikiai įsikraustys. Daug ko klausinėti, tai butų buvę abejoti jo žodžiams, o savo gyvenime jeigu jiems parsieėjo kalbėti kada su ponais, tai visados tą darė su guodone ir nuszėminimu.

Namų sklepas buvo porą pėdų žemiau gatvės paviršiaus namai-gi tik ant vieno aukščio, ir į juos reikėjo dalipti trepeliais apie šešių pėdų. Rods, dar buvo pastogėje didelis ruimas, turįs po langą galuose. Gatvė priešai namus buvo neišgrįsta ir neapšviesta, toliau buvo matyti toki pat menki nameliai, pastatyti ant tojo sąslavyno, ant kurio kai-kur augo nunykę žolės. Namų viduje buvo keturi, išbaltyti ruimai, sklepe-gi tik grynios sienos ir neišgrįsta asla, bet agentas jiems paaiškino, jogei visi namai teip buna statomi, kadangi perkantieji paprastai mėgsta patįs pabaigti ir išsitaistyti sklepa, teip kaip jis geriau jų reikalams tinka. Pastogė teip-pat buvo neištaisyta; jie pirmiau buvo pasitikėję, jogei reikale galėse viršutinį ruimą nusamdyti kitiems, bet dabar matė, tą nėsant gyvenimui tinkamu, vienog ir tai matydami jie neatšalo, nes apsukrusis agentas vis rado ką nors naujo išgyrti. Labai dailiai nupasakojo, kiek tai žmonės apturi naudos turint savo namus ir per visą laiką beveik ir neužičiaupė; jis aprodė menkiausia mažmožį, kaip spynos duryse ir kiti dalykai, teip-pat kaip langai buna pakeliami, paremiami ir tt. Parodė kaip viralinėje vanduo bėga iš krano, o tai buvo dalykas, kurio

teta Elzbieta nė sapnuoti nesapnavo sulaukti. Pamačius tokias įtasisas kaip toji, jie manė pasirodysę nedėkingais, jeigu bandysę ką nors negerai išrasti, tai-gi ir užmerkė akis ant visų kitų trukumų.

Nepaisant to viso jie buvo kaimo žmonės ir su prisirišimu laikėsi, kad savo pinigus teip greit neišleisti: veltui agentas keletą kartų užsiminė, jog reikią pasiskubinti — jie dar pažiūrėšę, jie dar pažiūrėšę, atsakydavo jam, negalį ant tikro nieko pasakyti, kol neapsimislyšę geriau. Tai-gi sugrįžo namon ir visą tą dieną ir vakarą skaitliavo ir apsvarstinėjo. Jie tiesiog kankinosi ir nežinojo ką tokiam reikale pradėti. O kas aršiausia, kad visi negalėjo ant vieno sutikti: kiekvienas turėjo savo darodinėjimus ir kai-kuriuos buvo visai sunku perliudyti, o jeigu kitiems pasisekė tąjį į savo pusę patraukti, tai tame tarpe, kitas ką-nors priešai išrasdavo. Vieną vakarą, kada visi jau buvo susitaikę ir namai teip kaip ir nupirkti skaitėsi, užėjo pas juos Šedvilas ir visą surengimą sumaišė. Šedvilui rodėsi visai neužsimoką namus pirkti. Jis papasakojo bjaurių atsitikimų su žmonėmis, kurie kone visiškai tapo prapuldyti, įsumaišę į tasias “pirkrite namus” apgavystes. Tai-gi greičiausia bus, kad ir jie tik įklimps ir prakiš savo visus pinigus, o apart to tenai be gal'o buna išleidimų, kurių iš anksto negalima žinoti; dar kits dalykas, tai namai gali pasirodyti niekai nuo kreigo iki pamatui — ką vargšas žmogus tame reikale gali daug žinoti? Teip-gi jie apsuks jus darant kontraktą — ar daug vargšas žmogus gali apie kontraktus suprasti? Ten nieko daugiau, kaip tik apiplėšimas, o kad nuo to apsisaugoti, tai geriausiai visiškai neužsidėti. Ir mokėti randą? užklausė Jurgis. Na, atsakė tas, tai apiplėšimas teip-gi. Vargšą žmogų visur apiplėšia. Praėjus apie pusei valandos prie tokio pasikalbėjimo, jiems rodėsi, jogei išgelbėti tapo jau ant prapulties krašto bestovint, bet kaip greit Šedvilas išėjo namon, Jonas patarė jiems, kad užlaikyti valgomų daiktų krautuvę visai neapsimoka, kaip pats jos savininkas tvirtina, tai-gi gal tai ir yra priežastis, kad jis teip blogai ir ant kitų dalykų žiuri. Žinoma, tas davė pradžia vėl tąjį klausymą pajudinti iš naujo.

Aršiausias dalykas, kad jie negalėjo apsibuti kur buvo ir reikėjo kur nors išsikraustyti. Kada jie pasirįžo neužsidėti su namų pirkimu, bet gyventi kur buvo, tai vėl apsižiūrėjo, jogei mokėti po devynis dolerius visados teip-pat labai nesmagus reikalas. Kone visą savaitę dienomis ir vakarais jie vis ginčydavosi už tąjį dalyką, kol ga-

liaus Jurgis pasirįžo paimti viską ant savo pečių. Jonas jau buvo gavęs darbą stumdyti vežimėlį Durham'o skerdynyčiose, o pas Brown'ą teip kaip ir pirmiau, dirbo anksti ir vėlai, tai-gi Jurgis kas kart daugiau pasitikėjo galėsęs reikalą atlaikyti. Jų jų šeimyna ir reikalauja tokio vyro, kuris pataikytų nuspręsti ko reikia, o paskui viską gerai išvesti, pamislino jis sau. Kitiems gal tas ir nenusisektų, bet jis buvo ne iš tokių ir parodysęs jiems, kaip reikia reikalai atlikti. Jis dirbs dienomis ir naktimis teip-gi, jei to reikės; jis neapsistos, kol namai bus visiškai išmokėti ir namiškiai turės savo pastogę. Teip jis pasakė jiems ir teip galiaus pasiliko nuspręsta.

Tarpais jie perkalbėdavo, jogei butų gerai apžiurėti daugiau namų, pirmiau negu pirkšę, bet jie nežinojo kur daugiau namų randasi, o teip-pat nežinojo kaip juos surasti. Tie namai, kuriuos matė, visados jų mintyse stovėdavo ir kada tiktai jiems užeidavo ant mislių namai, jie visados matė save apsigyvenusius tuose namuose. Tai-gi nuėjo pas agentą ir pasakė pasirįžę esą namus pirkti. Jie ir labai buvo besibaimiję rasti namus parduotais, kuomet jie teip vilkino, bet lengviau atsiduso, dasizinoję, jogei pribuvo į pat laiką.

Jiems buvo liepta ateiti ant rytojaus, o rasę visas popieras parengtas. Jurgis gana gerai suprato, jogei tas reikalas su popieromis tai buvo dalykas, su kuriuomi labai reikia apsiziurėti, vienog jis pats negalėjo eiti, nes visi, su kuriais tiktai kalbėjo, pasakė, jogei jį neatleis ant dienos, ir gali visai darbo netekti jeigu bandys išlikti. Tai-gi nieko kito neliko, kaip pavesti atlikti viską moterims ir Šedvilui, kuris prižadėjo nueiti drauge. Jurgis visą vakarą kalė moterims, kaip tai yra svarbus reikalas ir kaip su juomi reikia apsiziurėti; o kiek vėliau pradėjo pasirodyti jų mazgeliai su užčėdytais pinigais ir visi tapo pavesti tetai Elzbietai, kuri juos atsargiai susirišo.

Anksti iš pat ryto moters leidosi atlikti reikalą. Jurgis suteikė tiek patarimų, teip persergėjo nuo pavojaus, kad jos buvo visai nublankusios nuo baimės, net ir šalto kraujo valgomųjų daiktų parduvinėtojas jautėsi labai nesmagiai, nors ir didžiudavosi, jogei kaipo vertelga, pratęs su žmonėmis turėti reikalus. Agentas turėjo užrašus jau parengęs ir meldė jų atsisėdus perskaityti. Šedvilas pasiėmė parduotą popierą ir iš lėto, atsidėjęs pradėjo skaityti, agentas-gi kantriai laukė barškindamas su pirštais į stalą. Teta Elzbieta jautėsi labai nesmagiame padėjime, teip kad prakaitas dideliais lašais pasirodė ant

jos kaktos: ar-gi tas skaitymas buvo ne vis tiek ką ir pasakyti tam ponui į akis, joguei jie nepasitiki, kad jis teisingai su jais pasielgtų? Vienog Jokubas Šedvilas skaitė ir skaitė ir pasirodė, kad jis turėjo priežastį juos gerai peržiūrėti, nes tuojau pradėjo žiūrėti ant visų užrašų su neužsitikėjimu. Kuomi toliau jis skaitė, tuomi labiau jo kakta raukėsi. Tai nebuvo užrašai parduodamų namų, kiek jis galėjo matyti, tik sutarimas juos išrandavoti. Jam buvo sunku suprasti visą tą įstatymiškąjį žargoną, randant tiek daug žodžių, kurių jis dar buvo negirdėjęs, bet tiek jis suprato kur pasakyta, joguei apsiima *išrandavoti* jiems namus, arba toliau vėl — “mokėti *randos* po dvyliką dole-rių kas mėnuo per aštuonis metus ir keturis mėnesius!” Tada Šedvilas nusiėmė akinius, pažiūrėjo į agentą ir, mykčiodamas, ko tai užklausė.

Agentas buvo labai mandagus, ir paaiškino, kad tai buvo priimta forma darant tokius kontraktus; jie visados susitaria, joguei namai skaitosi tiktai randavojami, kol netaps išmokėti. Jis bandė parodyti kokį tai kitą paragrafą žemiau, bet Šedvilas jokiu budu negalėjo atydos atitraukti nuo žodžio “randa” ir kada paaiškino tą tetai Elzbietai, toji visiškai nusigando. Tokiu budu namai bus ne jų per kokius devynis metus. Agentas, su neišpasakomu kantrumu, pradėjo jiems vėla aiškinti, bet dabar jau joki paaiškinimai negelbėjo. Elzbieta buvo labai įsidėjusi Jurgio įgraudinimą: “Jeigu matysitė kas nors išrodo negerai, neduokite jam pinigų visai, bet išeikite ir pasiimkite advokatą.”

Jokubas išguldė jos žodžius. Ji pasitikėjo, kad agentas pašoks iš piktumo, bet tame ji apsiriko: kaip pirmiau, teip ir dabar išklausė visai ramiai; jis net pasisiulė išėjęs pajieškoti advokatą, bet ji neapsiėmė. Jie išėję tyčiomis ėjo gana toli, surasti advokatą, kurs nebutų su taisiais ponais susizinojęs. Ir tik pamislykite, kokis galėjo buti jų nusiminimas, kada už pusės valandos sugrįžus su advokatu, tas pasveikino agentą, vardu pavadindamas!

Jie jautė, joguei viskas jau žlugo, tai-gi ir sėdėjo kaip kaliniai pašaukti išklausyti nusprendimą myriop. Jau daugiau nieko jie negalėjo pradėti — jie tiesiog įsmuko į spastus! Advokatas perskaitė popierą perdēm, o perskaitęs pranešė Šedvilui, joguei viskas ganėtinai gerai atlikta, ir butent toji forma yra vartojama prie pardavimų tokios pat rušies. O prekė ar teip kaip sukalbėta? paklausė

žmogelis — tris šimtai dolerių iš viršaus, o kiti po dvyliką dolerių kas mėnuo, kol penkiolika šimtų taps išmokėta? Teip, ten teip ir parašyta. Ir viskas už tokius ir tokius namus su žeme ir su visukuomi? Teip — ir advokatas parodė jam kur tas parašyta. Ir viskas gana teisingai — nėra kokių nors apgavimų? Jie buvo vargdieniai žmonės ir tai buvo viskas ką jie šioje pasaulyje turėjo ir jei kas nor blogai virstų, tai jie visiškai prapuolę. Tai-gi Šedvilas, nors pats drebėdamas ir mykčiodamas, klausinėjo vieno dalyko po kito, kuomet moteris teip ir žiurėjo į jį išmeiguosios akis. Jos negalėjo suprasti apie ką jis kalbėjo, bet nuvokė, jogei ant to jų likimas rymo. Galiausiai kaip jau jis išklausinėjo apie viską ir daugiau jau nežinojo ko klausti ir parėjo laikas, kad jos pasakytų, ką nori pradėti, teta Elzbieta negalėjo susilaikyti nuo ašarų. Jokubas paklausė jos ar ji nori pasirašyti; jis paklausė du kartu — ir ką-gi ji galėjo atsakyti? Kaip ji galėjo žinoti, kad šis advokatas sako teisybę, kad jis nėra su jais susikalbėjęs? O tuomi tarpu, kaip ji gali tą pasakyti — ant ko ji gali remtis? Akis visų, kiek tik ruime radosi, buvo nukreiptos ant jos, laukiant žodžio ir galiausiai, pusiau nematydama per ašaras, pradėjo grabalioti apie kišenių ir, išsitraukusi atrišo mazgą. Visą tą laiką Ona sėdėjo kampe dabodama ir gniaužydama rankas nusigandusi. Ji teip ir norėjo riktelti ir pasakyti močekai apsisistoti; nes viskas tik spąstai; bet tarytum kas gniaužė ją už gerklės ir visai negalėjo nė balsą išleisti. Tai-gi teta Elzbieta paskleidė pinigų ant stalo, o agentas pasizėręs perskaitė, parašė paliudijimą, kad jau tiek pinigų priimta ir perdavė jiems minėtąjį pirkimo namų kontraktą. Paskui atsiduso su užsiganėdinimu, pakilo, paspaudė visiems rankas, kalbėdamas su jais teip-pat švelniai ir mandagiai, kaip ir iš pradžios. Ona atsiminė butent advokatas minėjęs jam reikšę dolerį užmokėti, ką jis užrašą peržiurėjo, tai-gi tarp jų vėl pakilo ginčas, bet užmokėjus tą, jie visi išėjo ant gatvės ir močeka nerviškai laikė popierą suspaudusi rankose. Jie teip jautėsi nusikamavę nuo baimės, kad sunku buvo eiti ir turėjo ilsėtis pakeliui.

Teip jos ėjo namon ir neišpasakoma baimė graužė jų širdis, o vakare, kaip parėjo Jurgis ir išgirdo kaip viskas atsibuvo, tai ir dabaigė. Jis buvo persitikrinęs, jogei juos prigavo ir jie bus prapuolę; jis draskė sau plaukus ir keikė, kaip iš proto išėjęs, prisiekaudamas jogei tą pat naktį užmušęs agentą. Galiausiai pasistvėrė popierą, išbėgo iš namų,

ir pro “yardus” leidosi link Halsted gatvės. Jis ištraukē Šedvilā iš namų, nedavęs pabaigti tam vakarienei ir abu nusiskubino pasiteirauti pas kitą advokatą. Kada jiedu įėjo į kontorą, advokatas net pašoko iš kedės, kadangi Jurgis išrodė kaip sumaišytprotis su pasišiaušusiais plaukais ir krauju pasriuvėjusioms akimis. Jo draugas paaiškino kame dalykas ir advokatas, pasiėmęs popierą pradėjo ją skaityti, kuomet Jurgis stovėjo įsikabinęs su ranka į stalą, nerviškai drebėdamas.

Kartą ar du advokatas apsistėjo skaitęs ir ko tai klausė Šedvilo; Jurgis nė žodį nesuprato, bet jis visą tą laiką turėjo akis įsmeigęs į advokatą, stengdamasi įspėti, ką tas tenai randa. Jis net išsiziojo matydamas, kaip advokatas apsistėjo skaitęs ir, nusijuokęs, ką tai pasakė Šedvilui, tai-gi Jurgis apsigrįžo ir, sunkiai kvėpuodamas, nes širdis plakė gana smarkiai, užklausė Jokubo:

“Na-gi?”

— “Jis sako, kad viskas gerai” — atsakė Šedvilas.

“Viskas gerai!”

— “Teip, jis sako, kad užrašai toki, kaip abelnai priimta”. Jurgiui tarytum palengvėjo ir jis atsisėdo į kedę.

“Bet ar iš tikrųjų viskas gerai? jis klausė prisispyręs ir meldė išguldyti advokatui jo klausymus apie dalykus, kurie jam labai rūpėjo. Teip, jie yra pirkę namus, jie iš tikrųjų juos pirkę. Namai priklausė jiems ir viskas ko reikėjo tai tik mokėti pinigų, o viskas bus gerai. Jurgis delnais užsidengė akis, nes buvo pilnos ašarų ir jis jautėsi labai kvilvai išrodęs. Bet jis buvo teip bjauriai išsigandęs, kad ir budamas tokiu drūtu vyru, vos galėjo pastovėti ant kojų.

Advokatas paaiškino, kad “randavojimas” buvo priprasta forma: namai skaitosi tiktai randavojami, kol paskutinė mokestis taps užmokėta, o mieriu to yra, idant lengviau butų galima gyventojus išmėtyti, jeigu jie liautųsi mokėję. Vienog teip ilgai, kol jie mokės sutartas mokestis, jie neprivalo nieko baimytis, namai yra jų visiškai.

Jurgis buvo teip dėkingas, už paaiškinimą, kad reikalaujamą pusę dolerio užmokėjo nė akia nemirktelėjęs, o paskui skubiai leidosi namon, kad tąją žinią pranešti šeimynai. Jis rado Oną apalpusią, vaikus rėkiant, o visus namuose kodidžiausiame sumišime, nes visi jie tikėjo, kad jis nuėjo agentą užmušti. Ėmė pora valandų, kol visi namuose nusiramino, bet bėgyje nakties Jurgis porą kartų pabudo, ir kiekvienu kartu girdėjo Oną su močeka verkiant už sienos.

SKIRSNYS V.

Jie nusipirko savo namus. Rodėsi negali įtikėti, kad tie jie, teip pageidaujantieji, namai butų jau jų savastis, į kur gali persikraustyti kada tiktai panorės. Jie visą laiką praleisdavo apkalbant apie tai teip-gi, kaip jie juos ištaisys viduje. Kadangi jų sanvaitė pas Anielę baigėsi už trijų dienų, tai-gi ir skubinosi viską surengti. Ir labai prisiejo jiems skubintis pasirupinti reikalingus rakandus ir apkalbėjimas to daug laiko užimdavo.

Jeigu kam parsieidavo apsirupinti su tokiais reikalais tai Packingtown'e toli nereikėdavo jieskoti, viskas ko reikėdavo tai paėėti tolyn, gatve ir perskaityti visokeriopas iškabas bei užrašus arba sėsti į gatvėmis bėgiojančius vagonus, kad įgyti užtektinai žinių, kur ir ką galima gauti, jei žmogus ko nors reikalauji. Ten galima buvo net susigraudinti, matant kaip žmonės rupinasi apie tavo sveikatą ir stengiasi tave laimingu padaryti. Ar tu nori rukti? Ten rasi paaiškinimą, kodėl Thomas'o Jefferson'o Perfecto cigarai po 5 (penkis) centus vienas, tai geriausi ir visiškai užsipelną tą vardą. Jeigu gi, iš kitos pusės imant, jų rukote per daug, tai vėl rasite vaistus atpratinti jus nuo rukymo įpročio, gaunant dvidešimts penkias dozas už dvidešimts penkis centus ir išgydymas užgvarantuotas dešimtį dozu paėmus. Keliaujant patėmijate, jogei žmonės visokeriopais budais, kaip paminėtieji, stengiasi palengvinti jums ant šios ašarų pakalnės ir kad be atvangos jie teip ir rupinasi apie jūsų gerovę. Packingtown'e ir apgarsinimai prisilaiko tam tikro budo, pritaikinto prie vietinių gyventojų reikalavimų. Kai-kurie jautriai užklausia: "Ar jūsų pati išblyškus? Ar ji buna nuliudus, vaikščioja apie namus vangiai ir viskas jai nepatinka? Kodėl nepatariate jai vartoti D-ro Lanahan'o Gyvasties Apsaugotoją?" Kitas juokingu budu bando žmogų pertikrinti šaukdamas: "Nebukite kaladės! Eikite ir įgykite Goliath'o Gyduolę nuo užtrinų ant kojų." "Nesnauskite!" primena jums kitas — "Lengvai eisis, jeigu dėvėsite Eureka Du-Penkiasdešimtįs čeverykus."

Tarp daugybės tokių įkirių apgarsinimų radosi vienas, kuris atkreipė ant savęs visos šeimynos atydą ir tai su vaizdeliu, koks buvo prie jo: ten buvo du dailiu paukšteliu, vejančiu lizdą; Marė prašė tulo pažįstamo, paaiškinti, ką tas reiškia ir dasizinojo, kad tas ragino žmones išsitaistyti namus, įgyjant yvairius rakandus. Toliau garsino, jo-

gei gali ištaisyti keturis ruimus, teip puikiai kaip lizdą, už menką sumą septyniasdešimtis penkių dolerių, o svarbiausias dalykas tame pasiūlyme buvo, kad ant pradžios galima įmokėti tik mažą dalelę, likusius-gi išmokėti po kelis dolerius kas mėnuo. Musų pažįstamiems neatbutinai reikėjo nekurių rakandų — be to negalima jokia būdu apsieiti, bet jų pinigai teip sumazėjo, kad jie užmigti negalėdavo, besirupindami ko reikės stvertis, tai-gi galiaus ir nuvyko tenai, nes tai buvo tikras išgelbėjimas iš teip nelemto padėjimo. Ten buvo vėl nesmagumas ir tetai Elzbietai prisiėjo ant kitos popieros pasirašyti, bet kada vieną vakarą Jurgis parėjo iš darbo, jam su dideliu džiaugsmu pranešė, kad visus daiktus jau atvežė ir tie sukrauti jų naujuose namuose ir ėmė pasakot kaip kai-kurie daiktai išrodo. Išdėstant daiktus vieną torielių rado sumuštą ir Ona anksti ant rytojaus ketino eiti į krautuvę, kad apmainytų, teip-pat jiems buvo prizadėję tris blekines kepimui, o atsiuntė tik dvi, Jurgis vienog nenorėjo tikėti, kad tai bandytų juos apgauti.

Kitą dieną jau jie buvo savo namuose. Vyrai parėję iš darbo greitai užkando biskelį, ir pradėjo nešti į naująją vietą, ką tik turėjo. Nors pirktieji namai buvo daugiau kaip porą anglišių mylių atstumo, vienog Jurgis tą naktį du kartu suvaikščiojo, kiekvienu kartu nešdamas dideles naštas šienikų, patalų, drapanų ir kitokių daiktų suraišiotų į pundus ar sukimštų į maišus. Kurioj nors kitoj Chicagos dalyje galėtų suareštuoti einant gatvėmis su tokiais punduliais, bet Packingtown'e matomai visi buvo prie to pripratę ir policistai jei bent tarpais užklausia, tai ir viskas. Namai jiems visai puikiai išrodė, kada tapo ištaisyti ir visi rakandai išdėstyti; net ir prie menkos lempos šviesos jie beveik teip išrodė, kap ant tojo pliakato. Ona tiesiog šokinėjo iš džiaugsmo ir drauge su pussesere Mare, paėmusios Jurgį už rankų apvadžiojo po visus ruimus, atsisėsdamos į kiekvieną kedę ir priversdamos jį padaryti tą patį. Viena kedė sugirgzdėjo po jo sunkumu ir jos net sušuko nusigandusios, teip kad visi namuose sujudo. Abelnai paėmus, tai buvo linksmumo diena ir, nepaisant, kad buvo labai nuilęs, Jurgis su Ona prasėdėjo iki velyvų nakčiai, vien laikydami už rankų ir dairydami iš džiaugsmo aplinkui. Jiedu rengiasi apvesti kaip greit viskas bus aprupinta ir šiek-tiek pinigų sutaupyta apšvedimo reikalams. Ir čionai jie gyvęs — anas ve ruimelis bus jų dviejų!

Visi džiaugėsi be galo, ištaisydami ir puošdami namus. Jie ne-
turėjo pinigų susipirkti visokeriopus reikalingus dalykus, bet kitų ne-
atbutinai reikėjo ir reikdavo pirkti iš paskutiniųjų. Toki pirkiniai tai
buvo Onai pageidaujamas atsitikimas, nes juos atlikdavo vakarais, kad
Jurgis galėtų eiti drauge ir jeigu reikdavo tiktai pipirnyčios, arba
pusės tuzino stiklų už dešimtuką, vis tiek abu leisdavosi į miestą. Su-
batos vakare jiedu parėjo namon prisikrovę pilną ragazę visokiariopų
pirkinių, o kad išdėstė viską ant stalo, tai ne tik kad suaugusieji žiu-
rėjosi apstoję aplinkui, bet ir vaikai sulipo ant kedžių, arba šaukė, kad
juos užkelti. Ten radosi cukraus ir druskos, arbatos ir pyragaičių,
blekinė taukų, kibirėlis pienui, šepetys grindų šiuravimui, čevery-
kaičiai antramjam iš vyresniųjų vaikų, blekinė bonka kerosinui, plak-
tukas ir svaras vinių. Vinis buvo reikalingos, kad, prikalinėjus į sie-
nas viralinėje ir miegstubėse, būtų galima yvairius daiktus ant jų su-
kabinti ir dabar jie tarėsi tarp savęs, kur būtų geriau kokį daiktą ka-
binti, kad žinoti kur vinis sukalti. Jurgis pradėjo kalti ir nusimu-
šė pirštus, nes plaktukas buvo per mažas ir įpyko, kadangi Ona ne-
leido užmokėti penkioliką centų daugiau ir nupirkti didesnį ir liepė
jai pačiai kalti. Ona paėmė bet tuojau teip sudavė į nykštį, kad net
verkti pradėjo, teip kad reikėjo Jurgiui pradėti ją raminti ir pūsti už-
gautąjį pirštą. Galiausiai bandė iš kaleinos ir prikale, kur tik jiems
rodėsi reikėjo ant kiekvienos vinies ką nors užkabino. Jurgis parsie-
nešė namon didelę medinę skrynę, kokiose į krautuves pareina sukrauti
daiktai, o Joną nusiuntė parnešti dar ir kitą, kurią jis buvo teip-gi nu-
pirkęs. Rytoj jis ketino nulupęs vieną šoną sudėti lentynaiteis ir to-
kiu budu padaryti iš jų spintas daiktų susidėjimui.

Valgymui stalą jie pastatė viralinėje, nes antrąjį kambarį užėmė te-
ta Elzbieta su penketu savo vaikų: ji pati ir du jauniausiuoju gulėjo
vienatinėje, ką jie turėjo lovoje, o trejatas didesniųjų turėjo šieniką ant
grindų. Ona ir jos pusseserė nusinešdavo ant nakties šieniką į priša-
kinį ruimą ir ten miegodavo, o tris suaugusieji vyrai ir vyriausias
vaikas gulėdavo ketvirtame ruime tiesiog ant grindų, mažai dar tu-
rint ką pasikloti, vienog nepaisant to, jie teip kietai miegodavo, kad te-
tai Elzbietai prisieidavo kelis kartus baladoti į duris penkiolika mi-
nutų po penkių anksti ryte. Sukilę jie jau rasdavo puodą garuojančios
juodos kavos ir parengtus pusryčius, o kol jie papusryčiaudavo, ji į-
dėdavo jiems pietų į katilukus ir teip jie traukdavo į darbą.

Jurgiui rodēsi, kad tai pirmu kartu savo gyvenime jam tenka ištikrųjų dirbti: bent pirmu kartu į darbą prisieidavo panaudoti save visą, visas pajiegas, kiek tik savyje jautė. Kada Jurgis stovėjo galerijoje drauge su kitais apsilankytojais ir dabojo darbininkus prie gyvulių pjovimo, negalėjo atsistebėti jų greitumui, jų pajiegai bei lavumui, tarytum jie būtų pastebėtinomis mašinomis; rodosi jam nė ant mislių neužėjo, kad jie susidėtų iš kuno ir kraujo — bent kol jis pats nepateko žemyn prie darbo. Tada jis pamatė dalykus kitokioj šviesoje, jis juos arčiau pažino. Idant atlikti darbą su tokiu vikrumu, kokio ten reikalauja, reikia įtempti visas savo pajiegas, užmirštant viską aplink save nuo pat ankstyvo ryto, kada pirmi gyvuliai pradeda pasirodyti iki kada švilpynė pagarsina, jogei jau laikas pietus valgyti, o paskui, nuų pusės po dvylikai iki kada ten vakare, nė ant valandėlės nestaptelia anė pats žmogus, nė jo rankos, akis nė smegenis. Jurgis dabar pamatė kaip jie tą atlikti pataiko. Prie nekurių lengvesnių darbo dalių jie pastato parinktus darbininkus, kuriems geras algas moka ir kuriuos tankiai maino iš vienos vietos į kitą; tie visados dirba kaip pašėlę, nes juos perdėtiniai ypatingai daboja, o visi kiti turi spėti paskui juos. Pas juos tas vadinasi “skubinimas goviedos” ir jeigu kuris iš darbininkų nespėja, tai pas vartus šimtai laukia, kąd tik duotų jiems progą pabandyti.

Vienog Jurgis to nepaisydavo, priešingai jam tas geriau patikdavo, nė kad pabaigus vieną darbą švytruoti rankomis ir nerimauti kol gausi ką kitą pradėti, kaip jam pirmiau labai tankiai atsitaikydavo. Jis juokdavosi pats sav bėgiodamas iš vienos vietos į kitą, tik retkarčiais greitai dirstelėdamas į žmogų besiskubinantį pirma jo. Tai nebuvo teip labai smagus darbas, kurio žmogus galėtų pageidauti, bet tai buvo neatbutinai reikalingas darbas; o ką žmogus gali daugiau reikalauti, kaip kad progą atlikti ką nors naudingo ir už tą savo darbą gauti gerą užmokestį?

Teip Jurgis manė, teip ir kalbėjo, gana drąsiai ir laisvai išreiškiant savo mintis, vienog jam prisiėjo labai nusistebėti patėmijus, jogei tokis jo atvirumas gali jam daug nesmagumo suteikti, kadangi daugelis darbininkų tenai visai kitaip užsiziūrėjo ant tų reikalų. Jam labai nesmagu darėsi, kada pradėjo patėmyti, jogei darbininkai *nekenčia* savo darbo. Išrodė keistai, buvo net baisu, bet tai buvo žinomas faktas, kad jie nekenčė savo darbo. Jie nekenčė perdėtinių ir savinin-

kų, jie nekenė visos vietos ir visos aplinkinės—net viso miesto su kokia tai aštria, neapsakoma neapykanta. Moteris ir maži vaikai pradeda keikti užvedus kalbą apie tai — viskas į niekus pavirtę, kaip pekla paprastai jie sako. Jei Jurgis užklaUSDavo, ką jie nori tuomi pasakyti, tiejie tuojau pradėdavo žiurėti ant jo su neužsitikėjimu ir saugodavosi į pašneką leistas, jei bent tarpais pasakydavo: “Tai nieko, tu pabukie čionai ilgiau, o pats pamatysi.”

Vienu iš klausymų, su kuriuomi čia Jurgiui teko susidurti tai buvo unijos. Jis nieko apie jas buvo negirdėjęs ir jam reikėjo paaiškinti, kad tai žmonės susivienija, idant kovoti už savo tiesas. Jurgis klausė, ką tai reiškia “savo tiesas”; to klausė nieko blogo nemislydamas, nes jis visai nenuvokė turis kokias nors tiesas, jei bent tiesą jieškoti darbo, o gavus tąjį daryti ką jam liepia. Abelnai imant, tai darbininkai tik įpykdavo ant tokių nekaltų jo išvadžiojimų ir vadindavo jį kvailiu. Tarp jų buvo delegatas mėsininkų pagelbininkų unijos, kuris bandė pasikalbėti su Jurgiu kalbinant įstoti į uniją, bet kaip greit šis dasizinojo, jogei prie to reikėtų šiek-tiek savo pinigų atskirti, jis ant syk atšalo nuo viso reikalo. Minėtasis delegatas buvo airis ir lietuviškai žinojo tik keletą žodžių ir, negalėdamas Jurgį į uniją prikalbinti, įpyko ir ėmė jį bauginti. Galiaus Jurgį apėmė piktumas ir jis tamjam gana aiškiai davė suprasti, jogei reikės daugiau kaip vieno airio, kad jį bauginimais į uniją įvyti. Biskelis po biskeliui jis dasizinojo, kad svarbiausias dalykas, kurį darbininkai bandė apstabdyti, tai tokį pašėlusį skubinimą; jie stengėsi apstabdyti tokį greitumą ir kad dirbti žmoniškiau, nes daugelis tiesiog nespėja, jie sakydavo, o negalima kęsti, kad žmonės užsimušinėtų prie darbo. Bet Jurgis visiškai neprijausdavo tokioms nuomonėms, kaip toji: jis pats spėja darbą atlikti, tai teip-pat turi galėti ir kiti iš jų, jeigu jie dar linkę į ką nors, jeigu gi jau nespėja darbą atlikti, lai eina kur kitur. Jurgis knygų tada dar neskaitydavo ir tie dalykai jam buvo nesuprantami, bet jis jau buvo gerokai pasibaladojęs šioje pasaulėje ir žinojo, jogei kiekvienas turi suktis, kiek tik gali, o jeigu jis nieko gero nelaimi, tai mažai kas klausys jo eimanavimų.

Rodėsi, kad Jurgis visus silpnus, netesančius sunkų darbą atlikti, paskiria prazuvimui, nors jis pats visą dieną vaikščiodavo susikrimtęs, kadangi vargšas jo senis tėvas goglinėdavo nuo vienu varų prie kitų, meldamas, kad jam duotų progą užsidirbti duonos ką-

snį. Senis Antanas dirbo nuo pat mažo vaiko; jis pabėgo iš namų budamas dvylikos metų, kadangi tėvas mušdavo jį, manydamas, jogei vaikas dykauja bandydamas pramokti skaityti. O visados jis buvo ištikimas žmogus. Jis buvo viens iš tų, kuriuos galite palikti, kad ir ant mėnesio, jei tik jis žinos, ką jis per tą laiką turi veikti. Ir dabar jis buvo čionai, nusenęs ir nusilpęs ir šioje pasaulėje turint nedaugiau vietos, kaip sergąs šuo. Pasitaikė, kad jis turėjo prieglaudą ir buvo kam pasirupinti apie jį, kad jis ir niekados darbo negautų, bet jo sunui nuo mislių nenueidavo, kad, duokime sau, dalykai visai ne taip stovėtų. Iki tam laikui Antanas Rutkus jau buvo buvęs kiekviename Packingtown'o fabriky trobėsije ir beveik kiekviename ruime; jis stovėdavo rytais ties vartais su kitais norinčiais darbo, kol kiekvienas policistas jį gerai pažinojo ir jie jam tiesiog pasakydavo priėję, kad geriau neateitų ir nelauktų. Taip-pat jis buvo perėjęs visas karčiamas ir krautuves apie mylią aplinkui, meldamas, kad duotų nors kiek padirbėti, bet visur jam liepdavo išeiti, kai-kur dar apilpusdavo, bet niekur susistabdę neužklausė ko nors.

Tai-gi buvo didelė spraga Jurgio įtikėjime į dalykus, kaip jie dabar esą. Spraga buvo didelė, kuomet senis Antanas jieškojo darbo, o pasidarė dar didesnė kaip jis gavo. Vieną vakarą senis parėjo namon labai sujudęs ir pasakodamas, jogei Durham'o surymo skyriuje vienas darbininkas užklausė jo, kiek galėtų užmokėti, jeigu gautų darbą. Jis nežinojęs ką ant to atsakyti, bet tas žmogus pradėjo kalbėti su juomi atvirai ir pasakė, jogei galįs tenai gauti darbą, žinoma jeigu apsiims atiduoti trečią dalį to, ką jis uždirbs. Ar jis yra perdėtiniu? užklausė Antanas, bet tas atsakė, kad tai niekam neturi rupėti, vienog, užtikrino, galįs tą padaryti.

Tuomet Jurgis jau buvo gana gerai su kai-kuriais susipažinęs ir pas vieną iš jų bandė pasiteirauti, ką tas turėtų reikšti. Mīnėtasis Jurgio draugas, vardu Tamošius Kušleika, buvo apsukrus, nedidelis vyrukas, kuris lankstydavo odas ruime, kur galvijus pjauja ir jis išklausė Jurgio pasakojimo, nė kiek nenusistebėjęs. Tai paprastai dalykai tokios nedidelės suktybės ir vaginėjimai, atsakė jisai. Matomai kuris nors iš perdėtinių nori šį-tą priedo prie savo algos turėti. Toliau paaiškino, jogei Jurgis ilgiau padirbėjęs pats pamatys, kaip tenai visi užsiėmę suktybėmis bei vagystėmis: perdėtiniai lupa nuo darbininkų, o tiejie, jei tik kur gali, nulupa vieni kitus; kaip kada supe-

rintendentas dagirsta, ką perdėtiniai daro ir jis nuo jų nulupa. Įsi-
kalbėjęs Tamošius pradėjo aiškinti, kaip pas juos dalykai stovi. Štai
kad ir Durham' o skerdinyčios, duokime sau: jas valdo žmogus, kuris
stengiasi iš jų apturėti kodaugiausiai pinigų, nė kiek nepaisant kokiu
budu jie taps įgyti; po juomi, teip kaip kariumenėje, eina laipsniais
užveždėtojais, superintendentais, perdėtiniais ir kiekvienas iš jų stengia-
si spausti kiek tik gali po juom ėsantį, kad kodaugiausiai iš jo dar-
bo išgauti. O darbininkus jie paleidžia vieną priešai kitą; kiekvieno
rokundą nuo atlikto darbo veda skyriumi ir kiekvienas darbininkas
nuolatos baimijasi netekti darbo, jeigu kitas geriau už jį pasirodys.
Teip kad paėmus nuo viršaus iki apačiai visi nekeitė vieni kitų, kiek-
vienas pavydėjo kitiems ir vargiai rastum nors vieną, kurs jaustusi
reikią pasielgti ištikimai, padoriai; bet kas aršiausia, — darbininkas
jokios vertės neturėjo, kur ėjosi apie dolerį. Kokia priežastis to viso?
Kas gal pasakyti? Tur buti senis Durham' as įveisė tą pradžioje, o su-
nus paveldėjo viską, drauge su tėvo sukrautais milijonais.

Jurgis pats patiršęs tą viską, jei tik padirbsęs ilgai. Jis įstojo te-
nai, manydamas pastoti naudingą, pakilti, tapti sumanum darbininku,
bet veikia pamatys, jogei klydo, nes Packingtown' e dar nė vienas ne-
pakilo, gerai dirbdamas. Jeigu matai, kad kuris nors gauna geresnius
darbus ar vietas, tai iš viršaus gali žinoti, kad jis yra niekšaš. Tas
žmogus, kurį perdėtinis pasiuntė prie Jurgio tėvo — jis pakils; žmo-
gus, kuris vadžioja lieziuvius ir skundžia kitus darbininkus, tas pakils;
bet žmogus, kuris daboja savo reikalą ir dirba savo darbą — na, tą jie
“skubįs”, kol jo pajiegos neišsibaigs, o tada išmes jį laukan.

Jurgiui einant namon rodėsi, kad net galvoje užia: jis joku būdu
negalėjo įtikėti, kad tai teip dalykai stovėtų — ne, tai negalimas daik-
tas, kad tai teip galėtų buti. Nieks daugiau, kaip tik Tamošius viens
iš tų, kuriems viskas nepatinka. Jis juk visą savo laiką praleidžia
smuikuodamas ant veselijų, vakaruškų ar pokilių, o namon pareina
tik švintant ir, žinoma, jam nesinori dirbti. Apart to tai buvo silpnas,
menkas vyrukas, tai-gi darbe, kur lenktyn eina vienas pro kitą, jis, ži-
noma, liekti užpakalyje, tai-gi nėra ką ir stebėtis, kad jis teip įtužęs.
O vienog ir pačiam Jurgiui tekdavo kasdiena tiek daug keistų dalykų
patėmyti!

Jis bandė atkalbėti savo tėvą neužsidėti visiškai su minėtuoju pa-
siulymu, bet senis Antanas tol kaulijo, kol Jurgiui pritruko kantrumo

priešintis, nes senis norėjo darbo, nepaisant kokis tas darbas nebūtų. Tai-gi ant rytojaus nuėjęs susijieškojo tąjį žmogų, ką su juomi apie darbą kalbėjo ir prižadėjo tamjam atiduoti trečdalį to, ką jis tenai uždirbs. Dar tą pačią dieną jį priėmė į darbą Durham'o sklepuose. Tai buvo surymo ruimai, kur niekad nerasite sausą vietą atsistoti ir seniui prisiėjo pašvęsti pirmosios sanvaitės visą užmokestį, kad nusi-pirkti čebatus storais padais. Jis buvo pašluostytoju, ir visas jo dar-bas, tai reikėjo vaikščioti visą dieną po kambarius su šluota ant ilgo koto, surazgyta iš virvučių, ir šluostyti, kad teip šlapia nebutų. Va-sarą tai ne visai bjaurus darbas.

Antanas Rutkus buvo vienu iš lėčiausių Dievo sutvėrimų, koki ra-dosi šioje pasaulėje, bet veikiai Jurgis patėmijo jame didelę atmainą, apie ką visi darbininkai pasakodavo: jis padirbo vos keletą dienų, kaip parėjo namon įširdęs dar labjau kaip kuris kitas darbininkas, keikda-mas Durham'ą kiek tik jis pajiegos turėjo. Tą mat dieną jam teko išvalyti slaptuosius aruodus, ir dabar visa šeimyna apsėdusi klausė su pasibjaurėjimu, kuomet jis pasakojo, kokias bjaurības jie tenai daro. Rodėsi jis dirbąs skyriuje kur parengia mėsą, paskirtą dėti į bleki-nes dėzes, o galvijena mirksta balijose, pilnose chemiškų rugščių, dar-bininkai-gi su didelėmis šakėmis pasmeigdami išgaudo mėsą ir sume-ta į vežimėlius, kad nuvezus į kitus kambarius išvirinti. Kada jau išima kiek šakės gali pasmeigti, skystimą tiesiog paleidžia ant grindų, o kas liekti balijose šiupėlėmis sumeta į vežimėlius. Grindis tenai juk purvinos, o jie liepė Antanui sustumdyti tąjį "surymą" į skylę iš kur rynomis eina į tam tikrai pritaisytus kubilus, iš kurių vėla semia mėsos surymui ir teip tas atsikartoja visados be galo. Apart to seniui reikė-davo išvalyti tarpais tulą ryną, ateinančią iš kokios tai skylės, kur su-metama visoki mėzgaliai ir visokeriopi šmoteliai apipjaustant; tuosius su šiupėle suversdavo į vežimėlį ir tas viskas nueidavo su kita virini-mui paskirta mėsa.

Tai su tokiais dalykais teko Antanui į trumpą laiką susipažinti, o Jonas su Mare teip-gi turėjo daug ką papasakoti, iš to ką jiems teko patirti. Marė dirbo vienoje iš mažesniųjų neprigulmingųjų sker-dinyčių prie nudažymo blekinių ir neblogai uždirbo. Vieną dieną jai teko eiti namon su išblyškuse mergina, vardu Jadvyga Marcinkaite, kuri dirbo tam pačiam kambaryje, kitoje stalo pusėje, ir toji papasa-kojo kokiu budu Marei pasisekė tenai darbas gauti. Ji užėmė vie-

tą tulos moteriškės, airės, kuri tame fabrike buvo bedirbanti nuo kaip tik kiti galėjo pamyti, daugiau kaip penkioliką metų, ji pati sakydavo. Mary Dennis buvo jos vardas. Seniau ją tulas vyras suviliojo ir ji turėjo vaikutį; tas buvo raišas ir turėjo nuomarinį, vienog tai buvo jos turtas, ką ji šioje pasaulėje turėjo ir ji gyveno viena sau su juomi mažame kambaryje kur tai užpakalyje Halsted gatvės, kur ir daugiau airių gyvena. Mary turėjo džiova ir ištisą dieną galėjai ją girdėti sprengsint prie darbo; pastaramjame laike ji žymiai pradėjo nykti ir kada Marė pasipynė, „perdėtinė“ pasirijo sergančiąją airę atstatyti nuo darbo. Perdėtinė turi išleisti iš savo skyriaus gana daug paskirto darbo ir ji negali laikyti nesveikus, kad jai tik trukdytų, paaškino Jadvyga. Kad Mary dirbo ten taip ilgai, tas jokio skirtumo nedarė, o perdėtinė vargiai apie tai ir žinojo, nes kaip ji taip ir superintendentas abu buvo nauji, gavę vietas tik du ar tris metai atgal. Jadvyga nieko nežinojo, kur toji nelaimingoji moteriškė pasidėjo; butų nuėjusi atlankyti, bet pati tuomi ruožtu susirgo. Visados turinti skaudėjimą strėnose, ji nusiskundė, ir baimijosi turinti kokį tai nesmagumą yščiuose. Juk tai nėra tinkamas moterims darbas per ištisą dieną kilnoti blekines, kurios sveria keturioliką svarų kiekviena.

Keistai taip-gi išrodė, kad ir Jonas gavo darbą, kaip nelaimė patiko tulą darbininką, dirbusį toje vietoje. Jonas stumdė vežimėlį, prikrautą kumpių, iš rakinimo skyriaus, ant elevatoriaus ir žemyn, kur juos krauja išsiuntinėjimui į kitus miestus. Visi vežimėliai geležiniai, labai sunkūs ir į kiekvieną sukrauja apie po kapą kumpių, taip kad viskas sveria apie ketvirtadalį tonos. Ant nelygių grindų žmogui ir labai reikia griebti, kad jį iš vietos pajudinti ir prie jų abelnai parinkti štalkus vyrai, nes ir iš vietos išjudinus reikia savo pajiega parodyti jį stumdant. Perdėtinis visados landžioja ne vienur tai kitur ir jeigu nors ant sekundos kuris sutrunka tai ir išgirsta jau keikiant jį. Lietuvius, slovakus ar kitus, kurie nesupranta ką jiems sako, apspardo ar su kumščia apdaužo, tiesiog kaip šunis. Tai-gi tuosius vežimėlius darbininkai daugiausiai stumdo tekini, tai-gi žmogus, kuris stumdė tokį vežimėlį pirm Jono, kartą nespėjęs prasišalinti, pagautas tapo tarp vežimėlio ir sienos ir baisiai sutrintas.

Tai vis nelaimingi atsitikimai, bet tai buvo niekis palyginant su tuomi ką Jurgiui teko matyti savo akimis. Vieną įdomų dalyką jis patėmijo tuojaus pirmą dieną bestumdydamas žarnas, tai yra kaip per-

dėtiniai gudriai pasielgia, kada užtinka veršiuką. Pjaujantieji gyvulius gerai žino, jogei karvės mėsa prieš apsiveršiavimą ir tulą laiką po apsiveršiavimui visai netinka maistui. Vienog apščiai veršingų karvių kas diena atveždavo į skerdinyčias ir, žinoma, jeigu savininkai būtų norėję, tai visai lengvas dalykas, atskyrus, palaikyti jas, kol mėsa bus tinkama maistui. Bet kas ten užsiims gaišuoti su jomis ir pirkti pašarą, tai-gi jų padavadijimas, kad visos karvės eina iš vien, o prie papjovimo, kuris nors iš darbininkų patėmijęs pasako perdėtiniui, o tas nuėjęs pasikalba su valdžios užlaikomuoju inspektorium ir veikia abu nueina šalin. Akymirkoje lavonas tampa išdarinėtas, viduriai dingsta skylėje ir Jurgio darbas budavo vidurius, su veršiu ir su visukuomi koveikiausiai sustumti į skylę, o ten žemai jie sumėsinėja tuosius, prieš laiką išmestus, veršiukus į mėšą, visai odos nė nenulupant.

Vieną dieną tulas darbininkas paslydo ir susizeidė koją ir pavakare, kada išdarinėjo paskutinius galvijus ir visi rengėsi namon, Jurgiu paliepė pasilikti ir atlikti kokį tai užsilikusį darbą, kurį sužeistasis paprastai atlikdavęs. Buvo jau vėlu ir beveik tamsu ir valdžios inspektoriai visi jau namon nuėję, darbininkų-gi buvo likę nedaugiau, kaip du tuzinu. Tą dieną jie buvo užmušę apie keturis tukstančius galvijų, o visi jie atgabenti tapo vagonuose iš tolymųjų valstijų vakaruose, tai-gi visados tarp jų daugelis buna sužeistų. Kai-kurių buvo kojos nulaužtos, kitų vėl pradurti šonai su ragais; kiti jau buvo nugaišę, — iš kokios priežasties? — kas gal pasakyti; tai-gi su tais visais reikėjo apsidirbti, kuomet aplink tyka ir tamsu. Skerdinyčiose buvo įtaisytas tam tikras elevatorius užgabenti tuosius gyvulius ant viršutinių lubų, kur juos pjauja, o ten paliktieji darbininkai apsikriai paprastu budu apsidirba. Minėtąjį vakarą ėmė keletą valandų perleisti visus galvijus ir Jurgis matė, kaip, atbaigus, visus nugabeno į ledaunes, kur kiti paskirti maistui kabo ir ten gana atsargiai iškabinėjo yvairiose vietose, kad nebutų galima surasti ir pažinti. Kaip parėjo tą naktį namon, jis jautėsi lyg ir nesavas ėšąs, nes pradėjo suprasti, kad gal ir tiesą turėjo tie, kurie juokėsi iš jo, kaip jis įtiki į viską čia Amerikoje.

SKIRSNYS VI.

Jurgis su Ona buvo labai įsimylėję viens į kitą; jiedu laukė gana ilgai — jau ėjo antri metai ir Jurgis ant visų apystovų žiurėjo pagal tai, kiek jos gaišina ar priartina jūdviejų suėjimą į porą. Jo visos mislįs buvo tame; jis šeimyną priėmė prie savęs, kadangi tai buvo dalelė Onos, o namai jam rūpėjo, nes tai ketino buti Onos buvainė. Tada jis net netėmijo visokiariopų suktybių bei žiaurumų, koki Durham'o skerdynyčiose įvyksta, jei bent tiek, kiek jie gali įtekmės turėti ant jo ateities su Ona.

Jiedu jau senai butų apsivedę, jeigu butų galėję pasielgti, kaip jiemsdvim patinka; tame atvėjyje butų parsieję nekelti veselijos, bet kada jiedu užsiminė apie tai, labai įerzino senuosius. Tuomi ypatin-gai užgavo tetą Elzbieta. Kaip tai! sakydavo ji — apsivesti kaip el-gėtos pakelėje! O ne, ne! — Teta Elzbieta buvo pratusi prie tam tikrų jų šeimynoje papročių; ji pati mergaudama žymę rolę lošė: juk paėjo iš gerų namų ir gal butų gana gerai ištekėjusi ir gyvenusi kaip ponija, jei tik ne toji neparankioji apystova, kad jos buvo devynios dukteris šeimynoje o nė vieno sunaus. Tai-gi ji žinojo kaip yra tinkama, ir atkakliai laikėsi tųjų padavimų. Jie negali atsizadėti apeigų, tinkamų jų kilmės žmonėms, nepaisant kad jiems Packingtown'e prisiejo paprastais darbininkais pastoti; ir jeigu Ona užsimydavo, kad galima apsivesti veselijos visai nekeliant, užtekdavo, kad močiaka neužmigtų visą naktį. Nė kiek negelbėjo teisintis, jogei teip mažai čia turi pažįstamų: laikui bėgant jie turėš pažįstamų bei draugų, o tada visi ir apkalbės. Dėl biskelio pinigų jie neturį atsizadėti dalykų primtų nuo seno — o jeigu ir apsieitų be to, tai su tiek pinigų mažai ką atliks, tai-gi visai neverta teip apstavoti.

Elzbieta visados šaukdavosi dedę Antaną, kad jos nuomonę paremtų; jiedu labai baimindavosi, kad šioje šalyje jų vaikų papročiai ir dora neiškryptų. Tuojuo pirmutinį nedėldienį, kaip juos nuvedė į bažnyčią, nors jie ir neturtingais jautėsi, Elzbieta neiškentė nenusipirkusi kudikėlį Betlejui, padirbtą iš gibso ir nudažytą žibančiomis spalvomis. Nors tai tik vienos pėdos aukščio, bet ten buvo koplytėlė su keturiais baltais bokšteliais ir stovinti Panelė Švenčiausia su kidikėliu ant rankų ir piemens bei karaliai priklaupę prieš jį. Už viską užmokėjo penkiasdešimtis centų, bet teta Elzbieta jautėsi, jogei nereikia paisyti

pinigų išleistų ant tokio dalyko, nes jie sugrįš nematomais keliais, ne-
jaučiant. Puikiai išrodys ant lentynaitės, o namuose negalima juk
apsieiti be kokio nors padabinimo.

Vselijos kaštai jiems žinoma sugrįš, bet buvo klausymas kaip
tiek sudaryti tuomi tarpu. Toje apielinkėje jie gyveno teip nesenei,
kad vargiai daug kas pabarguos, o apart Šedvilo, nebuvo nė vieno, nuo
kurio jie butų galėję nors kiek pasiskolinti. Vakarą po vakaro Jurgis
su Ona sėdėdavo ir skaitliuodavo išdavimus. Jie vargiai galės žmo-
niškai apsieiti su maziau kaip dviem šimtais, o nors jie visados ga-
lėjo imti kaipo paskolą visus pinigus, kiek tik uždirba Marė ir Jonas,
vis-gi nepasitikėjo tokią sumą sudaryti greičiau kaip į keturis ar pen-
kis mėnesius. Tai-gi Ona pradėjo mislyti, jogei bus geriau jeigu ir
ji pasijieškos darbą, nes jeigu jai, sakydavo, nors vidutiniškai pasi-
sektų uždirbti, tai gal kokiais dviem mėnesiais greičiau viską butų
galima surengti. Jie buvo besirengią sudavadyti tąjį reikalą, kaip ta-
me, tarsi iš tyro dangaus perkunija, ant jų krito nelaimingas at-
sitikimas, kuris visas jų viltis su vėjais išsklaidė.

Nepertoli nuo jų gyveno kita lietuviška šeimyna, susidedanti iš
senokos našlės ir jos suaugusio sunaus. Jie vadinosi Majauskai ir
musiškiai, ne ilgai trukus, susipažino su jais. Vieną vakarą atsilankė
į svečius ir, žinoma, pirmas dalykas apie kurį prasidėjo kalba, tai buvo
apielinkė ir jos istorija, ir Majauskų močiutė, kaip našlę visi vadin-
davo, pradėjo pasakoti jiems visą eilę baisybių, nuo kurių jiems net
plaukai pasišiausėjo. Ji buvo išdžiuvusi, sumenkusi žmonelė, galinti
turėti apie aštuoniasdešimtis metų, visai jau be dantų ir kuomet pasa-
kojo tuos liudnus atsitikimus ji ir labai išrodė ant raganos. Majau-
skų močiutė gyveno teip ilgai tarp nelaimių, kad visiškai apsirato, teip
kad apie žmonių skurdą, ligas ir myrių, ji kalbėjo, kaip kiti kalba apie
veselijas ar šventes.

Dalykas iš kaleinos išėjo į viršų. Pirm viso ko namai, kuriuos jie
pirko, buvo visai ne nauji, kaip jiems rodėsi; galėjo turėti kokią pen-
kioliką metų ir prie jų nieko naujo nebuvo, apart dažų iš lauko ir
tai nudažymas buvo teip blogai atliktas, kad reikėjo atnaujinti kas
metai arba antri. Namai buvo vieni iš tų, kokių visą eilę pastatė tula
kompanija, susitvėrusi vien daryti pinigus apgaudinėjant neturtėlius
žmones. Jie užmokėjo penkioliką šimtų už juos, o kompanijai ne-
kaštavo nė penki šimtai juos pastatyti, — Majauskų močiutė tuos daly-

kus žinojo gerai, nes jos sunus prigulėjo į politiškąją organizaciją drauge su kontraktorium, kuris visus tuosius namus statė. Jie panaudojo kopigiausią ir niekiausią medegą ir apie nieką nesirupino, jei bent kad iš lauko apdabinti. Galį pamyti jos žodį, sakė močiutė, kad turės daug negerumų, nes ir jai pačiai daug prisiėjo perleisti. Mat ji su sunumi pirko namus tokiu pat budu, bet jiedu apgavo kompaniją, kadangi sunui esant išsilavinusiam darbininkui ir uždirbant iki šimtui dolierių per mėnesį, o apart to turint proto užtektinai, kad nesiskubinti apsigyventi, jie tokiu budu pataikė namus išmokėti.

Majauskų močiutė matė, kad musiškiai nesupranta josios patėmijimų; jie ypatingai negalėjo suprasti, kaip, mokant už namus, galima "kompaniją apgauti". Tiesiog buvo matyt, jogei jie dar nieko nepatyrę. Nepaisant kaip tie namai buvo pigūs, juos parduodavo su taja misle, kad perkantieji netesės už juosius išmokėti. Kada tiejie neįstengia mokėti — jeigu neužmoka kad ir už vieną mėnesį — jie netenka namų ir visko, kiek yra įmokėję, o tada kompanija juosius parduoda vėla iš naujo. O ar tankiai jiems pasitaiko proga taip padaryti? Dieve! ir močiutė iškėlė rankas į viršų. Jie tą daro — kaip tankiai, kas gali pasakyti, bet vienog tas nuolatos atsitaiko. Jei netiki, galį pasiklausti ko nors, kas žino šiek-tiek apie Packingtown'ą, o tie dar ir daugiau papasakos. Ji čionai jau gyvena nuo meto, kaip namai pastatyti ir galinti jiems viską apie juos papasakoti. O ar jie jau buvo pirmiau parduoti? Susimilkite! Na, nuo laiko kaip jie pastatyti, ne mažiau kaip keturios šeimos bandė juos pirkti ir vis nenusisėkė. Ji galinti apie juos visus šį bei tą papasakoti.

Pirmutinė tuose namuose šeima buvo vokiečių. Šeimos, kurios perėjo, prigulėjo prie yvairių tautų, nes ir "stockyarduose" pasiėjo perleisti daugelį tautysčių, kurios užėmė viena kitos vietą. Majauskų močiutė atėjo į Ameriką su sunumi dar tada, kada, kiek ji galėjo sužinoti, buvo tik viena-kita lietuviška šeima visame apskrityje; darbininkai tada visi buvo vokiečiai, išsilavinę gyvulių skerdikai, kuriuos skerdinyčių savininkai buvo parsigabėję iš užmarės, kada didesės skerdinyčias uždėjo. Vėliau, kaip pigesni darbininkai pradėjo atsirasti, minėtieji vokiečiai turėjo šalin eiti. Po jų atsirado airiai, ir šeši ar aštuoni metai atgalios Packingtown buvo grynai airiškas miestas. Dar jų ir dabar keliose vietose po diktą burį gyvena, bent užten-

ka, kad turėti savo rankose visas unijas ir visą policiją, teip-gi visas suktybes mieste atlikti, bet didesnėji dalis tų, ką dirbo Packingtown'e išnyko, kaip antru kartu mokestįs tapo numuštos — po didžiamjam straikui. Tada čekai pradėjo atvažiuoti, o po jų lenkai. Žmonės sakydavo, kad tie immigrantai pribuna tiktai pasidėkavojant seniui Durham'ui: jis kartą prisiekavęs, jogei teip Packingtown'o žmonėms užtaisysęs, kad jie nebandysę jam daugiau straiką pakelti, tai-gi jis išsiuntinėjęs savo agentus į kai-kurias šalis Europoje skelbi kaip "stockyarduose" greit galima darbą gauti, ir kaip daug žmonės uždirba. Žmonės pradėjo plaukti goviedomis, o senis Durham'as spaudė juos kas kart labjau ir labjau, skubinant darbe ir išnaudojant visas jų pajiegas, o paskui parsikviečiant kitus. Lenkus, kurie atpludo dešimtimis tukstančių, lietuviai suvarė į ozio ragą, o dabar lietuviai savo vietas turi užleisti slovakams. Ar yra kur nors tauta skurdesnė ir gyvenanti vargingiau už slovakus, Majauskų močiutė apie tai nežinojo, vienog, ji sakė, skerdinyčių savininkai kur-nor dar suras. Gana lengva svetimžemius parsivilioti, nes čia algos po teisybei, kur kas didesnės, ir, tik kada jau buna per vėlu, žmonės apsižiuro, kad čia ir viskas labai brangu. Tai-gi žmonės pasijunta beėsa kaip žiurkės spąstuose, o čia kas diena kemšasi minios kitų. Vienog žmonės turės kada - nors atsikeršyti, nes dalykai teip blogyn nuėjo, kad jau negalima pakelti, tai-gi visi turės sukilti ir skerdinyčių savininkus bei prižiūrėtojus išganabinti. Majauskų močiutė buvo socialistė; antrasis jos sunus buvo išsiųstas į katorgą Siberijoje ir senė našlė seniau bandė net ir kalbas laikyti, tai-gi gal todėl ji musiškiam teip baisiai išrodė.

Musiškiam labjau rupėjo jų namų istorija, tai-gi jie ir užsiminė. Minėtoji vokiečių šeimyna buvo geri žmonės. Teisybę sakant Packingtown'e buvo labai daug, kuriems nenusisėkdavo, bet tiejie dirbdavo sunkiai, tėvas laikėsi savo darbo ir jie jau buvo išmokėję kur kas daugiau kaip pusę už namus. Bet pasitaikė nelaimingas atsitikimas ant elevatoriaus Durham'o skerdinyčiose ir jis tapo užmuštas.

Kiek vėliau, atėjo airiai ir jų buvo diktokai; vyras gerdavo ir mušdavo vaikus, teip kad riksmas toli budavo girdėt per naktis. Jie visados užvilkindavo randos mokėjimą, bet kompanija elgėsi gana gerai su jais. Tiems daug gelbėjo politiškai reikalai, koki, — močiutė gerai negalėjo pasakyti, — bet Lafferty prigulėjo prie "War Whoop

League" (Karės Rėksnių Draugovė), kuri buvo lyg ir tai politikiškas klubas visų niekšų ir valkatų toje apilinkyje, o jeigu kuris prigulėjo prie tos, tai galėjo nesibaiminti, kad jį už ką nors suareštuotų. Kaip kada pagaudavo Lafferty su gauja plėšikų, o kartą sustvėrė juos, kaip pavogę karvę ir papjovę tuloje bakuzėje užpakalyje yradų, pardavinėjo mėsą. Už tai kalėjime jis buvo tik tris dienas ir sugrįžo juokdamasi, o dar kas, kad jį nė nuo darbo skerdinyčiose neatstatė. Bet girtuokliaudamas jis visai į nieką pavirto ir fiziškai nusilpnėjo; viens iš jo sunų, kuris buvo gana šaunus vyras, užlaikė jį ir visą šeimyną apie per du metus, bet tas gavo džiova.

Tai vėl kits dalykas, — pertraukė Majauskų močiutė savo pasakojimą, — kad tie namai nelaimingi. Kiekvienoje šeimynoje, ką tik tenai gyveno, kas nors turėjo gauti džiova. Nieks negalėjo pasakyti kodėl taip buvo, o kas nors turėjo kenkti namams, ar jau jie taip buvo pastatyti. — Žmonės sakydavo, jogei negerame laike pradėti. Tas pat buvo su daugeliu kitų namų Packingtown'e. Tarpais atsitaiko, jogei galima išskirti tik kurį nors kambarį: jeigu kas jame miega, tai vis tiek kaip ir numiręs. Kas atsieina šitų namų, tai tas pirmiausiai atsitaikė airiams, po jų gyveno čekų šeimyna ir tie neteko vaiko, bet teisybę sakant, tame atsitikime sunku buvo pasakyti, nes visados sunku žinoti, kas kenkia vaikams, dirbantiems skerdinyčiose. Tuomet dar nebuvo įstatymų, kas link vaikų amžiaus ir skerdinyčių prižiūrėtojais priimdavo tik vaikiščius į darbą. Girdint tai musiškliai klausė su nusistebėjimu ir močiutei vėla prisiėjo paaiškinti, kad dabar įstatymai uždraudžia priimti į darbą jaunesnius kaip šešiolikos metų. Ir kodėl-gi taip yra? jie klausė. Mat buvo besirengę leisti į darbą Stanislavėlį. Na, kas link to tai nereikia per daug rupintis, suramino juos močiutė, nes įstatymai didelio skirtumo tame nepadarė, jei bent tiek, kad privertė žmones meluoti, kas link jų vaikų amžiaus. Žingeidu butų dasizinti, ką įstatymdavėjai pasitikėjo nuo jų, nes randasi daug šeimynų, kurios neturi iš ko užsilaikyti, jei tik iš savo vaikų, o įstatymai neparodo, kaip kitokiu budu galėtų gyvenimą padaryti. Labai tankiai vyras negauna darbo Packingtown'e per keletą mėnesių, kuomet vaikus tuojau priima, — o apart to nuolatos įtaiso naujas mašinas, su kurių pagelba vienas vaikas atlieka darbą kelių vyrų, negaudamas tankiai nė trečdalį to, kiek mokama suaugusiam.

Grįžtant prie pasakojimo kas link namų, tai buvo moteriškė, kuri

mirė kitoje šeimynoje. Jie buvo jau pragyvenę apie keturis metus ir minėtoji moteriškė, kas metai turėdavo po dvynukus, o jau ir įsikraustant vaikų turėjo daugiau, negu galėtumet suskaityti. Kaip ji numirė, vyras eidavo į darbą, o vaikus palikdavo namieje praleisti dieną kaip jie geriausiai pataiko ir kaimynai iš gailesčio tankiai prižiūrėdavo juos, nes keletą kartų jie būtų mirtinai sušalę. Galiausiai kartą jie teip buvo vieni sau per tris dienas, kol žmonės dasizinojo, kad tėvas jau negyvas. Jis dirbo Jones'o skerdiyčiose ir kartą pažeistas jautis pasileido ir jį visiškai sutrynė prie stulpo. Vaikus išgabeno, o namus-kompanija dar tą pačią sanvaitę pardavė kitiems immigrantams.

Teip toji, nuožmiai išrodančioji, moteriškė tęsė pilną baisumų pasakojimą. Kiek ten buvo teisybės, o kiek perdėta — kas gal pasakyti? Kaip ir apie tą džiova, duokime sau. Apie džiova musiškiai visai nieko nežinojo, jei bent tiek, kad nuo jos žmonės kosti ir keletą sanvaičių jiems labai rupėjo senio Antano kosėjimas. Rodėsi, kad net jį visą krato ir niekadose nenustoja, o teip-gi galėjo pamatyti raudoną brukšnelį, jeigu jis nuspjaudavo ant aslos.

Bet tai buvo niekis palyginant su dalyku, kurį jie vėliau išgirdo. Jie pradėjo klausinėti senutės, kodėl-gi tai žmonės netesa išmokėti už namus, stengdamiesi parodyti jai skaitlinėmis, kad jiems išrodo visai galimu daiktu, močiutė-gi ginčijosi apie jų privedamas skaitlines. — “Jūs sakote dvylika dolerių ant mėnesio, bet į tą sumą neįeina procentai”.

Tada musiškiai akis išputę pažiūrėjo į ją. “Procentai!” sušuko visi.

“Procentai nuo pinigų, kuriuos esate jiems kalti!” atsakė ji.

— “Bet mums nereikia mokėti procentai!” sušuko jie trys ar keturi drauge. “Mums reikia mokėti tiktai dvylika dolerių kas mėnuo”.

Girdint tai senutė tik nusijuokė garsiai. “Su jumis yra tas pats, ką ir su kitais”, sakė ji jiems; “jie prigauna jus ir gyvus suėda. Jie niekadose neparduoda namų be procentų už pinigus, kurių ant syk neįmokate. Tik pasiimkite aprašų popieras, o pamatysite”.

Su drebančia širdžia teta Elzbieta atsirakino spintą ir išėmė popierą, kuri jau ir teip jiems tiek daug kartybių atgabeno. Dabar jie visi sėdėjo aplinkui nusimine, kuomet senutė peržiurinėjo ją, nes jau šiek-tiek angliškai nuvokė. “Teip” ištarė ji galiausiai, “ve ir yra, žino-

ma: su procentu nuo likusios sumos, mokant po septynis centus nuo delerio ant metų”.

Visi tylėjo nusigandę. “Ką tas reiškia?” užklausė galiaus Jurgis visai lėtu balsu.

— “Tas reiškia, atsakė senutė, “kad kitą mėnesį jūs turite užmokėti jiems septynis dolerius, teip-pat kaip ir tą dvyliką”.

Visi tylėjo kaip numirę. Jiems darėsi nyku, lyg kokia šmėkla stovėtų greta, ir tarytum jaučiasi besmunką žemyn ir žemyn į kokią tai bedugnę prapultį. Tarytum žaibui blykstelėjus jie pamatė save ėsant aukomis begailestingoji likimo, įvaryti į spąstus, neturint kelio išėjimui, bestovį ant prapulties kranto. Savo mintyse jie buvo daug ko pasitikėję ateityje, dabar akymirkoje viskas pranyko. Senutė-gi neapsistodama tęsė savo pasakojimą. Jie velijo, kad ji visai tylėtų; jos balsas jiems išrodė kaip nykus varno kranksėjimas. Jurgis sėdėjo rankas stipriai sugniaužęs ir prakaitas dideliais lašais išsipylė ant jo kaktos, o Ona jautė lyg ir akmenį gerklėje, kuris ją smaugė. Tylą pertraukė teta Elzbieta pradėjusi graudžiai verkti, o Marė ėmė laužyti rankas, šaukdama: “Ai! ai! Bėda man!”

Ką eimanavimai galėjo jiems pagelbėti? Tai buvo blogas dalykas, bet jie to juk nežinojo, o pardavėjams ir rupėjo, kad jie nežinotų. Teip vienog yra aprašuose ir nuo to negalima išsisukti, apie ką jie persiliudys kaip laikas ateis.

Išsibodėję viešnę jie visą naktį perleido eimanuodami. Pabudę vaikai, ir matydami, kad namuose kas-nors blogo atsitaikė, pradėjo verkti ir juos buvo sunku nuraminti. Anksti ryte, daugelis iš jų, žinoma, turėjo eiti į darbą, skerdinyčios juk nesustos dėl jų nuliudimo, bet septintą valandą ryte Ona su močeką jau stovėjo pas agento duris. Teip, pasakė jis joms, kada atėjo, tai teisybė, kad jiems reikšė procentas mokėti. Tada teta Elzbieta teip pradėjo su juomi bartis ir puryti, kad net praeinantieji sustodavo ties langu ir žiurėdavo kas viduje dedasi. Agentas buvo meilus, teip kaip ir pirmiau. Jam labai gaila, jis sakė, kad teip viskas virto. Nieko jiems apie tai neminėjęs, nes jam rodėsi, jie ir patįs numaną, jogei reikia procentą mokėti už pinigus, kuriuos jie kam-nors kalti. Tai visiems suprantamas dalykas.

Jodvi išėjo ir per pietus Ona nuėjo į skerdinyčias pranešti viską Jurgiui. Jurgis išklausė gana šaltai, nes iki tam laikui buvo aprimęs. Jau tokis likimas, sakė jis, bet jie pataikysę kaip nors iš to išbristi ir jis ištarė savo paprastąjį suraminimą: “Aš dirbsiu sunkiau”. Tas

žinoma suardė visus jų siekius, o teip-gi gal ir Onai reikės pasijieškoti darbą. Tame Ona pasakė, kad teta Elzbieta pasirįžusi leisti Stanislovėlį dirbti. Jie nenorį, kad Jurgis vienas užlaikytų visą šeimyną — visi jie turi padėti, kiek tik katras gali. Pirmiau Jurgis su paniekinimu žiūrėdavo, jei kas užsimūdavo apie tai, bet dabar tik suraukė kaktą ir iš lėto linktelėjo galva. Teip gal ir geriau bus; dabar kiekvienam prisieis pasišvesti.

Ona dar tą pačią dieną leidosi darbo jieškoti. Vakare Marė parėjusi namon papasakojo susitikusi su tula mergina vardu Jasaitytė, kurios viena draugė dirba pas Brown'ą skyriuje kur apvynioja ir apsiuva kumpius, paskirtus išsiuntinėjimui į tolymas vietas, ir buk toji galėsenti gauti jai vietą tenai; tik jų perdėtinė tai viena iš tų, ką kyšius ima ir nė vienai neužsimoka prašyti pas ją darbo, jeigu tuomi pat laiku neįspausi jai į ranką dešimtsdolerinę. Dabar Jurgis jau nė kiek nenusistebėjo, girdėdamas tai, jis tiktai paklausė kiek tenai algos mokama. Tai-gi visi sutiko, kad Ona nueitų pasiteirauti, o toji parėjus namon papasakojo, jogei, kiek rodėsi, ji patikusi perdėtinei ir toji pasakiusi, negalint ant tikro prizadėti, bet regisi galėsenti priimti prie to siuvinėjimo kumpių, o prie to darbo Ona galėsenti uždirbti aštuonis arba dešimtį dolerių sanvaitei. Marė, pasiteiravusi su savo drauge, pranešė, kad viskas gerai ēsą ir tarp namiškių teip-gi neapsiėjo neapkalbėjus. Darbas atliekamas viename iš sklepų ir Jurgis nenorėjo, kad Ona tokioje vietoje dirbtų, bet kiti teisino, jog tai lengvas darbas ēsąs, o dabar nelabai galima darbus pasirinkti. Tai-gi Ona, su dešimtsdolerine rankoje nuėjo antru kartu pasimatyti su perdėtine.

Tuomi pat laiku teta Elzbieta nusivedė Stanislovėlį pas kunigą ir išėmė paliudijimą, kad jis jau dviem metais vyresnis, negu jis buvo iš tikrųjų, o su tuomi vaikišcis leidosi į svieta savo likimą išbandyti. Pasitaikė, kad Durham'as ką tiktai įtaisė naujas pastebėtinas mašinas taukų skyriuje ir kada jų policistas pamatė Stanislovėlį su jo paliudijimu, "Čia! čia!" parodė jam kur eiti. Ir Stanislovėlis nuėjo koritorium tarp akmeninių sienų ir keliais trepais žemyn ir įėjo į didelį ruimą apšviestą elektra, kur buvo naujosios mašinos pripildymui blekinių katilukų su taukais. Taukus tarpina ant kitų grindų aukščiau ir žemyn ateina nedideliais kranais, besivyniojant kaip baltas kaspinas, tik kad prikliai atsiduoda. Minėtiejie kranai buvo yvairaus didumo, o kaip pereina per juos taukų, kiek paskirta, tai patįs užsidaro, o ma-

šina pati sukasi, apsistojant, kad katilukai butų tiesiog po kranais, teip kad mašina juos pripila pilnutėlius ir nulygina. Prižiūrėti tąją mašiną ir pripilti kelis šimtus katilukų per adyną reikia dviejų vaikų, viens iš jų kad spėtų kas keletas sekundų statyti tuščius katilukus tam tikroje vietoje, kitas-gi kad spėtų atimti pilnus.

Keletą minutų Stanislovėlis stovėjo bailiai dairydamsi aplinkui, kaip prie jo priėjo žmogus ir paklausė ko norįs. “Darbo” atsakė Stanislovėlis, kaip jį buvo įmokinę. Žmogus vėl užklausė: “Kiek metų?” ir Stanislovėlis atsakė: “Šešiolika”. Kartą arba du per metus užeidavo valstijos inspektorius, prasivaikščiodavo po skerdyničias, užklaudamas vienur ar kitur vaikiščio, kiek tas turi metų, tai-gi skerdyničių savininkai stengėsi prisilaikyti tojo valstijos padavadijimo, kurį jie tiek pildė, kad paimdavo paliudijimus ir nusiųsdavo raštinyčion į knygas įtraukti. Minėtasis žmogus, paskirstęs kitus, kur ir ką jie turi veikti, pradėjo rodyti vaikui, kaip uždėti tuščius katilukus, kada tiktai tosios nenuilstančios mašinos tuščia alkunė atsisuka ties juomi ir tokiu budu nuspręsta tapo kokią vietą visatoje parsieina užimti Stanislovėliui kaip ir jo likimas kol jo dienos užsibaigs. Valanda po valandos, diena po dienos, metai po metų buvo jam skirta stovėti tam tikroj vietoje, apie ketvirtainės pėdos didumo, nuo septynių ryte iki vidurdieniu, ir nuo pusės po dvylikai iki pusei po penkių nesijudinant ir nemislijant nieko daugiau, kaip tik apie katilukų dėstymą. Vasarą smarvė buna labai prikli, o žiemą tai jo pirštukai prilipdavo prie atšalusių blekių neapšildintuose sklepuose. Per pusę metų budavo visai tamsu, kaip jis išeidavo į darbą, o teip-pat visiškai tamsu kaip namon grįždavo, tai-gi tik nedėlioje pamatydavo, kaip dienos šviesa išrodo. Už tokį darbą jis subatoje nešdavosi namon tris dolerius, nes jo mokestis buvo po penkis centus už valandą.

Tuomi tarpu Jurgis su Ona, budami jauni ir neprastoję vilties visiškai, ėmėsi savo pirmesniųjų apskaitliavimų, ypač patėmiję, kad Stanislovėlio uždarbis išneša daugiau, negu parsieis procentų užmokėti, tai-gi jie jautėsi stovėšę beveik teip, kaip ir pirmiau. Jiems ypatingai patikdavo, kad Stanislovėlis džiaugiasi iš savo darbo, pasitikėdamas daug pinigų uždirbti. Jiedu buvo labai įsimylėję viens į kitą ir tas jiems naują viltį įkvėpdavo.

SKIRSNYS VII.

Visa šeimyna dirbo per ištisą vasarą, o rudenyje jau turėjo užtek-
tinai pinigų, kad Jurgis su Ona galėtų apsivesti padoriai, kaip jų
papročiai reikalauja. Lapkričio pabaigoje jie nusisamdė salę ir už-
kvietė visus savo pažįstamus, kurie žinoma visi atėjo ir musiškiam
padarė per šimtą dolerių skolos.

Tas jiems labai skaudžiai atsiėjo ir juos apėmė nusiminimas. Ir
tokis nesmagumas patinka valandoje, kada jų širdys buvo teip jautrios!
Tokia nelemta pradžia jų gyvenimo apsivedus; jiedu teip viens kitą
mylėjo, o negauna laimingai pradėti gyventi! O tai buvo valandoje,
kada rodėsi viskas jiems sakė, jog turi būti laimingais. Jų širdys buvo
kaip kvietikai prasiskėtusieji pavasaryje, kada begailestingoji šalna
umai užpuola.

Teip visko jiems reikėjo, tiek visur parsieidavo išmokėti ir tas
juos neišpasakytai slogino. Tą pat rytą po vestuvių jiems reikėjo
keltis, nepaisant gardaus miego ir pirmiau negu prašvinta jau būti
darbe. Ona beveik negalėjo pastovėti nuo nusikamavimo, bet jeigu ji
netektų savo darbo jiems visiems gal parsieitų prapulti, o ji tikrai
netektų jeigu tą dieną nepribūtų į laiką. Visi turėjo eiti į darbą, net
ir Stanislovėlis, kurs visai blogai jautėsi per daug privalgęs dešrų ir
per daug prigėręs sarsaparilės. Ištisą dieną jis stovėjo prie savo maši-
nos linkčiodamas ir akys labai tankiai priešai jo norą užsimerkdavo, ir
mažai ko reikėjo, kad iš darbo išvytų, nes perdėtinis du kartu jį smar-
kiausiai paspyrė, kad nesnaustų.

Ėmė visą sanvaitę, kol jie viską į tvarką suvedė, jau nieko nekal-
bant, kad ne labai buvo smagu gyventi namuose, kur randasi tiek kly-
kiančių vaikų ir pulkas suaugusiųjų, turinčių visokius naravus. Ne-
paisant tokių dalykų Jurgis nelabai užpykdavo, o tai vis tik dėl Onos,
nes užtekdavo mažiausio jos žvilgterėjimo, kad jis greit susivaldytų.
Ji buvo teip jautri, ji nebuvo skirta prie tokio gyvenimo kaip šis, ir
šimtą kartų ant dienos, kada jis tiktai pamislydavo apie ją, tuomi
smarkiau kibdavo prie savo darbo. Ji buvo jam per gera, sakydavo
jis pats sau, ir tas jam tuomi labjau rupėjo, nes ji dabar jau jo bu-
vo. Jis teip ilgai geidė ją gauti, bet dabar kaip tas išsipildė, jautėsi
jos neužsipelnęs; kad ji jam teip užsitiki tai tik jos neišpasakomas ge-
rumas, o visai nieko iš jo pusės. Jurgis pasirįžo dabotis, kad Ona to
niekad nepatėmytų, tai-gi visados saugodavosi savo silpnas ypatybes

parodyti: net menkniekiuose dabodavo savo pasielgimą ir stengdavosi nekeikti, jeigu kas ne pagal jo norą įvykdavo. Onos akyse teip greit pasirodo ašaros ir budavo teip maloniai žiuri į jį, kad Jurgis duodavo sau žodį vyriškiau pasirodyti. Teisybę reikia pasakyti, kad jautėsi savyje dabar didesnėms permainoms įvykstant negu kada nors pirmiau jo gyvenime.

Jis turėjo saugoti ją ir kovoti priešai visokiariopas bjaurybes, kokias matė aplinkui. Ji tik jame gali rasti apgynimą, o jeigu jis apie tai nesirūpys, tai ji gali prazuti; jis apkabinęs rankomis bandys paslėpti ją nuo visos pasaulės. Jurgis jau susipažino su atsitikimais gyvenime: tai buvo karė vieno prieš visus ir lai velnias paima atsilikusįjį, kaip Amerikoje sakoma. Tu nesirūpinkie pavaišinti kitus žmones, tik lauk kol kiti tave pavaišys. Tu vaikščioji savo širdį turint pilną neuzsitikėjimo ir neapykantos; tu supranti kad visi aplink tave tau neprietelingi ir tik stengiasi iš tavęs pinigų išgauti, panaudodami visokiariopus pragumus, kad tik tave pritraukti. Pardavinčių langai išlipinti koyvairiausiomis melagystėmis, kad tik tave privilioti; visos tvoros pakeliui, visi žiburių ir telegrafo stulpai aplipinti melagystėmis. Didėsės pralobėlių korporacijos, pas kurias tu dirbi, meluoja tau ir meluoja visai šaliai — nuo viršaus iki apačiai tai niekas daugiau, kaip viena milžiniška melagystė.

Taigi Jurgis sakė, kad jis tą supranta; o kaip tai gaila buvo žiūrėti ant tų nelygių imtynių, kur vieni kur kas geriau stovi už kitus. Paimkime kad ir patį Jurgį: jis ant kelių prisizadėjo saugoti Oną, kad jai niekas neužkenktų ir vos sanvaitę po to, jai teko nukentėti gana bjauriai, apturint nuo priešo smugį, kurį Jurgis vargiai galėjo nukreipti. Pasitaikė kad vieną dieną lytus kaip iš viedro pylė, o kad tai buvo gruodžio mėnesyje, o tada peršlapti ir paskui per dieną sėdėti šaltuose Brown sklepuose, tai buvo dalykas su kuriuomi geriau nejuokauti. Ona buvo paprastoji darbininkė mergina ir neturėjo drabužių, apsaugojančių nuo lytaus, tai-gi nuvedęs įsodino į vagoną, kad nuvažiuotų. Pasitaikė, kad toji, miesto gatvėmis, linija priklausė ponams, kuriems tik tiek rūpėjo, kad kodaugiausiai pinigų padaryti. Miestas-gi išleido padavadijimą, kad jie turi vežti už dyką norinčius persėsti ant kitų linijų einančių skersai. Savininkai labai įpyko ir paliepė savo darbininkams suteikti duodančius tiesą persėsti ženklelius tik tuomi tarpu kada pasazieriai moka už važevimą, o vėliau, dar labiau pykdami, išleido kitą paliepimą išdavinėti persėdimo ženklelius tik

kada pasażieriai prašys ir kunduktoriams nevalia buvo pasiulyti. Onai buvo įsakyta, kad tam tikroje vietoje ji gaus persėdimo ženklelį, o su tuomi ant kitos linijos davąziuos iki vietai. Ona, budama lėta, žinoma neprašė, tik laukė akimis vadziodama paskui konduktorių, stebėdamasi kada jis apie ją atsimįs. Kada jau buvo laikas išlipti, ji paprašė persėdimo kortelės ir žinoma negavo. Visai nežinodama ką pradėti ji pradėjo ginčytis su juomi lietuviškai, bet jis jos kalbos nesuprato nė žodžio. Paklausęs kelis kartus ar ji išlips, konduktorius užskambino ir vagonas leidosi toliau. Ona pradėjo verkti ir žinoma ties kita gatve išlipo, o kad neturėjo su savim daugiau pinigų, tai reikėjo iki skerdinyčių daeiti pėkščiai, nepaisant kad pylė kaip iš kibiro. Visą dieną prie darbo ji sėdėjo drebėdama, o vakarė parėjo namon barškindama dantimis ir jausdama skaudėjimą galvoje ir strėnose. Per dvi sanvaiti po to ji sirguliavo, vienog kasdieną turėjo vilktis į darbą. Perdėtinė pradėjo su Ona aštriau pasielgti, nes jai rodėsi, kad toji tik naravą rodo už tai, kad negavo vieną dieną po vestuvių atsilsėti, kaip buvo meldusi. Onai-gi rodėsi, kad perdėtinė todėl ją nekenčia, nes nepatinka, jogei po jaja dirbančios merginos išteka, o ji pati buvo sena, nedaili ir neištekėjusi.

Tekdavo perleisti daug pavojingų dalykų ir visokeriopų pavojingų atsitikimų. Vaikų sveikata buvo toli netokia kaip Lietuvoje; arba ką jie galėjo žinoti namus perkant, kad iš jų sklepo neišvestos ryynos vandensio nubėgimui ir ten nuo penkiolikos metų buvo šlapia ir prišvinke. Kaip jie galėjo žinoti, kad mėlsvasis pienas, kurį jie perka, atskiestas vandeniū, o paskui užtaisytas chemiškais skystimais, kad atskiedimą ne taip žymiu padaryti? Kad Lietuvoje kas nors užeidavo vaikams, teta Elzbieta parinkdavo žolių ir juos pagydydavo, dabargi reikėdavo eiti į aptieką ir pirkti gyduoles, bet ką ji galėjo žinoti ar jos ne su visokiomis priemaišomis? Kaip ji galėjo dasižinoti, kad į jų vartojamą arbatą, kavą, cukrų arba miltus buna įmaišomi visoki niekniekiai; kad žaliejie žirniai, kuriuos jie perka, nužaliaukuoti su vario rudimis, arba kad iš vaisių padirbtoji košė, kurią perka valgymui, nuparvuota su anilinos dažais? O jeigu jie apie tai ir butų žinoję, tai kokia nauda iš to, kaip aplink nieko geresnio negalima gauti? Kas kart darėsi šalčiau, artinosi žiema ir jie turėjo kiek galėdami čėdyti pinigus, kad nusipirkti daugiau pasiklojimo ir įsitaistyti žiemai drapanas, bet nepaisant kiek jie susiėdino, jie mažai ką galėjo pirkti kas iš tikro šildytų. Visos drapanos ką jie pirkdavo, buvo austos iš medž-

vilnių, senų skudurių, kuriuos supašioję vėl verpia ir audžia. Brangiau užmokant gal buti jie butų gavę dailiau padabintus, arba, kas tankiausiai atsitaiko, juos tik butų apgavę, bet geros vertės pirkinį jie negalėjo gauti už joki pinigą. Tulas Šedvilo jaunas draugas gavo vietą pardavinčioje ant Ashland gatvės ir pasakodavo juokdamasi, kaip jo darbdavys apgavo tulą iš kaimo atvaziavusį ir mažai nusimanantį žmogų. Tas norėjo pirkti laikrodį su budininku ir pardavėjas parodė jam du tokiu pat laikrodžiu sakydamas, joguei vienas kaštuoja dolerį, kitas-gi dolerį ir septynesdešimtis penkis centus. Užklaustas kodėl teip, nes abu vienaip išrodo, jis užsuko vieną pilnai, kitą-gi pusiau ir parodė kaimiečiui, kad pirmasis du sykiu tiek skambino. Tą matant pirkikas pasakė, joguei sunkiai miegąs ir todėl pirkšęs brangesnįjį laikrodį.

Ar tikite, kad žmonėms daug rupės literatura ir jie užsiiminės skaitymu, kuomet jų namai pilni vabalų, nuo kurių tiek daug nukenčia ir daug laiko padeda juosius benaikindami? Kada musiškiams vabalai jau gerai įsipyko, jie nusipirko už dvidešimtis penkis centus milteilių vabalams, bet ir tiejie pasirodė sutaisyti įdedant devyniasdešimtis penkis procentus gipso, kuris nieko vabalams nekenkia, o visa skrynelė sutaisant atsieina apie du centu. Žinoma, vabalams nieko nekenkė, išskyrus keletą bambatierių, kurie tuojaus atsigėrė ir gipsas viduriuose sukietėjo. Matydami tą nieko negelbstint, o nežinodami ko kito stvertis jie teip ir kankinosi iki kol tuose namuose gyveno, negalėdami nuo vabalų atsikratyti.

Arba kad ir dėdė Antanas. Atėjo žiema, o vieta kur jis dirbo, tai buvo nešildomas, tamsus sklepas, kur per ištisą dieną galėjai matyti savo kvapą, kaip kvėpuoji ir kur tankiausiai dirbdavo su atgrubusiais nagais. Tai-gi senio kosėjimas ėjo kas kart blogyn, teip kad toliau beveik visai neapšistodavo ir darbe visi pradėjo jį neapkęsti. Apart to jam atsitaikė dar bjauresni dalykai; jis dirbo vietoje, kur jo kojos permirkdavo chemiškėmis rukštimis ir neilgai reikėjo laukti, kol tosios persiėdė per jo naujuosius čebatus. Žaizdos pradėjo atsiverti ant jo kojų ir eiti blogyn ir blogyn. Ar tai jo kraujas buvo niekai ar turėjo kur įsidrėksti — jis ir pats negalėjo pasakyti, bet užklauses kitų, dasizinojo, kad tai paprastas dalykas — tai nuo salietros. Kiekvienam tas prisieina atjausti ankščiau ar vėliau. Žaizdos niekad neužgis, o galiaus jo kojų pirštai nukris, jeigu jis ilgai tame darbe laikysis. Vienog senis Antanas nenorėjo pamesti, matydamas kiek jų šeimynai nukęsti reikia ir atsimįdamas kaip sunkiai darbą atsiėjo į-

gyti. Tai-gi jis apsiraišiodavo kojas ir dirbdavo šlubčiodamas ir kosėdamas, kol gana žymiai pradėjo menkyn eiti ir kartą darbe visai apsilpo. Jį nunešė į sausą vietą ir paguldė ant grindų, o vakare du darbininku parvedė namon. Vargšą žmogelį paguldė į lovą ir nors jis bandydavo kas rytas, kol jo amžius užsibaigė, jis jau negalėjo iš lovos atsikelti. Jis gulėjo lovoje ir kosėdavo bei kosėdavo dieną ir naktį, teip kad į trumpą laiką liko tik oda ir kaulai. Vieną naktį jam labai bloga pasidarė ir kraujas prasimušė iš burnos. Namiškiai labai išsigando, pašaukė daktarą ir, užmokėję pusę dolerio, išgirdo, kad jau nieko negalima pagelbėti. Tiek gerai, kad jis tą pasakė Antanui negirdint, nes jis vis nenustodavo vilties, joguei rytoj ar kitą dieną jam geriau pasidarys ir jis galėsęs prie savo darbo grįžti. Kompanija davė žinoti palaikysianti jo vietą, kol jis pasveiksęs, arba geriau sakant Jurgis įprašė vieno iš darbininkų ateiti nedėlioje po pietų ir jo tėvui teip pasakyti. Dėdė Antanas vis pasitikėjo pasveikti nepaisant, kad dar tris kartus jam kraujas prasimušė ir galiaus vieną rytą jį rado sustingusį. Tada ne visi dalykai stovėjo gerai ir, nors tetai Elzbietai labai širdį sopėjo, prisiėjo labai menkas šermenis kelti. Jurgis visą nedėlios dieną praleido apsteliuojant reikalingus dalykus ir deranties prie liudininkų, kad paskui, kada norės daugiau priskaityti ar pridėti už kokius nors netikėtus dalykus, jis nereikalautų užmokėti.

Prisiartino žiaurioji ziema. Atšalus pasirodė ir plaučių uždegimas su influenza jieškodami aukų su silpnomis sveikatomis. Apart to kas metai tuomi laiku diktokai atsiskiria su šia pasaule, kuriuos dziova yra parbaigusi. Užstojo šaltis, aštrūs vėjai ir pusnys ir tą labai atjausdavo vargšai, kurių raumenys nusilpnėję ir kraujas nualintas. Anksčiau ar vėliau ateina laikas, kad silpnesniejie neišeina į darbą, o tada niekas nesirupina pasiteirauti, kas jam yra, tik buna proga naują darbininką priimti.

O norintieji darbo laukdavo tukstančiais. Ištisą dieną budavo skerdingyčių vartus apgulę minios žmonių, kurių daugelis alkdavo jauti nė centą prie savęs neturint. Jie tiesiog tukstančiais ateidavo kas rytas, kimšdamiesi, kad arčiau vartų dasigauti, tokiu budu pasitikėdami greičiau darbą gauti ir turėti progą savo gyvastį palaikyti. Pusnys ir šaltis juos nuo to nesulaikydavo ir tenai visada stovėdavo užtektinai; jie jau budavo susirinkę pora valandų priešai saulės užtekėjimą. Kaip kada kiti nušaldavo ausis, rankas ar kojas, kai-kurie tarpais sustipę prisiglausdavo kur-nors užkampėje ir juos rasdavo sustingusius, bet vi-

sados pulkais ateidavo, nes daugelis neturėdavo kur kitur nueiti. Vieną dieną Durham'as pagarsino laikraštyje, butent reikia dviejų šimtų darbininkų prie ledo kirtimo ir visą tą dieną bedarbiai, alkstantieji ir neturintieji kur prisiglausti, traukė iš visų miesto pakraščių, paimant visą plotį dviejų šimtų ketvirtainių mylių. Tą naktį artymesnės policijos stacijos buvo užsikimšusios žmonėmis ir ne tik kambariuose viduje bet ir koritoriuose žmonės stovėjo susitraukę, nes atsigulti ar atsisėsti nebuvo kur, kol galiaus policija visiškai uždarė duris ir kiti turėjo stipti per naktį lauke. Ant rytojaus dar prieš prašvintant jau trys tukstančiai grudosi apie Durham'o skerdinyčias, teip kad reikėjo pašaukti laikomus rezervoje policistus, kad nedaleisti iki tikram maištui. Ryte Durham'o perdėtiniai išėję pasirinko dvidešimtį štarkiausiųjų vyrų, o tuodu šimtu, kaip buvo pagarsinta, pasirodė, buvo tiktai spaudos klaida.

Keturios ar penkios angliškos mylios į rytus randasi didysis ežeras ir nuo to visados smarkūs vėjai pučia. Kaip kada naktije termometras nupuola iki dešimts arba dvidešimts laipsnių žemiau zero ir ryte gatvės buna užpustytos tankiai iki langų. Gatvės, kuriomis musiškiams reikėdavo į darbą eiti buvo neišgrįstos ir duobėtos; vasarą kaip prilydavo, kitiems prisieidavo toli apeiti aplinkui, o kad ne, tai bristi iki juostai, o žiemą tai visai buvo ne juokai eiti per tas vietas rytais prieš prašvitimą arba vakarais po sutemų. Jie apsisupdavo, kuomi tiktai turėdavo, bet negalėjo apsisupti nuo nuilsimo. Tai-gi kas žiema randa snieguose sušalusius.

Jeigu tai buvo sunkus dalykas vyrams, tai galite numanyti, kaip moters ir vaikai tą atjausdavo. Kai-kurie važiuodavo, jeigu vagonai tada eidavo, bet jeigu jų uždirbate tiktai penkis centus ant valandos, kaip Stanislovėlis, tai nenorėsite tiek išleisti, kad nuvažiuoti dvi angliškas mylias. Vaikai ateidavo į darbą apraišioti šalikais ir skepetomis, o ir tai gana budavo atsitikimų. Vieną žiaurų rytą vasario mėnesyje vienas vaikas, ką dirbo drauge su Stanislovėliu, atėjo apie valandą vėliau labai verkdamas. Darbininkai nurengė jį ir vienas pradėjo jam ausis trinti, bet kadangi tosios buvo visiškai sušalusios tai jasias tuojau ir nulaužė. Iš tos priežasties Stanislovėlis labai šalčio įsibaugino ir kiekvieną rytą, kada tik reikdavo į darbą eiti jis tiesiog pradėdavo verkti, teip kad namiškiai nežinodavo ką su juomi daryti. Galiaus jie nutarė, kad jis drauge namon grįžtų ir labai tankiai, kada budavo daug

sniego, Jurgis parnešdavo jį namon ant pečių užsisodinęs. Bet labai tankiai Jurgiui reikėdavo dirbti iki vėlyvai nakčiai ir tada vaikas neturėdavo kur pasidėti, nes palaukti nėra kur, jei bent stovėtų koritoriuje, bet ten jis gali užmigti ir visiškai sušalti.

Ruimas kuriame skerdė gyvulius buvo nešildomas ir darbininkai per visą žiemą vis-tiek kaip ir ant tyro lauko butų dirbę. Rods šilumos nebuvo ir kitose tų murų dalyse, išskyrus virinimo skyrių ar kitas tam panašias vietas, o tose dirbantieji darbininkai buvo didesniame pavojuje, negu kitose dalyse, nes kada tiktai reikėdavo nueiti į kitus ruimus, tai reikėdavo pereiti per šaltus koritorius, o jie budavo apsivilkę tiktai apatiniais marškiniais be rankovių. Skerdimo ruimuose darbininkai apsitaškydavo kraujais, kurie apšaldavo, o jeigu katras prisirėmė prie geležinio stulpo, tai drapanos ir prišaldavo, o jeigu su ranka dasilytėjai savo peilio geležtę, tai šaltyje oda galėjo prie jos likti. Žmonės apsiraišiodavo kojas laikraščiais ir senais maišais, o tie permirkdavo krauju ir sušaldavo, vėl permirkdavo ir teip toliau, kol iki vakarui darbininkų kojos išrodė, kaip šlapio. Tarpais, kada perdėtiniai nemato, jie sukiša kojas į vidurį garuojančio gyvulio lavono, o paskui bėga skersai kambarį prie karšto vandens krano. Aršiausias dalykas, kad dirbantieji su peiliais anaipol negali dėvėti pirštines. Jų rankos apšarmoję, pirštai atgrubę, tai-gi žiemą ir buna daugiau visokiariopų nelaimingų atsitikimų. Teip-pat oras visados pilnas garo nuo karšto vandens ir nuo karšto kraujo, teip kad labai tankiai per penkias pėdas jau nieko nematyti, o darbininkams teip bėgiojant, kaip skerdimo ruimuose, o rankose vis su peiliais, aštriais kaip britvos, — na tai ir labai reikia nusistebėti, kad jie ten nepapjauna daugiau žmonių, kaip gyvulių.

Tojo nesmagumo gal jie butų nepaisę, jeigu ne kits neparankus dalykas: kad nors kur butų buvusi vieta pavalgyti. Jurgiui prisieidavo valgyti pietus prie to pat smirdėjimo ką ir dirbant, arba nubėgti, kaip ir jo draugai į kurią-nors iš aplinkinių karčiamų, kurios rankas išskėtusios jų laukė. Į vakarus nuo "yardų" ėjo Ashland gatvė ir tenai buvo karčiama prie karčiamos — "Karčiamų tvirtynė" kaip jie vadindavo; į šiaurę ėjo Keturiasdešimts septintoji gatvė, ant kurios kožname skvėre buvo po pusę tuzino karčiamų, o kur todvi gatvi persikryžiuoja, buvo teip vadinamas "Degtinės Punktas", nes ten apie ant dvidešimts akierių ploto randasi klijų dirbtuvė ir apie du šimtu karčiamų.

Gali prasieiti ir tarp tų pasirinkti kur tau geriau patinka: “Karšta žirnių sriuba ir virinti kopustai šiadien”, “Kopustai su dešraitėmis. Įeikite”, “Karštas viralas su virintą avinčiena. Užprašome”. Daugybė tolygių pagarsinimų atspausta buvo yvairiose kalbose, teip-pat kaip ir vardai vietų, kurios viliote viliojo link savęs. Darbininkas iš anksto galėjo žinoti, kad jį tenai nuoširdžiai pasitiks, o apart to tenai visados ras šiltą pečių ir kedę arti jo, o teip-gi keletą pažįstamųjų, su kuriais galima draugiškai pasikalbėti ir pasierzinti. Prie tokių užėjimų buvo viena sanlyga: turi išsigerti. Jeigu įėjai neketindamas gerti tai neilgai laukus tave lauk išmes, o jeigu nepasiskubįsi ir bandysi priešintis, tai gali gauti ir galvą perskelti su bonka. Bet visi vyrai žinojo, kad yra priimta gerti, o apart to jie tikėjo gauną šį-tą už dyką, nes jiems nereikėdavo išsigerti daugiau kaip kartą ir prie to jie gerai šiltu viralu pasivaišindavo. Bet nevisados to užtekdavo, kadangi labai tankiai rasdavosi koks-nors geras pažįstamas, kuris tave pavaišino, o tu žinoma, atgal jam tuomi patim atsimoki. Tankiai pasipina dar kitas geras draugas, — na, juk žmogui, kuris sunkiai dirba, labai gerai keletą stiklų išsimesti. Kaip po pietų grįžo prie darbo, jis jau nedrebėjo ir daugiau drąsos turėjo kibti prie savo užsiėmimo ir linksčiau dirbo, nepaisydamas, kas aplink jį dedasi. Einant vakare namon jį vėl šiurpulys užpuola ir jis užaina į dvi ar tris vietas apsišilti nuo žiauraus šalčio, o kad tose karčiamose teip-pat randasi šiltų užkandžių tai labai tankiai ir visai vėlai pareina vakarienės, arba pasitaiko, kad ir visiškai nepareina. Tokiuose atsitikimuose pati tankiausiai leidžiasi jo jieškoti, o pasitaiko, kad ir jai šaltis buna per daug įkirus; jeigu gi dar vedasi vaiką padėti jieškoti, tai-teip visa šeimyna ir įpranta į girtuokliavimą. Kad tą girtuokliavimo įprotį dar tolyn pastumėti, skerdiyčių savininkai algas išmoka kvitomis, anaipol neapsiimdami mokėti pinigais, o Packingtown’e kur darbininkas daugiau galės išmainyti tasias kvitas kaip ne karčiamoje, kur už tokį patarnavimą jis visados savo algos dalelę palieka.

Onos dėlei Jurgis saugodavosi visų tų dalykų. Jeigu pietų metu ir užėdavo į kurią karčiamą, tai negerdavo daugiau, kaip vieną stiklą, tai-gi kiti vadindavo jį paniurusiu ir karčiamose jis buvo nelabai pageidaujamas ir jis kilnodavosi iš vienos į kitą. Vakare jis tiesiog eidavo namon, padėdamas Onai ir Stanislovėliui, arba, jeigu budavo niekai oras, Oną leisdavo parvažiuoti. Parėjęs namon labai tankiai jis turėdavo eiti keletą skvėrų ir pargrįždavo, klampodamas per sniegą,

benešas ant peties anglių krepšį ar ką kitą. Namai labai menki išrodė — bent tą žiemą. Jie ištesėjo nusipirkti tik vieną pečių ir tas pats buvo labai mažas ir šalčiams užstojus net ir virtuvę neprišildydavo. Tai buvo didelis nesmagumas tetai Elzbietai trūšianties per dieną, teipgi ir vaikams kaip jie nespėdavo į laiką mokyklon nueiti. Vakare visi sėdėdavo aplik pečių susigrudę ir valgydami, ką turi, pasidėję sau ant kelių; po vakarienei Jurgis su Jonu parukydavo pypkes, o po to visi susirangydavo į lovas, kad apsišilti, užgesinę pirmiau ugnį pečiuje, kad per daug anglių nesudeginti. Tada prasidėdavo imtynės su šalčiu. Jie miegodavo susikrovę ant savęs visas savo drapanas, kiek tik turėdavo. Vaikai gulėdavo susiskverbę vienoje lovoje, vienog ir teip jie negalėdavo sušilti; gulintieji ant kraštų budavo dreba ir verkia, ir tankiai lipa per kitus, kad įsispraust į vidurį ir per tai tarp jų pakildavo peštynės. Šitie senieji namai su suskilusiomis lentomis iš lauko ir sutrukusiu tinku iš vidaus, toli buvo ne toki, kokiuose jie gyveno Lietuvoje. Dabar jie budavo vidurnaktije pabunda, kaip vėjas ima švilpti, o šaltį tai ir labai skaudžiai atjausdavo, nes kiauri namai menkai nuo to apsaugodavo, teip kad tankiai gulint susirietus ir apsikločius visais skarmalais, kiek tik turėdavo, juos drebulys paimdavo.

Šaltis budavo skverbte skverbese į vidų ir jie ilgai tunodavo susitraukę, nežinodami kaip nuo jo apsiginti. Nebuvo kam ant savo vargų pasiskųsti, nebuvo pagelbos, pasigailėjimo! Ir teip budavo iki rytui, kada vėl prasideda kita triuso diena ir jie traukia prie savo užsiėmimo silpnėsi, arčiau prie laiko, kada turės pasitraukti iš šios pasaulės, kai po sunykę, jau neturį daugiau pajiegu.

SKIRSNYS VIII.

Nepaisant aštrios žiemos, vilties diegai jų širdyse neužšalo. Tame tai laike ir Marei atsitaikė vienas dalykas.

Auka to buvo Tamošius Kušleika, kuris žaizdavo ant smuiko. Visi juokdavosi iš jų dviejų kadangi Tamošius buvo menkutis ir silpnas, Marė-gi pasiėmus jį lengvai galėjo neštis po pažaste. Bet gali būti, kad ji tuomi ir patraukė jį link savęs, nes abelnai ji padarydavo didelį įspudį savo energiškumu. Tą pirmą jų pažinties naktį per vestuves Tamošius negalėjo nuo jos akių atitraukti, o vėliau kaip jis patyrė ją turint nuolankią širdį, jis liovėsi besibaimijęs josios stipraus

balso ir josios smarkumo ir įprato atlankyti ją kas nedėlios vakaras. Musiškiei neturėdavo kur kitur svečius priimti, kaip tik virtuvėje, drauge su visais namiškiais ir Tamošius budavo sėdi, laikydamasi skrybėlę tarp kelių, mažai kalbėdamas, jei bent tarpais ištardamas po keletą žodžių ir tai pirmiau užkaisdavo negu pataikydavo keletą žodžių ištarti, kol galiaus Jurgis sudavęs į pečius nuoširdžiai pratardavo: “Na, brolau, užtraukie mums ką nors”. Tada Tamošius tarytum atgyja, išsiima smuiką, pasikiša po smakru ir pradeda griežti. Įsismaginęs jis ir iškalbesnis pasidarydavo, bet visą laiką akimis vadžiojo paskui, Marę, teip kad iš kaleinos toji pradėdavo užkaisti ir žiurėdavo žemyn akis nuleidusi. Vargiai radosi nors vienas, kuriam Tamošiaus žaidimas būtų nepatikęs, net vaikai, prisėdę arčiau klausydavo atsidėję, o tetos Elzbietos akyse tankiai ašaros pasirodydavo.

Iš tosios pažinties Marė turėdavo ir kitokią naudą. Žmonės gerai užmokėdavo Tamošiui per visokias apeigas, kad jis žaistų, o teip-gi užsiprašydavo, jei kur pasitaikydavo susirinkimėlius ar svečių turėti, gerai žinant jo lengvą būdą, kad jis be smuiko neateis ir kad jo ilgai nereikia prašyti, kad ką nors užtrauktų, tai-gi svečiams ir buna proga pašokti. Kartą pasidrąsinęs užsiprašė Marę eiti drauge su juomi, kur jis buvo užkvietas ir toji neatsisakė, kas jį labai nudžiugino, teip kad po to jis be jos jau niekur neeidavo, o jeigu kur užkviesdavo jo draugai ar geri pažįstami, jis vesdavosi drauge visą šeimyną. Iš visų tokių pasisvečiavimų Marė parnešdavo vaikams pilnus kišenių piragų ir kitokių užkandžių ir daug pasakų apie tai ką ji suvalgė ir išgėrė ir kaip ten ėjosi. Svečiuose jai daugiausiai parsieidavo perleisti prie stalo, kadangi ne su visais pataikydavo šokti, jei bent tik su kitomis moterimis ir su seniais. Tamošius veikia buvo sujudinamas, o susipažinęs su Mare labai pavydus pasidarė ir jeigu tik kuris iš neapsivedusiųjų vyrų bandydavo Marę apkabinti, tai jau girdėdamas griežimą galėjai pasakyti, kad muzikantui kas nors kenkia.

Žmogui, kuris per visą sanvaitę sunkiai dirba, buna ir labai smagu jeigu subatoje turi kokią nors pramogą. Musiškiei buvo neturtingi ir labai sunkiai dirbo, tai-gi mažai su kuomi ir į pažintį sueidavo. Packingtown'e, abelnai imant, žmonės pasipažįsta tik su artymais savo kaimynais, ar su kuriais į tas pačias pardavinėčias pirkti sueina. Bet dabar vienam jų šeimynos sąnariui tenka toliau išeiti ir su daugiau žmonių susipažinti. Taigi kas sanvaitė jie vis rasdavo naujų ypatų, kad apie jas ką nors apkalbėti: kaip toji ir toji buvo apsirengusi ir kur

ji dirbo, kiek ji gaudavo ir su kuom merginasi; kaip tas ir tas vyras apleido savo merginą, kaip ji susiniovė su kita mergina ir kas tarp jų dviejų atsitaikė; kaip tas ir tas muša savo pačią, o visą savo uždarbį pragirtuokliauja, teip kad net pačios drapanas užstatė. Kiti gal nupėiktų tokias pašnekas, kaipo paprastą liežiuvivimą, bet juk paprastai žmonės kalba tik apie tą, ką jie žino.

Atsitaikė vieną subatvakarį, grįžtant iš vestuvių, kad Tamošius pasidrašino, pasidėjęs smuiką ant gatvės, atvirai pasikalbėti su Mare, apie tai, ką jis širdyje jaučia, ir Marė net papurtė jį apkabinusi savo rankomis. Ant rytojaus ji viską papasakojo namiškiams, jausdamasi geram upe pridurdama, kad Tamošius meilus vyras ēšas. Po to jis nesimeilindavo prie Marės vien su smuikų, bet jiedu ilgas valandas sėdėdavo virtuvėje, jausdamiesi laimingais besilaikant už rankų; tarp namiškių-gi buvo priimta visai atydos neatkreipti į tąjį kampelį.

Jiedu ketino pavasaryje apsivesti ir, apsitaisius namų pastogę, apsigyventi tenai. Tamošius gerai uždirbdavo, o musiškiai biskelis po biskelio jau baigė Marei skolą atmokėti, tai-gi, ji manė, veikiai turėsenti užtektinai gyvenimo pradžiai. Tik, budama lengvo budo, ji kas sanvaitė dalį savo pinigų išleisdavo ant visokeriopų dalykų, kurių matydavo musiškiams reikia. Marė tarp jų buvo tikruoju kapitalistu, nes iki tam laikui gerai prasilavino blekines nudažyti, o ji gaudavo keturioliką centų už kiekvieną šimtą ir dešimtį blekinių ir jau pataikė nudažyti daugiau kaip dvi blekines į minutą.

Jos pažįstamieji tik galvomis papurtydavo ir patardavo jai nesi-skubinti, nes ne visados galima pasitikėti tokiam geram giliukui, o netikėtų atsitikinimų visados galima laukti. Bet Marę sunku buvo persergėti ir ji savo budu darė plianus ir svajojo apie turtus, kokius turės savo namuose; tai-gi kada užpuolė bedarbė jos tužba buvo neišpasakoma.

Blekinių dirbtuvę, kurioje Marė dirbo, uždarė. Marė butų greičiau pasitikėjusi, jogei saulė daugiau nepasirodys, nes tokis didelis fabrikas išrodė jai kuomi tai nepaprastu. Bet dabar jis buvo uždarytas! Ir jie jokio paaiškinimo jai nesuteikė, net nė viena diena anksčiau apie tai nepranešė, tik vieną subatą prilipdė korčiukę pranešdami, jogei tą vakarą visiems bus atmokėta ir visi nedirbsę bent kokį mėnesį! Tai viskas ką darbininkai žinojo! Marė neteko darbo!

Kada Marė bandė pasiteirauti, jai kitos merginos paaiškino, kad pareikalavimai prieš šventes pripildyti, o po to visados silpniau dirba.

Kaip-kada dirbtuvė pradeda dirbti pusę laiko, kiek pastovėjus, bet iš anksto negalima žinoti, kaip ilgai stovės. Kitais metais pradėdavo dirbti tik apie vidurvasarį. Šiame laike nieko gero pasitikėti nebuvo galima, nes vežėjai, kurie dirbo sukrovimo ruimuose, pasakojo, butent visur užversta blekinėmis iki lubų, ir kad jeigu butų dirbę sanvaite ilgiau, tai tų jau butų neturėję kur padėti. Teip-pat atleido du trečdaliu vežėjų, tai-gi dar blogiau išrodė, nes buvo matyt, joguei neturi pareikalavimų, padirbtomsioms. Tas blekinių nudažymas tai tik didelė apgavystė, teip sakė merginos; tu nežinodavai kaip džiaugtis uždirbant po dvyliką arba keturioliką dolerių sanvaitei ir pusę to pasidedant, bet viską parsieina išleisti per laiką kaip nedirbi, tai-gi uždirbi tik pusę to, kiek tau rodosi.

Marė parėjo namon, o kad ji buvo viena iš tų, ką visados turi ką nors veikti, tai atsidėjusi gerai išvalė namus, o paskui leidosi į Packingtown'ą jieškoti kokio nors darbo. Kad visi blekiniai fabrikai buvo uždaryti ir visos kitos merginos teip-pat darbo jieškojo, tai lengva suprasti, joguei Marei nepasisekė ką nors susimedžioti. Tada ji bandė po yvairias pardavinyčias ir karčiamas jieškoti, ir kad ten nieko nepelnė, ji nuvyko į tolymesnes miesto dalis, į paežerę, kur turtingesniejie gyvena puikiuose palociuose ir tenai meldavo duoti jai veikti ką nors, kas yra galima ypatai, nemokančiai angliškai.

Vyrai skerdimo skyriuje teip-pat darbo sumažėjimą atjautė, bet visai kitokiu budu. Didžiųjų mėsinyčių savininkai neuždarė savo skerdinyčias visiškai, paleidžiant visus darbininkus, kaip prie blekinių išdirbimų, bet jie pradėjo dirbti tik po keletą valandų ant dienos. Jie visados reikaludavo, kad darbininkai septintą valandą ryte, jau darbe butų, nors niekados iš ryto jie neturėdavo ką veikti, kol savininkų agentai nenupirkdavo atgabantus gyvulius ir tie pradėdavo viduje pasirodyti, bet tai jau budavo dešimta arba ir vienuolikta valanda. Darbar sumažėjus darbai jie neturėdavo ką veikti iki kada po pietų, tai-gi jie budavo goglinėja iš kampo į kampa, o kaip budavo labai šalta, tai pradėdavo bėgioti aplinkui arba imtis tarp savęs, kad tokiu budu apšilti, ir teip kol jie gauna ką nors veikti jie jaučiasi perstipę ir nusikamavę, teip kad jau visai nesinori prie ko nors imtis. O čia, pasirodžius galvijams, visi veikia šoka tekini prie savo darbo ir begailestingai "skubinti" vieni kitus!

Pasitaikydavo, kad keletą sanvaičių iš kaleinos Jurgis dirbdavo tik po porą valandų ant dienos, tai-gi užpelnydavo po trisdešimts penkis

centus ant dienos. Buvo tokių dienų, kad gaudavo išdirbti mažiau kaip pusę valandos, o kitą dieną ir visai nieko. Bet, abelnai imant, tai per tą laiką uždirbdavo apie po šešis dolerius sanvaitei; ir už tuos šešis dolerius reikėdavo išstovėti skerdinyčiose iki pirmai valandai, o kaip kada iki trijų arba keturių po pietų. Pasitaikydavo, kad atvarydavo gyvulių visai vakare ir darbininkai turi su jais pirmiau apsidirbti, negu gauna namon eiti ir tankiai jie dirbdavo prie žiburių iki devintai arba dešimtai arba net iki dvyliktai arba pirmai visai negavę nieką nė į burną paimti, teip, kad žmonės buna ant gyvulių malonės. Tankiai skerdinyčių pirkikai vilkina, kad pigiau nupirkti, o kad įbauginti gyvulių augintojus, jie nuduoda tą dieną jau nepirkę, jeigu negausę už tiek, kiek jie duoda. Pašaras “yarduose” atsieidavo brangiau, negu kur pardavinčiose perkant, o jie nepavelydavo savo atsigabenti. Teip pat dabar žiemą, kaip keliai užsnigti, daugelis vagonų su gyvuliais ateidavo visai pavakare ir juosius pirkdavo tą vakarą, kad gauti pigiau, o čia jau įeidavo jų padavadyjimas, kad gyvuliai turi būti papjauti tą pat dieną, kada nupirkti. Nieko negelbėjo puryti ar skūstis ant to: darbininkai daug sykių buvo siuntę savo atstovus prie savininkų ir viskas ką išgirdavo tai, kad toks jų padavadyjimas ir kad jis vargiai ir busęs kada nors perkeistas. Tai-gi kučios vakare Jurgis dirbo beveik iki pirmai valandai naktyje, o Kalėdų pirmą dieną, septintą valandą ryte, jis jau buvo darbe skerdinyčiose.

Tai vis buvo blogi dalykai, bet tai dar neblogiausiasieji. Ten buvo paprastas dalykas, kad žmogus sunkiai išdirbęs savo laiką, ne už visą gaudavo užmokėti. Jurgis buvo vienas iš tų, kurie juokdavosi, kad tokios milžiniškos darbavietės užsiimtų apgavinėjimu, dabar-gi arčiau pamatė, kad, bunant įtaisytomis ant tokios didelės papėdės, tas ypatingai joms gelbsti daryti ką tik jos panori. Kitas skerdinyčių padavadyjimas buvo, kad kiekvienas darbininkas jeigu pasivėluos nors vieną minutą, gauna visą valandą numušti ir jie gana gerai su tuomi išeidavo, nes darbininkas turėdavo tą valandą dirbti, — jam neduos dykam stovėti arba vaikštinėti viduje. Jeigu kuris ir labai anksti ateidavo, tai žinoma nieko už tai negaudavo, nors labai tankiai perdėtiniai liepdavo pradėti ką nors veikti dešimts arba penkiolika minučių pirmiau negu švilpynė visus į darbą paragina. Tokio pat budo prisilaikydavo ir dienos bėgyje, nemokant už nepilnas valandas. Darbininkai gali išdirbti pilnai penkiasdešimts minučių ir jeigu tik jau nėra darbo dabaigti valandą, jie nieko už tąją negauna, tai-gi baigentes darbu

tarp perdėtinių ir darbininkų budavo tikros tāsynēs, nes kuomet pirmiejie rupindavosi kuomigreičiau darbā użbaigti, antriejie stengdavosi kiek tik galēdami pratēsti. Jurgis uż tai kaltindavo perdėtinius, bet teisybę pasakius, ne visados jū kaltē tame budavo. Skerdinyčių savininkai perdėtinius įbaugindavo, dabodami ir grasindami atstatyti nuo vietos, tai-gi jei kada nors vienas pasijuto atsilieķas su jam pavestu skyriumi, tai nieko kito nelikdavo, kaip prie progos priversti darbininkus padirbēti “ant baūnyķios”. Tai buvo gana kandus išjuokimas, kurį vienog reikējo Jurgiui paašķinti kā jis reišķia. Senasis Jones, viens iš skerdinyčių savininkų, labai dievuotā nuduodavo ir labai rupindavosi apie misijas ir tolygius dalykus, gausiai aukaudamas, tai-gi kada tiktai darbininkams prisieidavo kokį netikusį darbā dirbti jie mirkteldavo viens į kitā ir sakydavo: “Dabar mēs dirbame ant baūnyķios!”

Matant tokius dalykus, Jurgis jau visai kitokiu budu žiurējo, girdēdamas pasakojant apie kovojimą uż savo tiesas. Dabar jau ir jis pats buvo linkęs į kovojimą ir kada airis, mēsininķų pagelbininkų unijos delegatas, priējo prie jo antru kartu jis jau visai kitokiu budu priēmē. Jurgiui tas rodēsi pastebētinu sumanymu, kad žmonēs, eidami iš vien, gali pasistatyti ir pergalēti mēsinyčių savininkus! Jis stebēdavosi kaip pirmiau tas użējo ant mislies, o kada jam paaiškino, kad Amerikoje tai paprastas dalykas stvertis tokio pragumo, jis pirmu kartu pradējo aišķiau nuvokti, kā tai reišķia sakinyš “laisva šalis”. Delegatas paaiškino, kaip tai svarbus dalykas norint pasistatyti, kad kiekvienas žmogus įstotų į organizacijā bei tājā remtų ir Jurgis prisizadējo atlikti savo dalį. Pirmiau negu kitas mēnesis praējo, visi jū šeimynos, kurie tik dirbo, buvo unijos sąnariai ir savo unijų ženklelius įsisegę su pasididžiavimu nešiojo. Per kokiā sanvaitę jie negalēdavo atsizdiaugti, manydami, jogei prigulint į unijā, jau visi jū negerumai bus pasibaigę.

Į dešimtį dienų po to, kaip Marē įstojō į unijā, jū dirbtuvę uždarē ir tas smugis didelį tarp jū sumiřimą padarē. Jie negalējo suprasti kodēl unija daleido uždaryti ir Marē nuėjusi į pirmutinįjį susirinkimą atsistojō ir pradējo apie tai kalbēti. Ten viskas atsibuvo anglišķoje kalboje, bet Marē mažai kā ant to paisē: ji išliejo viskā kā tiktai jautē širdyje; pirmsēdēs baršķinimas su kujaliu į stalā, anē riksmas ir sumiřimas salēje negalējo jā apstabdyti. Nekalbant apie savo ypatišķus nesmagumus ji virte virē piktumu ant tų visatinųjū neteis-

gumų ir ji atvirai pasakė, ką ji mislija apie skerdinyčių savininkus ir ką ji mislijo apie visą pasaulę, kurioje daleidžiama, kad toki dalykai atsitaikytų. Atsirėkusi, kiek tik noro turėjo, ji atsisėdusi ėmė vėdyluotis, o susirinkime galėjo šiokią-tokią tvarką užvesti ir imtis prie protokolų raštininkės rinkimo.

Įstojęs į uniją Jurgis stropiai lankydavosi ant susirinkimų. Iki tam laikui jis jau keletą anglišku žodžių suprato, o draugai paaiškino kas atsibuna, ant susirinkimų, kurie gana tankiai budavo labai trukšmingi, nes visados kokia pusė tuzino kalbėdavo tuomi pat laiku ir tai daugiausiai blogoj angliškoj kalboje, bet viens dalykas, tai visi kalbėtojai nuoširdžiai imdavosi prie reikalo; Jurgis ypatingai kibo prie visko iš visos širdies, nes suprato, kad eina kova ir kad nuo tos kovos ir jo likimas priklauso. Kada jis pradėjo patėmyti visokeriopas bjaurybės ir neteisingumus ir kad viskas ne taip einasi kaip jis buvo supratęs, jis davęs sau žodį netikėti nė vienam žmogui jei bent savo šeimynai, bet dabar jis patėmijo, kad tuose varguose jis randa brolius ir šalininkus. Jurgis visados priklausė prie parapijos, nes, manė, kiekvienas žmogus turi taip daryti, vienog bažnyčia niekad os jį nesujudino ir visus su bažnyčia reikalus jis buvo palikęs moterims. Čia, buvo tarytum naujas tikėjimas, kuris labai jį sujudino suteikiant naujus jam nežinomus dalykus, kuriuomi jis persiėmė perdėm ir, su visu uolumu naujai įtikėjusiojo, jis pradėjo kaip misijonierius darbuotis tarp kitų. Tarp lietuvių ypatingai buvo daug neprigulinčiųjų į uniją ir tarp jų jis daugiausiai trūsdavosi ginčydamsi, meldamas gražumu, kad įstotų ir stengdamasi darodyti, jogei tai tikrai geras daiktas. Labai tankiai jie budavo atkakliai priešinasi unijoms ir visai neklauso darodinėjimų, o Jurgiui nevisados kantrumo tesėdavo. Jis buvo pamiršęs, kaip dar nesenei jis pats buvo aklas ir tame panešėjo ant kariautojų kryžeiškose karėse, kurie leisdavosi brolystės mokslą platinti su ginklais.

SKIRSNYS IX.

Viens iš vaišių susipažinimo su unijomis buvo, kad Jurgis užsiimanė pramokti angliškai. Jis norėjo žinoti, kas atsibuna ant susirinkimų, norėjo juose dalyvauti, tai-gi labiau pradėjo tēmyti žodžius, kuriuos tankiau girdėdavo. Vaikai, kurie jau lankė mokyklą ir sparčiai mokinosi, tarpais Jurgį šiek-tiek pamokindavo, o viens iš pažįstamųjų paskolino knygutę mokinimuisi angliškos kalbos ir Ona jam tankiai iš jos paskaitydavo. Tada Jurgiui gaila darydavosi, kad jis pats negali skaityti, tai-gi vėliau žiemą, kada kas ten jam pasakė, jogei atsidarė naktinės mokyklos, kurias lankant nieko nereikia mokėti, jis nuėjo ir užrašė. Po to kas vakaras, jeigu tik jis parėjo iš darbo į laiką, eidavo į mokyklą; jis eidavo jeigu dar spėdavo nors ant pusės valandos. Ten mokindavo skaityti ir kalbėti angliškai, o gal butų išmokinę ir daug ko kito, jeigu tik jis butų daugiau laiko turėjęs.

Unija padarė jame dar ir kitą didelę atmainą: jis pradėjo atkreipti atydą ant šalies bei jos reikalų. Tai buvo pradžia demokrati-zavimosi: Unija tai buvo maža valstija, respublika minijaturoje; jos reikalai buvo kiekvieno žmogaus reikalais ir kiekvienas ištikro galėjo apie juos balsą užimti. Kitais žodžiais sakant, unijoje Jurgis pratinosi apkalbėti politiką. Šalyje, iš kurios jis atėjo, visai nėra galima politika užsiiminėti: Maskolijoje ir pamislyti, kad valdžia niekai, žmonės bijosi, teip kaip audros su ledais ir žaibais. “Nusileisk, brolyti, nusileisk” pataria pašnabždomis senas, patyręs kaimietis, “viskas praeina.” Ir kada Jurgis atėjo į Ameriką, jam rodėsi, kad ir čia viskas teip-pat. Jis girdėjo žmones minint laisvą šalį — bet ką tas reiškė? Jis pamatė, kad čia, lyginai teip kaip ir Maskolijoje, turtingieji viską valdė, o jeigu tu jokio darbo nesustversi, ar ne teip-pat alkanas pradėsi jaustis kaip ir kitur?

Jurgis buvo dirbęs Brown'o skerdinyčiose apie tris sanvaites, kaip kartą per pietus priėjo prie jo žmogus, kuris tenai buvo panaktiniu ir užklausė, ar jis nenorėtų pastoti Suvienytų Valstijų valstiečiu, išsimant popieras. Jurgis visai nežinojo, kas tai yra, bet minėtasis žmogus plačiau paaiškino, kaip tai naudinga buna. Pirmas dalykas, jam nieko tas nekaštuos, o pusei dienos bus atleistas nuo darbo, gaunant už tai užmokėti, o kada rinkimų diena ateis, jis jau galės balsuoti, o prie to šis-tas buna. Jurgis, žinoma, noriai sutiko, tai-gi panaktinis pasakė keletą žodžių perdėtiniui ir tas atleido nuo darbo iki vakarui. Kada vėliau jis norėjo išlikti vieną dieną, kad apsigyventi, tai jį joku budu

neatleido; čia-gi laisva diena ir gaunant už tai užmokėti — kokia galybė pataikė tokį stebuklą įvykdinti, tik pats dangus galėjo žinoti! Vienog jis ėjo su paminėtuoju žmogumi, kuris pasirinko dar kelioliką kitų, neseniai pribuvusiųjų immigrantų, lenkų, lietuvių ir slovakų ir visus išsivedė ant kiemo, kur stovėjo didelis, ketvertu arklių užkintytas, vežimas su penkiolika ar dvidešimčia žmonių jau sėdinčių jame. Tai buvo puiki proga, pamatyti miestą, o važiuojantieji ir labai linksmi laiką praleido, turint vežime užtektinai alaus. Teip jie nuvažiavo į miestą ir sustojo priešai puikų, tašytų akmenų murą ir tenai pasikalbėjo su tulu valdininku, kuris jau turėjo popieras parengtas, tik reikėjo vardus tam tikrose vietose įrašyti. Paskui kiekvienas iš kaliejos prisiekė, nors prisiekos nė vieną žodį nesuprato ir po to jiems padalino, dailiai padabintus dokumentus, su didele, raudona pečviete, viduryj kurios buvo Suvienytų Valstijų skydas ir visiems paaiškino, jogei yra pastoję Respublikos valstiečiais ir kad dabar jau lygūs esą pačiam prezidentui.

Mėnesį ar vėliau Jurgiui vėl teko pasimatyti su tuomi patim panaktiniu, kuris pasakė, kur reikia nueiti ir užsirašyti. O galiaus kada atėjo rinkimų diena, skerdinyčiose visur buvo išlipinėta, jogei norintieji balsuoti, gali neateiti į darbą iki devintai valandai ryte ir tas pats panaktinis nusivedė Jurgį ir kitus iš savo kaimenės į vienos karčiamos užpakalinį kambarį, parodė kiekvienam aiškiai, kur reikia paženklinėti balsavimo popierą, paskui, davęs kiekvienam po du doleriu, nusivedė į balsavimų vietą, kur buvo pastatytas policistas prižiūrėti, kad viskas gerai atsibūtų. Jurgis labai didževosi, kad teip jam nusisekė, kol parėjęs namon pasikalbėjo su Jonu: tas pasisakė, jogei vadui, kuris juos vedė į balsavimo vietą pasisiulęs už keturis dolerius balsuoti tris kartus ir tiejie noriai jo pasiūlymą priėmė.

Dabar unijoje Jurgis susitiko su žmonėmis, kurie jam tas paslaptis paaiškino ir jis dasižinojo, jogei Amerika tuomi skyrėsi nuo Maskolijos, kad čia yra demokratiškoji valdžios forma. Valdininkai, kurie viską valdo ir visas vagystes papildo, pirmiau turi būti išrinkti, taigi visados buna dvi šalininkystės vagišių, žinomos, kaipo politiškos partijos, ir visados toji apima urėdus, kuri daugiau balsų paperka. Retkarčiais pasitaiko, kad abi partijos stovi gana stipriai ir tada buna gera proga vargšui žmogui šį tą pelnyti. “Stockyardų” apygardėje tas atsitikydavo tiktai visos šalies arba tos valstijos rinkimams atsibunant, miesto-gi rinkimuose demokratų partija višados ant savo pastatydavo.

Viso apskričio valdonu buvo demokratų partijos pirmininkas, nedidelis airis, vardu Mike Scully. Jis turėjo gana gerą vietą valstijoje ir, buvo sakoma, kad valdė miesto majorą (bulmistrą); bent jis girdavosi, jogei “stockyardus” besinešiojęs kišeniuje. Scully buvo labai turtingas žmogus — jis savo rankas pridėdavo prie visų didesniųjų suktybių ir vagysčių, kokios tik budavo papildomos apygardėje. Tai jis valdė tuos sąslavynus, kuriuos Jurgis su Ona matė pirmą dieną, kaip buvo ką tiktai atvaževe. Ne vien ką jis valdė tuosius, bet ir tasias plytnyčias teip-pat; pirmiau jis iškasa molį ir sunaudoja tąjį į plytas, o paskui pasirupina, kad miestas užverstų išvežamomis žemėmis ir pelenais, kad ant teip užpiltų griovių, jis galėtų statyti namus ir tuosius pardavinėti žmonėms. Arba jis parduodavo plytas miestui, imdamas po tiek, po kiek jis nori ir dar miestas atvažiuodavo su savo vežimais jasias atsiimti. Jam teip-pat priklausė ir kiti grioviai netolimais, ką tai visados stovėjo pilni prišvinkusio vandens, ir tai jis kirsdavo tenai ledą ir tąjį pardavinėdavo žmonėms, o dar kas daugiau, žmonės pasakodavo, kad jis nemokėjo jokių mokesčių už tuosius vandens plotus, o net ir jo ledaunės buvo pastatytos iš miestui priklausančių medžių, nieko už juos žinoma neužmokant. Tie dalykai daėjo iki laikraščių ir iškilo skandalas, bet Scully pasamdė ką tenai prisipažinti kaltu esant ir ant savęs viską paimti, o paskui pabėgti. Pasakodavo, kad ir plytnyčios buvo tokiu pat budu pastatytos ir kad miestas mokėjo darbininkams algas, kol jie tasias statė; vienog labai buvo sunku iš darbininkų ką nors apie tai išgauti, nes jie abelnai nemėgdavo pasakoti, gerai žinant, kad jie daugiau laimėsę besilaikydami prie Mike Scully. Jeigu jis kurį-nors pasiuntė su korčiuke į skerdinyčias, tai iš anksto žinojai, kad tas jau turi darbą, kokiame tai laike nebutų. O teip-pat daugelis darbininkų dirbo ir pas jį patį, dirbant tik po aštuones valandas ant dienos ir gaunant gana gerą užmokestį, tai-gi ir turėjo daugybę draugų, kurie visi buvo susitelkę į “Karės Rėksnių Draugovę”, kurios klubo muras buvo matyti tuojau netoli “yardų”. Tai buvo didžiausi klubo namai ir didžiausias klubas visoj Chicagoje ir ten tankiai atsibudavo muštynės už pinigų, o teip-gi gaidžių ir šunų peštynės. Visi apskričio policistai prigulėjo prie draugovės ir vietoje, kad tokias peštynes uždrausti, tai jie pardavinėdavo bilietus ant jų. Panaktinis, kuris nusigabeno Jurgį, kad valstiečiu padaryti, buvo teip-gi vienas iš “Indijonų”, kaip juosius vadindavo; rinkimų-gi dienoje jų budavo šimtai, o visi su pundais pinigų ir apart to galintieji už dyką pavai-

šinti kiekvienoje to apskričio karčiameje. Tai buvo kitas dalykas, žmonės sakydavo, kad karčiaininkai visi turi būti "indijonais" ir, pareikalavus, dėti aukas, kitaip jiems nevalia būtų nedėliomis pardavinėti gėrymus arba leisti kazyruoti karčiameose arba ir kitas tolygias bjaurības atlikti. Tokiu pat budu Scully valdė visas vietas ugnegesių departamente ir visas miesto suktybes "stočkyardų" apskirtyje. Jis statė visą eilę namų kur ten ant Ashland gatvės ir žmogus, kuris visą darbą tenai prižiūrėjo ėmė miesto algą, kaipo prižiūrėtojas rynų srutų nubėgimui. Miesto prižiūrėtojas rynų vandeniui buvo miręs ir palaidotas daugiau kaip metai, vienog jo algą kas tokis vis atsiimdavo. Miesto prižiūrėtojas šalitakių, šinkuodavo "Karės Rėksnių" kliube ir, žinoma, jis galėjo ne vienam vertelgai daug nesmagumo padaryti, jeigu tas kame nors priešai Scully būtų bandęs eiti.

Net ir skerdinyčių savininkai jo labai prisibaimindavo, teip bent žmonės kalbėdavo ir jie gana tvirtai tam tikėjo, nes Scully buvo laikomas, kaipo žmonių šalininkas, bent labai girdavosi su tuomi, kada rinkimai prisiartindavo. Skerdinyčių savininkai norėjo, kad miestas įtaisytų tiltą ties Ashland gatve, bet jie jokių budu to negalėjo susilaukti, kol nesusizinojo su Scully; tas pat buvo ir su "Burbuliuojančiu upeliu", kas link kurio miestas grąsino priversęs skerdinyčių savininkus jį visą uždengtą laikyti, kol tiejie į pagelbą nepasiēmė Scully, o tada viskas aptyko. "Burbuliuojas upelis" (Bubbly Creek) tai šaka Chicagos upės, ir jis yra "yardų" rubežiumi iš pietų pusės; visos srutos ir nevalumai iš ploto apie ant ketvirtainės mylios, kiek užima skerdinyčios, subėga į jį, teip kad po teisybei tai tik didelis srutų kanalas apie šimto pėdų pločio. Vienoje ilgoje alkunėje visados vanduo stovi ir nuo subėgančiųjų į tenai riebumų ir chemiškųjų skystimų įvyksta keistos permainos, nuo kurių ir pats upelio vardas pakilo, nes jame visados juda, tarytum didelės žuvys tenai maitinasi, arba didieje leviatanai siaučia jo gelmėse. Karboniškosios rugšties gazo burbulai iškyla į viršų ir plyšta, nuo ko pasidaro rinkės ant kelių pėdų aplinkui. Kai-kur srutos su riebumais sudžiuvę ir visas upelis išrodo lyg ir vulkano lava būtų išsiliejusi ir sukietėjusi; viščiukai vaikščioja ant jų lėsinėdami, ir pasitaikė daug sykių, kad svetimas žmogus, netėmydamas kas yra, bandė pereiti ir panērė. Skerdinyčių savininkai nepaisė, kad upėlis buna tokiaime padėjime, kol kelis kartus pakilo didelė ugnis, teip kad reikėdavo ugnegesius pašaukti jos numalšinimui. Kartą, kokis tai išmislus nepažįstamas žmogus prasimanė atvažiuodamas valtije rink-

ti tąjį riebumą, kurį panaudodavo šmero dirbimui; tada ir skerdinyčių savininkams užėjo gera mislis: jie iš teismo išsiėmė uždraudimą, kad tam žmogui daugiau nevalia jų riebalus rinkti ir po to jie patįs pradėjo rinkti ir sunaudoti. “Burbuliuojančio upelio” krantai apskretę plaukais, kurie patenka į srutas, tai-gi skerdinyčių savininkai renka tuosius, išplauja ir teip-pat suvartoja.

O ten buvo dar keistesnių dalykų, pagal tai ką žmonės kalbėdavo. Skerdinyčių savininkai turėjo slapta įsivedę rynas, kuriomis kas diena jie pavogdavo bilijonus galionų miesto vandens. Laikraščiai iškėlė tą dalyką į viršų, teip kad ir ištikro surado kur minėtosios rynos sujungtos su miesto vandeniu, bet nubaustu niekas netapo ir visas teip pat pasiliko ir toliau. Arba su išrinkta, netinkančiaja mėsa darydavosi baisybės be galo. Chicagos gyventojai, matydami valdžios inspektorius Packingtown’e, manė, apsaugotais esą nuo ligotų gyvulių mėsos, o jie to nesuprato, jogei tiejie, šimtas ir šešiosdešimtįs tris inspektoriai, paskirti tapo, kaip to reikalavo patįs mėsinyčių savininkai, ir minėtiems inspektoriams algas mokėdavo Suvienytų Valstijų valdžia, kad jie paliudytų, jogei nesveika mėsa liekasi toje pat valstijoje; apart to jie neturėjo tiesos prie ko nors kištis. *) Priziūrėjimui mė-

*) Čia paduodame nekurias ištraukas iš “Tiesos ir rodyklės kas link peržiūrėjimo gyvulių, kaip ir to, kas iš jų padaroma”. Suvienytų Valstijų žemdirbystės Departamento, gyvulių pramonės skyriaus, paliepimas No. 125:

Dalis 1. Savininkai, kurie turėdami įtaisas gyvulių skerdimui, sutaisyti mėsos į blekines, sudymui, ruginimui, ar kurie užsiima pjovimu galvijų, avių ar kiaulių ir išsiuntinėjimu iš jų apturėtos medegos, lavonų ar kitokių išdirbinių iš jų, kuriuos palyči padavadijimai, prie išsiuntinėjimo į kitas valstijas ar į svetimas šalis, turi kreiptis prie žemdirbystės Ministerio, kad tas paskirtų inspektorius peržiūrėjimui minėtųjų gyvulių ir iš jų apturimos medegos....

Dalis 15. Tokius, išrinktus ir pripažintus nesveikais gyvulius, savininkai turi veikiai prašalinti iš užtvarų, kuriose randasi gyvuliai peržiūrėti ir atrasti be jokios ligos ir pripažinti tinkamais žmonių maistui, ir turi tapti teip suvartoti, kaip reikalauja įstatymai bei padavadijimai ir reikalavimai valstijos arba miesto, kur paminėti, pripažinti netinkančiais, gyvuliai randasi....

Dalis 25. Visos kiaulės ir visi iš jų sutaisomi dalykai, paskirti išgabenimui į kitas šalis, turi būti peržiurimi; jei kurios šalys to reikalauja, su mikroskopu, kad nebutų trichinų (kirminėlių). Su mikroskopu nereikia peržiurinėti skerdžiamas kiaules, paskirtas pardavinėti tiktai čionai valstijose, bet peržiurinėti tiktai tas, kurios paskirtos išgabenimui į kitas šalis.

sos, paskirtos pardavinėjimui ant vietos, t. y., mieste ir valstijoje, visame Packingtown'e buvo užlaikomi iš viso trys prižiūrėtojai, į kurias tai vietas visados budavo paskiriami vietinių politikierių pastumdėliai. Pasitaikė, kad veikiai viens iš tų, daktaras, patėmijo, jogei gyvulių lavonus, kuriuos valdžios inspektoriai išskiria, kaip turinčius džiova, (tuberculosis), tai-gi užlaikančius savyje diktokai ptomainos, kuri yra gana smarkūs nuodai, veža į miestą pardavinėti. Jis varėsi, kad tuosius aplieti kerosinu — ir nepraejo nė sanvaitė, kaip buvo pareikalauta, kad jis nuo vietos atsisakytų! Mėšinyčių savininkai teip tuomi buvo įširdę, jogei to neužteko: jie privertė miesto majorą visai minėtąjį mėsos prižiūrėjimo biurą panaikinti; tai-gi nuo to laiko nieks nė nebando įsikišti į visas bjaurybes su mėsa. Sako, jog kas sanvaitė jie turi po du tukstančiu dolerių tik už džiova sergančius galvijus, kuriuos jau reikėtų išmesti, o tiek-pat ir už kiaules, kurios pastipo nuo choleros, trukiu bevežant, o kurias kasdiena galite matyti kraujamas į sandarius vagonus ir bugdomas į vietą vadinamą Globe, Indianos valstijoje, kur jas sutarpina į kogeriausio skyriaus taukus.

Tai čia tai kitur Jurgiui tekdavo ganėtinai prisiklausyti pasikalbant su žmonėmis, kuriems teko arčiau su tais dalykais susidrutinti. Kada tiktai susiėjai su darbininku iš kito skyriaus, tai iš anksto galėjai žinoti, kad šį-tą naujo išgirsi apie jų suktybes, apie jų piktadarystes. Jis susipažino su vienu lietuviu vyru, kuris dirbo kaip skerdikas tose pačiose skerdinyčiose, ką ir Marė, o ten pjaudavo vien tik tuos gyvulius, kurių mėsa paskirta sudėjimui į blekines dėžes, ir paklausyti tojo vyro pasakojimą apie gyvulius, koki tenai ateina, tai iš tikro verta, kad tą aprašytų tokios pajiegos kaip Dante ar Zola. Rodėsi kad jie turi turėti agenturas po visą šalį, kad surankioti senus, sužeistus bei ligotus gyvulius, kad jų mėsa į blekines sutaisyti. Gaudavo gyvulių, penėtų degtinės salykla, ar išmetomis iš aludarių ir jie visi budavo išberti votimis. Tai labai bjaurus darbas pjauti tuosius, nes kada įsmeigi peilį, tai puliai teip ir tyška tau ant burnos; o kaip rankovės apsivelia kraujais su puliais ir rankos permirkę tuomi, kaip tu gali nusišluostyti burną kada apteška, arba prasitrinti akis, kad geriau matytum? Tai iš tokios medegos jie sutaiso "balsamuotą mėsa", kaip generolas Miles yra pavadinęs, nuo kurios, laike išpaniškai - amerikoniškosios karės, ke-lioliką kartų tiek kareivių mirė stovyklose, negu nuo išpanų kulipkų karvietėse; tik apart to, čia reikia pridurti, kad kariaunai pristatomoji

mėsa, buvo ne šviežiai sutaisytoji, bet per metus gulėjusioji sklepuose.

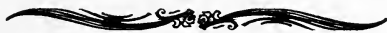
Kartą nedėlios pavakare Jurgis sėdėjo virtuvėje palei pečių besikalbėdamas su tulu senyvu žmogeliu, kurį Jonas parsivedė ir kuris dirbo pas Durham'ą skyriuje sutaisymo mėsos į blekines dėžes; tai-gi Jurgiui teko dasizinti keletą dalykų daugiau apie Durham'o į blekines sutaisomus dalykus, kurie teip yra po visą šalį pagarsėję. Pas Durham'ą, tai jie tikri alchemikai: jie garsina išdirbtą padažalą iš grybų, o kurie dirba prie to, visai nežino, kaip grybas išrodo. Jie garsina išdirbtą "sutaisytą vištieną", o tenai tiek randasi vištienos, kiek tulos gospadinės sriuboje, apie kurią pas ją užsilaikantieji vyrai sakydavo, jogei todėl su vištiena, kad išvirta iš humoristiškųjų laikraščių, per kuriuos višta perlipo. O gal jie žino paslaptį, kaip chemišku budu padaryti vištas — kas gali žinoti? patėmijo Jurgio pažįstamasis. Dalykai kurie įeina į tąjį sutaisymą tai: pilvai, riebesniejie kiaulienos mėzdragaliai, galvijų lajus ir širdys ir galiaus visokeriopi nupjaustomi veršienos mėzdragaliais, jeigu turi. Tokią maišatienę jie parduoda kaipo trijų laipsnių, brangiau už geresnę imant, bet viskas pareina iš to pat aruodo ir toji pat mašina viską sukapoja. Apart to jie pardavinėja "sutaisytą žvėrieną", "sutaisytą paukštieną", "sutaisytus kumpius". Į minėtuosius "sutaisytus kumpius" blekinėse įeina šmočiukai apipjaustant rukomą mėsą, teip-gi pilvai, nudažomi chemišku budu, kad baltumo nebutų matyti, visoki, šmočiukai apipjaustant kumpius ir sudomą mėsą, o teip-gi bulvės, su lupynomis ir su visukuomi, o galiaus gyvulių kremzlės ir gerklės, po to kaip liežiuvius išpjausto. Tokią nepaprastą maišatienę sukapoja, ir užgardina kvepenčiomis šaknelėmis ir žolėmis. Jeigu nors vienas išmislytų ką naujo, kaip panaudoti visokius mažesnius gabalėlius, galėtų didelius pinigus nuo Durham'o apturėti, bet jau labai sunku ką naujo išrasti vietoje, kur per tiek laiko viskas išbandyta, kur džiaugiasi patėmiję džiova pas gyvulius, nes tuosius greičiau nutukinti galima; kur jie superka, net tolimose vietose, seną, sugedusį sviestą pardavinėčiose ir čia tam tikromis priedais, ištraukia iš jo negerą poką, paskui permuša su nugriebtu pienu ir suspaustą plytose vėl pardavinėja miestuose. Apie du metu atgal jie užmušinėdavo Packingtown'e arklius atvirai — perdirbimui į mėšlą, kaip sakydavo, bet laikraščiai per ilgą laiką juos užtai labai imdavo, teip kad visuomenė ir iš tikro pradėjo mislyti, kad arklieną jie sutaiso į blekines. Dabar jau įstatai uždraudžia užmušinėti arklius Packingtown'e ir jie įstatų klauso — bent šiame laike. Vienog labai

tankiai galite matyti sutvėrimus su ilgais, aštriais ragais ir šiurkščiomis vilnomis besimaišančius drauge su avimis, o kas iš to bus jeigu visuomenei ir pasakosi, kad labai tankiai pirkdadami avieną, jie gautina ožkienes.

Kita eilė interesingų žinių, kokias Packingtown'e galite surinkti, tai visokeriopi nesveikumai, kokius darbininkai tenai įgauna. Kada Jurgis pirmu kartu apsižiurinėjo skerdynyčias su Šedvilu, jis stebėjosi klausydamas pasakojimo, ką iš gyvulio lavono išdirba, kaip lyginai ir iš mažesniųjų išdirbysčių, kurios tenai užsilaiko, dabar jis pamatė, kad kiekvieną iš tų mažesniųjų išdirbysčių paėmus skyriumi, tai buvo nedidelis pragaras, teip-pat pasibjaurėtinas, kaip ir skerdynyčios, kurios buvo šaltiniu jų visų. Dirbantieji kiekvienoje iš tų gaudavo tam ypatingas ligas. Apsilankantieji gali abejoti girdint pasakojimus apie daromas tenai suktybes, bet jie negalėjo abejoti apie darbininkų ligas, nes tas budavo aiškiai matoma: darbininkui reikėdavo tiktai rankas parodyti.

Paimkime kad ir darbininkus surymo skyriuje, kur senis Antanas smertį rado: vargiai rastume nors vieną, kuris neturėtų skaudamą vietą kur-nors. Surymo kambariuose tegul tik pirštą kuris įsidreskia vežimėlį bestumdant, tas gali teip įsivietryti, kad ir iš šio svieto išvairys; rugštis gali suėsti visus pirštų sąnarius vieną po kito. Tarp skerdikų, mėsininkų ir kitų vartojančių peilius jų vargiai rastumet nors vieną su nykščiu kaip reikia: labai tankiai jie galą nurėžia, teip kad galiaus pasidaro tik gabalas dykos mėsos, prie kurios jie prispaudžia peilį laikant. Ant tųjų darbininkų rankų tiek buna randų, kad niekas neapsiimtų juos suskaiityti. Kiti visai neturi nagų, nes kailius bielijant jie visai nusitrina; krumpliai tankiausiai buna sutinę, teip kad pirštus turi laikyti išskėtę, kaip vėdyklę. Arba virinimo skyriuje darbininkai dirba kambariuose, kurie visados pilni garo ir apsarginančio poko, kur jokia šviesa neįeina ir visas darbas atliekamas prie elektriškųjų žiburių; tuose kambariuose džiovos perai gali išsilaikyti per du metus, o kas diena dar ir naujų pribuna. Mėsos nešiotojai, kurie valkioja galvijų dalis, sveriančias po kelis šimtus svarų, į vagonus, pradedant darbą ketvirtą valandą anksti ryte, teip nusidirba, kad stipriausieji vyrai į keliatą metų visai netenka pajiegy. Arba, paėmus dirbančius skyriuje, kur mėsą atšaldoma; jų ypatinga liga tai reumatizmas; abelnai sakoma, kad tose ledaunėse ilgiausiai galima dirbti tai penkis metus. Vilnų pešėjų rankos sugenda dar greičiau, ne-

gu dirbančiųjų sudymo skyriuje, nes avių kailius ištepa chemiškais skystimais, kad vilnos greičiau nusmuktų, o pešėjai turi vilnas nurauti savo gynomis rankomis, tai-gi ne ilgai trukus, rugštis jų pirštus nuėda. Arba vėl dirbantieji blekinius katilukus, į kuriuos buna mėsa sutaisoma; ant jų rankų randai ant randų, o juk prie kiekvieno įsikirtimo jie galėjo gauti kraujo užnuodinimą. Kai-kurie dirbo prie mašinų, kuriomis kapoja ir karmo blekes ir labai re-tai pasitaiko, kad ilgai išdirbtų nesusizeidęs, nes teip pašėlusiai skubinant, jei tik užsimislįji apie ką, tai dalį rankos tau ir nuneša. Arba paimkime vinduotojus, kaip juos vadina, kurių darbas yra — paspausti rankeną, kad iškelti negyvą galviją augštytyn. Jis ir pats keliasi drauge ant tos prietaisos žiurėdamas žemyn per drėgnumą ir garą, o kadangi statant skerdyklas niekas nepaisė, ar darbininkui bus kur stovėti, tai-gi vinduotojui prisieina palysti po balkeliu, kuris bus apie keturias pėdas augščio nuo apačios, ant kurios stovi; tai-gi į trumpą laiką įpranta vaikščioti susikuprinęs ir į keletą metų jau vaikščioja visai kaip šimpansi bezdžionė. Aršiausia vienok budavo prie perdirbimo išmetų į mešlą ir virinimo skyriuje. Tųjų apsilankantiems visai ir nerodydavo, nes prie mėšlo dirbančiojo dvokas nubaidytų paprastąjį žmogų ant šimto mastų atstumo. O kas atsieina tarpinimo taukų skyriaus, tai aršiausias dalykas, kad dirbant tarp kubilų, kambaryje pilnam garo ir vaikščiojant apie katilus, kurių daugelis buva ne ką augščiau grindų, tai tenai buva paprastas dalykas, kad kas nors į katilą įkrinta, o kaip jį iš tenai ištraukia, tai jau nė tiek nelieka, kad vertėtų parodyti. Kaip kada keletą dienų nepatēmija, kad darbininkas dingęs, o tada, apart kaulų, viskas sueina į taukus, kuriuos Durham pardavinėja po visą pasaulę, su prilipintu prie katilaičio sidabrinu lapu, kaipo ženklų taukų tyrumo!

SKIRSNYS X.

Pradžioje žiemos musiškiai turėjo užtektinai pinigų išmitymui ir dar šiek tiek likdavo apsimokėjimui skolų, bet Jurgio uždarbiui nupuolus nuo devynių ar dešimties dolerių sanvaitėj ant penkių ar šešių, jau visiškai nebuvo galima ką nors sutaupyti. Praėjo žiema, užstojo pavasaris ir rado musiškius gyvenant iš rankos į burną, besistumiant diena iš dienos ir jie visiškai būtų neturėję už ko stvertis, darbo netekus. Marė buvo visai nusiminusi, kadangi nieko nebuvo girdėti apie jų dirbtuvės atidarymą, o jos sutaupyti pinigai jau baigėsi. Ji turėjo išsizadėti mislies apsviesti, nes šeimyna negalėsianti be jos apsieiti, nors, teisybę pasakius, labiau išrodė, kad veikia ji bus jiems sunkenybe, nes jos pinigams išsibaigus, jie turės užlaikyti ją, atlyginimui skolos. Taigi Jurgis su Ona ir teta Elzbieta tankiai apie tai kalbėdavosi iki vėlyvai nakčiai, bandydami apskaitliuoti kaip jie, dalykams teip virtus, pataikysią išmisti.

Tai tokios buvo žiaurios apystovos, kuriose jiems parsiėjo gyventi ir rupestis juos visados graužė, nuolatos jie baimindavosi, jog štai pritruks pinigų ir jie neturėsią ko stvertis. Tarytum vos koku stebuklingu budu jie išsijrė iš vienos sunkenybės, kaip kitos ant jų užguldavo. Jų nusidirbimą darbe dar labiau apsunkindavo rupesčiai be paliovos, besigraužimas. Tai nebuvo gyvenimas, jie jautėsi nieko neturį, atsizvelgiant į tai, kiek jiems parsieina išmokėti. Jie noriai ėmėsi darbo, o žmogus teip besistengiantis, ar neužsipelno turėti geresnį gyvenimą?

Rodėsi, jog galo nėra daiktams, kuriuos jiems reikia pirkti, arba netikėtiems atsitikimams. Kartą jų vandens rynos užšalo ir truko, o jie nežinodami kaip pasielgti atšildė, vanduo teip ir mušėsi į namus. Tą atsitiko, kuomet vyrų nebuvo namieje ir teta Elzbieta išbėgo ant gatvės, rėkdama ir šaukdama pagelbos, nes ji visai nežinojo, ar tą vandenį galima sustabdyti ir ar jie nebus visiškai prapuolę. Kone teip ir išrodė, pamačius kiek atsieis sutaisymas. Švinininkas ėmė po septyniasdešimtis penkis centus už darbo valandą ir tiek pat savo pagelbininkui, kuris tik stovėjo ir žiūrėjo, o apart to, jie daug paėmė už suvartotą medegą ir kokius ten pridėjimus. Arba vėl, nunešus sausio mėnesio mokesį už namus, agentas juos visiškai nugazdino, užklauses, ar jie pasiru-

pins apie apdraudimą namų nuo ugnies. Atsakydamas ant jų klausinėjimų, jis parodė skirsnį aprašuose, kuris reikalavo, kad jie visados turėtų namus apdraustus nuo ugnies ant tukstančio dolerių, kaip jų apdraudimas išsibaigs, o tas jau tik keliatą dienų turįs. Vargšė Elzbieta, kuriai tas buvo nauju smugiu, paklausė, kiek tas kaštuos, ir atsizinojo, kad septynis dolerius. Tą vakarą, įpykęs Jurgis, nuėjo pas agentą pasirįžęs dasizinti viską apie namus ir paprašė, kad tas būtų teip geras paaiškinti galutinai, kiek visokių išdavimų jiems reikės iš viso turėti. Jie jau pasirašę ant kontrakto, sakė jis su tulu piktumu balse, nes pergyventi atsitikimai pamokino jį visai kitaip kalbėti, taigi agentui jau nėsą ko slėpti nuo jų. Jurgis žiūrėjo tiesiog jam į akis, todėl agentas visai neužišiemė kokiais nors aiškinimais, bet perskaitė jam aprašus. Jie turį atnaujinti apdraudimą nuo ugnies kas metai; jie turį užmokėti miesto paskirtas mokestis, apie dešimtį dolerių metams; jie turį užmokėti randą už vandenį, apie šešis dolerius metams. (Jurgis pamislijo vienas sau išmesias kraną). Tai busią visos mokesties be procentų nuo sumos, kurią jie kalti kompanijai ir mėnesinių išmokesčių už namus jei bent pasitaikytų, kad miestas palieptų įvesti rynas srutų nubėgimui, arba ištaisyti šalytakius. Teip atsakė agentas, jie turėsią tą įtaisyti, nepaisant, ar jiems tas patinka, ar ne, jeigu miestas palieps. Rynos srutom kaštuosią apie dvidešimts du doleriu, o šalytakis penkioliką, jeigu bus medinis, dvidešimtspenkis gi dolerius, jeigu cementinis.

Jurgis grįžo namo, nors tiek lengviau jauzdamasi, kad visa savo nelaimę žinojo pilnai, — bent teip bjauriai neišrodys, jeigu pareikalaus iš kur nors. Dabar jis pamatė, kaip juos aplupo, bet jie buvo įklimpę ir atgal grįžti nebuvo kaip. Jie tik galėjo irtis pirmyn, kovoti ir išlaimėti, nes pralaimėjimas tai buvo dalykas, apie kurį ir mislyti nebuvo galima.

Užstojus pavasariui ir jiems išsigelbėjus nuo aštraus šalčio, tas gana dikčiai gelbėjo, jie manė, padėsią tuos pinigus, kiek anglis kaštuodavo, bet tame laike Marė pradėjo nemokėti už buvimą. Be to, su šiltu oru atėjo kitoki nesmagumai. Pavasaryje tankiai lydavo ir gatvės pavirsdavo į klampynes ir kanalus. Gatvės tapdavo teip klampiomis, kad vežimų ratai suklimpdavo iki stebulių, teip kad pusė tuzino arklių negalėdavo išjudinti. Žino-

ma, sunku buvo pareiti sausomis kojomis ir jeigu tą atjausdavo blogai apsirengę ir apsiavę vyrai, tai tuomi labjau tas įkirėdavo moterims ir vaikams. Vėliau, užstojus vidurvasariui su troškinančiu viską karščiu, Durham'o skerdyklos pavirto į tikrąjį pragarą: kartą tam pačiam kambaryje kur Jurgis dirbo, vieną dieną trys vyrai krito nuo karščio. Per ištisą dieną karštas kraujas teka upeliais, o iš viršaus, saulei kaitinant ir ore nėsant nė mažiausio judėjimo, smirdėjimas pasidaro tokis bjaurus, kad vien nuo to galima apalpti; o kas aršiausia, kad jie niekadose neplaudavo sienų, stulpų ar balkių ir tie, nuo nežinia kada, buvo apskretę. Tarp darbininkų, dirbusių skerdimo skyriuje, nevalumas paprastai budavo įsikerėjęs teip, kad jau iš tolo jie atsiduodavo; jie tiesiog negalėdavo švariai užsilaikyti ir gana rupestingai apsižiurintieji veikiai apsileisdavo, priprasdavo prie nevalumo. Ten visai nebuvo vietos rankoms nusimazgoti ir darbininkai apščiai sukepusio ant jų rankų kraujo suvalgydavo su maistu, užkandant, o dirbant, jie tiesiog negalėdavo burnas nusišluostyti. Ne vienam tas gal pasirodyti menkniekiu, bet prakaitui bėgant per akis ir per kaklą ir tarytum kutenant, arba musems apsėdus, tos buna tikra kankyne ir įgrįsta be galo. Kas daugiau kenkdavo: ar skerdyklos, ar toliau esantieji miesto sąslavynai ir priešvinkusieji lugynai, sunku pasakyti, bet karštam orui užstojus, ant Packingtown'o užpuldavo tikroji Egiptiškoji plėga musių; jų daugumo ir aprašyti negalima, nes jų aptupti namai tiesiog juoduodavo. Nuo jų išsigelbėti jokių būdų nebuvo galima: ant visų langų ir durių galėjote pritaisyti sietus, bet jų duzgimas lauke išrodo kaip bičių spiečiaus, o pravėrus duris, jos teip puolasi į vidų, tarytum smarkaus vėjo srovė jas ten gena.

Gal vasara atgabena jums mislis apie kaimus ir jums stovi akįse žaliuojanti laukai ir kalnai bei blizganti ežerai. Tokios mintys neužeidavo apsigyvenusiems apie "yardus". Skerdyklos, kaip milžiniška mašina, visados judėdavo be atvangos, apie žaliuojančius laukus nieks nemąsto, o vyrai, moteris ir vaikai, kurie buvo tik dalelėmis josios, niekadose nieko žaliuojančio nematė, net nė kvietkos. Keturios, ar penkios mylios nuo jų į rytus yra mėlsvi vandenys ežero Michigan, bet kiek jie iš jo naudos turėdavo, tai jis galėjo rasti ir teip toli, kaip Tykūsis okeanas. Laisvą dieną

jie turėdavo tik nedėliomis, o tada jautėsi nusidirbę ir pailšę toli eiti negalėjo. Jie buvo prišti prie tos didėsės skerdyklų mašinerijos ir prišti ant viso gyvenimo. Skerdyklų prižiūrėtojai, darbininkų perdėtiniai ir raštininkai Packingtown'e priimami budavo visai iš kito žmonių skyriaus, niekados iš darbininkų tarpo, taigi menkiausias niekindavo darbininkus. Suskurdęs raštininkėlis, kuris jau dvidešimts metų dirba pas Durham'ą gaudamas po šešis dolerius sanvaitėj, ir gali dirbti tenai dar dvidešimts metų, nieko geresnio nesulaukdamas, vienog statosi ponu ir nuo darbininko skerdyklose teip atitolintu jaučiasi kaip žemgaliai vienas nuo kito; jis kitaip apsirengia ir gyvena kitoje miesto dalyje, o teipgi ir į darbą vėliau ateina ir visame - kame stengiasi su darbo žmonėmis visai nesusidurti. Gal daug prie to prisidėdavo bjaurus užsiėmimai skerdyklose, bet kaip ten nebutų, žmonės, kurie dirbo savo rankomis, buvo laikomi, kaip skirtingas luomas ir jie visur tą turėdavo atjausti.

Baigianties pavasariui, blekinių dirbtuvė vėl pradėjo dirbti ir Marę galėjote girdėti iš naujo dainuojant, o Tamošius jau ne teip liudnas melodijas užtraukdavo. Tačiau tas ne labai ilgai tęsėsi, nes mėnesis ar du vėliau Marę patiko didelė nelaimė. Lygiai buvo metai ir trys dienos, kaip ji pradėjo darbą prie nudažymo blekinių ir ji savo darbo neteko.

Labai ilga pasaka apie tai. Marė visados sakydavo, kad todėl tas atsitiko, jog ji teip uoliai darbuodavosi unijoje. Žinoma, skerdyklų savininkai turėjo savo šnipus kiekvienoje unijoje, o be to, jie visados, budavo, paperka tulus unijų viršininkus — kiek matydavo reikalingu esant. Taigi kas sanvaitė jie gaudavo raportus apie viską, kas tiktai atsitikdavo, o kitus dalykus jie pirmiau atsižinodavo negu unijų sąnariai. Kiekvienas, kuris jiems rodėsi pavojingu, veikiai galėjo patėmyti, kad perdėtiniai jo nenėčia, o Marė gana uoliai darbavosi pritraukdama naujus sąnarius į uniją, prikalbinėdama ir aiškindama tiems, su kuriais ji galėjo susikalbėti. Kaip ten iš tikrųjų buvo nežinia, bet žinomas faktas, kad dar prieš uždarymą dirbtuvės Marę nuskriaudė neužmokėdami už tris šimtus nudažytų blekinių. Merginos dirba prie ilgo stalo, o jų užpakalyje vaikščioja moteriškė su pašėliu ir knyguite rankose, pažymėdama, kiek darbo kuri atliko. Minėtoji mo-

teriškė, žinoma, žmogiškas sutvėrimas, kaip kada padaro klaidas, o kada toki dalykai atsitinka, tai jau ir neatgausi ir jeigu truksta, subatoje gavus užmokestį, tai geriaus budavo tą teip ir praleisti. Bet Marė to nesuprato ir pakėlė liarmą. Pirmą kartą tas mažai ką gelbėjo, nes kada Marė mokėjo tiktai lietuviškai ir šiek-tiek lenkiškai, taigi visos tik juokėsi iš Marės, nors tuomi ją labai įpykino. Dabar Marė jau buvo pramokus šiek-tiek angliškų žodžių ir moteriškę, padariusią klaidą pataikė ne visai dailiais žodžiais išvadinti, tai toji pradėjo ją ir visai neapkęsti. Gali buti, kad po to ji klaidas padarydavo tyčia, kaip Marė sakydavo, bet ji visgi padarydavo ir pasitaikius tam trečiukartu, Marė visai įtūžo ir pirmiausiai pasiskundė perdėtinei, o ten nieko gero nelaimėjusi, nuėjo pas superintendentą. Tai buvo negirdėtas dalykas, kad kas iš darbininkų teip pasielgtų, bet superintendentas pasakė pažiūrėsiąs, kaip ten tas dalykas stovi ir Marė išėjo, ramindama pati save, pinigų atgausianti, bet palaukus tris dienas ir nieko negirdėdama, ji vėl nuėjo pas superintendentą. Šiuomi kartu tas susiraukė ir pasakė, jis neturėjęs laiko į tą dalyką dirstelėti, o kada Marė, nors kitų atkalbinėjama, nuėjo dar kartą, jis visai įširdo ir liepė jai eiti prie savo darbo, nelandžioti jam į akis. Kaip po to dalykai virto, Marė negalėjo pasakyti, tik tą pat dieną po pietų perdėtinė pasakė jai, kad daugiau į darbą gali neateiti. Jeigu kas su lazda jai į galvą butų sudavęs, tai ji teip butų neapkvaitusi: iš pradžios ji visai nenorėjo tikėti tam, ką ji išgirdo, paskui labai įpyko ir keikdama, sakė vistiek ateisianti, nes toji vieta jai priklausanti. Galiaus atsisėdo ant grindų ir gailiai prajo verkti.

Tai buvo žiaurus pamokinimas, bet Marė buvo labai atkakli ir visai nenorėjo klausyti patarimo turinčių daugiau patyrimo. Kitu kartu ji žinos savo vietą, kaip perdėtinė išsitarė; taigi Marė nuėjo namon ir musiškiam vėl pakilo klausimas, kaip išmisti.

Tai buvo ypatingai neparankus laikas, nes neilgai trukus, Ona rengėsi apsirgti ir Jurgis, kiek galėdamas, stengėsi taupyti pinigų. Jis girdėjo daug bjaurių pasakų apie akušėres, kurių Packingtown'e buvo kone tiek pat kaip blusų, todėl buvo pasirijęs vyriškį daktarą pasikviesti. Jurgis budavo gana atkaklus, jeigu kada užsispirdavo, o tas atsitiko ir šiame dalyke, nors moteris ir

labai piktinosi, tardamos, buk vyras prie to visai netinka, o toki atsitikimai tai vien jų darbas. Pigiausias daktaras, kokį jie galėjo gauti, norėjo penkioliką dolerių, o gal dar busią ir daugiau, kaip už viską reiks atlyginti; Jurgis gi sakė, jog tiek užmokėsiąs, nors per tulą laiką jam parsieitų visai nevalgyti.

Marė turėjo tiktai apie dvidešimts penkis dolerius susidėjusi. Diena po dienos ji vaikščiojo po aplinkines dirbtuves, meįsdama duoti jai kokį nors darbą, bet šiuom kartu visai nepasitikėdama ką nors surasti. Jeigu Marei niekas nekenkė, ji galėjo atlikti gana stipraus vyro darbą, bet nepasisekimas teip ją nukamavo, kad vakare, parėjus jai namon, gaila buvo į ją ir pažiūrėti. Vargšė, ją šiuom kartu bjauriai pamokino! Minėtasis atsitikimas pamokino ir visą jų šeimyną drauge, kad kartą gavus darbą Packingtown'e, geriaus laikytis jo visoms keturioms, nepaisant kas atsitiktų.

Puspenktos sanvaitės Marė jieškojo darbo. Žinoma, ji liovė mokėjus į uniją. Unija jai pradėjo visiškai nerupėti ir ji net keikdavo save, kad buvo teip kvaila ir davėsi į ten įtraukti. Jai rodėsi, kad ji jau visiškai žuvo, kaip kas ten pranešė, jai apie progą gauti darbą tuloje vietoje ir ji nuėjo ten ir tapo priimta, kaip „galvijų mesinėtoja“. Darbą gavo todėl, kad perdėtinis pamatė, ją turint raumenis pajiegaus vyro, taigi jis atstatė nuo darbo vieną darbininką ir jo vieton priėmė Marę atlikti tą patį darbą, mokant jai maž ką daugiau kaip pusę to, ką pirmiau anam vyrui mokėdavo.

Pribuvus į Packingtown'ą, Marė butų nenorėjusi nė klausyti apie tokį darbą, kaip šitas. Vietą ji gavo kitoje dirbtuvėje, kur mėsą sutaisydavo į blekines dėzes ir katilukus ir jos darbas buvo mėsiniėti tuos nesveikuosius gyvulius, apie kuriuos Jurgiui ne teip senei teko išgirsti pasakojant. Ji su kitais buvo uždaryta kambaryje, kur žmonės labai retai dienos šviesą matydavo; po jaja buvo ledaunės, kur sušaldydavo mėsą, o augščiau virinimo skyrius, taigi ji visados stovėdavo ant atšalusių grindų, kuomet jos galva tankiai budavo teip įkaitusi, kad vos kvėpuoti galėdavo. Prie apipjaustymo mėsos nuo kaulų, vartant galvijienos ketvirčius šimtų svarų sunkumo, stovint ant kojų nuo ankstyvo ryto iki vėlai nakčiai, apsiavus sunkiais čebatais, ant šlapių grindų, o kiek-

viename laike laukiant, kad gali atstatyti, jei darbas tik sumažės, arba vėl kaip pasididina pareikalavimai jų išdirbinių dirbti dienomis ir naktimis, kol nuo persidirbimo jau vos peilį palaikai, o todėl greičiau gali ir įsirėžti ir užnuodinimą kraujo gauti — tai buvo naujas gyvenimo budas, kokį Marė pradėjo. Bet kadangi Marė buvo tik žmogiškasis arklys, ji vien tik juokėsi ir laikėsi savo darbo, nes tokiu budu ji galės užsimokėti už prisilaikymą ir prigelbės šeimynai jos reikaluose. O kas link Tamošiaus — na, jiedu jau teip ilgai laukė, tai palauks ir dar ilgiau. Jiedu vis tiek negalėtų pragyventi, turint tik tą, ką jis uždirba, o šeimynai be josios teip-pat būtų sunkiau. Jis gali tankiai ateiti atlankyti ją, sėdėti virtuvėje, laikyti Marę už rankos ir užsiganėdinti tuomi.

Matydama kas atsitiko Marei, Ona saugojosi to pat nesusilaukti. Ji teip pat buvo neužganėdinta apystovomis, tarp kurių teko jai dirbti, o ji gal dar ir geresnę turėjo priežastį pasiskusti, negu Marė. Ji ir pusę neapasakodavo namieje, nes patėmijo, kad tas Jurgį labai skaudžiai užgaudavo ir visados baimindavosi to, ką jis gali padaryti. Ona jau seniai matė, kad Hendersonytė, jų skyriaus perdėtinė, jos nekenčia. Pirmiau ji mislydavo, kad tai buvo senoji klaida, kurią ji padarė, meldama atleisti ją nuo darbo vienai dienai apsivesti. Vėliau jai rodėsi, kad tas buvo todėl, jog ji retkarčiais neduodavo perdėtinei dovanų, o toji buvo viena iš tų, ką imdavo kyšius nuo merginų, kaip Onai teko girdėti, o paskui visai kitaip pasielgdavo su tomis, ką atsimėdavo apie ją. Galiaus vienog Ona patyrė, kad ten dalykai blogiau stovėjo, negu ji manė. Hendersonytė buvo neseniai vietą užėmusi ir neilgai trukus, jau buvo žinoma, kas ji tokia; veikiai išėjo į aikštę, kad ji buvusioji sugulovė vieno iš superintendentų toje pat dirbtuvėje. Jis jai tą vietą parupino, kad nesikabintų prie jo ir tylėtų bet tas, matomai, jam ne visai pasisekė, nes porą kartų girdėta besibarant juodu terp savęs. Ji buvo tokio budo kaip hijena ir veikiai visame skyriuje, kurį ji prižiūrėjo, viskas maišėsi ir dvokė. kaip raganos katile. Ten buvo daug merginų, kurios buvo kone tokios, kaip ir ji pati ir tosios stengdavosi visaip prisilaikyti, nešiodamos liežuvius ir skųsdamos kitas, taigi piktumų bei kerštavimų ten buvo be galo. Bet kas dar aršiau negu tas, tai minėtoji moteriškė gyveno vidurmiesty paleistuvystės namuose drauge su tulu airiu,

vardu Connor, kurio raudona galva darydavo jo šiurkščią burną dar nedailesnę; jis buvo prižiūrėtoju darbininkų, ant kiemo kraujančių į vagonus ir jis visai-kaip užkabinėdavo merginas, einančias darban, arba einant namon. Sumažėjus darbui, kitos merginos eidavo drauge su Hendersonyte į josios užlaikomuosius namus; abelnai ji vesdavo jai pavestąjį Brown'o skerdyklose skyrių, kad ir jos užlaikomoji vieta iš to naudą turėtų. Tarpais moteris iš tosios vietos gaudavo darbus greta su doriomis merginomis, paskui kai-kurios padoresnės merginos budavo prašalintos, jei su perdėtine neužsidėdavo. Jei dirbai minėtosios moteriškės skyriuje, tai toji vieta vidurmiesty niekad os tau neišėdavo iš mislių, nes visados šis-tas į tavo ausis atsimušdavo, lygiai teip kaip skerdyklos kvapas, nešamas vėjo, toli pasiekdavo. Visados pasakodavo įvairius atsitikimus tenai: merginos, dirbančios skersai stalą priešai tave, budavo, pasakoja ir mirkčioja į tave. Ona butų tenai ir vieną dieną nedirbusi, bet ką darys, badu mirti teipgi nė vienas nenori, o kaip dalykai stovėjo pas juos, tai ir teip nežinodavo, ar ant rytojaus dar ji tenai dirbs ar jau ne. Dabar ji jau suprato tikrą priežastį; Hendersonytė jos nekentė už tai tik, kad ji dora, apšvedusi darbininkė; teip-pat liežuvių nešiotojos ir prisilaižytojos nekentė jos dėl tos priežasties ir stengėsi graužti ją, kiek tik galėdamos.

Bet Packingtown'e mergina tiesiog neturėdavo kur pasidėti, jeigu jai toki dalykai nepatikdavo; ten nebuvo nė vienos vietos, kur palėistuvė visuose reikaluose geriau neišeitų, už dorą merginą. Ten visi gyventojai tai tik žemesniojo luomo ir daugiausiai svetimžemiai, terp kurių alkis ir nepriteklius tai buvo duona mūsų visų dienų; ten daugelis turėjo progą pragyventi tik pasidėkavojant pageidimams vyrų, daugume teip-pat besanziniškų ir žvėriškų, kaip vergų pristovai senovėje. Prie tokių apystovų paleistuviavimas buvo neišvengtinas ir teip-pat prasiplatinęs, kaip ir seniau vergijos sistemai viešpataujant. Neišpasakomi dalykai atsitikdavo skerdyklose ir visi teip buvo prie to pripratę, jog jiems rodėsi, teip ir turi buti.

Vieną rytą Ona liko namieje, o Jurgis parsikvietė vyriškį daktarą, kaip jis buvo užsispyręs ir ji susilaukė gražų vaikutį. Tai buvo labai didelis vaikas, o Ona pati buvo tokia menkutė, kad

ziurint, nesinorėjo tikėti, idant tai jos butų. Jurgis ilgas valandas išstovėdavo, žiurėdamas į pribuišį, tarytum negalėdamas įtikėti, kad tai iš tikrųjų butų atsitikę.

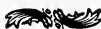
Susilaukimas kudikio buvo svarbiu atsitikimu Jurgiui. Jis tuom dar labiau prisirišo prie namų ir visai nenorėjo tarpais nueiti į karčiamą vakarais, kad pasišnekučiuoti su pažįstamais; dabar jis labjausiai mėgdavo sėdėti ir žiurėti į kudikį. Tas tuomi keičiau išrodė, kad pirmau Jurgiui vaikai visai nerupėdavo. Bet jam rodėsi, kad šis tai buvo nepaprastas kudikis: jis turėjo tamsias akutes ir labai buvo panašus į tėvą, teip bent visi sakydavo, o Jurgiui tas labai patikdavo.

Jurgis dar nieko tokio savo gyvenime neturėjo, kas jam teip butų rupėjęs ir po teisybei, jeigu tik apsvarstysime, tai kudikis yra pastebėtiniausias daiktas, kokį mes galime turėti. Jis užaugs, bus žmogum, esybe su ypatišku budu, turės savo mierius ir jieskinius gyvenime! Jurgis buvo perimtas tokių minčių ir daug laiko pašvėsdavo tokiems apsvarstinėjimams. Jis labai didžiudavosi, susilaukęs mažąjį Antanėlį ir labai rupindavosi visokeriopais jo gyvenimo mažmožiais, kaip prausimu, rengimu, penėjimu, miegojimu ir tankiai moterims užduodavo daug kvailų klausimų. Perėjo tulas laikas, kol jis liovėsi besirupinęs tuom, kad mažyčio kojelės rodėsi per trumpos.

Bet apt nelaimės, Jurgis mažai laiko turėdavo savo kudikį matyti ir jis savo sunkų padėjimą niekad teip neatjautė, kaip dabar. Vakare parėjus namon, mažytis miegodavo ir tik iš netyčių pasitaikydavo, kad kai-kada pabUSDavo pirmiau negu Jurgiui reikėdavo eiti gulti, o iš ryto labai tankiai jis neturėdavo laiko nē dirstelėti į jį, taigi tik nedėliomis tėvas gaudavo progą savo kudikiu pasidžiaugti. Onos padėjimas buvo dar aršesnis, nes daktaras pasakė, kad geriau butų pasilikti namieje ir auklėti kudikį, jei jai rupi sveikata jos pačios ir mažyčio, bet Ona neatbutinai turėjo eiti darban, palikti vaiką tetos Elzbietos globai, kuri turėdavo jį penėti mēlsvais nuodais, vadinamais pardavykloje pienu. Ona, už savaitės išėjo į darbą ir neprastojo savo vietos. Jurgis prikalbėjo, kad ji važiuotų darban ir vakare namon. Paskui jau busianti stipresnē, Ona sakydavo, darbas nesunkus apsiuvinėti kumpius sėdint per dieną; jeigu gi ji butų laukusi ilgiau, jos bjau-

rioji perdėtinė butų priėmusi kitą jos vieton. O tai butų didesnė nelaimė negu kitos, ypatingai turint mažiuką namuose. Dėl tos priežasties jie visi turėtų sunkiau dirbti ir rupintis, kad jis, užaugęs, nereikalautų teip skursti, kaip dabar jie. Tas tada Jurgiui labjausiai rūpėdavo ir jis, sugniaužęs kumščias, su dar tvirtesniu pasirūžimu kibdavo į kovą, kad tam mažyčiui geresnę ateitį iškovoti.

Ona, išėjusi už savaitės darban neprastojo savo vietos Brown'o skerdyklose, bet įgavo nesveikumą, kuris jos neapleido per visą jos gyvenimą. Didesnė pusė moterų, kurios dirbo Packingtown'e, kentė tokiu pat budu ir dėl tos jau priežasties, taigi niekas ir nemanė kreiptis su tuomi prie daktaro ir vietoje to, Ona imdavo visokiariopas patentuotas gyduoles, kokias pažįstamieji jai patarėdavo. Kadangi visose jose rasdavosi alkoholio ar kitokių papildinančių veiklumą organizme sudėtinių, tai Onai rodėsi, kad jos visos jai gelbsti, jai jas imant; tokiu budu ji visados vydavosi geros sveikatos šmėklą ir vis pamesdavo iš akių, nes ji buvo per silpna, suvargusi ją pavyti.

SKIRSNYS XI.

Per vasarą skerdyklose dirbo gana gerai ir Jurgis daugiau pinigų užsidirbdavo, bet jau ne tiek kaip praėjusiais metais, nes savininkai daugiau darbininkų priėmė. Kas savaitė jie vis gaudavo šviežių darbininkų, nes tai buvo paprastas budas, kuodaugiausiai žmonių perleisti. Skerdyklų savininkai tokiu budu tikėjosi kuone visus Chicagos darbininkus pralavinti atlikti darbą. Kokis tai gudrus sumanymas! Senieji darbininkai pramokindavo naujus, teip kad, jeigu pakiltų streikas, skerdyklos gautų užtektinai mochančių darbą atlikti darbininkų, savo gi darbininkams neduodavo daug uždirbti, kad jie nė nebandytų streikuoti.

Bet lai nieks nemano, kad, priėmus daugiau darbininkų, visiems lengviau buvo dirbti. Priešingai skubinimas kas kart da-

rėsi bjauresniu: nuolatos sumanydavo kokius nors naujus pabuklus, kad tik daugiau darbo užkrauti. Jie surazdavo naujus darbininkus, kurie pataikydavo skubinti patįs ir kitus vyti darbe ir už tai gaudavo gerą užmokestį; arba jie priverzdavo darbininkus skubinti, pridabojant naujai išrastas mašinas; kiaulių skerdimu skyriuje, sakydavo, jogei kiaulės turi eiti tolyn pagal laikrodžio taksėjimą ir tąjį greitumą jie kasdiena bandė paskubinti. Dirbantiems nuo stukių sutrumpina laiką, reikalaudami, kad tą patį darbą atliktų trumpesniu laiku, bet gaunant tą pačią užmokestį; o paskui, darbininkams įpratus greičiau dirbti, jiems numazina mokestį. Griebdavosi to teip tankiai, kad blekinių išdirbinių dirbtuvėse merginos tiesiog nežinodavo ką daryti: bėgyje paskutinių dviejų metų jų uždurbiai sumažėjo ant trečdaliu ir neužganėdinimas buvo teip didelis, kad sustreikavimo galima buvo laukti diena nuo dienos. Vos mėnesiui praslinkus, kaip Marė pastojo gyvulių mėsinėtoja, toji pati blekinių dirbtuvė, kurioje ji buvo dirbusi, iškabino pagarsinimą, kad algos vėl busią numazintos. Merginos matė, kad dabar jos vos pusę tiek uždirbs, ir pamačiusios minėtąjį pagarsinimą teip įpyko, jog visos išėjo laukan visai nė nebandžiusios pasikalbėti su viršininkais ir susiorganizavo jau budamos ant gatvės. Viena mergina buvo kur ten skaičiusi, kad raudonas vėlukas tai yra tinkamas ženklas visų prispaulyjū darbo žmonių, taigi veikiai jos įsitaisė tokį ir vaikščiojo su paroda apie "yardus," šukaudamos iš piktumo. Išėiga to buvo — susitvėrimas naujos unijos, bet tas, ant greito pakeltas streikas, veikiai paio, nes bedarbiai miniomis puolėsi jų vietą užimti. Streikui pasibaigus, toji mergina, nešiojusi raudonąjį vėluką, leidosi į didmiestį ir gavo vietą tuloje pardavykloje už du doleriu ir pusę algos savaitėj.

Jurgis su Ona labai nusigando, išgirdę šnekas apie tuos atsitikimus, nes kas galėjo užtikrinti, kad veikiai ir jie patįs to nesu-silauks. Jau pirmiau kelis sykius jie girdėjo kalbant, kad viena iš didžiųjų skerdyklų ketino numušti mokestį paprastiems darbininkams iki penkiolikai centų už darbo valandą ir Jurgis gerai žinojo, kad, jeigu tas įvyktų, tai veikiai ateis kaleina ir prie jo. Dabar jis jau atsizinojo, kad Packingtown'as tai ne eilė atskiry firmų, bet viena didelė firma — "mėsos trustas". Kas savaitė

priziūrētojai susirinkdavo drauge ir palygindavo užrašus; darbininkams visur buvo vienokios algos mokamos ir tokio pat darbo reikalaujama. Jurgiui pasakojo, buk jie susitarė po kiek mokėti už gyvus gyvulius, teip-pat kiek imti už mėsą visoj šalyje; tą dalyką, jis ar gerai nesuprato ar mažai apie juos paisė.

Iš jų visų, viena Marė nesibaimijo numazinimo algų, ji mat giliau reikalo nesuprato, o ten, kur ji dabar dirbo, prieš pat jos priėmimą buvo algas numušę, tai jai rodėsi, kad teip greit tas neįvyks. Marė jau gerokai tame darbe prasilavino ir tikėjosi pastoti išsilavinusia galvijų mėsinėtoja, o mokant darbą, gerai pasiturėti. Per vasarą ir rudenį Jurgis su Ona atmokėjo jai iki paskutiniam centui, kiek tik buvo kalti, teip kad ji jau turėjo bankoje pinigų pasidėjusi. Tamošius teipgi dėjo pinigus į banką ir jiedu net ėjo lenktyn, katras daugiau turės, ir vėl pradėjo kalbėtiesi kiek atsieitų reikalingų rakandų įsitaismas. Vargšė Marė veikiai persiliudijo, kad turint šiek-tiek turto daugiau ir rupesčių atsiranda. Patarus kam ten iš pažįstamųjų, ji padėjo pinigus į tulą banką ant Ashland gatvės. Žinoma, ji nieko apie banką nežinojo, jei bent tiek, kad tai didelis muras ir dailiai išrodo, o apart to — ką svetimžemė darbininkė galėjo suprasti apie bankų reikalus ar jų vedimą, ypatingai kaip tie dalykai šioj šalyje atliekami. Taigi Marė visados baimindavosi, kad su tą banka gali kas-nors atsitikti, ir ji rytmečiais eidama darban tankiai užeidavo dirstelėti, ar dar vis tenai tebestovi. Ji labiausiai baimydavosi ugnies, nes ji padėjo popieriniais pinigais, taigi jai ir rupėdavo, kad tiemsiems sudegus, banka jai kitokių gal visai neduotų. Jurgis erzindavo ją, nes jis didžiuodavosi, kad, kaipo vyras, daugiau apie dalykus išmano jis ir stengėsi paaiškinti kad banka turi įsitaismus tokią spintą, kurioje ir užsidedus pinigai negali sudegti, ten bankos ir savo milijonus paslėpę laiko.

Vienog vieną rytą, užsukusi pažiūrėti, kaip tai ji buvo papratusi daryti, labai nusigando, pamačiusi minią žmonių, susikimšusių apie banką ir sustojusių gatvėje per visą skvėrą. Jai net kraujas mušėsi į veidą iš išgasčio. Ji tekina pribėgo ir greitai pradėjo klausinėti, kas tokio pasidarė, bet nė prie vieno neapsistojo tiek, kad galėtų išklaudyti, ką jie atsakys, galiaus atsidurė, kur žmonės teip kimšosi, kad toliau jau visai nebuvo galima eiti.

Žmonės užpuolė ant bankos savo pinigus atsiimti, paaiškino jai, bet ji negalėjo suprasti, kodėl tas galėjo atsitikti ir klausinėjo persigandusi, tai vieno, tai kito, ką tas viskas galėtų reikšti. Ar kas blogo stojosi bankai? Niekas negalėjo užtikrinti, bet jie manė, kad taip esą. Ar ji jau negalėsianti gauti savo pinigus? O ką jai galėjo pasakyti? Kiti nesibaimijo ir bandė savo atsiimti. Dar buvo per anksti ką nors pasakyti, nes banką atidarys tik už trijų valandų. Įtūžusi ir nusiminusi, Marė pradėjo grustis artyn prie durių per minią vyrų, moterų ir vaikų, kurie visi buvo teip pat sujudę kaip ir ji. Labai nesmagus buvo vaizdas: moteris eimanavo ir laužė rankas, o kai-kurios ir alpo, vyrai gi grudosi atryn, nepaisydami nieko ir myniodami viską, kas tiktai pasipynė. Tokiame sumišime Marė atsiminė neturinti prie savęs knygutės, todėl ir pinigų negalėsianti gauti; pradėjo grįžtis atgal ir tekina leidosi namon.

Į pusę valandos Marė sugrįžo su teta Elzbieta, abidvi uždusios ir nusigandusios. Dabar žmonės buvo jau sustoję į eilę vienas už kito per kelioliką skvėrų ir apie pusė šimto policistų, tvarką dabojo, taigi jiemsdviejim nieko daugiau neliko kaip stoti užpakalyje kitų. Devintą valandą atidarė banką ir pradėjo mokėti susigrudusiems žmonėms, bet ar daug tas galėjo suraminti Marę, kuri matė priešai daugiau per tris tukstančius žmonių? Juk tie galėjo išimti iki paskutiniam centui iš kokio tuzino bankų.

O kas dar aršiau kad pradėjo lynoti ir visi permirko perdėm, vienog žmonės stovėjo palengva slinkdami artyn, bet praėjo diena, artinosi laikas uždarymo bankos, o žmonių minia ne žymiai sumažėjo. Marė davė sau žodį, kad ir kasžin kas ten būtų, ji stovės ir neapleis savo vietos, bet buvo matyt, ir kiti tą pat darė, tai, išstovėjusi ištisą šaltą, ilgą naktį, ji auštant buvo mažai ką arčiau. Vakare atėjo Jurgis, nes jam vaikai buvo apie tai pasakoję, ir atnešė moterims užkąsti ir kuomi apsisiausti, tai naktyj jomsdviejim buvo šiek tiek smagiau stovėti.

Rytmetyj, dar prieš švintant, žmonės pradėjo traukti prie bankos dar didesniais buriiais, teip-pat pribuvo ir daugiau policistų iš miesto. Marė laikėsi eilėje, kiek galėdama, ir prieš pietus gavo įeiti į vidų ir atsiimti savo pinigus: visus gavo sidabriniais doleriais, kurių prisipylė pilną skepetaitę. Paėmus pinigus į sa-

vo rankas, jos baimē visiškai išnyko ir ji norėjo juos atgal padėti, bet žmogus prie langelio buvo šiurkštus ir pasakė, kad banka daugiau jokių pinigų nepriimsianti nuo tų, kurie dalyvavo šitame užpuolime ant bankos. Taigi Marė turėjo neštis savo dolerius namon, nuolatos dairydamosi tai į kairiąją, tai į dešinęją, nes jai vis rodėsi, kad kas nors bandys ją apiplėšti. Parėjus namon, ji nė kiek geriau nesijautė, nes, nežinodama kur pinigus paslėpti, nešiojosi prisitaisiusi po drapanomis ir teip vaikščiojo kokią savaitę ar daugiau, bijodama skersai gatvę pereiti, nes Jurgis kartą nusijuokė, kad ji įklimpsianti purvyne ir nuskęsianti. Teip apsitaisiusi, ant rytojaus po atsiėmimui pinigų ji bailiai ėjo į darbą, nes tikėjosi, kad ją jau atstatys, vienog ant jos laimės, apie dešimtas nuošimtis dirbusiųjų Packingtown'e pasidėdavo pinigus toje bankoje ir tose dienose visi neatėjo darban; atstatyti tiek daug su sykiu buvo labai neparanku. Kasgi lytisi pakilusios baimės tai, kaip vėliau išsiaiškino, priežastis buvo tokia: policistas bandė suareštuoti tulą girtą žmogų karčiamoje šalia banko, o kad tai buvo laike, kada visi eina darban, taigi ir prisirinko govėda ir vėliau pribuvusieji klausinėjo vieni kitų, kas ten darosi, o nežinant, pakilo kalbos apie banką ir vėliau žmonės puolėsi atsiimti pinigus.

Apie tą laiką ir Jurgis su Ona pradėjo dėti į banką šiek tiek iš savo uždarbių. Atsiteisę pilnai Jonui su Mare, jie teipgi išbaigė mokėti už savo rakandus ir jeigu ne daugiau, tai nors tą mažą sumą galėjo atidėti. Jeigu jiedu galės parsinešti po devynis ar dešimtį dolerių kas savaitė, galės puikiai išeiti. Teip-pat pasipynė ir rinkimai ir Jurgis prie to laimėjo tiek, kiek jis uždirba į pusę savaitės, o tai buvo grynas pelnas. Per tuosius rinkimus Packingtown'e labai buvo susivaržę du buriu vagių, jie samdė sales, degino visokias ugnis ir laikė kalbas kad žmones prie savęs pritraukti. Nors Jurgis visko ir nesuprato, bet dabar jau jis gana gerai nuvokė, kad nepriderėtų savo balsą parduoti. Kadangi visi balsuodavo už pinigus, o Jurgiui atsisakius tas nė menkiausio skirtumo balsavimų išiegoje nebutų padaręs, pati mislis atsisakyti rodėsi gana kvaila, jeigu jam kada nors tokia į galvą užėjo.

Trumpesnės dienos ir šaltesni vėjai rodėsi, kad jau žiema ar-

tinasi. Rodēsi kad pertraukimas buvo per trumpas, musiškiai neturėjo kada prisirengti, bet nepermaldaujamoji žiema vis tiek artinosi ir Stanislovėlis visai bailiai jos laukė. Jurgis teipgi labai rupinosi, nes gerai matė, kad Onai bus labai sunku perleisti žiemą su aštriais šalčiais ir pusnimis. Duokime sau, pradėjus pustyti ir vagonams ant gatvių apsistojus vaikščioti, Ona turės likti namieje, o ant rytojaus, nuėjusi, pamatys, kad jos vietą jau užėmė kita, arčiau gyvenanti, kuri visados gali ateiti.

Savaitę prieš Kalėdas užpuolė baisi pusnis ir vėtra. Keturias dienas ant Ashland gatvės vagonai visai nepasirodė ir tada Jurgis pažino, kas tai yra imtis su priešgynybėmis. Jis turėdavo negerumų ir pirmiaus, bet palyginus, tai buvo tik vaikų žaislai. Pirmą rytą jie leidosi į darbą dviem valandom prieš prašvintant. Ona buvo apvyniota su užklodu ir Jurgis nešėsi ją užsisodinęs ant peties, kaip javų maišą o vaikiščias visas apraišiotas, sekė paskui jį. Viesula tiesiog plakė į burną, sniego visur buvo iki kelių, o kai kur jis ir iki pažastų įbrido; pasitaikė, kad kitur jo kojos įstrigo, kai kur pusnynai kaip siena stovėjo priešai jį, bet jis, nepaisydamas nieko, įrėsi pirmyn, pukšdamas kaip pažeistas tauras. Teip žingsnis po žingsnio jis pasiekė darbavietę, bet vos galėjo ant kojų užsilaikyti ir akįse net tamsu darėsi. Jis ilgai stovėjo, atsirėmęs į stulpą kol šiek tiek į savę atėjo ir dėkavojo Dievui, kad galvijai tą dieną gana vėlai pradėjo pasirodyti. Vakare atsikartojė tas pats, bet kad Jurgis negalėdavo žinoti, kaip vėlai jų darbas pasibaigs, tai įprašė tulo karčiamininko, kad Ona galėtų pasėdėti pas jį kampe, kol jis galės ją namon gabenti. Kartą jau buvo po vienuoliktai valandai nakties ir tamsu nors į akį durk, bet jiedu visgi parėjo namon.

Pusnis ne vieną žmogų iš darbo išstume, nes pas vartus visados pulkai stovėdavo, o skerdyklų savininkai nė vieno nelaukdavo, jei tik jis nepasirodė. Kada toji pusnis pradėjo, Jurgis visai linksmu jautėsi, nes jis buvo susitikęs su bjauriu priešu ir jautėsi viršų gavęs. Tas pats atsitiko su viešpataujančiais giriose sutvėrimais, kurie, susitikę su savo priešu, pergali jį imtynėse, bet nakties tamsoje įsmunka kur į spąstus.

Didžiausias skerdimo skyriuje pavojus buna, galvijams pasileidus. Visiems teip labai skubinant, pasitaiko, kad tarpais ant

grindų išverčia galviją menkai primuštą ir tas pakilęs, pradeda trankyti. Kas nors pamatęs, surinka, persergsti kitus, darbininkai, metę viską, bėga pasislėpti už stulpų, paslysta vienur ar kitur ant grindų ir verčiasi viens per kitą. Labai blogai buna teip atsitikus vasarą, kada dar galima matyti, bet žiemą gana išgirsti riksmą, kad tavo plaukai pasišiauštų, nes ruimas teip buna pilnas garo, kad negali pasakyti, kas darosi penkios pėdos nuo tavęs. Abelnai galvijas buna apkvaišęs ir akis apdumtos, taigi nėra didelės baimės, jeigu jis puolasi katrą nors badyti, bet greičiausiai gali užgriuti ant peilio, nes kiekvienas darbininkas tenai nešiojasi didelį peilį rankose. O tame laike ir to skyriaus perdėtinis atbėga tekinas, šaudydamas iš šaudyklės.

Pasitaikė, kad kartą tokiam sumišimui pakilus, Jurgis įsmuko į savo spąstus. Tai yra atsakančiausias žodis, kuriuomi galima pavadinti, o tas atsitaikė teip bjauriu budu, teip netikėtai. Iš pradžios jis beveik to nė nepatėmijo, — tai toks juk menkas atsitikimas, jis mat smarkiai šokęs iš vietos grįžtelėjo kulnį. Jis jautė, kad skaudėjimas lyg ir žnaibė, bet Jurgis buvo pripratęs prie didesnių skaudėjimų taigi mažai ką ir paisė, tą koją ne dabojo. Kada vienog reikėjo eiti namon, jis pajuto, kad jam jau dikčiai skauda, o ant rytojaus jo kulnis buvo sutinus teip kad kuone du kartu didesnė išrodė ir visai jau negalėjo čeverykų apsiauti. Bet ir tada jis nieko daugiau nedarė, tik pakeikė biskelį, apsvyniojo koją senais skudurais ir nušlubavo iki vagonui, važiuoti į darbą. Pasitaikė, kad tą dieną pas Durham'ą buvo daug darbo, ir Jurgis dirbo šlubuodamas, bet apie pietus jau teip jam koją skaudėjo, kad jis vos neapalpo; po pietų jis dar kankinosi porą valandų, bet jau negalėjo ištesėti ir turėjo perdėtinui pasakyti. Jie nusiuntė pašaukti skerdyklų daktarą ir tas, apžiūrėjęs koją, liepė eiti Jurgiui namon ir atsigulti, pridurdamas, kad dabar gal kelis mėnesius pagulės, iš sykio apie koją nepasirupinęs. Susižeidimas buvo toks, kad dėl to jis negalėjo prie Durham'o kompanijos kabintis tai buvo viskas, ką daktaras turėjo pridaboti.

Jurgis šiaip teip daėjo iki namų, vos galėdamas skausmą pakęsti ir baisiai nusigandęs. Elzbieta padėjo jam nusirengti ir atsigulti ir aprišo koją šlapiais skudurais ir stengėsi neparodyti jam

savo nusiminimo; kada kiti vakare parėjo namon, ji, pasitikusi lauke, įmokino juos ir jie teipgi bandė linksmais pasirodyti, ramindami, jog už savaitės ar dviejų viskas pereisią.

Vienog, kada jį užmigdžius, apsėdo virtuvėje apie pečių, pašnabždomis su išgasčiu kalbėjosi tarp savęs. Jurgis turėjo tiktai apie šešiasdešimtis dolerių bankoje, o veikiai prasidės sumažėjimas darbų. Jonas su Mare gal veikiai teipgi tik tiek uždirbti, kad vos tesės pragyvenimui, ir musiškiams parsieina remtis tik ant to, ką uždirbo Ona su Stanislovėliu. O ir dabar jau randa reikia užmokėti teip-pat ir už naminius baldus, kurių daugiau turėjo įsitaisyti; apdraudimas nuo ugnies teipgi artinasi, o anglis tai maišas po maišo teip ir eina. Tai buvo sausio mėnuo, pats vidurziemis, taigi butų baisus dalykas jeigu pritruktų išteklių. Sniego dar dikčiai galima pasitikėti ir kas tada Oną nuneš į darbą? Ji gali vietos netekti — ji sakė, jog ištikro parseis darbo netekti. Tada ir Stanislovėlis pradėjo verkšlianti, nes kas apie jį pasirupis?

Tai bausis dalykas teip atsitikus ir tiek reikia nukęsti negalint nieko pagelbėti. Jurgis neišpasakytai kankinosi matydamas tą viską. Mazai gelbėjo kad jie bandė viską nuo jo užslėpti, jis tuos dalykus žinojo geriau už juos ir žinojo, kad veikiai jie neturėsią ką valgyti, jeigu reikalai prasitęs teip ilgiau. Rupesčiai jį labai suteriojo ir jau po dviejų ar trijų dienų jis visai sunykusiu išrodė. Iš tikro tai gali į pašėlimą įvartyti ir teip stiprų vyrą, jeigu reikia gulėti ant nugaros ir matyti kaip daug kiti dėl tos priežasties turi nukęsti. Čia atsikartoja pasaka apie prikal-tąjį Prometėjų. Teip gulint lovoje, Jurgiui visokeriopos mąstys užeidavo. Pirm to jis visgi maloniai žiurėdavo į gyvenimą; rods, turėdavo sunkenybių, bet tai vis ne tokios, kad joms užėjus, turėtų visiškai nusigąsti. Dabar naktyje, kada jis gulėdavo vartydamasi ir negalėdamas užmigtį, jam rodydavosi visokiaropos šmėklos, kurios jį juo labiau baugino, kad net jo plaukai pasistodavo. Tai buvo vistiek kaip ir kad matytum žemę dingstant iš po tavo kojų; kaip ir kad puolant į bedugnę prapulti, į išsiziojusį nusiminimo urvą. Taigi gal ir teisybė, ką jam kiti kalbėdavo apie gyvenimą, kad geriausios žmogaus spėkos gali neištesėti. Gali buti ir teisybė, kad tu gali stengtis kiek tik ištesėdamas,

dirbti, kiek tik pajiegdamas, tau vis gali nenusisekti ir tu nusi-gyvensi ir pražusi. Tokios mintys, tai buvo tarytum ledo ranka prie jo širdies; mintys kad čionai, šituose baisybių namuose jis, ir visi teip jam artymi, gali gulėti ir pražuti nuo alkio ir niekeno ausys negirdės jų šauksmo, niekeno rankos jiems pagalbos nesu-teiks! Tai teisybė, — tai teisybė, kad čia, šitame milžiniškame mieste, su jo krautuvėmis, užverstomis visokiomis gėrybėmis, žvėriškoji pajiega terioja ir sunaikina žmogiškuosius tvarinius teip-pat begailestingai, kaip ir gadynėje kada žmonės turėjo ur-vuose slapstytis.

Ona tuomi laiku uždirbdavo apie trisdešimtis dolerių į mė-nesį o Stanislovėlis apie tryliką; prie tų dar reikia pridėti ką Jo-nas su Mare mokėdavo už prisilaikymą. Atmušti nuo tos sumos randą, procentus ir mokėjimą už rakandus, jiems likdavo šešios-dešimtys dolerių, o dar atskaičius už anglis, tai viso likdavo pen-kiosdešimtys. Jie stengdavosi apsieiti be dalykų, jiems ir gana reikalingų: jie dėvėjo nusenusių, nusitrynusių drabužius, teip kad šaltis juos turėjo visai savo rankose, o kada vaikų čevery-kaičiai visai nuplyšdavo, tai devėdavo juos virvutėmis apsiraišio-ję. Ona buvo nesveika ir nors žinojo kad jai tas kenkia, eidavo pėkščia į darbą nors lytų, ar snigtų, nors jai būtų priderję va-žinėti; jie nieko daugiau nepirkdavo kaip tik butinai reika-lingąjį maistą ir visgi jie visi su penkiomis dešimtimis dolerių mėnesyje nelabai galėdavo išmisti. Jie gal ir būtų galėję prasi-maitinti su tiek, jeigu būtų galėję gauti tyrą, be priemaiščių mai-stą, vidutiniškai už tai užmokant; arba jeigu nors būtų žinoję, kur gauti, jeigu visi nebūtų buvę toki nežinėliai. Bet, žinoma, jie atėjo į svetimą jiems šalį, kur viskas kitaip išrodė, ir maistas buvo kitokis. Seniau jie buvo papratę turėti dikčiai rukytų dešrų, o ką jie dabar galėjo žinoti, kad pirktos Amerikoje dešros, buvo visai ne tokios: jų parva padirbta chemiškais skystymais, teip-pat chemišku budu padirbta, kad josios dumais atsiduoda, o teip tai jos daugiausiai susideda iš “bulvių miltų”. Teip vadinamie-je “bulvių miltai”, tai yra išmetos, kurios liekasi, ištraukus iš bulvių krakmolą ir alkoholį; juose jokių maistą suteikiančių dalelių jau nelieka ir valgyti juos yra vistiek ką ir medžio į vidurius imti. Europoje po bausme uždrausta juos vartoti kaipo priemaišą į

maistą, taigi tukstančius tonų kas metai išsiunčia į Ameriką ir čia viskas sueina į sutaisomąjį maistą. Taigi tik pamislykite, kiek tokio maisto kaip šis reikalauja vienuolika alkanų ypatų. Doleris šešiosdešimtys penki centai dienai neužtekdamo visus išmai-tyti, kaip ten nebandytum; taigi kas savaitė jie išimdavo po bis-kelelį iš bankos, o kad pinigai buvo padėti ant Onos vardo, tai tas ir gelbėjo išimti Jurgiui nežinant ir tuomi tarpu tik Ona viena krimsdavosi dėl tos priežasties.

Daug butų buvę geriau, jeigu Jurgis butų visai sirgęs ir ne-galėjęs mislyti, nes jis nebuvo teip aprupintas ir prižiurėtas, kaip kiti ligoniai, ir galėjo tik vartytis nuo vieno šono ant kito. Tar-pais, budavo, pradeda keikti, nepaisydamas nieko, o kaip-kada ne-kantrumas teip, budavo, jį apima, kad bandydavo atsikelti ir te-ta Elzbieta turėdavo gražumu prašyti, kad tik nesijudintų. Elz-bieta tankiausiai budavo viena su juomi, taigi sėdėdavo greta ir glostydavo jo kaktą, pasakodama ką nors, kad tik jį suraminti. Jeigu kada, budavo, vaikams per šalta eiti mokyklon, tai jie visi-zaizdavo virtuvėje, kur ir Jurgis gulėdavo, nes tai buvo vienati-nis kambarys, kuriame buvo pusiau šilta. Aršiausiai Jurgiui bu-davo tada ir tankiai jis šokdavo ant vaikų kaip meška; bet jį per daug ir kaltinti negalima, nes ir teip labai budavo susikrimtęs, o čia vos pradės užsnūsti, kaip vaikai, rėkaudami, ir niaudamiesi tarp savęs, tuojaus išbudina.

Vienas dalykas, kurio teta Elzbieta galėdavo nusistverti, tai buvo mažytis Antanėlis; po teisybei tai net sunku pasakyti, kaip jie butų galėję be jo apsieiti. Tai buvo vienatinis džiaugsmas, kokį Jurgis rasdavo tame ilgame jo įkalinime, dabar turėjo laiko žiurėti į savo kudikį. Teta Elzbieta, budavo, padeda nuo drapa-nų ragažę, kurioje vaikai miegodavo, šale šieniko, ant kurio gu-lėjo Jurgis ir jis, budavo, pasirėmęs ant alkunės, ilgas valandas žiuri į sunų, svajodamas ką tai; Antanėlis, budavo, praveria akia-les, nes jau pradėdavo daiktus pažinti, ir nusišypso — ir tai dar kaip nusišypso! Tada Jurgis pradėdavo viską užmiršti ir jausda-vosi laimingu, nes jautėsi ēšas pasaulėje, kurioje randasi teip puik-us daiktas, kaip Antanėlio nusišypsojimas, o todėl tokia pasau-lė gali buti tiktai gera savo širdyje. Vaikas kas kart darosi pa-našesniu į tėvą, Elzbieta teip sakydavo, ir tą atkartodavo kelis

kartus per dieną, nes patėmijo, kad tas Jurgiui labai patikdavo; vargšė, įbaugintoji moteriškė dienomis ir naktimis apmislinėdavo, kaip suraminti apkalintąjį milžiną, pavestą jos globai. Jurgiui, kuris nieko nenuvokė apie per amžius išsiđirbusį ir visados nepasiliaujantį moterų veidmainiavimą, labai tas patikdavo ir jis šypsodavosi iš džiaugsmo; arba, pakelęs pirštą prieš vaiko akutes, pradėdavo vadžioti, tai į vieną, tai į kitą pusę ir linksmai juokdavosi, matydamas, kad ir vaikas jau akutėmis vadžioja. Ar jūs galite rasti ką meilesnio, kas teip viliotų prie savęs, kaip kukdikis? Taigi Antanėlis žiurėdavo į tėvo veidą su tokiu keistu rimtumu, kad Jurgis pradėdavo šaukti: "Palaukit! Žiurėk ve, mama, jis jau savo tėtę pažįsta! Jau pažįsta, jau pažįsta! Tu mano širdede, tai bjaurybė!"

SKIRSNYS XII.

Tris savaites po sužeidimo Jurgis visai negalėjo iš lovos išlipti. Jis buvo gana smarkiai pėdą išsisukęs, sutinimas nė kiek neatsileido, skaudėjimas buvo vis teip-pat įkirus. Perėjus tam laikui, jis negalėjo iškęsti ir pradėjo bandyti vaikščioti kasdiena po biskelį, stengdamasi įkalbėti pats sau, kad jau jam geriau. Joki privadžiojimai negalėjo jį sulaukyti ir apie į keturias dienas po to pasakė jau eisiąs į darbą. Nušlubavo iki vagonui ir nuėjęs į Brown'o skerdyklas pamatė, kad perdėtinis iš tikro laikė jo vietą jam, arba, geriau sakant, apsiėmė išvaryti tiesiog ant sniego vargšą žmogų, kurį buvo priėmęs tuo tarpu. Pradėjęs dirbti, Jurgis tokį skausmą jautė, kad buvo priverstas keliatą kartų apsisototi darbe, bet jis laikėsi, kiek galėdamas iki pavakarei; kokią valandą prieš pabaigiant turėjo pasakyti, kad jau daugiau negalįs dirbti, nes vos neapalpęs; jis teip skaudžiai tą atjautė, kad stovėjo atsirėmęs į stulpą ir verkė kaip mažas vaikas. Du darbininku turėjo nuvesti jį iki vagonui, o privažiavus netoli namų, jis išlipęs, turėjo atsisėsti ir laukti, kol kiti pagelbės į namus nueiti.

Namiškiai, nurengę, paguldė jį į lovą ir pašaukė daktarą, ko jie nepadarė pirmu kartu, nors to reikėjo. Pasirodė, kad jo didėji gysla iššokusi iš vietos ir kad ji pati be pagelbos niekadoms nebutų

galējusi atsitaisyti. Jis raitēsi, dantis sukandęs, o kartą net lovos šoną sukando su dantimis ir visas buvo pabalęs, daktarui tampant ir mankant jo sutinusią kulnį. Galiaus daktaras išeidamas, pasakė, kad jis turėšęs tykiai gulėti du mėnesiu, o jeigu bandytų pirm to eiti į darbą, tai gali šlubu pastoti ant viso amžiaus.

Į tris dienas vėliau vėl užėjo baisi pusnis ir Jonas, Marė ir Ona su Stanislovėliu visi išėjo visą valandą ankščiau, bandydami į darbą prisigauti. Priešpiečiais paskutiniuaju du sugrįžo atgal, vaikas, rėkdamas iš skausmo. Rodėsi, kad jo pirštai visai atšalę. Jiedu turėjo atsizadėti mislies dasigauti į darbą, nes porą kartų vos nedingo pusnyuose. O dabar viskas, ką jie žinojo nuo nušalimo, tai laikyti nušalusius pirštus arti ugnies, taigi Stanislovėlis kone visą dieną šokinėjo apie pečių, verkdamas nuo skausmo, kol galiaus Jurgis visai įpyko ir pradėjo bjauriai keikti, žadėdamas užmušti vaiką, jei tas nenustos. Visą tą dieną ir naktį musiškiai labai buvo susirupinę, kad Ona ir vaikas jau neteko darbo; rytmetį gi vėl visa valanda ankščiau jie leidosi į darbą, bet vaikiščių Jurgis turėjo pirmiau apmušti, kol iš namų išvarė. Tokiame atsitikime nelabai galima juokavoti, nes čia ėjo apie tai, ar galima užsilaikyti, ar badu mirti; Stanislovėlis tada dar vargiai suprato, kad jau geriau pusnyne gyvastį užbaigti, negu netekti darbo prie taukų pilstymo mašinos. Ona beveik ant tikro sakė, jau rasianti savo vietą užimtą, ir kada priėjo iki Brown'o skerdyklų, ji visa drebėjo, bet dasizinojo, kad perdėtinė pati vakar buvo neišėjusi, o todėl jai neišpuolė per daug aštriai apsieiti su darbininkėms.

Išėiga tokio peršalimo buvo, kad pirmutiniai krumpliai trijų Stanislovėlio pirštų tapo pritraukti, kad kiekvieną kartą, kada tiktai budavo pasnię, jį turėdavo apmušti ir išvyti į darbą, teip jis baimindavosi. Visados Jurgiui parsieidavo vaiką į darbą išvyti, o kad jis pats buvo susizeidęs koją, tai tą atlikdavo su tulu kerštingumu; tas nė kiek negelbėjo padaryti jo budą minkštesniu. Žmonių sakoma yra, kad ir šuo pasidaro bjauresniu, jeigu visados buva pririštas, taigi tas pats buvo ir su mūsų ligoniu: jis ištisą dieną neturėdavo ką veikti, tik, gulėdamas, keikdavo savo likimą, kol neatėjo prie to, kad jis norėjo viską keikti.

Ne ilgai tas vienog traukdavosi, nes Onai pradėjus verkti,

Jurgis negalėdavo ilgai supykęs buti. Vargšas išrodė kaip šešėlis, veidai įpuolę, o jo ilgi juodi plaukai nudribę ant akių, susirupinęs nenusisėkimais, jis nemanė plaukus apsikirpti, arba pasirupinti visas kitaip išrodyti. Jo raumenys vis ėjo menkyn, o kiek dar liko, tai tie buvo minkšti ir gležni. Valgyt jam visai nenorėdavosi, o namiškiai neturėdavo už ką jam geresnį maistą parupinti. Tai ir geriau, sakydavo jis, kad nesinori valgyti, nes daugiau galima sutausoti. Pabaigoje kovo mėnesio į jo rankas pateko Onos knygutė nuo pinigų ir jis dasizinojo, kad visko tai buvo trys doleriai, kiek jie turėjo šioje pasaulėje.

Bet aršiausioji tokio ilgo sirgimo pasekmė buvo, kad jie praštojo kitą savo šeimynos sąnarį: brolis Jonas prapuolė. Vieną subatvakarį jis neparėjo namon ir visos jų pastangos sujieškoti jį jokio vaisiaus neatnešė. Durham'o perdėtiniai pasakė, kad jis atsiėmė visus savo pinigus ir apleido vietą. Tas galėjo buti ir neteisybė, nes jie visados taip sakydavo, jeigu užmušdavo žmogų: tai geriausias išsiteisinimas, jeigu dar kas apie numirėlį teiraujasi. Kada, duokime sau, žmogus įpuolė į katilą ir sutirpo į taukus, arba suvartotas tapo į mėšlą, tai kokia nauda buvo pranešti apie tai giminėms ir juos padaryti nelaimingais? Šiame gi atsitikime labiau išrodė, kad Jonas juos apleido, ir leidosi toliau keliauti, laimės jieškodamas. Jau ilgas laikas, kaip jis budavo neužsigandinęs, o juk buvo ir gera priežastis. Jis gana gerai mokėjo už prisilaikymą, o priverstas buvo gyventi su šeimyna, kur nė vienas negaudavo užtektinai pavalgyti. Marė beveik visus savo pinigus jiems atiduodavo, taigi jis jausdamasi, kad tarpais ir jam tą patį reikia padaryti. Be to kruva rėkiančių vaikpalaikių ir taip skurdas iš visų pusių, tai ir iš tikrųjų reikia buti didvyriu, kad nukęsti tokius dalykus nepurijant, o Jonas nė kiek nesijautė didvyriu ėšas; jis tik buvo daug vargo matęs, senyvas vyras, mėgstantis gauti gerą vakarienę ir ramiai parukyti pypkę sėdint kampe palei pečių, pirm einant gulti. Pas juos palei pečių visai vietos neuztekdavo, o per žiemą virtuvė retai kada budavo užtektinai šilta, kad ramiai būtų galima sėdėti. Taigi greičiausia gali buti, kad su pavasariu jam užėjo pašėlusioji mislis pabėgti nuo jų. Du metu jis buvo prijungtas kaip jautis prie pusės tonos sunkumo vežimėlio Durham'o tamsiuose sklepuose, gaudavo atsilsėti jei

bent nedėliomis ar keliatą didžiųjų švenčių, niekados negirdedavo malonaus žodžio, vien tik susilaukdavo spardymus, kumščiavimus bei keiksmus, teip, kad net geras šuo to negalėtų iškęsti. Dabar gi žiema jau praėjo ir paputė pavasario vėjai, ir vieną dieną paėjus galima palikti Packingtown'o dumus toli užpakalyje savęs ir tai ant visados ir buti tenai, kur žolė žaliuoja ir žiedai žydi visokiariopomis spalvomis.

Dabar musiškių įėjimai sumažėjo visu trečdaliu, kuomet išleidimai susimązino tiktai viena vienuolikta, taigi jie jautėsi blogesniame padėjme, negu kada nors pirmiau. Teip-pat jie skolinavo nuo Marės ir toji jau dikčiai iš banko buvo išėmusi ir tokiu budu vėl ant niekų nuėjo jos viltis apsivesti ir buti laiminga. Jie buvo įsiskolinę ir Tamošiui Kušleikai, teip, kad per juos ir tas menčiau stovėjo. Vargšas Tamošius neturėjo šioj šalyje jokių giminių, o budamas gabiū, butų galėjęs turėti pinigų ir gerai prisilaikyti, bet įsimylėjęs, ėmė gelbėti juos, kiek galėdamas, o drauge su jais ir pats nukentėjo.

Galiaus jie sutarė, kad dvejatas vyresniųjų vaikų turės mesti mokyklą. Po Stanislovui, kuris dabar jau buvo penkiolikos metų, vyriausia buvo mergaitė Katriutė, dviem metais jaunesnė, o paskui du vaiku Vincentas vienuolikos metų ir Mikolėlis dešimties. Vaikai buvo gana gudrus, taigi kam šeimynai alkį kęsti, kuomet dešimtįs tukstančių vaikų, ne vyresnių už juodu jau sau maistą užsidirba. Taigi vieną rytą jiemdviem davė po dvidešimts penkis centus, įvyniojo po riekutę duonos su dešros galiuku ir, pripasakoję visokių pamokinimų bei persergėjimų, paleido į miestą pratintis pardavinėti laikraščius. Juodu parėjo vėlai vakare verkdami, turėjo eiti penkias ar šešias mylias, pranešti, jogei tulas žmogus pasisiūlė nugabenti juos į vietą, kur laikraščiai galima gauti, paėmė jų pinigus, įėjo į tulą krautuvę nupirkti ir daugiau jie jo nematė. Abudu gerai gavo mušti, o ant rytojaus juodu vėl išrengė. Šiuo ruožtu juodu jau rado vietą, kur laikraščiai gaunami ir prisipirko už visus pinigus; pavaikščioję kone iki pietų, šaukdami garsiai ir siulydami kiekvienam, kurį tiktai pamatė, jiedu išpardavė kiek tiktai turėjo, o kaipo priedą prie to gavo dar apmušti nuo tulo suaugusiojo laikraščių pardavinėtojo, kuris sakė, jog jiedu pardavinėją apielinkėje, kurią jis yra apėmęs. Jiem-

dviem vienog pasisekė išparduoti laikraščius, kiek buvo prisipirkę, taigi namon grįžo turėdami kita tiek pinigų, kaip buvo iš namų išsinešę.

Perleidus savaitę visokių atsitikimų, vaikai pradėjo suprasti, ko prie jų užsiėmimo reikia: jau žinojo visokius laikraščius ir po kiek kurio pasiimti, teip-pat kokiems žmonėms kuriuos pasiulyti, kur eiti, o į kokias vietas visai neužsimoka lankytis. Po to, išėję iš namų ketvirtą valandą ryto, jie bėgiodavo po gatves pirmiau su rytiniais laikraščiais, o vėliau su vakariniais, namon gi pareidavo vėlai vakare, turėdami užsidirbę po dvidešimtį ar trisdešimtį centų, o pasitaikydavo, kad pelnydavo ir po keturias dešimtis centų. Iš tų jie turėdavo užsimokėti už parvažiavimą, nes eidavo toli į miestą, bet toliau, susipažinę su kitais, jie daugiau dalykų atsizinojo, o ypatingai kaip už dyką parvažiuoti. Jie taikydavosi užšokti ant karo, kada konduktorius nežiuri ir įsimašyti tarp žmonių, ir iš keturių sykių vis budavo pasitaiko, kad tris sykius neklausia ar tai nepatėmijęs jų, arba mislydamas, kad jie jau užsimokėjo. O jeigu pasitaikydavo, kad užklaudavo, jie pradėdavo jieskoti po kišenius, o paskui imdavo garsiai verkti ir tarpais pasitaikydavo, kad kokia geraširdė sena moteriškė užmokėdavo už juos, o jei ne, tai bandydavo tokiu pat budu apeiti kitą konduktorių. Jiem, žinoma, rodėsi, kad tai tik apsukrumas, jeigu penktuką ar du sutausoja. Keno kaltė buvo, jeigu konduktorius ne nuo visų gali surinkti už važiavimą rytmečiais, kada visi į darbus traukia, arba vakarais, kada namon grįžta ir kada vagonai buva prisikimšę? Be to žmonės kalbėdavo, kad kompanijos, tai vagiliai ir kad su pagelba parsidavusiųjų joms politikierių yra pavogusios tuosius leidimus įsitaisyti kelius gatvėmis.

Dabar, kada jau žiema praėjo ir sniego jau nebuvo ko baimintis, nereikėjo pirkti anglių ir kitas kambarys buvo užtektinai šiltas, galima suguldyti vaikus, kada tie pradeda verkti, teip-pat turint užtektinai pinigų galą su galu sudurti ir Jurgis buvo ne toks bjaurus, kaip pirmiau. Su laiku žmogus prie visko pripranti, taigi ir Jurgis priprato gulėti lovoje, neturint ką veikti. Ona matė tai ir saugodavosi sugadinti tokį jo ramumą, taigi nieko nepasakodavo, kiek jai reikia nukęsti. Dabar tankiai užeidavo pavasario lytų ir Ona labai tankiai turėdavo važiuoti į darbą, nepaisant

iškasčių; ji kas kart buvo labiau išblyškus ir kaip kada, nepaisant jos besistengimo, kad Jurgis to nepatėmytų, jai gaila budavo, kad jis apie tai nežino. Jai rupėdavo, ar jis dar vis tiek paiso apie ją, ir ar jo meilė nesumazėjo. Ji kone visą laiką turi būti atskirta nuo jo, turi kęsti savo nesmagumus, kuomet ji kitoki nesmagumai teriojo, o kada pareidavo namon, tai budavo labai nusikamavusi ir jei jie ir pradėdavo apie ką pasikalbėti, tai tik apie savo vargus, teip — kad gyvenant tokiose apystovose geresniems jausmams ir vietos nebudavo. Ona labai tuomi rupindavosi ir budavo naktyje apkabina savo didįjį vyrą ir net ima verkti, norėdama žinoti, ar ištikro dar jis ją myli. Jurgis suteriotas ligos ir skurdo, paprastai nežinodavo, kas darosi ir stengdavosi atsimyti, kada paskutiniu kartu jis buvo įpykęs; abelnai Ona turėdavo dovanoti jam ir verkdavo viena, kol užmigdavo.

Balandžio pabaigoje Jurgis nuėjo pas daktarą ir tas, davęs jam tam tyčia pritaisytus dirželius suvaržyti kulnį, pasakė, jog jau galėsęs į darbą grįžti. Sugrįžti į darbą neužteko daktaro leidimo, kaip Jurgis persiliudijo, nuėjęs į Brawn'o skerdimo skyrių, nes perdėtinis pasakė jam, kad buvo negalima laikyti jo vietą teip ilgai. Jurgis labai gerai žinojo, jog tas reiškė, kad perdėtinis surado kitą darbininką, kuris darbą atlieka teip-pat gerai kaip jis pirmiau, o todėl nėra reikalo kokias nors atmainas tenai daryti. Dar valandėlę jis pastovėjo duryse, žiurėdamas, kaip jo draugai ir pažįstamieji dirba ir jautėsi, tarytum, pats ištremtiniu butų. Paskui išėjo ir atsistojo bedarbių minioje pas vartus.

Pats Jurgis dabar nepasitikėjo teip greitai darbą gauti, nes ir pats suprato, jau nėsąs tuomi dideliu, gerai išrodančiu vyru, tarp pulko bedarbių, kokį perdėtiniai tuojau pamato; dabar jis buvo liesas ir sunykęs, drapanos labai nuskurę, abelnai išrodė visiškai suvargusiu. O ten buvo šimtai, kurie išrodė ir jautėsi teip-pat, kaip ir jis, kurie ne vieną mėnesį goglinėjo po Packingtown'ą melddami, kad jiems nors kokį darbą duotų. Tai buvo kritiškoji valanda Jurgio gyvenime ir jeigu jis butų silpnesnio budo, tai ir gal, tuomi keliu butų nuėjęs kaip ir kiti. Bedarbiai vargšai budavo stovi apie skerdyklas apstoję kas rytas, kol policija jų nuo ten nenuvaiko, tada jie susirenka į aplinkines karčiamas. Retai eidavo į vidurį pasikalbėti su perdėtiniais, nes iš tenai tankiai nedai-

liai išvydavo; jeigu nieko nelaimėdavo paryčiu, tai jiems nieko daugiau nelikdavo, kaip tik stumdytis po aplinkines karčiamas per dieną ir per naktį, o anksti rytmetį vėl grįžti prie vartų. Jurgis nereikalaudavo teip daryti iš dalies todėl, kad jau buvo dailus oras ir jis neprivalė sėdėti viduje, bet labjausiai todėl, kad jo pačios paveikslas visados stovėjo jam akyse. Jis turįs gauti darbą, sakydavo jis pats sau, stengdamasi pergalėti nusiminimą. Jis turįs gauti darbą! Jis turįs vėl gauti kur nors vietą ir sutaupyti šiek tiek pinigų pirmiau negu žiema užstos.

Bet jis negalėjo gauti jokį darbą. Jis kalbėjosi su visais unijos sąnariais, nes prie unijos laikėsi kiek tik galėdamas per visą tą laiką, ir meldė tųjų užtarti nors žodį už jį. Jis apsilankė pas kiekvieną, su kuriais tiktai buvo susipažinęs, klausdamas, ar jie nežiną kur kokią vietą. Jis per dieną vaikščiojo po skerdyklų trobėsius ir į savaite, ar dvi jis buvo apsilankęs visose skerdyklose ir kiekviename kambaryje, į kurį galima įeiti, bet pamatęs, kad niekur darbo negalima gauti, jis ramino save, kad gal pasitaikis proga, kurioje nors vietoje, ką jau buvo aplankęs keliatą dienų atgalios, taigi pradėjo eiti per jas išnaujo, kol kompanijų policistai ir tēmytojai jį gerai pažinojo ir išvydavo grąsindami. Tada jam nieko daugiau neliko, kaip tik eiti rytmetį su minia žmonių ir prasigrudus, stovėti, pryšakinėse eilėse, laukiant godžiai, ar ne priims, o paskui eiti namon ir žaisti su Katriute ir vaiku.

Jurgis tuomi prikliau atjautė tą, kad dabar jau suprato, kas darosi. Pradžioje jis buvo smagus ir stiprus ir darbą gavo tuojau pirmą dieną, bet dabar jau jis buvo, teip-pat antrų rankų, sugadintas daiktas, ir jiems jo jau nereikėjo. Kas buvo jame geriausio, tą jie jau išnaudojo, nualino jį savo skubinimu ir nepaisymu apie žmogų ir dabar numetė šalin! Jurgis susipažino su daugeliu kitų bedarbių ir persiliudijo, kad ir juos tas pats likimas pasiekė. Tarp jų, žinoma, buvo daugelis atėjusių iš kitų vietų, nubaigtų, kitokiose dirbtuvėse; tarp jų buvo daugelis netekusių darbo per savo pačių kaltę, nes duokime sau, daugelis negali atstovėti tokį nykimą, pradeda gerti. Didesnėji pusė vienog buvo tai tik nualintosios dalįs didėsės, begailestingosios skerdyklų mašinerijos; jie dirbo tenai, skubino, kad tesėti su kitais, kaikurie jų dirbo per dešimtį ar dvidešimtį metų, kol galiaus atėjo laikas,

kad jie jau negalėjo spėti. Kai kuriems atvirai pasakė, kad jie jau per seni, o darbui reikalingi ėsą apsikresni vyrai; kitus atstatė, kaip tik proga pasitaikė, kada tiejie kur nors neatsargūs pasirodė, ar atliko ką nors neužtektinai gerai; daugiausiai vienog tai neteko darbo, tokiu pat budu, kaip ir Jurgis. Per ilgą laiką jie dirbdavo, kiek galėdami, o maitydavosi labai blogai, taigi galiausiai ir pradėdavo liegti; arba pasitaikydavo, kad įsikirdavo ir gaudavo kraujo užnuodinimą, ar teip kokiam nelaimė patikdavo juos. Jeigu kuris pasveikęs, ir gaudavo darbą, tai tik jei susizinosdavo su perdėtinu. Abelnai jie sirgusiųjų nepriimdavo, jei bent tik tuose atsitikimuose, kur firma budavo kalta, jeigu darbininką sužeidė; bet prie tokių atsitikimų jie nusiųsdavo apskurų advokatą, išgauti nuo sužeistojo parašą, kad tas nesikabinsęs prie kompanijos; jeigu gi darbininkas pasirodydavo per smarkus, nesiduodavo tokiu budu save apeiti, tai jam prizadėdavo visados duoti darbą. Tokį prizadėjimą jie pildydavo du metu, nes Amerikoje du metu tai yra teip vadinamas “aprybavimo įstatymas”, tai yra, jeigu ne skundei per du metu, arba ir teip kokiam dalykui įvykus, jeigu prasitėsia du metu, jau paskui negali pajieškoti. Taigi po dviejų metų darbininkas negali skųsti ir jie tada jau neprivalo apie jį rūpintis.

Kas pasidarydavo su žmonėmis tokiems dalykams įvykus, prigulėdavo nuo apystovų. Jeigu darbininkas budavo gerai išsilavinęs, tai gal turėdavo sutaupyty pinigų, kad ko nors kito stvertis. Geriausiai apmokamieji darbininkai tai buvo kapotojai ir jie gaudavo penkiasdešimtis centų už valandą darbo ir padarydavo penkis, arba šešis dolerius per dieną, dikčiai darbo esant, o vieną dolerį arba du, darbams sumažėjus. Tiek gaunant buvo galima pragyventi ir dar atidėti, bet kiekvienoj skerdykloj buvo tiktai apie puse tuzino kapotojų, o vienas iš jų, kurį Jurgis pažinojo, turėjo dvidešimtis du vaiku ir visi pasitikėjo, užaugę, pastoti kapotojais, kaip ir jų tėvas. Paprastam darbininkui, kuris uždirbdavo dešimtį dolerių savaitei, esant dideliam pareikalavimui mėsos, o penkis dolerius, esant mažai darbo — na tai prigulėdavo nuo to kaip senas jis jau budavo ir kiek namiejie jis turėdavo užlaikyti. Neapsivedęs vyras galėdavo kiek sutaupyti, jeigu jis negerdavo, arba budavo visiškai saumyls — tai yra, jeigu jis nepaisydavo kaip

ten einasi jo tėvams, ar jo maziems broliams ar seserims, arba kitiems kokiems giminėms, jeigu jis jų turėdavo, o tik rupindavosi vien apie save, atydos visai neatkreipdamas, kaip ten einasi unijos sąnariams, jo draugams, arba kaimynams, kurie kituose namuose šale jo gal badu miršta.

SKIRSNYS XIII.

Tame laike, kada Jurgis jieškojo darbo, numirė mažytis Kristoforėlis, vienas tetos Elzbietos vaikų. Kristoforėlis ir jo vyresnysis broliukas Juozukas abu buvo raišu, nes paskutiniam jam buvo nuvažiavę koją, o Kristoforėlis apsigimė su išsuktu klubu, taip kad jis niekad būtų negalėjęs vaikščioti. Jis buvo paskučiausias, kurį teta Elzbieta susilaukė ir gal pati gamta norėjo jai parodyti, kad jau turinti užtektinai. Kaip ten nebutų, jis buvo labai paliegęs ir neaugo; jis turėjo kaulų suminkštėjimą ir nors jau buvo trejų metų, nedidesniu išrodė, kaip vieno metų vaikas. Per ištisas dienas jis šliaužiodavo ant grindų purviniuose marškinuose, cypdamas ir pykindamas kitus, o kad grindis visados budavo šaltos, tai ir vaikysčias visados budavo peršalęs ir nuolatos traukydavo nosuke, nes iš jos varvėdavo. Taigi visi jo nekėsdavo ir už jį net ir nesusipratimai šeimynoje pakildavo, nes motina mylėdavo jį labiau už kitus vaikus ir net susiriedavo už jį su namiškiais; taip tai ji leisdavo daryti jam, ką tiktai jis užsimanydavo ir net pradėdavo verkti, jeigu jo cypimai įpykindavo Jurgį.

Dabar jisai numirė. Gal būtų, kad nuo ruktos dešros, kurią jis valgė tą rytą, nes tosios daromos iš nesveikos kiaulienos, pripažintos netinkama gabenti į kitas šalis. Kaip ten nebū, bet į valandą po valgymo dešros, vaikas pradėjo rėkti nuo skausmo, po kitos valandos vaiką pradėjo traukyti ir jis raičiojosi ant grindų rėkdamas. Katriutė, kuri tada buvo tik viena su juom namuose, išbėgo, rėkdama ir šaukdama pagalbos ir už kiek laiko atėjo daktaras, bet Kristoforėlis jau buvo paskutinį kvapą išleidęs. Be tetos Elzbietos, kuri tiesiog negalėjo nusiraminti, nieks jo nesigailėjo. Jurgis pasakė, kad vaiką turėsiąs miestas palaidoti, nes jie juk neturį pinigų šermenis kelti, ką girdėdama vargšė mote-

riškė, kone iš proto išėjo ir laužė rankas iš gailėsčio ir nusimini-
mo. Jos kudikį turėtų palaidoti pavargėlių kampe! O jos po-
dukra žiurės, nė žodelį neužtardama! Reiktų, kad Onos tėvas iš
kapo atsikeltų ir ją išbartų!... Galiaus Marė pasakė, duosianti
dešimtį dolerių, bet kad Jurgis buvo nepermaldaujamas, Elzbie-
ta, verkdam, išmeldė nuo kaimynų ir teip už Kristoforėlį užpir-
ko mišias, pasamdė baltą vežimą, nupirko sklypelį žemės ant ka-
pinių ir ant kapelio įkišo medinį kryželį paženklinimui vietos, kur
jis yra palaidotas. Vargšė motina keliatą mėnesių buvo ne sava:
vien pažiūrėjusi į grindis, kur Kristoforėlis šliaužiodavo, ji jau
pradėdavo verkti. Kad tai ji pirmiau butų girdėjusi, sakydavo,
tai gal tas garsusis daktaras ir butų išgydęs jos vaiką. Mat apie
tą laiką, teip Elzbietai pasakojo, tulas Chicagos bilijonierius už-
mokėjo neišpasakomus pinigus, partraukimui garsaus chirurgo iš
Europos, kad tas gydytų jo dukterį, sergančią tokia pat liga, kaip
ir Kristoforėlis. Kadangi minėtasis chirurgas pirmiau norėjo
gerai išbandyti gydymą to nesveikumo, tai pagarsino, kad netur-
tėlių vaikus, sergančius tokia pat liga, gydysiąs už dyką, ir laik-
raščiai daug tada rašė apie jo mielaširdingumą ir tt. Bet ką pa-
daryti, kad Elzbieta, neskaitydama laikraščių, nieko apie tai ir ne-
girdėjo, o kiti teipgi nieko apie tai jai nepranešė; o gal ir geriau,
kad jau numirė, nes tada jie visai neturėjo už ką vežioti jį pas
daktarą kas dieną ir ten laukti.

Visą laiką Jurgiui jieskant darbo, tarytum kokis tamsus še-
šėlis kabojų aukščiau jo, tarytum koki laukiniai žvėrys tykojo ant
jo gyvenimo tako, o jis žinojo apie tai, bet negalėjo neprisiartin-
ti prie vietos. Bedarbiai Packingtowne buvo visokiuose padėji-
mo laipsniuose, ir jis matė, kad reikšią žemiausįjį laipsnį pasiekti.
Ten yra vieta, laukiančioji koaršiausiai stovinčiųjų bedarbių —
tai dirbtuvė visokių pramanytų trąšų!

Darbininkai, budavo, kalba apie tai su kokia tai baime. Ne
daugiau kaip vienas iš dešimties bandė tenai darbo žiurėti, kiti
gi devyni užsiganėdindavo girdėdami kitus pasakojant arba pa-
žiūrėdami per duris praeinant. Nekurie dalykai buvo aršiau, ne-
gu badu mirti. Kiti klausdavo Jurgio, ar jis tenai dar nedirbo ir
ar ketina tenai darbo žiurėti, ir jis tankiai viens sau tą dalyką
apsvarstydavo. Bunant tokiame varge kaip jie ir teip pasišven-

čiant kaip jie, ar jis išdrystų nepriimti kokį nors darbą, jeigu jam kur pasiulytų, nepaisant to, kad tai ir būtų aršiausias užsiėmimas, ką gali rasti? Ar jis gali eiti namon ir valgyti duoną, kurią uždirbo Ona, budama teip silpna ir visados besiskundžianti, žinodama, kad jis turėjo progą gauti darbą, bet nepriėmė? O visgi jis galėjo teip galvoti per ištisą dieną, bet vien dirstelėjus į tąją trąšų dirbtuvę, jį papurtydavo ir jis eidavo šalin. Jis buvo žmogus ir savo privalumus turėjo atlikti, taigi nuėjo tenai ir pridavė savo vardą, kad, progai ėsant, jis norįs vietą gauti.

Durham'o priemoniškų trąšų dirbtuvės yra kur kas atokiai nuo kitų pabriku. Labai mažai kas ten apsilanko. Į tąją "yardų" dalį sueina į tam tikrus aruodus renkamieji atlaikiniai daiktai, ar prie darinėjimo visoki išmetamieji dalykai; čia teipgi džiovinama kaulus ir troškiuose sklepuose, į kuriuos dienos šviesa niekad dos neįeina, gali matyti vyrus, moteris ir vaikus pasilenkusius prie besisukinančių ratų, apipjaustančius ir tekinančius kaulus, išdirbančius iš jų visokius mažmožius; čia darbininkai prisikvėpuoja pilnus savo plaučius smulkių kaulų dulkių ir kiekvienas tenai dirbantis, ne ilgai pagyvena. Ten jie perdirba kraują į albuminą ir daugelį kitų smirdančių dalykų perdirba į dar labiau smirdančius daiktus. Koritoriuose ir požeminiuose kambariuose, kur visi tie dalykai yra išdirbami, galėtumei paklysti, teip kaip ir Kentucky valstijos urvuose. Terp dulkių ir garo elektriškieji žiburiai žybčioja kaip kur tai tolumoje mažos žvaigždelės — raudonos, mėlynai-žalios ar kitokios, pagal tai, terp kokių dulkių ar išgaravimų yra. Kas atsieina smarvės tame baisiame lavonbutyje, tai lietuviškai gal ir galima ją užvadinti, bet angliškoj kalboje tinkantieji žodžiai visai nesiranda. Norįs įeiti į vidų, turi gerai įsidrąsinti, teip kaip ketinant į šaltą vandenį įšokti. Jis vaikščios tenai, kaip kad plauktų po vandeniū; jis prisideda skepetaitę prie burnos ir tai veikia pradeda trokšti ir sprengsėti ir jeigu, nepaisant to, jis bando tenai ilgiau būti, veikia pradeda jausti, kad galvoje ima užti, gyslos kaktoje ir smilkiniai pradeda plakti, galiaus jį apima smarkus ammonijos smalkas ir jis, apsisukęs, greitai smunka atgal ir laukan išeina pusiau apkvaitęs.

Ant viršutinių to muro lubų jie džiovindavo išmetas darinėjant ir numetamas lavonų dalis, iš jų riebumą jau visiškai išvirinę.

Tą išdziovinąją medegą jie sumala gana smulkiai ir sumaišo su nieko nekenkiančiu, rausvučiu akmeniu, kurį iš kalnynų vagonais gabena tam mieriu, o kurį teipgi gana smulkiai sumala ir paskui tą sanmaišių pila į maišus ir siunčia į visą pasaulę kaipo kaulų fosfatą. Ukininkai valstijoje Maine ar Kalifornijoje arba Teksase perka kaipo išgirtąjį užvaisintoją, mokėdami, duokime sau, po dvidešimts penkis dolerius už toną, ir užtręšia lauką kviečiams. Keletą dienų po užtręšimui ne tik, kad laukas bjauriai atsiduoda, bet ir pats ukininkas, jo vežimas ir arkliai buva tuomi kvapu persiėmę.

Prie tosios dirbtuvės Jurgis eidavo kas diena, tarytum jį kokia nematoma ranka ten traukė. Gegužio mėnesis buvo labai vėsus ir Jurgis net meldėsi, kad karščiai užstotų; birželio pradžioje užėjo toki karščiai, kaip retai kada buva ir tenai pradėjo darbininkų reikalauti.

Malimo skyriaus perdėtinis pažinojo Jurgį, labai tankiai matydamas jį stovint ir turėjo akį ant jo, kaipo ant tinkamo darbininko, kada proga pasitaikys; vieną karštą dieną, apie antrą valandą po pietų, perdėtinis išėjo pas duris ir Jurgiui net karšta pasidarė, kad jį pamajo. Į dešimts minutų jis jau buvo nusivilkęs drapanas ir viršutinius marškinius ir sukandęs dantis, stvėrėsi darbo. Čia jis turėjo susitikti su viena daugiau sunkenybe ir tąją pergalėti!

Ėmė apie minutą laiko išmokti savo darbą. Priešai jį buvo ryna, einanti nuo girnų, kuriose viską sumala, ir iš tosios vertėsi, kaip upelis tamsus mišinys, nuo kurio dulkės kilo debesiais. Jurgiui padavė šiupelę ir jo darbu buvo, drauge su puse tuzino kitų, sumesti tąjį mišinį į vežimėlius. Kad ten dirbo ir kiti, jis galėjo žinoti, nes girdėjo dirbant, o tarpais ir atsimušdavo į kurį nors, bet šep jie ten galėjo ir nebūti, nes teip bjauriai dulkant, per šešias pėdas nuo savęs jau nieko negalėjai įžiūrėti. Kada jis pripylė savo vežimėlį, turėjo grabalioti, kol kitą surado, o jeigu arti jokio nebuvo, grabaliodavo, kol kitas ateidavo. Praėjus penkioms minutoms, jis visas buvo vien didelė kruva trąšos nuo galvos iki kojų; jie davė jam kempę prisirišti prie burnos, kad jis galėtų kvėpuoti, bet jo lupos ir akių vokai priskresdavo prie kempės, o ausys visai užsikimšdavo dulkėmis. Jis išrodė kaip kokia durpinė

šmėkla temstant. Pradedant nuo galvos iki čeverykų, jis visas buvo tos pat spalvos, kaip ir dirbtuvės muras arba ir visa žemė per šimtus mastų aplinkui. Murą turėdavo laikyti atdarą ir kada pakildavo vėjas, tai Durham'ui ir kompanijai daug tosios trąšos išpusdavo laukan.

Dirbant pasiraitojus rankoves, kuomet karštis buvo neišpasakomas, fosfatai giliai įsiėdė į Jurgio odą ir už penkių minučių jau galvą jam skaudėjo, o už penkiolikos buvo apkvaitęs. Jis jautė kaip jam kraujas mušėsi į smegenis ir labai skaudėjo viršugalvį ir vos pajiegė rankas valdyti. Vienog atmindamas keturis mėnesius bedarbės, jis laikėsi su pašėlusiu pasirįžimu; bet puse adynos vėliau, jis pradėjo vėmti ir tai teip jį tūšė, kad rodėsi visus jo vėdurius ištūšys. Perdėtinis ramino jį, kad darbininkai pripranta gana veikiai, jei tik stengiasi nepaisyti visokių mažmožių, bet Jurgis matė, kad tai didelis klausimas, ką daryti, kad pilvas nepaisytų.

Besibaigiant tai baisybių dienai, vos galėjo pastovėti. Kelis kartus turėjo nusitverti ko nors, kad neparpultų, arba pasiremti prie sienos, kad kiek atsikvėpti. Didesnė darbininkų dalis vakare, vos spėję išeiti, tiesiog traukė į karčiamas, bet Jurgis per daug blogai jautėsi, kad mislyti galėtų apie gėrimą, jis ėjo, svyrudamas, linkuri karo. Vėliau jis turėdavo juokų, įsėdus į karą žiurėdamas, kas darosi. Dabar vienog jis jautėsi per daug blogai, kad galėtų patėryti, kaip žmonės kare pradėjo sprenksėti ir spjaudyti, dėstyti skepetaites prie nosių, žiurėti aštriai, tarytum norėdami perverti jį akimis. Jurgis tik tiek atminė, kad žmogus, kurs priešais jį sėdėjo, pakilo ir jis gavo ten atsisėsti, ir kad pusę minutos vėliau, kitu du iš abiejų jo pusių pakilo, o į minutą laiko pilnasis karas kone visai ištuštėjo — tie pasazieriai, kurie neturėjo kur gale stovėti, nulipo ir ėjo pėkšti.

Žinoma, Jurgis savo namus pavertė į mėšlynę, kaip tik spėjo įeiti. Toji medega buvo įsiėdusi apie bertainį colio į jo odą ir būtų ėmę apie savaitę laiko gerai jį šiuruoti ir visaip mankyti, kad tą iš jo prašalinti. Jis visas teip bjauriai atsidavė, kad veikiai visas valgis ant stalo pradėjo trenkti ir visiems namiškiams parsiėjo vėmti; jo paties viduriuose tik po trijų dienų maistas pradėjo užsilaikyti; rankas galėjo prausti kiek tik norėjo ir valgydamas var-

toti peilį su šakute, bet argi jo burna ir gerklė nebuvo prisigėrusios nudų?

O vienog Jurgis laikėsi darbo iš paskutiniųjų! Nepaisydamas tokių aštrių galvos skaudėjimų, jis vilkdavosi į darbą ir užėmęs savo vietą, pradėdavo šiupėliuoti, nors dulkės vertėsi kamuoliais. Suėjus savaitei, jis jau buvo trąšų dirbtuvės darbininkas ant viso amžiaus: jis galėjo jau valgyti ir nors galvą niekadose nenustodavo skaudėjęs, bet jau vis buvo ne teip blogai ir jis galėjo dirbti.

Praėjo ir kita vasara. Visoj šalyje buvo žymus pasiturėjimas, taigi gerokai suvalydavo visokių skerdyklų sutaisomų išdirbinių, teip kad ir darbų buvo daugiau. Musiškiei vėl pataikė apmokėti skolas ir šiek tiek pasidėti, bet vieną pasišventimą jie manė per daug dideliu esant, kad jį ilgai būtų galima kęsti: blogas buvo dalykas, kad vaikai tokiam amžiuje turi pardavinėti laikraščius. Nieko negelbėjo persergėjimai ir meldimai, jie nejučiomis persiimdavo dalykais, terp kurių jie maišėsi. Veikiai jie išmoko gerai angliškai keikti; įprato rinkti cigarų galus ir rukyti juos, perleisdavo laiką užsiėmę visokiomis žaislėmis: mėtytu kauliukų arba cigaretų skrynelių korčiukėmis, bet tankiausiai tai lošdami iš centų; jie jau žinojo, kur yra paleistuvystės namai, teip-pat kaip vadinasi “madame”, kuri tą ar kitą vietą užlaiko ir dienas, kada tosios surengia didesias puotas, ant kurių policijos kapitonai ir didieji politikieriai atsilanko. Jeigu svetimas žmogus iš toliau jų būtų užklauses, jie būtų galėję parodyti, kuri yra “Hinkydink’o” garsioji karčiama, ir būtų galėję net vardais parodyti yvairius apgavikus, plėšikus ir galvažudžius, kurių tenai buvo žinomoji užėiga. O kas dar aršiausia, vaikai įprato nepareiti namon. Argi užsimoka, jie klausdavo, gaišinti laiką ir spėką, o teipgi ir mokėti už parvažiavimą į “stockyardus” kasnakt, kuomet tokiam puikiam orui esant, teip-pat gerai galima pramigti palindus kur po vežimu, ar kur tarpdurėse arba po trepeliais? Kol jie parneša po pusę dolerio už kiekvieną dieną, tai ar ne vis tiek, kada jie atiduoda piniigus, kas diena ar vienu kartu? Bet Jurgis kitaip manė; jam buvo aišku, kad iki jie visai ims nepareiti, lieka tik vienas žingsnis, taigi, po ilgų besitarimų, namiškiai sutarė, kad Vincentas ir Mykolas rudenyje eis vėl į mokyklą, o vietoje jų, teta Elzbieta pasiieškos darbo, namie jie gi galės apsieiti jos jauniausioji duktė.

Katriutė, kaip ir daugelis kitų neturtėlių vaikų, per greit buvo subrendusi; ji turėdavo prižiūrėti savo raišąjį broliuką, o teipgi ir Onos kudikį; turėdavo valgi virti, plauti sudynus, apžiūrėti namus ir visados turėti vakarienę parengus, dirbantiems vakare namon parėjus. Ji buvo tik trjlikos metų, ir visai nedidelė, bet visą darbą atlikdavo nemurmėdama; motina gi, išėjusi darbo jieškoti ir pasitrankiusi keliatą dienų, likos pristatyta prie dešrų mašinos.

Elzbieta buvo pripratusi dirbti, bet ji pamatė, kad prie jos naujojo užsiėmimo labai sunku priprasti dėl tos priežasties, kad jai parsieina stovėti nesijudinant nuo septynių rytmetų iki pusei po dvylikos, ir vėl nuo pirmos iki pusei po penkių vakare. Keliatą pirmutinių dienų rodėsi, jog ji negalėsianti išlaikyti; jai parsieidavo kone tiek nukentėti, kaip ir Jurgiui trąšų dirbtuvėje ir vakare, išėjus, jai galvoje visai sukdavosi. Be to, ji dirbo vienoje iš tamsiųjų skylių, prie šviesos elektriškųjų žiburių, kur visados buvo baisiai drėgna, nes tenai vis stovėdavo klanas vandens ant grindų, o visame kambaryje priklaus drėgnos mėsos kvapas.

Dešrų dirbimo skyrius tai įdomi vieta, verta aplankyti. Mašinos tenai tai bus pastebėtiniausias daiktas. Kitados ten kapodavo mėsą ir kimšdavo dešras rankomis ir labai butų žingeidu žinoti, kiek darbininkų tosios mašinos iš darbo atstatė. Vienoj kambario pusėje buvo dideli aruodai, į kuriuos darbininkai, vežimėliais ir šiupelėmis verčia visokią mėsą ir karučiais atveža visokias šaknis; viduje kapojo peiliai, pritaikyti ant ašių, kurios teip greit eina, kad apsisuka du tukstančiu sykių į minutą ir kada mėsa visai smulkiai sukapota ir sumaišyta su bulvių miltais ir vandeniu, eina į kimšimo mašinas kitame kambario šone. Tąsias prižiuri moteris. Iš mašinų išeina rynos, užsibaigiančios didelėmis ir viena iš moterų paima ilgą žarną ir, užmovus galą ant didelės, pradeda visą mauti, teip kaip pirštinaite ant pirštų. Žarnos tankiai buva po dvidešimtį ir trisdešimtį mastų ilgio, bet moteriškė, akymirkoje, sumauja visą, o kada jau turi teip sumovusi keliatą žarnų ant didelėlių, paspaudžia rankeną ir sukapotoji mėsa tiesiog šauja per dudeles, nusinešdama su savim ir žarną. Ten stovint pamatai, tik besivyniojant kaip žaltį, neišpasakyto ilgumo dešrą. Prysakyje pritaisyta didelė dėžė, į kurią prikimštos žarnos nu-

krinta ir prie kiekvienos stovi po dvi moteri, kurios pastveria jas, kaip tik pradeda pasirodyti ir suvynoja į rinkes. Nesuprantančiam tas darbas išrodo kopainiausiu; viskas, kas moteriškai reikia padaryti, tai kartą ranka apsukti ir ji pataiko teip suraityti, kad vietoje ilgų dešrų iš po jos rankų išeina vienas po kito pundai sulankstyti į rinkes dešrų, ir visos rinkės prasideda nuo vieno vidurio. Tas labjau išrodo į monininko monus, nes moteriškės dirba teip greitai, kad tiesiog negalima užmatyti, ką ji veikia, tik matai greitą judėjimą ir dešrų pundelius pasirodant vieną po kito. Moterįs stovi tenai valandą po valandos, diena po dienos, metai po metų, sukinėdamos dešrų rinkes ir eina lenktyn su mirčia. Ten visos dirba nuo stukių ir gali buti, kad kitos turi visą šeimyną išmaityti, o apystovos teip susidėjo, kad tą darbą galima atlikti tik teip dirbant, kaip jos, visiškai atsidavusios savo darbui, nemislydamos apie nieką ir neturėdamos kada dirstelėti į puikiai apsirengusius ponus ir ponias, ateinančius pažiūrėti į jas, kaip ir į laukinius gyvulius žvėrinčiuje.

SKIRSNYS XIV.

Vienam jų šeimynos sąnariui dirbant prie mėsinėjimo galvijienos, kur ją sutaiso į blekinius katilaičius ir dėzes, o kitam dešrų dirbtuvėje, jie labai gerai žinojo didesnę pusę Packingtown'e daromųjų suktybių. Ten buvo paprastas dalykas, kaip jie patēmijo, kada tiktai rasdavo sugedusią, arba ligoto gyvulio mėsą ir ją nebuvo galima kur kitur suvartoti, tai arba sutaisydavo į blekines, arba sukapodavo į dešras. Pridedant dar tai, ką papasakodavo Jonas, kuris dirbo sudymo skyriuje, jie tada galėjo tēmyti viską, kas tiktai su sugedusia mėsa atsibuna skerdyklose; tik tuomet jie pradėjo pilnai suprasti žinomąjį Packingtown'e juoką, kad kiaulės ten suvartoja viską, apart žviegimo.

Jonas jiems pasakodavo, kaip išėmus mėsą iš sudymo, tankiai randa kitą, pasidariusią rugštį ir kaip jie ją ištrina su soda,

kad kvapą užmušti ir parduoda pigiau karčiamninkams, kurie suvartoja užkandžiams, suteikiamiems dykai prie gerimo; teip-pat apie chemiškus stebuklus, kokius jie tenai atlieka, norėdami suteikti mėšai, kokia ji nebutų, šviežia ar sudyta, ciela, ar sukapota, kokią tik norint spalvą, kvapsnį ar skonį, kokią tik jie panorėdavo. Prie sudymo kumpių jie turi pastebėtinas prietaisas, su kurių pagelba sutaupoja laiką ir daugiau geresnės mėsos išleidžia, — toji prietaisa — tai kiaura adata pritaisyta prie pumpos ir tąją įsmeigus į kumpį, darbininkas, pumpuodamas koja, į porą sekundų gali privaryti pilną kumpį surumo. O vis gi, nepaisant visų tų daktaravimų, atsirasdavo sugedusių kumpių ir kai kurie teip atsiduodavo, kad žmogus vargiai apsiimtų buti su jais tame pačiame kambaryje. Mėsinyčių savininkai turi dar stipresnį skystimą, įpumpuoti į kumpius antru kartu ir užmušti negerą kvapą; darbininkai vadina tąją operaciją: “duoti jiems trisdešimts procentų.” Teipgi kumpius jau išrūkinus, atsiranda šiek tiek ant niekų nuėjusių. Seniau tuosius pardavinėdavo kaipo “trečio laipsnio” bet vėliau, kokia tai sumani ypata surado naują budą ir dabar jie išima kaulą, aplink kurį yra paprastai sugedusioji mėsa ir į skyglę įkiša iki baltai parvai įkaitytą geležį. Po to išradimo jau daugiau nebuvo pirmo, antro ir trečio laipsnio kumpių — dabar pardavinėja jau tiktai pirmo laipsnio. Savininkai visados, budavo, ką nors naujo išmislija; jie pardavinėja teip vadinamus “bekaulius kumpius”, kurie po teisybei tai tiktai nupjaustomi gabalėliai ir visoki šmoteliai kiaulienos, sukimštos į storasias žarnas; teip-pat “Kalifornijos kumpiai”, į kuriuos įeidavo: karkos, kinkos, apipjausčius kone visą mėšą; ir keisti “nuluptieji kumpiai”, kurie paėjo nuo pasenusiųjų kiaulių, kurių oda jau teip kieta ir stora, kad niekas jų nepirktų, bet jie sušutina, sukapoja ir sutaisę, parduoda kaipo “skilandį”.

Tiktai jei visas kumpis sugedęs, jis patekdavo į skyrių, kuriame teta Elzbieta dirbo. Peiliai, apsisukdami du tustančiu kartų į minutą, teip jį sukapoja, sumaišo su puse tono kitos mėsos, kad pokas, kokį kumpis turėjo ten jokio skirtumo nepadaro. Mažiausios atydos neatkreipdavo į daiktus, kurie tampa į dešras sukapojami; budavo, sugrįžta net iš Europos pasenusios dešros, kurių tenai nepriėmė, jau visai supelėjusios, baltos, taigi jas “pa-

daktarauja” boraksu ir glycerina ir suverčia į aruodus, iš kurių išeina dešros, paskirtos valgyti namiejie . Ten sukapodavo mėšą, kuri voliojosi ant grindų purvuose ir druozlėse, kur darbininkai trempė ir prispjaudė nesuskaitomus bilijonus džiovos perų. Mėsa stovi suversta didelėmis kruvomis sukrovimo ruimuose, o per prakiurusį stogą vanduo varva ant jos ir tukstančiai žiurkių vaikosi; tuose kambariuose buvo per tamsu, kad gerai įžiūrėti, bet žmogus, pažėręs su ranka, visados galėjo nuzerti kruvas žiurkių spirų. Žiurkės abelnai daug blėdies pridirdavo, taigi savininkai paliepdavo pridėti tenai užnuodintos duonos; žiurkės, žinoma, stipdavo, o paskui viskas: žiurkės, duona ir mėsa sueidavo drauge į aruodus. Tai nėra juokai arba pasaka apie geležinį vilką, bet žinomi, ištirti atsitikimai; mėšą verčia į vežimėlius ir darbininkas nesustos išmesti žiurkę, nors ją ir pamato, — mat į dešras sueina dalykai, palyginant su kuriais, nunuodintoji žiurkė tai tik menkniekis. Darbininkai netūrėdavo kur rankas apsimazgoti eidami pietų arba namon, tai jie prausdavosi vandeniū, kuris vėliau sueidavo į dešras. Ką jie sušluodavo nusimetusius gabalėlius ar visokius numetamus šmočiukus, tai tuos laikydavo suverstus į statines sklepuose. Kad iš skerdyklų butų kodaugiausiai pelno, jie nedarydavo bereikalingų iškasčių, išvalydavo tik porą katrų per metus. Parėjus laikui išvalyti sklepus, tose statinėse budavo supuvusios mėsos, purvų, rudžių, senų vinių, vandeniū nuo grindų, taigi vieną po kitos gabendavo vežimėliais į dešrų dirbtuvę ir suversdavo į aruodus su šviežia mėsa ir paleisdavo žmonėms pusryčiams. Kitas dešras jie rukiydavo, bet kad išrukymas ima laiką, todėl pigiai neatsieina, tai į pagalbą pasišaukė savo chemiką, kad dešros greit negestų, o nudažo su želiatina, kad išrodytų tamsios, kaip rukytos. Visos jų dešros paeina iš to pat aruodo ir tos jau mašinos sukaptos, bet kai kurias suvynioja į popierą su atspaustu vardu “ypatingai padirbtos” ir už tas jie ima po du centu brangiau už svarą.

Tai tokios buvo apystovos, tarp kurių Elzbietą pastatė ir tokis buvo darbas, kurį ji buvo priversta atlikti. Tai buvo darbas, nuo kurio žmonės pasidarydavo žiauriais, atbukusiais; jis nepalikdavo jai laiko mislyti, ne spėkos prie ko kito. Ji buvo dalis mašinos, kurią prižiūrėjo, visos jos jiegos nereikalingos prie ma-

šinos prižiūrėjimo, su laiku turėjo sunykti. Mašinos padarydavo žmogų visiškai nejausliu. Iš lėto Elzbieta pastojo tarsi nutirpusi ir visados tylėdavo. Vakarais ji pasitikdavo Jurgį su Ona ir visi trys eidavo namon drauge, labai tankiai neištarę nė vieną žodį į viens kitą. Ona teip-pat įprato tylėti — toji Ona, kuri pirmiau visados dainuodavo kaip paukštėlis. Ji buvo nesveika ir labai tankiai vos pasivilkdavo, eidama namon. Parėję, užkąsdavo, ką turėdavo, o paskui, kad neturėdavo apie ką daugiau kalbėti, kaip tik apie savo vargus, visi sulysdavo į lovas ir tunodavo, kol ateina laikas vėl keltis, skubiai apsirengti prie žvakės šviesos ir skubintis prie savo mašinų. Jie teip buvo pripratę prie skurdo, kad beveik nejausdavo alkio, nors mažai ir blogą maistą turint; tik vaikai, žinoma, raukydavosi, kada neprivalgydavo.

Jie užsiėmė dalyką ir pralošė. Tuomi skaudžiau savo nenusisekimą atjausdavo, nes čia ėjo ne vien apie jų uždarius, užsimokėjimą sankrovoje už išimtus daiktus ir randą. Jie svajojo apie laisvę, apie progą pasirupinti savim ir pasimokyti ko nors; buti padoriais ir švariais, rupintis, kad vaikai gerai užaugtų ir būtų stiprūs. Dabar gi viskas žlugo ir niekadus jie to nesulauks. Jiems visiškai nenusisekė. Dar turi dirbti šešis metus, kol galės šiek tiek atsilsėti, kaip išbaigs mokėti už namus, o jie negalėjo pasitikėti, ar tesės šešis metus teip skurdžiai užsilaikant. Jiems nepasisekė ir visi reikalai ėjo blogyn ir visai nebuvo vilties, išsigelbėti. Tokis upas tankai užeidavo Onai, koku nors budu pabudus naktuje; ji gulėdavo tykia bijodama savo pačios širdies plakimo, nes jai rodydavosi kokia tai šmėkla su raudonomis akimis, kokia, jai dar mažai bunant, ją gazdindavo. Kartą ji garsiai suriko ir išbudino Jurgį, kuris labai įpyko, nes sunkiai nusidirbęs, norėdavo išsimiegoti. Po to ji pabudusi išmoko verkti tyliai.

Jurgis, kaipo vyras, turėjo savo negerumus. Paskui jį sekiojo visai kitokia šmėkla. Jis niekadus apie tai neminėdavo ir nelabai kęsdavo, kad kas kits apie tai užsimintų, jis niekadus neprisipažindavo, kad tai teip būtų. Vienog imtynės su ja paėmė visą vyriškumą, kiek tik jame buvo, o kartais net ir daugiau. Jurgis pradėjo gerti.

Jis dirbo garuojančiame pragaro urve, diena po dienos, savaitė po savaitės, kol galiausiai nė vieną sąnarį negalėdavo pajudin-

ti, kad nejaustų skaudėjimo; jo ausyse užė dieną ir naktį, o murai rodėsi linguoja ir šokinėja, einant jam namon gatve. Nuo tokių begalinių baisybių jis rasdavo vienatinį išsiliuosavimą — tai gėrime! Jis galėdavo užmiršti savo skausmus, jis tarytum numesdavo nuo savęs visą sunkenybę, jam rodydavosi, kad ir mažo aiškiau, kad jis geriau pataiko suvaldyti savo smegenis, savo mintis, savo norą. Jis tarsi atsigaudavo iš tojo apkvaitimo ir apsižiūrėdavo, kad jau juokiasi ir šposus krečia drauge su savo pažįstamaisiais, kad jis vėl yra žmogumi, viešpačiu savo gyvasties.

Jurgiui ne visai lengva budavo išgerti daugiau kaip du ar tris stiklus. Su pirmu stiklu jis galėdavo užkąsti ir stengdavosi įkalbėti pats sau, kad tai taupumas; su antruoju stiklu jis gaudavo daugiau užkąsti, bet pareidavo laikas, kad jau daugiau negalėdavo užkąsti, o kada reikėdavo užsimokėti už gėrymus, jam rodėsi, kad tai visai neprotingas mėtymas pinigų, dalykas, prie kurio jisai buvo visai nepripratęs, nes paėjo iš luomo, per amžius pripratusio prie visokių trukumų, mėgdavusio spuliai apsieiti. Vieną dieną, įsismaginęs, jis prašvilpė, kiek tik turėjo su savim ir namon ėjo pusiau išistraukęs, kaip žmonių sakoma. Jis jautėsi laimingesniu, negu kada nors pirmiau, bėgyje keliato paskutinių metų, o kadangi matė, kad tas jo laimingumas ne ilgai prasitęs, jis labai buvo įpykęs ant tų, kurie jo tokį laimingumą suardys, ant visos pasaulės ir ant savo gyvenimo; iš kitos pusės vėl jis labai blogai jautėsi, nes gėdijosi pats savęs. Vėliau, kada jis patėmijo namiškių nusiminimą ir suskaitė pinigus, kiek jis praleido, net ašaros pasirodė jo akyse ir jis pradėjo ilgą kovą su taja šmėkla.

Tai buvo kova, kuri neturėjo galo, kuri niekadoms negalėjo pasibaigti, bet Jurgis to aiškiai nesuprato, rods jis ir laiko neturėjo apsvarstinėti ką nors. Perdēm perimtam skausmo ir nusiminimo, vien tik išeiti ant gatvės, jau buvo didelė kankynė. Tuojaus ant kampo buvo karčiama — o gal ir ant visų keturių kampų, ir kitos netoli nuo tų, — kiekviena iš jų, ištiesusi rankas, sveikina tave, kiekviena, turi savo ypatiskumus, kuriais stengiasi tave pritraukti labiau už kitas. Išeinant ir pareinant — prieš saulės užtekėjimą ir po sutemų — ten visados budavo šilta ir šviesa aiškiai žērėdavo, o teipgi ir karšti užkandžiai, o gali buti, kad ir

muzika, arba pažįstami veidai ir keliatas linksmy pasveikinimo žodžių. Jeigu Jurgiui reikėdavo kur išeiti, visados mėgdavo eiti drauge su Ona, laikydamas ją už rankos prie savęs ir eidamas gana greitai. Jam labai buvo gailu, kad Ona žino apie naująjį jo palinkimą — jam buvo visai priklū ir pamislyti apie tai; viskas labai nesmagiai išrodė, nes Ona gėrimų neimdavo nė į burną, taigi ir negalėjo suprasti, kodėl kiti geria. Tarpais, nusiminimo valandose, jis velydavo, kad ji galėtų susipažinti arčiau kas tai yra gėrymas, kad jis nereikalautų jos gėdintis. Jiedu galėtų gerti drauge, užmiršti visus bjaurumus, užmiršti nors ant valandos, o toliau lai buva, kas papuls.

Užeidavo laikas, kad Jurgis turėdavo panaudoti visas savo pajėgas prieš troškimą gėrimų. Užeidavo bjaurus upas, kada jis nekęsdavo Onos ir visos šeimynos, nes jie tik pynėsi jam ant kelio. Jis buvo kvailas kad apsivedė; jis tik pririšo save prie tokio vargingo gyvenimo, padarė save vergu. Tik todėl jis turi laikytiesi “yarduose”, kad yra apsivedęs ir jei ne tas, tai jis būtų nutraukęs kur į svieta, kaip Jonas, o skerdyklų savininkai lai visi į pragarą eina. Mėšlų dirbtuvėje vos tik keliatas neapsivedusiųjų dirbo ir tiejie laikėsi tenai, tik kol pasitaikė proga kitur pasmukti. Be to, tiejie dirbdami, turėjo apie ką mislyti; jie atminė kada pastaruoju kartu pasigērė ir turėjo viltį veikiai sulaukti laiko, kada jie vėl pasigers. Kasgi lytisi Jurgio, tai buvo suprantama, kad jis turi parnešti namon iki paskutiniam centui; kiti manė, kad jam nepridera ir pietų mete su kitais į karčiamą užėiti — rodėsi, kad Jurgis turi valgyti pietus, ant kruvos mėšlų atsisėdęs.

Žinoma, jis ne visados budavo tokiame upe ir savo šeimyną visados mylėdavo. Bet tai buvo laikas, kuris išbandydavo žmogaus kantrumą. Vargšas Antanėlis, duokime sau, kuris visados pataikydavo patraukti Jurgį prie savęs su savo nusišypsojimu, dabar visai negalėjo šypsotis, pastojęs tiktai kruva raudonų šašų. Jis jau buvo perleidęs visas ligas, kurias vaikams tenka turėti ir tai beveik vieną po kitos; škarliatiną, pažandžių uždegimą, krukulį, o dabar tymus. Visi dirbdavo, taigi jį prižiurėdavo tik Katriutė; daktaras su pagalba neateidavo, nes jie negalėjo ištesėti, o vaikai nelabai miršta nuo tymų, bent ne teip tankiai. Retkarčiais Katriutė atitrukus ant valandėlės, pabudavo prie jo, bet

daugiausiai jis gulėdavo viens sau lovoje apdėstytas, kad neišpultų. Iš pažemių vis traukė šaltas oras ir jeigu tik jis peršaltų tai, žinoma, numirtų. Ant nakties jį apraišiodavo, kad nenuspardytų uždagalą, kaip visi, nuvargę, dručiai užmiega. Jis, budavo, guli ir rėkia keliatą valandų, rodėsi, kad jį net traukyti ima, bet visiškai nuilsęs tik cypdavo ir dejuodavo iš skausmo. Karštį turėjo labai didelį, akutės buvo skaudamos.

Visgi su juomi dar nebuvo teip blogai, kaip išrodė, nes nepaisant sunkios ligos, jis nebuvo dar teip nelaimingu, kaip kiti šeimynos sąnariai. Jis mokėjo pakęsti savo kančias ir savo pasiskundimais, tarsi norėdavo parodyti kaip stiprią sveikatą jis turi. Jis buvo kudikis savo tėvų jaunystės ir džiaugsmo ir augo gana pastebėtinais. Prieš ligą, budavo ištisą dieną strapalioja po virtuvę, išrodydamas liesu ir alkanu, nes tos maisto dalies, kurią namiškiai paskirdavo, jam neužtekdavo ir jis vis reikalaudavo daugiau. Antanėlis turėjo jau daugiau kaip metus ir be tėvo, jį nieks nemokėdavo suvaldyti.

Rodėsi, kad jis sunaudojo visas savo motinos pajiegas, nieko nepaliko kitiems, kurie gali po jo ateiti. Ona vėla buvo nėščia ir tai buvo baisus dalykas ir pamislyti; net Jurgis, teip tylus ir nusiminęs, negalėjo nesuprasti, kad daugiau kančių artinasi ir jį papurtydavo tik pamislijus apie tai.

Ona žymiai pradėjo liegti. Pirm viso ko ji turėjo kosulį, tokią pat, kuris užmušė dėdę Antaną, o kosulys vis ėjo didyn. Ji turėjo kosulį nuo tos dienos, kada neprisotinamoji gatvių kelių korporacija išmetė ją ant lytaus. Dabar kosulys kas kart darėsi aršesniu, naktį jį tankai pabUSDavo. Bet aršesniu ir už kosulį buvo didelis nerviškumas, nuo kurio ji teip daug nukentėdavo; jai visados baisiai skaudėdavo galvą ir tankiai nežinia ko pradėdavo verkti; kaip kada ji pareidavo drebėdama ir dejuodama, puldavo ant lovos ir pradėdavo graudžiai verkti. Keliatą kartų rodėsi, kad ji negali susivaldyti ir Jurgis tada kone iš proto išeidavo iš baimės. Elzbieta paaiškino, kad nieko negalima padaryti, nes visoms moterims tie dalykai užėina, kada jos buva nėščios, bet Jurgiui sunku buvo tai įkalbėti ir jis meldavo, kaip tik įmanydamas, kad dasižinoti, kas atsitiko. Ji tokia nebudavo pirmiau, sakydavo jis, — tai baisus, negirdėtas dalykas. Tai gyvenimas, ko-

kį jai atsieina turėti, tai prakeiktas darbas, kurį jai reikia atlikti, užmuša ją palengva. Ji netinka prie tokių užsiėmimų — jokia moteriškė netinka prie to, moterims neturėtų leisti tokius darbus dirbti; jeigu pasaulė negali jų gyvomis užlaikyti kitokiu būdu, tai lai užmuša visas ir tokiu būdu ant syk apsidirbs su jomis. Jos turėtų neištekėti ir neturėti vaikų; joks darbininkas neturėtų apsivesti — ir jeigu jis, Jurgis, būtų žinojęs, kas tokio yra moteriškė, jis pirmiau būtų davęs sau akis išlupti. Užsikarščiavęs, jis traukdavo tokius išvadžiojimus ir tankiai pats pasidarydavo pusiau histerišku; nelabai smagu, budavo matyti tokiam padėjime teip didelį vyrą; Ona, budavo, susitraukia ir puola į jo glėbį, melsdama nustoti, būti ramiu, jai busią geriau, viskas veikia pereišią. Ji, budavo, sėdi ir verkia, laikydama galvą ant jo peties, o jis tik žiurėdavo į ją, neturėdamas pajiegy ką nors pradėti, teip kaip pažeistas žvėris, į kurį taiko nematomas priešius.

SKIRSNYS XV.

Toki nesmagūs ir painūs dalykai prasidėjo dar vasarą; kiekvienu kartu Ona prižadėdavo jam, visa drebėdama iš baimės, kad to daugiau neatsitiks, bet veltui. Kievienas atsitikimas Jurgį tuomi labiau įbaugindavo ir jis nebuvo linkęs tetos Elzbietos ramšinimams tikėti; jam vis rodėsi, kad ten turi slėptis koks nors baisus dalykas, kurį saugoja, kad jis nežinotų. Porą kartų tokiems upams užėjus, jis susidurė su Onos akimis, ir jam pasirodė, kad jos akys tokios, kaip gyvulio, kurį medžiotojai baigia apstoti. Tik todėl, kad Jurgis budavo visados toks tylus, jis nesusirupindavo dar daugiau tuomi. Jis nemislydavo apie tai, jei bent kada jau budavo priverstas prie to, abelnai, jis buvo panašus tyliam gyvuliui, kuris visados tik prie sunkių darbų vartojamas.

Žiema vėl artinosi ir rodėsi, kad bus gana aštri. Buvo jau spalio mėnuo ir visose dirbtuvėse skubiai rengė visokius išdirbinius šventėms, taigi ir skerdyklose dirbdavo iki vėlyvai nakčiai, kad parengti visokio maisto, nes per šventes abelnai daug suvartoja. Marė, Elzbieta ir Ona, kaipo dalys tų mašinų, kurias jos prižiū-

rėdavo, pradėjo dirbti po penkioliką ir šešioliką valandų kas dieną. Niekas neklausė, kaip tas joms patinka; jeigu daug darbo budavo padaryti, tai jos turėdavo ir alikti, jei norėjo savo vietose užsilaikyti, o be to, juk tai prisideda prie jų uždarbio, taigi jos vilko savo sunkenybę, kiek pajiegdamos. Jos pradėdavo darbą kasdien septintą valandą ryto, užkąsdavo per pietus, o paskui dirbdavo iki dešimtai arba vienuoliktai nakties, neturėdavo nė ką, nė kada į burną įsidėti. Jurgis norėdavo laukti jų, padėti pareiti namon naktyje, bet jos negalėdavo nė mislyti apie tai; mėšlų dirbtuvė nedirbdavo viršlaikio, o arti nebuvo jokios vietos, kur būtų galima palaukti, jei bent kurioj karčiamų. Kiekviena iš jų, budavo, nusvyruoja į kampą, kur visos susieidavo, arba jeigu kuri rasdavo kitas jau nuėjusias, tai eidavo važiuoti, bet ten turėdavo ir labai laikyties, kad neužmigti. Kada pasiekdavo namus, visados jausdavosi per daug nuilsusioms, nesinorėjo nė vakarieinauti, arba nusirengti: jos puldavo į lovas su čeverykais ir su visukuomi ir gulėdavo, kaip kaladės iki rytui. Jeigu jos pamigtų, tai ir, gali būti, netektų vietų, o jei laikysis, kiek galėdamos, tai per žiemą turės maisto ir anglių užtektinai.

Dieną ar dvi prieš Padėkavonės Dieną pradėjo snigti. Prasadėjo po pietų, ir vakare jau buvo du coliu prisnigę. Jurgis bandė palaukti moterų, bet įėjęs į karčiamą apsišilti, išsitraukė porą ir išėjęs laukan, nusiskubino namon, norėdamas pabėgti nuo šmėklos; namiejie jis prigulė, jų palaukti, bet, žinoma, tuojau ir užmigo. Kada jis pravėrė savo akis, jį lyg ir slogutis buvo užgulęs ir pamatė, kad Elzbieta purto jį verkdama. Iš pradžių jis negalėjo suprasti, ką ji sako — Ona neparėjo namon. Koks jau laikas? jis paklausė. Buvo rytas — laikas keltis. Ona tą naktį namiejie nebuvo. O šaltis gana aštrus ir apie pėda sniego ant žemės.

Jurgis pašoko. Marė verkė, nusigandusi, vaikai teip-pat verkšliano, matydami, kad namuose kas nors negerai, o Stanislovėlis ir gana smarkiai, nes matydamas sniegą, negalėjo nurimti. Jurgiui reikėjo tik čeverykais apsiauti ir švarku apsivilkinti, nes gulėjo apsivilkęs, ir į pusę minutos jau buvo ant gatvės. Išėjęs susiprato vienog, kad nėra ko skubintis, nes visai nežinojo kur eiti. Dar visai buvo tamsu, kaip ir vidurnaktyje ir vis dar

snigo; aplinkui teip buvo tyku, kad beveik buvo galima girdėti sniegą krintant. Į porą sekundų, jam stovint ir nežinant ką bepradėti, jis jau visas buvo apsnigtas.

Jis tekinas leidosi link "yardų" sustodamas pakeliui karčiame, kurios budavo atdaros. Ona galėjo apslobti pakeliui, arba kokia nelaimė galėjo patikti prie mašinų. Pasiekęs vietą, kur ji dirbo, jis užklausė vieno iš panaktinių, bet ten joks nelaimingas atsitikimas neįvyko, kiek tas žmogus žinojo. Raštinėj, kur dirbančiųjų laiką dirbimo vėda, raštininkas pasakė, kad ženklelis su Onos numeriu vakar vakare tapo priduotas, o tas rodo, kad ji išėjo namon.

Po to jam nieko daugiau neliko, kaip tik laukti, vaikščiojant ten ir atgal po sniegą, kad nebutų teip šalta. "Yarduose" kiti jau smagiai dirbo: ten toliau, girdėti, gyvulius jau išleidinėjo iš vagonų, o skersai nešiotojai krovė galvijieną į vagonus, vilkdami sunkias ketvirtis. Pirm dienos šviesos pradėjo pasirodyti darbininkai pulkais, ėmė traukti iš visų pusių, drebėdami ir švytruodami katilaičius su pietumis. Jurgis atsistojo prie raštynės langelio, kur darbininkai pasiima savo ženklelius, nes ten daugiausiai šviesos buvo ir galima geriau įžiūrėti; sniegas teip smulkiai krito, kad jis, tik arti apžvelgdamas praeinančius, galėjo patēmyti, ar Ona dar nepraėjo pro jį.

Švilpynės pradėjo garsinti, kad jau septynios, kada visose skerdyklose darbai prasideda. Jurgis turėjo buti savo vietoje mėšlų dirbtuvėje, bet jis vis dar laukė labai rupindamasi Ona. Penkioliką minutų vėliau jis patēmijo žmogišką pavidalą besiarantinant per sniegą ir net surikęs, puolėsi artyn. Tai buvo ji, greitai bėgdama; pamačiusi jį, susvyravo ir teip puolė į jo glėbį.

"Kas pasidarė?" klausė jis pilnu nerimasties balsu. "Kur tu buvai?"

Praėjo kelios sekundos, kol ji galėjo kvapą atgauti, jam atsakyti. "Aš negalėjau namon pareiti", sakė ji. "Sniegas — vagonai sustojo".

"Bet kurgi tu buvai?" jis klausė, prisispyręs.

— "Aš turėjau eiti namon su drauge", sakė ji, sunkiai kvėpuodama — "su Jadvyga".

Jurgis atsiduso pilna krutine, bet patēmijo, kad ji dreba vi-

sa ir verkia, kaip ir tiems nerviškiems upams užėjus, kurių Jurgis teip baimindavosi. “Bet kas tai yra?” sušuko jis. “Kas tau atsitiko?”

— “O, Jurgi, aš teip išsigandau!” tarė ji, glausdamosi prie jo su kokia tai baime. “Aš teip rupinausi!”

Jiedu stovėjo netoli raštynės langelio ir žmonės žiūrėjo į juos, akis išputę. Jurgis pavėdėjo ją toliau. “Ką tu norėjai pasakyti?” klausė jis jos, nerimaudamas.

— “Aš baimijausi — aš teip baimijausi!” verkė Ona. “Aš žinojau, kad jūs nežinosite, kur aš pasidėjau ir aš nežinojau, ką jūs galite daryti. Aš bandžiau namon pareiti, bet teip buvau nuilsusi. O, Jurgi, Jurgi!”

Jis teip džiaugėsi Onai atsiradus, kad daug atydos ant kitų dalykų neatkreipė. Jam visai neišrodė keista, kad ji teip susimaišiusi; jis netēmijo jos nusigandimo, ir jos nenuoseklus besiteisinimo, gana tik, kad ji atsirado. Kadangi jau buvo netoli aštuonios ir jie galėjo gauti ir už kitą valandą numušti, jeigu dar ilgiau vilkins, jis ją paliko palei skerdyklos duris, baisiai nublankusią su pilnomis išgasčio akimis.

Praėjo kiek laiko. Kalėdos artinosi, o kad buvo gilus sniegas ir aštrus šaltis, Jurgis beveik nunešdavo savo pačią į darbą, brizdamas su jaja per sniegą tamsoje, kol galiaus vieną naktį vienas dalykas pribaiigė viską.

Iki švenčių buvo jau tik trys dienos. Apie vidurnaktį Marė ir Elzbieta parėjo namon ir net sušuko nusigandusios, pamačiusios, kad Onos dar nėra. Juodvi prižadėjo palaukti Onos ant kampo, bet palukėjusios kiek laiko, nuėjo pažiūrėti į skyrių, kur ji dirbo, bet ten joms pasakė, kad visos merginos pabaigė darbą kokia valandą pirmiau ir visos namon išėjo. Tą naktį nesnigo ir ne teip šalta buvo, bet Ona neparėjo namon! Kas nors svarbesnio turėjo būti tame šiuomi kartu.

Juodvi prikėlė Jurgį ir jis atsisėdęs, piktai išklausė jų pasakojimo. Ji, tur buti, vėl nuėjo su Jadvyga, ištare jis; Jadvyga gyvena tiktai porą skvėrų nuo skerdyklų ir, gali buti, kad ji buvo labai nusidirbusi. Nieko jai negalėjo atsitikti, o jeigu kas ir butų buvę, tai vis tiek, iki rytui nieko negalima daryti. Jurgis apsiver-

tė lovoje ir, pirmiau negu juodvi užsidarinėjo duris, jis jau drūčiai knarkė.

Vienok rytmetyj jis atsikėlė ir išėjo kone visa valanda anksčiau, kaip paprastai. Jadvyga Marcinkaitė gyveno kitoje “yardų” pusėje, anapus Halsted gatvės, drauge su savo motina ir seserimis, turėjo kambarį sklepe; Mykolui pastaruoju laiku nupjovė vieną ranką, nes buvo gavęs kraujo užnuodinimą, taigi juodviejų vestuvės tapo atidėtos ant visados. Įėjimas į jų kambarį buvo iš ankšto kiemelio užpakalyje ir Jurgis matė šviensą lange ir priėjęs girdėjo ką tai spirginant; jis pabaladojo, per pusę tikėdamas, kad Ona išeis.

Vietoje jos, pasirodė viena iš Jadvygos seserų ir mergisčia pažiūrėjo per plyšį duryse. “Kur Ona?” jis užklausė, ir mergaitė žiūrėjo į jį nusistebėjusi. “Ona?” klausė ji.

“Teip”, atsakė Jurgis, “ar jos čia nėra?”

— “Ne”, atsakė mergaitė ir Jurgis net kruptelėjo. Veikiai priėjo ir Jadvyga, žiurėdama viršum mergaitės galvos. Pamačiusi kas buvo, nusisuko ir pabėgo į šalį, nes buvo dar neapsirengusi. Jurgis turįs atleisti jai, pradėjo teisintis, nes motina labai serganti.

“Ar Onos čia nėra?” klausė Jurgis, jau labai susirupinęs ir nelaukdamas, kol ji pabaigs.

— “Ne. Kodėl?” atsakė Jadvyga. “Kodėl tau rodosi, kad ji bus čia? Ar ji sakė, kad ateis?”

“Ne,” atsakė jis. “Bet ji neparėjo namon — aš maniau, kad ji bus čia, kaip ir anuo sykiu.”

— “Kaip ir anuo sykiu?” atkartojė Jadvyga, nusistebėjusi.

“Tą naktį, kaip ji čia nakvojo”, užsiminė Jurgis.

— “Turi buti čia kokia nors klaida”, atsakė ji greitai. “Ona niekadros pas mus nenakvojo”.

Rodėsi, kad jis tik pusiau įtiki jos žodžiams. “Nagi — na—” sušuko jis. “Porą savaičių atgalios, Jadvyga! Ji man teip sakė — tą naktį kaip labai pustė ir ji negalėjo namon pareiti.”

“Tur buti kokia nors klaida”, atrēmė mergina vėl; “ji pas mus nebuvo.”

Jis pasirēmė į adveriją, prisilaikyti; Jadvyga atidarė duris visai, laikylama savo jakutę prisidėjusi po kaklu, nes ji su Ona

labai gerai sutikdavo ir jai tas ypatingai parupo. “Bet ar iš tikro ji teip sakė, o gal tik tu nesupratai jos?” sušuko ji. “Ji turėjo sakyti kur kitur. Ji —”

“Ji sakė čionai,” tvirtino Jurgis. “Ji man pasakojo viską apie tave, ir kaip tau ėjosi ir ką tu kalbėjai. Ar ištikro ne? Ar tu neužmiršai? Ar tu nebuvai niekur išėjęs?”

— “Ne, ne!” sušuko ji vėl, bet tame atsiliepė piktas balsas: “Jadvyga, ar tu nori vaiką peršaldyti. Uždaryk duris!” Jurgis dar stovėjo apie pusę minutes, kalbėdamasi per plyšį, painiodamas klausimus, bet kad jau nebuvo ką daugiau sakyti, jis atsisveikino ir nuėjo šalin.

Jis leidosi pusiau apkvaitęs, pats nežinodamas kur ėjo. Ona apgaudinėjo jį! Ji jam melavo! Ir ką tas viskas galėtų reikšti — kur ji butų buvusi? Kur dabar ji yra? Jis savo protu negalėjo viską apimti — o tuomi labiau nebandė išrišti, bet šimtai visokių spėjimų kimšosi jam į galvą ir jį apėmė besiartinančios nelaimės priėjimas.

Neturėdamas ką daugiau daryti, jis nuėjo atgal prie raštyinės langelio ir ten dabojo. Palaukęs beveik visą valandą po septynių, jis nuėjo į skyrių, kur Ona dirbo, pasiteirauti apie ją pas “perdėtinę”. Ten dasizinojo, kad “perdėtinė” teipgi dar neatėjo, nes ant visų linijų iš vidurmiestės vagonai sustoję, nes ten kas sugedo, neturint elektrikos dar iš vakaro ant visų linijų viskas apsistojo. Tačiau merginos prie apvyniojimo ir apsiuvinėjimo kumpių dirbo, kaip paprastai, o kita moteriškė buvo pristatyta jas prižiūrėti. Mergina, kurios Jurgis užklausė, dirbo skubiai ir kalbėdama, vis žiūrėjo ar ją nedaboja. Tame laike priėjo vyriškis stumdamas vežimėlį; jis žinojo, kad Jurgis tai Onos vyras ir norėjo žinoti apie tąją paslaptį.

“Gal but, kad sustoję vagonai prie to prisidėjo,” patarė tas, “gal ji didmiestin nuvažiavo.”

— “Ne,” atsakė Jurgis — “ji niekados didmiestin nevažiavo.”

“Gal buti, kad ne” — pridurė tas.

Jurgiui pasirodė, kad jis matė, kaip tą sakydamas, vyras su mergina greitai dirstelėjo vienas į kitą, tai jis greit užklausė: “Ką tu žniai apie tai?”

Bet vyras, patėmijęs, kad perdėtinis jį daboja, pradėjo toliau stumti savo vežimėlį. “Aš nieko apie tai nežinau” — atsakė jis per petį. “Ką aš galiu žinoti, kur tavo pati eina?”

Jurgis vėl išėjo ir vaikščiojo prie muro neramiai. Ten išbuvo visą rytą, visai nemislydamas apie savo darbą. Prieš pietus jis pasiteiravo policijos stacijoje ir vėl sugrįžo nekantriai daboti. Galiausiai per pietus leidosi namon.

Jis ėjo Ashland gatve. Vagonai ką tik pradėjo vaikščioti ir keliatas praėjo pro jį užsikimšę žmonėmis. Pamatęs juos, Jurgis pradėjo mislyti apie tojo vyro išjuokiantį patėmijimą, taigi, beveik nenoromis, pradėjo daboti vagonus, o pasekmė to buvo ta, kad neužilgo jis net pašoko, riktelėjęs.

Paskui jis pradėjo bėgti. Per visą skvėrą bėgo paskui vieną vagoną mažai ką nuo jo atsilikdamas. Toji nudėvėta juoda skrybėlė su apdribusia raudona plunksna gal ir ne Onos bus, bet labai gali būti, kad ir teip. Veikiai jis persiliudys apie tai, nes ji turi išsėsti už poros skvėrų, jeigu tai Ona. Jis tyčiomis atsiliko, kad vagonas nueitų pirmyn.

Veikiai ji išlipo, ir kaip tik įėjo į šoninę gatvę, Jurgis vėl pradėjo bėgti. Dabar jau su dideliu neužsitikėjimu žiūrėjo į visą atsitikimą ir visai nesigėdijo, kad seka paskui savo pačią; netoli namų ji užsuko pro kampą į kitą gatvę, ir Jurgis vėl leidosi tekinas, nenorėdamas ją iš akių paleisti ir matė, kaip ji užlipo ant trėpelių ir įėjo į namus. Po to jis apsisuko atgal ir apie penkias minutes vaikščiojo ten ir atgal, sugniaužęs stipriai kumščias ir sukandęs dantis. Jo galvoje virte virė. Paskui nuėjo namon ir įėjo į vidų.

Pravėręs duris, jis pamatė Elzbietą, kuri teipgi buvo išėjusi jieškoti Onos ir sugrįžo atgal. Ji vaikščiojo ant galų pirštų ir pridėjo pirštą prie lūpų. Jurgis laukė, kol ji priėjo arčiau prie jo.

“Nesibaladok” pašnabzdėjo jam greitai,

— “Kas yra tokio?” jis užklausė.

“Ona miega” — tarė ji lyg ir nusigandusi. “Ji labai nesveika. Aš teip baimijuosi, kad jai nepradėtų galvoje negerai darytis, Jurgi. Ji visą naktį klaidžiojo po gatves ir man vos dabar pasisekė ją nuraminti.”

— “Kada ji parėjo?” jis užklausė.

“Tuoju šį rytą, kaip tik tu išėjai,” atsakė Elzbieta.

— “O vėliau ar ji buvo kur išėjusi?”

“Ne, žinoma ne. Ji teip silpna, Jurgi, ji...”

Jis dar labiau sukando dantis. “Jūs man meluojate,” pasakė aštriai.

Elzbieta kruptelėjo ir nublanko. “Kodėl!” ištarė ji, sunkiai kvėpuodama. “Kasgi yra?”

Bet Jurgis nieko neatsakė. Pastumė ją į šalį, nuėjo prie miegruimio durių ir atidarė jas.

Ona sėdėjo ant lovos. Ji su išgasčiu pažiūrėjo į jį, jam įėjus. Jurgis uždarė duris Elzbietai po nosią, nes ji bandė eiti paskui ir priėjo prie pačios. “Kur tu buvai?” paklausė aštriai.

Ji laikė rankas susidėjusi ant kelių ir jis matė, kad jos veidas buvo išbalęs, kaip popiera. Ji su išgasčiu žioptelėjo porą kartų bandydama ką jam atsakyti, o paskui pradėjo lėtu balsu, bet greitai: “Jurgi, — man, turbut, galvoje negerai darosi. Aš pradėjau eiti namon vakar naktį, bet negalėjau kelio rasti. Aš ėjau — aš vaikščiojau visą naktį, man rodėsi, ir — ir aš parėjau namon — tik šį rytą.”

“Tai reikėjo atsilsėti” — jis sakė gana aštriai. “Tai ko tu vėl išėjai?”

Jis žiūrėjo tiesiog jai į akis ir galėjo patėmyti, kaip neišpa-sakytą išgastis pasirodė jos akyse. “Aš — aš turėjau eiti į — sankrovą,” ji prašnabzdėjo bailiai. “Aš turėjau eiti —”

“Tu meluoji man,” ištarė Jurgis.

Jis sugniauzė savo kumščias dar stipriau ir priėjo žingsnį arčiau prie jos. “Kodėl tu meluoji man?” sušuko jis piktai. “Ką tokio tu darai, kad tau reikia meluoti man?”

— “Jurgi!” sušuko ji, drebėdama iš baimės. “O, Jurgi, kaip tu gali?”

“Tu melavai man, aš sakau!” riktelėjo jis. “Tu man pašakojai, kad nakvojai pas Jadvygą aną naktį, o tavęs ten visai nebuvo. Tu tada buvai ten, kur ir pereitą naktį — kur nors didmiestyj, nes aš mačiau, kaip tu parvažiavai. Kur tu buvai?”

Tarytum jis įsmeigė peilį jai į krutinę. Ji visiškai pastiro. Kokią pusę sekundos ji stovėjo drebėdama bei linguodama ir žiu-

rėjo į jį su išgasčiu; paskui suriko lyg skausmui užėjus, ir svyrudama, išskėtė rankas link jo.

Bet jis tyčiomis pasitraukė į šalį ir davė jai parpulti. Ji nusistvėrė lovos šono, sudribo ant grindų ir užsidengusi burną rankomis, smarkiai pradėjo verkti.

Užėjo vienas iš tų histeriškųjų upų, kurie Jurgį teip įbauginavo. Ona verkė ir gaikščiojo iš baimės ir skausmo. Didelis sujudimas perėmė ją visą, taigi ir kratėsi kaip medžiai nuo audros siautimo; rodėsi, kad joje buvo kas tokio, kas purtė ją visą, kankino, drąskė ją. Pirmiau Jurgis nežinodavo ko stvertis, kada Onai toki dalykai užeidavo, bet dabar jis stovėjo, lūpas suspaudęs ir rankas stipriai sugniaužęs: ji gali verkti, kol jai galas pareis, bet šiuomi kartu jam nė kiek negaila — nė biskį, nė biskelių! Teta Elzbieta, nublankusi ir nusigandusi, pradarė duris ir skubiai įėjo į kambarį. Jurgis apsisuko prie jos užkeikęs: “eikit sau!” riktelėjo jis, “eikit sau!” bet kad ji stovėjo, nežinodama ką pradėti, matomai norėdama ką sakyti, jis tvėrė ją už peties, pastumėjo iš kambario, pykštelėjo durimis ir užtraukė stalą ant durių, kad nebutų galima atidaryti. Paskui, priėjęs prie Onos riktelėjo: — “Na, dabar pasakyk man!”

Vienog ji jo negirdėjo. Jurgis matė, kaip jos drebančios ir besikraipančios rankos grabaliojo po lovą; jis matė, kaip drebulys, tarsi mėšlungyje, kilnojasi jos kune ir sklaidėsi į visus sąnarius. Ji gaikščiojo, tarpais net uždusdavo; toliau jos balsas ėjo garsyn ir garsyn, kol visai pradėjo klykti koku tai aštriu balsu. Jurgis kentė, kol galėjo iškęsti, paskui pašokęs, tvėrė ją už peties ir purtydamas, suriko į ausį: “Nustok, sakau tau! Nustok!”

Tokiame merdėjime ji pažiūrėjo į jį ir puolėsi prie jo kojų; apkabino jas rankomis, nepaisydama, kad Jurgis bandė žengti šalin, ir laikydama veidą ant grindų, gulėjo besiraitydama. Jurgiui labai priklu darėsi, jis dar smarkiau negu pirma riktelėjo: “Nustok gi, sakau tau!”

Šiuomi kartu ji paklausė jo, sulaukė kvapą ir gulėjo tyliai, verkdama, nuo gaikščiojimo jos visą kuną trukčiojo. Ji gulėjo teip gana ilgai, kol jos vyrą neapėmė baimė, jis manė, kad ji jau miršta. Veikiai vienog jis išgirdo jos silpną balsą: “Jurgi! Jurgi!”

— “O kas yra?” užklausė jis.

Jis turėjo pasilenkti prie jos, nes ji teip buvo apsilupusi. Ji meldė jo sunkiai ir neaiškiai išstardama žodžius: “Tik tu tikėkie man! Tikėkie man!”

— “Kam tikėti?” riktelėjo jis.

“Tikėkie, kad aš — kad aš geriau žinau — kad aš tave myliu! Ir neklauskie manęs — ką tu veikei. O, Jurgi, meldžiu, meldžiu! Tai ant gero — tai —”

Jis buvo pradėjęs ką tai sakyti, bet ji pasiskubino smarkiau kalbėti, lyg norėdama jam neduoti. “Jeigu tu tik teip padarytum! Kad tu tiktai — tiktai man tikėtum. Tai buvo ne mano kalte — aš nieko negalėjau padaryti — viskas bus gerai — tai nieko — tai nieko — tai nieko neužkenks. O, Jurgi, — meldžiu, meldžiu!”

Ji laikėsi jo ir bandė atsikelti, pažiūrėti į jį; jis jautė jos rankų drebėjimą ir kilnojimąsi jos krutinės, kurią ji buvo prispaudusi prie jo. Jai pasisekė pagauti vieną jo ranką ir tąją, konvulsiskai suspaudusi, pritraukė prie savo veido ir apipylė visą ašaromis. “O, tikėkie man, tikėkie man!” ir vėl pradėjo verkti, bet Jurgis, įširdęs, užriko: “Aš nenoriu!”

Bet ji vis laikė jį apkabinusi, graudžiai verkdama ir jos balse buvo didelis nusiminimas. “O Jurgi, pamislyk, ką tu darai! Męs visi prapulsime — mėš prapulsime! O, ne, tu neturi teip daryti! Ne, nedaryk, nedaryk! Tu neprivalai teip daryti! Aš iš proto išsisiu — man galas nuo to pareis — ne, ne, Jurgi, man galvoj negerai — tai nieko. Tau nereikia to žinoti. Męs galime buti laimingu — mudu galiva mylėtis viens kitą. O, meldžiu, meldžiu, tikėkie man!”

Jos žodžiai dar labjau jį įerzino. Jis ištraukė savo ranką iš josios ir stumė ją į šalį. “Sakyk man,” riktelėjo. “Po velnių, sakyk, sakau tau!”

Ona sudribo ant grindų ir pradėjo labjau verkti. Tai buvo tarsis piktos dvasios vaitojimas ir Jurgis negalėjo iškęsti. Jis smogė su kumščia į stalą šale savęs ir riktelėjo vėl ant jos: “Sakyk man!”

Ji pradėjo garsiau klykti ir jos balsas labjau panašus buvo balsui laukinio gyvulio; “Ai! ai! aš negaliu! Aš negaliu to pasakyti!”

— “O kodėl tu negali pasakyti?” užriko Jurgis.

“Aš nežinau kaip!”

Jis prišoko, pagriebė ją už peties ir pakylėjęs, žiūrėjo tiesiog į akis. “Pasakyk man, kur tu buvai pereitą naktį! — tarė jis sunkiai kvėpuodamas. “Ir tai tuojaus!”

Ji lėtu balsu pradėjo pasakoti tardama žodis po žodžio iš re-
to: “Aš — buvau — namuose — didmiestyj —”

— “Kokiuose namuose? Ką tu pasakoji?”

Ona bandė paslėpti savo akis, bet Jurgis laikė ją pakėlęs. “Hendersonytės namuose,” ištarė vos kvapą atgaudama.

Iš pradžių jis nesuprato. “Hendersonytės namuose” atkar-
tojo jis, bet veikiai, tarytum po eksplozijai, jį net papurtė ir jis, svyruodamas, pašlijo į užpakalį sudejavęs. Pasirėmė į sieną, prisidėjo ranką prie kaktos ir, žiurėdamas akis įtempęs, pašnabždomis sakė: “Oi Jėzau! oi Jėzau!”

Bet veikiai jis šoko prie jos, besivoliojančios pas jo ko-
jas ir pastvėrė ją už gerklės. “Pasakyk man!” šuktelėjo kimiu balsu: “Greitai! Kas nuvedė tave į tą vietą?”

Ji bandė pasiliuosuoti, bet tuomi dar labiau jį įerzino; jam rodėsi, kad tai baimė ar skausmas nuo jo sugniauzimo — jis ne-
suprato, kad tai buvo jos gėdos merdėjimas. Vienog ji jam at-
sakė: “Connor.”

— “Connor,” ištarė jis su tulu nusistebėjimu. “Kas jis tokis?”

“Perdėtinis,” atsakė ji. “Žmogus —”

Įdukime, jis dar labiau ranką sugniauzė ir tik pamatęs, kad jos akis užsimerkė, pamatė, kad jis ją smaugia. Jis atleido pirš-
tus ir pritupęs, laukė, kol ji vėl akis pramerks. Jo kvapas mušė
jai į burną.

— “Pasakyk man,” užklausė galiaus lėtesniu balsu: “pasa-
kyk man apie tai.”

Ji gulėjo nekrutėdama, ir jis turėjo net kvapą sulaikyti, kad išgirsti, ką ji sako. “Aš nenorėjau — tą daryti” pašnabždomis pasakojo ji; “aš taip padariau — vien, kad mus išgelbėti. Tai vienatinė mūsų proga buvo.”

Kokį laiką vėl nieko daugiau nebuvo girdėti, tik Jurgio kvė-
pavimas. Onos akys užsimerkė, ir pradėjusi kalbėti, ji visai jų

neatidarē. “Jis sakē man — kad gali mane nuo darbo atstatyti. Jis man sakē, kad jis — kad męs visi neteksime darbų. Męs daugiau į joki darbą nepriims — čia — vėla. Jis — jis butų tą padaręs — jis butų sunaikinęs mus.”

Jurgio rankos drebėjo teip, kad jis pats vos galėjo užsilaikyti ir klausydamas, siubavo, tai į pryšakį, tai užpakalį. “Kada — kada tas prasidėjo?” vėl užklausė .

Tuojau iš pat pradžių,” atsakē. Ji kalbėjo tarsi apmirusi. “Tai buvo viskas — tai buvo jų suokalbis — Hendersonytės suokalbis. Ji nekentē manęs. O jis — jis norėjo manęs. Jis vis budavo užkalbina mane — lauke, kada tiktai pamato. Paskui jis pradėjo — pradėjo meilintis prie manęs. Jis siulydavo man pūnigų. Jis meldavo — jis sakydavo, kad mane myli. Vėliau jis pradėjo gazdinti mane. Jis žinojo apie mus visus, jis žinojo, kad mums reikėtų badą kęsti. Jis pažinojo tavo perdėtinį — pažinojo teipgi ir Marės. Jis persekios mus iki smert, sakydavo — paskui jis sakē, jeigu aš — jeigu aš apsiimčiau — męs visi galėtume nesibaiminti su savo darbais — niekados. Paskui vieną dieną jis pasigavo mane — jis nenorėjo paleisti — jis — jis —”

— “Kur tai buvo?”

“Koritoriuje — nakčia — jau visiems išėjus. Aš nieko negalėjau padaryti. Aš mislijau apie tave — apie kudikį — apie motiną su vaikais. Aš baimijausi jo — baimijausi surikti.”

Vos valandėlę pirmiau jos veidas buvo šėmas kaip pelenai, dabar pasidarē raudonas. Ji pradėjo sunkiai kvėpuoti. Jurgis neatsiliepē nė puse lupų.

“Tai buvo du mėnesiai atgalios. Tada jis norėjo, kad aš ečiau — į tuos namus. Jis norėjo, kad aš ten pasilikčiau. Jis sakē, kad męs visi — kad mums nereikēs dirbti. Jis privertē mane nueiti tenai — vakarais. Aš tau sakiau — tu mislydavai, kad aš dirbdavau fabrike. Bet — vieną naktį snigo ir aš negalėjau sugrįžti. O pereitą naktį vagonai visai sustojo. Aš bandžiau eiti, bet negalėjau. Aš nenorėjau, kad tu žinotum. Aš bučiau — viskas butų buvę gerai. Męs butume galēję perleisti tą — labai gerai — tu butum to niekados nežinojęs. Aš jau prasidėjau jam nusibosti — veikiai jis jau butų prie manęs visai nepristojęs. Neuzilgo turėsiu kudikį — aš pradėdu nedailiai išrodyti. Jis man

tą pasakē — du kartu jis man pasakē praeitąją naktį. Jis paspyrė mane — pereitą naktį — teipgi. O dabar tu jį užmuši — tu jį užmuši — ir męs turėsime numirti.”

Viską tą ji pasakē nē nekrustelėjusi; ji vis dar gulėjo kaip negyva, net akių vokų nejudindama. Jurgis teipgi neištarė nē žodžio. Pastvėręs ranka lovą, jis pakilo ir atsistojo. Daugiau nē nedirstelėjo į ją, tik priėjo prie durių ir jas atidarė. Jis visai nepatēmijo Elzbietos, kuri iš baimės tunojo kampe susitraukusi. Jis išėjo be skrybelės, net ir duris paliko atviras. Pasijutęs ant šalitakio, pradėjo tekinas bėgti.

Jis bėgo kaip apsėstas, aklai, pašėlusiai, nežiurėdamas nē į dešinę, nē į kairiąją pusę. Jis pasijuto ant Ashland gatvės, nuilsimas privertė jį nesiskubinti, pamatęs vagoną, puolėsi prie jo ir įsėdo. Jo akys buvo baisios, plaukai išsidraikę, jis pats sunkiai kvėpavo, kaip pažeistas bulius, bet kiti pasazieriai to ypatingai nepatēmijo, nes jiems gal ir rodėsi, kad žmogus, kuris teip atsiduoda, turi ir kituose dalykuose teip-pat bjauriai išrodyti. Kaip paprastai, jie pasitraukė nuo jo. Konduktorius paėmė penktuką, nosį sutraukęs, galais pirštų, ir apsisukęs, greitai nuėjo atsistoti prie galo. Jurgis to visai nē nepatēmijo: jo mintys buvo toli. Jo širdyje, tarytum, smarki ugnis liepsnojo; jis stovėjo laukdamas, laukdamas pritupęs pultis ant ko tai.

Kol privaziavo “yardų,” jis, gerokai atsigavęs, išsoko ir leidosi bėgti tekinas, kiek tik pajiegia. Žmonės, apsistodami, žiūrėjo į jį su nusistebėjimu, bet jis nieko nematė: priešai jį buvo dirbtuvė ir link jos jis puolėsi per atvirus vartus ir į koritorijų. Jis žinojo skyrių, kur Ona dirbo, o teipgi pažinojo ir Connor'ą, prižiurėtoją kraujančių į vagonus. Jis jieškojo žmogaus, įpuolęs į ruimą.

Darbininkai smarkiai dirbo, vežiodami į vagonus šviežiai prikrautas skrynias ir statines. Jurgis greit pervedė juos akimis—tojo žmogaus tenai nebuvo. Bet tame laike jis išgirdo balsą koritoriuje ir puolėsi tenai. Veikiai jis stovėjo priešai prižiurėtoją.

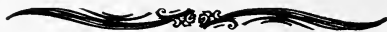
Tai buvo didelis su raudona burna airys, šiurkščiai išrodęs ir atsiduodas gėrymais. Jis pamatė Jurgį kaip tik tas peržengė slenktį ir pabalo. Jis valandelę stovėjo, abejodamas, lyg norėdamas pabėgti, bet nespėjo nē apsižiurėti kaip Jurgis užpuolė

ant jo . Jis atstatē rankas savo burnā apginti, bet Jurgis su tokiu smarkumu paleido savo kumsčią ir teip jam smogē į terpakį, kad tas krito aukštieninkas ant grindų. Vos spėjo pargriuti, Jurgis užpuolē ant jo, suleisdamas pirštus į gerklę.

Jurgiui pati vieta, kur tas žmogus buvo, atsidavē piktadarystėmis; dasilitėjus jo kuno, Jurgis įpuolē į pasiutimą: kiekviena jo gyslelē pradėjo drebėti, jo širdyje, tarsi, pikta dvasia prabudo. Tas bjaurusis žvėris gundē Oną, kol savo atsiekē, o dabar jis turi jį, turi jį! Dabar jau Jurgio kaleina! Jam rodēsi, kad priešai jį visi daiktai kraujais pasriuę, ir jis garsiai rēkē iš įdukimo, pakeldamas savo auką ir trunkydamas jo galvą į grindis.

Po visą vietą pakilo baisus sumišimas: moterys spiegē, o kitos net ir alpo. Jurgis, pasilenkęs, niurkē savo priešą, nieko negirdėdamas, kas aplink jį darosi ir vargiai patēmijo, kad žmonės bando atitraukti jį nuo to; tiktai tada, kaip apie pusē tuzino vyrų pastvērē jį už kojų ir už pečių ir suvirto ant jo, jis pamatē savo aukos neteksęs. Jis greitai pasilenkē ir suleido savo dantis į tojo veidą, o supuolusiems atplėšus jį, Jurgis buvo aptaškytas krauju ir iš jo burnos kyšojo kelios mažos, odos juostelės.

Jie parsivertē Jurgį ant grindų, laikydami už rankų ir kojų ir tai negalėjo jo išlaikyti. Jis ėmēsi kaip tigras, raitydamasi ir sukinėdamasi svaidydamas juos nuo savęs, ir puldamasi prie savo aukos, kuri gulėjo be žado. Bet kas kart atbėgdavo dar daugiau žmonių, kol visa virtynė, prigriuvusi ant jo, niurkēsi ir tąsēsi po ruimą. Galiaus savo sunkumu jie jį prislogino, kone išspauzdami kvapą iš jo, o paskui nunešē jį į skerdyklų policijos skyrių, kur jis gulėjo, kol policijos vežimas atvažiavo.

SKIRSNYS XVI.

Pakilęs Jurgis ėjo jau visai tyliai. Jis buvo labai suteriotas ir pusiau apkvaitęs, o be to, jis pamatė mėlynas policistų mandieras. Jį nusivežė policijos vežime apie pusė tuzino, dabodami, bet sėdėdami, kiek galint, toliau, dėl mėšlinyčios kvapo. Nuvestas prie policijos seržento, padavė savo vardą su pravarde ir antrašą ir girdėjo kaip jį kaltino už užpuolimą ir sumušimą. Vedant į kambarėlį, didelis policistas apipludo, kad ne į tą koridorių eina, o paskui paspyrė, kad ėjo palengva; nepaisant to visko, Jurgis nepakėlė nė akių, nes, pragyvenęs Packingtown'e du metu, gerai žinojo, kas tai yra policija. Nė vienas, kam rupi gyvastis, nebutų bandęs užpulti policistus, ypatingai pačiame jų lauzė; čia veikia supultų kokia pusė tuzino ir tavo burną į košę sugrūstų. Nieko nepaprasto nebutų, jeigu besitąsant, gautum maulę perskelti, nes tokiuose atsitikimuose jie raportuoja, kad žmogus buvo girtas ir pargriuvo ir, žinoma, nieks nežinos ar ten teip buvo ar ne, o be to, niekam ir nerupės atsizinti.

Geležinės durys su skambėjimu užsidarė paskui jį ir Jurgis, atsisėdęs ant suoloelio, užsidengė veidą rankomis. Jis buvo vienu vieną, paliktas ten perleisti pavakarę ir naktį.

Iš pradžių jis buvo kaip laukinis žvėris, ganėtinai prisirijęs; jo jausmai, tarytum buvo apkvaitę iš užsiganėdinimo. Jis apdirbo tą latrą gerai — ne teip gerai kaip jis jį butų sudirbęs, jeigu jam dar nors minutą daugiau laiko butų davę, bet gana gerai, vis tiek; pirštų galus dar ir dabar jam skaudėjo, teip jis juos buvo į gerklę suvaręs. Bet vėliau, biskelis po biskelio, jo pajiegoms sustiprėjus ir jausmams prasiblaivius, jis pradėjo matyti toliau už tuolaikinio užsiganėdinimo; kad jis kone užmušė perdėtinį, tai Onai nė kiek nepagelbės — neprašalys nė tų baisumų, kokius jai reikėjo nukęsti, nė atminties, kuri stovės jai akyse per visą jos amžių. Tas nepadės maitinti ją ir jos kudikį; ji, žinoma, neteks savo vietos, kuomet jis... kas su juom turėjo atsitikti, tik pats Dievas galėjo žinoti.

Pusę nakties jis vaikščiojo po kambarėlį, imdamasi su tokia sloga; jau visiškai nuilsęs, jis atsigulė, bandydamas užmigti, bet veikia patēmijo, kad jo smegenys per daug sujudę. Kitame kambaryje šale jo buvo uždarytas kokis tai girtuoklis, už sumušimą

savo pačios, o dar toliau kitame šukaujās beprotis. Apie vidurnaktį jie atidarė policijos namus neturintiems kur prisiglausti klajunams, kurie, susigrudę, laukė apie duris drebėdami nuo šalčio, o suleisti, jie susigrudo koritoriuose, ties kambarėlių durimis. Kai kurie iš jų išsitiesė ant gryną akmeninių grindų ir veikiai pradėjo knarkti; kiti sėdėjo susitraukę, juokavodami ir kalbėdamiesi, keikdami ir bardamiesi. Oras veikiai pasidarė dvokus nuo jų kvapo, vienog ir prie to kiti iš jų suuodė Jurgį ir išpylė ant jo visą srovę kobjauriausių pravardžiavimų, kuomet jis gulėjo kitame kambarėlio gale, tėmydamas kraujo plakimą smilkiniuose.

Jam atnešė vakarienės — tai buvo gabalas sausos duonos ant blekinio torieliaus ir puodelis kavos; toji kava visados buna užtaisyta tam tikrais lašais, kad apkalintieji nutyktų. Jurgis to visai nežinojo, o jis tuojau butų visą išgėręs iš nusiminimo, nes jame kiekviena gyslė drebėjo iš gėdos ir įpykimo. Paryčiu viskas aplink aptyko ir jis, pakilęs, vėl pradėjo vaikščioti po kambarėlį; tada pakilo kokia tai pikta dvasia ir pradėjo jo širdį draskyti.

Tai ne už save patį jam prisiėjo tokias kančias kęsti: ką žmogus, kuris dirbo Durham'o mėšlinyčiose, paiso apie tai, ką jie gali jam padaryti! Ką ženklina kokia nors kalėjimo terionija, palyginus su terionija praeities, dalykų, kurie įvyko ir kurių negalima atšaukti, atminties, kurią niekad os nebus galima išdildyti. Baisumas to visko jį įvarė į pašėlimą: jis ištiesė rankas prie dangaus, šaukdamas išgelbėjimo iš to visko, bet išgelbėjimo negalėjo būti, nes net ir danguose nebuvo tokios pajėgos, kuri galėtų panaikinti praeitį. Tai buvo dvasia, kuri neatstoja, kuri seka paskui jį, pastvėrė jį, parbloškė paveiktą. O, kad tai jis būtų galėjęs tuos dalykus iš anksto atspėti — žinoma, jis būtų galėjęs tą viską atspėti, jeigu nebutų buvęs kvailas! Jis sudavė savo rankomis sau į kaktą, keikdamas pats save, kad jis leido Onai dirbti tenai, kur ji buvo pristojusi, nes tokiu budu negalėjo stoti tarpe jos ir josios likimo, koks, kaip visiems buvo žinoma, merginas tenai patikdavo. Jam vertėjo atimti ją iš tenai, nepaisyti, kad ir iš bado būtų reikėję ant Chicagos gatvių numirti! Bet dabar — o, ar tai gali būti teisybė; tas teip baisu, teip pasibjaurėtina!

Tai buvo dalykas, su kuriuomi nelabai galima susitikti: jį visą papurtydavo, kada tik jis pamislydavo apie tai. Ne, tai negalima tokią sunkenybę išturėti, negalima gyventi po jaja. Jai nieko gero neliko — jis žinojo, kad galėjo dovanoti jai, stengtis permaldauti ją, puolus ant kelių, bet ji niekadods daugiau nežiurės jam į akis, niekadods daugiau nebus jo pačia. Gėda to visko užmuš ją — kitokios išeiogos negali buti ir beveik geriau, kad ji ir numirtų

Tai buvo teip paprastu ir aiškiu dalyku, o visgi prie to bjauraus nenuoseklumo, kada tik jis bandė pabėgti nuo tos slogos, jam dar labiau reikėdavo kęsti, matant prieš akis paveikslą badu mirštančios Onos. Jie uždarė jį į kalėjimą ir laikys čia gana ilgai, keliatą metų gal. Ona iš tikro negrįš į darbą, teip suteriotą ir nusiminusi kaip dabar. O Elzbieta su Mare gali teipgi netekti savo vietų, jeigu tas pragaro tarnas Connor užsimanys juos prapuldyti, tai žinoma, kad juos visus išvaikys. O jeigu jis to ir nepadarytų, jeigu vaikai ir vėl apleis mokyklą, jie visgi vargiai galės visur apsimokėti be jo ir Onos uždarbių. Dabar jie turėjo vos keliatą dolerių, o randą už namus užmokėjo vos savaitė atgalios, o ji jau buvo dvi savaiti užsivilkusi. Taigi už savaitės ir vėl pripuola mokėti! Tada jie neturės pinigų užsimokėti ir, žinoma, neteks namų, po to, kaip jie teip ilgai kovojo, kol juos įgijo. Tris kartus jį agentas persergėjo, kad dar sykį užvilkinus, tas visai nelauksiąs. Galį buti, kad Jurgiui visai nepriderėjo rupintis namais, kuomet jo galva buvo pilna kitų, neišpasakomai nesmagių dalykų; visgi kaip daug jis nukentėjo tų namų dėlei, kaip daug jie visi yra nukentėję! Tai buvo jų vienatinė viltis turėti prieglaudą, kol bus gyvi; jie įdėjo į tai visus savo pinigus — o jie buvo darbo žmonės, vargdieniai ir pinigai buvo jų pajiega, tai jų gyvenimas, vėlė ir kunas, dalykas, su kurio pagalba jie galėjo užsilaikyti, o kurio pritrukus, jie turėjo mirti.

Ir jie neteks visko; juos išmėtys iš namų ir turės pasislėpti kur kiauroje pastogėje ir gyventi arba mirti, kas paeis nuo to, kaip jie galės užsilaikyti. Jurgis per ištįsą tą naktį, ir per daugelį kitų naktų, turėjo laiko apmislinėti tai: jam rodėsi kad jis mato net visokius mažmožius, kaip ir kad jam pačiam tą butų tekę pergyventi, kaip ir kad jis pats tenai butų buvęs. Jie išsipar-

duos savo rakandus, o paskui įsiskolys sankrovoje ir ten jau nieko negaus ant bargo; tada pasiskolins nors kiek nuo Šedvilų, kurie su valgomų daiktų sankrova dar vis šėip teip ginasi nuo nusibankrutinimų; kaimynai, pamatę jų padėjimą, gal teipgi kiek pagelbės, o vargšė, nesveikoji Jadvyga atneš keliatą atliekamų centų, ką ji visados daro žmones blogame padėjime matydama; Tamošius Kušleika teipgi atneš jiems, kas pasiseks per naktį užsnuikuoti. Teip jie imsis su vargu, kol jis išeis iš kalėjimo. O ar jie dasizinos kad jis buvo kalėjime, ar jie mokės ką nors apie jį dasizinti? Ar jiems leis jį matyti, arba tas, ar tik nebus dalis jo nubaudimo, kad jis nieko nežinotų apie namiškių likimą?

Jam į galvą užeidavo ir aršesni dalykai, kurie, butent, galėjo jo šeimynai užėti: jam rodėsi, kad Ona serga ir labai kankinasi, Marė netekusi savo darbo, Stanislovėlis negali į darbą nueiti, daug sniego esant, visa jų šeimyna išmėtyta ant gatvės. Visogalis Dieve! nejaugi jie duos jiems gulėti ant gatvės ir tenai numirti? Nejaugi ir tada nebus jokios pagalbos ir jie turės klajoti po sniegą, kol sušals? Jurgiui neteko matyti negyvą lavoną ant gatvės, bet daug kartų jis matė žmones išmėtytus iš namų ir jie prapuldavo, niekas nežinodavo kur. Nors miestas ir turėjo šelpimo įstaigas, o teipgi suorganizuotos buvo labdaringosios draugystės “stockyardų” apskrityje, bet ten gyvendamas, nieko apie jų darbus nebuvo girdėjęs. Jos nieko negarsindavo apie savo veiklumą ir teip turėdamos daugiau atsišaukiančių, negu galėdavo aprupinti

Teip kentė iki rytui. Paskui jam teko vėl važiuoti policijos vežime drauge su girtuokliu, savo pačios daužytoju, ir sumaišytpročiu, keliatu paprastų girtuoklių ir peštukų karčiamose, vienu plėšiku ir dviem vyrais, kuriuodu tapo sugautu važiant mėsą iš skerdyklų. Drauge su tais jį nuvežė į didelį murą su baltomis sienomis, kur žmonių jau buvo prisigrudę. Prysakyje, ant aptverto paaugštinimo sėdėjo stora, su skaistum veidu ypata, su raudonais šlakeliais išbarstyta nosia.

Mūsų pažįstamasis, nors neaiškiai, bet suprato, kad čia atsisub teismas. Jiš klausė savęs — ar jo auka gali buti negyva ir jeigu teip, tai ką jie su juomi padarys? Pakars jį, o gal užplaks iki myrio — Jurgis nė kiek nebutų nusistebėjęs ką nors panašaus

išgirdęs, nes jis mažai apie įstatymus žinojo. Kiek jis nugirdo aplinkui kalbant, tai Jurgiui pasirodė, kad tas su stipriu balsu žmogus ant paaugštino, tai bus garsusis sudžia Callahan, apie kurį Packingtown'o žmonės labai švelniai kalbėdavo.

“Pat” (pet) Callahan, arba “Rėksnys” Pat (Patrick), kaip seniau jis buvo žinomas, pirmiau negu tiesdariu tapo, pradėjo savo karjerą, kaipo skerdykloj tarnaujās vaikėzas ir apielinkėje buvo pagarsėjęs peštukas; politikoje jis pradėjo maišytis beveik kaip tik pramoko kalbėti ir jau du miesto urėdu turėjo pirmiau, negu pasiekė pilnus metus ir galėjo balsuoti. Jeigu Scully buvo nykštys, tai Pat Callahan buvo pirmutinis pirštas tos nematomosios rankos, su kuria skerdyklų savininkai laikė prispaudę viso apskričio žmones. Ant jokio politikieriaus Chicagoje jie tiek nėsirėmė, kaip ant jo; o jau nuo seniai jis jiems tarnavo: dar seniau jis buvo jų agentu miesto taryboje, kur visi buvo tik senio Durham'o tarnai; “pralobusiu pats per save” pirkliu dar tose dienose, kada visas Chicagos miestas budavo pardavinėjamas ant licitacijos tiems, kurie mokėjo pirkti. “Rėksnys” Pat atsisveikino su miesto urėdais dar pradžioje savo karjeros ir tik prižiūrėjo jo užlaimomas kazyrnykų bei sukčių lindynes ir paleistuviavimo vietas. Vėliau, ypatingai jo vaikams priaugus, jis pradėjo priduoti daugiau vertės kitų žmonių paguodonei ir pasirupino tapti sudžia policijos teismo; o į tą vietą jis ir labai tiko, nes buvo aitrus konservatyvas ir bjauriai nekentė svetimžemių

Jurgis sėdėjo, dairydamsi po ruimą kokią valandą ar dvi; jis pasitikėjo, kad iš jo šeimynos kas nors ateis, bet jis apsiriko. Galiaus jį privedė prie užtvaros ir kompanijos advokatas stojo prieš jį. Daktaras gydo Connor'ą, paaiškino advokatas trumpai ir jeigu jo mylista palaikytų kokią savaitę — “Trys šimtai dolerių” pasakė jo mylista trumpai, nē nelaukdamas, kol tas pasakys ko nori.

Jurgis, nežinodamas kaip ten kas einasi, žiūrėjo tai į sudžlą, tai į advokatą. “Ar tamista neturi nē vieno, kas užstatytų kauciją?” paklausė sudžia, o raštininkas, kuris stovėjo šale Jurgio, paaiškino, ką tas reiškia. Musiškis tik galva papurtė ir pirmiau, negu galėjo suprasti, kas atsitiko, policistai jau vėl jį vėdė šalin. Jie nuvedė jį į kambarį, kur ir kiti kaliniai laukė ir čia jis išbuvo

tol, kol teismas užsibaigė, o tada jam vėl teko važiuoti policijos vežime ant aštraus šalčio į pavieta kalėjimą, kuris yra šiaurinėje miesto dalyje, apie devynias ar dešimtį mylių nuo "stockyardų."

Čia jie iškrėtė Jurgį, paliko jam vien pinigus, kurių jis turėjo viso penkioliką centų. Paskui nuvedė į kambarį ir liepė nusiengti, kad galėtų eiti į maudyklę, į kurią reikdavo eiti pro duris kitų kalinių. Tiems budavo didelis atsitikimas, kasdiena pažvelgti į naujus pribuvusius, o kad tie eidavo visiškai nuogi, taigi nuo seniau sėdintieji nusibovydavo krėsdami juokus ir darydami visokius patėmijimus. Jurgiui paliepė ilgiau būti maudynėje negu kitiems, pasitikėdami tokiu budu daugiau prašalinti iš jo odos įsiėdusių fosfatų ir kitų rugščių. Ten telpa du kaliniai į kiekvieną kambarėlį, bet tą dieną Jurgis buvo tik vienas.

Kambarėliai ėjo eilėmis ir durys įeidavo nuo galerijų. Jurgio kambarėlis buvo penkių pėdų pločio ir septynių pėdų ilgio, su akmeninėmis grindimis ir storu, mediniu suolu, įmurytu į sieną. Šviesa įeidavo iš kiemo per mažytį langelį ties lubomis. Vienašone buvo pritaisyta dvi stipri lenti, su šiaudų šienikais ir žilomis užklodėmis, kurios menkai skalbiamos, kietos buvo kaip iš odos, o be to, pilna buvo blusių, blakių ir utėlių. Jurgis, pakėlęs šieniką, pamatė visą eilę bambatierių, kurie skubiai puolėsi bėgti į visas puses, matomai teip-pat labai nusigandę, kaip ir Jurgis.

Čia atnešė jam teip-pat užtaisyto maisto ir dar puodelį viralo. Kitiems kaliniams atnešdavo maistą iš restauracijų, bet Jurgis neturėjo pinigų. Kiti turėdavo knygas skaityti ir kazyras, smagiau laiką praleisti, teip-pat ir žvakes, kad naktimis galėtų žiburį turėti, bet Jurgis buvo vienu vieną tamsoje ir tylumoje. Jis vėl negalėjo užmigti: tokios pat pašėlusios mintys traukė viena po kitos ir vargino jį tarsi kas botagais butų pliekęs per nuogus pečius. Užstojus nakčiai, jis vaikščiojo po kambarėlį, kaip laukinis žvėris, laužantis savo dantis į klėtkos štangas. Porą kartų, įširdęs, jis metėsi ant sienų, daužydamas jas su kumsčiomis, bet tik apsidaužė ir nusigrendė rankas, nes sienos buvo šaltos, beširdės, kaip ir žmonės, kurie jas įtaisė.

Toliau kur ten bažnyčios bokšte, varpas skambino valandas vieną po kitos. Atėjus vidurnakčiui, Jurgis gulėjo ant grindų susiėmęs galvą rankomis. Išmušus dvyliką, vietoje, kad nutilti, var-

pas pradėjo greitai skambinti. Jurgis pakėlė galvą; ką tas galėtų reikšti — ugnis? Dieve! na, o kad teip ugnis prasidėtų kalėjime! Bet jis patēmijo, kad varpai skambino kokią tai melodiją; yvairūs varpai skambino sutartinais. Ir rodėsi, kad jie budino miestą; aplink, arti ir toli, buvo girdėti varpų skambėjimas visokiais balsais; kokią minutą Jurgis gulėjo, stebėdamasi, kas tai galėtų būti, kaip ant syk jis suprato visų tų skambėjimų priežastį — tai buvo kučia!

Tai kučia — jis buvo visiškai apie tai užmiršęs! Kaip vandeniui išplėšus pylimą, teip nauji atminimai ir nauji gailėsčiai pasipylė į jo atmintį. Tolimoj Lietuvoj jie iškilmingai apvaikščioja Kalėdas; ir jam kiti pergyventi atsitikimai rodėsi, kaip kad būtų vos vakar įvykę — save patį matė jis mažu vaiku, drauge su savo dingusiuoju broliu ir mirusiuoju tėvu, bazužėje tarp didelių, tamsių girių, kur snigo per visą dieną ir naktį ir atskyrė juos nuo visos pasaulės. Net gyvenant Packingtown'e, jie neužmiršdavo Kalėdų ir džiaugsmo spindulys, nors ant valandėlės pertraukdavo tą jų nuolatinį besirupinimą. Praėjusiais metais kučios vakare ir visą pirmą Kalėdų dieną Jurgis dirbo skerdimo skyriuje, o Ona prie apvyniojimo kumpių, bet visgi, parėję namon, galėjo išsivesti vaikus pasivaikščioti ir apžiūrėti, pardavinyčių langus, papuošimus su eglaitėmis ir visokiais elektriškais žiburiais. Viename lange buvo gyvos žąsys, kitame visoki pastebėtinais iš cukraus išdirbti daiktai, rausvos ir baltos lazdos, su kuriomis ir milžinai galėtų pasiramščiuoti ir pyragai su padirbtais iš cukraus aniuolėliais; trečiame vėl geltoni, riebus kalakutai, visai padabinti, teipgi zuikiai ir kabančios voverės; kitame vėl visoki žaislai: puikiai parėdytos lėlės, dailiai garbiniuoti avinėliai, bubinai, kareiviai ir tt. Bet ir jie neapsiėjo, kad ką nors kalėdoms nepasirupinti. Pastaruoju laiku, jie išėję prieš Kalėdas, parsinešė pilną ragazėlę prisipirkę visko; ten buvo ir kulšis kiaulienos išsikepti, ir kopustų, teipgi ir ruginės duonos, pora pirštinaičių Onai ir guminė lėlė, kuri, suspausta, spiegdavo ir nedidelis, žalias gausos ragas, pilnas cukrelių, o tąjį paskutinįjį pakabinus, vaikai, besilaizydami žiurėjo.

Net pusė metų dešrų mašinų ir mėšlų dirbtuvėj neįstengė išnaikinti juose minties apie Kalėdas: Jurgiui, tarytum, gerklėje

kas atsistojo, atsiminus, kaip tą pačią naktį, kada Ona neparėjo namon, teta Elzbieta, pasivėdėjusi į šalį, parodė jam seną paveikslėlį, kurį jai pasisekė tuloje pardavynėj nupirkti už tris centus; tai buvo gerokai parudęs ir apdulkėjęs, bet atspaustas aiškioimis, dailiomis spalvomis, perstatęs aniuolų pavidalus ir balandį. Ji stropiai nušluostė visus musių pridirbtus taškelius ir ketino pastatyti tą Kalėdose, kad vaikai turėtų kuomi pasidžiaugti. Atsiminus tą, jam labai graudu pasidarė ir Jurgis pradėjo verkti: namiškiai Kalėdoms turės tik skurdą ir nusiminimą, kuomet jis sėdi kalėjime, Ona serga, namai visiškai apleisti. O, tai teip skaudu! Bent kad nors jį paliktų vieną sau ramiai; po to, kaip jį uždarė kalėjime, kam jie dar teip skambina jam į ausis dėl Kalėdų!

Bet ne, jie varpais skambino visai ne jam, jie rengdami Kalėdas, visai ne apie jį manė, jis niekam nerupėjo. Jis nieko ne svėrė, numestas buvo į šalį kaip kokia šiukšlė, kaip kokio nusi-baigusiojo gyvulio lavonas. Tai buvo labai baisu, baisu! Jo pati dabar gal jau miršta, jo kudikis gal neturi ką pavalgyti, jų visa šeimyna gal baigia šalti, o tuomi tarpu jie skambina sau Kalėdoms! O, tai šlykštus pasityčiojimas, tas tariamasis jo nubaudimas! Jie patalpino jį, kur sniegas negali plakti jam į akis, kur šaltis negali perimti jį iki kaulų; jie atneša jam pavalgyti ir atsigerti — kodėl gi, dėl Dievo malonės, jeigu jau turi jį nubauti, jie nepatalpino jo šeimyną į kalėjimą, o jį kodėl nepaliko lauke; kodėl jie nerado geresnio budo nubauti jį, negu paliekant trejatą silpnų moterų ir šešiatą apleistų vaikų stipti nuo šalčio ir mirti badu.

Tai buvo jų įstatymai, jų teisingumas! Jurgis stovėjo išsitiesęs, drebėdamas iš užsidegimo, kumsčias sugniaužęs, rankas iškėlęs, jo visa širdis degė neapykanta ir pagieža. Dešimtys tūkstančių prakeiksmų jiems ir jų įstatymams! Jų teisingumas — tai melas, bjaurus, gyvuliškas melas! Tai tik klasta, bjaurus pasityčiojimas! Čia niekur nerasi teisingumo, nerasi teisybės — vien tik pajiegumas, tai tik terionija! Jie sutrempė jį po savo kojomis, suėdė visą jo gyvenimą; jie užmušė jo gyvenimą; jie užmušė jo pasenusį tėvą, jie sunaikino jo pačią, jie prislogino ir įbaugino visą jo šeimyną, o dabar jau jie apsidirbo ir su juomi, jiems

jo daugiau jau nereikia, o kadangi jis bandė juos stabdyti, stoti jiems ant kelio, tai ve ką jie su juomi padarė! Jie patalpino jį už geležinių štangų, kaip kad jis būtų laukinis žvėris be proto ir jausmų, be tiesų, be meilės, be pajautimų. Ne, ir su gyvuliu jie būtų teip nepasielgę, kaip jie pasielgė su juomi! Ar nors vienas sveiku protu žmogus, sugavęs gyvą sutvėrimą guolyje, paliktų jo mažus vaikus nudvėsti tenai?

SKIRSNYS XVII.

Kitą rytą septintą valandą Jurgį išleido pasisemti vandenio ir išplauti savo kambarį; Jurgis atliko tą gana noriai, bet kiti stengdavosi, kiek galint, to išvengti, kol jų kambariai nebudavo teip priskretę, kad sargai turėdavo priversti juos išvalyti. Paskui jam atnėšė, kaip ir pirmiau, pusryčius, o po to leido tris valandas pasivaikščioti po ilgą kiemą apvestą aukšta murine siena ir visą apdengtą stikliniu stogu. Čia buvo susigrudę visi sėdintieji kalėjime. Viename kiemo šone buvo įtaisyta apsilankantiems vieta, atidalinta dviem dratų sietais, pėda atstumo vienas nuo kito, kad kesikalbant nebutų galima ką nors kaliniams paduoti. Čia Jurgis nerimasties pilnas, dabojo, bet niekas neatėjo jo pažiūrėti.

Veikiai sugrįžus į savo kambarį, sargas atidarė duris ir įleido kitą kalinį. Tai buvo linksmas sau ant pažiūros vyrukas, su rusvais usais ir mėlynomis akimis ir gana dailaus pavidalo. Jis linktelėjo Jurgiui galva, o sargui uždarius duris paskui jį, pradėjo darytis aplinkui, apžvalgydamas viską

“Na, bičiuli” — ištarė jis, jo akims vėl susidurus su Jurgio akimis — “geras rytas”

— “Geras rytas”, atsakė Jurgis

“Arakas tiks Kalėdoms, ei?” užklausė vėl

Jurgis linktelėjo galva

Naujasis pribūsis priėjo prie narų ir apžiūrėjo užkodus; pakėlė šieniką ir išleido jį iš rankų sušukęs: “Dėl Dievo, tai aršiausia, ką man teko matyti”.

Jis vėl dirstelėjo į Jurgį. “Išrodo, kaip ir niekas būtų nemiegojęs praeitą naktį. Šitie tau nedavė, ei?”

— “Praėjusiąją naktį nenorėjau miego”, — atsakė Jurgis
“Kada tamista atėjai į čia?”

— “Vakar.”

Tas vėl apsidairė aplinkui ir sutraukė nosį. “Čia pragariškai dvokia”, — patėmijo jis veikiai. “Kas tai butų tokio?”

— “Tai aš”, — atsakė Jurgis.

“Tamista?”

— “Teip, aš”.

“Ar jie neliepė tamistai išsiprausti?”

— “Teip, bet šito negalima išprausti.”

“Kasgi tai tokio?”

— “Mėšlinyčios dvokas.”

“Mėšlinyčios! Po paibelijų! Kas tamista tokis?”

— “Aš dirbu “stockyarduose” — bent dirbau iki anai dienai. Tai mano drapanose.”

“Tai naujas dalykas man” — patėmijo pribuišis. “O man ro-dėsi, kad man jau su viskuomi teko susidurti. Už ką patekai čia?”

— “Apmušiau mano prižiūrėtoją.”

“O — tai už tai. Ką jis tau padarė?”

— “Jis — blogai su manim pasielgė.”

“Suprantu. Tamista esi, kaip žmonės vadina, doras darbininkas!”

— “Kas tamista tokis?” — užklausė jo Jurgis.

“Aš?” — Ir jis nusijuokė. “Jie sako, kad aš esmi plaišytojas.”

— “Kas tai yra?” — užklausė Jurgis, gerai nesuprasdamas.

“Bankų spintų ir tolygių dalykų”, — atsakė jis.

— “O,” — ištarė Jurgis stebėdamasi ir akis išputęs žiurėdamas į jį su kokia tai baime. “Tai tamista įsilauži į jas — tamista — tamista —”

“Teip,” nusijuokė tas, “teip bent jie sako.”

Jis neišrodė daugiau per dvidešimtį dviejų ar trijų metų, bet Jurgis vėliau atsizinojo, kad jis turėjo jau tris dešimtis. Jis kalbėjo kaip apšviestas žmogus, kaip teip vadinamas “gentleman’as.”

— “Ar tai už tai čia tamista papuoliai?” — užklausė Jurgis.

“Ne,” — buvo atsakymas. “Aš čia esmi už nepriderantį pasielgimą. Jie įpyko, kad nieko prieš mane negalėjo surasti.”

“Kaip tamista vadini?” — klausė vyrukas, valandėlę patylėjęs. “Aš vadinuosi Duane — Jack Duane. Aš turiu daugiau kaip tuziną pravardžių, bet šitaja esmi žinomas tarp draugų.” Jis atsisėdo ant grindų, atrėmęs pečius į sieną ir pasėdęs kojas po savim, linksmi pradėjo pasakoti; veikiai jis jau buvo geruoju su Jurgiu: matomai jis buvo gerokai sviete apsitrynęs, praręs turėti pasisekimą ir nesididžiuodavo pakalbėti su paprastuoju darbo žmogumi. Jis ištraukė iš Jurgio viską apie jo gyvenimą— viską, be vieno dalyko, kurio šis nenorėjo minėti; paskui pradėjo pasakoti atsitikimus iš savo paties gyvenimo. O puikiai mokėjo įvykius apipasakoti. Kad jį uždarė į kalėjimą, tas, matomai, nė kiek jo linksmumui neužkenkė; jam jau pirmiau porą kartų teko atsėdėti, taigi dabar nusprendimą gana linksmi pasveikino. Juk perleidžiant laiką prie moterų ir vyno ir prie tokio sujudimo, kaip jo užsiėmime pasitaiko, tai tarpais ir labai gerai ramiai atsilsėti.

Žinoma, pribuvus naujam bendrakaliniui visas Jurgio gyvenimo budas kalėjime turėjo persikeisti. Jis jau negalėjo nusigrįžti į sieną ir raukytis, bet turėjo ką nors atsakyti, kada tas kalbėjo į jį; be to, jam Duane'o kalbėjimas patikdavo, nes tai buvo pirmutinis apšviestas žmogus, su koku jam kada nors teko pasikalbėti. Taigi nėra ko nė stebėtis, kad jis su žingeidumu klausydavo, kaip tas pasakodavo apie nuotikius vidurnakčiais, apie pavogimus, ištrukimus, apie puotas ir lėbavimus, apie mantą praleistą viena nakčia. Minėtasis vyrukas su paniekinimu žiurdavo į Jurgį, kaipo į dirbantį mulą; jis teip-pat atjautė svieto ne-teisingumą, bet vietoje, kad kęsti tą nuolankiai, jis smogė atgalios ir smogė su visa pajiega. Jis smogdavo atgal visados: tarp jo ir tarp draugijos buvo tikroji karė. Jis buvo apsukrus plėšikas, užsilaikęs plėšimu savo priešų, neturėjo nė baimės, nė gėdos. Jam ne visados pasisekdavo laimėti pergale, bet prakišus, jam ne-tekdavo visiškai prazuti, taigi ir nebudavo ko nusiminusiam buti.

Tuo laiku buvo geros širdies vyrukas — net rodėsi, kad ir per daug. Jis išpasakojo Jurgiui savo atsitikimus ne pirmoje dienoje, nė ne antroje, bet reikiant praleisti ilgas valandas, netu-

rint ką veikti, ir neturint apie ką daugiau kalbėti, kaip apie save. Jack Duane paėjo iš rytinių valstijų; tai buvo kolegiją lankęs vaikinai: jis buvo besimokinąs ant elektriškojo inžinieriaus. Tame jo tėvą patiko nelaimė vertelgystėje ir jis sau gyvastį atėmė; liko motina, jaunesnis brolis ir sesuo. Duane teipgi turėjo tulą išradimą; Jurgis negalėjo tų dalykų gerai suprasti, bet tai buvo kas tokio, prie telegrafavimo ir labai išnašus daiktas — jame buvo dideli pinigai, milijonai ant milijonų dolerių. Ir Duane'ui išvogė tą viską milžiniškoji kompanija, o jis, pradėjęs bylinėtis su jaja, prakišo visus savo pinigus. Tame laike kas ten iš pažįstamų pasakė jam, kaip išlaimėti arklių lenktynėse, ir jis bandė vėl įgyti turtą su kito žmogaus pinigais, bet turėjo bėgti, o kiti dalykai tai buvo tik išėiga to. Jurgis užklausė, kaip jis priėjo iki laužymui spintų bankose ir kitur, nes jam tas rodėsi baisiu ir pamislyti apie tokį užsiėmimą. Tas paaiškino, kad žmogus, su kuriuomi jis susitiko, su kuriuomi buvo tame pačiame kambaryje uždarytas jį pamokino. Ar jam niekados neužėina noras atsizinti apie savo namiškus. užklausė vėl Jurgis. Kaip kada, atsakė tas, bet nelabai tankiai — neleidžiąs to į savo galvą. Mislis apie tai, nė kiek dalykų nepagerins. Musiškė yra tai tokia pasaulė, kurioje žmogus negali turėti jokių dalykų su šėimyna; anksčiau ar vėliau Jurgis ir pats tą pamatysiąs ir liausiąs dirbti kitiems, o besirupinsiąs vien savim.

Jurgis buvo nuoširdus ir atviras, taigi ir jo bendrakalinis buvo atviras su juomi kaip su kudikiu; jam teipgi labai smagu buvo pasakoti apie visokius nuotikius, matant kaip Jurgis stebėjosi iš to, matė, kaip jis dar mažai išmano apie prietikius šioj šalyje, Duane visai nė nebandė užslėpti vardus ir vietas — jis išpasakojo savo visus pasekmingus, ir nepasekmingus atsitikimus, įsimylėjimus ir savo tužbą. Teipgi jis supažindino Jurgį su daugeliu kitų kalinių, kurių kone pusės jis žinojo vardus ir pravardes. Tiejie jau buvo ir Jurgiui davę vardą: jie jį vadindavo "Pašvinkėliu." Tai buvo priklaus dalykas, bet jie visai tuomi nenorėjo jį įžeisti, taigi ir Jurgis, šypsodamasi klausydavo, išgirdęs save naujuoju vardu vadinant.

Minėtasis kalėjimas buvo tai tikroji Nojaus arka miesto pikadarių: ten buvo žmogžudžių, apiplėšiančių žmones ant viešų ke-

liū, vagių, apgavikū, dirbėjų netikrū pinigū, padirbėjų svetimū parašū ir visokiū dokumentū, apsivedusių su kelioms moterims, mažesniūjų vagiliū pardavinčiose ar kišeninių, apgaudinėtojų kazyruojant, pristatinėtojų merginū į paleistuvystės namus, peštukū, elgėtū, valkatū ir girtuokliū; ten buvo juodū ir baltū, senū ir jaunū, amerikōnū ir painančių kone iš visū šaliū, kur tik saulė šviečia. Ten buvo užkietėję kriminalistai ir nekalti žmonės, kurie, budami neturtingais, reikalui parėjus, neturėjo tokiū, kurie už juos kauciją užstatytū; seni vyrai ir priaugliai vaikinai. Jie visi plaukė iš tos pat puliuojančios voties draugijoje. Bjauru buvo žiūrėti į juos, priklu darėsi pradėjus kalbėti su jais. Visą gyvastį jų apėmė puvimas ir smirdėsis — meilė buvo žvėriškumu, džiaugsmas buvo žabangais, o Dievas buvo tiktai prakeikimu. Paleisti, jie goglinėjo po kiemą ir Jurgis klausėsi, ką jie kalba. Jis buvo nežinėlis, jie buvo prityrę; jie buvo visur buvę ir visko bandę. Jie galėjo papasakoti pasibjaurėtinas pasakas, parodyti gilesnius dalykus mieste, kuriame teisingumas ir garbė, moterų kunai ir vyrų širdis išstatyti pardavimui turgavietėse, o žmogiškieji tvariniai raičiojasi, pešasi ir metasi viens ant kito, kaip vilkai duobėje; kuriame gošlumas su pasiutišku smarkumu platino liepsną, kuriai kuras buvo žmonės, o žmonija kas kart labjaus ištvirkesnė, eina niekyn ir voliojasi savo pačios sugedime. Tarp tokiū apyvostovū, panašiū laukinių žvėriū riejimuisi, tiejie žmonės užgimė be jų pritarimo ir noro, jie dalyvauja jose, nes ir ką jie gali daugiau daryti; jeigu jie radosi kalėjime, tas juos nė kiek nepazemina, nes likimas niekados jiems prilankus nebuvo, metant likimo kaulelius, kita pusė visados turėdavo užtaisiusi. Jie buvo sukčiai ir vagys centū ir dešimtukū, taigi juos sugavo ir prašalino iš kelio sukčiai ir vagys milijonū doleriū.

Daug kartū Jurgis bandydavo visai neklausyti. Jie įbaugydavo jį tokiais aštriais pasityčiojimais; visą laiką jo širdis budavo toli, kur jo mylimieji jį šaukdavo. Tarpais, nepaisant tokiū pasikalbėjimų, jis mintimis persikeldavo toli ir tąsyk ašaros pasirodydavo jo akyse, veikiai vienog išbudindavo iš to jo sėbrū pasityčiojimai ir išjuokimai.

Tokioje draugijoje Jurgis perleido visą savaitę ir bėgyje viso to laiko nė žodžio negavo iš namū. Vieną iš savo penkiolikos

centų jis užmokėjo už krasos korčiukę ir vienas iš kalinių parašė laiškėlį jo šeimynai, pranešdamas jiems, kur jis yra ir kada bus teisme byla. Vienog jokio atsakymo ant to nesulaukė ir dieną prieš pat Naujus Metus Jurgis atsisveikino su Jack Duane'u. Tas įdavė jam savo adresą, arba, geriau sakant, savo sugulovės adresą ir įgraudino Jurgį butinai pas jį atsilankyti. "Gal kada nors aš galėsiu padėti tamistai iš skylės išsiristi" — pasakė jis ir pridurė, kad jam labai gaila netekti Jurgio. Vėl policijos vežime jį nuvežė į sudžios Callahan'o teismo ruimą.

Vienas dalykas, kurį jis tuojuo pastebėjo vos įėjęs į ruimą, buvo teta Elzbieta su Katriute; išrodė nublankusios ir nusigančiusios, sėdėdamos toli užpakalyje. Jo širdis pradėjo plakti, bet jis neišdrįso pamoti jas, o Elzbieta teipgi. Jį pasodino kalinių užtvaroje, taigi sėdėjo tenai žiurėdamas į juodvi, kankindamasi ir nežinodamas ką bepradėti. Jis matė, kad Onos nebuvo drauge ir jautė, kad tame kas nors turi būti. Praėjo apie pusę valandos tarp tokių neramių minčių, kaip jis greitai išsitiesė ir kraujas mušėsi jam į galvą. Įėjo tulas žmogus — Jurgis negalėjo matyti, kaip jis išrodo, nes visas buvo apraišiotas, bet jis ant viso ko pažino tą storą ypatą. Tai buvo Connor'as! Jurgis visas pradėjo drebėti ir visas pasidavė pirmyn, tarytum norėdamas šokti. Bet tuojuo pajuto, kaip jį stipriai kas tvėrė už apikaklės ir išgirdo balną užpakalyje savęs: "Sėdėk, — vaike!"

Jis apsimalšino, bet akių nenuleido nuo savo priešo. Tas buvo dar gyvas ir tai buvo iš dalies didelis apsilimas, bet visgi jam buvo smagu matyti jį taip aplipinėtą ir apraišiotą. Jis ir kompanijos advokatas, kuris drauge su juomi buvo įėję, atsisėdo sudžios perskiroje; veikiai raštininkas pašaukė Jurgį vardu ir pravardė ir policistas patraukė jį atsistoti, ir nuvedė prie pertvaros, laikydamas stipriai už rankos, kad jis vėl nesipultų ant perdėtinio.

Jurgis klausė, tam užėmus liudininko vietą; jis prisiekė ir pradėjo savo pasaką. Kalinio patį dirbus skyriuje netoli jo, ir tapus atstatyta iš darbo už begėdišką pasielgimą su juom. Pusė valandos vėliau anas žmogus smarkiai užpuolęs ant jo, parmušė ir kone suvisai užsmaugė. Jis atsigabenęs liudininkus —

"Gali būti, kad jų ir nereikės" — patėmijo sudžia ir atsikrei-

pē Jurgio link. “Ar Tamista prisipažįsti, kad užpuolei skundėją?” — užklausė.

— “Jį?” — klausė Jurgis, rodydamas į perdėtinį.

“Teip,” — atsakė sudžia.

— “Aš jam sudaviau, tamista,” — atsiliepė Jurgis.

“Sakyk “jusų mylista,”” paliepė policistas, stipriai suspaudamas ranką.

— “Jusų mylista” — ištarė Jurgis nuolankiai.

“Ar buvai suareštuotas kada nors pirmiau.”

— “Ne, jusų mylista.”

“O ką tamista turi nuo savęs pasakyti?”

Jurgis vilkino. Ką jis galėjo pasakyti? Į pustrėčių metų jis pramoko angliškai susikalbėti gyvenimo reikaluose ar darbe, bet ten nevartojami žodžiai, kuriais būtų galima paaiškinti, kad kas tenai baugindavo jo pačią ir ją suviliojo. Jis bandė kartą ar du mikčiodamas ir stapčiodamas ir tuomi labai įkirėjo sudžiai, kuris žiopčiojo ir raukėsi jausdamas prikly mėšlynės dvoką. Galiaus kalinys davė suprasti, kad jam sunku yra angliškai kalbėti ir tuoj pamotas, priėjo artyn jaunas vyriškis su suteptais ir suraitytais usais, liepdamas Jurgiui kalbėti kokioje kalboje jis tiktai norįs.

Jurgis pradėjo; manydamas, kad jam duos laiko. Jis ėmė aiškinti, kaip perdėtinis, pasinaudodamas, kad jo pati ten dirbo, lysdavo prie jos ir gazdindavo, kad ji neteksianti vietos. Išvertus tulkui tuos jojo žodžius, sudžia, kuris turėjo ir daugiau bylų perkratinėti, o jo automobilius laukė, važiuoti į tulą vietą, paskirtame laike, pertraukė, patėmydamas: “O, aš suprantu! Jeigu jis meilinosi prie tamistos pačios, kodėl ji nepasiskundė superintendentui, arba kodėl darbą nepametė?”

Jurgis trypė, nes jautė, kad jam viską sumaišė; jis pradėjo aiškinti, kad jie labai vargingai gyvena, kad darbą sunku gauti —

“Aš suprantu,” — atsakė sudžia, Callahan, taigi vietoje to, tu bandei jį sumušti.” Apsisukęs prie skundėjo, užklausė: “Ar yra nors kiek teisybės tame pasakojime, tamista Connor?”

— “Nė krislelio, jusų mylista” — atsakė perdėtinis. “Labai nesmagu — jie pasakoja tokias istorijas kiekvienu kartu, kada tiktai parsieina moteriškę iš darbo atstatyti —”

“Teip, aš žinau,” — atsakė sudžia. “Man tenka girdėti jas

gana tankiai. Vyras, kaip matyt, pavoliojo tamistą visai nesigailėdamas. Trisdešimtį dienų ir lėšos. Kitą bylą!”

Jurgis klausė, nežinodamas kas daryti. Tiktai, kada policistas apsuko jį ir vedė šalin, jis suprato, kad nuosprendis išduotas. Jis piktai apsidairė aplinkui. “Trisdešimts dienų” — ištarė jis, sunkiai kvėpuodamas ir smarkiai apsisuko prie sudžios. “Ką mano šeimyna darys?” — sušuko jis smarkiai. “Aš turiu pačią ir kudikį, o jie neturi pinigų — o, Dieve, jie numirs iš bado!”

“Tamista butum gerai padaręs, pamislįjęs apie juos pirmiau negu užpuolei ant žmogaus” — ištarė sudžia sausai ir nusikreipė, pažiūrėti, koks ten kitas kalinys privestas

Jurgis dar norėjo ką tai sakyti, bet policistas, tvėręs už apikaklės, teip tąją susuko, kad Jurgį prismaugė, o antras policistas teipgi skubinosi artyn, matomai norėdamas padėti apmalšyti, taigi Jurgis tykiausiai ėjo, kur jį vedė. Išeinant iš kambario, jis matė kaip Elzbieta su Katriute pakilo ir žiūrėjo į jį nusigandusios; jis nė nebandė prie jų prieiti, o kaip policistas dar antru kartu susuko jo apikaklę, jis tik galvą nulenkė ir ėjo visai nuolankiai. Jį įmetė į ankštą kambarėlį, kur ir daugiau kalinių laukė, o užsibaičius teismui, juos visus sukimšo į kalėjimo vežimą, vadinamą “Juodoji Marė” ir nuvezė.

Šiuom kartu Jurgį nugabeno į “Pataisos namus,” nedidelį kalėjimą, kur Cook pavieta prasikaltėliai savo bausmes atsėdėdavo. Tai buvo dar labiau apleistas ir užkimštas, negu tas, kur Jurgis pirma sėdėjo; čia buvo sugabenta daugelis mažesniųjų prasikaltėlių iš ano kalėjimo, kaip: mažesniejie vagiliai, apgaudinėtojai, peštukai ir valkatos. Kitą kalinį jam paskirtame kambarėlyje Jurgis rado tulą italijoną, kuris, pardavinėdamas vaisius ant stumdomojo vežimėlio, nenorėjo duoti kyšio policistui, taigi tas jį suėmė, buk užtai, kad italijonas perdidelį lenktinį peilį nešiojosi; kadangi tas visai negalėjo angliškai kalbėti, tai mūsų pažįstamasis labai džiaugėsi, kada tąjį išleido. Į išleistojo vietą įsodino norvegą jureivį, kuris, besipešdamas girtas, net pusės ausies neteko. Jis pasirodė labai bjauraus budo, labai keikdavo Jurgį, kad šis, aukščiau gulėdamas, labai vartosi, tai ant jo, žemiau gulintio, bambatieriai pulkais krintą. Butų visai negalima buti vie-

name kambaryje su tokiu laukiniu gyvuliu, bet gerai, kad ištisą dieną jie turėdavo ant kiemo akmenis daužyti.

Dešimtį dienų iš jam paskirtųjų trijų dešimčių Jurgis perleido, neturėdamas jokio gando nuo namiškių; po to vieną dieną, atėjęs sargas, pranešė, kad ten kas atsilankė ir nori jį matyti. Jis visas nublanko ir kojos keliuose teip silpnos pasidarė, kad vos galėjo iš kambario išeiti.

Sargas vedė jį koritorium ir žemyn trepais į apsilankančiųjų kambarį. Per grątas Jurgis matė ką tokį sėdint kedėje; jam įėjus į ruimą, toji ypata pakilo ir jis pamatė, kad tai buvo Stanislovėlis. Pamatęs vieną iš namiškių, didysis vyras vos galėjo susilaukyti: viena ranka turėjo laikytis už kedės, o kitą prisidėjo prie kaktos, lyg norėdamas miglas praskleisti. “Na?” — užklausė jis silpnai.

Stanislovėlis teip-pat visas drebėjo ir buvo teip nusigandęs, kad vos galėjo, kalbėti. “Jie — jie atsiuntė mane pasakyti tau—” ištarė jis, lyg ir ką rydamas.

“Nagi?” atkartoją Jurgis.

Pamatęs, kad vaikas žvalgosi į sargą, Jurgis riktelėjo aštriai. “Nežiurėk tu jo! Kaip jiems einasi?”

— “Ona labai serga” — pradėjo Stanislovėlis, “ir mes beveik neturime ką valgyti. Mes nežinome ką pradėti; mes manėme, kad tu galėsi mums padėti.”

Jurgis labiau suspaudė kedę; prakaitas dideliais lašais pasirodė ant jo kaktos, o rankos drebėjo. “Aš — negaliu — nieko jums pagelbėti” — atsakė.

“Ona ištisą dieną guli savo ruime” — tęsė vaikas toliau vos kvapą atgaudamas. “Ji visai nieko nevalgo ir visą laiką vis verkia. Ji nesako, kas jai yra ir visai nenori į darbą eiti. Seniau buvo žmogus randos už namus — jis toks buvo piktas. Praėjusią savaitę jis vėl atėjo — jis sakė, išmėtysiąs mus iš namų. O Marė vėl —” Gaikščiojimas nedavė Stanislovėliui kalbėti ir jis apsistojo.

“Kasgi yra Marei?” — šuktelėjo Jurgis.

— “Ji įsikirto ranką!” — pasakė vaikas. “Ji įsikirto labai bjauriai dabar, aršiau, negu pirmiau. Ji negali dirbti ir visa ranka pažaliavo ir kompanijos daktaras sako, gal reikės — gal reikės jai

ranką nupjauti. Marė nuolatos verkia — jos pinigai beveik išsibaigė ir mės negalime užmokėti randą ir nuošimčius už namus; mės teipgi anglių neturime ir visai nieko valgyti, o žmogus pardavynėj — jis sako —”

Vaikas vėl sustojo, pradėjo mikčioti. “Pasakok!” = ištārė Jurgis piktai — “Pasakok!”

— “Gerai — gerai” — gaikščiodamas atsiliepė Stanislovėlis. “Teip šalta — teip dabar vis šalta. Praeitą nedėdienį vėl prisnigo — daug, labai daug — ir aš negalėjau — negalėjau į darbą nueiti.”

“O, Dieve!” — pusiau suriko Jurgis ir žengė artyn prie vaiko. Jiedu seniai nekentė viens kito dėl sniego — nuo baisaus ryto, kaip vaikas nušalo pirštus, o Jurgis turėdavo jį apmušti ir į darbą išvyti. Dabar jis, sugniaužęs kumsčias, žiurėjo, tarytum norėdamas per grotas įsilaužti: “Tu latre” — riktėlėjo — “tu visai nebandei eiti!”

— “Aš bandžiau — aš bandžiau!” — verkdamas, teisinosi Stanislovėlis ir pasitraukė toliau nuo grotų iš baimės. “Aš bandžiau visą dieną — dvi dieni. Mama buvo su manim ir ji teipgi negalėjo nueiti. Mės visai negalėjome eiti, teip daug buvo sniego. Ir nieko valgyti mės neturėjome ir, o, teip buvo šalta! Aš bandžiau, o paskui trečią dieną Ona ėjo su manim —”

“Ona!”

— “Teip. Ji teipgi bandė į darbą nueiti. Ji turėjo. Mės visi badą kenčiame. Bet ji neteko savo vietos —”

Jurgis net susvyravo, tarytum apsvaigo ir išsiziojo. “Ji nuėjo atgal į tąją vietą?” — sušuko.

— “Ji bandė” — atsakė Stanislovėlis, žiurėdamas į jį, akis išpušęs ir nežinodamas, kas yra. “Kodėl ne, Jurgi?”

Jis sunkiai kvėpavo, galiausiai pratarė: “pasakok toliau.”

— “Aš nuėjau su ja” — tęsė vaikas — “bet Hendersonytė nenorėjo ją atgal priimti. Connor’as pamatė, ir jis pradėjo ją keikti. Jis dar vis buvo apraišiotas — už ką tu jį sumušei, Jurgi?” (Vaikas žinojo, kad ten slepiasi tame atsitikime kokis dalykas, bet jis nieko neatsizinojo).

Jurgis visai negalėjo kalbėti; jis tik žiurėjo, akis išvertęs. “Ji bandė kitur darbo jieškoti” — tęsė vaikas, — “bet ji teip silp-

na, kad negali išlaikyti. Ir mano perdėtinis nepriėmė mane atgal — Ona sako, kad jis pažįsta Connor'ą ir ta tai ėsanti priežastis; jie visi dabar ant mūsų įpykę. Taigi aš turėjau vaziuoti didmiestini ir pardavinėti laikraščius drauge su kitais vaikais ir Katriute.”

“Katriute!”

— “Teip, ji pardavinėja laikraščius teipgi. Jai geriausiai sekasi, nes tai mergaitė. Tik kad teip labai šalta — labai baisu naktį, namon pargrįžti, Jurgi! Kaip kada jie visai negali namon pareiti — aš bandysiu surasti juos šią naktį ir pramigti ten kur ir jie, dabar jau teip vėlu, o namon dar teip toli. Aš šiandien turėjau pėksčias eiti, aš nežinojau, kur tai yra — aš nė nežinau kaip namon pareisi. Tik mama sakė, kad aš turiu ateiti, nes tu norėsi žinoti ir gal buti, kas nors pagelbės tavo šeimynai, kada jie pasodino į kalėjimą, kad tu negali dirbti. Aš visą dieną ėjau, norėdamas dasigauti čia. — Aš tik riekutę duonos gavau pusryčiams šiandieną, Jurgi. Mama teipgi darbo neturi, kadangi dešrų skyrius uždarytas; ji eina, elgėtaudama su ragazėle nuo durių prie durių ir žmonės duoda jai maisto. Tiktai vakar ji visai mažai pėrsinešė; jai rankoms buvo per šalta ir šį rytą ji verkė —”

Teip Stanislovėlis pasakojo, gaikščiodamas, o Jurgis stovėjo stipriai besilaikydamosi stalo, neištarė nė žodžio, nes jam rodėsi, kad jo galva pliū; jis jautėsi lyg, kad kas krautų vieną sunkų daiktą po kito ant jo, norėtų gyvasti iš jo išspausti. Jis spyrėsi ir ėmėsi su savim — teip, kaip baisiam slogučiu užgulus, kada žmogus bjauriai kenčia, o negali nė rankos pakelti, nė šuktelėti, tik jaučia, kad jis gali iš proto išeiti, kad jo smegenys kaip ir liepinoje —

Jam rodėsi, kad dar vienas dalykas daugiau ir jam jau galas pareis. Stanislovėlis apsistojo. “Ar tu negali mums pagelbėti?” — užklausė jis bailiai.

Jurgis pakratė galvą.

— “Ar jie nieko tau čia neduoda?”

Vėl galvą pakartė.

— “Kada tu išėisi?”

“Dar trys savaitės” — atsakė Jurgis.

Vaikas apsidairē aplinkui, nežinodamas ką pradėti. “Tai jau reikės ir eiti” — ištarē galiaus.

Jurgis linktėlėjo galvą. Bet, veikiai atsiminęs, įkišo ranką į kišenių, ir ištraukē ją, kratydamas. “Ve” — ištarē jis, duodamas vaikui visą keturioliką centų. “Nunešk šituos jiems.”

Stanislovėlis pasiēmē juos ir dar valandėlę palaukęs leidosi prie durių. “Sudiev, Jurgi” — ištarē atsisveikindamas ir šis patēmijo, kad vaikas, eidamas, labai silpnai laikosi ant kojų.

Dar porą minutų Jurgis stovėjo, laikydamasi stalo, svyrudamas iš sujudimo; pajutęs, kad sargas pajudino jį į petį, taigi apsisuko ir nuėjo prie kitų daužyti akmenis.

SKIRSNYS XVIII.

Jurgis iš “Pataisos namų” ne teip greit išėjo, kaip tikėjosi. Be jo bausmės, ant jo tapo užkrauta teismo lėšos: mat jis turėjo užmokėti visus tuos iškasčius, koki pasidarē jį į kalėjimą įsodinant ir už tuos parsiejo atsėdėti po dieną už kiekvieną pusę dolerio. Niekas nepasirupino jam apie tai pasakyti, tik kada jis suskaitė visas jam paskirtas dienas, laukē pabaigos su neišpasakytu nekantrumu, ir kada jau atėjo valanda, kada jam rodēsi jį turētų išleisti, jis pamatē, kad kaip pirmiau, teip ir dabar jį, drauge su kitais, nuvarē prie akmenų kruvos ir juokēsi iš jo, kad jis bandē protestuoti. Tada jis pradėjo manyti, kad dienas negerai suskaitē, bet kaip praėjo ir kita diena, jis visai neteko vilties, o nežinodamas kas darosi, visiškai nusiminē, kaip vieną rytą po pusryčių, atėjęs sargas, pranešē jam, kad laikas pasibaigē galutinai, taigi jis nusivilko kalėjimo drabužius ir apsirėdē mėšlų smirdėjimu persiēmusioms drapanomis ir išgirdo, kaip kalėjimo durys barkštelėjo paskui jį.

Jis stovėjo ant trepų, nežinodamas, kur jis yra; jam sunku buvo įtikėti, kad tai būtų teisybė, — kad giedras dangus ties juom, o atvira gatvė priešais; kad jis yra laisvas žmogus. Bet veikiai pajuto šaltį per savo menkas drapanas, taigi greit leidosi eiti toliau.

Pirmiau buvo dikčiai prisnigta, o dabar buvo atlaidinys, smulkiai lynojo su šlapiu sniegu, o aštrus vėjas tuojaus perputē Jurgį

iki kaulų. Pasileidęs iš namų, “sudirbti” Connor’ą, visai ir nemanė pasiimti ploščių, taigi ir vežiojamas policijos vežimuose gero kai šaltį pajuto; jo drápanos buvo senos ir nunešiotos ir mažai šilumos duodavo. Dabar jam besivelkant, veikiai lytus jį permerkė perdēm; ant šalitakių buvo apie šeši coliai pažliugusio sniego ir Jurgis veikiai butų permirkęs kojas, jeigu jo čeverykuose ir nebutų buvę skylių.

Jurgis kalėjime gaudavo užtektinai pavalgyti, o darbas nebuvo dar toks bjaurus, kaip kiti, kokius jam teko turėti pribuvus Chicagon, bet visgi jis mažai sustiprėjo: baimė ir nuliudimas labai kankino jo protą ir jį visą labai suteriojo. Dabar jį perėmė drebulys ir jis susitraukė nuo lytaus, susikišo rankas į kišenius ir sutraukė pečius į kruvą. “Pataisymo namai” buvo priemiestyje; apielinkė tenai labai retai apgyventa, išrodė visai nesmagiai: iš vienos pusės buvo didelis kanalas miesto srutomis nubėgti, iš kitos gi, kaip vortinklis, eilės geležinkelio linijų, taigi vėjas turėjo kur smagiai pūsti.

Paėjęs tulą laiką Jurgis susitiko apdriskusį vaikėžą, kurį jis susistabdė: “Ei, vaikeli!”

Vaikisčias dirstelėjo viena akimi į jį — jis tuojaus matė, kad Jurgis “kalėjimo paukštis,” nes plaukai trumpai buvo nukirpti. “O ko tu nori?” — užklausė jis.

“Kuriuo keliu einate į “stockyardus?”

— “Męs neiname” — atsakė vaikėzas.

Jurgis stovėjo valandėlę, nežinodamas, ką jam sakyti. Pas-kui jis užklausė: “Bet aš norėjau paklausti, kuriuomi keliu reikia eiti tenai?”

— “Tai kodėl išsyk teip nesakei?” — buvo vaiko atsakymas ir jis parodė su ranka į šiaurvakarius, skersai geležinkelio linijas. “Tenai.”

“O kaip toli bus?” — vėl klausė Jurgis.

— “Aš nežinau” — atsakė vaikėzas. “Gal dvidešimts mylių, arba apie tiek.”

“Dvidešimts mylių!” — atkartėjo Jurgis ir nuliudimas pasirodė jo akyse. Jis turės tiek pėsčias eiti, nes jį iš kalėjimo išleido be cento kišeniuje.

Vienok kartą pradėjus eiti, jo kraujas apšilo nuo ėjimo ir jis

uzmiršo apie viską, savo mislių karštlīgēje. Visos tos baisios svajonēs, kurios jam iš galvos neišeidavo kalējime, dabar apēmē jo protą ant syk. Kančios beveik kone perėjo — jis atsizinos viską, — ir jis eidamas sugniauzē kumščias kišenuose. Ona — kudikis — namiškiai — namai — tuojau visą teisybę atsizinos apie visą ką! Ir jis ateina juos išgelbēti — jis vėl yra laisvas! Jo rankos niekuomi nesuvaržytos ir jis gali jiems pagelbēti, jis gali kovoti už juos prieš visą pasaulē.

Jis ējo teip kelias valandas ir tada pradėjo dairytis aplinkui. Rodēsi, kad jis visai išeina iš miesto. Gatvē pavirto į kaimo vieškelį, einant jam kur ten į vakarus; abiem pusēm buvo sniegu apkloti laukai. Po kiek laiko jis sutiko ukininką, vežantį vežimą šiaudų, ir tąjį susistabdē.

“Ar šituomi keliu galima prieiti “stockyardus?” — užklausē jo.

Ukininkas pasikasē paausį. “Aš nežinau, kur jie butų” — atsakē jis — “bet jie kur nors mieste, o tamista dabar eini visai nuo miesto.”

Jurgis žiurėjo į jį kaip apkvaitęs. “Man sakē, kad šituomi keliu reikia eiti.”

— “Kas tamistai teip pasakē?”

“Vaikas.”

— “Na, gal jis norėjo pasijuokti iš tamistos. Geriausiai, ką tamista gali padaryti, tai grįžk atgalios, o priėjęs miestą, pasiklauskie policisto. Aš tamistą pavėžyčiau, tik važiuoju gana toli ir vežimas sunkiai prikrautas.”

Jurgis apsisuko ir eidamas atgal paryčiu pamatē Chicagą. Toliau priėjo begalines eiles medinių bakužių, su mediniais šalitakiais, o kitur ir suvisai neišgrįstais takais, kur tankiai tekdavo įeiti į visai galias duobes, pilnas šlapio sniego. Kas keliatas skvėrų ējo geležinkelis, lygiai su šalitakiais ir čia neapsisaugojantiems visados budavo didelis pavojus; ilgi prekiniai traukiniai pyškėjo vieni paskui kitus ir Jurgiui tankiai reikėjo laukti, kol galėjo į kitą pusę pereiti ir tokiose valandose jis tiesiog degē nekantrumu. Tarpais traukiniai sustojo, ir ant gatvių prisirinko vežimų ir lauškiantį vežėjai plusdavosi tarp sevęs, ar slėpēsi nuo lytaus po liet-

sargiais, Jurgis žiurėjo ar negaus kur perlpti ar perlusti kur, nekartą lysdamas tiesiog į pavojų.

Jis perėjo ilgą tiltą per upę, užšalusią perdēm ir apklotą šlapiu sniegu. Net paupiuose nebuvo matyt balto sniego, nes lytus, kuris puolė, tai buvo tik atskiesti dumai, o ant Jurgio burnos ir rankų buvo matyti juodi ruožai. Paskui jis įėjo į dalį miesto, kur daugiau vertelgyste užsiėminiėjo ir čia gatvės išrodė juodų sрутų kanalais, kur arkliai slidinėjo ir teškino, moterys, arba vaikai bėgiojo skersai kaip išgąsdinti. Žmonės, kurie maišėsi čionai buvo labai užsiėmę, kaip skruzdėlės: visi skubinosi kuone uždusę, visai nesustodami, nežiurėjo ant ko nors, ar viens į kitą. Ant valkatos išrodęs svetimžemis, su peršlapusiomis drapanomis, sunykusiu veidu, nekantriomis akimis, eidamas greitai pro juos, jis teip-pat galėjo jaustis apvienėjusiu, teip-pat niekeno nepatėmytu ir paklydusiu, kaip kad jis būtų buvęs kur už tukstančio mylių tyruose.

Policistas parodė jam, į kurią pusę ir pasakė, kad turėsiąs eiti apie penkias mylias. Veikiai jis vėl įėjo į varguolių apgyventąją miesto dalį, kur daugiausia buvo tik karčiamos, mažos pardavynės ir tarpais aprukę, raudoni dirbtuvių murai, pardavynės anglių ir geležinkelių bėgiai. Jurgis pakėlė galvą aukštyn ir pradėjo nosia gaudyti kvapą ore, kaip nugazdintas gyvulys, besilenkdamas bando užuosti tolimąjį savo namų kvapą. Buvo jau pavakarė ir jis jautėsi labai alkanu, taigi į karčiamų iškabas, apie užkandžius stengėsi visai nė nežiurėti.

Antgalo jis pasiekė "stockyardus," kur juodi dumai verčiasi kaip iš vulkanų, o smirdėjimas ir gyvulių bliovimas lekia gana toli. Čia, patėmijęs prisikimšusį vagoną, iš nekantrumo negalėjo susilaikyti, taigi užšoko ir užlindo už kito žmogaus, tėmydamas, kad konduktorius nepamatytų. Į dešimtį minutų jis jau pasiekė gatvę arti savo namų.

Kone tekinas apibėgo pro kampa. Ten jau jo namai — ten jis veikiai apsistojo ir žiurėjo, išsiziojęs. Kas jų namams būtų pasidarę?

Jurgis du kartu apsidairė aplinkui kaip suklydęs; paskui pažiurėjo į namus šalia jų ir į kitus dar toliau — apsisukęs, apžiurėjo karčiamą ant kampo. Teip, tai ištikro buvo toji vieta — jis

nepaklydo. Bet namai — namai buvo visai kitokia spalva nu-
tepti!

Jis žengė kelis žingsnius arčiau. Teip, jie buvo šėmi, o da-
bar jau gelsvi! Apie langus buvo nudažyta raudonai, o dabar jau
žaliai! Visi namai naujai nudažyti! Kaip keistai dabar viskas
išrodo!

Jurgis priėjo dar arčiau, bet vis laikėsi kitoje gatvės pusėje.
Veikiai jį apėmė neišpasakoma baimė; jo keliai pradėjo drebėti,
o galvoje viskas maišėsi. Namai naujai nudažyti ir naujos len-
tos primuštos, kur buvo keliatas apipuvusių ir už kurias agentas
kelis kartus kabinosi prie jo, kodėl netaiso! Nauji skindeliai vie-
toje skylės stoge, kuri per šešis mėnesius jam vis rūpėjo, netu-
rint pinigų jį užtaisyti ir neturint laiko pačiam tą darbą atlikti,
o pradėjus lyti, tai netilpdavo į puodus, kuriuos po skylę pasta-
tydavo, taigi vanduo bėgdavo ant grindų ir apačioje tinkas pra-
dėjo gesti. Dabar gi viskas aptaisyta! Ir išmuštasis lange sti-
klas įdėtas! Ant langų baltos, dailios užtaisos!

Tame laike pryšakinės durys atsidarė. Jurgis stovėjo, jo kru-
tinė smarkiai kilnojosi, bandant kvapą atgauti. Vaikas išėjo iš
vidaus, bet jam visai nepažįstamas; tai buvo tokis, kokio jis nie-
kados savo namuose dar nematė.

Jurgis žiūrėjo į vaiką stebėdamasi. Tas nulipo trepeliais žė-
myn, švilpydamas ir spardydamas sniegą. Pasilenkęs pasiėmė
sniego gniužtę ir pradėjo spaudyti į grumulą. Paskui jis apsi-
dairė ir pamatė Jurgį akys į akis. Tai buvo labai nemalonus pa-
žiūrėjimas ir vaikui gal pasirodė, kad šis už tą sniego grumulą
teip į jį žiuri. Jurgiui einant iš lėto skersai gatvės prie jo, jis
greitai apsidairė aplinkui, tarytum žiurėdamas, kur galima grei-
čiau pabėgti, bet matomai pasirinko stovėti ant vietos.

Jurgis pasirinko ranka ant trepelių, nes jautėsi silpnas, bet
pataikė ištarti: “Ką — tu čia veiki?”

— “Eik sau!” — atsakė vaikas.

“Tu —” Jurgis vėl bandė kalbėti. “Ko tu nori čia?”

— “Aš?” — ištarė vaikas piktai. “Aš gyvenu čia.”

“Tu gyveni čia!” — pasakė Jurgis vos kvapą atgaudamas.
Jis visiškai nublanko ir dar stipriau nusitvėrė trepelių. “Tu gy-
veni čia! Tai kurgi mano šeimyna?”

Vaikas žiurėjo su nuosteba. “Tavo šeimyna?” — jis atkartojo.

Jurgis žengė prie jo artyn. “Aš — tai mano namai!” — šuktelėjo jis.

— “Eik šalin!” — pasakė vaikas; tuom laiku durys prasidarė ir jis šuktelėjo: “Ei, mama! Štai ve vyras, jis sako, kad jo šitie, namai.”

Stora airė, išėjusi ant trepelių, užklausė: “Kas tenai tokio?”

Jurgis paklausė jos. “Kur yra mano šeimyna?” — šaukė jis, žiauriai. “Aš palikau juos čionai! Tai mano šitie namai! Ką jūs darote mano namuose?”

Moteriškė žiurėjo į jį pusiau nusistebėjusi, pusiau nusigandusi, nes jai tai turėjo pasirodyti, kad parsieina darbą turėti su pakvaišusiu, o Jurgis ir labai tokiu išrodė. “Tamistos namuose!” atkartojo ji.

“Mano namuose!” — suriko jusiai. “Aš čia gyvenau, sakau jums.”

— “Tamista, turbūt, klysti” — atsakė ji. “Čia niekas dar negyveno. Tai nauji namai. Jie mums teip sakė. Jie —”

“Ką jie padarė su mano šeimyna?” — suriko Jurgis su pašėlimu.

Moteriškė lyg ir pradėjo suprasti kame dalykas; gal but, kad ji ir pirmiau abejojo apie tai, ką “jie” jai sakė. “Aš nežinau kur tamistos šeimyna yra” — atsiliepė ji. “Aš pirkau namus tik tris dienas atgalios ir čia niekas negyveno; jie man sakė, kad namai visiškai nauji. Ar bet iš tikro tamista juos pirmiau samdei?”

“Samdei juos!” — ištārė Jurgis sunkiai kvėpuodamas. “Aš pirkau juos! Aš užmokėjau už juos! Jie man priklauso! Ir jie — o Dieve, ar jūs negalite pasakyti man, kur mūsų žmonės pasidėjo?”

Ji bandė aiškinti jam, kad apie tai visiškai nieko nežino. Jurgio galvoje teip viskas maišėsi, kad jis negalėjo suprasti, kas galėtų buti. Išrodė, lyg, kad jo šeimyna būtų visai dingusi iš šios pasaulės; tarytum jie būtų buvę žmonės, kurie tik sapne pasirodė, bet iš tikro jie niekados negyveno. Jis tiesiog nežinojo ką pradėti — bet jis veikia atsiminė Majauskų močiutę, kuri netolimai gyveno. Ji žinos. Jis apsisuko ir leidosi tekinas.

Majauskų močiutė pati išėjo atidaryti duris. Ji net suriko, pamačiusi Jurgį, žiurintį teip nuožmiai ir drebantį visą. Teip, teip, ji galinti viską jam papasakoti. Jo šeimyna išsikraustė; jie netesėjo užsimokėti randą, taigi juos išmetė tiesiog ant sniego, o namus nutepliojo iš naujo ir vėl pardavė tuojau kitą savaitę. Ne, ji nieko negirdėjusi, kaip jie užsilaiko, bet galinti jam pasakyti, kad jie susikraustė atgal pas Anielę Juknienę, pas kurią jie buvo apsigyvenę iš pradžių, ką tik pribuvus į “yardus.” Ar Jurgis neįeitų ant valandėlės atsilsėti? Tai, žinoma, labai blogai — kad tik jis nebutų į kalėjimą pakliuvęs —

Taigi Jurgis apsisuko ir nuėjo svyruodamas. Ne labai toli jis ėjo — praėjus pro kampą, jį pajiegos visiškai apleido ir jis, atsisėdęs ant karčiamos trepelių, užsidengė rankomis veidą ir gaikščiojimas net jį visą kratė, nors akyse nė viena ašara nepasirodė.

Jų namai! Jų namai! Jie neteko jų! Gailestis, nusiminimas, piktumas jį visiškai parbaigė. Ir štai jų namuose gyvena svetimi žmonės ir žiuri į jį neprilankiomis akimis! Tai baisiai sunku ir pamatyti — jie negalėjo to padaryti — tai negali būti teisybė! Tik pamanyti, kiek jam prisiėjo nukentėti tų namų dēlei — kiek skurdo jie visi panešė prie to — kiek jiems prisiėjo užmokėti už juos!

Jų pasišventimas pradžioje, jų trys šimtai dolerių, kuriuos jie visi sudėjo, o tai buvo viskas, ką jie šioje pasaulėje turėjo, viskas, kas stovėjo terp jų ir bado! O paskui jų triušas mėnesis iš mėnesio, kad sudaryti dvyliką dolerių, o teipgi ir nuošimčius, o tarpais ne vieni, tai kiti apmokėjimai ir kitoki iškaščiai, taisymas ir kas ten nebutų! Na, jie savo širdis sudėjo į tuosius išmokėjimus už namus, jie mokėjo savo prakaitu ir ašaromis — teip, dar ir daugiau: savo gyvu krauju. Dėdė Antanas numirė, besistengdamas uždirbti tuosius pinigus; jis butų dar buvęs gyvas ir stiprus šiadien, jeigu jam butų nereikėję dirbti Durham'o tamsiuose sklepuose, kad uždirbti savo dalį. Ir Ona teipgi padėjo savo sveikatą ir stiprumą, besistengdama užsimokėti už tai, — juk dėl tų namų ji sunaikinta tapo; teip-pat ir jis pats, kuris trys metai atgal buvo didelis ir stiprus vyras, o dabar sėdėjo čia drebėdamas, kaip histeriškas kudikis. O! jie sudėjo viską, ką tiktai turėjo į

tā kovā, ir jā pralošē, jie pralošē! Viskas, kiek jie tik įmokėjo, prapuolē — iki paskutiniam centui. Ir jų namai prapuolē — jie yra ten, kur buvo pradėje, išmesti ant šalčio alkį kęsti ir stipti!

Jurgis dabar galėjo visą teisybę pamatyti — galėjo matyti save, per ilgą eilę atsitikimų, kaip auką neprisotinamųjų vana-gų, kurie drąsko jo vidurius ir ėda jo gyvastį. O, Dieve, kaip tai baisu, kokis pasibjaurėtinas, baisingas, pekliškas nedorumas! Jis ir jo šeimyna visų apleisti moterys ir vaikai, kovodami, kad ga-lėtų pragyventi, nežinėliai, nenuvokiantieji kaip apsiginti ir iš niekur neturėdami pagalbos — o priešai tik tyko, sekdami jų pė-domis ir trokšdami jų kraujo! Tas pirmas melagingasis cirku-liaras, tas saldliežuvis, pasalus agentas! Tiejie spąstai su priedi-nėmis mokestimis, nuošimčiais, reikalavimais brangiai užmokėti už visokius dalykus, už kuriuos jie netesėdavo išmokėti ir už ku-riuos jie niekadų būtų nebandę mokėti! O paskui visokios klas-tos skerdyklų savininkų, jų vietininkų, terionų, kurie valdė juos, — uždarinėjimai dirbtuvių ir sumažėjimas darbų, nevienodas dar-bo dienos ilgumas, žiaurus skubinimas, numažinimas algų, padi-dinimas kainų viskam! Begailėstingumas jiems gamtos: karš-čio, lytaus ir sniego; begailėstingumas miesto ir šalies, kurioje jie gyveno, įstatymų ir įpročių, kurių jie nesuprato! Visi tie daly-kai drauge gelbėjo kompanijai, pasižymėjusiai juos kaip savo aukas ir tik laukė progos. Ir dabar, su šituomi pasibjaurėtinu ne-teisingumu, jos laikas atėjo ir ji išmėtė juos, pasiėmė jų namus ir juos vėl pardavė! O jie nieko negal padaryti, jų rankos ir kojos suvaržytos — visi įstatymai priešai juos, visa draugijos mašine-rija eina iš vien su jų išnaudotojais! Jeigu Jurgis pasidrasintų iškelti nors ranką priešai juos, jis patektų atgal į tąjį laukinių žvėrių urvą, iš kurio ką tik pasiliuosavo!

Pakilus, eiti sau, tai reikė atsižadėti visko, prisipažinti pa-veiktu, palikti svetimąją šeimyną namuose; ir gali būti, Jurgis būtų sėdėjęs tenai ir drebėjęs ant lytaus dar daug valandų, kol būtų pasirįžęs atsikelti, jeigu ne rupestis apie savo šeimyną. Gali būti, kad jis dar ir aršesnio ką išgirs — taigi pakilo ir leidosi to-lyn, eidamas sunkiai, pusiau apkvaitęs.

Iki Anielės namų, “užpakalyje yardų,” buvo apie porą gerų mylių; tas atstumas niekadų Jurgiui nepasirodė teip dideliu, kaip

dabar, ir kada jis pamatė pažįstamą jam apskrėtusią šėmą bakužę, jo širdis pradėjo smarkiai plakti. Jis greitai užlipo trepeliais ir pradėjo barškinti į duris.

Patį senoji moteriškė išėjo atidaryti duris. Nuo reumatizmo ji buvo kur kas daugiau susitraukusi, nė kaip paskutiniu kartu Jurgiui ją matant, ir jos pageltęs veidas su atyda žiurėjo į jį. Ji net kruptelėjo, pažinusi jį. “Ar Ona čia?” — užklausė jis vos kvapą atgaudamas.

— “Teip” — atsakė senutė — “ji čia.”

“Kaip —” Jurgis pradėjo, bet tuojau ir sustojo, nusitverdamas adverijos, lyg ir mėšlungyje. Kur ten viduje kas suriko baisiai aštriai, kaip ir didelėse kančiose ėsant. Ir balsas buvo Onos.

Valandėlę Jurgis stovėjo kaipir suparalyžiuotas nuo išgasčio; paskui pro senutę leidosi į vidurį.

Anielės virtuvėje sėdėjo susitraukusių aplink pečių apie pusę tuzino moterų, nublankusių ir nusigandusių. Viena jų pašoko, kaip Jurgis įėjo; tai buvo suvargusi ir labai plona, viena ranka apraišiota ir parišta ant kaklo — jis vos pažino, kad tai buvo Marė. Jis pirmiausiai dairėsi, jieškodamas Onos; bet nematydamas jos, žiurėjo akis įtempęs į moteris, pasitikėdamas, kad jos pradės kalbėti. Bet jos sėdėjo kaip nebylės, ir teip-pat žiurėjo atgal į jį akis išputusios, baimės apimtos; už poros sekundų vėl suriko kas ten aštriu, perimančiu balsu.

Balsas paėjo iš užpakalinės namų dalies ir nuo aukšto. Jurgis kreipėsi prie kambario durių ir atidarė; ten stovėjo kopėčios užlipti ant aukšto, į pastogę per skylę lubose ir jis jau buvo priėjęs prie kopėčių, kaip išgirdo užpakalyje savęs balsą ir pamatė, kad Marė stovi šale jo. Ji pagavo jį už rankovės su sveikąją ranka ir kvapą gaudydama ištarė: “Ne, ne, Jurgi! Sustok!”

— “Kas yra tokio?”

“Tu neprivalai ten eiti” — teisinosi ji.

Jurgis buvo pusiau pakvailęs ir susimaišęs iš išgasčio. “Bet kas gi darosi?” — jis šuktelėjo. “Kas yra tokio?”

Marė laikėsi dručiai įsikabinusi; jis galėjo girdėti Oną verkiant ir dejuojant ant aukšto ir veržėsi užlipti, visai nelaukdamas atsakymo. “Ne, ne” — ji puolėsi dar smarkiau jį laikyti. “Jurgi! Tu negali ten eiti! Tai — tai kudikis!”

“Kudikis?” — atkartojo Jurgis, nesumanydamas kas yra. “Antanėlis?”

Marė pasakė jam pašnabždomis: “Kitas!”

Jurgiui net silpna pasidarė ir jis nusitvėrė popėčių. Jis žiūrėjo, akis pastatęs, ar ji nebus kokia šmėkla. “Kitas!” — jis pratarė. “Bet dar ne laikas” — jis pridurė gana smarkiai.

Marė linktelėjo galva. “Aš žinau — atsiliepė ji; — “bet jau yra.”

Tame Ona vėl baisiai suriko ir tas, tarytum, smogė jį į veidą, nes jis sukruoto visas ir pabalo. Jos balsas perėjo į vaitojimą — jos eimanavimą vėl buvo galima girdėti; “O, Dieve, — duokite man numirti, duokite man numirti!” Ir Marė, apkabinusi jį su ranka pradėjo šaukti: “Eikš! Eik iš čia!”

Ji nutempė jį atgal į virtuvę, pusiau nešdama, nes jis negalėjo susivaldyti. Ten jis tiesiog sudribo į kedę, drebėdamas visas kaip lapas, o Marė vis dar jį laikė, nusigandusios gi moterys vis žiūrėjo į jį akis pastačiusios.

Ona vėl smarkiai suriko; čia jis teip-pat aiškiai girdėjo ir pašoko ant kojų. “Kaip ilgai jau tas tęsiasi?” — klausė jis, sunkiai kvėpuodamas.

— “Ne ilgai” — atsakė Marė ir tame, pamačiusi Anielės daromus jai ženklus, ji vėl puolėsi prie jo: “Tu išėik, Jurgi — tu nieko negali padėti — išėikie ir sugrįžk vėliau. Viskas gerai — viskas —”

— “Kas prie jos?” — klausė Jurgis, bet matydamas, kad ji nežino ką sakyti, jis vėl riktelėjo: “Kas prie jos?”

“Ten — ten viskas gerai” — atsakė ji. “Elzbieta prie jos.”

— “Bet daktaras” — klausė jis, gaudydamas kvapą. “Kuris nusimano apie tai!”

Jis pagriebė Marę už rankos; ji drebėjo, ir visai pašnabždomis pasakė jam: “Męs — mėš neturime pinigų.” Bet nusigandusi, pamačiusi kaip jis išrodo, ji sušuko: “Viskas gerai, Jurgi! Tu nesupranti — išėik — išėik! O kad tik tu butum palaukęs!”

Vienok ir kalbėdamas su ja Jurgis girdėjo Onos vaitojimus; jam rodėsi, kad jis proto neteks. Jam viskas buvo nauju, nežinomumu ir baisyu — viskas tas patiko jį netikėtai kaip žaibo plykstelėjimas. Kada Antanėlis užgimė, jis buvo darbe ir nieko apie tai

nežinojo, kol jau buvo po viskam; dabar jis tiesiok negalėjo susilaikyti. Nusigandusios moterys nežinojo ko stvertis: viena po kitos stengėsi perkalbėti jį, kad jis suprastų, jogei kiekvienai moteriškai teip buna. Galutinai joms pasisėkė jį išgabenti ant lytaus ir ten jis vaikščiojo su neuždengta galva, pakvaitęs. Kadangi jis galėjo girdėti Oną ir nuo gatvės, tai jis ėjo toliau, kad negirdėti, bet tuoj ir vėl grįžo prieš savo norą. Pavaikščiojęs apie bertainį valandos, jis greit užlipo ant trepelių ir ėmė belsti į duris, o kad moterys baimijosi, kad neišlaužtų duris, tai turėjo atidaryti ir jį įleisti.

Su juomi nebuvo galima susikalbėti. Jos jokiu budu negalėjo įkalbėti jam, kad viskas gerai — ką jos gali žinoti, rėkė jis — na juk ji numirsianti, ji susidraskysianti tenai! Tik klausykite, kas darosi — paklausykite! Na, juk tai baisinga — tai negalima leisti, kad teip butų — reikia kokią nors pagalbą daryti! Ar jos bandė paimti daktarą? Galima jam ir vėliau užmokėti — galima prizadėti —

“Męs negalėjome prizadėti, Jurgi” — teisinosi Marė. “Męs neturėjome pinigų — mėš vos pataikome patys pramisti.”

— “Bet aš galiu dirbti” — šaukė Jurgis. “Aš galiu uždirbti pinigų!”

“Teip” — atsakė ji — “bet mėš manėme, kad tu dar kalėjime. Kaip mėš galėjome žinoti, kad tu sugrįši? Jie už dyką neis.”

Toliau Marė pradėjo jam pasakoti, kaip ji bandė gauti bobutę ir kaip jos reikalavo dešimtį, penkioliką, o net ir dvidešimtį dolerių ir tai tuojau užmokėti. “O aš turėjau tiktai dvidešimts penkis centus” — tęsė ji toliau. “Aš išleidau savo pinigus iki paskutiniam centui — visus, kiek tik turėjau banke; aš jau kalta daktarui, kuris ateina mano ranką apžiūrėti ir jis jau neapsilanko, gal manydamas, kad aš jam neketinu užmokėti. Męs teipgi kalti Anielei jau už dvi savaiti, o ji teipgi kone badą kenčia ir baimijasi, kad ir ją neišmėtytų. Męs pasiskoliname, kur tik galime ir elgėtaujame, kad kaip nors pragyventi ir mėš jau nieko daugiau negalime padaryti —”

— “O vaikai?” — šuktelėjo Jurgis.

“Vaikai jau trys dienos, kaip namieje nebuvo, dabar oras toks

bjaurus. Jie negalėjo žinoti, kas čia darosi — tas užėjo visai umai, dviem mėnesiais pirmiau, negu męs tikėjomės.”

Jurgis stovėjo palei stalą, įsikabinęs į jį abiem rankom; jo galva nudribo ir jo rankos drebėjo — rodėsi, kad jis apalps. Tuom laik Anielė pakilo iš kampo ir šlubčiodama, priėjo prie jo, grabaliodama po savo kišenių. Ji išsitraukė sujuodusį skudurą, viename kampe, kurio buvo mazgas.

“Ve, Jurgi!” — sakė ji — “aš turiu biskelį pinigų. Palauk, ve!”

Ji atmezgė ir suskaitė visus — buvo trjśdešimtjś keturi centai. “Tu eikie dabar” — sakė senutė — “ir bandykie ką gauti pats sau. Atsilsėjus, gal tau bus daug geriau — duokite jam šiek tiek pinigų, jūs; jis jums atiduos kada nors, o jam bus daug geriau turėti apie ką mąstyti, nors jam ir nepasisektų. Kada jis sugriš, gal jau bus po viskam.”

Taigi kitos moterys pradėjo atidavinėti jam, kiek tik turėjo savo mašnelėse; daugiausia jos turėjo tik centų ir nikelinų penktukų, bet visus atidavė jam. Ponia Olševskienė, kuri gyveno kitose duryse ir kurios vyras buvo išsilavinęs skerdėjas gyvulių, bet labai gerdavo, davė jam beveik pusę dolerio; iš viso pasidarė doleris ir dvidešimts penki centai. Tai Jurgis įsidėjo juos į kišenių, vis laikydamas sugniaužęs rankoje ir greitai išėjęs, tekinas leidosi toliau.

SKIRSNYS XIX.

“Madame Haupt Hebamme.” Tokia iškaba švytravo ties antrojo aukšto langu, aukščiau karčiamos toje gatvėje; prie durių iš šono buvo kita iškaba su ranka rodančia į siaurus, apskretusius trepus aukštyn. Jurgis tik kelis žingsnius padarė užlipdamas.

Ponia Haupt spirginosi šmotelį kiaulienos su cibuliais ir buvo pravėrusi duris, kad išeitų garas su dumais. Pabandžius pabarškinti į duris, tosios, pajudintos, visai prasivėrė ir jis pamatė ją, užsivertusią juodą bonką prie lupų. Jis pabarškino garsiau ir ji, kruptelėjusi, greit pastatė bonką šalin. Ji buvo vokietė, labai nutukusi, eidama, svyravo į šonus ir galėjai girdėti, kaip jai einant,

sudynai spintoje barškėjo. Apsivilkusi ji buvo pajuodusiu mėlynu palaidu apsiaustu.

“Kas yra tokio?” — užklausė ji, pamačiusi Jurgį.

Jis bėgo visu keliu kaip pašėlęs, taigi buvo uždušęs ir negalėjo nė žodžio ištarti. Jo plaukai palaidi, akys išrodė nuozmios, abelnai, jis išrodė, kaip tik ką atsikėlęs iš kapo. “Mano pati” — pradėjo jis gaudydamas kvapą. “Eikite greitai!”

Ponia Haupt nukėlė skauradą nuo ugnies ir nusišluostė rankas į savo apsiaustą. “Tamista nori, kad aš eičiau prie ligonės?” užklausė.

— “Teip” — patvirtino Jurgis.

“Aš ką tik parėjau nuo ligonės ir visai neturėjau laiko papieauti. Betgi — jeigu jau teip blogai —”

— “Teip — labai!”

“Na, tai gal ir bus galima — kiek tamista mokėsi?”

— “Aš — aš — kiek jūs reikalaujate?” — užklausė Jurgis mikčiodamas

“Dvidešimts penkis dolerius.”

Jurgis nuleido galvą. “Aš negaliu tiek užmokėti” — atsakė jis.

Moteriškė tēmijo, nenuleisdama akių nuo jo. “Kiek tamista moki?” — klausė ji.

— “Ar aš turiu dabar užmokėti — tuojau?”

“Teip, pas kuriuos aš einu, visi teip daro?”

— “Aš — aš nedaug pinigų turių” — pradėjo Jurgis, drebdamas iš baimės. “Aš turėjau — negerumų — ir mano pinigai išsibaigė. Bet aš užmokėsiu jums — iki paskutiniam centui — kaip greit aš galėsiu. Aš galiu dirbti —”

“Kokis tamistos darbas?”

“Dabar aš neturiu užsiėmimo. Aš turiu gauti kur nors. Bet aš —”

“O kaip daug dabar tamista turi?”

Jurgiui buvo labai sunku ką nors atsakyti. Ant galo, jam pasakius. “Dolerį ir dvidešimts penkis centus,” — moteriškė ėmė juoktis jam į akis.

“Už dolerį dvidešimts penkis centus aš visai nenoriu nė skrybėlę užsidėti.”

— “Bet tai viskas, ką aš turiu” — teisinosi jis, melddamas beveik. “Aš turiu gauti ką nors — mano pati numirs. Aš nieko negaliu padaryti — aš —”

Ponia Haupt uždėjo atgal ant pečiaus kiaulieną su cibuliais. Ji atsisuko link jo ir paliepė jam: “Gauk dešimtį dolerių man užmokėti tuojau, o likusius galėsi man atiduoti kitą mėnesį.”

— “Aš negaliu to padaryti — aš neturiu tiek!” teisinosi Jurgis. “Aš sakiau jums, kad turiu tiktai dolerį ir dvidešimts penkis centus.”

Moteriškė nusikreipė prie savo spirginimo. “Aš netikiu tamistai” — atsakė ji. “Ūai vis tik bandymas mane apsukti. Kokia priežastis, kad toks didelis vyras, kaip tamista, turi vien tiktai dolerį su dvidešimts penkiais centais?”

— “Aš ką tik išėjau atšėdėjęs kalėjime” — sušuko Jurgis, — jis buvo pasirengęs pulti ant kelių ir melsti moteriškės, kad ji apsiimtų, — “aš ir pirmiau pinigų neturėjau ir mano šeimyna, ko ne numirė iš bado.”

“Kur yra jūsų draugai, kurie turėtų jums pagelbėti?”

— “Jie visi neturtingi” — atsakė jis. “Jie davė man šituos. Aš padariau viską, ką tiktai galėjau —”

“Ar tamista neturi ką nors parduoti?”

— “Aš neturiu nieko, aš sakau jums — as nieko neturiu” — šaukė Jurgis visas sujudęs.

“Ar negali gi kur pasiskolinti? Ar pardavynėj žmogus neužsitiki tamista?” Jam papurčius galvą, ji tęsė toliau: “Klausk, ką aš pasakysiu — jeigu tamista mane gausi, tai ir labai džiaugsiesi iš to. Aš išgelbėsiu tamistos pačią ir kudikį ir galų gale tas tamistai visai neišrodys per daug. Jeigu netektum jų, kaip tamistai rodosi, tai ar tada bus smagu? O čia ve ponia, numananti savo reikalą — aš galiu nusiųsti tamistą pas žmones aplinkui ir jie visi pasakys —”

Ponia Haupt rodė į Jurgį šakute, su kuria vartė spirginamąją kiaulieną, geresniam pertikrinimui, bet jos žodžiai buvo skaudesni negu jis galėjo nukęsti. Jis smarkiai mostelėjo rankomis iš nusiiminimo ir apsisukęs, leidosi atgal. “Ką aš galiu padaryti” — ištarė jis — bet tame išgirdo moteriškės balsą užpakalyje savęs:

“Kaip tamistai, aš apsiimsiu už penkis dolerius.”

Ji ėjo paskui jį stengdamosi jį perkalbėti. “Tamista busi labai kvailas, jeigu nepaimsi manęs, jeigu aš už tiek apsiimu. Tamista nerasi nė vienos, kuri apsiimtų išeiti ant tokio lytaus už mažiau. Na, mano gyvenime aš dar niekadęs teip pigiai neapsiėmiau, kaip dabar. Aš negalėčiau už savo kambarį užmokėti —”

Jurgis pertraukė jos kalbą, užkeikęs iš piktumo. “Jeigu aš neturiu” — sušuko jis — “tai kaip aš galiu užmokėti? Po velnių, aš užmokėčiau jums, kad tiktai galėčiau, bet sakau jums, kad neturiu. Aš neturiu! Ar girdi ką sakau, — aš neturiu!”

Jis apsisuko ir ėjo sau: jau buvo pusę trepų nulipęs, kaip ponias Haupt suspėjo šuktelti į jį: “Palauk! Aš eisiu su tamista! Sugrįžk!”

Jis vėl įėjo į jos kambarį.

“Tai negerai klausyti, kad kas tenai kenčia” — atsiliepė jį kiū tai liūdnu balsu. “Aš jau greičiau eisiu už dyką, negu už tiek, kiek tamista man siulai, bet aš bandysiu tamistai pagelbėti. Kaip toli bus?”

— “Trys ar keturi skvėrai nuo čia.”

“Trys ar keturi! Ir aš permirksiu perdēm. Gott im Himmel, tai daugiau verta, kaip tiek! Vienas doleris ir dvidešimts penki centai ir dar tokioje dienoje kaip šita! Bet tamista supranti tai — ar tamista veikia užmokėsi man likusius iš dvidešimts penkių dolerių?”

— “Kaip tik aš galėsiu.”

“Ar kada nors šį mėnesį?”

— “Teip, šiame mėnesyje” — atsakė vargšas Jurgis. “Kaip nors! Pasiskubinkite!”

“Kur yra tas doleris ir dvidešimts penki centai?” — klausė ponias Haupt, prisipyrusi.

Jurgis paskleidė visus pinigus ant stalo, o moteriškė, susiskaičiusi, įsidėjo į kišenių. Paskui vėl apsišluoste savo taukuotas rankas ir pradėjo rengtis, purydama visą tą laiką; ji buvo teip nutukusi, kad jai visai buvo nesmagu pasijudinti, taigi stenėjo ir žiopčiojo ant kiekvieno žingsnio. Ji nusimetė savo apsiaustą, visai nė neužsigrįždama užpakaliu į Jurgį, užsidėjo gorsetu, apsilviko kitais drabužiais. Paskui užėmė daug laiko, kol pritaikė savo juodąją skrybėlę, skėtis teipgi buvo kur ten užsimetęs, o

teipgi ir jos krepšelis su įrankiais, kuriuos prisiėjo surankioti iš visur — taigi Jurgis laukė, dantis sukandęs, iš nekantrumo. Išėjus ant gatvės, jis ėjo keliais žingsniais pirma jos ir tarpais atsi- grįždavo, lyg ir norėdamas tuomi ją paraginti eiti greičiau. Bet ponia Haupt galėjo eiti tiktai žengdama iš lėto ir tai ji gana sun- kiai alsavo.

Galiaus jiedu priėjo namų ir virtuvėje rado kuopelę įgazdin- tų moterų. Dar nebuvo per vėlu, nes buvo girdėt Onos riksmas; tuomi tarpu ponia Haupt nusiėmė savo skrybėlę, apsidairiusi, kur ją gerai padėti, išsiėmė iš savo krepšelio pirmiau seną apsiaustą, paskui torielkėlę žąstaukių, su kuriais ji pradėjo savo rankas tep- ti. Jeigu prie daugiau ligų tenka tuosius žąstaukius vartoti, bo- butė turi didesnį pelną, taigi ji saugiai laikydavo tuosius pasidė- jusi spintoje ar kur kitur drauge su suterštomis drapanomis.

Paskui jie ją privedė prie kopėčių ir Jurgis girdėjo, kaip ji suriko, nusigandusi: “Gott im Himmel, kam jūs atvedėtė mane į tokią vietą kaip šita? Aš negalėsiu tomis kopėčiomis užlipti. Aš ir per tą skylę neįlysiu! Aš nė nebandysiu — na aš galiu užsi- mušti. Kokia tai vieta, moteriškai gimdyti — kur ten pastogėje, į kurią tik kopėčiomis galima prilipti? Jūs turėtumet patys savęs gėdytis!” Jurgis stovėjo tarp durių ir klausė jos barnių, per ku- riuos ir Onos vaitojimų nebuvo girdėti.

Galiaus Anielei pasisekė ją nuraminti ir ji bandė užlipti, bet ją parsiejo apstabdyti ir persergėti, kad pastogėje nėra grindų ir kad ji apsisaugotų tenai eidama. Ten grindų suvisai nebuvo — jie tik užmetė viename šone senų lentų, kad mūsų pažįstamoji šeimyna galėtų gyventi; jokio pavojaus nebuvo tame šone, bet kitoje pastogės dalyje buvo tik skersinai luboms ir iš apačios tin- ko eilė ir, žinoma, jeigu kas nors butų užsistojęs tenai, tai butų ir įsmukęs. Kadangi ten aukščiau buvo pusiau tamsu, tai jie nutarė, geriau busią, kam nors lipti pirmiau su žvake. Taigi čia vėl pasipylė visa eilė šukavimų ir purinimų, kol galutinai Jurgis pamatė, kaip porą kojų, beveik tokių, kaip šlapio pranyko skylėje, aukščiau kopėčių ir pajuto, kaip visi namai ėmė drebėti, poniai Haupt pradėjus eiti. Tame Anielė priėjo prie jo ir paėmė jį už rankos.

“Dabar” pasakė ji — “tu išeik. Daryk, kaip aš tau sakau —

tu padarei, kiek galėjai, o dabar tik po kojų pinsiesi. Išeik ir buk kur nors.”

— “Bet kur aš galiu eiti?” — užklausė Jurgis, nežinodamas ką daryti.

“Aš nežinau kur” — atsiliepė ji. “Buk ant gatvės, jeigu neturi kur užėiti — tik eik. Ir buk ten visą naktį!”

Galiaus ji ir Marė gražumu išstumė jį per duris ir tasiais uždarė. Tai buvo apie sauloleidą ir darėsi šalčiau — lytus persikeitė į sniegą, o pažliugęs ant gatvių sniegas pradėjo šalti. Jurgis, savo menkose drapanose, drebėjo ir susikišęs rankas į kišenių, leidosi tolyn. Nevalgęs teip ilgai, jis buvo silpnas ir jau tėsė visai blogai; tame atsiminė, kad ne per toli nuo ten tula karčiama, kur seniau jis užeidavo pietus valgyti. Gal tenai jie pasigailės jo, arba gal kokį pažįstamą susitiks, taigi ir leidosi link tos vietos, eidamas greitai, kaip jis pajiegė.

“Hello Jack” — pasveikino jį karčiamininkas, tuojaus jam įėjus — Packingtown’e jie visus svetimžemius ir darbininkus vadina “Jack.” “Kur tu prisilaikai?”

Jurgis priėjo tiesiog prie šinkstaliu. “Aš buvau kalėjime” — atsakė jis — “ir ką tiktai išėjau. Turėjau pėkščias namon pareiti ir neturiu nė centą prie savęs, o teipgi ir nevalgiau nuo pat ryto. Aš netekau namų, mano pati serga ir aš visai blogame padėjime.”

Karčiamininkas pažvelgė į jo nublankusį veidą su pamėlynavusiomis, drebančiomis lupomis. Paskui pastumė didelę bonką artyn tardamas: “p.isipilk!”

Jurgio rankos drebėjo teip, kad jis vos galėjo bonką išlaikyti.

“Nesibijok” — ragino karčiamininkas; “prisipilk!”

Jurgis išsigērė geroką degtinės stiklą, o paskui priėjo prie užkandžių stalo, kaip jam savininkas patarė. Jis valgė kiek tik jis drįso, kimšdamas teip greit, kaip tik jis galėjo; po to pabandęs ištarti savo padėkavonę, nuėjo ir atsisėdo šale raudono pečiaus karčiamos viduryje.

Kaip paprastai šioje pasaulėje, taip ir tame atsitikime, gerai radus, ne ilgai galima džiaugtis. Jo permirkusios drapanos tuojaus pradėjo garuoti ir visa karčiama bjauriai prismirdo mėšlynės dvoku. Už valandos paleis darbininkus iš skerdyklų ir jie, žino-

ma, neis į vietą, kuri Jurgiu atsiduoda. O teip gi buvo tai subatos vakaras, už kelių valandų ateis smuikininkas su trimitininku ir užpakaliniame karčiamos kambaryje aplinkiniai žmonės sueis pašokti ir pasivaišinti alumi ir dešraitėmis iki antrai ar trečiai valandai po gaidžių. Karčiamininkas porą kartų nusikosėjo, o pasakui atsiliespė: “Ar girdi, Jack, tau, turbūt, jau reikės išeiti.”

Minėtasis karčiamininkas buvo pripratęs matyti sunykusius ir nusigyvenusius žmones; jis kas nakt ištrenkdavo lauk apie tuziną tokių pat suvargusių, sušalusių, apleistų kaip ir šitas. Bet tiejie tai vis budavo jau visiškai apsileidę, iš kurių jau nieko gero nėra, kuomet Jurgis dar kovojo su savo likimu ir dar pas jį ganėtinai mandagumo buvo užsilikę. Jam nuolankiai pakilus, karčiamininkas atsiminė, kad jis seniau pas jį visados užeidavo, o veikiai ir vėl buti geru, nuolatiniu svečiu. “Tau trumpa aš matau” — ištarė jis. “Eik šičia.”

Karčiamos užpakalyje buvo sklepo trepai. Ten buvo dvejios durys: vienos augščiau, kitos žemiau, abejos sandariai užrakytos; tenai paprastai budavo saugi vieta patalpinti nusigėrusį svečią, jeigu išrodė, kad jis dar turi pinigų, arba kokį besimaišantį politikoje, kurį neparanku buna ištrenkti per duris.

Ten Jurgis perleido naktį. Degtinė tik pusiau jį sušildė ir jis negalėjo miegoti, budamas teip nusikamavęs; jis pradėdavo linguoti į užpakalį ir į pryšakį, bet smarkiau krustelėjus, veikiai tas praeidavo ir teip jis sėdėjo, drebėdamas nuo šalčio. Valandos slinko viena po kitos, bet jis žinojo, kad dar ne rytas, nes, iš kito ruimo girdėjo balsus muzikos, juokavimus ir dainavimus. Vėliau viskam aptykus, jis pasitikėjo, kad jį paleis eiti ant gatvės, o kad niekas jo ruime nepasirodė, pradėjo manyti, kad karčiamininkas turėjo apie jį pamiršti.

Galiaus jam nusibodus sėdėti tyloje, jis pakilo ir pradėjo belsti į duris; savininkas atėjo, žiovaudamas, ir trindamas akis. Jis laikė vietą atvira visą naktį ir snaudė tarp svečių.

Aš noriu namon eiti” — sakė jam Jurgis. “Man labai rupi mano pati — aš ilgiau negaliu laukti.”

— “Tai kodėl po velnių tu pirmiau teip nesakei?” — atsiliespė tas. “Man rodėsi, kad tu visai neturi jokių namų, kur gali pareiti.”

Jurgis išėjo. Buvo ketvirta valanda po gaidžių ir tamsu, nors į akį durkie. Ant žemės buvo šviežiai prisnigta trys ar keturi coliai ir sniegas krito gana gausiai. Jis tekinas pasileido link Anielės namų.

Virtuvės lange buvo matyt šviesa, bet uždanga ant lango buvo nuleista. Duryš buvo neužrakintos ir Jurgis puolėsi į vidų.

Anielė, Marė ir kitos moterys tupėjo susitraukusios aplink pečių teip-pat kaip ir pirmiau; tarp jų Jurgis patėmijo keliatą vėliau pribuvusiųjų — jis teipgi patėmijo, kad namuose buvo tyku.

“Na?” — užklausė jis.

Nė viena jam neatsakė; jos tik sėdėjo nublankusios ir žiūrėjo į jį išmeigusios akis. Jis net riktelėjo antru kartu: “Nagi?”

Ir prie menkos, rukstančios liamputės šviesos jis pamatė, kaip Marė, kuri sėdėjo arčiausiai prie jo, kratė galvą iš lėto. “Dar ne” — ištarė ji.

Jurgis net suriko nusigandęs. “Dar ne?”

Marė vėl pakratė galvą. Vargšas vyras stovėjo be žado. “Aš negirdžiu jos” — ištarė vos atgaudamas kvapą.

— “Jau seniai kaip jos negirdėti” — atsakė toji.

Visi nutilo, bet už kiek laiko, atsiliepė balsas iš po pastogės: “Ei tenai!”

Kelios moterys nubėgo į kitą kambarį, kuomet Marė prišoko prie Jurgio. “Lauk čia!” — sakė ji, ir jiedu stovėjo nublankę, drebėdami ir klausydami. Už valandėlės buvo girdėt, kad ponia Haupt bando nulipti kopėčiomis, koliodama ir graudendama juos kuomet kopėčios girgždėjo, lyg ir protestuodamos. Už valandėlės ji atsistojo ant aslos pikta ir vos kvėpuodama ir jie girdėjo ją ateinant į virtuvę. Jurgis greit dirstelėjo į ją ir net susvyravo, visas pabalęs. Ji savo jakutę buvo nusivilkusi, kaip dirbantieji prie škerdimo gyvulių; jos rankos buvo suteptos krauju ir kraujais buvo aptaškyta burna ir drapanos.

Ir stovėjo, sunkiai kvėpuodama ir dairydamosi aplinkui; nė vienas neatsiliepė.

“Aš padariau, kaip geriausiai galėjau” — veikiai ji pradėjo kalbėti. “Daugiau aš jau nieko negaliu padaryti — neužsimoka ir bandyti.”

Vėl užstojo tyla.

“Tai ne mano kaltė” — atsiliepė ji. “Jums priderėjo paimti daktarą ir nelaukti teip ilgai — jau buvo per vėlu man atėjus.” Dar kartą pasidarė tyku, kaip kad visi butų išmirę. Marė laikė apsikabinusi Jurgį savo sveiką ranka, kiek išgalėdama.

Veikiai ponia Haupt kreipėsi prie Anielės. “Gal turite ką išsigerti?” — užklausė ji. “Geros ruginės?”

Anielė papurtė galvą.

“Herr Gott!” — sušuko ponia Haupt. “Toki žmonės! Tai gi gal nors valgyt man duosite ką nors — aš nieko neturėjau nuo vakar ryto, o čia aš kone ik mirčiai užsidirbau. Kad tai aš bučiau žinojusi, kad šiteip bus, aš niekad nebūčiau ėjusi už tuos pinigus, kiek jūs man duodate.”

Bekalbant jai atsitiko apsisukti ir ji pamatė Jurgį. Ji su pirštu jam pagrasino. “Tamista supranti mane” — sakė ji — “man užmokėsi tuos pinigus vis tiek! Tai ne mano kaltė, kad tamista pašaukei mane teip vėlai, kad aš nieko tamistos pačiai negaliu pagelbėti. Tai ne mano kaltė, kad kudikio pirmiau atėjo viena rankutė ir aš negalėjau išgelbėti. Aš bandžiau visą naktį, o toji vieta, kur ji yra, tai netinkama ir šunims užgimti, ir neturint nieką valgyti, apart to, ką aš savo kišeniuose atsinešu.”

Prie to ponia Haupt apsistojo, kvapą atgauti; Marė matydama didelius prakaito lašus ant Jurgio kaktos, ir jausdama, kaip jis visas dreba, užklausė lėtu balsu: “O kaip Ona?”

— “Kaip ji?” — atkartojė ponia Haupt. “Kaip jums rodosi ji gali buti, jei jūs davėtė jai teip užsimušti? Aš pasakiau tą, jums siunčiant kunigo. Ji jauna ir butų galėjusi išeiti iš to ir buti stipri bei sveika, jeigu butų buvusi prižiurėta kaip reikiant. Ji kovojo gana sunkiai, toji mergina — dar ji ne visiškai numirusi.”

Jurgis su pašėlimu riktelėjo: “Numirusi!”

“Žinoma, numirs” — atsakė toji piktai. “Kudikis jau dabar negyvas.”

Pastogę apšvietė žvakutė, prilipinta prie lentos; ji jau baigė degti ir purkštė, rukdama, Jurgiui greit užbėgus aukštyne kopėčiomis. Viename kampe Ona gulėjo ant šiaudų guolio pataisyto ant grindų, užklota skudurais ir senomis užklodėmis; gale to buvo pasta-

tytas kryželis ir palei jį meldėsi kunigas. Kitame kampe, susitraukusi, verkė ir gaikščiojo Elzbieta.

Ona buvo uždengta užklode, bet jis galėjo matyti nuogą jos vieną ranką ir abu pečius; ji teip buvo sunykusi, kad jis vargiai ją būtų pažinęs — ji išrodė tiktai skeletas, pabalusi buvo kaip kreida. Akys buvo užmerktos ir gulėjo kaip negyva. Jis priėjo prie jos, svyrudamas ir parpuolė ant kelių graudžiu balsu šaukdamas: “Ona! Ona!”

Ji nė nekrustelėjo. Jis pagriebė jos ranką į savo ir pradėjo šaukti visas sujudęs: “Žiurėk į mane! Atsakyk man! Tai Jurgis atgal sugrįžo — ar tu negirdi manęs?”

Jos akių vokai pradėjo silpnai krusčioti ir jis vėl pradėjo šaukti: “Ona! Ona!”

Tuomlaikū ji greitai pravėrė akis — ant valandėlės. Valandėlę ji žiūrėjo į jį — akys žybtelėjo, matyt, kad pažino, juodviejų akys susitiko, jis matė ją tarytum toli kur, stovinčią, apleistą. Jis ištiesė savo rankas ir šaukė ją nusiminimo apimtas; jame pakilo neišpasakytas išsiilgimas, prisirišimas ir tas jo širdį drąskė. Bet viskas buvo veltui — ji, tarytum, išnyko ir viskas dingo. Iš didelio gailesčio jis pradėjo gailiai verkti ir gaikščioti, drebėdamas visas, karštos ašaros byrėjo jam per veidus ir krito ant jos. Jis paėmė ją, judino ją, pakėlęs ją, prispaudė prie savęs, bet ji buvo atšalusī ir nekrutėjo!

Ji numirė! Ji buvo negyva! Jis jau nematys jos, negirdės daugiau jos! Jis pasijuto apvienėjusiu ēšas ir jam baisu pasidarrė; jis matė save patį stovintį toli ir daboiantį, kaip jam iš akių dingsta pasaulė — šešėlių, nepastovių sapnų. Apimtas gailesčio ir išgasčio, jis buvo kaip mažas vaikas: jis šaukė ir šaukė nesulaukdamas atsakymo ir jo šauksmai atsikartojo visuose namuose, kadangi moterys iš baimės susispietė į kruvą. Jis tiesiog negajo nusiraminti — kunigas priėjo, ir uždėjęs ranką ant peties, pradėjo jį raminti, bet jis nieko negirdėjo. Rodėsi jam, kad jis atsiskyrė kur tai toli, klupinėja tarp šešėlių ir graibo, norėdamas surasti tą vėlę kuri ką tik atsiskyrė.

Pradėjo švisti ir neaiški šviesa dasigavo po pastoge. Kunigas išėjo, moterys išvaikščiojo ir jis liko vienas su sustingusiu, baltu lavonu. Tarpais jis pakilo ir žiūrėjo į baltąjį lavono veidą, pas-

kui užsidengē akis, negalēdamas išlaikyti. Negyva! negyva! O ji buvo dar tiktai mergaitē — ji buvo tik apie aštuoniolikos metų! Negalima sakyti, kad jos gyvenimas pilnai prasidėjo — ir štai ji guli nuzudyta — sukaneveikta, nukankinta iki myrio!

Jau buvo gerai išdienoję, kaip jis pakilo ir nulipo žemyn į virtuvę, visas pabaļęs, svyrudamas. Daugiau kaimynų buvo atėję ir jie su atyda žiurėjo į jį, visi tylėdami, jam sunkiai atsisėdus į kedę šale stalo ir užsidengus burną rankomis.

Keliatas minutų vėliau pryšakinēs durys prasivērē; šalto oro srovē drauge su sniegu įsiverzē į vidų ir paskui įbēgo Katriutē, uždususi nuo bėgimo ir pamėlynavusi nuo šalčio. “Aš ir vėl namieje!” — šuktelėjo ji. “Aš vos galėjau —”

Bet pamačiusi Jurgį, ji apsistojo. Vedziodama akimis nuo vieno ant kito, matē, kad kas nors turėjo atsitikti ir ji užklausē lētu balsu: “Kas pasidarē?”

Pirmiau, negu kas nors spėjo jai atsakyti, Jurgis pakilo ir priėjo prie jos, svyrudamas. “Kur tu buvai?” — užklausē jos.

— “Pardavinėjau laikraščius drauge su vaikais” — atsakē ji. “Sniegas —”

“Turi kiek pinigų?” — klausē jis vėl.

— “Teip.”

“Ar daug?”

— “Beveik tris dolerius, Jurgi.”

“Duok juos man.”

Katriutē, nusigandusi, matydama kaip jis išrodo, žiurėjo į kitus. “Duok juos man” — paliepē jis ir ji, įsikišusi ranką į kišenių, išsitraukē saują pinigų, surištų į skudurą. Jurgis paēmē juos, neištaręs nė žodžio ir išėjo per duris ant gatvės.

Trečios durys nuo jų buvo karčiama. “Deginēs” — ištārē jis vos įėjęs, ir karčiamininkas pastumē jam bonką; jis dantimis perplēšē skudurą ir išsitraukē pusdolerį. “Kiek už visą bonką?” — paklausē. “Aš noriu pasigerti.”

SKIRSNYS XX.

Didelis vyras neilgai gali gerti turėdamas tik tris dolerius. Tai buvo nedėlios rytas, o panedėlio naktį Jurgis parėjo namon blaivas ir piktas pats ant savęs, matydamas, kad jis praleido visus iki paskutiniam centui, kiek tik jų šeimyna turėjo, o nė ant valandėlės negalėjo užmiršti savo padėjimo.

Ona buvo dar nepalaidota, bet policijai buvo duota žinia ir rytoj ji, atvažiuavus įsidės į lentinį karstą, nuveš ir užkas ant miesto kapinyno, pavargėliams. Elzbieta buvo išėjusi rinkti nuo pažįstamų, kad turėti už ką mišias užpirkti; o vaikai buvo ant aukšto ir verkė, neturėdami ką valgyti, kuomet jis niekam nevertas niekšas išleidžia jų pinigų gėrymams. Teip koliojo jį Anielė, o jam beeinant prie krosnies, ji pasakė jam, kad visai nenorinti jį savo virtuvėje matyti ir kvėpinti nuo jo smirdantį mėšlinės dūką. Dėl Onos ji sukimšusi vyrus į vieną ruimą, bet dabar jis galįs eiti sau ant augšto, kur jo vietą ėsanti, bet ir tenai neilgai galėsiąs buti, jeigu veikiai randos neužmokės.

Jurgis apleido ruimą, neištaręs nė žodžio, peržengė per apie pusę tuzino miegančių vyrų kitame kambaryje ir užlipo kopėčiomis į pastogę. Ant aukšto visai buvo tamsu, nes jie neturėjo už ką žiburį įsitaisyti, teipgi ir šalta buvo kone teip, kaip ir lauke. Kampe, kiek galint toliau nuo lavono, sėdėjo Marė ir laikydama sveiką ranka Antanėlį, supdama, bandė jį užmigdyti. Kitame kampe sėdėjo vargšas Juozukas, nes visą dieną nieko negavo valgyti. Marė neištarė nė žodžio į jį; jis atsargiai įslinko, kaip apmuštas šuo ir nuėjęs, atsisėdo šale lavono

Gal buti, kad jam vertėjo suprasti vaikų alkį ir savo niekiškumą, bet jis mislijo tiktai apie Oną. Jis stengėsi garsiai neverkti, nes gėdijosi, kad kiti neišgirstų, taigi sėdėjo nesijudindamas ir drebėdamas iš gailesčio. Pirmiau jam nė nesisapnavo, kad jis teip Oną mylėtų ir tik dabar tą pamatė, kaip jos neteko; iki dabar, kada jis sėdi čionai, žinodamas, kad rytoj atvažiuavę, išveš ją ir kad jo akys daugiau nematys jos, kol jo gyvastis nepasibaigs. Jo senoji meilė, kurią badas ir skurdas buvo nukankinęs, vėl atbudo; kaip išsiliejęs vanduo, atminimai pasipylė jo galvoje; jis matė visą jų gyvenimą drauge, ją matė teip, kaip pamatė Lietuvoje pirmą kartą ant jomarko, dailią kaip kviet-

ka, giedančią kaip paukštelė. Jis matė ją tokia, kaip už jo ištekėjo, visados maloni, jautrios širdies; visi tie žodžiai, kuriuos ji ištardavo, jam rodėsi teip dabar meiliai skambą jo ausyse, kur jos ašaros nukrito ant jo veidų, rodėsi jam, kad dar ir dabar ten drėgna. Ilga, begailestinga kova su skurdu ir alkiu padarė jį žiauresniu, bet nė kiek neperkeitė ją: ji visados buvo tokios pat malonios širdies iki pabaigai; išskėtusi rankas prie jo, melzdama meilės ir malonumo. Ir ji kentėjo — teip bjauriai ji nukentėjo, tokias kančias, tokį pažeminimą — o, Dieve, tik atsiminus apie tai, negalima iškęsti. O kokis bjaurus, beširdis jis buvo! Kiekvienas piktas žodis, kokį kada nors ištarė, grįžo atgal prie jo ir durė jį kaip su peiliu; jeigu kada netinkamai pasielgė, kaip dabar tas jį kankino! Ir tokis prisirišimas, tokis gerbimas, kokis pakilo jo širdyje — dabar, kada jau niekadosis to negalės parodyti, dabar, kada jau buvo per vėlu, per vėlu! Tas spaudė jo krutinę ir rodėsi, kad ji pliū; jis susitraukė tamsoje šale jos, ištiesė rankas link jos, bet ji jau buvo atsiskyrusi nuo jo ant visados, ji numirė! Jis butų garsiai surikęs baisumo ir gaileščio apimtas, teip kankinantis prakaitas apipylė jo kaktą, vienog jis neišdrįso balso išduoti — jis baimijosi ir kvėpuoti, gėdindamasi ir neapkęsdamas pats savęs.

Vėlai naktyje parėjo Elzbieta, surinkusi pinigų mišioms ir jau buvo užmokėjusi už jas iš viršaus, nes baimijosi, kad parsinešus pinigus namon, galėtų neiškęsti ir išleisti juos. Ji teipgi parsinešė biskelį pasenusios, ruginės duonos, kurią kas tenai jai suteikė ir su tąja veikiai aptildė vaikus ir jie užmigo. Paskui ji priėjo prie Jurgio ir atsisėdo šale jo.

Ji nė žodžio neištarė išmėtinėjimų — ji ir Marė jau pirmiau buvo sutarusios, kad teip geriausiai bus; ji stengėsi vien perkalbėti jį čia šale jo mirusios pačios lavono. Elzbieta buvo parsiverkusi ir gailestis dabar visai neleido ašaroms veržtis. Jai parsiejo palaidoti vieną iš savo vaikų, bet tas pat buvo patikę ją ir pirmiau tris kartus, bet kiekvienu kartu ji, pakilusi, grįžo kovoti už likusius. Elzbieta tai buvo įdomus tvarinys; kaip sliėkas, kuris gyvasties neprastoja, nors ir pusiau perkirstas, kaip višta, prastojusi vieno vištyčio vieną po kito, auklėja paskutinįjį, kurs jai dar

liko. Ji teip elgėsi, nes tai tokia buvo jos prigimtis; jai niekad os neužeidavo klausimas, ar teip teisinga.

Ji, su ašaromis akyse, stengėsi jį perkalbėti. Ona mirė, bet liko kiti ir juos reikia gelbėti. Ji visai nekelia klausimo rupinimuisi josios vaikais: ji su Mare galėsiančios kaip nors juos aprūpinti, bet juk liko Antanėlis, jo tikras sunus. Ona suteikė jam Antanėlį ir tas mazytis, tai buvo vienatinė atmintis, ką jam liko po jos, taigi jis turįs branginti jį, saugoti jį, parodyti save vyrui. Jis žinojo, ko Ona nuo jo reikalautų, ko ji būtų meldusi toje valandoje, jeigu būtų galėjusi prakalbėti. Tai buvo baisus dalykas, kad jai pasiėjo numirti tokiu būdu, bet gyvenimas buvo per sunkus ir ji turėjo su šia pasaule persiskirti. Tai yra baisu, kad jie nė palaidoti ją negali, kad jis nė dieną negalėsiąs būti namieje, ją apgailestauti. Bet ką padaryti. Likimas juos spaudė, jie neturėjo namuose nė cento ir vaikai pražus, taigi reikia nors kiek pinigų gauti. Ar jis negalįs būti žmogumi Onos dėlei ir parodyti savo tvirtumą? Į trumpą laiką jie išsirisę iš to pavojaus ir dabar kaip jau namų neteko, jie galėsią, kur kas pigiau pragyventi, o visiems vaikams dirbant, galės su savo išeiti, kad tik jis į niekuš nepavirstų. Teip Elzbieta kalbėjo jam su tulu smarkumu, kaip karštingėje. Šiame atsitikime jai tas buvo kova už gyvastį; ji nesibaimijo, kad Jurgis ims gerti, nes jis pinigų neturėjo, bet ją net papurtė pamislįjus, kad jis gali pabėgti nuo jų ir leistiesi kur į platųjį srietą, kaip Jonas kad padarė.

Onos šaltam lavonui gulint prieš jo akis, jis negalėjo ir pamislyti apleisti savo kudikį. Teip atsakė jįsai, Antanėlio dėlei jis bandysiąs. Jis pasistengsiąs tą mažytį vyrui užauginti — tuojaus eisiąs darbo žiurėti, teip, rytoj, nelauks nė kol Oną palaidos. Jie galį pasiūlyti ant jo, jis išlaikysiąs savo žodį, kas nepareitų.

Ir teip kitą rytą prieš prašvintant, jis jau buvo išėjęs darbo žiurėti, nors jam gėlė ir galvą ir širdį. Jis nuėjo tiesiog pas Durham'o mėslių dirbtuvę pažiūrėti, ar negalės atgal į savo vietą įsigauti, vienog perdėtinis papurtė galva, kaip tiktai jį pamatė — ne, jo vietoj seniai kitas ėšąs ir jam visai ten nėra vietos.

“Ar tamista manai, kad vėliau galės buti?” užklausė Jurgis.
“Aš galėčiau palaukti.”

— “Ne” — atsiliepē tas, — “tamistai visai neužsimoka laukti — nieko čia nesulauksi.”

Jurgis stovējo ir zīurējo susimaišēs. “Kasgi yra?” — klausē jis vēl. “Ar aš savo darbą neatlikdavau?”

Tas pažiurējo gana šaltai į jį ir atsiliepē: “Nieko čia nesulauksi, aš pasakiau.”

Jurgiui pasirodē, kad tas bjaurusis atsitikimas turējo prie to prisidēti; taigi ējo šalin su nuliudusia širdžia. Nuējēs, atsistojo minioj alkanų skurdžių, stovinčių sniege pas vartus. Nevalgēs, stovējo tenai porą valandų, kol visą minią policija nenuvijo šalin. Jis matē, kad tą dieną darbo negaus.

Ilgai dirbdamas “yarduose,” Jurgis su daugeliu buvo susipažinęs turējo pažįstamų karčiamininkų, kurie duodavo ant bargo išsigerti ir ką nors užkąsti ir sąnariai senosios unijos paskolindavo jam vienas ar kitas dešimtuką, jeigu reikdavo. Taigi badu nesibaimijo numirti; jis gali jieškoti darbo visą dieną, o ant rytojaus vēl ateiti ir stumdytis aplink tas vietas keliatą savaičių. teip-pat kaip šimtai ir tukstančiai kitų. Tuom tarpu teta Elzbieta eis elgētauti į Hide Park'o apielinkę, o vaikai parneš namon užtektinai, užganėdinimui Anielēs ir teip jie užlaikys gyvybę.

Tiktai pabaigoje savaitēs, teip laukiant, klaidžiojant aplink ant aštraus vėjo ir besivalkiojant iš vienos karčiamos į kitą, Jurgiui pasitaikē vieta viename Jones'o didžiųjų skerdyklų sklepe. Praviroms durims ēsant, jis pamatē praeinantį perdētinį ir tąjį susistabdē, klausdamas darbo.

“Ar stumti vežimēlį?” — užklausē tas. Jurgis atsakē: “Teip, tamista!” — pirmiau, negu tas spėjo savo žodžius iš burnos išleisti.

“Kaip vadiniesi?” — klausē perdētinis.

— “Jurgis Rutkus.”

“Jau dirbai “yarduose”?”

— “Teip.”

“Kokiose vietose?”

— “Dviejose: Brown'o skerdyklose ir Durham'o trašų išdirbynėj.”

“Kodėl pametei tenai?”

— “Pirmu kartu mane nelaimė patiko, o pastaruoju buvau atleistas mėnesiui.”

Suprantu. Gerai, paimsiu tamistą pabandyti. Ateik rytoj anksti ir pasiklausk pono Thomas.”

Taigi Jurgis su neišpasakomu džiaugsmu pasiskubino namon, pranešti namiškiams, jog jau darbą gavęs. Išgirdę tai namiškiai, gana linksmai perleido tą vakarą, o anksti ryte Jurgis buvo vietoje puse valandos pirmiau negu ją atidarė. Ne ilgai laukus, atėjo perdėtinis ir pamatęs Jurgį, susiraukė.

“O” — ištarė jis — “aš prizadėjau tamistai darbą, ar ne taip?”

— “Teip, tamista” — atsakė Jurgis.

“Na, gaila man, bet aš padariau klaidą. Aš negaliu tamistą priimti.”

Jurgis žiurėjo į jį, apkvaitęs. “Kas yra tokio?” — užklausė sunkiai kvėpuodamas.

“Nieko” — atsakė tas, — “tiktai tamistą negaliu priimti.”

Jis taip pat pažiūrėjo šaltai, neprielankiai, kaip ir trąšų išdirbynės perdėtinis. Jurgis žinojo, kad daugiau neužsimoka nė žodžio ištarti, taigi, apsisukęs, nuėjo šalin.

Karčiamose jam žmonės paaiškino, ką tas viskas reiškia; jie, apgailestaudami, žiurėjo į jį: vargšas, jis gavo vilko bilietą! Ką jis tokio padarė? Dėl Dievo meilės, tai jis galėjo ir pats tą žinoti! Jam dabar taip lengva gauti darbą Packingtown’e, kaip ir tapti išrinktu miesto Chicago’s majoru. Kam dar jis laiką eikvoja čia darbo jėškodamas? Jie turi jo vardą ant paslaptinio sąrašo kiekvienoje raštinėje, kokia ji nebutų, maža ar didelė. Iki šiam laikui jau jie turi jo vardą ir kituose miestuose kaip St. Louis’e ir New York’e, Omahoje ir Bostone, Kansas City’je ir St. Joseph’e ir kitur, kur tiktai jų mėsos pardavynės yra. Jis buvo apkaltintas ir pasmerktas be tardymo ir be tiesos atsišaukti; skerdyklose jis daugiau jokį darbą negaus — jis negali gauti net užtvaras mėžti vietose, kokios yra po jų priežiūra. Jis gali bandyti, jeigu jam patinka, taip, kaip ir šimtai kitų bandė, bet veikiai persiliudijo, kaip dalykai stovi. Jam nieko apie tai nepasakos: jis nieko daugiau neišgirs, kaip kad dabar išgirdo, bet laikui atėjus, jis pamatys, kad jo nereikalauja. Taip pat jam nieko nepa-

gelbės pasiduoti po kita pravarde — jie tyčiomis tam mierui užlaiko teip vadinamus “tėmytojus” ir Packingtoun’e jis nepadirbtų nė tris dienas. Skerdyklų savininkams tas labai puikiai apsimoka, jeigu jų vilko bilietas gilioja, nes tokiu būdu jie labai įbaugina žmones ir užkerta kelią visokioms unijos agitacijoms ir politiškam neužsiganėdinimui.

Jurgis nuėjo namon pranešti namiškiams tokią liudną žinią. Tai buvo bjauriausias dalykas; čia šioje apielinkėje jo gyvenimas — kad ir tokis, kokį jis turi — vieta, kur jis pripratęs ir kur su daugeliu susipažinęs, taigi dabar jau jam visur duris uždarytos. Packingtoun’e daugiau nieko nėra, kaip tik skerdyklos ir kitos joms priklausančios dirbtuvės, taigi buvo vis tiek kaip ir iš gyvenimo jį būtų išmėtę.

Jis ir abi moteri perleido visą dieną ir pusę nakties apkalbėdami, ko būtų galima stvertis. Butų labai paranku didmiestyj, ten kur vaikai pardavinėja laikraščius; bet Marė baigė gyti ir pasitikėjo vėl gauti darbą “yarduose;” ir nors dabar ji nesimatydavo su savo senovės jaunikiu, kartą mėnesyj, dėl teip skurdaus jų gyvenimo, visgi ji nemalonėjo persikelti kitur ir atsiskirti su juomi ant visados. Elzbieta teipgi, išgirdusi, kad yra proga gauti šiuruoti Durham’o raštines, rupinosi tuom ir dabar kas diena laukė žinios. Galutinai jie sutarė, kad Jurgis leistųsi į didmiestį ir žiurėtų, ar ten ką nelaimės, o jeigu jam ten pasisektų kur darbą gauti, tai jie matysią kaip geriau išpuls padaryti. Kadangi tenai jis jau negalėjo nuo niekeno pasiskolinti, o ten pavojnga elgėtauti, nes labai greit gali suareštuoti, tai jie sutarė, kad kas dieną jis pasitiks vieną iš vaikų ir gaus nuo jų po penkioliką centų, su kuriais jis galės išmisti. Taigi visą dieną jis galės baladotis po miestą drauge su šimtais ir tukstančiais kitų, neturinčių kur prisiglausti skurdžių, klausinėjančių po pardavynes, dirbtuves ir krautuves, ar nėra tenai ką veikti, o naktj, jis galės susitraukti kur tarpdurėse, ar kur po vežimu ir pasislėpti iki vidurnakčiui, nes tada jau galės įeiti į kurią nors policijos staciją ir pasitiesęs laikraštį, išsitiesti ant grindų tarp govėdos valkatų, elgėtų ir neturinčių kur prisiglausti, kurie iš tolo atsiduoda alkoholiu ir tabaku, pas kuriuos visados pilna brudo ir ligų.

Taigi Jurgis daugiau negu dvi savaiti kovojo su nusiminimo

šmėkla. Kartą jam pasitaikė padėti krauti vežimus pusę dienos, už pusę dolerio, o kitu kartu nunešti senos ponios valizą, už ką gavo dvidešimts penkis centus. Tokiu budu keliatą naktų jis gulėjo užsimokėti už pernakojimą, ypač kad tose naktyse lauke butų parsiėję visiškai sušalti, be to gi — tas gelbėjo rytais nusipirkti laikraštį ir peržiūrėjus, kur reikalauja darbininkų, jis skubindavosi tenai, kuomet kiti jo sanlenktininkai, goglinėdami, tykojo, kol kas, perskaitęs, nenumes. Bet po teisybei, tai pasirodė, kad jieškant darbo iš laikraščių, mažai kas naudos buna, nes tiktai daug brangaus laiko sugaišini ir bjauriai nusivaikščioji. O pusė tokių apgarsinimų tai tik apgavystė visokių įstaigų, kurios tyko, išnaudoti jieškančius darbo nežinėlius. Jeigu Jurgis sugaišindavo tik laiką, tai dėlto, kad jis neturėdavo nieko daugiau ką pradėti. Saldiežiui agentui pasakojant apie puikias vietas, kokias jis galįs suteikti, Jurgis tik pakratydavo liudnai galvą, sakydamas, neturįs reikalaujamą dolerį užsimokėti; jeigu jam paaiškindavo, kokius didelius pinigus jis ir jo šeimyna gali pelnyti nudažant spalvomis fotografijas, jis tiktai prizadėdavo ateiti, kaip turės du doleriu, nusipirkti nuo jų reikalinguosius įrankius.

Galiaus Jurgiui pasitaikė proga, iš netyčių susitikti su senu pažįstamu, iš to laiko, kaip dar į uniją prigulėjo. Jis sutiko tąjį žmogų, einant jam į darbą milžiniškoje kertamųjų javus mašinų dirbtuvėje; pažįstamasis patarė jam eiti drauge ir prizadėjo pakalbėti su perdėtiniu, su kuriuomi gerai susipažįstas. Taigi Jurgis ėjo su juomi, nors sunkiai kojas pavilkdamas, apie keturias ar penkias mylias ir, pažįstamojo vedamas, perėjo per minią laukiančių pas vartus bedarbių. Jo net kojos per kelius sulinko, kada perdėtinis, apžiūrėjęs ir išklausinėjęs jį pasakė, kad gal ras jam vietą.

Kaip tas atsitikimas daug reikė Jurgiui, jis suprato tik vėliau. Jis pamatė, kad kertamųjų javus mašinų dirbtuvė tai buvo viena iš tų, kokias žmogmyliai ir reformatoriai rodydavo su pasididžiavimu. Ten šiek tiek rūpindavosi darbininkais; visos jų dirbtuvės buvo didelės ir erdvos, ir įtaisyta buvo restauracija, kur darbininkai galėjo gauti gerą valgį už mažą primokėjimą; ten net buvo skaitykla ir gerai įtaisytas kambarys, kur jų darbininkės merginos galėdavo atsilsėti; o kas svarbiausia, vieta buvo švariai

uzlaikoma ir nebuvo tokio nevalumo, kaip “stockyarduose.” Diena po dienos Jurgis labiau tuos dalykus patēmijo, o tai buvo dalykai, kokių jis niekad netikėjo matyti, apie kokius niekad nė nesapnavo, taigi, naujoji darbavietė veikia pradėjo išrodyti jam beveik kaip ir dangus.

Tai buvo milžiniška įstaiga, užimanti šimtą šešiasdešintis akrų žemės, duodanti darbą penkiems tukstančiams žmonių ir išleidžianti per metus tris šimtus tukstančių mašinų — didesnę dalį kertamųjų ir pjaujamųjų mašinų panaudojamų šioj šalyje. Žinoma, Jurgis labai mažai matė, kaip jas padirba, nes darbas labai paskirstytas, taip kaip ir “stockyarduose;” kiekviena iš tų šimtų dalių, iš kokių susideda kertamoji mašina, padirbamos skyriumi, o kaip kada viena dalelė pereina per rankas šimtų darbininkų. Ten, kur Jurgis dirbo, buvo mašina, kapojanti ir paženklinanti apie dviejų colių keturkampius plieno šmotelius; šmoteliai krinta ant didelės dėžės ir viskas, ką žmogaus rankoms reikia atlikti, tai sudėstyti juos eilėmis ir tarpais kitą dėžę pakišti. Tą atlikdavo vienas vaikas, kuris stovėjo nukreipęs savo akis ir protą į tą vieną vietą, o jo pirštai taip greit lakstė, kad takšėjimas šmočiukų viens į kitą, skambėjo kaip greitojo traukinio tarškėjimas, kokį galima girdėti naktį miegamajame vagone. Žinoma ten darbas buvo nuo stukių ir kad vaikas neturėtų laiko dykauti, mašina taip buvo nustatyta, kad jis vos spėtų apsidirbti. Trisdešimtis tukstančių tokių šmotelių jis perleizdavo kasdien, o devynis ar dešimtį milijonų į metus, o kiek per visą savo gyvenimą, tai tik dievai galėtų pasakyti. Šale jo sėdėjo darbininkai, pasilenkę prie tekilų, nudailinti plieninius peilius mašinomis; jie dešine ranka ima peilį iš ragazės, prispaudžia vieną peilio šoną prie akmenio, o paskui kitą, galiaus kairiaja meta į kitą ragazę. Vienas iš tų darbininkų sakė Jurgiui, kad jis nutekina tris tukstančius peilių kas dieną, o ten jau dirbo tryliką metų. Kitame kambaryje buvo pastebėtinios mašinos, kurios ėstė edė geležines štangas, nors ir išlėto tasias sudirbdamos: sukapoja, pagriebia šmotelius, užspaudžia galvutę ant vieno galo, aptekina, išpjauja gvinčius ir galiaus išmeta į ragazę, taip kad paėmus, jais jau galima mašinas sušriubuoti. Iš kitos mašinos išeidavo dešimtys tukstančių muterklių, kurios tikdavo tiems šriubams. Kitose vietose yvai-

rias dalis suleidžia į lovius, pilnus dažų ir sukabina išdziuti, o paskui stričkėmis paleidžia į kitus kambarius, kur darbininkai pamašina jas raudonais ir geltonais dažais, kad laukuose pjutės mete dailiau išrodytų.

Jurgio draugas dirbo ant kitų lubų, liejimo skyriuje ir jo darbas buvo — padirbti formas, nuliejimui nekurių mašinos dalių. Jis pildavo juodas pieškas į tam tikrai parengtą geležinę prietaisą ir tasias sandariai sugrūzdavo ir atidėdavo į šalį susistovėti, o vėliau jas paimdavo į kitą skyrių ir pripildavo ištarpintos geležies. Jam teipgi mokėdavo nuo stukių, arba, geriau sakant, nuo gerai nusiliejusių, nes apie pusė jo darbo sugesdavo. Ji, budavo, galima matyti, drauge su kitais, dirbant, tarytum visa virtynė piktųjų dvasių butų apsėdusi; jo rankos mosykuodavo kaip mašina, jo ilgi juodi plaukai išsisklaidę, akys visados įtemptos, prakaitas srovėmis bėga nuo jo veido. Ir tas žmogus dirbo teip ištisą dieną, visas atsidėjęs padaryti dvidešimts tris centus, vietoje dvidešimts dviejų ir pusės valandoj. O kada liaudies surašytojai parodė, kiek čia darbininkas išdirba, džiaugsmingi pramonės kapitonai girėsi, puotas bekeldami, kad čia darbininkas du kartu teip veiklus, negu kitose šalyse. Jeigu mes esame didžiausioji tauta, kokią saulė kada nors apšvietė, tai pirmiausia todėl, kad mes darbo žmogų pataikome prisiversti skubinti su tokiu išėlimu. Nors, žinoma, yra keliatas ir kitų dalykų, kurie padaro mus dideliais tarp tautų, kaip, duokime sau, pinigai kokius mes prageriame; suma pragertų pinigų pasiekia bilijoną su ketvirdaliu dolerių į metus ir kas dešimtmetis toji suma pasidvigubina.

Ten buvo mašina apkerpanti geležines lentas, o teipgi ir kita mašina, kuri, smarkiai tauškėdama, teip tąsias lentas išlenkia, kad į jas tilptų toji Amerikos ukininko dalis, kurią jis pasėja. Paskui jas sukrauja į vežimėlį ir Jurgio darbas buvo nuvežti į kitą skyrių, kur jas sudėdavo. Tas darbas Jurgiui buvo tiktai vaikų žaislas, o užtai jis gaudavo dolerį septynias dešimtis penkis centus ant dienos; subatoje jis užmokėjo Anielei septyniasdešimtis penkis centus, ką buvo kaltas už pastogę, o teipgi išsipirko savo ploščiu, kurį Elzieta buvo užstačiusi, jam sėdint kalėjime.

Tas jam labai buvo sugadu. Vidurziemyje nelabai galima vaikščioti po Chicagą be ploščiaus, kad tas be pavojaus apsiei-

tų, o Jurgis turėjo eiti arba važiuoti penkias ar šešias mylias į darbą ir atgal. Pasitaikydavo, kad privaziavus iki pusei kelio, reikėjo užsisukti į šalį, persėsti ant kitos linijos, taigi parsijęs važiuoti, turėdavo užmokėti dešimtį centų į ten ir atgal. Nors Jurgis ir pailsęs budavo vakarais, o naktys, tamsios ir šaltos, ypatin-
gai rytais, bet jis jau geriau velydavo pėkščias eiti, nes tose va-
landose, kaip žmonės traukia į darbus, kompanijos nepaleisdavo
daugiau vagonų, tai važiuojant, žmonės stovėdavo apsikabinę,
kur tiktai galima atsistoti, o tankiai kiti budavo užsilipę ant ap-
snigtų stogelių. Žinoma, kad tokiame prisigrudime durių nega-
lima uždaryti ir viduje budavo šalta, vis tiek kaip ir lauke, taigi
Jurgis, teip kaip ir daugelis kitų, veikia pamatė, kad tuos pini-
gus geriau pragerti, nes prie to dar galima gauti ir užsikąsti, tai
paskui nors smagiau eiti.

Bet toki dalykai buvo tik menkniekiais žmogui, pasprudu-
siam iš Durham'o mėšlynės. Jurgis iš palengvo pradėjo atgyti ir
apmislinėti plianus savo gyvenimui. Jis neteko namų, bet su
jais nuo jo pečių nusmuko randa ir nuošimčiai už neišmokėtąją
sumą, o kaip Marė tik pasitaisys, jie vėl pradės geriau gyventi ir
galės po kiek sučėdyti. Dirbtuvėje, kur jis turėjo užsiėmimą, bu-
vo kitas žmogus, lietuvis kaip ir jis, apie kurį kiti su pagarba kal-
bėdavo, ką jis pataikęs padaryti. Per dien jis sėdi prie mašinos,
šriubus išdirbančios, o vakarais eina į viešąją mokyklą mokintis
skaityti ir angliškos kalbos. Be to, kadangi jo šeimyna susidėjo
iš aštuoniato vaikų, kurių užlaikymui jo uždarbio neužtekdavo, tai
subatomis ir nedėliomis jis atlikdavo sargo darbą; jam kas pen-
kios minutes reikdavo paspausti du elektrišku guziku, vieną vie-
name dirbtuvės gale, kitą kitame, o suvaikščioti jam imdavo tik-
tai dvi minuti, taigi tris minutes tarp vaikščiojimų jis galėdavo
mokintis. Jurgis labai jam pavydėdavo, nes tai buvo dalykas,
apie kurį jis svajojo du ar trys metai atgal. Dar gal ir dabar jis
galėtų tą pat padaryti, jei tik gerą progą turėtų; gal ant jo at-
kreiptų atydą kuris iš išsilavinusiųjų amatininkų, arba perdėti-
nis, teip kaip kaikuriems toje pat vietoje pasitaikė. O kad teip
Marė galėtų gauti darbą skyriuje, kur išdirba virvutes suraišio-
jimui — tai jie persikeltų gyventi į šitą apielinkę, o tąsyk jam
greičiau ir proga pasitaikytų. Turint tokią viltį tai dar užsimo-

kėtų ir gyventi, radus vietą, kur su juomi žmoniškai apsieina — na, jis parodys, kad jis moka tą branginti. Jis net šypsodavosi, pamislijęs, kaip jis laikysis kiek galėdamas savo darbo!

Štai vieną pavakarę — tai buvo devinta diena kaip jis dirbo toje vietoje — eidamas pasiimti ploščių, jis pamatė kruvą darbininkų susigrudusių ties korčiuke ant durių, o priėjęs arčiau, paklausė, kas ten yra tokio. Jam paaiškino, kad pradedant nuo ryt dienos, jų skyrius bus uždarytas kol nebus pagarsinta, kad vėl darbai prasidės!

SKIRSNYS XXI.

Tai teip jie padaro! Nė puse valandos neperspėjo ir darbavietė uždaryta! Pasitaikydavo teip pirmiau, sakė žmonės, ir tas pat atsitiks visados. Jie pridirbo kertamųjų mašinų, kiek tik pasaulė reikalavo, o dabar turi palaukti, kol kitos iš tų bus jau nekai. Nieks ne kaltas — teip su tais dalykais einasi visados; taigi tukstančiai vyrų ir moterų tapo paleisti aštrioj žiemoje užbaigti tą, ką jie susiėdijo, jeigu jie turi nors kiek, o kad ne, tai mirti. Jau tiek dešimčių tukstančių vaikščioja po miestą, neturėdami kur prisiglausti ir melzdami, kad nors ką gautų veikti, o dabar prie jų prisidėjo dar keli tukstančiai.

Jurgis ėjo namon su tuomi biskeliu algos, kiek dar teko gauti, nuliudęs, nusiminęs. Vienas daugiau ryšis nusmuko nuo jo akių, vienus daugiau spąstus pažino! Kiek naudos atneša mandagumas ir maloningumas darbdavių, jeigu neilgai jam darbą duoda, jeigu jie pridirba daugiau kertamųjų mašinų, negu pasaulė ištesa išpirkti! Kokis tai pekliškas pasityčiojimas, jeigu žmogus dirbi kaip vergas, kad pasaulei pridirbti kertamųjų mašinų, o pasukui tave laukan išvaro už tai, kad tu savo darbą atlikai per gerai!

Ėmė dvi dieni, kol jam perėjo nesmagumas dėl tokio apsimylimo. Jis nieko negėrė, nes teta Elzbieta paėmė jo pinigų laikyti pas save, o pažinodama jį, nenusigando, kada jis piktai reikalų atiduoti. Jis sėdėjo ant aukšto ir pyko — ką užsimoka ir jieškoti darbo, jeigu tave atlėidžia pirmiau, negu pramoksti savo

darbą? Bet pinigai pradėjo baigtis ir Antanėlis budavo alkanas ir verkdamo, ypač kad ant aukšto teip šalta budavo. Teipgi ir ponia Haupt, bobutė, užeidavo, nors kiek gauti. Taigi jis vėl išėjo darbo jieškoti.

Per kitą dešimtį dienų jis valkiojosi po didžiojo miesto gatves alkanas, pilnas koktumo, melzdamas kokio nors darbo. Jis apsilankydavo pardavynėse ir kontorose, restauracijose ir viešbučiuose, apie dokus ir geležinkelių kiemuose, krautuvėse ir fabrikuose. Tankiai reikėdavo vienur ar kitur darbininko ar poros, bet ant kiekvienos vietos budavo šimtai darbininkų ir Jurgiui vis nepasisekdavo. Ant nakties jis susiriesdavo kur pašiurėje, sklepe ar tarpdurėse, kol neužėjo vėl smarkus šaltis. Tada Jurgis kovodavo kaip laukinis žvėris, norėdamas įsigauti į didęją Harrison gatvės policijos staciją ir miegodavo tenai ant grindų tarp kitų prisigrudusių ant nakties.

Tomis dienomis jam gana tankiai tekdavo susipešti — peštis, kad dasigauti arčiau dirbtuvių vartų su pulkais laukiančių ant gatvių. Jis patyrė, kad, duokime sau, nešioti valizas geležinkelių pasażieriams yra apėmęs tam tikras buris, ir kada tiktai jis mėgindavo, koki aštuoni ar dešimts vyrų ir vaikų teip ant jo užpuldavo, kad jis turėdavo bėgti kogleičiausiai, kad savo gyvastį išnešti. Su policistu jie visados susizinojo, taigi nėra ką nė laukti, kad jis apgintų.

Kad Jurgis badu nenumirė, tai tik pasidėkavojant vaikams, kurie jam po biskelį suteikdavo, bet ir ant to nevisados galima buvo pasitikėti. Vieną kad šaltis buvo didesnis, negu vaikai galėdavo pakęsti, o be to jiems grėsė pavojus nuo jų sanlenktininkų, kurie juos apiplėšdavo ir apmušdavo. O įstatymai teipgi buvo priešai juos: mažąjį Vincelį, kuris buvo jau vienuolikos metų, bet neišrodė nė ant aštuonių, kartą susistabdė ant gatvės tula rusti, sena ponia su akiniais, kuri sakė jam, kad jis dar per jaunas dirbti ir, jeigu jis nepasiliaus pardavinėti laikraščių, ji atsiųsianti urėdininką, pridabojantį vaikus, besišalinančius nuo mokyklos, kad tas jį suimtų. Teip-pat vieną naktį koks ten nepažįstamas žmogus pasigavo Katriutę už rankos ir stengėsi prikalbėti eiti su juomi į tamsų sklepą ir tas atsitikimas teip ją įbaugino, kad ji visai nenorėjo daugiau eiti pardavinėti laikraščius.

Galiaus nedēlioje, kadangi tą dienā neužsimokējo darbo ziu-
rinēti, Jurgis parējo namon, stengdamasi vienur ar kitur užšok-
ti ant vagonu, kad už dykā parvažiuoti. Čia jam pasakē, kad jo
jau trīs dienas laukē — kur tenai buvo proga darbā gauti.

Tai buvo ilga pasaka. Juozukas, kuris, alkanas budamas,
tiesiog nežinodavo kur pasidēti, išējo ant gatvēs, uzēlgētauti kiek
maisto. Jis turējo tik vienā koją, nes dar mažiuku bunant, ve-
zimas sutriuškino kitā, bet jis prisitaisē šluotkočio galā, kurį pa-
sikišdavo po pažaste vietoje kojos. Įsimaišēs tarp kitu vaiku, jis
atsidurē ant Mike'o Scully sąšlavynu, buvusių netolimais nuo jų.
Į tą vietā kas dienā šimtai vežimū suveždavo išmetas ir šiukšles
iš paezerēs, kur tik turtingiejie gyvena; taigi čia suverstas šašla-
vas, vaikai kapsto ir panaudoja maistui, jei kā tiktai valgomo ran-
da; jie rasdavo duonos riekuciū, bulviu žieviu, apgrauztu obuoliu,
kaulu, nuo kuriu dar ši tą budavo galima nugrauzti, o viskas bu-
davo sušalę ir dar nesugedę. Juozukas pririjo visko, kiek tik ga-
lėjo ir namon parsinešē prisirinkęs į senā laikraštį ir penėjo An-
tanēlį, tuom tarpu motina parējo namon. Elzbieta neišpasakytai
nusigando pamačiusi, nes netikėjo, kad išverčiamā ant sąšlavynu
maistā butu galima valgyti. Vienog ant rytojaus, matydama, kad
vaikams nieko nekenkia, Juozukui pradėjus verkti, jog noris val-
gyti, ji pasakē jam, kad galis vėl išeiti ant sąšlavino. Ir tą vaka-
rā jis parējo, pasakodamas, kaip jam bekrapstant šluotkočiu, po-
nia ant gatvēs pasišaukē jį. Visai puiki ponia, paaiškino jiems
vaikas, daili ponia; ji norėjusi žinoti viskā apie jį ir ar tas išmatas
jis rinko viščiukams ir kodėl jis vaikščioja su šluotkočio galu ir
kodėl Ona numirē ir kaip Jurgis į kalėjimā pateko ir kas
yra Marei ir apie viskā. Pabaigoj ji užklausē, kur jis gyvena ir
žadėjo ateiti juos atlankyti ir atnešti jam naują kujokā, kad ge-
riau galētu vaikščioti. Ji turėjo ant galvos skrybėlę, padabintā
paukščiu, sakē Juozukas, ir dailiai buvo apsirengusi.

Kitā rytā ji ištikro atėjo ir užsilipo kopėčiomis ant aukšto ir
stovėdama, dairėsi, akis išputusi, o net pabalo, pama-
čiusi suskretusius krauju taškus ant lentu, kur Ona numirē. Ji
darbuojasi tarp pavargėliu, stengiasi jiems prigelbėti, paaiškino
Elzbietai, — ji gyvenanti netoli, ant Ashland gatvēs. Elzbieta
žinojo tą vietā, tai viršuj pašaro krautuvēs; jai kas ten buvo sa-

kęs, kad tenai nueitų, bet ji nepaisiusi to, nes maniusi, kad tenai dalykai susirišę su tikėjimu, o kunigas visados draudžia, su sveltiniais tikėjimais užsidėti. Jie buvo turtingi žmonės, ką atsiakraustė tenai gyventi, tarp pavargėlių, kad geriau juosius pažinti, bet ką jie gero tikisi iš to sulaukti, negalima numanyti. Teip atvirai kalbėjo Elzbieta, o jaunoji ponia juokėsi, arba, geriau sakant, tiesiog nežinojo, ką ir atsakyti — ji stovėjo ir dairėsi aplinkui ir mislijo apie tuosius ne visai tinkamus patėmijimus, išstartus į ją, kad ji stovinti ant pragaro kranto ir mėtanti į liepsną sniego gniužtes, norėdama karštį sumažinti.

Elzbieta džiaugėsi, kad yra kam klausyti, kam savo vargus išpasakoti, — kas atsitiko Onai ir apie kalėjimą, ir kaip jie namų neteko, ir Marės nelaimę ir kaip Ona numirė ir kaip Jurgis negali gauti darbo. Beklausant, jaunosios ponios akyse pasirodė ašaros, o toliau ji visai pradėjo verkti, ir apsikabino Elzbietai ant kaklo, visai nepaisydama jos susiteršusių drapanų ir kad aukštas pilnas buvo blusų. Vargšė Elzbieta pradėjo gėdytis, kad ji tiek daug pripasakojo apie save ir šeimyną ir toji turėjo melsti, kad jaunoji ponia atsiuntė jiems ragazėlę visokių valgomų daiktų ir paliko laišką, kurį Jurgis turėjo nunešti tulam ponui, kuris buvo superintendentu plieninių fabrikų pietinėje Chicagos dalyje. “Jis suras Jurgiui ką nors veikti” — jaunoji ponia pasakė ir pridurė, juokdamosi per ašaras — “o jeigu ne, tai aš niekadęs už jo neįstėkėsiu.”

Minėtieji plieniniai fabrikai buvo už penkiolikos mylių nuo jų ir kaip kitur, teip ir čia keliai teip buvo sutaisyti, kad norint privažiuoti, du kartu reikia užsimokėti. Gana toli visa padangė buvo raudona nuo besiverčiančios iš kaminų liepsnos, kurių visa eilė buvo iškilusi į padanges, kadangi dar visai tamsu buvo, kaip Jurgis į tenai nuvažiavo. Tiejie fabrikai užėmė didelį plotą, teip kad iš jų vienuj pasidarytų miestas, o aplink buvo aptverta aukšta tvora ir daugiau kaip šimtas žmonių jau laukė prie vartų, kur naujus darbininkus į darbą priima. Veikiai, prasidėjus švisti, švilpynės pradėjo kaukti ir tukstančiai žmonių pasirodė iš visų pusių: jie vertėsi iš karčiamų ir aplinkinių namų, nušokinėjo nuo pravažiuojančių vagonų — abelnai, rodėsi, kad jie iš žemės dygsta, ypač kad švintant neaiškiai matyti. Tarytum upė traukė per

vartus ir ant kiemų nyko kur ten į visas puses, kol liko tik keliatas susivėlinusiųjų, kurie bėgo tekini, sargas, kuris vaikštinėjo prie vartų ir pulkas alkanų, drebančių bedarbių.

Jurgis padavė savo laišką. Vartų sargas buvo labai rustus ir Jurgį perleido per visą katekizmą klausimų, bet šis teisinosi nieko nežinąs, o kadangi jis pasirupino laišką užlipinti, tai anam nieko daugiau neliko, kaip tik perduoti laišką ypatai; kuriai buvo uzadresuotas. Pasiuntinys atėjo atgal pasakyti, kad Jurgis palauktų, taigi jį įleido per vartus ir jis įėjo, gali būti nelabai gailėdamasi, kad ten buvo kiti ne teip kaip jis, laimingi, kurie dabojo jį su pavydėjimo akimis.

Didėlėse dirbtuvėse prasidėjo judėti; galima buvo girdėti didelį bruzdėjimą, dundėjimą ir kųjų baladojimą. Palengva visai pasidarė šviesu ir aiškiai buvo matyt: aukšti, pajuodę murai vienur ir kitur, ilgos eilės krautuvijų ir pašurių, siauri geležinkeliai, išsišakoję į visas puses, ant žemės visur prikrię suodžių ir debesiai juodų dumų vertėsi iš kaminų. Iš vienos dirbtuvių pusės ėjo geležinkelis ir daugelis vėžių buvo suvadžiota į kiemus, iš kitos gi pusės priėjo ežeras, kur garlaiviai prieidavo.

Jurgis turėjo laiko žiūrėti ir apmislinti, nes perėjo dvi valandi, kol jį pašaukė. Jis nuėjo į dirbtuvių raštinę, ir tenai dirbančiųjų laiko dabotojas perklausinėjo jį. Superintendentas labai užimtas, pasakė, bet jis pats bandysias Jurgiui darbą surasti. Ar jis dar niekad nedirbo plieninius fabrikuose? Bet ar jis pasiima dirbti, kur parsieitų? Na, tai juodu eisią pažiūrėti.

Taigi juodu leidosi per dirbtuves ir praeinant, Jurgiui teko tokias pastebėtinas regyklas matyti, kad jis, net išsiziojęs, žiūrėjo. Jis nežinojo, ar paprastų dirbti tokioje vietoje, kaip ši, kur oras virpė nuo baisaus baladojimo, o švilpynės spiegė visuose šonuose, duodamos žinoti, kad reikia apsisaugoti; kur nedidelės liokomotyvos tiesiog bėgo ant jo, o iki baltam įkaiyti plieno šmotai, šnypsdami, švilpė pro jį. Darbininkai visur buvo pajuodę, apnešti suodžių, su įdubusiomis akimis, išdžiuvę; jie dirbo su neišpasakytu įtempimu, puldamiesi, tai vienur, tai kitur ir niekados nepakeldami akių nuo savo darbo. Jurgis laikėsi savo vado, kaip nugazdintas vaikas nešiotės, ir kuomet tas, pasišaukdavo tai vieną, tai kitą darbininkų prižiūrėtoją, paklausti ar po juomi nebu-

tų vietos paprastam darbininkui, jis dairėsi aplinkui ir stebėjosi.

Juodu perėjo per keliatą dirbtuvių, ir kur pečiuose tarpina, ir kur štangas kočioja, ir kapoja jas kaip surį. Iš šonų ir viršuj milžiniškos mašinos juda, milžiniškiejie ratai sukasi, milžiniškiejie kujai kala.

Teip einant iš vieno skyriaus į kitą, juodu galiaus įėjo ten, kur dirbo plienines šėnis; Jurgis išgirdo švilptelėjimą užpakalyje savęs, pašoko į šalį ir pro jį prabėgo vagonėlis su įkaitintu iki baltam plieno šmotų, didumo žmogaus kuno. Veikiai pykstelėjo, vagonėlis sustojo, šmotas nusivertė žemyn, kur jį pagriebė mašinos ir įstumė į didelius volus. Teip einant iš vienos mašinos į kitą, tas plieno šmotas, pasirodo kaip ilgas raudonas žaltys, o kaip jis šmėkščioja per volus, sakytum, kad jis gyvas. Ir teip kočiojo mašinos vieną po kito, kol šėnis pajuosta ir atšala ir tada reikia tiktai galus nukirsti ir ištaisyti ir jau galima vežti ant geležinkelio.

Ten kur tos šėnys išėina Jurgiui pasitaikė proga darbą gauti. Ten jas reikia vartyti geležiniais buomais ir perdėtinis galėjo dar vieną darbininką priimti. Taigi jis nusivilko ir tuojau pradėjo dirbti.

Jam imdavo dvi valandi nuvažiuoti į darbą ir tiek pat parvažiuoti ir pravažinėdavo dolerį dvidešimtį centų kas savaitė. Kadangi tas buvo perdaug neparanku, jis susivyniojo savo šieniką į pundą ir pasiēmė su savim, o vienas iš dirbusių drauge su juomi nurodė tulą lenkų šeimyną, kur jis galėjo pergulėti ant grindų, užsimokėdamas dešimtį centų už naktį. Užkąsti jis gaudavo karčiamose prie gėrymo, o subatos vakare važiavo namon, su šieniku ir su visukuomi, ir didesnę savo pinigų dalį parveždavo namiškiams Elzbietai labai gaila buvo, kad jis teip susiriktavo nes ji baimijosi, kad jis gali įprasti gyventi be jų, o vieną kartą savaitėj parvažiuoti neužtenka savo kudikį pamatyti, bet kitaip nebuvo galima sutvarkyti. Plieno fabrikuose juk nebus progos gauti darbą moteriškei, o Marė jau buvo ganėtinai pasveikusi ir ramindavo save vilčia vėl gauti darbą kur nors "yarduose."

Į savaitę laiko Jurgis apsiprato su dirbtuvės baisumais. Jis greit pramoko, kaip darbe pasielgti, negirdėt dundėjimo ir pyškėjimo. Neišpasakoma baimė kokia buvo iš pradžių išnyko, ir jis

pradėjo nieko nepaisyti ir visai nesisaugoti, kaip ir kiti darbininkai, kurie mažai paisė apie save, uoliai užsiėmę savo drabu. Tai yra pastebėtinas dalykas, žmogui pamislįjus apie tai, su koku rupestringumu tie žmonės atlieka savo darbą; jie jokios naudos iš to neturi, gauna užmokėti už valandas ir nieko daugiau negauna už rupestringumą. Jie teip-pat žinojo, kad jeigu bus kada sužeisti, juos numes į šalį ir jie bus užmiršti, o visgi jie skubino, nepaisydami pavojaus, kad tik atlikti greičiau arba daugiau, nors gana tankiai jie labai rizikuodavo. Ketvirtą dieną tenai dirbdamas, Jurgis matė, kaip žmogus, bandydamas perbėgti skersai šėnis prieš ateinantį vagoną, paslydo ir vieną pėdą jam sutriuškino; o pirmiau negu ten išdirbo tris savaites, jam teko pamatyti dar baisesnį atsitikimą. Ten buvo visa eilė murinių pečių, kuriuose tarpindavo plieną ir per plyšius kitur baltai žibėdavo. Kai kurių šonai buvo pavojingai išsidavę, vienog žmonės dirbo apie juos, nešiojo mėlynus akinius, pečius atidarius. Vieną rytą, Jurgiui praeinant, vienas pečius truko, apliejo du darbininku ištirpusiu plienu. Kada jie gulėjo, rėkdami ir raitydamiesi iš skausmo, Jurgis puolėsi gelbėti juodu ir kaipo išėiga to, vienos jo rankos delno visa oda nusimovė. Kompanijos daktaras apraišiojo ranką, bet jokios kitos padėkavonės jis negavo, o be to, aštuonias dienas negalėjo į darbą išeiti, taigi ir užmokėti už jas negavo.

Laimingai pasitaikė, kad tuomi ruožtu Elzbietai atėjo seniai laukiamoji proga eiti penktą valandą ryto ir padėti išsiuruoti vienos skerdyklos raštinę. Jurgis parėjo namon ir apsidangstė užklodėmis, kad būtų šilta ir laiką perleisdavo arba miegodamas, arba siausdamas su Antanėliu. Juozukas daugiausiai budavo išėjęs ir krapštydavo miesto sąšlavinuose, o Elzbieta su Mare jieškodavo daugiau ką veikt,

Antanėlis dabar jau turėjo daugiau, kaip pusantrų metų ir buvo tikroji tarškyne. Jis teip sparčiai mokinosi kalbėti, kad Jurgiui subatoms parvažiavus namon, jis rodydavosi visai nauju vaiku. Jurgis, budavo, sėdi, žiuri į jį ir džiaugiasi, klausydamas. Mažytis buvo vienatinis džiaugsmas, kokį Jurgis turėjo šioje pasaulėje — vienatinė viltis, vienatinis laimėjimas. Ir ačių Dievui, kad Antanėlis buvo vaikas! Prie valgio visados buvo kaip vilkas. Niekas jam neužkenkė ir niekas negalėjo užkenkti; jis jau perlei-

do visokias kančias ir trukumus ir tas ant jo neatsiliepē. Antanēlis buvo tai vaikas, kurį sunku suvaldyti, bet tēvas tik tēmydavo ī jī ir juokdavosi užsiganēdīnes. Smarkesnis vaikas — tuomi geriau, nes jam nekartā parsieis smarkiai pasistatyti, pirmiau, negu jis savo gyvenimā užbaigs.

Jurgis paprato nedēliomis pirkti laikraštį, jei tik turēdavo atliekamų pinigų; kopuikiausią nedēlios išleidimā galima buvo pirkti už penkis centus ir tai visā pundā su žiniomis iš visos pasaulēs, kurios patalpintos budavo su antgalviais didelėmis raidėmis, ir Jurgis palengva suskaitydavo, ypač kad vaikai padēdavo, jeigu kur budavo ilgi ar nesuprantami žodžiai. Vienur aprašinēdavo karā svetimoj šalyje, kitur įvykusias žmogžudystes, tai vėl nelaimingus mirimus, — tai pastebētinas dalykas, kaip jie ir išgirsta tiek daug užimančių atsitikimų; pasakojimai, tur buti, visi teisingi, nes joks žmogus negalėtų tokių išmislyti, o be to, ten budavo ir paveikslėliai parodanti viską ir visi teip kaip gyvi. Vienas tokio laikraščio numeris buvo vis tiek ką ir cirkus — žinoma, tai puikiausiai galima buvo nusiraminti darbo žmogui, nuilsusiam ir apkvaitusiam, o mokslus jam niekados neteko lankyti, jo darbas toks pat diena po nienos, metai po metų, nuobodus, nualinąs, vienodas. Niekados negalēdavo pamatyti žaliuojančių laukų, neturēdavo nė valandos pasilinksminimui, nė ko nors kito, apart gėrymų, kad nors tuomi visokias mintis galima būtų prašalinti. Terp kitų dalykų, tuose laikraščiuose budavo puslapiai su juokingais paveikslėliais ir taisiais Antanēlis negalēdavo atsigērėti: jis laikydavo juos, pasidējęs, išsitraukdavo, atsiminęs, ir tēvas turēdavo jam juos pasakoti; ten budavo visoki gyvuliai, ir Antanēlis kiekvienā galėjo pavadinti, o išsitiesęs lapā ant grindų, rodydavo juos pirštukais. Galima buvo džiaugtis be galo, klausant, kaip keistai jis ištaria žodžius, arba kaip jis, įsiklausęs, atsimenta ką nors ištarto, Jurgiui pasitaikē kartā užkeikti ir Antanēlis tuojuo atkartojō; tēvas ko iš kedēs neiškrito, besijuokdamas, bet veikiai jam atsiējo labai to gailėtis, nes Antanēlis, nenustodamas, keikē visus ir viską.

Pagijus rankai, Jurgis pasiēmē šienikā ir vėl nuējo šēnis vartyti. Tai buvo jau balandžio mėnesis ir sniegas persikeitē ī šaltā lytū, o neišgrįstos gatvės priešai Anielēs namus stojosi kanalu.

Jurgis, eidamas namon, turėdavo bristi, o einant vėlai ir galima buvo iki juostai įklimpti į purvyną. Bet jis mažai paisydavo apie tai — galima buvo pasitikėti, kad veikiai vasara užstosianti. Marė teip-pat gavo vietą gyvulių mėsinėtojos vienoje iš mažesniųjų skerdyklų; jis gi pats sakydavo sau, kad šiuomi ruožtu, gerai pasimokinęs, žiurėsiąs, daugiau atsitikimų neturėti, taigi jie tikėjosi vėl ant kojų stoti ir išsiriti iš savo vargų, jie galėsią vėl taupyti pinigų, ir, atėjus kitai žiemai, apsigyvensią tinkamoje vietoje; vaikai nereikalaus valkiotis po gatves ir eis į mokyklą, o jie vėl galės stengtis išrodyti padoriau. Taigi Jurgis vėl pradėjo daryti plianus ir svajoti apie ateitį.

Ir teip, vieną subatos pavakarę, nušokęs nuo vagono, leidosi namon, kuomet saulė dar švietė žemai pro debesius, kurie srovėmis pylė lytų į pilnas purvyno gatves. Laumės juosta buvo matyti padangėse, o kita buvo jo širdyje, nes jis galėsiąs trisdešimts šešias valandas atsilsėti ir turės progą su savo šeimyna pasimatyti. Pasirodė ir namai ir jis patėmijo, kad prie durių stovėjo prisirinkusi žmonių minia. Jis greitai pribėgo prie namų, prasi-grudo per žmones ir pamatė, kad Anielės virtuvė prisikimšusi sujudusių moterių. Tas jam priminė laiką, kada, parėjęs iš kalėjimo, rado mirštančią Oną; jo širdis beveik liovė plakti. “Kas pasidarė?” — užklausė jis nekantriai.

Visi kambaryje tylėjo kaip negyvi ir jis matė, kad visi žiuri į jį. “Kas pasidarė?” — šuktelėjo jis vėl.

Tik tąsyk jis išgirdo ant aukšto verksmą ir Marės balsą. Jis bėgo prie kopėčių, bet pasijuto, kad Anielė pagriebė jį už peties. “Ne, ne!” — šaukė ji. “Nelipkie tenai!”

— “Kasgi yra?” — rinktelėjo jis.

Ir senoji moteriškė atsakė jam silpnai: “Tai Antanėlis. Jis negyvas. Jis prigėrė ant gatvės!”

SKIRSNYS XXII.

Jurgis išklausė apie tai, ypatingu budu. Jis pabalo kaip negyvas, bet susigriebė ir kokią pusę minutos stovėjo kambario viduryje, sugniaužęs kumščias dručiai, sukandęs dantis. Paskui pastumėjo į šalį Anielę, įėjo į kitą kambarį ir užlipo kopėčiomis.

Kampe ant guolio buvo užklodė, o po ja per pusę buvo matyt nedidelis pavidalas; šale gulėjo Elzbieta ar verkdama, ar apalpusi, apie tai Jurgis negalėjo pasakyti. Marė vaikščiojo klykdama ir laužydama rankas. Jis dar labiau sugniaužė rankas ir jo balsas buvo gana stiprus, kada jis užklausė:

“Kaip tas atsitiko?” — klausė jis.

Marė vargiai girdėjo, ką jis sakė. Jis atkartėjo savo klausimą garsiau ir dar aštriau. “Jis nupuolė nuo šalytakio!” — gaikščiodama, atsakė ji. Šalytakis priešai Anielės namus buvo sukaltas iš pusiau supuvusių lentų ir iškeltas apie penkias pėdas aukščiau neišpiltos gatvės.

“Kaip jis ten atsirado?” — klausė jis tokiu pat balsu.

— “Jis išėjo — jis išėjo bovytis” — sakė Marė, vos galėdama ištarti. “Męs negalėjome jį viduje užlaikyti. Jis turėjo į purvyną įklimpti!”

“Bet ar ištikro žinote, kad jis negyvas?” — klausė jis, prisipykęs.

— “Ai! ai!” — gaikščiojo ji. “Teip, męs pašaukeme daktarą.”

Jurgis pastovėjo kelias sekundas svyruodamas. Nė viena ašara jo akyse nepasirodė. Jis dar kartą pažiūrėjo į užklodę su mažuoju pavidalu po jaja, paskui greitai apsisuko prie kopėčių ir nulipo žemyn. Žemai vėl visi nutilo, jam į kambarį įėjus. Jis tiesiog leidosi prie durių, išėjo laukan ir nuėjo gatve.

Kada pati numirė, Jurgis nutraukė į artymiausiają karčiamą, bet dabar jis teip nepadarė, nors turėjo prie savęs visos savaitės uždarbį. Jis ėjo ir ėjo, nieko nematydamas, teškindamas purvus ir vandenį. Paskui jis atsisėdo ant trepelių, užsidengė veidą rankomis ir kokią pusę valandos sėdėjo visai nekrutėdamas. Tik retkarčiais tykiausiai išstardavo pats sau: “Numiręs! Numiręs!”

Galiaus jis pakilo ir vėl pradėjo eiti. Saulė leidosi ir jis ėjo, kol visai sutemė, ir apsižiūrėjęs, pamatė, jog stovi prie geležin-

kelio. Buomai buvo užleisti ir ilgas prekinių vagonų traukinys pyškėjo pro jį. Jis stovėjo ir dabojo jį; štai jam užėjo visai netikėtas noras, nauja mislis, kuri slėpėsi pas jį, nepatėmyta, dabar ji veikia gyvumą įgavo. Jis leidosi geležinkeliu ir praėjęs pro sargų grintelę, šoko pirmyn ir užsikabino ant vieno vagono.

Traukiniu kur sustojus, Jurgis atsargiai nušoko ir užlindo kur, bet pradėjus eiti, jis vėl buvo ant jo ir vėl ėmėsi su savo jausmais. Jis laikėsi susiėmęs rankas ir lupas dručiai suspaudęs — jis neverkė ir nė neverktų — nė ašaros neišlietų. Tas jau praėjo ir dingo ir jis su tuomi daugiau nieko neturi — jis numes viską tą nuo savo pečių, pasiliuosuos nuo to, nuo viso to dalyko, — tą pat naktį. Tas turi praėti, kaip kokia juoda neapkenčiamoji sloga ir rytoj jis bus visai nauju žmogumi.

Jis kovojo už savo gyvastį; jis dantimis griežė, nusiminimo apimtas. Jis buvo kvailys, kvailys! Jis ant niekų praleido savo gyvastį, jis suardė save savo prakeiktu silpnumu; bet dabar jau pabaigė su tuomi — jis išnaikys tą iš šaknų! Pas jį daugiau nėra vietos nė ašaroms, nė jautrumui — jis jau atkando dantis į tai — jie tik į vergiją jį pardavė! Dabar jis jau bus laisvas, nusikratys savo pančius ir pakils kovoti. Jis džiaugiasi, kad tas pasibaigė — turėjo kada nors pasibaigti, taigi ir geriau, kad tas dabar įvyko. Ši pasaulė visai netinkanti moterims ir vaikams ir juo greičiau jie iš čia dingsta, juo geriau. Kiek teko Antanėliui nukentėti, tai dar jis visgi tiek nenukentėjo, kiek būtų prisiėję, kentėti, jeigu būtų šioje pasaulėje pasilikęs. Dabar tėvas rupinsis tik savim, jis kovos už save prieš visą pasaulę, kuri jį trukdė ir kankino.

Taigi jis rovė visas kvietkas iš savo širdies darželio ir mynė jas kojomis. Traukinys pyškėjo gana smarkiai ir dulkių sukuriai atsimušė į jo veidą; nors naktyje ir sustojo porą kartų, bet Jurgis sėdėjo, susitraukęs savo vietoje — jis ten laikysis, kol jį neuvys, nes kiekvieną daugiau mylių atsitolinus nuo Packingtown'o, jam rodėsi, kad viena daugiau sunkenybė nuo jo mislių nukrinta.

Kaip tiktai vagonai stapteldavo, jis jausdavo, kaip šiltas vėjalis pučia, vėjalis perimtas kvapu šviežių laukų, dobilų ir visokių žolynų. Jis kvėpavo tas kvapsnis ir net jam visam smagiau pasidarė — jis vėl buvo kaimuose! Jis bandys gyventi kaime!

Pradėjus švisti, jis dairėsi gana godžiomis akimis, matė pievas, miškus ir upes. Galiausiai jau negalėjo susilaikyti ir kaip tik traukinys sustojo, jis nušoko. Vienas darbininkas prie traukinio stovėjo ant vagonų viršaus ir pagrąsinęs kumščia, užkeikė, bet Jurgis tik ranka pamosykavo su pasityčiojimu ir leidosi kaimų link.

Tik pamislyti, kad jis buvo kaimietis visą savo gyvenimą, o dabar per tris ilgus metus visai nematė kaimo. Rods jis buvo priemiestyje, kada reikėjo iš kalėjimo namon pareiti, bet tada jam per daug namiškiai rupėjo, taigi nieko netēmijo eidamas, o teipgi keliatą kartų žiemą, buvant be darbo, teko sėdėti miesto parkuose, o kitur jis nė medžio niekur nematė! Dabar jis jautėsi kaip paukštis, kurį vėtra pagriebusi, iškelia ir nuneša toli; jis vis tarpais sustodavo ir dairydavosi, nes jam teip navatnai išrodė ir tos karvių kaimenės ir pilnos remunių pievos ir krumai susodėti vietoje tvorų, terp kurių radastai tankiai žydi, ir čiulbanti medžiuose paukščiai.

Pamatęs kaimiečio gyvenimą, jis pasijieškojo lazdgali apsigynimui ir priėjo artyn. Kaimietis tepė vežimą prie daržinės ir Jurgis nuėjo prie jo. “Ar aš negalėčiau gauti pusryčių, jei galima?” — užklausė jis.

— “Ar nori, tamista, dirbti?” — klausė kaimietis.

“Ne” — atsakė Jurgis, — “ne darbo jieškau.”

— “Tai nieko čia tamista negali gauti” — atkirto sausai.

“Bet aš noriu užmokėti” — sakė Jurgis.

— “O!” — atsiliepė kaimietis ir pridurė išjuokiančiai — “bet po septynių mėš neduodame pusryčių.”

“Aš esmi labai alkanas” — teisinosi Jurgis. “Aš norėčiau pirkti maisto.”

— “Pasiklausk moteriškės” — pasakė kaimietis linktelėjęs galva per petį. “Moteriškė” pasirodė prilankesnė ir už dešimtuką įteikė Jurgiui keturias riekutes duonos, uždėjo mėsos į tarpą jų, šmotelį pyrago su vuogoms ir du obuolių. Jis ėjo tolyn, valgydamas pyragą pirmiausiai, nes tą ne teip paranku buvo neštis. Po kiek laiko jis pamatė upelį, taigi perlipęs per tvorą ir priėjęs, ėjo tolyn apžėlusiu krantu. Teip eidamas, jis rado gana tinkamą vietą atsilsėti, taigi atsigulęs, suvalgė, ką turėjo, užsigerdamas van-

deniu, iš upeluko. Paskui gulėjo teip kelias valandas, žiurėdamas ir gērėdamasi visukuomi aplinkui, kol galiaus, užsimanęs miego, atsigulė krumo pavėsyje ir užmigo.

Kada pabudo, saulė kaitino tiesiog į veidą. Jis atsisėdo, ištiesė rankas ir žiurėjo, kaip vanduo teka pro jį. Žemiau jo buvo duburys ir jam veikiai užėjo nauja mintis į galvą: jis galįs išsi-maudyti! Vanduo niekam nepriklauso ir jis gali į jį įeiti — išsi-maudyti jame! Tai dar pirmą kartą, jis rasis visas vandenyje, jam iškeliavus iš Lietuvos.

Jurgiui pirmą kartą prībuvus į “stockyardus,” jis buvo teip švarus, kaip darbo žmogus gali tiktai buti. Vėliau vienog, perleidžiant ir ligas ir šaltį, alkį ir nenusisėkimus, o darbe kenčiant tokį nevalumą, namiejie — gi brudą, jis žiemą visai liovė praustis, o vasarą tik tiek, kiek iš sudymo galėdavo apsiprausti. Jam teko apsiprausti kalėjime, kur vanduo krinta iš viršaus, bet daugiau neteko; — dabar jis galės ir paplaukyti!

Vanduo buvo šiltas ir jis pliauškino vandenyje kaip mažas vaikas iš džiaugsmo. Paskui jis vandenyje atsisėdo ties pakraščiu ir pradėjo šiuruotis, perleisdamas iš eilės kiekvieną sąnarį ir vietą, gerai nutrynė su pieskomis. Kad jau pradėjo, tai reikia gerai atlikti ir pažiurėti, kaip išrodo bunant švariu. Jis net ir galvą trynė pieskomis ir bandė išplauti drauge savo juodus ilgus plaukus iš brudo, todėl laikė galvą po vandeniu teip ilgai, kaip tik galėjo, žiurėdamas, ar neišnaikys visko. Toliau, matydamas, kad saulė dar vis kaitina, jis pasiėmė drapanas nuo kranto ir pradėjo jas skalbti vieną po kitos; žiurėjo kaip purvai ir riebumas plaukė žemyn upeliu, žiurėjo su pasiganėdinimu, ir sugrįžęs, vėl mirkino drapanas vandenyje, pasitikėdamas ir mėšlynės dvoką prašalinti.

Jis sudžiovė drapanas ant krumų ir, iki jos pradzius, atsigulė ant saulės ir vėl užmigo. Jam pabudus, jos iš viršaus buvo kietos kaip medinės, o gerokai drėgnos apačioj, bet, jausdamasi alkanu, jis apsirengė ir leidosi tolyn. Neturėjo peilio su šavim, bet pataikė išsilaužti diktoką lazdą ir teip apsiginklavęs, leidosi keliu.

Neilgai trukus, jis priėjo didelę ukę ir pasuko keleliu, vedančiu link gyvenamų triobų. Ten visi rengėsi vakarienianti, ir pats

ukininkas mazgojosi rankas ties virtuvēs durimis. Jurgis, prisiartinęs, užklausė: “Ar aš negaučiau ką užvalgyti? Aš galiu užmokėti.” Bet ukininkas greit atkirto: “Męs čia nešeriamo valkatų. Eik sau!”

Jurgis, nė žodžio neištaręs, apsisuko ir nuėjo sau, bet praėjęs pro kluoną, jis priėjo prie apdirbto lauko, kur ukininkas buvo prisodinęs persiškųjų slyvų; Jurgis, praeidamas, kiekvieną iš jų parovė aukštyr iš šaknų, ir taip padarė daugiau kaip šimtui, kol galą lauko priėjo. Tai buvo jo atsakymas ir tas rodė jo upą; nuo dabar jis kovos ir žmogus, kurs suduos jam, atsiims atgal tiek pat kiekvienu kartu.

Tožumoj Jurgis patēmijo kruvą medžių, bei laukus žieminių javų ir priėjo kitą kelelį. Neuzilgo pamatė kito ukininko gyvenimą, o kad lauke niauktėsi, jis meldė čia prieglaudos ir maisto. Patēmijęs, kad ukininkas žvalgosi į jį gana abejotinai, pridurė: “Aš labai džiaugčiausi, jeigu leistumėte daržinėje pergulėti.”

— “Na, aš nežinau” — atsiliepė tas. “Ar tamista rukai?”

“Kaip kada” — atsakė Jurgis — “bet aš parukysiu lauke.” Tam leidus, jis užklausė: “Kiek man reikės užmokėti? Aš ne per daug pinigų turiu.”

— “Manding apie dvidešimtį centų už vakarienę,” — atsakė ukininkas. “Už daržinę aš nieko neimsiu.”

Taigi Jurgis įėjo į vidų ir atsisėdo prie stalo drauge su ukininko pačia ir apie puse tuzino vaikų. Tai buvo visai puiki vakarienė, nes ukininkas turėjo visoko ant stalo ir Jurgiui po vestuvių dar nepasitaikė taip pasivaišinti, taigi jis stengėsi už savo dvidešimtį centų atsiimti nesigailėdamas.

Visi buvo alkani, todėl nekalbėjo, bet pavakarieniavę, susėdo ant trepelių klausinėti savo svečio. Jurgiui paaiškinus, kad jis buvo darbininku iš Chicagos ir kad jis pats nežino kur jis traukia, tas užklausė: “Tai kodėl nepasilieki čia dirbti pas mane?”

— “Dabar aš neįėjau darbo” — atsakė Jurgis.

“Aš tamistai gerai užmokėčiau” — sakė jis, matydamas prieš savę, taip didelį vyrą — “dolerį ant dienos ir užlaikyčiau. Pas mus labai sunku darbininkai gauti.”

— “Ar tai bus ir žiemą, taip-pat kaip ir vasarą?” — užklausė Jurgis greitai.

“N - ne” — atsakė ukininkas. — “Aš negalėčiau laikyti tamistą po lapkričio mėnesiui — mano ukė tam per maža.”

— “Aš suprantu” — atsakė Jurgis — “teip aš ir manau. Kada tamista užbaigsi arkliais darbą šį rudenį, ar išvarysi juos ant sniego?” (Jurgis pradėjo jau kitaip mislyti apie dalykus).

“Tai nevisai tas pats” — ukininkas atsakė, supratęs į kur Jurgis taiko. “Man rodosi yra ganėtinai darbų, toks stiprus vyras gali rasti ką nors veikti miestuose, ar kokioje vietoje, žiemos laike.”

— “Teip” — atsakė Jurgis — “jiems visiems teip rodosi; taigi jie ir kemšasi į miestus, o kada jiems parsieina elgėtauti arba vogti, kad kaip nors pragyventi, tai žmonės klausia jų, kodėl jie neina į kaimus, kur darbininkų labai reikia.”

Ukininkas valandėlę stovėjo užsimąstęs.

“O kaip bus, kaip tamistos pinigai išsibaigs?” — užklausė jis galiaus. “Reikės ko nors imtis, ar ne?”

— “Palauksiu, kol išsibaigs” — atsakė Jurgis, — “tada pažiūrėsiu.”

Jis gerai išsimiegojo daržinėje, o paskui gerai papusryčiavo, gavo kavos su duona, avizinės košės ir virintų vyšnių ir už viską ukininkas paėmė tiktai penkioliką centų. Gal ant jo padarė įtekmę Jurgio argumentai. Paskui Jurgis atsisveikino ir leidosi savo keliu.

Tokia buvo pradžia Jurgio gyvenimo kaipo valkatos. Labai retai su juomi teip šauniai pasielgdavo, kaip pas paskutinįjį ukininką, taigi, laikui bėgant, jis pramoko šalintis nuo gyvenimų ir geriau velydavo miegoti laukuose. Lyjant jis rasdavo kur apleistą trobėsį ar pašiurę, o jei negalėdavo, tai laukdavo, kol sutemsta, o tada su lazda rankoje, slinkdavo prie daržinės. Paprastai jis prisigriebdavo pirmiau negu šuo jį suuosdavo, ten įsikasdavo į sieną ar šiaudus ir miegodavo iki rytui; jeigu gi nepasisekdavo ir šuo užpuldavo, jis gindamasi, greit grįždavo atgal. Jurgis jau nebuvo toks drutas vyras kaip seniau, bet jo rankos dar visgi buvo gana stiprios, o kaimuose jis mažai patikdavo šunų, kuriems jis turėtų užduoti antrą kirtį.

Neužilgo pradėjo atsirasti mėlynių, o paskui ir aviečių ir tos gelbėdavo čėdyti pinigus; teip-pat pradėjo atsirasti obuolių so-

duose ir bulvių dirvose ir jis išmoko įsižiūrėti vietas, o sutemus, prisipildyti kišenus. Porą kartų jam pasisekė net po vištą pasigauti ir gerai pasivaišino, kartą apleistoj pašiorėje, o kitu kartu girioje ties upeliuku. Kada jam nenusisekdavo gauti maisto tokiu būdu, jis imdavo pinigų, rodo neišlaidžiai, bet nesirupindamas per daug apie juos, nes matė, kad galės užsidirbti, kada tiktai panorės. Užtekdavo pusę valandos pakirsti malkas teip smarkiai kaip jis mėgdavo, ir, jį gerai pavalgydydavo, o ukininkas pamatęs jį dirbant, labai tankiai kalbindavo pasilikti .

Bet Jurgis niekur nenorėjo likti: dabar jis jau buvo laisvu žmogumi. Palinkimas klajoti įsigavo į jo kraują, smagumas niekuomi nesuvaržyto gyvenimo, smagumas jieškoti, turėti begalinę viltį. Pasitaikydavo nesmagumai ir nelaimingi atsitikimai, bet iš to bent nors tiek turėdavo, kad vis kas nors buvo naujo; tik pamislykite, ką tas reiškė žmogui, kuris per tiek metų buvo tarytum uždarytas vienoje apielinkėje, nematė daugiau nieko, kaip tik nuobodžias eiles bakužių ir dirbtuvių, sykį tapo paleistas, atsirado po atviru dangumi, kas valandą mato naujus gamtos vaizdus, naujas vietas ir naujus žmones! Žmogui, kurio visas gyvenimas buvo susidėjęs iš darymo per visą dieną vieno, tam tikro dalyko, kol jau budavo teip nusikamavęs, kad galėdavo tik atsigulti ir miegoti iki kitai dienai — buti dabar savo paties valdonu, dirbti kaip jam patinka ir kada jam patinka, ir susitikti su naujais atsitikimais kas valandą!

Be kitų dalykų, jo sveikata pradėjo sugrįžti, visas jo pranykęs stiprumas, smagumas ir spėka, ką jis buvo apgailėjęs ir užmiršęs! Ir jį pradėjo atsirasti umai, teip kad Jurgis stebėdavosi, nežinodamas iš kur tas pareina; rodėsi, kad dingęs vaiko amžis sugrįžo pas jį juokdamasi ir šukaudamas! Gaudamas ganėtinai pavalgyti, budamas ant tyro oro ir prasimankštydamas kaip jam patikdavo, jis pabUSDavo iš miego, nežinodamas ką daryti su savo energija, taigi mosykuodavo rankomis, juokdavosi, dainuodavo senovės dainas, kokios jam atmintin ateidavo. Tarpais atsimindavo Antanėlį, kurio jis jau daugiau nematys, kurio meilaus balselio jis jau daugiau neišgirs; tada turėdavo pats su savimi kovoti. Kai kada naktyje pabUSDavo, sapnuodamas Oną ir ištiesdavo rankas; tarsi norėdamas ją pagauti ir tankiai gausiai aplic-

davo žemę ašaromis. Bet rytmetį, atsikėlęs, pasipurtydavo ir traukdavo toliau kovoti su pasaule.

Jis niekados neklausdavo, kur jis buvo, ar kur eidavo; šalis gana plati, jis tą žinojo, ir jis nesibaimijo prieiti krašto. Ir, žinoma, jis visados galėjo turėti sėbrų, jei tik panorėjo, nes kur tik pasisukdavo, visur sutikdavo žmones, gyvenančius tokiu pat būdu kaip ir jis ir prie kurių jis visados galėjo prisidėti. Jam tokis užsiėmimas buvo dar svetimu, bet jie nebuvo pavydūs, vienpusiški ir noriai pamokindavo jį visokių gudrumų: kokius miestus ir kaimus geriau aplenkti, kaip skaityti slaptuosius ženklus ant tvorų, kada prašyti, o kada vogti ir, kaip tą atlikti. Jie juokdavosi iš jo, kad jis moka pinigais už ką nors, ar atidirba — jie gauną, ko tiktai norį nemokėdami ir nedirbdami. Pasitaikydavo, kad Jurgis apsidodavo su tokia govėda kur girių tankumynuose, ir naktimis jieškodavo maisto apilinkėje. Tada kas nors patardavo Jurgiui ir juodu, atsiskykę, keliaudavo drauge toliau, pasakodami vienas kitam, ką kuris žino.

Ir tokių valkatų, žinoma, daugelis visą savo gyvenimą buna nedorais ir nesuvokia ko stvertis, bet didesnė dalis jų tai darbo žmonės, kurie ilgai kovojo, teip, kaip ir Jurgis, bet pamatę, kad toje kovoje visur prakiša, nuleido rankas. Vėliau jis susidurė dar su kitu žmonių skyriumi, iš kurių daugelis valkatomis pastoja, su žmonėmis neturinčiais vietos prisiglausti ir klaidžiodavo, bet vis dar jieškodavo darbo — jieškodavo ant ukių, pjutei užėjus. Tųjų budavo tikroji kariauna, milžiniškoji dirbančiųjų kariauna draugi-joje; surėdymo sanlygos pareikalavo ją atlikti tuomlaikinį darbą, kuris ne visados pasitaiko ir tuoju užsibaigia, vienok jį visgi reikdavo atlikti. Jie nežinodavo, kad jie yra tokiais, žinodavo vien, kad jie jieškodavo darbo, ir kad tas darbas nuo jų pabėga. Vasaros pradžioje jie budavo Teksaso valstijoje, o javams pradėjus nokti, jie leisdavosi šiaurės link, o rudenį užbaigdavo Manitobos provincijoje, Kanadoje. Iš ten jie leidžiasi į girias, kur per žiemą kerta medžius, o jeigu tenai nenusisekdavo, tai kimšdavosi į miestus ir stengdavosi užsilaikyti iš tų pinigų, kiek jų pasisekdavo sutaupti, tarpais besitveriant pasitaikomojo darbo, kaip, prikrovimo ir iškrovimo laivų arba vežimų, kasimo grabių arba sniego. Jeigu vargšų budavo daugiau negu pareikaludavo, tai silpnesniejie

mirdavo nuo šalčio ir alkio prie tokių bjaurių surėdymo sanlygų.

Tai buvo pabaigoje liepos mėnesio, kada Jurgiui buvant Missouri valstijoje, pasitaikė ant pjūtės. Čia buvo nunokę javai, prie kurių žmonės dirbo daug mėnesių, kol juos užaugino ir dabar gali ant niekų nueiti, jei jie negaus padedančių nuvalyti kokiai porai savaičių. Taigi šaukėsi į visas puses, reikalaudami darbininkų; agentūros miestuose surinko ir išsiunėjo, kiek tik galėjo pagauti, net kolegijų studentus gabendavo ant vakacijos vagonais į vakarines valstijas ir tarpais ukininkai apsisstabdydavo traukinius ir kone su prievarta, prisirinkę darbininkų vežimais, veždavosi pas save. Ne tai, kad jie būtų tiems gerai nemokėję—kiekvienas žmogus galėjo gauti du dolerių ant dienos ir užlaikymą, o geriausieji vyrai galėjo gauti du ir pusę dolerio arba ir tris.

Visi kilo prie valymo javų, taigi ir Jurgis griebėsi teipgi ir dirbo nuo prašvitimo iki sūtemų; dirbo aštuonioliką valandų ant dienos ir teip per dvi savaiti visai neapsistojant. Po to jis tiek turėjo pinigų, kad seniau, skurdo dienose, jis visai turtingu būtų besijautęs — bet ką jis dabar darys su jais? Jis būtų galėjęs pasidėti į banką, jeigu galėtų atsiimti, kada jam prireikia. Bet Jurgis neturėjo kur apsigyventi: klijavo po visą šalį, ir ką jis galėjo žinoti apie bankas ir, kaip ten pinigai buvo padedami? Jei-gu jis nešiosis pinigus prie savęs, tai jį galiaus apiplėš kas nors; taigi kas daugiau liko daryti kaip pasilinksminti, kol dar gali? Subatos vakare jis nuvyko su kitais įmiestą, o kad lijo ir jis nežinojo kur užėti, tai įėjo į tulą karčiamą. Ten pasitaikė, kad kiti jį pavaišino ir jam reikėjo juos atgal pavaišinti; ten buvo gana juokų, dainavimo ir linksmumo; tame laike iš užpakalinės karčiamos dalies pasirodė mergina su nudažytais veidais gana linksmi nusijuokė į Jurgį ir jame net širdis pašoko. Jis linktelėjo jai ir ji, atėjusi, atsisėdo šale jo ir juodu daugiau išsigėrė, o paskui nuėjo su jaja ant viršaus į kambarį. Po to dėl atsiminimų ir gėdos jis labai džiaugėsi, kad ir kiti prisidėjo prie jų, kaip vyrai teip ir moterys; jie dar daugiau išsigėrė ir perleido visą naktį keldami triukšmą ir paleistuviaudami.

Paskui perviršiaus darbininkų kariauną visados sekdamo kita, — kariauna moterų; jos teipgi, kovodavo už buvį prie tokių aštrių surėdymo sanlygų. Kadangi visados razdavosi turtingų

žmonių, kurie jieškodavo pasigėrėjimų, jos turėdavo lengvą gyvenimą, kol budavo dar jaunos ir dailios, bet vėliau, jas prastumus kitoms, jaunesnėms ir dar gražesnėms, jos sekdamo paskui minias darbo žmonių. Kai kada jos pribudavo pačios ir karčiamininkai dalindavosi jomis; o kai kada jas siuntinėdavo agentūros, teip-pat kaip ir darbo žmonių kariauną. Jos budavo aplinkiniuos miesteliuose javus valant, o žiemą arti girių, kur medžius kerta, dideliuose miestuose, kada vyrai ten grįžta; jeigu kariaunos pulkas eina į liogierius, ar geležinkelį kur veda, arba kanalą kasą, ar kur parodą rengia, minios moterų visados ten atsiranda, gyvena bakuzėse ar pašūrėse, arba karčiamose, ar kur gyvenamuose namuose buna kaip kada po aštuonias ir dešimtį drauge.

Jurgis rytmetį neturėjo nė cento ir nuėjo savo keliu. Jautėsi labai nesmagiai ir buvo įpykęs, bet pagal naująjį gyvenimo budą, prislogino savo jausmus. Jis save ant kvailio pastatė, bet darbar jau nieko negalima pagelbėti, — viskas, ką jis galėjo padaryti, tai rupintis, kad tas vėl neatsitiktų. Taigi ėjo teip, kol gerai prasmankštinus ant šviežio oro, perėjo galvos skaudėjimas ir jis vėl jautėsi stipriai ir smagiu. Didesnė dalis keliaujančių vyrų laikėsi sau, kol išsiilgimas gėrymų ir moterų nepaima viršų ir tąsyk jie eina dirbti kur nors su tokiu tik mieriu, kad pamesti darbą, kaip tik užsidirbs tiek, kad galėtų paisdykauti.

Bet Jurgis, priešingai, nors kasžin kaip besistengdamo, bet negalėdamo nusiraminti, nes jo sanžinė jį grauždavo. Tai buvo šmėkla, kurios nebuvo galima nusikratyti. Ji pasirodydavo visai netikėtose vietose — tankiai tiesiog priverzdavo jį gerti.

Vieną naktį jį užpuolė audra su perkunijomis ir jis užbėgo prisiglausti į namelius pamiestyje. Tai buvo darbininko namai ir juose gyveno slavas, neseniai pribuvęs išėjunas iš Baltgudijos; jis savo kalboje pasveikino Jurgį ir užprašė įeiti į virtuvę ir apsidžiovinti prie ugnies. Jis neturįs lovos jį paguldyti, bet ant augšto ēsą šiaudų ir jis gaėlsias pasitaisyti. Žmogaus pati virė vakarienę, o vaikai siautė ant aslos Jurgis prisėdo ir juodu pradėjo pasakoti viens kitam apie vietas, iš kur paeina ir apie vietas, kur teko buti ir apie užsiėmimus, prie kokių teko darbą turėti. Išvirus vakarienei, jie pavalgė ir susėdė, rukė ir daugiau kalbėjosi apie Ameriką ir kaip ji jiems išrodo. Bet Jurgis nepabaigęs sa-

kinio, atsistojo, pamatęs kaip moteriškė įnešė didelį sudyną vandenio ir pradėjo nurenkti jauniausiąjį kūdikį. Kiti jau sulindo į kamaraitę, kur jie miegodavo, bet kūdikį reikia dar nuprausti, paaiškino žmogus. Naktys pradėjo būti vėsios ir jo motina, mažai nuvokdama Amerikos klimato ypatybes, apsiuvo jį ant žiemos; bet vėl atšilo ir vaiką išbērė koki tai šašai. Daktaras, pasakė, kad ji turi išprausti kūdikį kas naktį ir jį, kvaila moteriškė, tikėjo, kad teip ir reikia.

Jurgis beveik negirdėjo to paaiškinimo; jis tik kūdikį tēmijo. Tai buvo daugiau kaip metų diktokas vaikas, su minkštomis, riebiomis kojutėmis, su apvaliu, diktoku pilvuku ir juodomis, kaip anglis akutėmis. Jis, matomai, mažai atjautė savo išbėrimą, nes negalėjo susilaikyti iš džiaugsmo, matydamas, kad galės išsiprausti, taigi linksmai spardėsi, raitėsi ir klykė, griebdamas motinai už burnos, tai vėl sau už kojukių. Jį įsodinus į sudyną, jis sėdėjo viduryje, šaipydamosi, taškydamas vandenį į visas puses ir žviegdamas kaip paršiukas. Jis jau kalbėjo šiek tiek maskoliškai, labai keistai ištardamas žodžius, kaip ir kiekvienas kūdikis, — ir kiekvienas jo žodis priminė Jurgui kokį nors žodį mirusiojo kūdikio ir durė jį kaip su peiliu. Jis sėdėjo visiškai nekrutėdamas tylėdamas, bet stipriai suspaudęs rankas, kuomet audra kilo jo širdyje ir tvanas rinkosi užpakalyje jo akių. Galiausiai jis jau negalėjo išsilaikyti ilgiau, užsidengė burną rankomis ir pradėjo verkti, ką pamatę šeimyninkai, labai nusigando ir stebėjosi, nežinodami, iš ko tas galėjo pareiti. Susigėdęs ir jauzdamas savo nelaimingumą, Jurgis ne ilgai galėjo iškęsti, todėl pakilo ir greitai išėjo ant lytaus.

Jis ėjo ir ėjo tolyn keliu, kol galiausiai priėjo tankią girią, kur pasislėpęs, teip verkė, jog rodėsi, kad jo širdis pliū. O, kokia tai didelė kančia, kokis tai nusiminimas, kada atidarote atminties grabvietę ir senovės gyvenimo šmėkla išeina jį plakti! Koks tai baisumas pamatyti kuomi jis buvo ir kuomi jau niekadus nebus — matyti Oną ir savo kūdikį ištiesiant rankas link jo, šaukiant jį prieš bedugnę prapultį — ir žinoti, kad jie ant visados atsiskyrė nuo jo, o ji^c voliojasi ir skęsta purvuose savo niekiškumo.

SKIRSNYS XXIII.

Prasidėjus rudenii, Jurgis leidosi atgal Chicagos link. Visas besivalkiojimo smagumas dingsta, kada šiene pradeda buti per vėsu, o be to, jis, kaip ir daugelis kitų, ramino save viltimis, daugiau laimėti pribuvus anksti, pirmiau negu kiti pradeda atplaukti. Jis parsigabeno su savim penkioliką dolerių, užslėptų čeveryke, pinigų tuos jam pasisekė apsaugoti nuo karčiamininkų, ne tiek klausant sanžinės, kiek besibaimijant, kad žiemą mieste reikės be darbo buti.

Jis keliavo geležinkeliais su keliatu kitų, slėpėsi ant nakties tuščiuose vagonuose, nors iš ten juos galėdavo išmesti, visai nepaisė kaip greit traukinys eina. Pasiekęs miestą, jis atsiskyrė nuo anų, nes turėjo pinigų, o jie nieko ir jis tose imtynėse, norėjo pasirupinti savim. Jis bandys panaudoti visą sumanymą, kokį patyrimas jam suteikė ir atstovės, kas ten jam nekrisčių. Giedrioje naktys jis pramigdavo parkuose ar vežimuose, ar kur tuščioje stacionėje ar skrynioje, o lyjant arba jeigu budavo šalta, užsimokėjęs dešimtį centų, pramigdavo pigiuose nakvynės namuose. Maitindavosi dykai suteikiamais užkandžiais išsigėrus už penktuką, daugiau kaip tiek, jis niekadose vienu kartu neišleidavo, besirupindamas pramisti kokių du mėnesiu ar daugiau, o į tą laiką jis tikėjosi kokį nors darbą sau rasti. Žinoma, turėjo atsisveikinti su vašaros laisve, nes pirmą naktį pernakvojęs pigiuose užiegos namucse, jis išsinešė pilnas drapanas brudo. Mieste nebuvo vietos, kur jis būtų galėjęs nors savo burną apsiprausti, jei bent jeigu būtų nuėjęs į paežerę, bet veikiai ir ten jau užsidės ledas.

Pirm viso ko jis nuėjo į plienines ir į kertamųjų mašinų dirbtuves, ir dasizinojo, kad jo vieta jau seniai užimta. Jis saugodavosi pasirodyti “stockyarduose” — dabar jis buvo vienstipys ir tokiu ketino pasilikti, turėti savo uždarbį vien sau, kada gaus darbą. Jis, atsidėjęs, pradėjo vaikščioti apie dirbtuves, krautuves, vaikščiodamas ištisą dieną nuo vieno miesto galo iki kitam, visur rasdamas nuo dešimties iki šimtui žmonių ten pribuvusių pirma jo. Teipgi dabojo ir apgarsinimus laikraščiuose, bet niekur jis nesidavė apvilti saldliežiuvii agentui. “Kelionėje” jam pasakojo apie daugelį klastų, kokias tiejie įtaiso.

Galiaus jis per laikraštį ir gavo darbą, po to kaip jieškojo jo apie mėnesį. Tai buvo apgarsinimas, jog reikalauja šimto darbininkų ir nors jis manė, kad tai tik apgavimas, bet nuėjo pažiūrėti, nes tai buvo netoli vietos, kur jis tada radosi. Jis rado jau eilę, pristojusią ilgesnę kaip per skvėrą, bet pasitaikė, kad iš ulyčaitės išvažiavo vežimas ir perskyrė minėtąją eilę, taigi jis, pasinaudojęs progą, įsoko į spragą ir užėmė vietą eilėje. Žmonės pradėjo puryti ir net bandė išmesti, bet jis keikė ir pradėjo gana smarkiai priešai juos statyti, teip kad veikia pasirodė policistas, ką matydami, visi nutilo, nes baimijosi, kad tas, įsimaišęs, visus neišvaikytų.

Valanda ar dvi vėliau jis įėjo į raštinę ir pasijuto prieš didelį airį už stalelio.

“Ar jau dirbai, tamista, pirmiau Chicagoje?” — užklausė tas, bet Jurgiui smilktelėjo galvoje pasakyti ką kitą, taigi jis greit atsakė: “Ne, tamista.”

“Iš kur tamista pribuvai?”

— “Iš Kansas City.”

“Turi kokius paliudijimus?”

— “Ne, tamista. Aš esmi paprastas darbininkas. Aš turiu stiprias rankas.”

“Man reikia žmonių prie sunkaus darbo — viskas po žeme, kasti tunelius telefonams. Gal tamistai tas nepatiks?”

— “Aš apsiimu, tamista, — man vis tiek, kas nebutų. Kokia mokestis?”

“Penkiolika centų už valandą.”

— “Aš apsiimu, tamista.”

“Gerai; eik atgal tenai ir priduk savo vardą.”

Taigi į pusę valandos Jurgis buvo darbe, toli ir giliai po miesto gatvėmis. Minėtasis tunelis išrodė labai keistai, kaip telefonų vieloms, jis buvo apie aštuonių pėdų aukščio ir apie tiek pločio, apačia lygiai išgrįsta. Daug atžalų ėjo į visas puses — tai buvo tikras vortinklis po miestu; Jurgis ėjo daugiau negu pusę mylios, kur jis drauge su kitais turėjo dirbti. Kas dar įdomiau, tunelis buvo apšviestas elektriškais žiburiais ir jame buvo nutiestos šėnys dviem siauriem geležinkeliam!

Bet Jurgis tenai pristoję ne tam, kad klausinėti, taigi jis ir

atydos į tuos reikalus neatkreipė. Tik į kokius metus vėliau jis išgirdo, ką tas viskas reiškė. Miesto Taryboje perėjo visai nekal-tai išrodąs leidimas nuvesti po gatvėmis skyles telefonų vieloms; taigi, pasiremdama tuomi, didelė korporacija pradėjo kasti tune-lius po visos Chicagos gatvėmis plačiai tavorinių geležinkelių sistemai. Mieste susitvėrusi buvo darbdavių sanjunga, į kurią įėjo atstovai šimtų milijonų kapitolo, o susivieniję vien tam, kad su-ardyti darbininkų unijas. Unija, kuri jiems labjausiai įkirėjo, bu-vo išvaziotojų; kada minėtieji prekinųjų traukinių tuneliai bus pa-baigti, sujungs visas didesneas dirbtuves ir pardavynes su geležinkelių stotimis, tai jie išvaziotojų uniją paims už gerklės. Tarpais Aldermanų Taryboje pakildavo gandas, kad ten visai kas kitas daroma, o kartą net ir komisija buvo paskirta ištirti, bet kiekvienu kartu geroka suma tapdavo pašvęsta ir tiejie gandai nutildavo; bet galiaus miestas atsizinojo, kad jau visas darbas pabaigtas. Žinoma, pakilo didelis skandalas; apsižiur-ėjo, kad miesto aktai tapo suklastuoti ir kitokios piktadėjystės papildytos ir kai kurie iš Chicagos didžiųjų kapitalistų pateko į kalėjimą. Aldermanai teisinosi, kad jie apie tai visiškai nieko ne-žinoję, nors įėjimas į tunelius, kol jie buvo kasami, buvo užpaka-lyje karčiamos, kuri priklausė vienam aldermanui.

Jurgiui prisiėjo dirbti prie naujai vedamos atžalos, tai jis ži-nojo, kad turėjo darbą visai žiemai. Jis teip džiaugėsi, gavęs dar-bą, kad tą vakarą bandė gerokai paužti, o už likusius pinigus' nu-sisamdė vietą tuluose namuose, kur jis gulėjo ant šieniko, drau-ge su keturiais kitais darbininkais. Ten jam reikėjo užsimokėti dolerį savaitei, o už keturis dolerius jis susiderėjo valgyti kituose namuose netolimais nuo vietos, kur reikėdavo į darbą eiti. Tai jam vis liks keturi doleriai savaitei — suma, kokios jis ir nesiti-kėjo. Prieš pradėsiant darbą, jis turėjo užsimokėti už pabuklus kasimui, o teipgi ir nusipirkti gerus čebatus, nes jo čeverykai jau vos laikėsi ant kojų ir nusipirkti vilnonius marškinius, nes jo, be-dėvint visą vasarą, buvo visai suskide. Visą savaitę apmislinėjo jis ar pirkti ploščių ar ne. Jų namuose buvo vienas, prigulėjęs žydui, vaikščiojusiam pardavinėti sagučius, kuris numirė kitame kambaryje šale jo ir jo ploščių šeimyninkė pasilaikė už randą;

galiaus Jurgis nutarė apsieiti ir be jo, nes dienomis jis buvo darbe po žeme, o naktimis lovoje.

Su tuomi vienog jis blogai išėjo, nes tas tankiau priversdavo jį eiti į karčiamą. Dirbti reikėdavo nuo septynių ryto iki pusei po penkių vakare, pusę valandos gaudavo pietums, taigi šiokiomis dienomis jis niekados saulės šviesos nematydavo. Vakarais jis paprastai neturėdavo jokios vietos kur užėiti, jei tik į karčiamą; jokios vietos, kur butų šviesu ir šilta, kur jis galėtų pasiklausti muzikos ir pasėdėti, pasikalbėti su draugu. Dabar jis neturėjo namų, kur galėtų pareiti; nedėliomis bažnyčios budavo atviros — bet kur buvo bažnyčia, kurioje galėtų sėdėti darbininkas, kuris savo darbaviete atsiduoda, arba, jam sėdint, kiti nesitrauktų toliau ir nesiraukėtų, matydamas kaip jam brudas vaikščioja ant kaklo. Rods jis turėjo kampelį savo neapšildomame ruime, nuo lango kurio dvi pėdi atstumo buvo siena kito muro; jam teipgi atviros buvo miesto gatvės, po kurias žiemą vėtra švilpauja, be to buvo karčiamos, kuriose reikėdavo gerti, norint tenai buti. Jeigu tarpais išsigerdavo, tai galėdavo tenai buti kaip namiejie, lošti iš pinigų ar tai kaulelius mėtant, ar kazyruojant, arba prie bilijardo, o jei ne, tai peržiurinėti alumi sutaškytą, ant rausvos popieros atspaus tą laikraštį su paveikslėliais pusnuogių moterų. Teip laiką praleizdamas, jis savo pinigus išleizdavo, ir tokį jis vedė gyvenimą per tas šešias ir pusę savaitės, kol dirbo, pagelbėdamas Chicagos pirkliais ir pralobėliams sunaikinti jiems įkirėjusiąją unią.

Prie darbo, kuris teip buvo vedamas, mažai kas rupinosi dirbančiųjų labu. Apskritai imant, prie minėtųjų tunelių kas dieną vienas darbininkas prastodavo gyvastį, o keliatą sužeisdavo. Paprastai dirbantieji kituose skyriuose nieko negirdėdavo apie nelaimingus atsitikimus kitur. Darbą atlikdavo su naujai įtaisytomis kasimui mašinomis, taigi labai parsieidavo šaudyti, bet pasitaikydavo, kad pasileizdavo viršus ir sulaužydavo paramus, arba eksplioduodavo prieš laiką, bet daugiausiai pasitaikydavo nelaimių ant kelio. Vieną vakarą, Jurgiui jau einant iš darbo namon drauge su kitais, iš šoninio tunelio greitai išbėgo liokomotyva su prikrautu vagonu ir teip sudavė Jurgiui į pėtį, ir trenkė jį į sieną, kad jis krito ant žemės be žado.

Kada vēl pravērē akis, išgirdo skambinimą lignonbučio vežimo, kuris jį vežē. Jis gulējo apklostytas uzklodēmis ir vežimas yrēsi per minias žmonių, kurių visur buvo pilna, stengēsi, mat, apsipirkti prieš šventes. Nugabentas tapo į to pavieta lignonbutį, kur jaunas chirurgas sutaisē jam ranką, o apraišiojē ir apiprausę paguldē į lovą skyriuje, kur ir daugiau sužeistų buvo.

Jurgis perleido Kalēdas lignonbutyje ir tai buvo smagiausiai perleistos Kalēdos, kokias jis turējo Amerikoje. Kas metai pakildavo skandalai, už vedimą reikalų toje įstaigoje ir tarpais net bandydavo iširti, nes laikraščiai užmētindavo, kad be kitų dalykų daktarai, turinti lignonius, ant jų atlikdavo visokius mėginimus; Jurgis apie tai nieko nežinojo — jis tik tiek skųsdavosi, kad maitino jį mėsa, sutaisyta į blekines, kurią kiekvienas žmogus, dirbęs Packingtown'e ir savo šuniui neduotų. Seniau Jurgis taniai stebēdavosi, kas gali jų sutaisomąją mėsą valgyti ir dabar jis pradėjo suprasti, kad ją visoki vagišiai pristato vietoje geros mėsos ir ją suvalgo kareiviai ir jureiviai, kaliniai ir laikomiejie prieglaudų namuose bei įvairiose įstaigose, kertantiejie girias ar tiesiantiejie geležinkelius darbininkai.

Išbuvęs dvi savaiti lignonbutyje, Jurgis jau galėjo jį apleisti. Tas nereiškē, kad jo ranka jau buvo stipri ir kad jis jau galėjo grįžti į darbą, bet kad jau jis galėjo apsieiti be daktaro ir kad vieta buvo reikalinga kitiems, ēsantiems blogesniame padėjime, negu jis. Kad jis visiškai buvo silpnas ką nors veikti ir negalėjo koku nors budu užsilaikyti, tas nē kiek nerupėjo lignonbučio užžiurėtojams nē kitam kam nors visame mieste.

Pasitaikē, kad jį sužeidē panedėlyje ir jis ką tiktai buvo užsimokėjęs už praėjusios savaitės buvimą ir valgi, o likusius gautus subatoje algos, kone visus praleido.

Jis turėjo mažiau negu septynias dešimtis penkis centus su savim ir dar jam prigulėjo pusanthro dolerio už tą dieną, kada jis tapo sužeistas. Jis butų galėjęs apskūsti kompaniją už sužeidimą ir gauti atlyginimą už tai, bet jis to nežinojo, o ne kompanijos reikalas buvo jam apie tai paaiškinti. Jis, nuėjęs, atsiēmē savo užmokestį ir savo įrankius, kuriuos užstatē už penkiasdešimtį centų. Paskui jis nuėjo pas šeimyninkę, kur gyveno, bet ji buvo parsamdžiusi visas vietas ir jį negalėjo priimti; iš ten nuėjo į vietą,

kus jis valgydavo; čia savininkas gerai jį apžvelgė ir išklausinėjo viską. Kadangi jis nepasveiks keliatą mėnesių, o pas jį valgė tik-tai šešias savaites, tai tas greit apsiskaitė, kad neužsimoka rizi-kuoti duodant jam ant bargo.

Taigi Jurgis išėjo ant gatvės besijausdamas kuoblogiausia-me padėjime. Buvo gana šalta ir snigo. Jis neturėjo ploščiaus ir vietos kur užėti, o kišeniuje turint du doleriu ir šešiasdešim-tis penkis centus, mažai galima nusiraminti, žinant, kad kelis mė-nesius nieko nepasiseks uždirbti. Sniego kad ir daug yra, bet jis negalės pasinaudoti; jis tik gali vaikščioti po gatves ir žiurėti, kaip kiti smarkiai kasa sniegą, o jis vaikščioja su kairiaja ranka parišta prie šono! Jis teipgi negalėjo pasitikėti užsipelnyti ką nors prie mažesnių darbų, kaip tai kraujant vežimus; jis nega-lėtų pardavinėti laikraščius, arba nešioti skrynutes arba krepšius keliaujantiems, nes sanlenktininkai tuojau su juomi apsidirbtų. Negalima ir apsaityti, kaip jis nusiminė, viską tą apsvarstęs. Jis buvo kaipi pažeistas gyvulys girioje, priverstas imtis su savo priešais, kur kas silpniau už anuos stovėdamas. Niekas ant to atydos neatkreips, kad jis silpnėsnis, nė vienam nerupės pagelbėti jam nelaimėje, kad jis lengviau galėtų kovoti su aplinkybėmis. Jeigu jis leistųsi elgėtauti, tai ir ten menkai ką laimės, delei prie-žasčių, kurias jam buvo lemta vėliau patirti.

Iš pradžių jis apie nieką daugiau nemislijo, kaip tik, kad pa-bėgti nuo šalčio. Įėjus į vieną karčiamą, kur jis kitados lanky-davosi ir išsigērė, o paskui, drebėdamas, stovėjo prie pečiaus lauk-damas, kol jam lieps išeiti. Karčiamose priimta, kad išsigėrus, tulą laiką galima viduje pabuti, bet už tulo laiko reikia vėl gerti, arba išeiti. Kadangi, Jurgis buvo senas pažįstamas, tai, žinoma, galėjo ir ilgiau pabuti, bet porą savaičių neapsilankė, tai, matomai, valkiojosi. Jis gali teisintis ir pasakoti savo "pasaką apie nelai-mę," bet tas jam daug nepagelbės: jeigu karčiamininkas prijau-stų tokiems dalykams, tai veikia jį jo vieta būtų užsikimšusi val-katomis iki durių, o ypač tokioje dienoje kaip šita.

Taigi Jurgis įėjo į kitą vietą ir paliko kitą penktuką. Jis bu-vo gana alkanas, taigi pasiēmė karšto viralo, bet po to jis jau il-gai negalėjo ten buti. Kada jam vėl paliepė eiti, jis leidosi į tu-lą menką vietą, į kurią seniau jis tarpais, jieškodamas moterių už-

eidavo, su tulu kreivaakių čechu, su kuriuomi drauge dirbo. Jurgis veltui pasitikėjo, kad savininkas leis jam pasėdėti tenai. Mėnesnėse vietoje, žiemos metu, karčiamininkai tankiai leidžia vienam ar daugiau labai blogai išrodantiems valkatoms sėdėti pas pečių, kad patrauktų atydą užėinančių. Darbininkas įeina, jauzdamasi linksmu, kad dienos darbas jau pasibaigė ir jam tankiai nesmagu išgerti savo stiklą, matant tokį skurdžių šalę savęs; taigi tankiai jis užkalbina: “Na, vaikelai, kas yra? Išrodai, kaip ir pas tave visiškai būtų trumpa!” Tada užkalbintasis pradeda pasakoti savo nelaimes ir žmogus tankiausiai pasako: “Na, eikš išsi-gerk su manim, tai bus smagiau.” Ir taip jiedu drauge išsigeria, o jeigu valkata išrodo labai suskurdęs, arba moka gerai plepėti, tai pasitaiko, kad išsigeria ir porą; o jeigu išgirsta, kad paeina iš tos pačios šalies, arba gyvena tame pačiame mieste, arba dirbo prie to pat amato, tai atsisėda prie stalelio ir praleidžia valandą ar dvi besikalbėdami, o kol juodu pabaigia, karčiamininkas gauna apie dolerį. Tiejie dalykai gali išrodyti velniškais, bet karčiamininkus vargiai galima kaltinti. Jie yra tokiam pat padėjime, kaip ir išdirbėjai visokių daiktų, kurie turi savo išdirbinius išleisti su priemašais; jeigu jie to nepadarys, tai tą atliks kas kitas. Karčiamininkas, jeigu jis nėra aldermanu, greičiausiai pasitaiko, kad įsiškolijęs didesnėms aludarėms iki ausų, nežino, ar jį veikia neišparduos.

Jurgis, nuėjęs į minėtąją vietą, rado prisėdusiųjų pakaktinai ir jam nebuvo vietos. Eidamas per karčiamas, jis išleido šešis penktukus, manydamas kur nors prisiglausti, tokioj baisingoj dienoje ir tai dar vos buvo sutemę, o policijos stacijas atidarys tiktai po vidurnakčiui! Paskutinėje vienog vietoje, kur jis įėjo, vaikinai dirbęs už šinkiaus jį pažinojo, o net ir buvo geruoju su juomi, taigi leido snausti prie stalelio, kol savininkas atėjo; taigi eidamas namon, patarė Jurgiui ką daryti: — netolimais atsibuna koki ten tikėjimiški apvaikščiojimai, sudrutinimui žmonių tikėjime, ten jie gieda ir pamokslus sako ir šimtai valkatų suėję tenai, nors ant valandos randa prieglaudą ir apsišildo.

Jurgis nuėjo tenai tiesiog ir pamatė iškabą, kuri garsino, kad durys bus atidarytos pusė po septynių, taigi jis ėjo toliau, pasikui bėgo gatve, norėdamas apšilti, valandėlę stovėjo tarpdurėse,

susitraukęs, paskui vėl bėgo, kol sulaukė duris atidarant. Kol to sulaukė, jis buvo visiškai sustipęs ir grudosi, kiek tik galėdamas, kad su minia kitų į vidų įsigauti, nors teip besikemšant, jam labai greit galėjo ranką užgauti, bet visgi įsiskverbė ir gavo atsisėsti netoli didelio pečiaus.

Aštuntą valandą vieta buvo teip prisigrudus, jog kalbėtojai labai galėjo dziaugtis, kad jų darbas teip pasekmingai eina; takai buvo pilni stačių, o pas duris tai teip buvo prisigrudę, kad ant galvų galėjai drąsiai vaikščioti. Ant pastoliaus buvo trys senyvi ponai, juodai apsirėdę ir jauna moteriškė, kuri skambino ant pijano. Pirm viso ko jie pagiedojo hymną, o paskui vienas iš trijų, aukštas, apsiskutęs vyras, labai liesas ir su juodais akiniais, pradėjo kalbą. Jurgis girdėjo paviršutiniai, nes baimė prilaikė jį kad neužmigytų: jis žinojo, kad bjauriai knarkia, o jeigu išmestų, tai būtų buvę vis tiek, ką ir tapti pasmerktu smertim.

Evangelijos skelbėjas kalbėjo apie “nuodėmę ir išganymą,” apie neišsemiamą Dievo malonę, apie tai kaip jis atleidžia žmonių silpnumus. Jis kalbėjo gana nuoširdžiai ir jis gerai velijo, bet Jurgis, klausydamas, patēmijo, kad jo širdis buvo pilna neapykantos. Ką jis daug žino apie nuodėmes ir kančias — savo dailiomis, juoduomis drapanomis ir dailiai iškrakmolytu kalnierium, jo kunas šiltas, o pilvas pilnas ir turi pinigų kišeniuje — o sako pamokslus žmonėms, kurie kovoja už savo gyvastį, žmonėms, kurie mirtinai imasi su šalčio ir alkio pajiega! Žinoma tai neteisinga, ir Jurgis jautė, kad tiejie žmonės visai nesusiduria su gyvenimu, apie kurį bando kalbėti, kad jie neįstengia išrišti gyvenimo uždavinius; ne, jie patys buvo dalimi tojo uždavinio — jie buvo dalimi tosios įsigyvenusios tvarkos, kuri slogina žmones ir juos terioja! Jie paėjo iš besilinksminančių, nieko nepaisančių saviņinkų; jie turėjo salę ir šilumą, ir maistą ir drabužius, taigi jie gali sakyti pamokslus alkaniems žmonėms, o alkanieji turi buti nuožemūs ir klausyti! Tiejie bando išganyti jų veles — ir kas, jei bent tik kvailys gali nematyti, kad jų vėlėms jei kas kenkia, tai tik tiek, kad jie neįstengia savo kunams pritinkantį užlaikymą suteikti!

Vienuoliktą valandą susirinkimas užsibaigė ir apleisti klausytojai pasipylė į sniegą, nedailiais vardais vadindami keliatą priga-

vikų, kurie nuoduodami besigailėjimą už nuodėmes, nuėjo ant pastoliaus. Dar buvo visa valanda, kol atidarys policijos staciją, o Jurgis neturėjo ploščiaus, ir be to buvo silpnas po ligai. Kol toji valandą atėjo, jis ko nesušalo. Jis keliatą kartų turėjo bėgioti, kad paskubinti kraujo tekėjimą — bet sugrįžęs prie policijos stacijos, rado visą gatvę užsikimšusią žmonėmis. Tai buvo sausio mėnesyje, 1904 m. kada visoje šalyje rengėsi užstoti “sunkų laikai” ir laikraščiai kas dieną garsindavo, kaip kas kart naujas dirbtuves uždarinėja — ir tada buvo apskaityta, kad per žiemą tapo atleista nuo darbų pusantro milijono žmonių. Taigi visos vietos mieste, kur tik galima prisiglausti, buvo užsikimšusios ir prieš policijos stacijos duris žmonės draskėsi ir kovojo viens su kitu, kaip laukiniai žvėrys. Kada galiausiai, atidarius vietą, prisigrudo ir durys tapo uždarytos, dar pusė žmonių liko lauke; Jurgis su silpna ranka buvo teipgi tarp paskutiniųjų. Tada jau neliko ką daryti, kaip tik eiti į pigius nakvojimo namus ir išleisti kitą dešimtuką. Jurgis labai skaudžiai tą atjautė, ypač, kad jau buvo pusė pirmos ir jis praleido visą naktį susirinkime ir ant gatvės, laukdamas už dyką nakvynės. Čia septintą valandą ryto jį išvarys — jie narus teip turi pritaisë, kad gali kiekvieną išversti ant grindų, jeigu kuris nepaklauso ir greitai neatsikelia.

Tai buvo viena diena, o šaltis laikėsi keturioliką. Besibaigiant šeštai dienai, Jurgis išleido savo pinigus iki paskutiniam centui; tada turėjo jau eiti ant gatvės elgėtauti, kad kaip nors užsilaikyti.

Jis pradėdavo, kaip tik žmonės imdavo judėti. Išlindęs iš karčiamos ir gerai apsižiūrėjęs, ar nėra arti policisto, pridedavo, prie kiekvienos geriau išrodančios ypatos, pradėdamas savo baisią pasaką ir melzdamas penktuko arba dešimtuko. Jeigu gaudavo tai apibėgęs pro kampą, sugrįždavo į savo vietą kur šilta, o jo auka, patėmijusi tai, eidavo toliau, užsizadėdama daugiau jokiam elgėtai neduoti nė cento. Auka niekados nebandydavo paklausti pati savęs, kur kitur Jurgis būtų galėjęs užėiti prie tokių apystovų — kur jis pats, auka, būtų užėjęs. Karčiamoje Jurgis galėjo gauti daugiau maisto už tuos pinigus, negu kokioje ten nebutų restauracijoje, o dar priedo gaudavo išsigerti, kad geriau apšilti. Teip-pat jis galėdavo smagiai pasėdėti prie pečiaus

ir pasikalbėti su pažįstamu, kol jis gerai įkaista. Karčiamoje jis teipgi jausdavosi kaip namieje. Dalis karčiamų pelno ir rėmiasi ant to, kad suteikia elgėtoms vietą ir užkandį su išsigėrimu mainais už tą, ką jiems pasisekė ant gatvių užpelnyti.

Vargšas Jurgis gal ir pasitikėjo pasekmingai elgėtauti: jis buvo ką tiktai išėjęs iš ligonbučio ir visai susirgusiu išrodė ir su silpna ranka; teipgi jis neturėjo ploščiaus ir drebėdavo, kad net buvo gaila į jį žiūrėti. Bet čia, ant nelaimės, buvo tas pats dalykas, ką ir su doru pirkliu, kurį kiti į ožio ragą suvaro, gerai padirbtais, menkos vertės pardaviniais. Jurgis kaipo elgėta buvo tiktai klaidas daręs naujokas ir turėjo eiti lenktyn su kitais, kurie elgėtavimą pavertė į gerai išlavintą profesiją. Jis ką tiktai buvo išėjęs iš ligonbučio — bet toji pasaka jau seniai nušutusi ir kaip jis gali tai darodyti? Jis nešiojo ranką paristą — bet tai dalykas, kurį tikrojo elgėtos mažytis vaikas su paniekinimu išjuoktų. Jis buvo išblyškęs ir drebėdavo — bet tiejie su vaistų pagalba dar geriau tą nuduoda ir gerai išsilavina dantų kalinimą nuduoti. O kad jis buvo be ploščiaus, tai terp jų galite patikti žmonės, kurie, jūs prisiektumet, nieko, daugiau ant savęs neturi, kaip tik audeklinį žiponėlį ir plonas kelines, — teip sumaniai paslėpta keliatas vilnonių marškinių ir apatinių kelinių. Daugelis iš tų profesijonališkų elgėtų turėjo gerai aprupintus namus bei šeimynas ir tukstančius dolerių bankose; kai kurie iš jų paliovė elgėtavę ir užsi-laikydavo iš to, ką turėjo susitaupe, ir užsiimdavo mokiniu ir prirengimu kitų, arba leizdavo vaikus užsiiminėti tuomi amatu. Kiti prisirišdavo rankas standžai prie šonų, o rankovėse iškimšdavo striukes, kad išrodyti berankiais ir pasisamdydavo keno ligustą vaiką nešioti pirma jų blekiniukę. Kiti vėl buvo be kojų, ir irdavosi ant tam tikrai pritaisytų vežimėlių — kiti vėl buvo neregiai ir juos vedžiodavo pripratinti šunes. Kiti, ne teip laimingi, patys susizeizdavo, arba susidegindavo; arba su chemiškų rugščių pagalba pasidarydavo žaizdas: ant gatvių tankiai galite patikti žmones, laikančius atkištą pirštą, puvantį nuo gangrenos, arba ženklą kitokių ligų. Šitie tai jau buna tiktai miesto srutų padugnėms, nelaimingi sutvėrimai, kurie ant nakties pasislepia šlapiuose sklepuose, ar senose, apleistose bakuzėse, arba lindyne, kur pardavinėjamas pasenęs alus, arba opium, drauge su ap-

leistomis moterimis, paskutinėse jų paleistuvingojo gyvenimo dienose, — moterimis, kurias chiniečiai laikėsi pas save, bet išvijo kad kur kitur numirtų. Kas dieną policija surenka šimtus tokių nuo gatvių ir ligonbutyje, kur jas tuom laik prilaiko, jų galite matyti jas sugrūstas, teip, kad ten, išrodo tikrasis pragaras, su baisiais, gyvuliškais veidais, patvinkusiais ir nuggedusiais nuo ligų sutverimais, o jos juokiasi, rėkauja, klyka, pagal tai, kaip daug jos pasigėrė; loja nuduodamos šunis, murma neaiškiai kaip bezdzionės; duksta ir drąskosi, klejodamos nuo girtavimo,

SKIRSNYS XXIV.

Kokios sunkenybės nebutų, Jurgis vis turėjo gauti užsimokėjimui už nakvinę, ir turėti kas porą valandų už ką išsigerti, jeigu nenori visai sušalti. Diena po dienos jis valkiojosi pa gatves ant tokio didelio šalčio, turėdamas širdį pilną kartybių ir nusiminimo. Jis matė civilizuotąją pasaulę aiškiau, negu kada nors pirmiau; pasaulę, kurioje niekas neturėjo vertės, tik žvėriškasis pajiegumas, tvarka, surėdyta tųjų, kurie turėjo tāsias pajiegas, pavergimui tų, kurie jų neturėjo. Jis buvo vienas iš paskutiniųjų ir buvimas lauke jam išrodė milžiniškuoju kalėjimu, po kurį jis vaikščioja, kaipi aptvertas tigras, bandydamas tai vieną, tai kitą štangą, bet pamato, kad jos stipresnės, negu jo pajiega. Jis pralošė toje smarkioje kovoje su godumu ir jam likta buvo pražūti ir rodėsi, kad visa draugija stropiai rupinasi, kad jis nuo to neišsuktų. Kur jis nesikreipė visur matė kalėjimo štangas ir draugiškos akys sekė paskui jį; gerai nusipenėję policistai, kuriuos pamučius jį baimė apimdavo, ir kurie, rodėsi, labjau sugniaužia savo lazdgalius, jį pamatę; karčiamininkai, visados dabodavo jį ir rodėsi nelabai norį, kad jis jų vietoje ilgiau butų, jau užsimokėjus už gėrymą; o besiskubinančios minios ant gatvių, kurčios jo meldimams, visai atydos neatkreipia, kad ir jis gyvuoja — o žiauriai ir su panieka žiuri, kada jis kreipiasi prie jų. Jie turi savo reikalus ir jam nėra vietos tarp jų. Jam ir niekur nėra vietos — kur link jis nepažvelgė, jam viskas priminė tai. Viskas teip buvo

sutaisyta, kad jam tą parodyti: gyvenamieji namai su storomis sienomis, sandariai užrakinamomis durimis ir grotomis ant par-davynių langų; didesnės krautuvės užverstos visos pasaulės gėry-bėmis ir aprupintos geležinėmis langavėrėmis ir stipriais vartais; bankos su nesuskaitomais bilijonais turty, saugiai paslėptų gele-žinėse spintose.

Vieną dieną Jurgiui pasitaikė ypatingas jo gyvenime atsitiki-mas. Tai įvyko vėlai naktyje, kada jam nenusisekė gauti, kiek reikia, užsimokėjimui už nakvynę. Snigo, o jis teip ilgai vaikščio-jo po gatves, kad visas buvo baltas ir perstipęs iki kaulų. Jis su-kinėjosi tarp grįžtančių iš teatrų, prieidamas tai prie vieno, tai prie kito, mažai paisydamas policijos, pusiau pasitikėdamas, kad gal jį ir suareštuos. Vienog pamatęs policistą einant prie jo ar-tyn, pabugo ir greit leidosi į šoninę gatvę ir nepasijuto kaip atsi-durė už kelių skvėrų. Apsistojęs pamatė žmogų ateinantį priešai, taigi apsistojo jį pasitikti.

“Meldžiu tamistos” — pradėjo jis paprastu budu — “ar ne-galėtumet suteikti man, užsimokėti už nakvynę? Aš išsilaužiau ranką, ir negaliu dirbti, o neturiu nė centą kišeniuje. Aš esmi do-ras darbininkas ir pirmiau neelgėtavau. Tai ne mano kaltė, ta-mista —”

Jurgis paprastai kalbėdavo, kol jam nepertraukdavo, bet šis žmogus nebandė pertraukti, taigi Jurgis ant syk apsistojo. Tas staptelėjo ir Jurgis patėmijo, kad, jis netvirtai laikosi ant kojų. “Ką tamista tokio sakai?” — užklausė tas kимиu balsu.

Jurgis vėl pradėjo savo pasaką, kalbėdamas lėčiau ir steng-damasi aiškiai ištartti žodžius; pirmiau negu jis pabaigė, tas ištiesė savo ranką ir uždėjo jam ant peties. “Vargšas žmogelis!” — iš-tarė jis. “Tai jau — teip — tau trumpa — ei?”

Jis prisišliejo prie Jurgio ir ranka visai apkabino jo kaklą. “Trumpa ir man pačiam žogeli. Tai bjauru šioje pasaulėje.”

Juodu buvo gana arti žiburio ir Jurgis gerai galėjo jį matyti. Tai buvo jaunas vaikinai, ne daugiau kaip aštuoniolikos metų, pusėtinai išrodąs. Užsidėjęs šilkinė skrybėle ir apsilkęs bran-giu ploščiumi, su kailine apikakle; jis gana sanjausmingai juokė-si žiurėdamas į Jurgį. “Man teipgi labai sunku, mano geras drau-

ge” — sakē jis. “Aš turiu aštrius tėvus, o jeigu ne tas, aš tamistai padėčiau. Kas tamistai kenkia?”

— “Aš gulėjau ligonbutyje.”

“Ligonbutyje!” — sušuko vaikinai, viš juokdamasi gana meiliai — “tai labai blogai! Teip-pat kaip ir mano teta Paulina — mano teta Paulina ligonbutyje teipgi — senoji tetutė susilaukė dvynukus! Kas kenkia tamistai?”

— “Man ranką išlauzė” — pradėjo Jurgis.

“Teip” — tarė tas gana sanjausmingai. “Tai dar ne teip blogai — tai praeis. Aš norėčiau, kad kas man išlaužtų ranką, žmogeli, — ir lai paibelis grėbia jei aš teip nepadarysiu! Tąsyk jie geriau su manim apsieitų — prilaikytų mane, vyrelį! Ko tamista norėjai nuo manęs?”

— “Aš esmi alkanas, tamista” — sakē Jurgis.

“Alkanas! Tai kodėl nepavakarieniauji?”

— “Aš neturiu pinigų, tamista.”

“Neturi pinigų! Cha, cha — tai bukiva sėbrai, žmogeli — tai teip kaip ir aš! Neturiu pinigų teipgi — beveik nusigyvenęs! Kodėlgi neini namon, teip kaip ir aš?”

“Aš visai neturiu namų” — teisinosi Jurgis.

“Neturi namų! Svetimas šitame mieste, ei? Dėl Dievo, tai blogai! Geriau eikiva su manim — teip, tai tokis dalykas; pareisi namon ir pavakarieniausi su manim! Labai nuobodu — nieko nėra namiejie! Gubernatorius išvažiavo į užmarę — brolis išvažiavo pasivažinėti — Paulina susilaukė dvynukus — kiekviena prakeikta dvasia pasitraukė! Užtenka—hik—užtenka, kad žmogus pradėtųm gerti, aš sakau! Tik senis Hamiltonas stovi greta, padavinėja torielius — po paibelų, argi tai galima valgyti, jeigu teip yra? — žinoma ne! Kiekvienu kartu man geriausiai būtų kliube, mano vaikine, aš sakau. Bet ten jie man neduoda gulėti — gubernatoriaus įsakymas — namon kiekvieną naktį. Ar tai girdėtas daiktas, ką? “Ar bus gerai jeigu pareisiu kiekvieną rytą?” — paklausiau jo. “Anaip tol” — sako jis. “Kiekvieną vakarą, arba bus sustabdyta tuo kiek gauni.” Tai mano gubernatorius — o kietas kaip geležis! Paliepė seniui Hamiltonui daboti mane — tarnai teipgi šnipinėja — ką misliji apie tai, mano, drauge? Tokis geras, tykus—hik—geros širdies vaikinai kaip ir aš. Ar tėvas ne-

gali sau važiuoti į Europą — ir palikti jį čia ramiai! Argi tai ne gėda, tamista? Ir aš kas vakaras turiu eiti namon ir išsižadėti viso linksmumo! Tai teip dalykai stovi — tai todėl aš čia dabar! Turėjau eiti, palikti Katrytę. Palikau ją verkiančią — ką misliji apie tai, žmogeli? Man jau reikia eiti, Katryte, — sakau aš — aš turiu eiti, kur mano privalumai — mane šaukia. Sudiev, sudiev, mano mieloji —”

Čia jis liudnu balsu užtraukė žodžius žinomos dainos, užsikabindamas Jurgiui ant kaklo. Šis neramiai dairėsi aplinkui, baimindamasi, kad kas neprisiartintų. Vienog buvo tik vienu du.

“Bet aš išėjau, išėjau” — traukė toliau vaikinas smarkiau. Aš galiu pasistatyti ant savo, kaip aš noriu, po šimts, — Freddie Jones tai vyras, kurį nelengva suvaldyti, kaip jis ką pradeda! “O, ne — sakau aš — aš nereikalauju, kad kas nors eitų su manim namon — kuomi tu mane palaikėi, ei? Manai, kad aš girtas, ar ne, ei? Aš pažįstu tave! Bet aš nedaugiau girtas, kaip ir tu, katyte,” — sakau aš jai. O tada ji sako. “Tas teisybė, Freduk mielas” (ji smarki mergina, Katrytė), “bet aš liekuosi kambaryje, o tu išeini tokioj šaltoj, šaltoj naktyje!” — “Perrašyk tą eilėmis, Katryte,” — sakau aš jai. “Tai nėra ką juokuoti, mano Freduk” — sako ji. “Palauk, aš pašauksiu karietą, ar gerai?” — “bet aš galiu pašaukti savo karietas, nesierzinkie visai — aš žinau, ką darau, reikia žinoti!” Ar girdi, mano drauge, ką tu sakai — ar eisi atlankyti mane ir drauge pavakarieniauti? Eikš, drauge, kaip geras vyras — nebuk tokis išdidus! Tamistai trumpa, teip kaip ir man, taigi ir gali suprasti žmogų; tavo širdis tikroje vietoje, po šimts — eikš drauge, žmogelį, ir mudu užsižibinsiva namuose, paužšiva, sukelsiva pragarą” — ir jis riktelėjo, mosuodamas ranka. — “Kaip aš buvu namieje, aš galiu daryti, kas tik man patinka — gubernatoriaus paties tokis įsakymas. Na! na!”

Juodu leidosi tolyn gatve, susikabinę viens su kitu ir vaikinas gerokai stumė Jurgį į šoną. Jurgis stengėsi apmastyti, ką reikėtų padaryti — jis gerai suprato, kad praeinant kur nors pro žmonės drauge su savo naujuoju pažįstamuoju, juodu atkreips ant savęs visų atydą ir juodu veikiai sustabdys. Tik pasidėkavojant tam, kad snigo, praėjusieji pro juodu žmonės nieko blogo nepatēmijo.

Veikiai Jurgis apsisustojo. “Ar labai toli?” — užklausė jis.

— “Ne labai” — atsakė tas. “Ar jau, tamista pailsai? Na, tai mudu važiuosiva — ką tamista sakai? Gerai! Pašaukie karietą!”

Ir stipriai besilaikydamas už Jurgio viena ranka, vaikinasis pradėjo jieskoti kita ranka po savo kišenių. “Tu, žmogeli, pašauk, o aš užmokėsiu” — patarė jis. “Kaip tas patinka?”

Ir iš kur ten jis išsitraukė pundą popierinių pinigų. Ten buvo daugiau pinigų, negu Jurgiui kada nors teko savo gyvenime matyti, taigi jis žiūrėjo gana žingėdžiai akis įtempęs.

“Išrodo gana daug, ei? — sakė Fredukas, vartydamas juos. “Tu vienog kvailys vyrelį — tai vis nedideli! Už savaitės aš busiu nusigyvenęs, tikrai — kaip aš gyvas. Ir nė vieno cento daugiau iki pirmam — gubernatoriaus įsakymas — nė cento, po šimts! Užtenka to, kad žmogus iš proto išeitum, tai teip. Šią dieną po pietų aš jam nusiunčiau telegramą — tai yra viena priežastis daugiau, kodėl aš einu namon. “Tuoju pradėsiu badą kęsti — pranešiau jam — vardan mūsų šeimos garbės — suteikite man daugiau duonos. Alkis privers mane prisidėti pas jus. — Freddie.” Tai teip aš jam telegrafavau, ir aš tą padarysiu — aš pabėgsiu iš mokyklos, jeigu man daugiau neprisiūs.

Tokiu budu jaunas vyras tarškėjo, o tuomi tarpu Jurgis drebėjo iš sujudimo. Jis gali pagriebti tą pinigų pundą ir išnykti iš akių tamsoje, pirmiau negu tas apsižiūrės kas pasidarė. Ar jis teip gali padaryti? Ko jis geresnio gali tikėtiesi, jeigu lauks ilgiau? Bet Jurgis savo gyvenime dar nepapildė piktadarystės ir dabar jis abejojo apie pusę sekundos per ilgai. “Fredukas” ištraukė vieną popierinę, o kitas susikimšo į kelinių kišenių.

“Štai, žmogeli” — sakė jis — “imkie ją.” Jis laikė ją palaidą. Jiedu stovėjo ties karčiams, ir priešai lango šviesą Jurgis pamatė kad tai buvo šimtadolerinė!

“Paimkie ją” atkartoj. Užmokėkie už karietą, o kitus pasi- laikykite — aš visai neturiu galvos vesti reikalus! Gubernatorius pats teip sako, o gubernatorius jau žino — gubernatorius jau žino, kaip vesti reikalus; reikia žinoti! Gerai — sakau aš jam — jus veskite visą perstatymą, o aš tik bilietus imsiu! Taigi jis paliko tetą Pauliną daboti mane — o dabar tetulė guli ligonbutyje

susilaukus dvynukus, o aš, išėjęs, pragarą keliu! Ei, tenai! Ei! Pašaukie jį.”

Karieta vaziauvo gatve; Jurgis pašaukė ir toji privaziavo prie šalitakio. Fredukas gana sunkiai įsirangė į vidų, o Jurgis norėjo lipti paskui jį, kaip važnyčia riktėlėjo: “Ei, tu! Eik šalin — tu!”

Jurgis apsistojo, paklausė ano, bet jo pažįstamasis atsiliepė: “Kas tenai? Kas tamistai yra, ei?”

Vežėjas nutilo ir Jurgis įlipo į karietą. Fredukas pasakė numerį kur ten paežerėje ir karieta leidosi tolyn. Vaikinas prisiglaudė prie Jurgio, murmėdamas ką ten; už pusės minutes jau buvo užsnudęs. Jurgis sėdėjo, drebėdamas, mąstė, ar jam nepasisektų dagauti tą pundą popierinių. Jis visgi baimijosi perkrėsti savo sandraugo kišenius, o be to, vežėjas gali juos daboti. Šimtinę jis jau turi pas save ir galės tuomi pasiganėdinti.

Už pusės valandos karieta sustojo. Jie buvo paežerėje ir iš rytų pusės vėjas aštriai putė per užšalusį ežerą. “Štai męs esame,” — ištarė vežėjas ir Jurgis prikėlė savo sandraugą.

Fredukas atsisėdo, dairydamasi.

“Na-i!” — sakė jis. “Kur męs esame? Kas tai yra? Kas tamista tokis, ei? o, teip, žinau! Beveik buvau užmiršęs tamistą — žmogeli! Namiejie jau męs? Tai gerai! Br-r-r — bet tai šalta! Teip — eikš drauge — esame namieje!”

Priešai juos pasirodė milžiniškas akmenų muras, kiek toliau nuo gatvės, užimęs visą plotą, tarp dviejų šoninių gatvių. Prie žiburių nuo gatvės Jurgis matė, kad tai buvo labai išdabintas muras su bokštais ir kitokiais dalykais ir išrodė, kaip viduramžinė pilis. Jam rodėsi, kad tas vaikinas turėjo klaidą padaryti — jis negalėjo suprasti, kad kokia nors viena ypata galėtų turėti namus kaip hotelis arba kokia įstaiga. Bet jis tyliai ėjo paskui ir juodu užlipo aukštai, ilgasis trepais, laikydamiesi viens kito.

“Čia yra kur guzikas, žmogeli” — sakė Fredukas. “Prilaikyk mano ranką kol aš surasiu! Laikyk, na — o, teip, štai čia yra! Neprapulsime!”

Varpelis suskambino ir į keliatą sekundų durys atsidarė. Žmogus mėlyname uniforme stovėjo laikydamas jas ir žiurėjo prieš save tyliai, kaip stovyla.

Valandėlę jie stovėjo, mirkčiodami nuo šviesos. Jurgis pa-

juto, kad jo pažįstamasis traukia ir jiedu įžengė į vidų ir mėlynasis automatas uždarė duris. Jurgio širdis plakė labai smarkiai; tai buvo labai drąsu įeiti tenai — į kokią keistą, negirdėtą vietą jis pasidrašino įeiti, jis ir pats nežinojo. Alladinas, įėjęs į savo urvą, labiau nebutų nusistebėjęs.

Vieta, kur jis stovėjo, buvo pusiau apšviesta, bet Jurgis galėjo įžiūrėti didelį priebutį su dideliais stulpais, kurie nyko tamsoje aukščiau ir dideliais plačiais trepais kitame gale. Grindys buvo išdėstytos visokiariopu marmuru, kuris žibėjo kaip stiklas, o ant sienų buvo visokiariopi pavidalai bei brangūs padabninimai ir visokiose spalvose tėplionės.

Žmogus uniforme tyliai priėjo prie jų; Fredukas nusiėmė savo skrybėlę ir padavė tamjam, o paskui, paleidęs Jurgio ranką, bandė išsinerti iš savo ploščiaus ir po dviejų, ar trijų bandymų, jam pasisekė tą atlikti su lekojaus pagalba; tuom tarpu priėjo kita ypata, aukšta ir diktoka, žiurinti rusčiai, kaip budelis. Ji tiesiog kreipėsi prie Jurgio, kurs, drebėdamas, pasitraukė į šalį; tas paėmė jį už peties neištaręs nė žodžio ir su juomi leidosi link durių. Bet veikiai atsiliepė Freduko balsas: “Hamilton! mano draugas pasiliks su manim.”

Žmogus apsistojo ir pusiau paliuosavo Jurgį. “Eikš drauge, žmogelij” — ištarė jis ir Jurgis priėjo prie jo.

— “Pone Freduk!” — sušuko žmogus.

“Žiurėkie, kad vežėjui butų užmokėta” — buvo tojo atsakymas. Jurgis ką tik norėjo pasakyti: “Aš turiu kuom jam užmokėti” — bet susilaikė. Storasis žmogus davė ženklą kitam ir tas išėjo pas karietą, kuomet šis ėjo paskui Jurgį ir savo jaunąjį poną.

Jie įėjo į didelę salę ir pasuko į šoną. Prieš juos buvo didelės durys.

“Hamilton” — ištarė Fredukas.

— “Teip, pone” — atsakė tas.

“Kas yra valgomojo ruimo durims?”

— “Nieko joms nėra, pone.”

“Tai kodėl jų neatidarai?”

Žmogus atidarė jas ir Jurgis pamatė prieš save kitą didelį kambarį. “Žiburius” — paliepė Fredukas; tarnas paspaudė gu-

ziką ir aiškios šviesos tvanas pasipylė nuo elektriškųjų žiburių ir viršaus, teip kad Jurgis iš sykio, mažai ką galėjo įžiūrėti. Jis žiurėjo, nežinodamas, ką daryti; iš lėto jis apsižiurėjo, kad tai buvo didelis ruimas, su išgaubtomis lubomis, nuo kurių pylėsi šviesa, o sienos tai buvo ištisa milžiniška tēplionė — ten girių deivės šoko pilnoje kvietkų prošvaistoje — Diana su jos kurtais ir arkliais puolasi, norėdama persigauti per upelį kalnuose — buris merginų maudosi klane girioje — o vis tokio didumo kaip gyvi, teip kad Jurgiui rodėsi, jog jis atsirado, kokioje užkerėtoje vietoje. Paskui jis patēmijo viduryje ruimo didelį, ilgą stalą iš juodo medžio su visokiais padabinimais. Ties stalo viduriu stovėjo didelis indas, visokiais marginiais išraižytas, pilnas paparčių ir šiltų šalių augalų, žibančių nuo šviesos, kuri išėjo, kur ten iš jų vidurio.

“Tai mūsų valgomasis ruimas” — patēmijo Fredukas. “Kaip jis tamistai patinka, žmogeli?”

Jis vis norėjo išgirsti atsakymą ant savo patēmijimų, atsi-kreipdamas prie Jurgio ir šypsodamasi prieš jį. Jurgiui, žinoma, patiko viskas.

“Per didelė vienog vieta valgyti joje vienam” — patēmijo Fredukas — “didelė kaip pragaras! Ką tamista manai, ei?” Tam me jam matomai užėjo kitokia mintis, nes, nelaukdamas atsakymo, traukė toliau: “O gal niekadės pirmiau neteko matyti vietos — kaip ši? Ei žmogeli?”

— “Ne” — Jurgis atsakė.

“Iš kaimų pribuvai, gal — ei?”

— “Teip.”

“Aha! Aš teip ir maniau! Gana žmonių pribuna iš kaimų, kurie tokios vietos nematė. Gubernatorius parsigabena juos — už dyką pamato — tikras cirkas! Sugrįžę namon, pasakoja žmonėms apie tai. Senio Jones'o vieta — Jones skerdyklų savininkas — mėsos trusto sąnarys. Pralobo iš kiaulių, senas niekšas. Dabar mės matome, kur mūsų centai nueina — numazintas mokėjimas ant geležinkelių ir privatiškų vagonų linijos — po šimts! Šauni vieta vienog — verta pamatyti! Ar teko kada girdėti apie Jones, skerdyklų savininką, ei, žmogeli?”

Jurgis, nenoromis, sužiuro; tas, žiurėdamas į jį, patēmijo tai, ir užklausė: “Kas yra tokio, ei? Girdėjai apie jį?”

Ir Jurgis, mikčiodamas, ištārė: “Aš dirbau “yarduose” pas jį. Ką!” — Fredukas net riktelėjo. “Tamista! “Yarduose?” Cha, cha! Na, tai gerai! Sveiks už tai, žmogeli — po šimts! Gubernatorius turėtų čia buti — džiaugtųsi pamatęs. Didis žmonių draugas, gubernatorius — darbas ir kapitalas, vienodumas reikalų ir viskas tas — hik! Keisti dalykai pasitaiko šioje pasaulėje, ar ne, žmogeli? Hamilton, tai aš supažindinsiu judu — mūsų šeimos draugas — senas gubernatoriaus draugas — dirba “yarduose.” Atėjo perleisti naktį su manim, Hamilton — smarkiai pasilinksinti. Mano draugas ponas — kaip tamista vadini, žmogeli? Pasakyk mums savo pravardę.”

— “Rutkus — Jurgis Rutkus.”

“Mano draugas p. Rednose, Hamilton, — pasisveikinkite.”

Išdidusis tarnas linktelėjo galva, bet nė lupų neatidarė; veikiai Fredukas smarkiai nukreipė pirštą į jį. “Aš žinau, kas tau yra, Hamilton — statau dolerį, aš žinau! Tau rodosi, — hik — tau rodosi, kad aš girtas! Ei, na!”

Ir tarnas vėl linktelėjo galva. “Klausau, pone” — atsakė jis, ką išgirdęs Fredukas apkabino Jurgį už kaklo ir smarkiai pradėjo juoktis. “Hamilton, tu prakeiktas senas latre” — net kriokdamas sakė jis — “aš atstatysiu tave už begėdiškumą, pamatysi, jei-gu aš to nepadarysiu! Cha, cha, cha! Aš girtas! Cha, cha!”

Jie laukė, kol jam perėjo tas linksnumo upas ir žiūrėjo, ko jis vėl stversis. “Ką nori pradėti?” — veikiai jis užklausė. “Nori pamatyti vietą žmogeli? Nori, kad aš bučiau gubernatorium — parodyčiau tau viską? Salionus — Liudviko Penkioliktojo — Liudviko Šešiolikto — kedės po tris tukstančius kiekviena. Arbatai gerti kambarys — Marionettos — paveikslas šokančių piemenėlių — Ruysdael’io — dvidešimts trys tukstančiai. Šokiams salė — balkonui stulpai — hik — marmoras pargabentas iš Europos — ypatingai nusamdytas laivas — šešios dešimtys ir aštuoni tukstančiai! Lubos nutepliotos Romoje — kaip tas vyras vadina, Hamilton — Mattatoni? Makaroni? O paskui ši vieta — sidabrinis indas — Benvenuto Cellini — senovinis italas! O vargonai — trysdešimtys tukstančių dolerių, tamista — paleiskie juos Hamilton, lai ponas Rednose (Raudonnosis) paklauso. Ne — na tai tegul — visiškai pamiršau — sako, kad jis alkanas, Ha-

milton, — duokite mums vakarienės. Tik — hik — nepaduokite čia — eiva aukštyn į mano vietą, žmogeli — dailu ir smagu. Į čia — laikykis dabar, neparpulkie ant grindų. Hamilton, pritaisys šaltų užkandžių ir paduosi šnypščiančio — nepamiršk, šnypščiantį, po šimts. Paduokie mums iš aštuoniolikos šimtų ir trisdešimtų metų Madeiros. Girdi, ką sakau?”

— “Teip, pone” — atsiliepė tarnas, — “bet, pone Frederik, jusų tėvas įsakė —”

Ir “ponas Frederik” išsitiesė, žiurėdamas išdidžiai. “Mano tėvo įsakymai palikti man, o ne tamistai” — pasakė jis. Paskui apėmęs Jurgį už kaklo stipriai, jis išsvyravo iš kambario: Einant, jam užėjo kita mintis ir jis užklausė: “Ar nėra — hik — man jokios telegramos, Hamilton?”

— “Ne, pone” — atsiliepė tarnas.

“Gubernatorius, turbūt, keliauja. O kaip dvynukai, Hamilton?”

— “Jie gerai išrodo, pone.”

“Gerai!” — ištarė Fredukas; ir smarkiau pridurė: “Lai Dievas palaimina tuos avinėlius!”

Juodu užlipo dideliais trepais, palengva lipdami nuo trepo ant trepo; užlipus ant viršaus iš tamsos, pasirodė pavidalas nymfos, pritupusios ties šaltiniu, labai dailus pavidalas, padirbtas teip, kad kunas rodosi pilnas gyvybės. Ten buvo didelis ruimas su aukštai išgaubtomis lubomis, o iš šonųėjo durys į įvairius kambarius. Tarnas staptelėjo žemai, prisakyti kitiems, o paskuiėjo paskui juodu; jis paspaudė guziką ir ant viršaus viskas nušvito. Atidurė duris priešai juodu ir paspaudė kitą guziką, jiemdviem išsvyravus į kambarį.

Kambarys teip įtaisytas buvo, kad galima būtų užsiiminėti jame ir mokintis. Viduryje stovėjo dailus stalas, apkrautas knygomis ir prietaisomis rukymui; sienos padabintos buvo visokiais kolegijų vėlukais, fotografijomis ir kitokiais dalykais. Labai didelė briedžio galva, su ragais šešių pėdų ilgio, buvo pritaisyta prie vienos sienos, o prie kitos baibolo galva, o ant grindų patiesti buvo tigras ir meškos kailiai. Ten buvo puikiai apmuštos kėdės ir sofas, didelis langas ištaisytas su puikiomis sėdynėmis aplinkui; vienas kampas buvo ištaisytas visai persišku budu su dide-

liu baldakymu ir brangiais akmenimis išsodinta lempa po juom. Toliau ėjo durys į miegruimį, o už to buvo kitas kambarys, su įtaisyta maudykle, kurioje galima plaukioti; toji buvo įtaisyta iš puikiausiojo marmuro ir tik ją vieną ištaisyti atsiėjo apie keturios dešimtys tukstančių.

Fredukas stovėjo valandėlę, dairydamosi aplinkui, tame iš kito kambario pasirodė šuo, didelis baisus buldogas, baisiausias, koks Jurgiui teko kada nors matyti. Jis žiovavo atidarydamas nasrus, kaip smakas ir ėjo link vaikino, švytuodamas vuodega. “Ei, Dewey!” — pašaukė ponas. Bandei prasnausti, vyruk? Na, na — ei tenai, kas yra gi? (Šuo urzgė, žiurėdamas į Jurgį). “Na, Dewey — tai mano draugas, ponas Rednose — senas gubernatoriaus draugas! Ponas Rednose, Dewey — pasisveikinkite — hik. Ar jis ne puikus? — Ant parodos New York’e gavo dovanas.

Kalbėdamas tai, jis atsisėdo į puikiai ištaisytą kedę, o Admirolas Dewey susirietė po juomi; jis jau neurzgė, bet nenuleido akių nuo Jurgio.

Tarnas uždarė duris ir stovėjo palei jas, saugiai dabodamas Jurgį. Už durių davėsi girdėti žingsniai ir jam atidarius duris, uniformuotas žmogus įnešė išskečiamąjį stalą, o paskui jį įėjo kitu du, nešdami uždengtas tacas. Tuodu stovėjo kaip stovylos, kol pirmasis užtaisė stalą ir išdėstė viską iš tacų ant jo. Ten buvo ir šaltos kepsnies ir plonai supjaustytos mėsos, sviesto ir dailiai supjaustytos duonos su apipjaustyta pluta ir kitokių pridėjimų prie mėsos ir bliudelis supjaustytų persiškųjų slyvų su grietine, nors tai buvo sausio mėnesyje, visokių pyragaičių ir pusė tuzino bonkų vyno, ką tiktai nuimtų nuo ledo.

“Na, tas tai gerai!” — sušuko Fredukas linksmi, pamatęs tą viską. “Eikš artyn, žmögeli, pasijudinkie.”

Jis pats atsisėdo prie stalo; tarnas ištraukė kamštį iš bonkos ir pradėjo pilti, o jis išgėrė tris stiklus vieną po kitam. Po to jis smarkiai atsiduso ir vėl paragino Jurgį sėsti.

Tarnas laikė kedę kitoje stalo pusėje ir Jurgiui pasirodė, kad tas todėl ją teip laiko, kad jis negalėtų atsisėsti; galiaus suprato vienok, kad tas nori pakišti kedę po juomi, taigi jis atsisėdo atsargiai ir neišsitikėdamas. Freduks patėmijo, kad prie tarnų Jur-

gis labai bailus pasidarė, taigi, linktelėjęs galva, pasakė: “Galite eiti sau.”

Tie jie visi išėjo, apart lekojaus.

“Tu, teipgi gali eiti sau, Hamilton” — pasakė jis.

“Pone Freduk —” pradėjo tas kalbėti.

“Eik!” — suriko vaikinas piktai. “Prakeiktas tu, ar negirdi, ką aš sakau?”

Lekojus išėjo ir uždarė duris; Jurgis, kuris teipgi tēmijo, pamatė, kad tas ištraukė raktą iš spynos, kad per skylutę galėtų matyti, kas viduje dės.

Freduks vėl atsigręžė link stalo. “Na” — ištare jis — “dabar imkis.”

Jurgis žiurėjo į jį, nežinodamas, ką pradėti. “Valgyk!” — šaukė tas vėl. “Kimšk, žmogeli!”

— “Ar, tamista nieko nenori?” — užklausė Jurgis.

“Ne alkanas” — atsakė jis — “tik buvau ištroškęs. Katrytė ir aš turėjau cukrelių — tamista valgykie.”

Taigi Jurgis, metęs pasišnekėjimą, pradėjo. Jis valgė, teip kaip butų su šiupele į burną metęs; pradėjus valgyti, išalkimas pakilo pas jį kaip pas vilką ir jis nesustojo atsikvėpti, kol neištuštino torielių. “Na, tai” — sakė Fredukas, kuris tēmijo su žingeidumu.

Paskui jis padavė Jurgiui bonką. “Pažiūrėsime, kaip tamista gersi,” — ištare jis; Jurgis pasiėmė bonką ir užsivertė prie burnos ir puikus skystimas pradėjo bėgti į jo gerklę, teip kad net jam visam darėsi linksmiau. Kada jau nurijo paskutinį lašą, atsikvėpė, išleisdamas kvapą gana smarkiai — “A-a!”

“Geras gėrymas, ei?” — klausė Fredukas gana linksmi; jis atsilošęs savo didelėje kedėje ir užsikišęs ranką už galvos, žiurėjo į Jurgį.

Jurgis teipgi žiurėjo į jį. Jis buvo apsirėdęs dailiomis drapanomis ir pats išrodė gana gerai — gana dailus vaikinas su šviešiais, gelsvais plaukais. Jis šypsojosi į Jurgį gana užsitikinčiai, o paskui vėl pradėjo kalbėti. Tuomi kartu kalbėjo kokią dešimtį minutų, nunistodamas ir tos kalbos bėgyje išpasakojo Jurgiui visą savo šeimynos istoriją. Jo didysis brolis Charlie buvo įsimylėjęs į nuoširdžią merginą, kuri lošoje “Kamčatkos Kalifas,” turėdavo “Mažytės Šviesakės” rolę. Kartą jis jau visai buvo pa-

sirengęs su jaja apsivesti, bet gubernatorius prisiėkė, kad jam nepaliks nieko iš savo turtų. Dabar Charlie tapo atleistas ir kolegijos ir leidosi kelionėn, savo automobiliuje. Gubernatorius grasino ir kitiems savo vaikams nepaliksiąs dalios — seserei Gwendolenai, kuri ištekėjo už italijos markyzo, kuris turėjo prie savo pravardės visą eilę titulų ir dvikovysčių. Jiedu gyvena jo rume, arba, geriau sakant, buvo gyvenę, kol valgant, jis nepradėjo į ją sudynais svaidyti; tada ji telegrafavo, šaukdamasi pagalbos ir senis nuvažiavo į Italiją pažiūrėti, ko jo mylistai tenai reikia. Taigi jie paliko Freduką vieną sau ir tai su mažiau, kaip dviem tukstančiais dolerių kišeniuje. Bet Fredukas pasišiaušė ir visai nemanęs apsileisti, ką galiaus pamatysią — jeigu jau nebus kito budo, priversti išpildyti jo norus, tai jis pasirupinsiąs, kad Katrytė telegrafuotų, jogei jiedu ketina apsivesti ir pažiūrėsiąs, kas tada įvyks.

Teip tas vaikinai tarškėjo, kol pailso. Jis gana maloniai nusišypsojo į Jurgį ir primerkė susnudusias akis. Paskui jis praplėšė akis, dar kartą nusišypsojo, galiaus užmerkė, ir buvo matyt, kad visai užsnudo.

Keliatą minutų Jurgis sėdėjo nė nepasijudinęs, dabodamas jį ir gėrėdamasi tuomi, ką jautė, šampano atsigėręs. Kartą jis pasijudino ir šuo suurzgė; po to jis sėdėjo beveik baimindamasi kvėpuoti — kol, už kiek laiko; durys tykiai prasiverė ir įėjo lekojus.

Jis ėjo tiesiog prie Jurgio ant galų pirštų, žiurėdamas gana rusčiai; Jurgis pakilo ir traukėsi atbulas, teip-pat žiurėdamas gana rusčiai. Ir teip jis atsidurė prie sienos, o lekojus, priėjęs arti ir rodydamas durių link, tykiu balsu ištare: “Eik lauk iš čia!”

Jurgis lyg ir abėjojo valandėlę, dirstelėjo į Freduką, kuris knarkė sau iš lengvo. “Jeigu tu bandysi, tu — vaike” — piktai ištare lekojus, — “aš visą tavo snukį sugrusiu, pirm, negu tu iš čia išėisi!”

Jurgis lyg nežinojo valandėlę ką daryti, bet pamatė, kad ir “Admirolas Dewey,” pakilęs, ėjo prie lekojus, urgzdamas, taigi pasisuko ir leidosi prie durių.

Juodu teip ėjo neištare nė žodžio, kol neatsiduręs prie pryšakinių durių, Jurgis apsistojo, ir lekojus priėjo prie po arti.

“Iškelk rankas” — suuzgė jis per dantis. Jurgis zengė vieną žingsnį atgal, sugniaužęs savo sveikosios rankos kumščą.

— “O tai kam?” — šuktelėjo jis; bet supratęs, kad tas vyras nori jį iškrėsti, atsakė: “Tu pirmiau pragare pasijusi.”

“Ar tu nori eiti į kalėjimą?” — užklausė lekojus aštriai. “Aš pašauksiu policiją —”

— “Pašauk!” — suriko Jurgis, gana įpykęs. “Bet tu neprikiši savo rankų prie manęs, kol nepasisauksi! Aš nieko nepajudinau jusų prakeiktuose namuose ir aš nesiduosiu tau kišti prie manęs savo rankų!”

Lekojus, bijodamas, kad jo jaunasis ponas nepabustų, veikiai priėjo prie durių ir atidarė jas. “Eik lauk iš čia!” — ištare jis piktai; o Jurgiui einant pro jį, jis teip smarkiai spyrė, kad šis tekinas nubildėjo didžiaisiais trepais ir panērė į sniegą.

SKIRSNYS XXV.

Jurgis pakilo, piktumo apimtas, bet durys buvo uždarytos ir didysis ruimas neprieinamas. Šaltas vėjas pustelėjo, ir Jurgis, apsisukęs, tekinas leidosi tolyn.

Kada jis apsistojo, tai labjau todėl, kad įėjo į gatves, kur daugiau žmonių maišėsi ir jis nenorėjo visų atydą ant savęs atkreipti. Nepaisant paskutiniojo pažeminimo, jo širdis visgi gana linksma buvo. Visgi gerai iš to reikalo išėjo! Tarpais jis įsikišdavo ranką į kelinių kišenių, pačiuopinėti, ar brangioji šimtdolerinė dar vis tenai yra.

Vienok jis visgi buvo nesmagiame padėjime. — Keistame ir net baisiame padėjime, geriau apsižiurėjus: Daugiau jis nė cento neturėjo be tos šimtinės! O jam reikia rasti prieglaudą tą naktį — jis turi ją iškeisti!

Jurgis praleido apie pusę valandos, vaikščiodamas ir apsvartinėdamas tą klausimą. Nežinojo nieko, prie ko būtų galėjęs kreiptis, jieškodamas pagalbos — jis turi viens apie tai pasirūpinti. Iškeisti ją nakvynės namuose, būtų tai savo gyvastį išstatyti

pavojui — jis iš anksto gali žinoti, kad jį apvogė, o gal dar ir užmuš. Jis galėtų nueiti kur į hotelį arba ant geležinkelio stoties, kad jam išmainytų, bet ką jie manys, pamatę valkata, kaip jis, su šimtu dolerių? Greičiausiai jį gali suimti ir jis patektų į teismą; o ten ką jis galės papasakoti? Ant rytojaus Frederick Jones apžiūrės, kiek jam truksta, ir jie pradės jo jieskoti ir jis neteks savo pinigų. Vienatinis budas, kokį jis matė, tai pabandyti karčiamoje. Jis galėtų užmokėti jiems už išmainymą, jeigu jau kitaip negalima.

Eidamas, pradėjo žiūrėti į karčiamas; keliose matė perdaug žmonių viduje — galiausiai patėmijo, kad vienoje buvo tik vienas darbininkas, taigi pasirijo tenai įeiti.

“Ar negalėtum tamista man išmainyti šimtadolerinę?” — užklausė jis.

Žmogus už šinkiaus buvo didelis, šiurkštus vyras, išrodęs kaip viens iš tų, ką mušasi kumščiomis ir kokias tris savaites nėsiskutęs. Jis atydziai pažiūrėjo į Jurgį. “Ką tokio tamista pasakei?” — užklausė jis.

— “Aš klausiu, ar negalėtum tamista išmainyti man šimtadolerinę?”

“Kur tamista ją gavai?” — klausė jis su neišsitikėjimu.

“Tai tas nieko,” — atsakė Jurgis, — “aš ją gavau ir noriu išmainyti. Aš užmokėsiu, jeigu išmainysi.”

Tas dar atydziau žiūrėjo į Jurgį. “Parodyk ją” — ištarė galiausiai.

— “Ar išmainysi ją tamista?” — klausė Jurgis laikydamas ją sugniaužęs kišeniuje.

“Kaip po velnių aš galiu žinoti ar ji gera, ar ne?” — atrėmė tas. “Kuom tamista mane tokiu laikai, ei?”

Jurgis palengva ir vangiai priėjo artyn, jis išsiėmė šimtadolerinę, ištaisė ją, kuomet, anas žiūrėjo į jį per šinkstalį su neprietelingomis akimis. Galiausiai padavė ją anam.

Tas pasiėmė ir pradėjo apžiurinėti; ištaisė ir išlygino ją tarp pirštų ir žiūrėjo prieš šviesą; apžiūrėjo jos vieną ir kitą šoną. Tai buvo nauja ir dar stipri, taigi tas ir abejojo. Jurgis visą tą laiką dabojo jį kaip katė.

“Hm” — ištarė tas galiausiai ir pažiūrėjo į pribuisį pervezda-

mas jį akimis — apskuręs, atsiduodąs kuomi tai valkata, be ploščiaus ir su viena ranka parišta — ir turįs šimtadorelinę! “Nori ką nors pirkti?” — užklausė.

— “Teip” — atsakė Jurgis — “aš imsiu alaus stiklą.”

“Gerai” — atsakė tas — “aš išmainysiu ją.” Ir jis įsidėjo šimtadorelinę į kišenių, pripylė Jurgiui alaus stiklą ir pastatė ant šinkstaliu. Po to nusigrėžė prie pinigų skrynelės, išspaudė penkis centus ir pradėjo iš ten imti smulkius pinigus. Galiausiai atsukė prie Jurgio, padėdamas jam — du dešimtuku, dvidešimtis penkis centus ir pusę dolerio. “Čia yr” — pasakė jis.

Valandėlę Jurgis laukė, tikėdamas, kad tas apsigrįš vėl, jam kitus atiduoti. “Mano devynios dešimtys devyni doleriai?” — užklausė.

“Koki devynios dešimtys devyni doleriai?” — užklausė tas.

“Mano lykis!” — sušuko Jurgis — “likusieji iš mano šimtadorelinės!”

— “Eik sau” — atsakė tas — “tu kvailas!”

Jurgis žiūrėjo į jį, baisia akis pastatęs. Valandėlę jį buvo baimė apėmusi — baimė, kuri rodėsi suparalyziavo jo širdį; bet veikiai jame pakilo piktumas — jis garsiai suriko, pagriebė stiklą ir sviedė tuomi anam į galvą. Žmogus linktelėjo ir stiklas pralėkė kokiu puse colio aukščiau galvos; jis išsitiesė priešai Jurgį, kuris su savo sveikąja ranka siekė per šinkstalį, ir teip jam davė su kumščia tiesiog į burną, kad šis nusirito ant grindų. Kada Jurgis pašoko ant kojų ir leidosi aplink šinkstalį prie jo, jis pradėjo rėkti kiek tik gerklė išneša: “Gelbėkite! gelbėkite!”

Jurgis, bėgdamas, pagriebė bonką ir kada anas šoko per šinkstalį, jis paleido bonką paskui, kiek tik savyje pajiegos jautė. Ji vos biskelį palypstė tojo galvą ir suteškėjo į tukstantį šmotelių, atsimušusi į adveriją. Jurgis puolėsi atgal ir užpuolė anąjį karčiamos viduryje. Šiuomi kartu, budamas pasiutiškai įpykusių, išbėgo, neturėdamas bonkos rankose, o didysis gėrymų pardavinėtojas to tiktai ir norėjo — jis pasitiko Jurgį priešai ir teip smogė su kumščia į terpakę, kad šis krito ant grindų. Durys prasiverė ir du vyru įbėgo į vidų tojė valandoje, kada Jurgis bandė atsikelti ant kojų, net apsiputojęs iš piktumo ir besistengdamas nuplėšti apraišiojimą nuo kitos rankos.

“Saugokitēs!” — riktelējo anas — “Jis turi peilī” Matydamas, kad tuodu nori jam padēti jis vēl puolēsi prie Jurgio ir vēl partrenkē ant grindų; čia visi trys pradėjo daužyti ir spardyti.

Kiek vėliau įbėgo policistas ir karčiamininko darbininkas vēl sušuko: “Apsisaugok, nes jis turi peilī!”

Jurgiui, besiimant, pakilus ant kelių, policistas prišoko prie jo ir traukē tiesiog per burną savo lazdgaliu. Nors smugis apkvaintino Jurgį, bet laukinio žvėries išėlimas užsidegē jame ir jis pašoko ant kojų, gindamasi. Tada policistas vēl kirto tiesiog į galvą savo lazda ir šis, kaip kaladē, krito ant grindų.

Policistas pritupē ant jo, laikydamas stipriai rankoje lazdgalį ir laukdamas ar vēl nebandys pakilti; tuomi tarpu karčiamininko darbininkas išsitaisē ir pradėjo čiupinēti galvą rankomis. “Vai Jėzus!” — šaukē jis: — “Man rodēsi, kad šiuomi kartu jis mane užbaigs. Ar jis supjaustē mane?”

— “Aš niekur nematau, Jack” — atsakē policistas. “Kas jam yra?”

“Tik pašėlusiai pasigėręs” — atsakē tas. “O geras paukštis teipgi — bet jis mane beveik po šinkstaliu pagrudo. Tu geriau pasišaukie vežimą, Billy.”

— “Ne” — atsakē policistas. “Jis jau neturi daugiau pajiegos kovoti man ding — o jam reikēs tiktai vieną skvėrą eiti.” Jis gerai suēmē Jurgį už apikaklēs ir lupo, besistengdamas pastatyti. “Kelkis, tu!” — paliepē aštriai.

Bet Jurgis nesijudino ir karčiamininko darbininkas užėjo už šinkstaliu ir, pirmiau užkišęs į saugią vietą šimtdorelinę, išėjo ir apipylē Jurgį vandeniu. Paskui, pradėjus jam silpnai dejuoti, policistas pastatē jį ant kojų ir išvilko iš karčiamos. Policijos stacija buvo netoli už kampo ir už keliato minutų Jurgis jau buvo uždarytas kambaryje.

Jis pusę nakties gulėjo be žado, o paskui, dejuodamas iš skausmo, kęsdamas didelį galvos skaudėjimą ir troškimą. Tarpais jis garsiai rėkē, šaukdamasi vandens atsigerti, bet nieks jo negirdėjo. Tuose pačiuose policijos namuose buvo ir daugiau su perskeltomis galvomis ir karštligėje; buvo šimtai jų didžiamjame mieste, o dešimtys tukstančių tokių pat didėjėj šalyje, o niekas jų negalėjo girdėti.

Rytmetyj Jurgiui atnešė puodelį vandens ir riekę duonos, o paskui, įsodinę į policijos vežimą, nuvežė į artymiausią policijos teismą. Jis sėdėjo užtvaroje su daugeliu kitų kol jo kaleina atėjo.

Tarnaujās karčiamoje — kurs, kaip pasirodė, buvo pagarsėjęs muštynėse kumščiomis — tapo pašauktas pirmūniu. Jis prisiekė ir išpasakojo savo pasaką. Kalinys atėjo į jų karčiamą po vidurnačiui, girtas ir jieskodamas priekabių, pasišaukė stiklą alaus ir padėjo dolerį. Jam tapo paduota devyniosdešimtys ir penki centai ir jis reikalavo devynių dešimčių ir devynių dolerių ir pirmiau negu jis, skundikas, spėjęs ką nors atsakyti, jis paleido į jį stiklu, o paskui užpolė su bonka ir kone suardė visą vietą.

Paskui prisaikino kalinį; tai buvo apgailėtina žmogysta, sumenkusi, plaukai neapkirpti, su viena ranka apraišiota sujuodusiu skuduru, viens veidas ir galva bjauriai perkirsta ir kraujais apkrekėję, viena akis užtinusi ir aplink pajuodavusi.

“Ką tamista turi pasakyti iš savo pusės?” — užklausė teisėjas.

— “Jūsų mylista” — atsiliepė Jurgis. — “Aš įėjau į tą vietą ir paklausiau žmogaus, ar jis negalėtų išmainyti man šimtadolerinę. Jis atsakė, kad galėsiąs, taigi aš išsigėriau. Aš padaviau jam pinigus ir jis nenorėjo man likusių išduoti.”

Sudžia žiurėjo į jį, akis pastatęs, matomai nesumanydamas, ką pradėti. “Tamista davei jam šimtadolerinę!” — jis užklausė.

— “Teip, jūsų mylista” — atsiliepė Jurgis.

“Kur ją tamista gavai?”

— “Man žmogus ją davė, jūsų mylista.”

“Žmogus? Kokis žmogus ir už ką?”

— “Jaunas vyras. Aš pasitikau ant gatvės, jūsų mylista. Aš elgėtavau tada.”

Visi pradėjo tyliai juoktis; policistas, kuris laikė Jurgį, ranka užsiėmė burną besišypsojimą paslėpti, o teisėjas šypsojosi visai nė nebandydamas tą paslėpti.

“Tai tikra teisybė, jūsų mylista!”

— “Tamista girtuokliavai pereitą naktį, teip-pat kaip ir elgėtavai, ar gal ne?” — klausinėjo teisėjas.

“Ne, jūsų mylista —” protestavo Jurgis. “Aš —”

“Ar visiškai nieko negėrei?”

“Kodėl, teip, jūsų mylista, aš gėriau —”

— “Ką tamista gėrei?”

“Aš turėjau bonką kokio tai gėrymo — aš nežinau; kas ten buvo — kas tokis ką degino —”

Aplinkui visi vėl pradėjo juoktis, bet veikiai apsistojo, kada teisėjas, susiraukė, apsidairęs.

“Ar pirmiau buvai tamista kada nors suareštuotas?” — jis užklausė iš syk.

Klausimas išstumė Jurgį iš vėžių. “Aš — aš —” pradėjo jis mikčioti.

“Pasakykie man čia visą teisybę!” — paliepė tas aštriai.

— “Teip jūsų mylista” — atsiliepė Jurgis.

“Kaip tankiai?”

— “Tik vieną kartą, jūsų mylista,”

“Už ką?”

— “Už parmušimą mano prižiūrėtojo, jūsų mylista. Aš dirbau “stockyarduose” ir jis —”

“Aš suprantu” — atsakė jo mylista; — “Man ding to užteks. Tamista turi apsistoti gėręs, jeigu negali susivaldyti. Dešimts dienų ir iškaščiai. Kitą kaltininką.”

Jurgis net sušuko iš nusiminimo, bet policistas pertraukė, pagriebęs už apikaklės. Jį nutempė į kitą ruimą, kur ir kiti laukė, kol juos kitur nuveš ir čia Jurgis ėmė verksti, kaip mažas vaikas. Jam rodėsi pasibaisėtinu dalyku, kad policistai ir tiesdariai, nė kiek vertės nepriduoda jo žodžiams, kuomet jie visiškai užsitiki tarnaujančiamjam karčiamoje; vargšas Jurgis negalėjo žinoti, kad tos karčiamos savininkas mokėdavo tik policistui po penkis dolerius kas savaitė už pardavinėjimą gėrymų nedėliomis ir abelnai, kad su juomi buti geru; — negalėjo žinoti nė to, kad tas kumščiakovis karčiamininko darbininkas buvo ištikimiausiu to apskričio demokratiškojo vadovo kalpu, ir kad tik keliatas mėnesių atgal jis labai karštai darbavosi, gaudydamas balsus už minėtąjį sudžią, kada neapkenčiamiejie reformatoriai rinkimų mete bandė jį bałsais sumušti.

Antru kartu Jurgį nuvezė į pataisos namus. Daužomas ir spardomas karčiamoje jis labai ranką užgavo, taigi negalėjo prie darbo eiti, tik daktaras jį prižiurinėjo. Be to, jo galvą ir akį rei-

kėjo aprišti — taigi jis gana puikiai išrodė, kada antrą dieną jam pribuvus, jį išleido ant kiemo pasivaikščioti ir ten jis susitiko su — Jack Duane'u!

Tas vyrukas teip džiaugėsi, pamatęs Jurgį, kad jį kone apsikabino. “Dėl Dievo, argi tai nebus “Pašvinkėlis!” — sušuko jis. “Ir taigi yra. Ar tamistai teko per dešrų mašiną pereiti?”

— “Ne” — atsakė Jurgis — “bet aš buvau nelaimingam atsitikime ant geležinkelio ir mušiausi.” O paskui, daugiau kalinių susirinkus aplinkui, Jurgis papasakojo savo keistą atsitikimą; daugelis iš jų nenorėjo tikėti, bet Duane žinojo, kad Jurgis pats būtų nepataikęs tokią pasaką išmislyti. “Menkas giliukis, žmogeli” — pasakė jis, kada juodu likosi vienudu; — “bet gal tas tave, pamokino biskelį.”

— “Aš pasimokinau daug dalykų, nuo laiko kaip mudu pastaruoju kartu matēmės” — ištarė Jurgis liudnai. Ir jis papasakojo, kaip jam teko praleisti praėjusiąją vasarą, “besivalkiojant,” kaip čia vadinama. “O tamista?” — užklausė galiaus. “Ar dar vis nuo to laiko čia buni?”

“O, Viešpatie, ne!” — atsakė tas. “Aš tik užvakar čia pribuvau. Tai jau antru kartu jie mane čia pasodina, negalėdami priešai mane parodyti — man labai nesiseka ir aš negaliu jiems užsimokėti, ko jie nori. Kodėl neapleidi Chicagą drauge su manim, Jurgi?”

— “Aš jokios vietos neturiu į kur nuvykti” — atsakė Jurgis liudnai.

“Aš teipgi neturiu, atsakė juokdamasi tykiai. — Bet palausiva kol išeisiva, o tada pažiurėsiva.”

Pataisos namuose Jurgis rado keliatą pažįstamų, kurie tenai buvo jam pastaruoju kartu ėsant, bet daugumas tai buvo vis kiti, seni ir jauni, bet vis tos pat rūšies. Tai kaip putojančios bangos jurių pakraštyje: priplaukia naujas vanduo, bet vilnys vis teip išrodo.

Jis goglinėjo aplinkui ir kalbėjo su jais ir didžiausieji iš jų pasipasakodavo apie savo narsumą, kuomet tie, ką buvo silpnesni, arba jaunesni ir nepatyrę, susirinkdavo aplinkui ir klausydavo tyliai su kokia tai pagarba. Pirmiau tenai budamas, jis mažai apie ką daugiau mislijo, kaip apie savo šeimyną, bet dabar buvo lais-

vas, galėjo pasiklausyti tų žmonių pasakojimų ir pamatyti, kad ir jis yra vienas iš jų — kad jų budas matymo buvo tokis, kokis ir jo turėtų būti ir kad ateityje ir jam prisieis taip užsilaikyti šioje pasaulyje, kaip kad jie dabar savo gyvastį paleidžia.

Taigi, kada jį vėl paleido iš kalėjimo be cento kišeniuje, jis tiesiog nuėjo jieskoti Jack'o Duane'o. Ėjo pilnas nusizeminimo ir dėkingumo, nes Duane jam rodėsi "gentelman'u" — ir tai buvo svarbus dalykas, kad jis apsiima veikti drauge su menku darbo žmogumi, kuris buvo tik paprastu elgėta ir valkata. Jurgis nenumanė, kiek jis tam galėtų padėti; jis nesuprato, kad tokis žmogus, kaip jis — žmogus ant kurio galima pasitikėti, kad jis laikysis kiekvieno, kuris maloniai su juomi pasielgia — tokį buvo labai sunku rasti tarp kriminalistų, kaip ir tarp kitos rūšies žmonių.

Adresas, kurį Jurgis turėjo, buvo tuluose namuose žydiškoje miesto dalyje, kur pastogėje gyveno daili francuzaitė, su kuria Jack Duane gyveno; ji per dieną siuvinėdavo, o užsilaikymui, savo uždarbį padidindavo užsiiminėdama paleistuvyste. Jis persikėlė kitur — pranešė ji Jurgiui — jis ten bijosi būti ilgiau, dėl besikabinėjimo policijos. Naujasis adresas, kurį ji jam įteikė, tai buvo tullos lindynės sklepe, kurios savininkas teisinosi, niekadod apie Duane negirdėjo; bet kaip Jurgis gerai išklausinėjo, parodė jam trepus prie tvoros užpakalyje kitų namų, kur buvo užlaikoma vieta užstatomiems daiktams, o iš tenai į visą eilę paskirstytų ruimų, iš kurių viename slėpėsi Duane.

Duane nudžiugo, jį pamatęs; pinigų jis neturėjo nė vieną centą, jis sakė, ir laukęs Jurgio padėti jam gauti nors kiek. Jis paaiškino savo plianą — po teisybei tai jis praleido visą dieną supažindindamas savo draugą su visu miesto kriminališkuoju svietu ir pamokindamas, kaip jame galima sau gyvenimą daryti. Tą žiemą jam gana sunkiai atsieisią dėl jo rankos, ir kad policija sukruto, kaip retai kada pirmiau; bet kol dar jis jiems nėra žinomas, jis galįs drąsiai prisilaikyti, jei tik saugosis. Čia pas "tėtę" Hansoną (teip vadinosi senasis žmogus, pamitėtąją lindynę užlaikęs), jis galįs lengvai ilsėtis, nes "tėtė" Hanson, žmogus, su kuriuomi galima reikalus atlikti — kol užsimoki, jis paremia, kiek tik galėdamas ir praneša visa valandą ankščiau, jeigu policija rengiasi

užpulti. Teipgi Rosensteg'as, laikantis vietą užstatomiems daiktams, perka, ką tiktai jam nuneši, jei tik atiduodi už trečdalį vertės, o be to, apsiima daiktus laikyti paslėptus per metus.

Kambaryje buvo kerosinu kurinamas pečiukas, mažoje spintoje, sienoje, ir jiedu prisitaisė vakarienės, kiek turėjo; apie vienuoliktą naktį juodu leidosi drauge į miestą, išeidami per užpakalį, Duane apsiginklavo muštynėse vartojama metaline kulka, pritaisyta ant šniuro. Juodu nuėjo į dalį miesto, kur buvo tik geresniejie gyvenimui namai ir Duane pašokęs, užgesino žiburį lempoje; paskui juodu apžiūrėjo gerą vietą ir pasislėpė tyliai už tūlą didelių trepų.

Veikiai praėjo žmogus — tai buvo darbininkas ir juodu jį praleido. Po to, gana ilgai laukus, sunkiai žingsniuodamas, pasirodė policistas ir juodu net ir kvapą savo prilaikė, kol jis praėjo. Nors gerokai sustipę, juodu laukė apie bertainį valandos — vėl išgirdo ką tai einant gana smarkiai. Duane kumštelėjo Jurgiui ir vos tas spėjo praeiti, juodu pakilo. Duane išselino taip tykia, kaip šešėlis ir kokią sekundą vėliau Jurgis girdėjo pokštelėjimą ir kimų riktelėjimą. Jis buvo tik keliatą pėdų užpakalyje ir prišoko žmogui užimti burną, kuomet Duane stipriai laikė už rankų, taip kaip iš anksto buvo susitarę. Bet žmogus buvo silpnas ir ro-dėsi, kad parpuls, taigi Jurgiui prisiejo tiktai laikyti jį už apikaklės, kol anas gana apsukriai perkrėtė kišenių, atsegęs pirmiau ploščių, paskui švarką, o galiausiai ir bruslotą, greitai, ką tik rado, sukimšdamas į savo kišenių. Galiausiai apčiupinėjęs žmogaus pirštus ir kaklaraikštį, Duane pašnabždomis ištarė: “Tai jau viskas!” — ir juodu nuvilko jį į šoną ir pametė. Paskui Jurgis nuėjo į vieną šoną, o jo draugas į kitą, abu eidamu gana greitai.

Antrasis pirmiau parėjo namon ir Jurgis jau rado jį peržiurintį laimikį. Ten buvo auksinis laikrodėlis su geru retežėliu; sidabrinis paišelis ir skrynelė briežiukams ir sauja smulkių pinigų, o galiausiai mašnelė. Tają Duane atidarė net drebėdamas — ten buvo keliatas laiškų ir kvitų ir du belietu į teatrą, o galiausiai kitoje dalyje pundelis popierinių pinigų. Jis greit juos perskaitė — buvo dvidešimtsdolerinė, penkios po dešimtį, keturios po penkis ir trys po vieną. Duane smagiai atsiduso. “Tas pagelbės mums!” — ištarė jis.

Dar peržvelgę viską gerai, sudegino mašnelę ir viską, kas joje tik buvo, apart pinigų. Paskui Duane nunešė laikrodėlį ir kitus mažmožius žemyn ir sugrįžo su šešiolika dolerių. “Senasis latras sako, kad lukštai menko aukso” — pasakojo jis Jurgiui. “Tai melas, bet jis žino, kad man pinigų reikia.”

Juodu pasidalino pelną ir Jurgis gavo, kaipo savo dalį penkiasdešimtis penkis dolerius ir smulkių. Jis priešinosi, kad jam per daug, bet anas buvo apsiėmęs lygiai pasidalinti. Tai gana geras laimėjimas, geresnis negu paprastai pasitaiko, sakė jis Jurgiui.

Kada juodu atsikėlė rytmetryj, Jurgiui buvo paliepta, nuėjus, nupirkti laikraštį; vienas iš smagumų papildyti piktadarystę, tai yra paskui skaityti aprašymus apie tai. “Aš turėjau sėbrą, kuris visados teip darydavo” — Duane patēmijo, juokdamasi — “kol vieną dieną perskaitė, kad jis savo aukos viename brusloto kišeniuje paliko tris tukstančius dolerių!”

Laikraštyje buvo pusė špaltos apie minėtąjį apiplėšimą — tai matomas dalykas, kad plėšikų gauja darbuojasi toje apielinkėje, nes tai jau buvo trečias apiplėšimas tą savaitę, ir policija, matyt, nepajegia nieko padaryti. Auka buvo apdraudimo kompanijos agentu ir neteko šimto dolerių, kurie ne jam prigulėjo. Pasitakė, kad marškiniai buvo pažymėti jo vardu, o šėip tai iki šiol, dar jį vargiai kas būtų pažinęs. Jo užpuolikas sudavė jam per smarkiai ir jis dabar kenčia nuo smegenų sutrenkimo; o teipgi jis buvo pusiau sušalęs, kada jį užtiko ir neteks trijų dešinės rankos pirštų. Apsukrusis laikraščio reporteris nuvažiavo pranešti apie tai jo šeimynai ir aprašinėjo, kas namuose įvyko.

Kadangi Jurgis buvo pirmu kartu prie tokio darbo tai skaitant apie visas tas nuodugnes, žinoma, ant jo padarė labai nesmagų įspudį ir jis visai susirupino, bet kitas tik juokėsi šaltai — tokiu budu parsieina reikalą atlikti ir čia nieko negalima padaryti. Neilgai trukus, Jurgis ne daugiau apie tai rupinsis, kaip kad “yarduose” jie rupinasi apie jautį, jį primušdami. “Čia eina: arba mes, ar kitas žmogus ir aš visados sakau, lai kitas nukenčia” — patēmijo jis.

— “Visgi jis nieko blogo mums nepadarė” — ištarė Jurgis, užsimąstęs.

“Tai jis skriaudė kitus kiek tik galėjo, tai jau galima sakyti ant tikro” — atsakė jo draugas.

Duane jau buvo paaiškinęs Jurgiui, kad jeigu jų amato žmogus bus žinomas, tai turėtų visą laiką dirbti, kad užganėdinti policijos reikalavimus. Už tai Jurgiui bus daug geriau sėdėti pasislėpus, kad jį nepamatytų viešose vietose su savo bičiuoliu. Bet Jurgiui veikia nusibodo sėdėti pasislėpus. Už keliato savaičių, jis pradėjo stipresniu jaustis ir vartoti savo ranką, o jis jau negalėjo iškęsti. Duane, kuris atliko kokį ten darbą vienas ir sušitaikė su turinčiais valdžią, parsigabeno savo francuziškąją merginą Marie, kad su juomi pasidalintų, bet ir tas nedaug naudos atnešė ir galutinai jis visgi turėjo liautis besiginčijęs ir, išsivedęs Jurgį, supažindinti jį karčiamose ir pasilinksminimo namuose, kur didieji sukčiai ir plėšikai slampinėdavo.

Tokiu budu Jurgis gavo dirstelėti į aukštesnįjį Chicagos kriminališkąjį srietą. Miestą valdė vertelgų oligarchija, nors pagal vardą ir skaitėsi, kad patys žmonės valdo; reikėjo visos vagišių kariaunos, kad tąją valdžią į savo rankas pervesti. Du kartu į metus, pavasaryje ir rudenyje, rinkimams atėjus, vertelgos parupindavo milijonus dolerių, o paminėtoji kariauna juosius išėikvodavo; laikydavo susirinkimus ir nusisamdydavo gudrius kalbėtojus, kapelijos grieždavo ir degindavo visokiariopas ugnis, išdalindavo tonus visokių brošiūrų, ir prudus gėrymų, o dešimts tukstančių balsų nupirkdavo už pinigus. Tąją vagišių kariauną reikėdavo užlaikyti ištisus metus. Vadovus ir organizatorius vertelgos užlaikydavo nuo savęs, — aldermanus, įstatymdavėjus papperkant, partijos valdininkus iš sudedamojo fondo, politiškus meklerius ir korporacijų advokatus, mokant jiems algas, kontraktorius — pavedant jiems miesto darbus, darbininkų unijų vadovus — sueteikiant jiems pagalbą, o laikraščių savininkus ir redaktorius — duodant jiems apgarsinimus. Paprastuosius savo pastumdėlius sukimšdavo į įvairias vietas miesto urėduose ir darbuose, arba leisdavo tiesiog iš gyventojų užsilaikyti. Teip jie užkimšdavo policijos skyrių, ugnagesių ir vandens skyrius ir visas kitas miesto vietas, o govėdoms kitų, kuriems jokių vietų nebuvo galima rasti, tiems atviros buvo visokios piktadarystės ir nedorybės: jiems buvo leista suvedžioti, apgaulinėti, užpuldinėti ir apiplėšti.

Įstatai uždrausdavo gerti nedėliomis ir tas karčiamininkus atidavė į policijos rankas ir sanryšis tarp jų turėjo butinai buti. Įstatai uždraudė paleistuvstę ir tas pastumė visas “madames” užlaikančias paleistuvystės namus, į tąją sanjungą. Tas pat buvo ir su užlaikančiais kazirnikų ir sukčių vietas, tas pat buvo ir su kitais vyrais ir moterims, kurie turėjo progą koku nors vagišiaivimu gyvenimą daryti, o apsiėmė pelno dalį jiems priduoti; plėšikai ant kelių ir vaginėjantiejie iš kešenių, priiminėjantiejie vogtus daigtus ir pardavinėjantiejie užstaisytą pieną, pasenusius vaisius ir nesveiką mėsą; užlaikantiejie nesveikus namus, pasidavusiejie daktarais ir išnaudotojai, elgėtos ir pardavinėtojai ant stumdomųjų vežimėlių, besimušantiejie kumščiomis už pinigus, gyvosios prekės agentai ir suvedziotojai jaunų mergaičių. Visi tiejie piktadariai buvo susivieniję, susibroliavę su politikieriais ir su policija. O tankiausiai pasitaikydavo, kad tai budavo viena ir ta pati ypata — policijos kapitonas užlaikydavo kekšnamį, kurį jis, užpuolęs, suimdavo, o politikierius vyriausiąją savo kvatierą apsirinkdavo karčiameje. “Hinkydink” ar “Maudyklių Jonas,” arba kokis kitas tokios pat rūšies, užlaikydavo garsiausias Chicagoje lindynes, o teip-pat jie budavo senais vilkais miesto Taryboje ir atiduodavo miesto gatves ir visokius leidimus vertelgoms; tiejie gi, ką lankydavosi jų vietose, tai budavo tik sukčiai, besimušantiejie už pinigus, kurie nepaisydavo įstatymų, vagys ir plėšikai, kurie buvo įbauginę visą miestą. Rinkimų dienoje visos tos niekšų ir kriminalistų gaujos susijungdavo ir pastodavo milžiniška pajiega; jie iš anksto galėdavo kone atminti kiek jų apskrityje bus balsų už kurią pusę, o gavę žinią, jie galėjo į valandą laiko perkeisti visą reikalą pagal savo norą.

Mėnesis atgalios Jurgis ko badu nenumirė ant gatvių, o dabar, kaip gavęs kokį tai užkerėtąjį raktelį, jis ant syk įėjo į svieta, kur pinigai ir visi geri daiktai gyvenime pareina lengvai. Jo draugas supažindino jį su tulu airiu vadinamu “Buck” (ožys) Halloran, kuris buvo politiškuoju veikėju ir prie dalykų prisidėjo “iš vidaus,” teip sakant ten kur jie buna atliekami. Minėtasis žmogus kalbėjo tulą laiką su Jurgiu, o paskui pasakė jam, kad jis turįs užmanymą, pagal kurį žmogus, išrodęs ant darbininko, gali lengvai šiek tiek pinigų padaryti, bet tai esąs privatiškas dalykas, ir

viską reikią slapčia užlaikyti. Jurgis užtikrino, jogei į tai gana tinkas ir anas nusivedė jį tą dieną po pietų (tai buvo subatoje) į vietą, kur buvo išmokama miesto darbininkams. Išmokėtojas sėdėjo mažoje budelėje, laikydamas pilną skrynelę konvertų priešai save, o du policistu stovėjo greta. Jurgis priėjo, kaip jį buvo įmokinę ir pasakė savo vardą, kaip "Michael O'Fhaherty" ir gavo vieną konvertą, kurį nunešė aplink kampą, atidavė Halloranui, kurs jo laukė karčiamoje. Paskui jis vėl nuėjo ir pasakė pravardę "Johann Schmidt," o trečiu kartu pasisakė esąs "Sergius Reminitsky." Halloran turėjo geroką surašą tokių butent miesto darbininkų ir Jurgis už kiekvieną gavo po konvertą. Už savo darbą jis apturėjo penkis dolerius ir jam pasakė, kad po tiek galėsias gauti kas savaitė ir teip ilgai, kol laikys liežuvį už dantų. Kadangi Jurgis gana puikiai tylėjimą atlikdavo, veikiai "Buck" Halloran visai atvirai elgėsi su juomi, o net perstatė ir kitiems, kaipo žmogų, kuriuo galima pasitikėti.

Minėtasis susipažinimas buvo naudingas Jurgiui ir iš kitos pusės; neilgai trukus, Jurgis patėmijo, kiek ženklina politiškoji įtekmė ir kodėl prižiūrėtojas Connor, o teipgi ir kumščiakovis karčiamininko darbininkas pataikė nusiųsti jį į kalėjimą. Tulą naktį surengtas tapo balius, sušelpimui "Vienakio Larry" (Lauryno), šlubo žmogelio, kuris griezhdavo ant smuiko, tuluose dideliuose, geriau įtaisytuose paleistuvystės namuose ant Clark gatvės ir visiems gerai žinomo, kurie tik lankydavosi pasilinksminimo vietoje toje miesto dalyje. Balius atsibus didelėje šokių salėje, ir prie tos progos visi, susiduriantieji su paleistuviavimu, šėlo kiek tik galėdami. Jurgis teipgi buvo tenai ir pusiau išėlo nuo gėrymų, ir veikiai pradėjo ginčą su vienu vyru už merginą; jo ranka tada jau buvo visiškai sugijusi ir jis pradėjo vaikyti visus lauk ir užbaigė savo išvyravimą policijos stacijos kambaryje. Policijos stacija buvo užsikimšusi iki durių ir prišvinkusi nuo valkatų, taigi Jurgiui nelabai norėjosi pasilikti tenai, pagiras atgauti ir jis meldė pašaukti Halloran'ą, kuris per telefoną pašaukė to apskričio politiškąjį vadovą, ir tas davė žinią, kad užstatytų kauciją, nors tai buvo ketvirta valanda po gaidžių. Kada tą pat rytą jis stojo teisme, apskričio vadovas jau buvo pasimatęs su jais ir paaiškinęs, kad Jurgis Rutkus, tai padorus vyras, kuriam pasitaikė pa-

sielgti be apmisljimo; taigi Jurgiui uždėjo dešimtį dolerių baudos, kuri tapo "suspenduota" — kas reiškė, kad jam nereikėjo užmokėti ir niekados nereikės, jei bent ateityje, kas tą reikalą iškelty priešai jį.

Žmonės, tarp kurių dabar Jurgiui parsijėjo gyventi, visai iš kitokio atžvilgio žiurėjo ant pinigų, negu gyvenantieji "Packingtown'e;" vienog, nors keistai išrodo, jis kur kas mažiau gerdavo, negu pirmiau, darbininku budamas. Dabar jis neturėdavo progos teip nusikamuoti arba susirupinti. Veikiai jis patėmijo, kad jeigu tik sumaniai elgsis, tai jam pasitaikys ir geresni pragumai; abėlnai, budamas veikliu vyru, jis netiktai stengėsi blaiviu buti, bet rupindavosi ir savo draugą nuo gėrimo sulaikyti, kuris kur kas labiau už jį buvo linkęs prie vyno ir moterų.

Viens dalykas privedė prie kito. Karčiamoje, kur Jurgis susitiko su "Buck" Halloran'u, jis sėdėjo vėlai vieną vakarą su Duane'u, kaip kokis tai, kaip rodėsi, ne iš miesto, pirkikas įėjo daugiau kaip pusiau užsitraukęs. Karčiamoje tada nieko daugiau nebuvo, kaip tik karčiamininko darbininkas ir tam žmogui vėl išėjus, Jurgis su Duane'u leidosi paskui jį; jis užsisuko pro kampą ir šešelyje nuo aukščiau miesto einančiojo geležinkelio ties tuščiais namais, Jurgis pašoko pirmyn ir pakišo jam revolverį po nosia, kuomet Duane, užsitraukęs skrybėlę ant akių, akymirkoje pergrozdė kišenius. Juodu pasiėmė jo laikrodėlį ir mašnelę ir apibėgę pro kampą, jau buvo karčiamoje pirmiau, negu tas spėjo kartą surikti. Karčiamoje darbininkas, kuriam juodu išeidami pamerkė, laikė sklepo duris atviras ir juodu sulindo tenai ir per paslaptasias duris veikiai atsidadurė kekšnamyje, kituose namuose. Nuo tų namų stogo galima buvo prisigauti į tris tokias pat vietas užpakalyje. Turint tokias pabėgimui vietas, svečius kurios nors vietas, veikiai galima prašalinti, jeigu nesitinkant su policija, toji bando užpulti; o tarpais budavo labai paranku turėti tokius kelius prašalinimui kokios nors merginos, kada tą butinai reikėdavo padaryti. Tukstančiai jų pribuna į Chicagą, išskaičiusios pagarsinimus, joguei reikia tarnaičių arba darbininkų dirbtuvėsė ir apsižiuro, kad apgavingosios darbo agenturos, įtraukė jas į spąstus ir pasijunta uždarytos paleistuvystės namuose. Paprastai užtekdavo atimti visas jų drapanas; bet kaip kada jas parsieina ap-

girdyti ir laikyti uždarius keliatą savaičių, o tuomi tarpu jų tėvai gal telegrafuoja policijai, o net ir patys pribuna pažiūrėti, kodėl nieko neatlikta. Pasitaiko, kad juos kitaip negalima užgandinti, kaip tik leisti iškrėsti namus; jeigu jie susekė į kur mergina pristatyta tapo.

Už jo pagalbą prie mažojo darbo, karčiamos darbininkas gavo dvidešimtį dolerių iš šimto ir trijų dešimčių, kuriuos musiškiams pasisekė laimėti; po to, žinoma, jie dar geriau sutiko terp savęs ir keliatą dienų vėliau jis supažindino juodu su tulu "smarve" Goldbergeriu, kuris buvo vienu iš besidarbuojančių tų namų naudai, "pasilinksminimo," kuriuose juodu buvo pasislėpę. Išgėrus keliatą stiklą, Goldbergeris pradėjo nedrąsiai pasakoti, kaip jis susibarė už savo merginą su kitu tokios pat rūšies vyru ir tas jam sudavė į žandą. Tas vyras svetimas Chicagoje ir jeigu po kuriai nakčiai jį rastų su perskelta galva, tai niekam tas ir nerupėtų. Jurgis, kuris tuomet visai linksmai butų suskaldęs galvas visiems Chicagos sukčiams, užklausė, kiek jam už tai tektų, ką girdėdamas žydas, drąsiau pradėjo kalbėti ir pranešė, kad jis gaunąs žinias, kaip atsibus arklių lenktynės mieste New Orleans ir tas žinias jis tiesiog gaunąs nuo to apskričio policijos kapitono, kurį jis kartą išgelbėjęs, kada tas buvo visai nesmagiai į skylę įsmukęs, o kuris laikėsi iš vien su didžiuoju arklių savininkų sindikatu. Duane tuojaus kibo prie to, bet Jurgiui reikėjo plačiai paaiškinti, kaip ten arklių lenktynės atsibuna, teip-pat ir visokias prie to daromas suktybes, kol jis suprato visą tosios progos išnašumą.

Susitaisęs buvo milžiniškas lenktynių trustas. Po jo įtekme buvo įstatymdavystės, kiekvienoje valstijoje, kur tiktai jie užsiiminėjo; po jų įtekme buvo keliatas didžiųjų laikraščių ir jie į savo pusę pakreipdavo visuomenės nuomones — visoje šalyje nebuvo tokios pajegos, kuri butų galėjusi jiems priešintis, jei bent lošimo iš pinigų vietų trustas. Jie įtaisė puikius lenktynėms parkus po visą šalį ir, nesigailėdami pinigų apgarsinimams, suviliodavo žmones į juos atsilankyti, o čia įrengdavo visokius lošius iš pinigų ir nuo žmonių išplėsdavo šimtus tukstančių dolerių kas metai. Seniau arklių lenktynės buvo pasilinksminimu, bet dabar pavirto į pinigų darymą; arklių galima apgirdyti ir parengti, lavinant, ga-

lima padaryti, kad jis būtų geresniu už kitus, arba kad visai netiktų; galima padaryti, kad arklys pultų kada tik reikia — arba, plakant, galima jį priversti, kad bėgime pradėtų apsileisti, ką mokydami žiurėtojai, laiko besistengimu iki paskutinais laikyti arklių priesakyje. Jie atlikdavo daugumą tokių klastų; kaip kada saviškai jas darydavo ir pralobdavo, kaip kada arklių jodinėtojai ir lavintojai, o kaip kada pašalinės ypatos, kurios tuosius papirkdavo — bet tankiausiai tai vis budavo trusto viršininkai. Dabar, duokime sau, jie ketino turėti, žiemos laike lenktynes mieste New Orleans ir sindikatas iš anksto sutaisė, kaip kas turi atsibuti ir jų agentai šiaurinių valstijų miestuose “melžė” lošos namus. Prieš pat lenktynes ateina žinia šifruotais ženklais ir jeigu kuris gali paslaptį išgauti, tai vis tiek ką ir pralobęs. Jeigu Jurgis netikis, tai galis pabandyti, pasakė žydelis — lai juodu bus rytoj paskirtuose namuose ir išbando. Jurgis apsiėmė, o teipgi ir Duane, taigi juodu nuėjo į tulus namus, kur tik turtingesniejie pirkliai ir piniguočiai lošė (o turtingosios moterys privatiškai kambaryje skyriumi) ir pastatė po dešimtį dolerių už arklių vadinamą “Black Beldame,” šešis prieš vieną ir išlošė. Už tokią paslaptį kaip toji juodu būtų daugelį galvų suskaldę, bet kitą dieną Goldbergeris pranešė jiems, kad jį užpykinęs apgavikas suuodė, kas jį laukia, ir prasišalino ir miesto.

Prie tokių užsiėmimų buna ir blogai ir gerai, bet visados galima pragyventi ar tai viduje kalėjimo esant, arba ir iš jo išėjus. Balandžio pradžioje išpuola miesto rinkimai, taigi laikas, kada gerai pasipelno visoki vagiškai ir gyvenantieji iš suktybių. Jurgis, besibaladodamas po lindynes, lošos bei suktybių vietas ir kekšnamius, susitikdavo su abiejų partijų šuneliais ir pasikalbėdamas su jais, arčiau pažino, kaip tiejie reikalai atliekami buvo, o teip-pat dasizinojo, apie daugelį kelių, kuriais einant, galima naudingu tapti rinkimų dienoje. “Buck” Halloran buvo demokratas, taigi ir Jurgis pastojo demokratu; bet jis nebuvo labai atkaklum — republikonai teipgi geri vyrai ir šiems rinkimams atėjus, ketino kruvas pinigų turėti. Per pastaruosius rinkimus republikonai mokėjo po keturis dolerius už balsą, o demokratai tik po tris. “Buck” Halloran sėdėjo vieną naktį kazyruodamas su Jurgiu ir kitu žmogumi, kuris papasakojo, kaip Halloranui kartą buvo pa-

vesta nuvesti balsuoti burį, susidedantį iš trisdešimts septynių vos atvažiavusių italų ir kaip jis, pasakotojas, sutiko su republikonų partijos veikėju, kuris norėjo tą patį italų burį pasigauti ir kaip jie trys susitaikė tarp savęs, kad italai balsuotų pusė už vieną partiją, o kita pusė už kitą, kiekvienas gavo po alaus stiklą, pinigus gi paskirtus jų papirkimui sau pasidalino.

Į trumpą laiką Jurgiui nusibodo nuolatinė baimė dėl papildytų piktadarysčių, ir jis pasirinko politikieriumi pastoti. Lyginai tamė pat laike mieste buvo keliamas didelis riksmas dėl ėjimo kriminalistų iš vien su policija. Mat kriminališkos piktadarystės jokios naudos neatnešė pirkliais ir piniguočiams, kurie miestą valdė — tai buvo tik policijos pašalinis pasipelnymas. Atviros lošimų bei apgavysčių vietos, o teipgi paleistuvystės urvai jiems patikdavo, nes tas daugiau gyvybės mieste padaro, bet jie naudos neturėdavo, jeigu namus išvagia, arba ant gatvių ką apiplėšia. vieną naktį pasitaikė, kad Jack'ui Duane'ui gręžiant skylę į pinigų spintą tuloje drapanų krautuvėje, panaktinis pagavo jį prie darbo ir pridavė policistui, kuris vienog žinojosi su juomi gerai, o todėl ir davė progą pabėgti. Laikraščiai dėl tos priežasties tokią riksmą pakėlė, kad policija buvo pasirinkusi Duane'ą paaukoti, kad tąjį sujudimą nors tuomi laiku nudildyti, bet jis į laiką spėjo iš miesto prasišalinti.

Pasitaikė, kad tuomi pat laiku Jurgiui susipažinti teko su tulu žmogumi vardu Harper, kuriame jisai pažino Brown'o skerdyklų panaktinį, tą patį, kuris prisidėjo jį Amerikos valstiečiu padaryti, pirmuose metuose jo buvimo šioje šalyje. Tas su žingeidumu, klausė apie tai, bet teisinosi, neatsimenąs Jurgio — per daug jis perleisdavęs šviežiai pribuvusiųjų per savo rankas, sakė jis. Jis sėdėjo šokių salėje su Jurgiu ir Halloranu iki pirmai ar antrai valandai po gaidžių pasakodami kiekvienas apie savo patyrimus. Jis išpasakojo jiems gana ilgą istoriją apie tai, kaip jis susiniovė su savo skyriaus superintendentu, ir kaip dabar jis yra tik paprastuoju darbininku ir geru unijos sąnariu. Tiktai kelias mėnesių vėliau Jurgis suprato, kad susiniovimas su superintendentu buvo parengtas iš anksto ir kad iš tikro Harperis ir dabar ėmė nuo skerdyklų savininkų po dvidešimtį dolerių algos kas savaitė už tai, kad jiems pranešdavo, kas ant unijos susirinki-

mų atsibuna. “Yarduose” varoma gana smarki agitacija, pasakėtas žmogus, kalbėdamas kaipo unijos sąnarys. Packingtown’o žmonės kentė, kiek tiktai iškęsti galima ir išrodė, kad straikas la bai greitai gali pakilti.

Po to pasikalbėjimo žmogus teiravosi kas link Jurgio ir po keliatos dienų atėjo pas jį su gana žingeidžiu užmanymu. Nega-lįs visiškai užtikrinti, sakė jis, bet jam rodėsi, galėsiąs teip dalykus pakreipti, kad Jurgis gautų reguliariškai mokamą algą, jei tik jis persikels į Packingtown’ą ir darys, kaip jam bus paliepta, o teipgi laikys liežiuvį už dantų. Harperis — “Bush” Harper, jį vadindavo — buvo dešine ranka Mike’o Scully, demokratiškojo “stockyardų” vadovo, o busimuose rinkimuose ketino buti įdomus dalykų stovis. Scully apturėjo užmanymą pastatyti kandidatų tulą turtingą aludarės savininką, kuris gyveno ant puikaus bulvaro, to apskričio pakraštyje ir malonėjo įgyti titulą “honorable” (garbingas), jeigu butų išrinktas aldermanu. Minėtasis aludarės savinikas buvo žydas ir neturėjo smegenų; jo nėra ką baimintis, o jis apščiai pinigų suteiks rinkimų agitacijai. Scully priėmė pasiulymą, o paskui kreipėsi prie republikonų su savo pasiulymu. Jis nežinojo tikrai, ar “smarvė” visame šoks pagal jo birbynę, o jis visai nenorėjo rizikuoti su tuomi apskričiu; taigi lai republikonai pastato kandidatų tulą mažai žinomą, bet prielankų Scully’o sėbrą, kuris dabar patarnaudavo tuloj karčiamoj ant Ashland gatvės, o jis, Scully, išrinks jį su “smarvės” pinigais, republikonams gi teks visa garbė, ko jie nesulauktų kitokiu budu eidami. Kaip atlyginimą už tai republikonai turi prizadėti, kitų metų rinkimams atėjus nepastatyti savo kandidato, jeigu Scully pats rupinsis, kad jį iš naujo išrinktų antruoju tos miesto dalies aldermanu.

Rebuklikonai tuojau pristoją ant to, bet pekliskąs dalykas — teip Harperis paaiškino — kad visi tiejie republikonai tai kvailiai — žmogui reikia buti kvailiu, kad buti republikonu “stockyarduose,” kur Scully buvo karaliumi. Jie nežinojo kaip darbą vesti, o žinoma, netinka “Karės Rėksnių Draugovės” sąnariams remti republikonus atvirai. Sunkumas dar nebutų teip didelis, jeigu ne kitas dalykas: — paskutiniaisiais metais ar dvejis “stockyardų” politikoje ypatingai dalykai virto ir užsimezgė nauja partija. Tai buvo socialistai ir velnio reikalas su jais, sakė “Bush” Harper.

Pats žodis socialistai Jurgiui priminē vargšą Tamošių Kušleiką, kuris save teip-pat tokiu vardu vadindavo ir su keliatu kitų išeidavo subatvakariais ir ant gatvių kerčių laikydavo kalbas. Jis stengdavosi išaiškinti Jurgiui kas tai buvo, bet šis, kaip mažai besirūpinęs apie reikalus, niekad os aiškiai negalėjo suprasti; šiuomi ruožtu pasiganėdino savo sėbro paaiškinimu, kad socialistai, tai priešai Amerikos įrėdnių — jų negalima papirkti ir visai nesuseda, nėra vilties, kad kada butų galima kokį dalyką tykiai pevezdinti. Mike Scully buvo labai susirūpinęs apie tą progą, kokią jie turėjo; jam tokią sutartį padarius, mat “stockyardų” demokratai buvo įpykę, kad pralobęs kapitalistas turi buti jų kandidatu, o jau balsuoti už kitą, žmonės labai greit gali prieiti prie tos nuomonės, kad socialistiškasis kurstytojas geresnis už republikoniškąjį valkatą. Čia tai ir buvo proga Jurgiui išsidirbti sau vietą pasaulėje, paaiškino “Bush” Harper; jis yra buvęs unijos sąnariu ir buvo pažįstamas “yardusoe” kaip darbininkas — jis turis turėti šimtus pažįstamųjų, o kadangi jis apie politiką nekalbėdavęs su jais, tai dabar drąsiai galis pasirodyti kaipo republikonas ir niekas nē nedasiprotēs, kad ten kas tokio butų. Statinēs pinigų randasi ir juos galēs suvartoti tie, kurie pataikys reikalą atlikti, o Jurgis visados galis pasitikėti ant Mike’o Scully, kuris draugą niekad os dar nėra apleidęs. Bet ką jis galis daryti? užklausē Jurgis, nenuvokdamas gerai, ko tenai reikētų ir anas paaiškino jam su visomis išgalėmis. Pradedant, jam parsieis eiti į “yardus” ir dirbti; tas gal jam ir nelabai patiks, bet už tai jis turēsias pinigus, kuriuos užsidirbsias, kaip ir tuos, kurie jam kitokiais keliais pareisias. Jis vėl turēsias uoliai pasidaruoti unijoje, o gal ir į kokį urėdą joje įsigauti, teip, kaip ir jis, Harperis padarē. Jis, girdi, galēs pasakoti savo draugams ir pažįstamiems gerasias ypatybes Doyle’o, republikonų partijos kandidato ir kalbėti ką tik norēs blogo apie “smarvę;” paskui Scully, girdi, parupins vietas susirinkimams ir jis galēs uždėti “Jaunų vyrų republikonų draugystę,” ar ką nors tokio ir turėti vežimus turtingojo aludario geriausiojo alaus, deginti spalvuotas ugnis ir kalbas laikyti, kaip daro ir “Kārēs Rėksnių draugovē.” Na, Jurgis turētų susipažinti su šimtais, kuriems toki pasilinksminimai patinka, o be to, ten bus tikriejie

republikonų vadovai ir veikėjai padėti jam ir tokiu budu rinkimų dienoje jie laimės didesnę dalį balsų.

Išklausęs visus tuos pasakojimus iki galui, Jurgis užklausė: “Bet kaip aš galiu gauti darbą Packingtown’e? Aš turiu vilko bilietą.”

Ką išgirdęs “Bush” Harper tik nusijuokė. “Aš jau pasirupinsiu apie tai” — suramino jis Jurgį.

O šis tada atsakė: “Tai lai viskas eina teip; aš esmi jūsų žmogus.”

Taigi Jurgis nuėjo į “stockyardus” ir perstatytas tapo politiškamjam to apskričio viešpačiui, kuris net ir Chicagos miesto majorą valdė. Tai buvo Scully, kuris valdė plytnyčias, sąšlavynus ir prišvinkusius griovius žiemą ledui kirsti — nors Jurgis nežinojo. Tai tik Scully galima buvo kaltinti, jeigu buvo neišgrįstos gatvės, kur Jurgio kudikis prigėrė; tai Scully įsodino į vietą tąjį teisėją, kuris Jurgį nusiuntė į kalėjimą; Scully turėjo daugiausiai dalių kompanijoje, kuri pardavė jam senus namus, o paskui juos atėmė. Bet Jurgis tų dalykų nežinojo — teip-pat jis nežinojo, kad Scully buvo tik tarnu skerdyklų savininkų. Jam Scully išrodė neišpasakoma galybė, “didžiausias” žmogus, kokį kada nors jam teko susitikti.

Tai buvo nedidelis, išdžiuvęs airys, kurio rankos drebėjo. Jis trumpai pasikalbėjo su svečiu, tēmydamas jį teip kaip žiurkė ir stengdamasi į trumpą laiką jį permąnyti, kas jis iš tikrųjų; paskui Jurgiui davė raštelį prie pono Harmon, vieno iš vyriausiųjų prižiūrėtojų Durham’o skerdyklų.

“Paduotojas šito, Jurgis Rutkus, yra ypatingas mano draugas ir aš labai malonėčiau, kad Tamista rastum jam gerą vietą svarbių priezasčių dėlei. Kartą jis pasielgė neapsimąstęs, bet gal Tamista busi teip geras ant to atydos neatkreipti.”

Ponas Harmon žiurėjo gana atydziai, tą skaitydamas.

“Ką jis nori pasakyti, rašydamas “neapsimąstęs?” — užklausė jis.

“Aš gavau vilko bilietą, tamista” — atsakė Jurgis.

Ką išgirdęs, tas susiraukė. “Vilko bilietą?” — klausė jis. “Ką tamista nori pasakyti?”

Jurgis visas užkaito, susimaišęs. Jis buvo užmiršęs, kad pa-

gal tiesas, minėtųjų “vilko bilietų” visai nebuvo. “Aš — tai yra — man buvo sunku darbą gauti” — sakė jis mikčiodamas.

“Kas kenkė?”

— “Aš susinioviau su perdėtiniu — ne su mano perdėtiniu, tamista — ir jam sudaviau.”

“Aš suprantu” — atsakė tas ir valandėlę apsvarstinėjo ką tai. “Ką, tamista, malonėtum veikti?” — užklausė galiaus.

— “Man vis tiek ką, tamista” — atsakė Jurgis, — “tik šią žiemą man ranką išlauzė ir aš turiu apsisaugoti.”

“Kaip tamistai patiktų buti panaktiniu?”

— “Tas netiks, tamista. Aš turiu buti tarp žmonių naktimis.”

“O, aš suprantu — politika. Na, o kaip patiktų kiaules mėsinėti?”

— “Gerai, tamista” — atsakė Jurgis.

Ponas Harmon pašaukė pridabotoją dirbančiųjų laiko ir pasakė: “Nuvesk šitą žmogų pas Pat Murphy ir pasakyk, kad duotų jam darbą kur nors.”

Ir Jurgis nuėjo su tuomi į kiaulių skerdimo skyrių, į kur pirmiau, ateidamas, jis meldavo, jį priimti. Dabar jis ėjo smagiai ir nusišypsojo, pamatęs, kaip perdėtinis susiraukė, kada laiko prižiūrėtojas pasakė: “Ponas Harmon liepia priimti šitą žmogų. Jo skyriuje bus per daug darbininkų ir užkenks jo vardui, nes jis rupindavosi tiek darbo su mažiau žmonių išleisti, — bet jis ne žodžio daugiau neištarė tik — “gerai.”

Tokiu budu Jurgis iš naujo stojosi darbininku; jis tuojaus susijieškojo savo senuosius pažįstamuosius ir draugus, įstojo į uniją ir pradėjo iš palengvo veikti naudai “Scotty” Doyle’o. Doyle jam kartą gerai pagelbėjęs, teisindavosi jis kitiems, ir teip jis ėšas šaunus vyras; Doyle pats yra darbininkas, taigi juos ir užstos — kodėl jie norį lalsuoti už “smarvę” milijonierių ir ką, po velnių, Micke Scully yra kada nors jiems gero padaręs, jeigu jie visados turi paremti jo kandidatus? O tuomi tarpu Scully davė Jurgiui raštelį prie republikonų partijos vadovo ir jis, nuėjęs tenai, susitiko su buriu, su kuriuomi jam reikėjo dirbti. Už aludario pinigų jie jau turėjo nosisamdę didelę salę ir kiekvieną vakarą Jurgis atsigabendavo apie tuziną naujų sąnarių į “Doyle’o republi-

koniškąją draugystę.” Gana veikiai jie įrengė didelę pasirodymo naktį ir turėjo nusisamdyti muzikantus ant pučiamų instrumentų, kurie vaikščiojo gatvėmis, o priešai salę buvo šaudoma ir deginama raudonos ugnys. Prisirinko baisybė žmonių, teip kad pasiėjo du susirinkimu laikyti ant gatvės — tokiu budu nublankęs ir drebėdamas kandidatas turėjo tris kartus atkartoti savo neilgą kalbą, kurią vienas iš Scully'o pastumdėlių buvo parašęs, o jis ištisą mėnesį mokinosi, kad galėtų pasakyti iš atminties. Žymiausiu vakaro dalyku buvo, kada garsusis ir iškalbusis senatorius Spareshanks, busimasis kandidatas ant prezidento, atvažiavo automobiliuje apkalbėti šventasias Amerikos valstiečio privilegijas ir kaip reikia apsaugoti Amerikos darbininkus ir jiems gerovę suteikti. Dienraščiai ant rytojaus pašventė jo išnašiai kalbai beveik po pusę špaltos, pridurdami teipgi, kad jie galį suteikti žinią ir tai paeinančią iš tikros versmės, kad tokis netikėtas populiariskumas, kokį parodė Doyle, republikonų partijos kandidataš ant aldermano, suteikia daug neramumo ir susirupinimo ponui Scully, vadovui demokratų partijos mieste.

Vadovas dar labjau susirupino, kada milžiniškoji paroda su žibintuvais išėjo į miestą, pasipuošusi raudonomis skraistėmis ir kepurėmis ir turėdama užtektinai alaus kiekvienam balsuotojui toje miesto dalyje — geresnio alaus negu kada nors pirmiau prieš rinkimus tekdavo gauti, teip bent visi balsuotojai tvirtino. Per parodą, arba ir pirmiau, laikant kalbas nuo vežimų, Jurgis triusdavosi, kiek tik pajiegų turėjo. Jis kalbų nelaikydavo — juk buvo advokatų ir kitų išsilavinusiųjų toje linkmėje — bet jis gelbėjo prie kitų dalykų: platino apgarsinimus, lipdė pliakatus ir stengėsi atsivesti žmones; o kada budavo kas surengta, jis degindavo ugnis ir dalindavo alų. Teip iki pasibaigimui rinkimų jis per savo rankas perleido daugelį šimtų dolerių žydo aludario pinigų, vienog visur jis stengdavosi kuoteisingiausiai atskaitas išduoti. Besiartinant rinkimams, jis išgirdo, kad kiti veikėjai jo labai nekenčia, nes jam teip besielgiant ir jie turėdavo geresnes atskaitas išduoti, kad per toli nuo jo neatsilikti, o tokiu budu pelno neturėdavo. Po to Jurgis darė, kiek tik galėjo, kad jiems įtikti, o teipgi ir sau šiek tiek atlyginti, ką jis praleido pirmiau, negu pa-

tēmijo, kad tuose išdavimuose daug yra skylių, kuriomis galima pasinaudoti.

Jis teipgi patiko Mike'ui Scully. Rinkimų dienos ryte, jau ketvirtą valandą atsikėlęs, jis leidosi gaudyti balsuotojus; jam buvo pristatytas vežimas su pora arklių ir jis važinėjo nuo namų, prie namų, rinkdamas savo draugus ir pažįstamus ir vežė juos iškilmingai iki rinkimų vietos. Jis pats balsavo apie pusę tuzino kartų, ir jo pažįstamieji balsavo teip tankiai kaip ir jis; jis atsi-veždavo burį vos pribuvusių į šią šalį svetimžemių — lietuvių, lenkų, čekų, slovākų — o kada jis perleisdavo juos per savo rankas, pavesdavo kitam žmogui nusigabenti į kitą balsavimo vietą. Kada Jurgis iš ryto leidosi rinkti balsuotojus, to policijos apskričio kapitonas davė jam šimtą dolerių ir tris kartus bėgyje dienos jis atėjo, kad gauti po kitą šimtinę, o ne daugiau kaip po dvidešimts penkis dolerius iš kiekvienos kliuvo jo kišeniuje. Likusieji iš tikro sunaudoti tapo užmokėjimui už balsus ir tą dieną renkamą "Scotty" Doyle, patarnautojas karčiamoj, gavo apie tukstantį balsų daugiau negu jo priešininkas. Ir Jurgis, pradėdant nuo penktos valandos vakare, o baigiant apie trečią valandą paryčio, linksminosi kopašėliausiu budu. Beveik kiekvienas Packingtown'o gyventojas darė tą patį, nes tarp visų viešpatavo neišpasakomas linksmumas, nes jie manė, kad užstos geresnė valdžia, nes paprastieji žmonės visiškai sumušė išdidųjį pliutokratą.

SKIRSNYS XXVI.

Po rinkimų Jurgis pasiliko Packingtown'e ir laikėsi savo darbo. Judėjimas tarp žmonių, kad suardyti globą, kokią policija suteikdavo kriminalistams, tęsėsi ir toliau, taigi ir Jurgiui rodėsi geriau bus sėdėti, ausis suglaudus. Jis turėjo kone tris šimtus dolerių bankoje ir butų galėjęs sau ramiai silsėtis, bet turėjo lengvą darbą ir iš pripratimo laikėsi jo. Be to, Mike Scully, pas kurį jis buvo nuėjęs pasiteirauti, pasakė jam, kad ne ilgai trukus, kas nors gali įvykti.

Jurgis apsigyveno tuluose namuose drauge su kitais vyrais, su kuriais gerai sutiko. Jis jau buvo užėjęs pas Anielę ir dasizinojo, kad Elzbieta su savo šeimyna persikėlė kur ten didmiestinė, tai-

gi po to jis daugiau apie juos ir nesirupino. Dabar jis užsidėjo su visai kitokiais vyrais — jaunas, nevedusiais, kurie mėgdavo pasilinksminti. Jurgis jau seniai numetė savo mėšlynės dvoką persiėmusius drabužius, o pradėjęs užsiiminėti politika, pradėjo nešioti baltą, prosintą kalnierių ir raudoną, jau gerokai apjuodusį, kaklaraikštį. Dabar jis turėjo gerą priežastį labiau paisyti apie savo drapanas, nes uždirbdavo apie vienuoliką dolerių savaitėj ir du trečdaliu jų galėjo išleisti savo smagumams, visai nejudindamas tų, ką buvo pasidėjęs.

Kaip kada jis važiuodavo drauge su kitais didmiestin į pigiuosius teatrėlius, į koncertų sales, ar į kitokias užėigų vietas, su kuriomis jie buvo gerai apsipratę. Daugelyje karčiamų Packingtown'e buvo bilijardai ir kitokios įtaisos, prie kurių jis galėjo smagiai praleisti vakarą, lošdamas iš pinigų, kazyromis ir mėtymui kaukiukai visur budavo. Kartą jis pradėjo lošti subatos vakare ir jam ypatingai gerai sekėsi, tai jis, užsikarščiavęs ir laikėsi to drauge su kitais ir lošimas tęsėsi iki pavakarei nedėlioje, bet tada jis turėjo prakišęs ir savo dvidešimtį dolerių. Packingtown'e vakarais subatomis budavo daugelis vakaruškų karčiamose; kiekvienas vyras atsivesdavo savo "merginą" su savim, užsimokėdamas pusę dolerio už įėjimą, ir praleisdavo per naktį keliatą dolerių už gėrymus, kuriuos survatodavo laike to pailsio; pasilinksminimas abelnai traukdavosi iki rytui; jeigu pakildavo muštynė, tai ir anksčiau viskas turėdavo pakrikti. Visą tą laiką vyrai šoką su tomis pačiomis moterimis, visi apkvaitę nuo gašlumo ir gėrymų.

Neilgai trukus, Jurgis dasizinojo, ką reiškė Scully'o išsitartimas, kad veikia kas nors gali įvykti. Gegužio mėnesyje baigėsi sutartis, padaryta skerdyklų savininkų su unija ir prisiėjo daryti naują sutartį. Tarybos buvo vedamos, ir "yarduose" pilna buvo kalbų apie straiką. Senoji sutartis palytėjo tik išsilavinusiųjų darbininkų mokestis, o apie du trečdaliu mėsininkų unijos buvo paprastieji darbininkai, ir unijos rupinosi sutvarkyti algas visų darbininkų kitiems metams, kad visi gautų po aštuonioliką ir pusę cento valandoj. Tai buvo ne teip didelė alga, kaip gali išrodyti — vedant minėtąsias tarybas unijos peržiurinėjo kviteles, pagal kurias darbininkai gauna užmokestį, kurios apėmė į dešimtį tukstančių dolerių ir jos persiliudijo, kad didžiausia alga, kokią

darbininkai gaudavo, buvo keturiolika dolerių savaitėj, o mažiausia du doleriai ir penki centai, taigi apskritai, pareidavo po šešis dolerius ir šešiasdešimtis penkis centus kiekvienam žmogui. O šeši doleriai ir šešiosdešimtys penki centai vargiai užtenka šeimynos užlaikymui. Atsizvelgiant į tą dalyką, kad bėgyje paskutiniųjų penkių metų mėsa pabrango ant penkių dešimčių procentų, o gyvi gyvuliai kone tiek atpigo, tai rodėsi, kad skerdyklų savininkai galėtų tiek gana lenkvai mokėti; bet savininkai nenorėjo tiek mokėti — jie atmetė unijos reikalavimus; kad parodyti, kas jiems rupi, į savaitę ar dvi sutarimui užsibaigus, jie apie tukstančiui darbininkų numazino algas iki šešiolikai centų ir pusei ir buvo pasakojama, buk senis Jones prisiekęs nesiliauti, kol visiems nenumazins iki penkiolikai centų už valandą. Šalyje buvo apie pusantro milijono žmonių, jieškančių darbo — ir toj pačioj Chicagoje apie šimtas tukstančių — taigi ar skerdyklų savininkai daleis, kad unijų vadovai, atėję į jų vietas, priverstų juos pasirašyti ant kontrakto, pagal kurį jie netektų keliolikos tukstančių kas savaitė per ištisus metus? Ne labai!

Tai buvo birželio mėnesyje; veikiai minėtasis reikalas tapo paleistas per unijų “referendum” ir nutarta tapo straikuoti. Tas pat dėjosi ir kituose miestuose, kur tik buvo įtaisytos jų skerdyklos; veikiai laikraščiai ir visuomenė apsižiūrėjo, kad nelaukus, gali mėsos pritrukti. Pasipylė patarimai ir reikalavimai, kad tą jį reikalą geriau apsvarstyti, bet skerdyklų savininkai laikėsi savo; tuomi tarpu jie, nesiliaudami, mažino algas ir gabeno šienikus ir lovas į skerdyklas. Taigi žmonės piktumu virė ir vieną vakarą iš unijų centro tapo paleistas telegramas į visas skerdyklų šakas — į St. Paul, South Omaha, Sioux City, St. Joseph, Kansas City, East St. Louis ir New Yorką, — ir kitą dieną per pietus penkios ar šešios dešimtys tukstančių žmonių pasiėmė savo darbines drapanas, apleido darbavietes ir prasidėjo didysis “mėsininkų straikas.”

Jurgis, išėjęs, papietavo, o paskui nuėjo pasimatyti su Mike Scully, jo dailiuose namuose prie gatvės, dailiai išgrįstos ir gerai apšviestos, todėl, kad jis tenai gyveno, nors kitos aplinkinės toli buvo netokios. Scully buvo beveik pasitraukęs nuo visokių reikalų ir išrodė nervišku ir susirupinusi.

“O ko tamistai reikia?” — užklausė jis, pamatęs Jurgį.

— “Aš atėjau pažiūrėti, gal man galėtumet gauti kur vietą, kol straikas pasibaigs” — atsakė šis.

Scully suraukė antakius ir aštriai pažiūrėjo į jį. To ryto laikraščiuose Jurgis skaitė, kaip Scully labai išbjaurojo skerdyklų savininkus, gazdindamas, kad jeigu jie neapsieis geriau su savo žmonėmis, tai miesto valdžia užbaigs visą tą reikalą, išgriaudama jų skerdyklas. Taigi dabar Jurgis ne mažai nusistebėjo, kada tas veikiai užklausė: “Klausyk, Rutkau, kodėl tu nesilaikai savo darbo?”

Jurgis net išsiziojo. “Dirbti kaipo “scab’as?” — sušuko jis.

“O kodėl ne?” — klausė tas vėl. “Ką tamistai tas kenktų?”

— “Bet — bet —” mikčiojo Jurgis. Jis jau buvo pasirizęs eiti iš vien su unija.

“Skerdyklų savininkams reikia gerų darbininkų, ir labai jiems jų reikia” — tęsė jis toliau, — “ir jie apsieis gerai su žmogumi, kuris laikysis jų. Kodėl nepasinaudoji iš progos, kad geriau įsigauti?”

— “Bet” — sakė Jurgis. — “kaip aš galėsiu tamistai gelbėti — politikoje?”

“Tamista vis tiek negalėsi” — atkirto jam Scully.

— “Kodėl ne?” — klausė Jurgis.

“Po velnių, žmogau!” — sušuko tas. “Ar tu nežinai, kad esi republikonas? Mano aludaris jau suuodė, kaip mes jam patarnavome ir teipgi paibelis išeis.”

Jurgis visiškai nežinojo, ko reikėtų. Tie dalykai pirmiau jam visai į galvą neateidavo. “Aš galėčiau buti demokratu” — užsiminė jis.

“Teip” — atsakė tas, — “bet ne tuojaus; politikoje nė vienas negali mainytis kas dieną. O be to, man tamistos nereikės — tamista neturėsi ką veikti. Iki rinkimų vis tiek dar gana toli; o ką tamista tuomi tarpu veiksi?”

— “Man rodėsi, kad galėsiu ant tamistos pasitikėti” — pradėjo Jurgis.

“Teip” — pertraukė Scully, — “tamista ir galėjai — dar niekados aš neapleidau savo draugų. Bet ar pritinka pamesti dar-

bą, kurį tamistai parupinau, ir ateiti pas mane, jieškoti kito? Jau šiandieną prie manęs kreipėsi apie šimtas žmonių, o ką aš galiu padaryti? Šešioliką vyrų aš patalpinau ant miesto darbininkų sąrašo šluoti gatves šią savaitę ir tamista gal manai, kad aš visados galėsiu teip daryti? Man neužsimoka pasakyti kitiems, ką aš tamistai sakau, bet tamista dalyvavai dalykuose giliau, ir turėtum turėti užtektinai proto, ir pats tą suprasti. Ką tamista gali laimėti straikuodamas?”

— “Aš apie tai nemąščiau” — atsakė Jurgis.

“Teip ir yra” — atsiliepė Scully, — “bet geriau vertėjo pamąstyti. Minėkie mano žodį, kad straikas užsibaigs į keliatą dienų ir darbininkai praloš; o tuomi tarpu kiek pasiseks laimėti, tai bus tamistos. “Ar supranti?”

Ir Jurgis suprato. Jis sugrįžo į “yardus” ir į mėsinėjimo skyrių. Darbininkai, išeidami paliko visą eilę kiaulių neišdarinėtų ir perdėtinis mokino, atsivedęs keliatą raštininkų, stenografų ir vaikų pasisiuntinėjimui užbaigti tasiais kiaules ir nugabenti jas į ledaunes. Jurgis priėjo tiesiog prie jo ir ištārė: “Aš sugrįžau atgal į darbą, ponas Murphy.”

Perdėtinio veidas nušvito. “Na tai vyras!” — sušuko jis. “Tai ir eik šian!”

— “Bet valandėlę” — ištārė Jurgis, apstapdydamas tojo nudžiugimą. “Man rodosi, kad aš turėčiau gauti daugiau užmokėti.”

“Teip” — pritarė tas — “žinoma. Kiek tamista nori?”

Jurgis, eidamas, apsvarstinėjo tai, bet dabar beveik neteko drąsos ir stovėjo, rankas sugniaužęs. “Man ding aš turėčiau gauti tris dolerius dienai” — ištārė galiaus.

“Gerai” — atsakė tas greitai. Pirmiau negu diena praėjo, mūsų pažįstamasis atsizinojo, kad raštininkai, stenografai ir vaikai visi gavo po penkis dolerius dienai ir galite numanyti kaip jam išrodė.

Tokiu budu Jurgis pastojo vienu iš naujųjų ‘Amerikos didvyrių,’ žmogumi, kurio nuopelnai galėjo lygintis su nuopelnais kritusiųjų kankintinių, ties Lexington ar ties Valley Forge. Panašumas, žinoma, buvo ne visiškai tokis pat, nes Jurgiui gerai užmokėdavo, suteikdavo levelę su šieniku ir tris kartus per dieną

gerai gaudavo pavalgyti; visame jis elgėsi gana laisvai ir neturėjo jokio pavojaus, jei bent tada, kaip, užsimanęs alaus, pasidrašindavo išeiti iš kiemo. Bet ir tokiuose atsitikimuose pasirupindavo jį apsaugoti geroka Chicagos policijos dalis, kuri pirmiau užsiimdavo gaudymu prasižengėlių, dabar gi suvaryta tapo jį su kitais apginti.

Policija, ir straikieriai teipgi, rupinosi, kiek tik galėdami tvarką užlaikyti, bet kitiems rupėjo, kad visai priešingai būtų, o ypatingai laikraščiams. Pirmutinę dieną savo gyvenimo, kaip straiklauzis, Jurgis pabaigė darbą anksčiau ir jausdamasi kokiū tai smarkuoliu, prisikalbino kitus tris, ką dirbo su juomi, išeiti į miestą išsigerti. Tiejie apsiėmė ir jie išėjo per Halsted gatvės vartus, kur keliolikas policistų stovėjo, dabodami, o teipgi ir unijos sargai, saugoti tėmydami tuos, kurie įeina ar išeina. Jurgis su sėbraisėjo Halsted gatve į pietus, praėjo hotelį, kaip štai skersai gatvę leidosi prie jų apie pusė tuzino žmonių ir stengėsi perkalbėti nurodydami, kad jie klaidingai elgiasi, teip darydami. Kadangi šitie nelabai buvo linkę klausyti perkalbėjimų, tai tie pradėjo gazdinti; tame vienas iš anų nutraukė skrybėlę vienam iš šitų keturių ir sviedė ją per tvorą. Žmogus leidosi paskui ją, o tuomi tarpu tenai kas suriko "scab" ir žmonės pasipylė iš karčiamų ir aplinkinių namų ir kitas žmogus, pabugęs, pasileido paskui. Jurgis su ketvirtuoju dar stovėjo ir pradėjo smarkiai kumščiuotis su aplinkiniais, bet galiaus kurė, kiek tik galėdamas atgal pro hotelį į skerdyklų kiemą. Žinoma ir policija bėgo iš visų pusių, o kad žmonės pradėjo iš visur rinktis, nusigandę policistai davė signalą, jog pakilo maištas, kad tokiu budu sutraukti viso miesto policiją. Jurgis nieko apie tai nežinojo, bet nuėjęs į kitą skerdyklų dalį, pamatė, kaip vienas jo sėbras, vos kvėpuodamas, įbaurgintas, pasakojo apie jį susirinkusiems žmonėms, kaip išėjusioji minia užpuolė ir apsupo juos keturis ir vos į šmotelius nesudrąskė. Kuomet jis stovėjo, klausydamas ir šypsodamasi, matė keliatą apsikrių, jaunų vyrų užsirašinėjant, ką tiktai girdėjo, į knygutes ir nepraėjo nė dvi valandį po to, kaip Jurgis išgirdo vaikus rėkaujančius ir bėgiojančius su pundais laikraščių, atspaustų raundomis ir juodomis raidėmis, apie šešis colius didelėmis.

Užpuolimas "Yarduose"! Išėjusioji minia užpuolė straiklauzius!

Jeigu kitą rytą jis būtų galėjęs nusipirkti visus laikraščius Suvienytose Valstijose, būtų patėmijęs, kad tąją istoriją, pakilusią dėl jo bandymo išeiti alaus atsigerti, su atyda skaito keli milijonai žmonių ir kad tas atsitikimas buvo tema daugeliui straipsnių pirklių bei piniguočių užlaikomoje spaudoje po visą šalį.

Laikui bėgant, Jurgiui buvo lemta ir daugiau to visko patirti. Tuomi tarpu, kaip tik jo darbas pasibaigė, jis lengvai galėdavo išvažiuoti į miestą geležinkeliu tiesiog iš “yardų,” arba perleisti naktį viduje, kur kambariuose buvo pritaisyti guoliai. Daugiausiai jis velydavo neišeiti, nors tankiai ir labai to gailėdavosi, nes naktimis atgabendavo gaujas naujų straiklauzių. Kadangi geresniųjų darbininkų labai mažai gaudavo prie tokio darbo, tai tiejie naujiejie “Amerikos didvyriai,” buvo rinkius miesto kriminalistų ir pašlemėkų, o be to, buvo daugelis menkos vertės svetimžemių — graikų, rumunų, sicilijonų ir slovakų. Juos pritraukdavo ne tiek didelės algos, kiek pasitikėjimas turėti užtekstinai riaušių; taigi naktimis jie bjaurų trukšmą keldavo, lėbaudavo ir dainuodavo ir kiti tik paryčiu nueidavo gulti.

Vieną rytą, pirmiau negu Jurgis pabaigė savo pusryčius Murphy paliepė nueiti jam prie vieno iš superintendentų, kuris išklausinėjo jį, kiek turįs patyrimo ir kiek nusimanąs apie darbus skerdimo skyriuje. Jo širdis pradėjo smarkiau taksėti, nes nuvokė, kad jo valanda atėjo — jis tapsiąs prižiūrėtoju!

Kai kurie darbininkų prižiūrėtojai buvo unijų sąnariai, o kiti kad ir neprigulėjo, bet pametė darbą drauge su kitais. Skerdimo skyriuje skerdyklų savininkai labjausiai atjautė stoką numanančių savo darbą darbininkų ir tai buvo skyrius labjausiai jiems reikalingas; ruginimą, sutaisymą į blekines ir sudymą galima atidėti ant toliaus, o visus nupjaustomus ar atmetamus dalykus galima kad ir išmesti — bet reikia turėti šviežios mėsos, nes jeigu restauracijos, hoteliai ir turtingųjų namai pradės atjausti stoką, tai tas padarys didelę įtakmę ant “visuomenės opinijos.”

Proga kaip, toji du kartu žmogui labai retai pasitaiko, taigi Jurgis ir pasinaudojo. Teip, jis pažįstąs darbą, visą ištisai ir galįs kitus to pamokinti. Bet jeigu priimsiąs darbą ir jį užganėdinančiai atliksiąs, tai pasitikįs, kad prie jo ir pasiliksiąs — jie neatstatysią jo straikui pasibaigus. Ką girdėdamas superintenden-

tas užtikrino, kad kas lytisi to, tai jis visiškai galys pasitikėti Durham'o valdininkams — jie yra pasirižę gerai taisias unijas pamokinti, o da labiau tuosius perdėtinius, kurie juos apleido. Jurgis gausiąs penkis dolerius dienai straiko bėgyje, o dvidešimts ir penkis straikui užsibaigus.

Taigi mūsų draugui įdavė porą guminių čebatų ir kelines užsitraukti ir jis ėmėsi savo naujojo darbo. Skerdimo skyriuje persistatė labai keista regykla: goveda kvailų juodparvių ir svetimžemių, kurie nė žodžio nesuprato, kas jiems buvo sakoma, o tarp tų visų maišosi išblyškę raštininkai ir kitoki jų kontorų darbininkai pusiau apalpę nuo karščio ir dvoko, kokis kyla nuo šviežio kraujo — ir visi stengdavosi išdarinėti apie tuziną arba du galvijų, toje pačioje vietoje, kur neseniai senieji darbininkai, vejami viens kito, įpratę savo darbe, išleisdavo apie keturis šimtus lavonų kas valandą!

Juodparviai ir miesto valkatos nelabai norėjo dirbti ir kas keliatas minutų kuris nors iš jų pasijuzdavo per daug pailsęs ir nuėidavo į pašalį pasilsėti. Į keliatą dienų Durham kompanija įtaisė elektriškas vėdyklas, kad vėduojant ruimus padaryti vėsesniais, o net suolus padirbo, kad but kur atsisėsti, o kiti tai sau laisvai išėidavo ir net prasnausdavo kur kampe, kadangi teip esant viskam pakrikus ir be geros priežiūros, ir keliatas valandų praėidavo, kol perdėtinis juos surazdavo. O kas lytisi vargšų kontorų darbininkų, tai tiejie stengėsi atlikti darbą kaip geriausiai jie galėjo, nes buvo labai įbauginti; trisdešimtį iš jų išvijo tuojuo pirmutinį rytą, kada jie atsisakė dirbti viduje, o teipgi atstatė ir daugelį merginų raštininkų ar dirbusiųjų prie rašomųjų mašinų, kurios neapsiėmė patarnauti darbininkams prie valgio.

Tai tokius darbininkus turint Jurgiui parsiejo juos suorganizuoti ir išlavinti. Jis rupinosi kiek tik galėdamas, pribėgdamas tai prie vienu, tai prie kitų, sustatydamas juos į eiles ir pamokindamas, kaip geriau apsieiti; pirmiau jam niekados neprisėidavo kitiems paliepimus davinėti, bet jis pats gana jų girdėjo, tai galėjo žinoti, kas reikia; taigi gana veikiai įprato rėkauti ir plusti, tarytum visą gyvenimą prie to praleidęs. Vienog mokintiniai buvo visai menki. "Klausyk, tamista" — pradėdavo didelis negras — "jeigu tamistai nepatinka, kaip aš atlieku savo darbą, tai gali

pasijieškoti kitą jį atlikti.” Ir susirinkus pulkeliui apie jį, visi pradėdavo puryti, kalbėdavosi tarp savęs. Po pirmam valgiui kone visi plieniniai peiliai prapuolė ir po to kiekvienas negras turėjo po veną, nusitekinęs visai smailiai ir nešiodavosi įsikišęs į čebatą.

Jurgis veikia patėmijo, kad prie tokios maišatienės jokią tvarką negalima užlaikyti, taigi bandė prisitaikyti prie tokio dalykų stovio — jis matė, kad ne verta save naikinti taip rėkaujant. Jei odos ar žarnos budavo surėžytos, tai niekas negalėjo susekti, kas tą padarė; jeigu gi žmogus išėjo ir užmiršo sugrįžti, tai ką galima buvo laimėti jo jieškant, kuomet kiti tuomi tarpu bando nieko neveikti. Per straiką viskas tiko ir skerdyklų savininkai apmokėdavo. Ne ilgai trukus, Jurgis patėmijo, kad išėjimą pasilsėti kaikurie apsulresniejie panaudodavo, kad užsirašyti daugiau negu vienoje vietoje ir gaudavo užmokėti daugiau negu vieną penkinę ant dienos. Kada jis pagavo vieną darbiniką taip darant, jis tąjį atstatė nuo darbo, bet kad pasitaikė nuošaliai nuo kitų ir tas įspriaudė Jurgiui dešimtsdolerinę, mirktelėjęs akim, tai šis ir priėmė ją. Žinoma, veikia ir kiti ėmė tą pat daryti ir Jurgis pradėjo iš to pelną rinkti.

Turint tokius neparankumus skerdyklų savininkai labai džiaugdavosi, jeigu galėdavo paskersti galvijus, kurie, vežant, tapo pažeisti, ir kiaules, pas kurias liga apsierekšdavo. Labai tankiai, vežant dvi ar tris dienas, prie tokio karšto oro ir neturint vandens, kaikurią kiaulę užpuola cholera ir ji pastimpa; kitą užpuola pirmiau, negu ji nustoja spardyti, o vagoną atidarius, jos lieka tik tai kaulai. Jeigu visas iš to vagono kiaules nepaskersti koveikiausiai, jas tuojaus apimtų baisioji liga, ir tada jas turėtų tik į taikus sutarpinti. Tas pat buvo ir su galvijais, kurie subadyti baigdavosi, arba taip budavo sutrinti, kad kaulai kyšodavo iš mėsų — juos tuojaus reikdavo papjauti, net jeigu jų agentai ir superintendentai turėtų nusivilkti ir padėti prinušti juos, nulupti ir išmėsinėti, o tuomi tarpu savininkų agentai rinko negrus po visas pietines valstijas, prizadėdami jiems po penkis dolerius kas dieną ir užlaikymą, bet saugodamiesi nepasakyti, kad tenai straikas; jau daugelis vagonų, prikimštų jais, buvo kelionėje, geležinkeliai vežė už numazintą mokesį, o net buvo įsakyta tuosius trau-

kinius praleisti pro kitus, kad niekur jų nesutrukdyti. Daugelis miestų pasinaudojo iš tos progos, savo kalėjimų ir baudnamių ištuštinimui. Detroite tulas teisėjas paleisdavo kiekvieną žmogų, kuris prizadėdavo apieisti miestą į dvidešimts keturias valandas, o skerdyklų savininkų agentai budavo ten teisme, kad paleistuosius tuojau išgabenti. Vagonai, prikrauti maisto, ateidavo užganėdinti reikalavimus dirbančiųjų viduje, o tarp kitų dalykų buvo alus ir degtinė, kad visai nereiktų išeiti į miestą. Mietse Cincinanti jie pasamdė trisdešimts merginų prie “dėstymo vaisių,” o kada jos pribuvo, jasias susodino prie sutaisymo mėsos į blekinės, joms gi gulėti sustatė loveles priemenioje, per kurią vyrams reikdavo vaikščioti. Kaip po policijos sargyba, pribudavo naujų darbininkų gaujos, ir dieną ir naktį, juos patalpindavo kambariuose, kur darbas buvo apsistojęs, skyriuose, paskirtuose daiktų sukrovimui, arba vagonų pašiuurėse ir guolius jiems taip pataisydavo, kad budavo vienas prie kito. Kaikuriose dalyse jie tuose pačiuose kambariuose ir valgydavo ir miegodavo, o naktimis vyrai prisitaisydavo guolius ant stalų, kad žiurkės nestabdytų miego.

Nepaisant visų tų pastangų, skerdyklose viskas buvo pakrikę. Devynios dešimtys nuošimčių darbininkų pametė darbą, taigi nelengvas buvo darbas parinkti kitus atsakančius ir juos išlavinti — o mėšai pabrangus ant trisdešimts procentų, visuomenė reikalavo susitaikymo. Jie bandė pavesti visą reikalą santaikos teismui; į dešimtį dienų po to unijos pristojė ant to ir straikas tapo apšauktas užbaigtu. Sutarta tapo, kad visi darbininkai bus atgal priimti ir kad nebus persekiojami unijos sąnariai.

Jurgiui labai tas rupėjo. Jeigu priims visus darbininkus be skirtumo, tai jis neteks savo vietos. Jis kreipėsi prie superintendento, kuris, nelinksmi nusišypsojęs, patarė jam “laukti ir žiūrėti.” Durham’o parsigabentų straiklaužių vos keliatas pametė.

Ar tas tariamas “susitaikymas” buvo tik paprastoji savininkų klasta, kad daugiau laiko gauti, ar jie iš tikrųjų pasitikėjo straiką suardyti, negalima pasakyti; gana, kad tą pat naktį iš Durham’o ir kompanijos kontoros pasiūsta tapo telegrama į visas jų skerdyklas: “Nepriimkite unijų vadovų.” Rytmetyj, kada apie dvidešimts tukstančių darbininkų susirinko apie skerdyklų vartus, nešdamiesi pietus katilaičiuose ir darbines drapanas pun-

deliuose, Jurgis stovėjo ties kiaulių mėsinėjimo skyriaus durimis, kur jis dirbo prieš straiką, ir matė minią nekantriai laukiančių žmonių ir daugelį policistų, dabojančių juos; jis matė, kaip superintendentas, išėjęs, vaikščiojo pro sustojusius žmones, pasirinkdamas darbininkus vieną po kito, kurie jam patiko; kiti stovėjo arti vartų, į kuriuos superintendentas nė nežiūrėjo — tai buvo daugiausiai unijų viršininkai bei vadovai, ir žmonės, kuriuos Jurgis girdėdavo kalbas laikant ant susirinkimų. Kiekvienu kartu žmonės garsiau murmėjo ir matyt buvo, kad jie įpykę. Kitoje vietoje, kur stovėjo galvijų skerdikai, Jurgis išgirdo rėkavimus ir pamatė besigrudimą, taigi nusiskubino tenai. Tulas didelis skerdikas, kuris buvo unijos viršininku, stovėjo tenai ir superintendentas praėjo pro jį penkis kartus, ką matydami žmonės, labai įpyko; jie ant greito paskyrė tris iš savo tarpo nueiti ir pasikalbėti su superintendentu, ir komitetas tris kartus bandė įeiti, bet kiekvienu kartu policija su lazdomis juos nuvijo šalin nuo vartų. Tada žmonės pradėjo garsiai šukauti, kol galiausiai superintendentas išėjo prie vartų. “Arba mes visi einame į darbą, arba nė vienas iš mūsų!” — rėkė šimtai balsų. O tas tik kumščia pakratė priešais juos ir suriko: “Jūs išėjote iš čia kaip galvijai, ir kaip galvijai atgal sugrįšite!”

Didysis skerdikas, unijos viršininkas užsoko ant akmenų kruvos ir užriko: “Tai po viskam, vyrai! Visi mes vėl pametame!” Ir taip skerdikai apšaukė straiką iš naujo; surinkę savo sąnarius iš kitų skerdyklų, kur tokia pat klasta buvo daroma, numaršavo Packers gatve, kur pristojusios darbininkų minios sveikino juos šaukdamos. Žmonės, priimti dirbti skerdimo skyriuje, pamatė savo darbą ir prisidėjo prie jų; kai kur unijų pasiuntiniai jodinėjo raiti, pranešti kitiems, kas įvyko ir už pusės valandos visas Packingtown’as vėl straikavo iš naujo, o be to žmonės labai buvo įpykę.

Po to, Packingtown’e galėjote patėmyti didelį skirtumą žmonių užsilaikyme — įpykimas tarp jų tarytum virte virė ir jeigu kokis “scab’as” pasipynė, tai tas labai galėjo to pasigailėti. Toki atsitikimai įvykdavo po du ar tris kartus kas dieną ir laikraščiai, aprašinėdami juos, visados kaltindavo už tai unijas. Dešimtį metų atgal, kada Packingtown’e unijų visai nebuvo, pakilo straikas

ir tada net kariauną parsiėjo pašaukti ir tada smarkios muštynės įvykdavo naktimis, o joms pašviesdavo liepsna degančiųjų vagonų. Packingtown'e visados daugiausiai riaušių įvykdavo; "Degtinės Pункte," kur buvo šimtas karčiamų ir viena klijų dirbtuvė, niekad neapsieidavo be muštynių ir visados daugiau jų budavo karštam orui ėsant. Dabar jeigu kas būtų pasirupinęs pasiteirauti policijoje, būtų atsizinojęs, kad tą vasarą mažiau riaušių buvo, negu pirmiau — ir tai kuomet dvidešimts tukstančių darbininkų buvo be darbo, per ištisas dienas neturint ką daugiau veikti, jei bent tik apkalbėti jiems daromas skriaudas. Nė vienam nerupėjo parodyti pasaulei tą kovą, kokią reikėjo vesti unijų vadovams, už laikymui tokios milžiniškos armijos tvarkoje, saugoti žmonės nuo prasizengimų, linksminti ir drąsinti juos, vesti žmones, kalbančius kelioliką kojųvairiausių kalbų, per šešiatą ilgų savaitių kenčiant bādą, apsilvimą ir liudnumą.

Tuom tarpu skerdyklų savininkai pasirįžo galutinai išlavinti sau naujus darbininkus. Kas nakt pargabendavo po kokį tukstantį arba du straiklauzių ir išdalydavo po įvairius skyrius. Kai kurie iš jų budavo išsilavinę darbininkai: skerdikai, pardavinėtojai, arba prižiūrėtojai kitose mėsos trusto skerdyklose ar krautuvėse, o teip ir keliatas unijos sąnarių, kurie pabėgo iš kitų miestų, bet daugiausiai tai vis budavo nieko nenumanantieji negrai nuo medvilnės pliantacijų pietinėse valstijose ir tiejie sugrūsti tapo skerdyklose, kaip avys. Įstatai uždrausdavo panaudoti namus, įtaisant juosius užėigai ir nakvojimui, neišėmus tam tikro leidimo, o prie to buvo reikalaujama, kad namai būtų atsakančiai įtaisyti, turėtų užtektinai langų, trepų ir prietaisas pabėgimui, jeigu ugnis pakiltų; bet čia, kambaryje, kur pirmiau budavo sukrauti dažai, o kurį pasiekti buvo galima tik per tam tikrą skylę, kambaryje, kur nebuvo nė vieno lango ir tik vienos durys, sugrūsta tapo šimtas žmonių, kurie gulėdavo ant šienikų, sumestų ant grindų. Jones'o skerdyklose, ant trečio aukšto kiaulių skerdimo skyriuje, sugrūsta buvo septyni šimtai žmonių, gulinčių susigrudus kaip gali, o naktiniai darbininkai miegodavo ten dieną. Kada visuomenės balsai privertė miesto valdžią iširti, kaip ten dalykai stovi, ir miesto majoras turėjo paliepti, prisitaikyti prie įstatų, skerdyklų savininkai surado tulą teisėją, kuris išleido uždraudimą miestui kištis į tai.

Tame pat laike major'as girdavosi, buk jis visame mieste išnaikines kazyrnikų lizdus ir muštynes kumščiomis už pinigus, bet gaujos profesionališkų sukčių, susivuostę su policija, leidosi apgaudinėti straiklaužius; vakarais labai tankiai galėdavote matyti tuščioje vietoje priešai Brown'o skerdyklas, raumeninguosius negrus, nusirengusius iki juostai ir daužančius viens kitą už pinigus, kuomet minia iš kelių tukstančių žmonių užė ir grudosi aplinkui, vyrai ir moterys, jaunos, vos iš kaimų pribuvusios merginos ir milžiniškiejie negrai, kurie nešiodavosi peilius auluose. Šitų juodųjų žmonių pratėviai buvo laukiniais Afrikoje; atgabenti čionai, jie buvo vergai, arba prisilaikė draugijoje, kur visi vergijos padavimai užsiliko; dabar pirmu kartu jie pasijuto laisvais — laisvais užganėdinti visus savo geidulius, laisvais sunaikinti save pačius. Buvo reikalaujama, kad jie suardytų straiką, o kaip tas taps suardytas, juos išgabęs kitur ir dabartiniai jų prilaikytojai daugiau jų niekadoms nematys, taigi vagonais gabeno į skerdyklas gėrymus bei moteris ir pardavinėjo jiems, teip kad "yarduose" tikrasis pragaras atsivėrė. Kas nakt buvo girdėti šaudymai ir kitus rasdavo nudurtus; žmonės kalbėdavo buk skerdyklų savininkai turėjo leidimą išgabenti žmonių lavonus vagonuose iš miesto. Vyrai ir moterys gulėdavo ant tų pačių grindų ir nakčiai užstojus, prasi-dėdavo paleistuviavimai, kokius pirmiau vargiai kas galėjo matyti Amerikoje. Kadangi moterys budavo surenkamos iš paleistuvystės namų Chicagoje, o vyrai daugiausiai budavo nežinėliai negrai iš kaimų, tai neilgai trukus, atsirado nuo paleistuvystės įvairios ligos. Ir tai vietoje, kur parengiamas maistas, siuntinėjamas į visus civilizuosiosios pasaulės kampus.

"Stockyardai" niekadoms nebuvo smagi vieta, bet dabar, be visos eilės skerdyklų, ten buvo stovenė penkiolikos ar dvidešimties tukstančių armijos žmogiškųjų žvėrių. Ištisą dieną karšta vidurvasario saulė kaitindavo ant ketvirtainės mylios bjaurumų: ant dešimčių tukstančių galvijų, sugrūstų užtvarose, iš kur pašvin-kimas ir garavimai užkrėsdavo orą ant grynų, suodžiais apkritusių geležinkelių, ant milžiniškųjų, aprukusių skerdyklų murų, į kurių priemenes ir skyles labai sunku buvo šviežiam orui įsigauti; ten buvo ne tiktai upeliai karšto kraujo ir vagonai drėgnos mėsos ir milžiniškiejie katilai virinamojo muilo, klijų išdirbynės,

ir aruodai priversti dalių, paskirtų skerdykloms, bet teipgi buvo didelės mėšlų virtynės, suverstos tiesiog ant saulės, ir menkai išskalbtos darbininkų drapanos, sukabintos kur tik galima, kambariuose gi, kur valgydavo, visur primėtyta trupinių, taiusių net juodavo visur.

Tai teip išrodė “stockyardai” per straiką; nusiminusios unijos tuomi tarpu dabojo, kas darosi, visa šalis reikalavo maisto, o skerdyklų savininkai su pasirizimu ėjo savo keliu. Kas dieną jie gaudavo naujų darbininkų, tai aštriau galėjo pasielgti su senaisiais — galėjo pastatyti juos dirbti nuo stukių ir pavaryti juos, jeigu nespėjo su kitais. Dabar Jurgis buvo vienu iš jų agentų prie darbininkų išlavavimo; jis kas dieną galėjo patėmyti didelį skirtumą darbe, teip kaip mašinai pradėjus visai iš lėto judėti, ji kas kart labiau įsismagina. Jis jau įprato prižiūrėti žmones, o kad buvo troškinas karštis ir dėlto, kad jis buvo “scab’as,” — o jis žinojo tą ir nekenė pats savęs — jis smarkiai gerdavo ir pasidarė bjauraus budo; rėkandavo ir keikdavo, supykęs, ant žmonių ir teip juos skubindavo darbe, kad tie kone krisdavo iš nuilsimo.

Vieną dieną, pabaigoje rugpjūčio mėnesio, superintendentas įbėgo į jų skyrių ir riktėlėjo Jurgiui ir jo darbininkams mesti darbą ir eiti su juomi. Jie išėjo paskui jį ant kiemo, kur tarp pasirinkusios darbininkų minios pamatė keliatą vežimų, kiekvieną užkintytą porą arklių ir tris policijos vežimus, pilnus policistų. Jurgis ir jo darbininkai sušoko į vieną vežimą, vežėjas riktėlėjo ir jie šuoliais nupyškęjo. Keliatas galvijų pabėgo iš užtvartų ir straikieriai juos pasigavo, taigi bus proga susipešti.

Jie išvažiavo į Ashland gatvę ir leidosi link miesto sąšlavytų. Pakilo riksmas, kaip tik juos užmatė, vyrai ir moterys išbėgo ant gatvių, matydami juos šuoliais važiuojant. Buvo aštuoni ar dešimts policistų vežime, bet sumišimo nepakilo, kol jie neprivažiavo, kur gatvė buvo tirštai užsikimšusi žmonėmis. Ėsantieji ant pirmutinio vežimo pradėjo rėkti, persergėdami žmones ir tiejie galvatrukčiais metėsi į visas puses, palikdami vieną galviją, gulintį kraujuose. Tarp straikierių radosi daugelis gerų skerdykų, vaikščiojančių be užsiėmimo ir turinčių namieje burį alkanų vaikų; taigi viens iš jų paskerdė galviją — į keliatą minutų geriausios dalys buvo išpjaustytos. Užtai, žinoma, reikėjo atly-

ginti, taigi policistai nušokę nuo vežimo pradėjo daužyti savo lazdgaliais galvas, kurias tik galėjo pasiekti. Žmonės pradėjo rėkti iš piktumo ir skausmo ir nusigandę, bėgo į aplinkinius namus ar pardavynes, kiti gi leidosi bėgti visomis gatvėmis. Jurgis su savo žmonėmis prisidėjo prie to pasilinksminimo, kiekvienas, įsiziurėjęs, kokį nors, vyrą, stengėsi pasigauti ir tąjį apmušti. Jeigu tas pabėgo į namus, tai besivejās lengvai išmušdavo duris ir vydavosi trepais mušdamas ir kitus, jei tik kas pasipynė ir galiaus išsivilkdavo savo auką kur iš po lovos, iš po skarmalų kruvos arba iš spintos drapanoms.

Jurgis drauge su dviem policistais nusivijo keliatą vyrų į karčiamą. Vienas iš jų bandė pasislėpti po šinkstaliu ir policistas, pripuolęs pradėjo jį pliekti per pečius, kol tas galiaus neišsitiesė, tada jam dar per galvą traukė. Kiti, išbėgę į kiemą, peršoko per tvorą į kitą kiemą, ir tokiu budu pabėgo nuo antrojo policisto, nes tas buvo per daug nutukęs per tvorą peršokti nestengė, įėjus į vidų, įpykus ir keikiant, dikta lenkė moteriškė, tos karčiamos savininkė, įbėgo rėkdama, bet teip gavo į pilvą, kad nusirito ant grindų. Tuomi tarpu Jurgis, kuris buvo gana praktiškas, stengėsi pasinaudoti, kiek tik galima; pirmasis policistas, palikęs savo auką, gulinčią be žado, prisidėjo prie jo, pasiėmęs keliatą bonkų daugiau ir susikimšdamas į kišenių, kur tik galėjo, o paskui eidamas šalin, traukė su savo lazdgaliu per kitas. Girdėdama skambėjimą sumuštų stiklų, storoji lenkė pašoko ant kojų, bet antrasis policistas priėjo iš užpakalio ir pridėjo kelią jai prie pečių, o rankomis užėmė akis ir burną — paskui pašaukė savo draugą, kuris sugrįžo atgal, atidarė pinigų skrynelę ir greitai susikimšo į kišenių, kiek tik ten rado. Tada visi trys išėjo lauk, policistas ką laikė moteriškę, parstume tąją ant grindų ir pats greit smuko per duris. Darbininkai jau buvo užsidėję papjautąjį galviją ant vežimo, taigi visi risčia grįžo atgalios, žmonės gi lydėjo juos šukavimais ir keiksmiais ir iš už tvorų ir namų mėtė į juos akmenimis ir plytomis. Už poros valandų laikraščiai, plačiai aprašinėdami apie “maištą,” paminėjo ir akmenis su plytomis, bet apie tąjį atsitikimą su pinigų skrynele niekas nepaminėjo ir nepaminės, jei bent Packingtown'o žmonės, pasiskųsdami vieni kitiems.

Jau buvo pavakarė, jiems sugrįžus ir sumėsinėjus paliktuo-

sius galvijus, o teipgi ir keliatą kitų, kurie jau buvo primušti, puikiai užbaigė tos dienos darbą. Jurgis leidosi didmiestin, pavakarieniauti draugė su trejatu savo draugų, kurių buvo ant kito vežimo ir jie pasakojo vieni kitiems savo atsitikimus. Vėliau jie įėjo į tulus lošimo iš pinigų namus ir Jurgis, kuriam lošiant iš pinigų niekad nesisekdavo, prakišo tenai apie penkioliką dolerių. Nusiraminiui jis turėjo dikčiai gerti ir grįžo į Packingtown'ą apie antrą valandą po gaidžių, labai blogai jausdamasi po savo kelionei, reikia teisybę pasakyti, visiškai užsipelnęs, tą nelaimę, kuri jį turėjo patikti.

Eidamas į vietą, kur jis miegodavo, pasitiko moteriškę su nudažytais veidais, užsimetusių sunešiotu, palaidu apdangalu ir ji apkabino jį ranka per liemenį, jį prilaikyti; jiedu pasisuko tamsoje į kitą šalį, bet vos nužengė keliatą žingsnių, kaip tame prasivėrė šoninės durys ir išėjo žmogus su liktarna rankose. "Kas tenai?" — užklausė jis aštriai. Jurgis pradėjo neaiškiai ką ten sakyti, bet tame žmogus pakėlė liktarną ir žiburys apšvietė jo burną, teip, kad jį buvo galima pažinti. Jurgis net išsiziojo jį pamatęs, jo širdis pradėjo smarkiau plakti ir jį kokis tai pašėlimas apėmė. Tas žmogus buvo Connor'is!

Connor'is, prižiūrėtojas darbininkų, kraujančių į vagonus! Žmogus, kuris suviliojo jo pačią — kuris nusiuntė jį į kalėjimą, prapuldė jo namus ir suardė visą jo gyvenimą! Jis stovėjo ten, žiurėdamas, šviesai aiškiai atsimušus ant jo veido.

Po to kaip sugrįžo į Packingtown'ą, Jurgis tankiai atsimindavo Connor'į, bet jau kaip apie kokį tolimą daiktą, kuris jam daugiau nerupėjo. Vienog dabar, pamatęs jį gyvą, su juomi tas pats atsitaikė ką ir seniau: kraujas pradėjo jame virti ir neišpasakomas pašėlimas apėmė visą. Jis puolėsi prie tojo žmogaus, smogė jam į viduakį, o paskui, tam parpuolus, pastvėrė jį už gerklės ir pradėjo daužyti galvą į akmenis.

Moteriškė pradėjo rėkti ir žmonės ėmė rinktiesi iš visų pusių. Išmestoji liktarna užgeso ir visiškai buvo tamsu, negalima buvo ką nors įžiūrėti, bet galima buvo girdėti kaip Jurgis balaudojo savo aukos galvą į grindis ir jie supuolė tenais, jį šalin nuplėšti. Lyginai kaip ir pirmiau, kada Jurgį atplėšė, jis turėjo dantyse šmotelį savo priešo kuno; teip-pat kaip ir pirmiau jis

ēmēsi kiek tik galėjo su tais, kurie jį stabdė, kol atbėgęs policistas teip jį sumušė, kad jis gulėjo be žado.

Taigi tą naktį Jurgis pergulėjo “stockyardų” policijos stacijoje. Bet šiuomi ruožtu jis turėjo pinigų su savimi ir atsipeikėjęs, galėjo gauti atsigerti ir pasiųsti pasiuntinį pas “Bush” Harper’į, pranešti tam, kas įvyko. Vienog Harperis nepasirodė, tik pribuvo vėliau, po to kaip apsilpusį ir sergantį Jurgį nuvezė į teismą ir pareikalavo užsisistatyti penkis šimtus kaucijos, kol pasirodys, kaip jo auka dikčiai sužeista. Jurgiui labai pasidarė pikta, nes dabar buvo visai kitas sudžia ir jis pasisakė dar niekadęs pirmiau nebuvęs suareštuotas, o teipgi kad tas jį pirmiau užpuolęs, — ir jeigu dabar būtų kam už jį gerą žodį. užtarti, jį veikiai būtų galėję paleisti.

Pribuvęs Harper’is paaiškino, kad jis buvęs mieste ir žinios negavęs. “Kas tamistai atsitiko?” — klausė jis.

— “Aš sudirbau vieną vyrą,” — atsakė Jurgis, — “ir dabar man reikia penkis šimtus kaucijos užsistatyti.”

“Aš galėsiu tą gerai aprupinti” — atsakė tas — “nors žinoma, tamistai gal ir parsieis keliatą dolerių išleisti. Bet kas tokio pasidarė?”

— “Tai buvo žmogus, kuris kartą su manim labai blogai pasielgė” — atsakė Jurgis.

“Kas jis tokis?”

— “Jis yra prižiūrėtojas Brown’o skerdyklose — ar bent buvo. Jis vadinasi Connor.”

Ir tas akis pastatė, išgirdęs. “Connor!” — sušuko jis. “Ne Philip Connor!”

— “Teip” atsakė Jurgis — “tai tas pats. Kodėl?”

“Dėl Dievo!” — ištarė tas — “tai tu ir įsmukai, žmogeli! Aš tamistai nieko negaliu padėti!”

— “Nepadėti man! Kodėl ne?”

“Na, jis yra vienu iš žymiausių Scully’o vyrų — jis yra sąnariu Karės Rėksnių Draugovės ir jie kalbėjosi nusiųsti jį į legisliaturą (įstatymdavystę!) Philip Connor! Dieve tu mano!”

Jurgis sėdėjo nusiminęs.

“Juk jis gali nusiųsti tamistą į Joliet’o baudnamį; jei tik panorės! — pridurė tas

— “Ar negalima pasirupinti, kad Scully išimtų mane pirmiau, negu dasižinos apie tai?” — paklausė galiaus Jurgis.

“Bet Scully’o nėra mieste” — atsakė tas. “Aš net nežinau, kur jis yra — jis prasišalino, kad su straiko reikalais nesutidurti.”

Žinoma, kad tai buvo labai blogai. Vargšas Jurgis sėdėjo visai nuliudęs. Jo įtekmė, kiek turėjo, susidurė su dar didesne įtekmė ir jis pasijuto parblokštas ir išmestas! “Bet kągi aš dabar padarysiu?” — užklausė jis bailiai.

“O ką aš galiu žinoti?” — atsakė tas. “Aš net nepasidrąsčiau tamistai kauciją gauti — na, aš galėčiau prapuldyti save visiškai!”

Tyla vėl užstojo. “Ar tamista negalėtum tai padaryti man” — klausė Jurgis — “ir nuduoti, kad nieko nežinojai, ką aš apmušiau?”

“Bet ar daug tas tamistai gero atneš, kaip teisme atsidursi?” — klausė Harper’is. Paskui jis sėdėjo kelias minutes, nulenkęs galvą ir užsimąstęs. “Nieko daugiau nelieka — jei bent tiek — ištarė jis. “Aš galėčiau pasirupinti, kad tamistos kauciją numazintų, o tada, jeigu tamista turi pinigų, galėtum ją užsimokėti ir prasišalinti.”

— “Kiek tam reikės?” — užklausė Jurgis, kaip anas jam dar plačiau apie tai paaiškino.

“Aš nežinau” — atsakė tas. “O kaip daug tamista turi?”

— “Aš turiu apie tris šimtus dolerių.”

“Na” — pasakė Harperis — “negaliu ant tikro pasakyti, bet bandysiu tamistą paleisti už tiek. Tamista buvai draugu ir aš rizikuosiu — aš labai nenorėčiau matyt tamistą nusiųstą į valstijos kalėjimą metams arba dvejiems.”

Galiaus Jurgis, praardęs, išsiėmė banko knygučes, kurias nešiodavosi užsisiuvęs kelinėse ir pasirašė ant paliudijimo, kurį Harperis parašė, kad jis paveda anam atsiimti visus pinigus. Tada tas, nuėjęs, atėmė visus ir nusiskubinęs į teismą, paaiškino, kad Jurgis tai šaunus vyras ir Scully’o draugas ir kad jį tulas straiklaužis buvo užpuolęs. Tokiu budu kaucija tapo numazinta iki trijų šimtų dolerių, ir Harperis pats ją užstatė; bet jis apie tai Jurgiui nieko neminėjo, kaip lyginai ir apie tai, kad reikalui parėjus, jiems bus gana lengva tą dalyką nuvelti ir nereikės kau-

ciją užmokėti ir jis lengvai galėsiąs tuos tris šimtus pasilaikyti sau kišeniuje už savo rizikavimą eiti prie Mike Scully! Viskas, ką Jurgiui pasakė, tai kad tas jau ēsąs laisvas ir kad geriausias dalykas, ką jisai galįs padaryti, tai prasišalinti, kaip greit tiktai galima; taigi Jurgis, pilnas dėkingumo už patarnavimą, priēmė dolerį ir keturioliką centų, kuriuos anas jam įteikė kaipo neva dar atlikusius, prisidėjo prie savo dviejų dolerių ir dvidešimts penkių centų, kurie buvo likę nuo vakarykščio pasilinksminimo ir įsėdęs į vagoną, išvažiavo į kitą Chicagos dalį.

SKIRSNYS XXVII.

Vargšas Jurgis vėl pasijuto ištremtiniu ir valkata. Jis buvo pažeistas — jis ir visai buvo pažeistas, teip kaip žvėris, kuris netenka savo nagų. Su vienu smugiu jam nukirto visus tuos pragumus, su kurių pagalba jis lengvai galėjo pragyventi ir išsisukti, jeigu kur ką padarydavo. Jis jau negalėjo gauti užsiēmimo, kada panorėjo; jis jau negalėjo vogti, nesibaimydamas už tai nubaudimo — dabar jis turi rizikuoti su paprastąja banda. Dar ir aršiau, jis negalėjo pasidrasinti maišytis su paprastąja niekšų gauja — jis turi slapstyti viens sau, nes buvo pažymėtas, kaipo paskirtas pražutis. Jo senieji draugai išduotų jį, kad daugiau įtekmės įgyti; jam parsieitų nukentėti ne tiktai už prasizengimą, kurį jis papildė, bet ir už kitus, kuriuos jam primestų, teip kaip už jo su Duane'u užpuolimą, buvo kaltinamas kas kitas.

O teip-pat dabar jis įrėsi ir prie kitų sunkenybių. Jis įpratęs buvo visai kitaip gyventi, o tą ne teip lengva perkeisti. Kada pirmiau budavo be darbo, jis pasiganėdindavo, jei gaudavo pramigti tarpdurėse ar kur po vežimu, jeib tik neužlydavo ir jeigu turėdavo penkioliką centų dienai užsikąsti karčiamose. Bet dabar jis daug visokių dalykų reikalaudavo ir gerokai nukęsdavo, jeigu reikėdavo be to apsieiti. Retkarčiais jis turėdavo išsigerti — išsigerti nes trokšdavo gėrymų, ne vien užkandžiams, kuriuos prie gėrymų galima gauti. Troškimas gėrymų teip buvo stiprus pas jį, kad jau jis nepaisydavo kitų dalykų — jis turėdavo išsigerti,

nors tai jau butų paskutinis jo penktukas ir nors paskui jam parsieitų badą kęsti visą dieną.

Jurgis vėl pradėjo lukuriuoti pas darbaviečių vartus, bet nuo laiko, kaip jis radosi Chicagoje, dabar sunkiausiai buvo darbą gauti. Iš vienos pusės buvo ekonomiškasis krizis ir milijonas ar du žmonių, kurie neturėjo darbų pavasaryj ir vasarą, dar ne visi buvo vietas gavę; be to, buvo straikas ir septynios dešimtys tukstančių darbininkų, vyrų ir moterų, įvairiose vietose per kelis mėnesius neturėjo ką veikti — dvidešimts tukstančių pačioj Chicagoje ir daugelis iš jų jieskojo darbo po visą miestą. Nė kiek dalykų stovį nepagerino, kada keliatas dienų vėliau straikas tapo apleistas ir apie pusė straikierių grįžo į darbą; bet į kiekvieno priimtojo vietą vienas “scab’as” pametė darbą ir pabėgo. Dešimts ar penkiolika tukstančių šviežiai pargabentų negrų, svetimžemių ir kriminalistų dabar tapo paleisti į miestą, rupintiesi apie save, kaip jie gali. Kur tiktai Jurgis nepasisuko vis sutiko su kai kuriais ir jis labai baimijosi, kad gal keliems iš jų gali buti žinoma, jogei jis yra “reikalaujamas.” Jis butų prasišalinęs iš Chicagos, bet savo pavojų geriau pamatęs, jau beveik nė cento neturėjo; o jau kur kas geriau papulti į kalėjimą, negu kad žiema turėtų kur kaimuose užklupti.

Praėjus apie dešimčiai dienų, Jurgis jau turėjo tiktai kelis centus, o jokio užsiėmimo dar nebuvo gavęs — kad nors vieną dieną kur butų gavęs padirbėti, ar progą panėšėti keno skrynutę. Dabar, kaip ir seniau, kada išėjo iš ligonbučio, jis jautėsi be pajiegos ir bado šmėkla jam stovėjo akyse. Baimė ir rupestis neduodavo ramumo ir tas dar labiau jį suteriojo, negu trukumas maisto. Jam parsieis badu numirti! Rodėsi, kad toji šmėkla ištiesia savo bjaurias rankas link jo — rodėsi, kad jos kvapą jaučia ant savo veido, ir jis surikdavo nuo jos baismumo, jis pabusdavo naktyj, drebėdamas, šalto prakaito apipiltas ir pakilęs, bėgdavo toliau. Jis melzdavo darbc visur eidamas, kol nebudavo visai nuilsęs; jis negalėdavo sėdėti, nieko neveikdamas — vis eidavo kur nors, lietas, suvargęs, visados dairydamosi aplinkui. Kur tiktai nepasisukdavo nuo vieno miesto galo iki kitam, visur užtikdavo šimtus tokių pat kaip ir jis; buvo matyt, kad žmonių visur yra užtektinai ir begailestingoji valdžios ranka tiktai pamodavo jiems eiti ša-

lin. Yra vienas kalėjimų skyrius, kur žmogus sėdi už grotų, o viskas, ko jis tiktai pageidauja, yra lauke; yra ir kitas skyrius, kur visi daiktai už grotų, o žmogus lauke.

Kada jam liko tiktai dvidešimts penki centai, Jurgis atsizinojo, kad duonkepiai prieš uždarymą naktyj, išparduoda likusiąją duoną už pusę jos kainos, taigi po to nueidavo ir nusipirkdavo už penktuką du kepalaičiu pasenusios duonos ir, susilaužęs, susikimšdavo į kišenius, o paskui kramtydavo po biskelį. Tada jis nė centą neišleisdavo, jei bent tik duonai, o po dviejų ar trijų dienų, jis jau ir duonai ėmė gailėtis ir vaikščiodamas, pradėjo žiūrėti į pelenų ir sąšlavų statines ir tarpais, išsikrapštęs šį-tą, nukratydavo žemes, nuo jo ir manydavo, kad kiek minutų ėšas toliau nuo pabaigos.

Teip per kelioliką dienų jis vaikščiojo alkanas ir jausdamasi kas kart silpniau, o vieną rytą tai labai nesmagų turėjo atsitikimą, kurs bjauriai jį užgavo. Jis ėjo gatve, kur buvo daugelis visokių krautuvių ir vienos prižiūrėtojas pasiulė jam darbą, bet padirbėjus kiek, atleido jį, sakydamas, kad jis per silpnas ėšas. Jis stovėjo gręta ir matė, kaip priėmė kitą žmogų jo vieton, paskui apsilvilko savo švarkus ir nuėjo sau, susilaikydamas, kiek galėjo, kad nepradėti verkti, kaip mažas vaikas. Jis buvo pražuvęs! Teip jam buvo lemta! Jokios vilties jis negali turėti! Bet veikiai jo nusiminimas persikeitė į įširdimą. Jis pradėjo keikti. Jis sugrįžsiąs po sutemų ir parodysiąs tam niekšui, ar jis dar tinkąs kam nors ar ne!

Murmėdamas teip sau po nosia, jis pro kampaą gatvės pamatė pardavynę daržovių ir vaisių, o lauke buvo pridėta kopustų. Jurgis greitai apsidairė aplinkui ir, pasigriebęs vieną galvą sprudo pro kampaą. Pakilo riksmas bei šukavimai ir keliatas vaikų bei vyrų leidosi jį vytis, bet jis greit nērė į šoninę gatvę, iš tos į kitą, o jau toliau, išėjęs į didesnę, pradėjo palengva eiti, pasikišęs kopusto galvą po skvernu teip, kad praeinantieji nieko ir patėmyti negalėjo. Dasigavęs į saugią vietą, atsisėdęs, suvalgė pusę to saldžiojo kopusto galvos, kitą pusę susikaišiojo į kišenius, kad turėti kitai dienai.

Apie tą pat laiką tulas Chicagos laikraštis, kuris daug turėjo iš prastųjų žmonių, įtaisė bedarbiams virtuvę, kur kiekvie-

nas dovanai galėjo gauti puodelį viralo. Kiti žmonės kalbėdavo, jog tą jie todėl įtaisė, kad tas didelį apgarsinimą padarė, kiti vėl sakydavo, kad prie to juos pastumėjo baimė, kad jų skaitytojai badu neišmirtų; kokios priežastys nebutų ten buvusios, viralas budavo gana tirštas ir karštas ir kiekvienam iki vėlyvai nakčiai duodavo po puodelį. Kada Jurgis apie tai dasigirdo nuo savo sėbro, jis pats sau pažadėjo, jog iki rytmečiui gaus kokią pusę tuzino puodelių, bet, kaip pasirodė, jis džiaugėsi ir vieną gavęs, nes jau nuėjęs, rado eilę pristojusių per du skvėru, o tiek pat dar stovėjo, kada vietą galiaus uždarė.

Toji virtuvė buvo linksmųjų vietų apskrityje, netoli miesto dalies, kur jam pavojinga buvo pasirodyti, nes jį ten pažinojo, bet vis tiek tenai nuėjo, nes buvo pasidaręs atkaklus ir net buvo pradėjęs mąstyti apie pataisos namus, kaipo apie vietą, kur prieglaudą galima rasti. Iki tam laikui oras dar vis buvo gana puikus ir jis miegodavo tuloje tuščioje vietoje, bet veikiai permaina oro priminė apie prisiartinančiąją žiemą; pradėjo pusti šaltas vėjas iš šiaurės ir užeidavo vėtra su lytumi. Tą dieną Jurgis du kartu užėjo išsigerti, kad nors ant valandos kur prisiglausti, o naktį išleido paskutiniu savo du centu “pāsenusiojo alaus lindyneje.” Tają vietą užlaikė negras, kuris, išėjęs, nusileisdavo padugnes iš bačkelių, išmestų ant šalytakio iš karčiamų, o paskui, “uždaktaravęs” chemišku budu, kad putotų, parduodavo po du centu už katilaitį; perkantieji turėdavo tiesą pergulėti per naktį ant grindų su visa govėda nusigyvenusių ištremtinių vyrų ir moterų.

Visi tie baisumai juo labiau jį kankino, kad visados primindavo tas geras progas, kokias jis buvo prastojęs. Duokime sau, ir dabar artinosi rinkimų laikas — beveik už penkių savaičių šalies balsuotojai pasirinks prezidentą; jis girdėjo vargšus, tarp kurių maišėsi, bekalbant apie tai ir matė miesto gatves papuoštas pliakatais ir vėlukais — ir kas gali aprašyti tą tužbą ir nusiminimą, kuri jį apėmė?

Pavyzdin, tai buvo naktis, šalčiui užstojus. Jis elgėtavo iš-tisą dieną, kiek tik galėdamas, bet matė, kad niekas jį atydos ne- atkreipia, ant galo pavakarėj pamatė seną poniją išlipant iš vagono ir pagelbėjo jai prie lietsargių ir pundų; paskui papasakojo

jai savo “nelaimingąją istoriją” ir po to užganėdinančiai atsakius ant tų jos klausinėjimų ir pataikius prašalinti jos abejonę, ji nusivedė jį į restauraciją ir Jurgis matė, kaip ji užmokėjo dvidešimtis penkis centus, kad jam duotų pavalgyti. Taigi jis gavo viralo ir duonos, virintos galvijienos su bulvėmis, ir kavos ir pyragaičio, taip kad išeidamas, jautėsi prikimštas kaip skilandis. Paskui per lytų ir tamsą pamatė toli gatvėje raudonas liepsnas ir išgirdo didįjį bubiną beldžiant; jo širdis net pašoko ir jis tekinas leidosi tenai, nes, nesiklausęs, žinojo, kad tai ten politiškas susirinkimas.

Laikraščiai rugodavo, kad per tuos rinkimus visus buvo apėmęs kokis tai apsilaidimas. Dėl kokios tai priežasties, bet žmonės nežingėdavo tosios kovos ir beveik būdavo negalima juos nuvilioti į susirinkimus, arba kad jie trukšmą keltų atėję. Susirinkimai, kurie iki tam laikui buvo laikomi Chicagoje, visiškai nenusisekdavo, o šią naktį kalbės ne menkesnė ypata, kaip kandidatas ant tautos vice-prezidento, taigi politiškieji vadovai ir labai buvo susirupinę. Bet maloningoji Apveizda suteikė šaltą vėją ir lytų — ir dabar viskas, ko reikia, tai uždegti žiburius ir paleisti keliatą raketų prieš salę ir pabaladoti į didįjį bubiną, o visi neturintieji kur prisiglausti skurdžiai ant mylios aplinkui pradės rinktis ir salė bus užsikimšusi! O ant rytojaus laikraščiai turės progą garsinti visai šaliai, kaip susirinkusieji trukšmingai pritarė kalboms ir paminės, kad susirinkusieji buvo ne su “šilkinėmis pančiakomis,” kas aiškiai parodo, kad aukštieji muitai, kuriuos remia garbusis kandidatas, matomai, labai patinka darbo žmonėms visoj šalyje.

Taigi Jurgis atsirado didelėje salėje, gausiai išdabintoje vėlukais ir įvairiomis iškabomis; pirmsėdžiui trumpai prakalbėjęs ir to vakaro kalbėtojų pakilus, salėje pasidarė bausis užimas jį sveikinant — bet galite manyti apie Jurgio nusistebėjimą, kada toje ypatoje jis pažino ne ką kitą, kaip tik garsųjį ir iškalbųjį senatorių Spareshanks, kuris kalbėjo ant “Doyle’o Republikonų Draugystės” parengtų susirinkimų “stockyarduose” ir pagelbėjo Mike’ui Scully išrinkti patarnautoją prie karčiamos aldermanu į Chicagos “Miesto Tarybą.”

Teisybę pasakius, pamačius senatorių, Jurgiui beveik ašaros akyse pasirodė. Kokia tai kančia buvo atsižvelgti į tas linksmas

valandas, kada ir jis turėjo vietą po prieglauda tojo medžio, nuo kurio jie visi tiek vaisių surinkdavo. Kada jis teipgi buvo vienu iš išrinktųjų, kurie šalį valdo — kada jis lengvai galėjo priėti prie partijos fondo! O šitie buvo antriejie rinkimai, kuriuose republikonai turėjo visus pinigus, ir kad tiktai ne tas bjaurus atsitikimas, jis teip-pat galėtų prie to visko dalyvauti, vietoje buti ten, kur jis dabar yra!

Iškalbusis senatorius stengėsi išaiškinti muitų sistemą — tą sumanų surėdymą, pagal kurį darbo žmonės leidžia brangiai imti išdirbėjams už savo išdirbinius, kad tie galėtų jiems didesnes algas mokėti; tokiu būdu jie viena ranka išsiima dalį savo pinigų iš kišeniaus, o kita atgal juos įsideda. Tik pasidėkavojant tokiam dalykų stoviui, gerovė žydi šalyje; ir visa jos ateitis, jos galybė ir vardas tarp kitų tautų prigulės nuo uolumo ir ištikimumo, su kokių kiekvienas valstietis parems tuosius, ką stengiasi tokį dalykų stovį palaikyti. Vardas tosios didvyrių kompanijos tai “Didėji Senoji Partija” (republikonų) —

Čia muzikantai užtraukė tautiškąją melodiją ir Jurgis, pašokęs, išsitiesė sėdynėje. Kaip tas keistai neišrodytų, bet Jurgis iš paskutinųjų stengėsi suprasti, ką senatorius kalba — suprasti geriau tąjį gerovės padėjimą Amerikoje, pasiplatinimą Amerikos pirklystės, respublikos ateitį prie Didžiojo oceano, kaip ir Pietinėje Amerikoje ir kitur, kad prispaustieji nevaitotų. Vienog dėlto jis stengėsi neužmigti. Jis gerai žinojo, kad jei tik užsnus, tai pradės garsiai knarkti, taigi jis turi klausyti — jis turi interesuotis! Bet jisai suvalge tokius diktus pietus, o buvo teip nusivaikščiojęs, salė teip šilta ir sėdynė labai smagi! Senatoriaus liesas pavidalas pradėjo rodytis neaiškus, miglotas, lyg ir iškilo prieš jį, pradėjo šokinėti drauge su skaitlinėmis išvežamųjų ir įgabnamųjų pirkinių. Šale sėdintis kartą smarkiai durė su kumščia jam į pašonę ir jis išsitiesė, pašokęs, ir vėl bandė klausyti, kaipi nieko nekaltas; už valandėlės vėl tas pat atsikartojo ir aplinkui sėdintieji pradėjo neramiai dairytis, o kiti net ėmė ant jo rėkti iš piktumo. Galiaus vienas pašaukė policistą, kuris, priėjęs, tverė Jurgį už apikaklės ir pastatė ant kojų ir šis išrodė labai susimaišęs ir nusigandęs. Daugelis klausytojų apsigrižo pamatyti kas darosi, o senatorius Spareshanks apsisotojo kalbėjęs, bet balsas garsiai

atsiliepē: “Mēs tiktai valkatā išmetame! Meldziame kalbēti!” Visi salēje pasileido juokais, senatorius teipgi linksmai nusijuokē ir kalbējo toliau; už keliato sekundų vargšas Jurgis pasijuto išmestu ant lytaus, gavo įspirti ir išgirdo keliatą bjaurių keiksmų.

Prisiglaudē kitų namų tarpdurėje, kad pasislėpti nuo lytaus ir apie save apsiziurėti. Jis buvo nesužeistas ir jį nesuareštavo — taigi geriau iš to išėjo, negu galėjo tįkėtis. Pakeikęs save ir savo laisvę, nukreipē savo mintis ant praktiškesnio reikalo: jis neturėjo pinigų, nē vietos kur pernaktoti, jam reikėjo vėl pradėti elgētauti.

Leidosi tolyn gatve, įtraukęs kaklą ir drebėdamas nuo lytaus. Pamatē ateinant gatve priešai save dailiai apsirėdžiusią poniją, už sidengusią lietsargiu, taigi, priėjęs, apsisuko ir ējo šale jos. “Meldžiu ponios” — pradėjo jis — “ar negalētumēt paskolinti man tiek, kad turēčiau už ką pernaktoti? Aš esmi vargingas darbininkas —”

Bet jis umai savo meldimą pertraukē. Praeinant pro žiburį, jis pamatē ponios veidą. Jis pažino ją.

Tai buvo Alena Jasaitytē, dailiausioji mergina buvusi jo vestuvēse! Alena Jasaitytē, kuri teip puikiai išrodē ir teip išdidžiai šoko su išvaziotoju Juozu Račiumi! Jurgis paskui ją matē tik vieną ar du kartu, nes Juozas apleido ją, įsimylėjęs į kitą merginą, o Alena persikēlē kur tai kitur iš Packingtown'o, bet kur, niekas nežinojo. Dabar jis iš netyčių su ja susitiko!

Ji teip-pat labai nusistebėjo, kaip ir jis. “Jurgis Rutkus!” — ištārē ji, žiurėdama. “Ir dēl Dievo malonēs, kas gi tau pasidarē?”

— “Aš — man labai nepasisekē” — mikčiodamas, sakē jis. “Aš nedirbu ir neturiu namų, nē pinigų. O tu, Alena, — ar jau, ištėkėjai?”

“Ne” — atsakē ji — “aš dar neištėkėjau, bet turiu gerą vietą.”

Jiedu stovėjo valandėlę, žiurėdamu viens į kitą. Galiaus Alena prakalbėjo. “Jurgi” — sakē ji — “aš pagelbėčiau tau, jei tik galėčiau, kaip mane gyvą matai, pagelbėčiau, bet pasitaikē, kad išėjau be pinigų ir, tikėk man, neturiu nē centą su savim. Vienog aš galiu tau ką kitą padaryti — galiu pasakyti, kur pagalbą rasi. Aš galiu pasakyti tau, kur Marē yra.”

Jurgis sūžiuo. “Marė!” — ištarė, nusistebėjęs.

“Teip,” atsakė Alena, — “ir ji pagelbės tau. Ji turi vietą ir gerai prisilaiko; ji džiaugsis tave pamačius.”

Daugiau kaip metai jis pabėgo iš Packingtown'o, jausdamas kaip ir iš kalėjimo butų pabėgęs; o tai nuo Marės ir Elzbietos jis stengėsi pabėgti. Bet dabar, išgirdęs minint jūdviejų vardus, jis visai nudžiugo. Jis norėjo pamatyti jiedvi; jis norėjo eiti namon! Jiedvi pagelbės jam — jiedvi maloniai su juomi apsisis. Greitai perbėgo savo mintyse visą padėjimą. Kad jis pabėgo, tai turi gerą priežastį išsiteisinti — gailėstis jo sunui mirus; teip-pat turėjo gerą išsiteisinimą, kad nesugrįžo — jos buvo išsikėlusios iš Packingtown'o. “Gera!” — atsakė jusiai — “aš eisiu.”

Ji įsakė jam numerį ant Clark gatvės, pridurdama: “Gali nesakyti mano antrašą, nes Marė jį žino.” Taigi Jurgis tiesiog ir leidosi tenai.

Jis rado didelius murinius namus, gana aristokratiškai išrodančius ir paskambino į sklepa. Jauna juodukė mergina priėjo prie durių, pravėrė jas apie colį ir gana neištikinčiai žiūrėjo į jį.

“Ko tamista nori?” — užklausė ji.

— “Ar Marė Berčinskaitė čia gyvena?” — paklausė jis.

“Aš nežinau” — atsakė mergina. “Ko tamista nori nuo jos?”

— “Norėčiau matyti ją” — tarė jusiai — “ji mano giminaitė.”

Mergina valandėlę lyg ir abejojo ką daryti. Paskui atidarė duris, sakydama: “Įeik.” Jurgis įėjo ir stovėjo priemenioje, o ji tarė: “Aš nueisiu pažiūrėti. Kaip tamista vadinsiesi?”

— “Meldžiu pasakyti jai, kad tai Jurgis” — atsakė jis ir mergina užlipo aukštyn. Už poros minutų ji sugrįžo atgalios sakydama: “Čia nėra tokios ypatos.”

Jurgis visai nusiminė. “Bet man pasakė, kad ji čionai gyvena” — teisinosi jis.

Bet juodukė tik galvą papurtė. “Ponia sako, kad čia nėra tokios ypatos” — atsakė ji.

Ir jis stovėjo valandėlę, nežinodamas, ką pradėti, nusiminęs. Paskui pasisuko prie durių, norėdamas išeiti. Vienog tame laike kas ten pabaladojo į duris ir mergina nuėjo pažiūrėti. Jurgis girdėjo bružavimą kojomis ir išgirdo, kaip ji suriko; veikiai atšoko atgal ir pro jį, žėrinčiomis akimis ir pabalusi iš išgąščio,

puolėsi aukštyn trepais, šaukdama, kiek tik jos plaučiai tesėjo: “Policija! policija! mus prigriebė!”

Kokią sekundą Jurgis stovėjo susimaišęs, bet pamatęs mėlynus uniformus, metėsi, paskui juodukę. Jos šauksmas buvo signalu ėsantiems aukščiau; namai buvo pilni žmonių ir Jurgis matė, kaip visi lakstė į visas puses, rėkdami ir šaukdami, kad ir dar kitiems duoti gandą. Ten buvo vyrų ir moterų; tosios, daugiausiai užsimetusios tik palaidais apdangalais, vyrai gi kojųvairiausiomis drapanomis. Viename šone Jurgis pamatė didelį kambarį su puikiomis, aksomu apmuštomis kedėmis ir stalais apkrautais tacomis su stiklais. Kazyros buvo išbarstytos po visą kambarį — vienas stalas apverstas ir vyno bonkos raičiojosi ant grindų, o kas jose buvo, liejosi ant kaurų. Viena mergina buvo apaalpusi ir du vyrų ją laikė, o apie tuzinas kitų kimšosi prie pryšakinių durių.

Veikiai vienog iš lauko smarkiai pradėjo baladoti į duris, teip kad žmonių pulkelis puolėsi atgal. Tame pat laike stora moteriškė, su nudažytais veidais ir deimantais ausyse, tekina nubėgo trepais nuo viršaus, sunkiai kvėpuodama: “Į užpakalį! Greitai!”

Ji pirmutinė leidosi trepais į užpakalį, o Jurgis paskui ją; virtuvėje ji paspaudė plunksną ir spinta pasitumė į šalį ir toje vietoje pasirodė tamsi skylė. “Eikite!” — užriko ji ant burio žmonių, kurių buvo apie dvidešimts ar trisdešimts ir jie pradėjo kimštis vienas pro kitą. Vos paskutinis išnyko skylėje, kaip pirmutinieji pradėjo rėkti ir išgazdintas buris puolėsi atgal šaukdamas: “Jau jie ir tenai! Mus sugavo!”

“Aukštyn” — suriko moteriškė ir visas burys antru kartu puolėsi bėgti, moterys ir vyrai, keikdami, rėkdami ir kimšdamiesi, kad but pirmutiniai. Vienais trepais, kitais, trečiais, — o ten buvo kopėčios užlipti ant stogo, ir burys susigrudo ties jomis, kuomet vienas vyras stengėsi pakelti užleidžiamas dureles. Jų vienog negalima buvo pajudinti ir kada storoji moteriškė suriko, kad atkabinti, jas, tas atsakė: “Jau atkabintos. Tenai kas sėdi ant jų!”

Už valandėlės vėliau iš žemai balsas šuktelėjo: “Jūs, žmonės, geriau pasiliaukite. Šiuomi kartu mes čia esame ant tikro.”

Taigi visi liovėsi ir už kelių minučių keliatas policistų užlipo

aukštyn, dairydami, tai į vieną, tai į kitą šoną ir žvairiai žiurdami į savo aukas. Vyrai daugiau buvo įbauginti ir labiau išrodė į avis. Moterys gi į tą viską žiurėjo, kaip į kokius juokus, kaipi, kad ir jos būtų pripratusios prie to — o jei kuri ir buvo nublankusi, tai vistiek to negalima buvo pažinti, veidus nudažytus turint. Viena jauna, juodukė mergina, apsižergusi baliustradą aukščiau trepų, pradėjo spardyti policistams šalmus nuo galvų, kol viens iš jų nesugavo ją už kulnelio ir nenutraukė žemyn. Ant žemutinių grindų keturios ar penkios merginos sėdėjo ant skrynių ir erzino praeinančius pro jas policistus. Jos linksmi rėkavo ir buvo matyt, kad gerai išsigerusios; viena iš jų, apsidengusi raudonu apdangalu, teip garsiai rėkavo, kad jos balsas užstelbė visus kitus koridoriuje — Jurgis nenoromis dirstelėjo į tą šoną, o paskui, net išsiziojęs, šuktelėjo: “Marė!”

Ji išgirdo jį ir atsigręžė; paskui pašoko ant kojų ir pasitraukusi į užpakalį, žiurėjo su nusistebėjimu. “Jurgis” — ištarė ji, akis išputusi.

Kelias sekundas jiedu stovėjo, žiurdami viens į kitą. “Kaip tu čia atėjai?” — užklausė Marė.

— “Atėjau tave atlankyti” — atsakė jis.

“Kada?”

— “Ką tiktai.”

“Bet kaip tu žinojai — kas tau pasakė, kad aš čionai?”

— “Alena Jasaitytė. Pasitikau ją ant gatvės.”

Jiedu nutilo ant valandėlės, žiurdami viens į kitą. Kiti darbo juodu, tada gi Marė priėjo arčiau prie jo. “O tu?” — užklausė Jurgis: “Tu čia gyveni?”

— “Teip” — atsakė Marė — “aš čia gyvenau.”

Tame balsas šuktelėjo: “Apsirengkite, merginos ir eisime. Pradėkite tuojaus, o kad ne, tai gailėsitės — lauke lyja.”

“Br-r-r!” — pasipurtė kas tenai ir moterys, pakilusios, išsiskirstė, į savo kambarius.

“Eiva” — sakė Marė ir nusivedė Jurgį į savo kambarį, kuris buvo mažytė vieta apie aštuonių pėdų ilgio ir šešių pločio; jame buvo lovelė, kedė ir kiti apsirengimui rakandai, o teipgi ir šiek tiek drapanų kabojo už durių. Daugiau drapanų buvo išmėtyta be tvarkos ant grindų — skrynelės raudų veidui tepti ir bon-

kelės kvėpylų sumaišyta su skrybėlėmis ir neišplautais sudynais, teipgi laikrodinis ir bonka degtinėš ant kedės.

Marė nieko daugiau ant savęs neturėjo kaip tik tąjį apdangalą ir porą pančiakų, vienog ji pradėjo rengtis prieš Jurgį, visai nesirupino nė duris priverti. Iki tam laikui jis jau gana gerai pamatė, kokioje vietoje jis buvo; nuo to laiko, kaip apleido namus, jis gana visko matė šioje pasaulėje, tai tas mažai jį užgavo — visgi jam labai skaudu pasidarė, kad Marė turėjo tokiu keliu nueiti. Namieje jie visados budavo padorus žmonės ir jam rodėsi, kad atsiminus apie tai, jai vertėjo susilaikyti. Bet tame jis nusi-juokė iš savo kvailumo. Kas jis tokis, jeigu nori apie padorumą kalbėti!

“Kaip seniai jau čia gyveni?” — užklausė, palukėjęs.

— “Beveik metai” — atsakė ji.

“Kodėl čia atėjai?”

— “Juk reikia gyventi” — sakė ji; — “aš negalėjau kęsti, kad vaikai badą kęstų.

Jis apsistojo ant valandėlės, dabodamas ją. “Tu neturėjai darbo?” — užklausė vėl.

— “Aš apsirgau” — atsakė ji — “o po to neturėjau pinigų. Tada ir Stanislovėlis numirė —”

“Stanislovėlis numirė!”

— “Teip” — atsakė Marė — “aš užmiršau. Tu apie tai nieko nežinojai.”

“Kaip jis numirė?”

— “Žiurkės užėdė jį” — atsakė ji.

Jurgis net išsižiojo. “Žiurkės užėdė jį!”

— “Teip” — atsakė toji; tada ji, pasilenkusi, varžė ir raišiojo savo čeverykus. “Jis tada dirbo aliejinėj — bent buvo pasamdytas darbininkams alų nešioti. Paprastai jis nešdavo katilaičius susimovęs ant ilgos lazdos ir po biskelį iš kiekvienos nugerdavo; vieną dieną jis per daug prisigėrė ir užmigo kampe ir tapo užrakytas ant nakties darbavietėje. Kada rytmetuj rado negyvą, tai kone visas buvo žiurkių apgraužtas.”

Jurgiui net šalta pasidarė. Marė toliau raišiojosi čeverykus. Abu tylėjo.

Didelis policistas priėjo prie durių. “Pasiskubinti tenai” — paragino jis.

— “Kaip aš tik galėsiu” — atsakė Marė ir atsistojusi, greitai pradėjo vilktis gorsetą ir baigti apsirengti.

“O kiti, ar visi dar gyvi?” — užklausė Jurgis, patylėjęs.

— “Teip” — atsakė ji.

“Kur jie gyvena?”

— “Netoli nuo čia. Jiems gerai einasi dabar.”

“Ar jie dirba?” — klausė jis vėl.

— “Elzbieta dirba, kada gali” — atsakė Marė. “Daugiausiai tai aš apie juos rupinuosi — dabar aš ganėtinai užpelnau pinigų.”

Jurgis vėl tylėjo valandėlę. “Ar jie žino, kad tu čionai? — kaip tu gyveni?” — užklausė jisai.

— “Elzbieta žino. Aš negalėjau juk jai meluoti. O iki šiam laikui gal jau ir vaikai dasizinojo. Tai nėra ko gėdytis — ką mes galime daryti!”

“O Tamošius? Ar ir jis žino?”

Marė patraukė pečiaais. “Ką aš galiu žinoti? Aš nemačiau jo daugiau kaip metai. Jis gavo kraujo užnuodinimą ir jam turėjo vieną pirštą nupjauti; po to negalėjo daugiau ant smuiko griežti ir persikėlė kur kitur.”

Marė stovėjo prieš veidrodį, besisegiodama drapanas ir Jurgis žiūrėjo į ją, sėdėdamas. Jam nesinorėjo tikėti, kad ji būtų toji pati moteriškė, kurią jis seniau pažinojo. Jam graudu pasidarrė jąją tēmijant.

Tame ji, apsisukusi, pažiūrėjo į jį. “Išrodo, kad ir tu teipgi daug viso ko perleidai.”

— “Ir perleidau” — atsakė Jurgis. “Neturiu ką veikti ir nė cento kišeniuje.”

“Kur tu buvai?”

— “Visur. Valkiojausi. Paskui aš vėl sugrįžau į “yardus” — prieš pat straiką.” Jis apsistojo biskelį, lyg ir svyrudamas ar pasakoti. “Aš pasiteiravau apie jus” — traukė jis toliau — “bet man pasakė, kad jūs išsikraustėte ir niekas nežinojo kur. Gal tau rodosi, kad aš bjaurią klastą padariau, tada pabėgdamas nuo jūsų, Mare —”

“Ne” — atsakė ji — “aš nekaltinu tavęs. Męs visai tavęs ne-

kaltinome — nė vienas iš mūsų. Tu darei, kiek tik galėjai — tau per daug buvo triuso.” Ji apsistojo ant valandėlės, bet tuojau ir vėl pradėjo kalbėti: “Męs visi buvome nežinėliai — tame ir visas negerumas. Nežinojome kaip verstis. Kad aš bučiau tada žinėjusi, ką aš dabar žinau, mums būtų pasisekę.”

— “Butum čia atėjusi?” — užklausė Jurgis.

“Teip” — atsakė ji; — “bet ne apie tą aš norėjau sakyti, aš norėjau kalbėti apie tave — kaip visai kitaip tu butum pasielgęs — ir su Ona.”

Jurgis tylėjo; jis niekažodis nemislijo apie tokią dalykų išeią.

“Kada žmonės badą kenčia” — tęsė ji toliau — “o turi ką nors, kas šiek tiek vertas, tai reikia tą ir pardavinėti, aš sakau. Manding ir tu dabar tą supranti, kada jau per vėlu. Iš pradžios Ona būtų galėjusi apie mus visus pasirupinti.” Marė kalbėjo be jokio sujudimo, matomai žiurėdama į dalykus, tik iš to atžvilgio, kiek tiejie pelno suteikia.

— “Aš — teip, — tur but” — sakė Jurgis lėtai. Jis nieko neuzsiminė, kad užmokėjo tris šimtus dolerių ir neteko prižiurėtojo vietas už užsiganėdinimą, kokį turėjo, apmušdamas Connor’į ant ru kartu.

Policistas vėl pasirodė pas duris. “Eikite jau” — ištarė jis. “Greičiau!”

— “Gerai” — atsakė Marė, imdama savo didelę skrybėlę, padabintą strusių plunksnomis. Ji išėjo į koritorijų, o Jurgis paskui, policistas gi, likęs, pažiurėjo už durių ir po lova.

“Kas iš šito visko išeis?” — užklausė Jurgis, kada jie leidosi trepais žemyn.

— “Ar apie užpuolimą kalbi? O, tai nieko — mums tarpas tas vis pasitaiko. “Madame” turėjo susipykti su policija; aš nežinau, kas ten tarp jų yra, bet gali buti, kad iki rytui jie susitarkys. Vistiek, jie tau nieko nepadarys. Jie visados vyrus paleidžia.”

“Gali buti” — atsakė jis — “bet ne mane — aš baimijausi, kad neįlysčiau.”

— “Ką tu kalbi?”

“Manęs policija jieško” — pasakė jis tylesniu balsu, nors

tarp savęs jiedu kalbėjosi lietuviškai. “Aš baimijuosi, kad jie neįsodytų mane kokiems metams ar dvejiems.

— “Po velnių” — ištārė Marė. “Tai labai blogai. Aš pažiūrėsiu, ar negalėsiu tave išleisti.”

Apačioje, kur jau didesnė dalis suimtinių buvo susirinkusi, ji susijieškojo storąją moteriškę su deimantiniai auskarais ir su jaja pasikalbėjo pašnabždomis. Toji priėjo prie policijos seržanto, kuris prižiūrėjo visą tąjį užpuolimą. “Billy” (William) ištārė ji, rodydama į Jurgį — anakur vyras, kuris atėjo atlankyti savo seserį. Jis ką tiktai buvo įėjęs per duris, kaip jūs pabaladojote. Jūs neimsite valkatų, ar ne?”

Seržentas nusijuokė, pažiūrėjęs į Jurgį. “Labai man gaila” atsakė jįsai — “bet mums įsakyta paimti visus, apart tarnaičių.”

Taigi Jurgis įsimaišė į vyrus, kurie visi stengėsi užlysti viens už kito, kaip avys, kada vilką užuodžia. Tarp jų buvo senų ir jaunų vyrų, kolegijų studentų ir žilabarzdžių, kurie tųjų tėvukais butų galėję buti; kiti buvo gana dailiai pasirėdę — abelnai tarp jų tik vienas Jurgis skurdžium išrodė.

Kada visus suvarė žemyn, atidarė duris ir išleido. Trys policijos vežimai stovėjo ties kampu ir iš aplinkinių namų visi buvo išsipylę pažiūrėti. Išleistosios moterys dairėsi aplinkui lyg ir pasityčiodamos, arba linksmi juokus kretė, kuomet vyrai ėjo galvas nuleidę ir skrybeles užsismaukę ant akių. Visus sukimšo į vežimus ir nuvažiavo, susirinkusiems linksmi šukaujant aplinkui. Policijoje Jurgis pasakė kokią tai lenkišką pravardę ir uždarytas tapo į kambarėlį su puse tuzino kitų vyrų; kuomet kiti pašnabždomis kalbėjo tarp savęs, jis atsigulė kampe ir paskendo savo mintyse.

Jurgiui teko pažvelgti į giliausius draugiškojo urvo užkampius ir priprato prie paveikslų. kokius tenai tekdavo pamatyti. Mislydamas, kad visa žmonija bjauri ir nedora, vienog visados išskirdavo savo šeimyną, kurią jis mylėdavo; dabargi jis umai pamatė tokį pasibjaurėjimą dalykų: Marė kekšė ir Elzbieta su savo vaikais gyvena iš josios begėdiškojo užsiēmimo. Jurgis galėjo pertikrinti pats save, kiek tik jam patiko, kad jis dar aršiau elgėsi ir kvailas buvęs paisyti tai, bet visgi negalėjo nusikratyti to sujudimo, kokį apturėjo, kada tokis vaizdas tapo prieš jo akis

atidengtas, ir jį visą apėmė gailestis. Jame sujudo visi atminimai, kurie teip ilgai buvo užmigę ir kuriuos jis manė jau negyvais ēsant. Atsiminimai jo senesniojo gyvenimo — jo pirmesnių jų vilčių ir geidimų, jo pirmesniųjų svajonių apie padorumą ir neprigulmystę! Jis vėl matė Oną, girdėjo jos malonų balsą. Jis matė mažytį Antanėlį, kurį pasitikėjo žmogumi padaryti. Jis matė drebantį savo senąjį tėvą, kuris palaimino juos visus savo pastebėtina meile. Perleido visą tą baisybių dieną, kada jis dasižinojo apie Onos gėdą — Dieve, kiek jis nukentėjo, koks pašėlėlis jis buvo! Kaip jam baisiai tas viskas išrodė; o dabar, šiandieną, jis sėdėjo ir klausė ir pusiau pritarė, kada Marė jam sakė, jogei jis buvo kvailys! Teip — sakė jam: reikėjo parduoti savo pačios garbę ir užsilaikyti iš to! — O paskui Stanislovėlis ir jo bausis likimas — apie kurį Marė pranešė jam trumpai ir šaltai! Vargšas vaikutis su jo nušalusiais pirštais ir baime sniego — jo dėjavimas skambėjo Jurgio ausyse gulint ten tamsoje ir prakaitas apipylė jo kaktą. Tarpais jis net pasipurtydavo nuo bausimo, kokį jam suteikė paveikslas Stanislovėlio uždaryto darbavietėje, kovojančio už savo gyvastį su žiurkėmis!

Jis jau buvo atpratęs nuo tokių sujudimų; jau ilgas laikas, kaip jis su jais nieko neturėdavo, teip kad jam rodėsi, jog nuo jų visiškai atsikratęs. Dabar, ēsant kaip ir spąstuose, negalint nieko daryti, ką gero jie gali jam suteikti — kam dar jis leidžia, kad jį kankintų? Paskutiniame laike jis ir rupinosi, visus tokius sujudimus išravėti iš savo jausmų; jam nebutų prisiėję daugiau nukęsti nuo jų, jeigu jį butų užpuolę iš netyčių ir apgalėję pirmiau, negu turėjo kada gintis. Jis girdėjo senuosius balsus savo širdyje, matė senasias šmėklas mojančias jį, ištiesusias savo rankas link jo. Bet jis matė tą viską toli nuo savęs ir visai neaiškiai, o tarp jų ir jo buvo tamsi pragarmė; jos vėl pranyks praeties miglose. Jų balsai pranyks ir jis jų daugiau negirdės — ir teip užges jo širdyje paskutinė silpnoji žmogiškumo kibirkštėlė.

SKIRSNYS XXVIII.

Po pusryčių Jurgį nuvezė į teismą, kuris jau buvo prisikimšęs, nes, be suimtinių, prie tokių atsitikimų, daugelis prieina, tykodami, ar neras progos, įsiziurėjus kurį suimtinį, išvilioti iš jo pinigų bauginimais panaudoti tąjį jo įkliuvimą. Vyrus pašaukė pirmiau ir visus išbarė ir po to paleido; bet Jurgį pašaukė skyrium, nes jis išrodė labai blogai tarpe kitų ir ant jo žiūrėjo su neužsitikėjimu. Tai šitame pačiame teisme jis tapo nubaustas, kada nuosprendis tapo “suspenduotas;” buvo tas pats teisėjas ir tas pats raštininkas. Tas gana atydziai žiūrėjo į Jurgį, kaip ir stengdamasi atsiminti, kur jis jį butų matęs; bet teisėjas mažai ką tēmijo — tada visa jo atyda buvo nukreipta į telefoną, per kurį jis laukė išgirsti nuo draugo, to apskričio policijos kapitono, kaip jis turįs pasielgti su “Polly” Simpson — teip vadinosi “madame,” užlaikančioji užpultuosius namus. Tuomi tarpu jis išklausė Jurgio pasakojimą, kaip jis jieškojo sesers ir patarė jam užlaikyti seserį geresnėje vietoje; paskui paleidęs jį, ėmėsi bausti merginas, paskirdamas kiekvienai po penkis dolerius bausmės ir visas tas bausmes užmokėjo Madame Polly, išsitraukusi pundą popierinių iš pančiakos.

Jurgis palaukė Marės lauke ir abu nuėjo namon. Policija išsinešdino iš namų ir jau keliatas svečių buvo užėję, o vakare, tai vėl visi užeis kaip ir visados, kaip ir nieko nebutų atsitikę. Marė nusivedė Jurgį ant viršaus į savo kambarį ir jiedu, atsisėdę kalbėjosi. prie dienos šviesos Jurgis geriau galėjo jai prisiziurėti ir patēmijo, kad jos veidai neišrodė, teip kaip seniau, kada tik pažiūrėjęs, galėjai matyti sveikatą; dabar veidų oda buvo pageltusi, o apie akis juodos rinkės.

“Ar tu nesirgai?” — užklausė jis.

— “Nesirgai?” — sakė ji. “Po velnių” (Marė buvo įpratusi kalboje maišyti keiksmus). “Kaip aš galiu nesirgti prie tokio gyvenimo?”

Ant valandėlės ji nutilo, liudnai žiurėdama tolyn. “Tai morfina,” ištarė ji galiaus. “Rodosi, kad aš jos daugiau imu kas dieną.”

“Nuo ko tas?” — užklausė jusiai.

— “Teip einasi čia; aš nežinau kodėl. Jeigu ne tas, tai gėrymas. Jeigu merginos negirtuokliautų, tai visai negalėtų čia buti. Madame visados joms užduoda, kaip tik pirmu kartu čia pribuna ir jos pamėgsta tai; arba jos ima nuo galvos skaudėjimo ir tolygių dalykų ir tokiu budu įpranta. Aš įpratau teipgi, aš žinau; aš bandžiau pamesti, bet tur but, negalesiu, kol čia busiu.”

“Ar ilgai čia pasiliksi?”

— “Nežinau” — atsakė ji. “Tur but visados. Ką daugiau aš galėčiau daryti?”

“Ar nesusičėdiji kiek pinigų?”

— “Susičėdiji!” — sakė Marė. O, Viešpatie, ne! Aš paimu ganėtinai, rodosi, bet visi ir išeina. Aš gaunu pusę pelno, du dolerių ir pusę už kiekvieną svečią ir kaip kada aš padarau dvidešimts penkis, arba trisdešimts dolerių į naktį ir tau gali rodytis, kad aš turėčiau pasidėti nors po kiek iš to! Bet kaip nuo manęs paima už kambarį ir valgį — o ima tiek, kad tu nenorėtum ir tikėti; o paskui priedo už gėrymus ir kitus dalykus, už viską, ką aš gaunu ir ko negaunu. Tik už apskalbiną man reikia užsimokėti apie po dvidešimtį dolerių kas savaitė — tik pamanykie tą! Vienog ką aš galiu daryti? Man reikia arba kęsti tą viską, arba pamesti, o tas pat butų ir kitur. Viskas, kas man pasiseka, tai atidėti po penkioliką dolerių, kuriuos kas savaitė duodu Elzbietai, kad vaikai galėtų eiti į mokyklą.”

Marė valandėlę sėdėjo, tylėdama, susimąsčiusi; matydama, kad Jurgiui rupi jos pasakojimas, tęsė toliau: “Tai teip jie užlaiko merginas — jie teip elgiasi, kad jos išiskolintų ir negalėtų atsitraukti. Jauna mergina pribuna iš užmarės ir nė žodžio nesupranta angliškai, o patekusi į vietą kaip šita, kada nori atsitraukti, “madame” parodo jai, jog ji išiskolinusi kelis šimtus, paima visas jos drapanas, baugina ją suareštavimu, jeigu ji nepasiliks ir nedarys, kaip jai liepiama. Taigi ji pasilieka, o juo ilgiau ji buna, daugiau išiskolina. Labai tankiai buna, kad tai vis pasitaiko merginos, kurios suvisai nežinojo, kur jos papuls, kurios tankiausiai buna nusamdomos tarnauti namuose. Ar nepatėmijai tą nedidukę francuzaitę su geltonais plaukais, ką stovėjo šale manęs teisme?”

Jurgis patvirtino, linkteldamas galva.

“Na, koki metai ji pribuvo į šitą šalį. Ji buvo raštininkė par-davynėje ir tulas žmogus nusamdė ją dirbti čia dirbtuvėje. Iš vi-so jų buvo šešios ir visas atgabeno į namus toliau šitoj pačioj gatvėje ir šitoji mergina tapo uždaryta skyrium į kambarėlį, mai-stą gaudavo užtaisytą. Kada pamatė, kad prapuolusi, ji mėtėsi ir rėkė, rovė plaukus, bet viso apsirengimo turėjo vien palaidą apdangalą ir negalėjo pabėgti, o jie vis ją apgirdydavo teip, kad galiaus ji pasidavė. Per dešimtį mėnesių ji nė koją negavo iškelti iš tos vietos, o paskui jie atleido ją, nes jiems nepatiko. Tur but ir iš čia ją atstatys teipgi — tarpais pradeda kvailinėti, per daug geria metelių degtinės. Tiktai vienai iš tų merginų, ką su jaja pribuvo, pasisėkė pabėgti iššokant per langą nuo antro aukšto nakčia. Dėl tos priežasties buvo pakilęs didelis riksmas — gal tu girdėjai apie tai?”

“Aš girdėjau” — atsakė Jurgis — “aš vėliau apie tai išgir-dau.” (Tas atsitiko vietoje, kur jis su Duane'u pasislėpė, apsi-dirbę su pirkiku iš kaimų. Minėtoji mergina išėjo iš proto ir tas labai pagelbėjo policijai).

— “Jie daug pinigų paima už tai” — sakė Marė toliau — “jie tankiai gauna po keturiasdešimtis dolerių už kiekvieną merginą ir jasias gabena iš visų pusių. Musų vietoje yra septyniolika ir jos paeina iš devynių, visai skirtų šalių. Kitose vietose rastum dar daugiau ir didesnį įvairumą. Pas mus yra apie pusė tuzino francuzaičių — gali buti todėl, kad “madame” tąją kalbą vartoja. Francuzaitės labai niekai, aršiausios iš visų, jei bent japonietes išskyrus. Antrose duryse pilna japoniečių, bet aš jokių budu ne-gyvenčiau tuose pačiuose namuose, kur nors viena iš jų ran-dasi.”

Marė tulą laiką tylėjo, o paskui vėl pradėjo pasakoti: “Dau-gelis moterų čionai buna visai šaunios — tu net nusistebėtum. Aš seniau manydavau, kad jos teip daro, kadangi joms patinka; bet tik pamanyk sau moteriškę, pasidavinėjančią kiekvienam vyriškiui, kokis tiktai pasipina, senas ar jaunas, juodas ar baltas — ir kad darytų tą todėl, kad jai patinka!”

“Kitos iš jų teip sako” — pertraukė Jurgis.

— “Aš žinau” — atsakė ji, — “jos viską pasako. Jos užsi-ēmė tuomi ir žino, kad nuo to negali atsitraukti. Bet jos nemėgo

to, kaip pradėjo — tu veikiai tą patėmytum — visados skurdas! Čia yra jauna žydziukė, kuri tarnaudavo kaipo pasiuntinė prie modistės, bet apsirgo ir neteko vietos; ji perleido keturias dienas ant gatvės, nė kąsnio maisto burnoj neturėdama, tada nuėjo į vietą netoli nuo čia ir pasisiulė, bet turėjo atiduoti visas savo drapanas pirmiau negu jie davė jai valgyti!”

Marė valandėlę sėdėjo giliai užsimislijusi. “Papasakok man apie save, Jurgi” — užkalbino ji. — “Kur tu buvai?”

Taigi jis jai plačiai apipasakojo apie savo atsitikimus nuo to laiko, kaip iš namų pabėgo; apie savo gyvenimą kaipo valkata, apie darbą tunelyje ir sužeidimą; paskui apie Jack'ą Duane'ą ir apie savo politiškąją karjerą “stockyarduose” ir apie tai kas vėliau atsitiko. Marė klausė su žingeidumu; lengva buvo įtikėti, kad pastaramjam laike jis alko, nes jo burna aiškiai tą rodė. “Tu mane suradai į patį laiką” — sakė ji. — “Aš paremsiu tave — aš pagelbėsiu tau, kol pasiseks kokį darbą susijieškoti.”

“Aš nenorėčiau, kad tu —” pradėjo jis.

— “Kodėl ne? Ar, ką aš čia?”

“Ne, ne tas” — sakė jis. “Bet aš išėjau ir palikau jus —”

— “Menkniekis!” — sakė Marė. “Nesirupinkie tuo: Aš tave nekaltinu.”

Valandėlę patylėjusi, vėl jį užkalbino: “Tu alkanas tur but. Galėsi čia užkąsti — aš paprašysiu, kad atsiųstų ką nors į kambarį.”

Ji paspaudė guziką ir juodukė moteriškė atėjo pas duris, pažiūrėti, ko ji nori.”

“Tai gana puiku turėti ką nors, kas — patarnautų” — ištarė ji, juokdamasi, išsitiesdama ant lovos.

Kadangi kalėjime jie mažai rupinasi kaliniams suteikti užtektinai pusryčių, tai Jurgis ir gerokai norėjo valgyti ir jiedu gana smagiai pasivaišino, kalbėdamiesi visą tą laiką apie Elzbietą ir vaikus bei apie pergyventus laikus. Dar jiedu buvo nepabaię, kaip atėjo kita juodukė mergina, pranešdama, kad “madame” šaukia pas save “Lietuviškąją Marę,” nes teip mūsų pažįstamąją visi vadino.

— “Tas reiškia, kad tu jau turėsi išeiti” — pasakė ji Jurgiui.

Taigi jis pakilo ir ji įteikė jam antrašą jų šeimos kur ten žydiškoje miesto dalyje.

“Eikie tenai” — sakė jam. “Jie ir labai apsidžiaugs, tave pamatę.”

Bet Jurgis stovėjo, lyg ir abejodamas.

“Aš — aš labai nenorėčiau” — teisinosi jis. “Iš tikrųjų, Mare, kodėlgi tu nesuteiki man nors kiek pinigų, kad galėčiau pirmiau darbą susijieškoti?”

— “Kam tau reikia pinigų?” — užklausė Marė. “Viskas, ko tau reikia, tai pavalgyti ir kur prisiglausti, ar ne?”

“Teip” — atsakė jis, — “bet aš, nenorėčiau eiti tenai po to, kaip aš juos apleidau — ir kuomet aš neturiu ką veikti, kuomet tu — tu —”

— “Eik!” — tarė Marė, pastumėdama jį. “Ką tu kalbi tenai? — Aš tau neduosiu pinigų” — sakė ji, eidama paskui jį iki durių, — “nes tu juos pragersi ir dar tau gali užkenkti. Štai tau dvidešimts penki centai ir eikie ten, o jie teip apsidžiaugs, kad tu sugrižai, tau visai nebus kada gėdytis. Sudiev!”

Jurgis, išėjęs, leidosi tolyn gatve, eidamas galėjo apsvarstyti tą viską. Jis pasirįžo pirmiau darbą pasijieškoti, taigi visą dieną klajojo tarp dirbtuvių ir krautuvių, nieko vienog nelaimėdamas. Pradėjus jau temti, jis rengėsi eiti namon ir ton pusėn buvo pasileidęs, bet pamatęs restauraciją, įėjo ir už dvidešimts penkis centus gerai pavalgė; išėjęs, jis sumislijo visai kitaip padaryti: naktis buvo gana puiki, taigi galėsiąs kur papuls pernaktvoti, o rytoj vėl leisis darbo jieškoti, taigi turės vieną dieną daugiau jieškoti progos. Jis ėjo tolyn, bet apsidairęs, pamatė, kad jis eina taja pačia gatve ir pro tą pačią salę, kur praėjusiąją naktį jis bandė pasiklaudyti politiškųjų kalbų. Niekaš nedegino raudonų ugnių, nebuvo nė kapelijos, bet buvo iškaba, garsinanti, kad atsibusiąs susirinkimas ir žmonės gausiai rinkosi. Jurgis manė, geriau busią užėjus pasėdėti, atsilsėti ir apsvarstyti, kas geriausiai būtų pradėti. Niekas neėmė bilietų, taigi, matyt, įėjimas dovanai.

Jis įėjo. Šiuomi ruožtu salė buvo neišpuošta, bet ant pastoliaus gerokas buvo žmonių burelis, o sėdynės salėje kone visos buvo užimtos. Jis atsisėdo vienoje iš užpakalinių eilių ir veikiai užmiršo viską, kas aplink jį dedasi. Ar Elzbieta manys, kad jis

sugrįžo tik ją išnaudoti, ar ji galės suprasti, kad jis vėl nori gauti darbą ir atlikti savo dalį? Ar ji norės jį priimti, o gal iškolios? Kad jis galėtų koki nors darbą gauti pirmiau, negu pas juos pasirodys — kad tai tas krautuvės prižiūrėtojas būtų davęs jam progą pabandyti!

Jurgis apsidairė. Salėje pakilo didelis šukavimas ir tarp visų buvo matyti nepaprastas sujudimas, o žmonių iki tam laikui buvo prisigrudę iki pačių durių. Vyrai ir moterys sustoję, mosavo su skepetaitėmis, rėkė ir šukavo. Matomai atvyko kalbėtojas, manė Jurgis; ir kokiais kvailiais jie pasirodė! Ką jie pasitiki iš to apturėti — ką jie gali turėti su rinkimais, su valdymu šalies? Politikoje Jurgiui teko būti už kulisų, taigi jis kitaip į tuos dalykus žiuri.

Jis vėl užsimastė apie savo reikalus, bet dabar jis jau turėjo vieną daugiau dalyką — jis tapo pagautas. Salė buvo užsikimšusi iki durių, o po susirinkimui bus jau per vėlu eiti pas juos, taigi jam prisieis kaip nors naktį perleisti. O gal bus ir geriau nueiti rytoj, nes vaikai bus išėję į mokyklą ir lengviau galės su Elzbieta susikalbėti. Ji visados buvo protinga moteriškė, o jis iš tikrųjų noris kitokį gyvenimą pradėti. Jis pataikys pertikrinti ją — o be to, Marė teip nori, o Marė suteikia pinigų.

Jurgis paskendęs buvo mintyse, kol galiaus, po valandai ar dviejų, salėj pradėjo atsikartoti tas pats nesmagus dalykas ką ir praėjusiąją naktį. Kalbos buvo laikomos ir kalbėtojams plojo rankomis bei šukavo; palengva jo ausyse balsai pradėjo lyg ir susilieti, mintys glaustis į kruvą, o galva linkčioti. Kaip paprastai keliatą kartų jis susigriebė ir stengėsi, kiek tik galėdamas, laikytis, bet salėje buvo teip šilta ir žmonių prisikimšę, o nusivaikščiojus ir paskui pavalgius, jam buvo per daug, kad galėtų susilaikyti — galiaus jo galva nusviro ant krutinės ir jis užsnudo. Jį vėl kas tenai kumštelėjo ir jis pašoko, nusigandęs. Žinoma, jis pradėjo knarkti! O dabar kas? Jis ištiesė galvą pirmyn ir žiūrėjo, akis įtempęs į pastolius, kaip ir nieko būtų neatsitikę ir rođėsi, kad jam tiktai kalba ir rupi. Jis manė, buk aplink sėdintieji, įpykę, pradėjo rėkti; jis manė, kad policistas jau eina prie jo — siekia jį už apikaklės. — O gal jam šį kartą dar pasiseks? Ar dar paliks jie jį salėje? Jis sėdėjo drebėdamas ir laukė —

Tame į jo ausį prisigriebė malonus moteriškės balsas: “Jei-
gu bandytum, drauge, klausyti, gal tas tamistą ir interesuotų.”

Nuo to Jurgis labiau sujudo, negu kad būtų policistas dasi-
lytėjęs. Jis sėdėjo nekrutėdamas, žiurėdamas priešai save. Drau-
ge! Kas ten buvo tokis, kuris jį pavadino “draugu?”

Jis laukė ilgai, ilgai; galiausiai, kada manė, kad jo niekas neda-
boja, dirstelėjo į moteriškę, kuri sėdėjo šale jo. Ji buvo jauna ir
gana graži; apsirėdžiusi buvo dailiomis drapanomis ir visame iš-
rodė ant “ponios.” Ir ji pavadino jį “draugu!”

Jis pasikreipė biskelį, atsargiai, kad geriau ją matyti; paskui
pradėjo ją daboti, nes tarytum kas jį traukė prie jos. Ji, mato-
mai, užmiršo apie tai visai ir žiurėjo link pastoliaus. Žmogus
kalbėjo tenai — Jurgis girdėjo jo balsą neaiškiai, nes visos jo min-
tytys buvo apie tosios moteriškės veidą. Bežiurint į ją, jį lyg ir
baimė apėmė; per jį lyg ir drebulys perėjo. Kas jai darėsi, kas
tokio galėjo atsitikti, kad tokią įtekmę ant ypotos darytų? Ji sė-
dėjo kaip suakmenėjusi, laikydama sugniaužtas rankas ant kelių,
sugniaužtas taip stipriai, kad jis galėjo matyti gyslas įtemptas
ant jos kumščių. Ant josios veido buvo didelis sujudimas, įtem-
pimas, kaipi kovojant su kuomi, ar žiurint ant imtynių. Jos šner-
vės kilnojosi palengva, o tarpais ji gana skubiai suvilgydavo sa-
vo lupas. Josios krutinė, kvėpuojant, kilnojosi gana smarkiai ir
rodėsi, kad josios sujudimas eina didyn ir didyn, o paskui, kur tai
dingsta, kaip valtis mėtoma ant didmario bangų. Kas buvo to-
kio? Kas jai darėsi? Tai bene bus kas tokio, ką žmogus ant pa-
stoliaus tenai sako? Kokis jis žmogus būtų? O vėl, kasgi tokio
čia atsibuna? — Taigi Jurgiui umai užėjo mintis pažiūrėti ant
kalbėtojo.

Tai buvo vis tiek laip pamatyti nepaprastą regyklą gamtoje,
girią ant kalnų, išlaužytą vėtros, arba laivą, audros mėtomą ant
jurių. Ant Jurgio labai nesmagų įspūdį padarė, jis jautėsi susi-
maišęs. Žmogus buvo aukštas ir liesas, teip-pat sumenkęs kaip
ir jis pats; juoda, reta barzda dengė pusę jo veido ir galima bu-
vė matyti tik du tamsiu įdubimu ten kur akys buna. Jis kalbėjo
greitai su dideliu užsikarščiovimu, labai mosuodamas; kalbėda-
mas, vis vaikščiojo, ištiesdamas savo ilgas rankas, lyg norėdamas
kiekvieną savo klausytoją nutverti. Jo balsas buvo storas, gilus,

kaip vargonų, bet praėjo šiek tiek laiko, kol Jurgis atkreipė atydą į balsą — jis labai buvo užsiėmęs žiurėjimu ir neturėjo laiko tēmyti, ką tas žmogus sako. Bet veikiai kalbėtojas, tarytum, pradėjo rodyti tiesiog į jį, lyg kad į jį būtų nukreipęs visus savo patēmijimus; taigi veikiai Jurgis atkreipė atydą ir į balsą, kuriame galėjai girdėti drebėjimą nuo širdies sujudimo, nuo skausmo ir geidulių, nuo dalykų, kuriuos negalima žodžiais išreikšti. Išgirdus tąjį balsą rodėsi, kad tave kas sulaikė, apėmė visą, perkeitė.

“Jūs klausote šitų dalykų” — sakė tas žmogus — “ir sakote, teip, tai teisybė, bet teip visados buvo! Arba vėl jūs sakote —, gal tas ir įvyks, bet ne mano laikuose — man tas nepagelbės! Ir jūs vėl grįžtate prie savo kasdieninio sunkaus darbo, naikiniate savė, suteikiate kitiems galybę! Dirbti ilgas valandas, kad kiti iš to pasinaudotų; gyventi bloguose, purviniuose namuose, dirbti pavojingose, nesveikose vietose; visados imtis su alkio ir trukumų šmėkla, visados laukti nelaimingų atsitikimų, ligų ir myrio. Ir kas dieną imtynės stojasi smarkesnėms, kas dieną jūs turite dirbti sunkiau ir jausti, kaip geležinė aplinkybių ranka, kas kart jūs smarkiau apgniauzia. Mėnesiai praeina, metai gal — ir tada jūs vėl ateinate; aš ir vėl esmi čia, šaukiuosi prie jūsų, norėdamas dasizinti ar skurdas dar nepamokino jus, ar neteisingumai ir priespauda dar neatidarė jums akių! Aš lauksiu ir toliau — nieko daugiau aš ir negaliu padaryti. Nėra tokių tyrų, kuriuose galėčiau pasislėpti nuo šitų reikalų, nėra tokio uosto, į kurį galėčiau pabėgti nuo jų; kad ir keliaučiau iki pasaulės kraštui, visur rasiu tokią pat prakeiktą sistemą, — aš visur rasiu, jog puikiausius, prakilniausius žmonijos palikimus, poėtų svajones ir kankintinių kančias suvaržė ir sau tarnauti pajungė susiorganizavęs ir viską apiplėšęs godumas. O todėl aš negaliu nieko neveikti, aš negaliu tylėti; todėl aš mečiau į šalį savo smagumus ir laimę, sveikatą ir savo gerą vardą — ir leidausi į pasaulę, šaukti žmones, nes prie to mane verčia skausmas širdies! Todėl mane nenuitildys nė vargas bei nesveikumai, nė neapykanta, apkalbos, bauginimai bei išjuokimai — nė kalėjimai bei persekiojimai, jeigu to susilauksiu — nė jokia galybė, kokia tiktai yra ant žemės, ar aukščiau žemės, kokia buvo, yra, ar kada nors bus įsteigta. Jeigu man nenusisėks šią naktį, tai parsieis bandyti rytoj. Nes aš

kalbu balsu milijonų, kurie neturi balso! Balsu tų, kurie prispausti, o neturi suramintojo, balsu tų, kuriems viskas gyvenime atimta, kurie neturi atsilsio ir išvadavimo, kuriems ši pasaulė yra kalėjimu, torturų urvu, kapu! Balsu mažų vaikų, kurie šią naktį dirba pietinėse valstijose medvilnių išdirbyklose, svyruodami nuo nusikamavimo ir neturėdami vilties užbaigti savo kančias, jei bent kape! Balsu motinų, kurios siuva pastogėse prie žvakučių šviesos, nuilsusios ir verkdamos, kad jų vaikeliams reikia badą kęsti! Balsu žmonių, kurie, gulėdami ant skarmalų guolio, imasi su paskutiniaja savo liga, palikdama čia savo numylėtuosius, kuriems prisieis prazuti! Balsu jaunųjų merginų, kurios šioje valandoje vaikščiojo šio pasibaisėtinio miesto gatvėmis, netekusios visko bei išalkusios ir nežinodamos, ką joms parsieis pasirinkti— paleistuvystės namus ar ežerą! Balsu žmonijos šaukiančios išliuosavimo!”

Kalbėtojas apsisotojo. Valandėlę visi tylėjo, vos atgaudami kvapą, bet tame, kaip vienas, tukstantis žmonių pradėjo šaukti. — Per visą tą laiką Jurgis sėdėjo tykiai, nesijudindamas, sustingęs, akis įsmeigęs į kalbėtoją.

Veikiai žmogus iškėlė rankas, visi nutilo ir jis vėl pradėjo kalbėti.

“Aš atsišaukiu į jus” — sakė jis — “kas jus nebutumet, bet žinoma, jeigu jums teisybė rupi; ypatingai aš atsišaukiu į darbo žmones, kurių negerumus aš stengsiuosi parodyti. Į jus darbininkai! Į jus, kurie triusiatės, kurie sutvėrėte šitą šalį, bet neturite balso jos valdyme! Į jus, kuriems likta sėti, kad kiti galėtų pjauti; dirbti ir klausyti ir nereikalauti užmokesčio daugiau, kaip darbo gyvuliui suteikiama maistą ir prieglaudą, kad gyvais užsilaikyti iš dienos į dieną. Tai pas jus aš ateinu pranešdamas gandą apie išganymą, tai į jus aš atsišaukiu. Aš žinau, kaip daug nuo jus reikalauti — aš žinau, nes aš pats buvau jusų vietoje, aš perleidau tokį pat gyvenimą, kaip ir jūs ir čia šią naktį nėra nė vieno žmogaus, kuris tą geriau pažintų. Aš gerai žinau, kas tai buti apleistu vaiku ant gatvių, čebatų pucuotojų, pragyventi su duonos plutele ir miegoti po trepais vedančiais į sklepus ir po tuščiais vežimais! Aš žinau, kas tai yra geisti pasiekti ką nors, svajoti apie prakilnesnius dalykus ir matyti, kaip viskas tas dingsta —

matyti kaip puikiausią kvietimą tavo dvasios sutrempiti tampa purvuose šio gyvenimo, kuriame laukinių žvėrių pajiegumas viešpatuoja. Aš žinau, kaip brangiai darbininkui atsieina pažinėjimas įgyti — aš pats už tai užmokėjau maistu ir guoliu, kuno ir proto kančiomis, sveikata, beveik pačia savo gyvasčia; taigi, kada aš ateinu pas jus, skelbdamas jums apie viltį ir laisvę, parodydamas jums vaizdą naujausios pasaulės, kokia paliks, apie triusą, kokį reikia nuveikti, aš nė kiek nesistebiu, rasdamas jus tokiais nelemtais, nerangiais, neišsitikinčiais. Jeigu aš nenusimenu, tai todėl, kad žinau tą galybę, kuri jus gena iš užpakalio — aš žinau, kaip skurdas terioja. Nepaisant, kiek daug tų, ką čia šią naktį susirinko, butų užaušę ir apie nieką nepaisytų, nepaisant, kaip daug čia atėjo vien iš tuščio žingeidumo, arba kad turėtų progą išjuokti, — aš tikiu, kad atsiras žmonių, kurie per nelaimės ir kančias buvo netekę vilties, kuriuos paveikslas negerumų ir baisybių sujudino ir jie pradėjo klausyti. Ir jiems mano žodžiai bus kaipi netikėtas žaibo blykstelėjimas, keliaujančiam tamsoje: parodantis kelią priešai jį, pavojų ir periškadą — išrišantis visus uždavinius, išaiškinantis visas sunkenybes! Plėvės nupuls nuo jų akių, jie nusikratys pančius nuo savo sąnarių — jie pašoks, šaukdamai iš dėkingumo ir stengsis galutinai pastoti laisvais žmonėmis! Žmonės išsivaduos iš vergijos, kurią patys sau sutaisė! Žmonės, kurie daugiau nelys į spąstus, žmonės, prie kurių jokiais glamonėjimais niekas neprisilaižys, kuriuos gazdinimai neįbaugys; kurie, pradėdant nuo šios nakties, eis pirmyn, o ne atgalios, kurie tyrinės ir supras, kurie prisijuos savo kardus ir užims vietą kariaunoje savo draugų ir brolių. Kurie geras žinias praneš kitiems, taip kaip aš jums jas pranešiau — tą neapikainojamą laisvės ir šviesos dovaną, kuri nėra nė mano, nė jų, bet žmogaus dvasios paveldėjimas! Darbo žmonės, darbo žmonės — draugai! atdarykite savo akis ir apsižiūrėkite aplink save! Jūs gyvenote taip ilgai dirbdami ir prakaituodami, kad jūs jausmai visai atbuko, jūsų širdys sustingusios; bet nors kartą bandykite suprasti šitą pasaulę, kurioje gyvenate — nuplėškite jos įpročių skarmalus — perstatykite ją tokia, kokia ištikro yra, visamė jos pasibjaurėtame grynume! Supraskite tai, supraskite tai! Supraskite, kad Mandžurijos laukuose šią naktį dvi priešingos viena kitai kariau-

nos stovi viena priešais kitą — kad dabar, kuomet mes čia sėdime, milijonas žmogiškųjų sutvėrimų, gali būti pastumėtas, vieni kitiems kibti už gerklų ir su bepročių išėlimu draskyti vieni kitus į šmotus! Ir tas darosi dvidešimtame šimtetyje, devynioliką šimtų metų po to, kaip skelbėjas visatinos meilės užgimė ant šios žemės! Devynioliką šimtų metų jo žodžiai skelbiami kaip dieviški ir štai dvi žmonių kariaunos drasko ir naikina viena kitą, kaip laukiniai žvėrys giriose! Filiozopai protavo, pranašai paniekino tą, poėtai verkė ir šaukėsi į žmonės — o tas baisusis siaubunas visgi dar valkiojasi! Mes turime mokyklas ir kolegijas, laikraščius ir knygas; mes perskaitėmė dangų ir žemę, mes svarstėme, tyrinėjome ir protavome — ir tai tik dėl to, kad prirengti žmones, kad jie geriau pataikytų vieni kitus naikinti! Mes pavadiname tai kare ir daugiau apie tai nesirūpiname — bet tik bandykite geriau suprasti! Pažiūrėkite tiktai ant tų žmonių lavonų, kuriuos subadė kulkos, suplėšė bombos! Pasiklausykite triušėjimo durtuvų, suvartytų į žmonių kuną; pasiklausykite dejavimų ir šauksmų mirštančių, pažiūrėkite, kaip žmonių veidai išrodo nuo skausmo ir kančių! Pridėkite savo ranką prie kuno gabalo — ką tiktai dar buvo dalimi žmogaus! Ten dar garuoja kraujas — ką tiktai jis tekėjo žmogaus širdyje! O, Visogalis Dieve! ir tas atsibuvo — sistematiškai, suorganizuota, iš anksto apmąstyta! Mes žinome tai, skaitome apie tai ir mums rodosi, kad tai taip ir turi būti; mūsų laikraščiai praneša apie tai, bet nesustabdo savo mašinų, — mūsų bažnyčios žino apie tai, bet neuždaro savo duris — liaudis žiuri į tai ir nesukyla iš pasibaisėjimo!

“O gal todėl, kad Mandžurija per toli nuo jusų — taigi grįžkite namon su manim, čia į Chicagą. Čia šitame mieste šią naktį rasime dešimtį tukstančių moterų, uždarytų purvinose lindynėse, bado priverstų pardavinėti savo kunus, kad galėtų pragyventi. Ir mes žinome apie tai ir tik juokus iš to darome! O tosios moterys sutvertos ant tokio pat kaip ir jusų motinos, gali būti, kad yra jusų seserys, jusų dukterys; jusų kudikis, kurį palikote šią naktį namiejie, kuris rytoj pasveikis jus su linksmomis akutėmis — gali būti, kad to pat sulauks! Šią naktį Chicagoje yra dešimtys tukstančių žmonių, neturinčių prieglaudos, suvargusių, norinčių dirbti ir meldžiančių, kad tik gautų ką veikti, vienog jie badą

kenčia ir imasi su aštriuoju žiemos šalčiu! Šią naktį Chicagoje randasi šimtas tukstančių vaikų, kurie sunaikino savo pajiegas ir suardo savo gyvastį, besistengdami sau duoną uždribti! Čia yra apie šimtas tukstančių motinų, gyvenančių skurdžiai, purvuose, kovojančių, besistengiančių uždribti ganėtinai, kad galėtų savo mažyčius pavalgydyti! Čia randasi šimtas tukstančių žmonių, apleistų, nežinančių ko stvertis, laukiančių myrio, kad išvaduotų juos iš nelaimingojo padėjimo! Rasite milijoną žmonių, vyrų, moterų ir vaikų, pastojusių vergais už algą, kurie dirba kiekvieną valandą, kiek tik gali tesėti, o gauna tik tiek, kad gyvastį palaikyti galėtų, kurie pasmerkti iki pabaigai savo gyvenimo buti nuilsusiais, alkanais, suskurdusiais, kęsti karštį ir šaltį, purvus ir ligas, skęsti nežinėje, girtuokliavime bei ištvirkime! O paskui, perverskite lapą su manim ir dirstelėkite į kitą vaizdo pusę. Rasite tukstančius — dešimtis tukstančių gal — kurie yra viešpaciais vergų, kurie prisisavina jų triusą. Jie nieko neveikia, kad užsipelnyti, ką jie turi, jiems net nereikia klausti apie tai — viskas pats pas juos ateina, ir jie tik rupinasi, kur tą viską padėti. Jie gyvena ruimuose tarp smagumų ir išdykavimų — tokiuose, kuriuos ir aprašyti sunku, apie kuriuos, girdint, darosi nesmagu. Jie išleidžia šimtus dolerių čeverykams, skepetaitėms, ar pančiakoms, paraišalams; jie išleidžia milijonus arkliais ir automobiliams, ruimams ir puotoms, mažyčiams blizgantiems akmenėliams, kuriais savo kuną apkarsto. Savo gyvenime, jie rupinasi, vien eiti lenktyn, kurie geriau galės pasirodyti puikavime ir išlaidume, naikinant naudingusius ir reikalinguosius daiktus, išleidžiant ant niekų darbą ir gyvastis tokių pat tvarinių kaip ir jie patys, trusą ir kančias tautų; prakaitą, ašaras bei kraują žmonių veislės! Viskas yra jų — viskas jiems tenka; teip kaip šaltiniai subėga į upelius, upeliai į upes, upės į jures, — teip visi draugijos lobiai patenka jiems. Ukininkas išdirba dirvą, anglekasys kasa po žeme, audėjas daboja stakles, mūrininkas tašo akmenis; sumanus žmogus išranda naujus daiktus, apsukrus veda reikalus, protingas tyrinėja, turįs įkvėpimą dainuoja — ir išėiga visko, vaisiai darbo lygiai smegenų teip ir raumenų susirenka į vieną didelę srovę ir toji viską suverčia jiems! Jie savo naguose turi visą draugiją, visas pasaulės trusas priguli nuo jų malonės — o jie, kaip nuož-

mūsų vilkai, drąsko ir naikina, kaip išalkę vanagai plėšo ir rija! Visa žmonijos galybė priguli jiems, teip, kad sunku prieš juos ką padaryti — darykite, ką tiktai galite, stengkitės, kaip tiktai norite, žmonija gyvuoja ir miršta tik dėl to, kad jų reikalus atlikti! Ne tiktai, kad jie suglemžė visuomenės trusą, bet užgrėbė ir valdžią; ir visur jie panaudoja savo vagystėmis ir papirkimais įgautą galybę, kad dar labiau sudrutinti savo įtekme ir savo privilegijas, dar labiau pagilinti vagas, kuriomis pelno upės plaukia prie jų! — O jūs, darbo žmonės — darbo žmonės! Jus nualino iki paskutinam, jūs velkate jungą kaip gyvuliai, rupindamiesi tiktai, kad dieną kaip nors praleisti — visgi, ar yra tarp jūsų žmogus, galintis tikėti, kad tokia sistema viešpataus visados — ar čia tarp klausytojų randasi nors vienas žmogus teip atbukęs ir teip nusižeminęs, kad pasidrašintų pakilti prieš mane ir pasakyti, jog jis tiki, kad tas gali visados viešpatauti; kad visuomenės trusas, dalykai, kurie palaiko visą veislę, visados prigulės dykunams ir tramsams ir kad tiejie išėikvotų viską užganėdinimui savo išdidumo ir savo gošlumo, kad taptų išėikvota teip, kaip pavieni ypata kada panorės — kad kada nors, kokiū nors budu žmonijos trusas neprigulėtų visai žmonijai, kad tas viskas nebus suvartojamas visos žmonijos reikalams, pagal visų norą? Ir jeigu tas kada nors turi įvykti, kokiū budu įvyks — kokia galybė galės tą suteikti? Ar tai bus darbas jūsų valdonų, gal jums rodosi — gal jie apreikš, kad suteikia jums laisvę? Gal jie nukals jums kardą, kad juom galėtumėte išsiliuosuoti, sutaisys jums kariauną ir ves ją į mušį? Ar jie panaudos savo turtus tam mieriu — ar jie statys kolegijas ir bažnyčias, kad jus pamokintų; ar išleidinės laikraščius, kad skelbtų progresą tarp jūsų, ar suorganizuos politiškias partijas, kad tvarkytų ir vestų jūsų kovą? Ar jūs nematote, kad tąjį darbą patys turite atlikti, patys apsvarstyti, sutvarkyti ir išpildyti? Jeigu kada nors ir prisieis tą atlikti, tai tas įvyks nepaisant kojvairiausių priešgynybių, kokias turtai ir sumanumas prieš jus pataikys surengti — nepaisant išjuokimo ir apšmeižų, neapykantos ir persekiojimo, lazdu ir kalėjimų! Tą įgysite pajiegumu savo apnuogintų krutinių, pastatytų priešai išėlimą ir priespaudą! Tai bus judėjimas, gimęs tolimoje praecityje, dalykas neaiškus ir negerbiamas, dalykas lengvas išjuokti, lengvas neapkęsti; dalykas ne-

meilus, turįs išveizdį keršto ir neapykantos — bet jums darbo žmonės, vergai už algą, jis šaukia tvirtu ir išdidžiu balsu — balsu, nuo kurio jūs negalite pabėgti, kur šioje pasaulėje jūs nebutumėt! Balsu visų jūsų negerumų, balsu visų jūsų troškimų; balsu jūsų privalumų ir jūsų vilties — visoko, kas jums šioje pasaulėje rupi! Tai balsas varguolių, reikalaujančių, kad vargas pasiliautų! Tai balsas prispaustųjų, skelbiančių galą priespaudai! Balsas skriaudžiamojo ir niekinamojo darbo, milžino, kuris guli ištisas — didelis kaip kalnas, bet apjakintas, suvaržytas ir nenuvokiąs apie savo pajiegumą. Bet dabar pradeda sapnuoti apie pasipriešinimą, viltis imasi su baime; kol netikėtai jis pasikrutįs ir pančiai sutruks — virpėjimas apima jį visą, iki paskučiausiuųjų galų jo milžiniškojo kuno ir veikiai jis kibs savo sapną įgyvendinti! Jis sukruta, jis keliasi; suvaržymai sutraukti, sunkenybė nusirita nuo jo; jis pakyla — didelis, milžiniškas; jis pašoka ant kojų, jis šukauja iš naujai užgimusiojo pas jį džiaugsmo —”

Ir kalbėtojo balsas veikiai apsistojo, nuo didelio jausmų įtempimo; jis stovėjo ištiesęs rankas aukščiau savęs ir jo svajojimas rodėsi pakėlė jį nuo grindų. Klausytojai grudosi artyn jo, šukaudami; vyrai mosavo rankomis, garsiai juokdamiesi iš sujudimo. Jurgis teipgi buvo tarp jų ir šukavo, rodėsi net gerklė pliš; šukavo, nes turėjo teip daryti, kadangi jo jausmų įtempimas buvo didesnis, negu jis galėjo išlaikyti. Tą padarė ne vien žmogaus žodžiai, bet ir jo iškalbumas. Tai jisai pats, tai jo balsas: balsas keisto skambėjimo, kuris atsiliepė gilumoje širdies, kaip varpo skambėjimas, kuris pagauna klausytoją, kaip milžiniškoji ranka apie jo kuną, kuri sukrutino jį visą, išgazdino bei suteikia kokį tai jausmą apie dalykus, kurie ne nuo šios žemės paeina, apie paslaptis, kurių buvo nepažinojęs! Veikiai jis pasijuto ėšs ne vien paprastuoju žmogumi — jis jautė savyje pajiegas, apie kurias nė nesapnavo. Tojo žmogaus žodžiai atsiliepė Jurgio širdyje kaip perkunijos pyškėjimas; sujudimas, kaip tvanas, kildamas bangomis aukšty, apėmė jį — jo senoji viltis bei troškimai, jo tužba, įnirtimai bei nusiminimai. Ką jis tiktai kada nors atjautė savo gyvenime, rodėsi grįžta prie jo, suteikia kokį tai naują jausmą, kurį sunku ir aprašyti. Kad jam prisiėjo nukentėti tokią priespaudą, tokias baisybes, tai buvo gana blogai; bet kad tiejie dalykai jį įvei-

kē ir sunaikino, o jis pasidavē tam, užmiršo viską ir gyveno sau ramiai — na, tai iš tikro buvo dalykas, kurį sunku žodžiais apsa-kyti, tai dalykas, kokio gyvas sutvėrimas negali nukęsti, tai bai-sybė, tai pašėlimas! “Kas tai yra” — klausia pranašas — “užmu-šimas kuno, palyginant su užmušimu dvasios?” O Jurgis buvo žmogumi, kuriam dvasią užmušė, kuris neteko vilties ir noro ko-voti, — kuris susitaikė su pažeminimu ir nusiminimu; ir dabar veikiai nuo vieno smarkaus sujudimo jis aiškiai suprato tą pasi-bjaurėtinąjį dalyką! Rodėsi, kad iš po jo širdies išlenda visos pa-ramos, kad dangus aukščiau jo prasiskiria — jis stovėjo tenai iš-kėlęs sugniaužtas rankas, akys kraujais pasriuvusios, gyslos ant jo veido išrodė tamsiai raudonos. Kada jis jau daugiau negalėjo šukauti, jis vis dar stovėjo žiopčiodamas ir pašnabždomis tarda-mas pats sau: “Dėl Dievo! Dėl Dievo! Dėl Dievo!”

SKIRSNYS XXIX.

Žmogus, pasitraukęs, atsisėdo užpakalyje ant pastolio ir Jur-gis suprato, kad kalba užsibaigė. Klausytojai plojo delnais keliatą minutų; paskui kas ten užtraukė dainą ir visi pradėjo paskui, teip, kad net visa salė drebėjo nuo dainavimo. Jurgis jos nebuvo nie-kad girdėjęs ir žodžių negalėjo girdėti, bet jos dvasia apėmė jį vi-są — tai buvo Marsailietė! Dainai besitraukiant toliau, jis sėdėjo, rankas susiėmęs, visas drebėdamas. Dar niekados savo gyvenime jis teip nebuvo susijudinęs — tai stebuklas jame turėjo įvykti. Jis visai negalėjo mąstyti, jis buvo apkvaitęs; vienog jis žinojo, kad tame milžiniškame perversme, kokis įvyko jo širdyje, užgi-mė naujas žmogus. Jis išplėštas tapo iš prapulties žiočių, jis pa-liuosuotas tapo iš nusiminimo pančių; jam visa pasaulė persikeitė — jis buvo laisvas, jis buvo laisvas! Net, jeigu jam prisieitų kentėti kaip pirmiau, net, jeigu jam prisieitų elgėtai ir badą kęsti, tai jam jau ne tas pats bus; jis supras viską ir atlaikys. Daugiau apystovos nežais su juomi, jis bus žmogumi, turinčiu sa-vo norą ir mierius; jis turės už ką kovoti, už ką numirti, jeigu rei-kėtų! Čia randasi žmonės, kurie pamokys ir pagelbės ir jis turės draugų ir šalininkų.

Salēje vēl aptyko ir Jurgis atsisēdo. Susirinkimo pirmsēdis, pakilęs, paēėjo į pryšakį ir pradėjo kalbėti. Jo balsas visai išrodė silpnu po anojo kalbai, o Jurgiui rodėsi, kad tai tik apibjaurojimas. Kodėl kas nors turėtų kalbėti po to stebuklingojo žmogaus — ko jie visi nesėdi, tylėdami? Pirmsēdis paaiškino, kad bus renkamos aukos uždengimui susirinkimo iškaščių ir varymui agitacijos rinkimams besiantinant. Jurgis girdėjo; bėt jis neturėjo nė cento, kad galėtų paaukauti, taigi jo mintys vėl kur kitur atsidurė.

Jo akys buvo įsmeigtos į kalbėtoją, kuris sėdėjo kedėje, pasirėmęs galvą ant rankos ir buvo matyt, kad jaučiasi nusikamavęs. Bėt tame jis vėl pakilo ir Jurgis išgirdo, kada susirinkimo pirmsēdis pranešė, kad kalbėtojas atsakinės ant klausimų, kokius klausytojai panorėtų jam užduoti. Pakilo vienas, kitas — teipgi atsistojusi viena moteriškė užklausė jo nuomonės apie Tolstojų, kurį jis paminėjo. Jurgis niekados apie Tolstojų negirdėjo ir visai jo nepaisė. Ir kam žmonės nori apie tokius dalykus klausinėti po tokiai kalbai? Viskas buvo tame, kad nekalbėti, bėt veikti; svarbiausias dalykas įgauti įtekmę ant kitų ir sukelti juos, suorganizuoti ir prirengti kovai!

Diskusijos traukėsi paprastu pasikalbėjimo budu ir prie to ir Jurgis pasijuto kasdieniniame gyvenime. Keliatas minutų atgal jam labai norėjosi paimti ranką dailiosios ponios, ką sėdėjo šale jo, ir ją pabučiuoti; jam labai norėjosi apkabinti žmogų, kuris sėdėjo kitoje pusėje. Bėt dabar pradėjo apsižiurėti, kad jisai buvo tiktai valkata, — kad jis buvo apskuręs ir purvinas, blogai atsidavė ir neturėjo kur tą naktį pernaktvoti!

Kada galiaus susirinkimas užsibaigė ir klausytojai sukilo iš-eiti, vargšą Jurgį apėmė neramumas, jis nežinojo ko stvertis. Iš-eiti jam ir ant mislių neužėjo — jam rodėsi, kad ta regykla tęsis visados, kad jis rado draugus ir brolius. Bėt dabar jis turės iš-eiti ir viskas išnyks ir jis daugiau to niekad neras! Jis sėdėjo savo vietoje nusigandęs, stebėdamasi; vienog kiti toje pat eilėje norėjo iš-eiti, taigi jis turėjo atsistoti ir eiti pirma jų. Išstumtas einančių žmonių tolyn, jis su koku tai pageidimu vedžiojo akimis nuo vieno ant kito; visi su užsikarščiajimu kalbėjo apie prakalbą — bėt nesirado nė vieno, kuris būtų pasisiūlęs pakalbėti su juomi. Jis buvo visai arti durių ir jautė nakties orą, ir nusiminimas jį apėmė.

Visai nieko nežinojo apie tą kalbą, kurią teko girdėti, net nežinojo nė kalbėtojo vardo; ir jam reikia išeiti — o ne, tai visai netinka, jis turįs su kuomi nors pakalbėti; jis turįs pats surasti tąjį žmogų ir jam pasakyti. Tas jo nepaniekįs, nors jis tik valkata!

Taigi jis įžengė į tuščią sėdynių eilę ir dabojų, o žmonėms praretėjus, jis leidosi prie pastolio. Kalbėtojas buvo jau nulipęs, bet šone buvo praviros duralės į užpakalį ir žmonės vieni per jas įeidavo, kiti išeidavo, o niekas nedabojų. Jurgis, pasidrąsinęs, įėjo ir ėjo koritoriumi į kitą ruimą toliau, kur daug žmonių buvo prisirinkę. Niekas neatkreipė atydos ant jo, taigi įsiskverbė su kitais ir kampe pamatė žmogų, kurio jieškojo. Kalbėtojas sėdėjo kedėje, pusiau primerkęs akis, jo veidas buvo nublankęs. Kitas didelis vyras su akiniais stovėjo šale jo, sulaikinėdamas žmones, kad nesigrūstų. — “Nesikimškite teip, meldžiu; ar nematote, kad draugas nuilsęs?”

Taigi Jurgis stovėjo, dabodamas, kokias penkias ar dešimtį minutų. Tarpais umai žmogus apsidairydavo, pakėlęs akis, ištardavo šį tą į arčiau stovinčius prie jo; galiaus kartą teip besidairant, jo akys užkliuvo ir ant Jurgio. Rodėsi, kad jis su žingeidumu žiuri, lyg norėdamas pasiteirauti. Taigi Jurgis priėjo arčiau.

“Aš norėjau padėkavoti jums!” — pradėjo jis vos kvapą atgaudamas. “Aš negalėjau išeiti nepasakęs tamistai, kaip aš labai — kaip aš džiaugiuosi, kad teko tamistą išgirsti. Aš — aš visiškai apie tai nieko nežinojau —”

Didysis žmogus su akiniais, kuris buvo pasitraukęs toliau, priėjo artyn. “Draugas per daug nuilsęs, negali su kuom nors kalbėti —” pradėjo jis, bet tas sustabdė jį rankos mostelėjimu.

“Meldžiu palaukti” — ištarė jis. “Jis nori pasakyti man ką nors.” Po to jis pažiūrėjo Jurgiui į akis. “Tamista nori daugiau dasizinti apie socializmą?” — užklausė jis.

Jurgis lyg ir krūptelėjo. “Aš — aš —” pradėjo jis mikčioti. “Ar tai socializmas? Aš nežinojau. Aš norėčiau žinoti apie tai, apie ką tamista kalbėjai — norėčiau, kad man pagelbėtum. Aš perėjau per visus tuos dalykus.”

— “Kur tamista gyveni?” — užklausė jisai.

“Aš neturiu namų” — atsakė Jurgis. — “Aš neturiu darbo.”

-- “Tamista svetimžemis, ar ne?”

“Lietuvis.”

Žmogus užsimislijo valandėlę, paskui nusikreipė prie savo draugo.

— “Kurie dar ten yra, Walters?” — užklausė jis.

“Yra Ostrinskis — bet jis lenkas —”

— “Ostrinskis kalba lietuviškai” — atsakė jis.

“Tai ir labai gerai, jeigu taip.”

— “Ar tamista nepažiūrėtum, ar jis dar neišėjo?”

Tas, apsisukęs, nuėjo, o kalbėtojas žiūrėjo į Jurgį. Jo akys buvo tamsios, veidas rodė daug maloningumo ir pergyventų kančių.

“Tamista turi atleisti man” — atsiliepė jis. “Aš taip jaučiuosi nuilsęs — paskutinį mėnesį man prisiėjo kalbėti kas dieną. Aš supazindinsiu tamistą su tulu draugu, kuris pataikys paaiškinti taip gerai kaip ir aš —”

Pasiuntiniui ne toliau reikėjo eiti, kaip tik iki durių; jis grįžo atgal, o paskui jį ėjo žmogus, kurį jis perstatė Jurgiui kaipo “draugą Ostrinskį.” Draugas Ostrinskis buvo menkas žmogelis, vargiai siekė Jurgiui iki pečių, sudžiuvęs, raukšlėtu veidu, visai nedailiai išrodęs ir biskį raišas. Apsivilkęs buvo ilgu, juodu su liemeniu švarku, kurio aplink sagučių skylutes ir apie siules gerokai buvo nudilę; akis turėjo turėti gana silpnas, nes dėvėjo žalius akinius, taip kad visai juokingai išrodė. Bet jis nuoširdžiai suspaudė ranką ir kalbėjo lietuviškai, kas Jurgiui daugiau drąsos pridavė.

“Tamista nori daugiau išgirsti apie socializmą?” — užklausė jis. “Žinoma. Eikiva pasivaikščioti, kur mudu ramiai galėsiva pasikalbėti.”

Taigi Jurgis atsisveikino su kalbėtoju ir jiedu išėjo. Ostrinskis užklausė, kur jis gyvena, apsiimdamas eiti į tą šoną, ir musiškiui parsiėjo dar kartą paaiškinti, kad jis neturi namų. Tamjam prašant, jis išpasakojo savo gyvenimą: kaip jis atėjo į Ameriką ir kas jam atsitiko “stockyarduose,” kaip jo šeimyna pakriko ir kaip jis klajunu tapo. Mažytis žmogelis, išgirdęs tiek daug, gana smarkiai suspaudė Jurgiui delną. “Tamista gerokai pamatei šios pasaulės!” — sakė jis. “Męs padarysime kovotoją iš tamistos!”

Paskui iš eilės Ostrinskis papasakojo savo apystovas. Jis būtų užsikvietęs Jurgį pas save — bet jis turįs tik du kambarėliu ir neturįs lovos kur svečią paguldyti. Reikale jis galėtų savo lovą ištuštinti, bet pati serga. Vėliau, supratęs, kad Jurgiui parsieis nakvoti kur tarpdurėse, jis pasiulė vietą savo virtuvėje ant grindų, o Jurgis net džiaugėsi, kad tokia proga pasitaikė. “Gal rytoj mėš pataikysime geriau susirengti” — sakė Ostrinskis. “Mėš rupinsimės, kad draugas badą nekėstum.”

Ostrinskis gyvena žydiškoje miesto dalyje, kur jis turėjo du kambariu tulų namų sklepe. Kudikis verkė, juodviem įėjus ir anas uždarė duris į miegruimį. Turįs trejatą vaikų, jis paaiškino, o dabar dar mažytis pribuvęs. Jis prislinko dvi kedi arčiau prie pečiaus, pridurdamas, jog Jurgis turi atleisti radęs tokią netvarką pas jį, nes prie tokių apystovų viskas susimaišo. Kone pusę virtuvės užėmė didelis suolas apkrautas drapanomis ir Ostrinskis paaiškino, kad dirbęs prie užbaigimo kelinių, apsiuvinėdamas jas. Jis parsinešęs didelius pundus drapanų pas save namon ir čia abu su pačia dirba prie jų. Jis iš to pragyvendavo, bet kas kart darydavosi prie to sunkiau, nes jo akys pradėjo silpnyn eiti. Ką reikėsią daryti, jam pradėjus nematyti, tai ir jis pats nežinojo; susitaupyti jis nė kiek negalėdavo — jis vos galėdavęs išmisti, dirbdamas po dvyliką ar keturioliką valandų per dieną. Kadangi prie apsiuvinėjimo kelinių nereikia didelio sumanymo ir kiekvienas lengvai gali pramokti, taigi užmokestis vis eina menkyn. Tai lenktynių sistema už uždarbį; jeigu Jurgis norįs suprasti, kas tai yra socializmas, tai nuo čia pradėdas. Darbininkas remiasi ant savo darbo, kad galėtų užsilaikyti iš dienos į dieną, taigi jie ir siūlosi vienas pro kitą ir jokiis žmogus negali daugiau gauti, kaip tas, kuris už pigiausiai apsiėmė dirbti. Taigi žmonių diduma visados ant smert kovoja su skurdu. Tai yra “lenktynės,” ant kiek tas palyti darbininkus, žmones, kurie nieko daugiau neturi perduoti, kaip tik savo darbą; tiems ant viršaus, išnaudotojams tas išėina visai kitaip, žinoma, — jų nedaugelis ir susivieniję, gali valdyti ir jų galybę sunku perlaužti. Taigi po visą pasaulę pasidarė dvi luomi su neperžengiama bedugne tarp jų, — kapitalistų luoma, su jos milžiniškais lobiais ir proletarijų, kuriuos nematomi pančiai pavertė į vergus. Pagal skaičių — tie paskutinieji buvo tukstan-

tis priešai vieną, bet visi nežinėliai irgi nežino ko stvertis ir jie visados prigulės nuo malonės išnaudotojų, kol nebus susiorganizavę — kol nesupras savo luomos reikalų. Tas eina labai iš lėto, nuobodžiai, bet visgi irsis pirmyn — tai teip kaip ledynas kalnyuose, kada jis kartą pasileidžia žemyn, jį negalima sulaikyti. Kiekvienas socialistas atlieka savo darbo dalį ir užsilaiko svajodamas, kad “užstos geresnė gadynė,” — kada darbininkų luoma eis prie rinkimų ir paims valdžią į savo rankas ir padarys galą privatiškai nuosavybei išdirbystėje. Nepaisant, kaip žmogus būtų vargingas, arba kaip daug jis būtų nukentėjęs, jis niekadosisijaus nelaimingu, jeigu turės nuovoką apie tąją ateitį; net jeigu jis nesulauktų, to pats nematytų, tai jo vaikai sulauks, o socialistui jo luomo pergalė, yra jo paties pergalė. O teipgi jam progresas visados daugiau drąsos priduoja; čia Chicagoje, duokime sau, judėjimas auga šuoliais. Chicago tai visos šalies pramonės centras ir niekur kitur unijos nebuvo teip stiprios; bet jų organizacijos darbo žmonėms mažai gero atnešė, nes darbdaviai buvo susiorganizavę teipgi; tokiu budu straikai abelnai nenusisėkdavo, ir kaip tiktai unijos pakrikdavo, žmonės kreipdavosi prie socialistų.

Ostrinskis paaiškino partijos organizaciją, tąjį surėdymą, prie kurio proletarijatas lavinasi. Kuopos randasi dideliuose ir mažesniuose miestuose ir gana sparčiai yra organizuojamos ir mažesnėse vietose; kuopose buna nuo šešių iki tukstančio sąnarių, o dabar yra keturiolika šimtų kuopų iš viso, turi jos apie dvidešimtis penkis tukstančius sąnarių, kurie moka mėnesines, organizacijos užlaikymui. “Cook pavieto kuopa,” kaip čia miesto organizacija yra žinoma, turi aštuonias dešimtis šakų ir ji viena išleidžia keliatą tukstančių agitacijai prieš rinkimus.

Ji išleidžia savaitraštį angliškoj kalboje, o teipgi du kitu laikraščiu, vieną čekiškoje, kitą vokiškoje kalboje; be to, Chicagoje išeina mėnesinis laikraštis ir yra kooperatyviška draugystė, kuri kas metai išleidžia pusantro milijono socialistiškų knygų ir brošiūrų. Ir tas viskas išbujojo į keliatą metų — beveik nieko nebuvo, Ostrinskiui pribuvus į Chicagoją.

Ostrinskis buvo lenkas, apie penkių dešimčių metų amžiaus. Jis gyveno Silezijoje, paėjo iš neapkenčiamos ir persekiojamos tautos, prisidėjo prie proletarijų judėjimo pradžioje septintų de-

šimčių metų, kada Bismarck'is pergalėjęs Francuziją, visas savo pajėgas nukreipė ant "Internacionalo" (tarptautiškojo socialistų susivienijimo). Ostrinskis du kartu sėdėjo kalėjime, bet tada, budamas dar jaunas, mažai ką ant to paisė. Jis gerokai prisidėjo prie kovojimo, vienog kada socializmas pergalėjo visus trukdymus ir pastojo didele politiška spėka ciecorystėje, jis atkeliavo į Ameriką ir pradėjo darbą iš naujo. Amerikoje, užsiminus apie socializmą, visi juokdavosi — Amerikoje visi žmonės buvo laisvi. Argi ir politiškoji laisvė padarytų vergiją už algą kiek lengvesne! pasakė Ostrinskis.

Mažas siuvėjas sėdėjo atsilošęs kedėje, kojas ištiesęs ant tuščio pečiaus, kalbėjo tykiai kone pašnabždomis, kad neišbudinti miegančių kitame kambaryje. Jurgiui jis išrodė ne mažiau pastebėtina ypata, kaip ir kalbėtojas susirinkime; jis buvo neturtingas, menkiausias iš menkųjų, alkio parbaigtas ir suvargęs — o vienog kaip daug jis žinojo, prie kokių darbų jisai drąsiai prisidėjo ir kaip daug nuveikė, kokių didvyrių jis buvo! Buvo ir daugiau tokių kaip jis — tukstančiai tokių, o visi jie darbo žmonės! Kad tokį pastebėtinąjį progreso žygį būtų parengę toki pat vyrai — Jurgiui sunku buvo įtikėti ir rodėsi, tai per daug, kad galėtų būti teisybė.

Visados teip buna, aiškino Ostrinskis; kada žmogus pirmu kartu atvirsta į socializmą, tai jis buna kaip pašėlęs — jis negali suprasti, kaip tai kiti tų dalykų neperima ir pirmoje savaitėje, jis pasitiki atversti visą pasaulę. Po kiek laiko jis pamato, kokis tai sunkus darbas. Dabar Jurgis turėsiąs progą užtektinai savo užsitarščiavimą parodyti, nes artinasi rinkimai prezidento ir kiekvienas kalba apie politiką. Ostrinskis nusivesiās jį ant sekanciojo kuopos - šakos susirinkimo ir supažindins su draugais, ten jis galės ir į partiją įstoti. Mokėti reikia po penkis centus kas savaitė, bet jei kas negali mokėti, buna paliuosuotas. Socialistų partija iš tikrųjų tai yra demokratiška politiška organizacija; ją visiškai valdo sąnariai ir nėra nė jokių vadovų. Ostrinskis išaiškino jam daug tokių dalykų, lyginai ir partijos principus. Galima būtų pasakyti, kad po teisybei, tai vienas socialistiškas principas — nesitaikyti, o tas tai ir yra branduoliu viso proletarijų judėjimo visoj pasaulėj. Kaip socialistas tapo išrinktas kur nors į urėdą, jis balsuodavo su senosios partijos įstatymdavėjais už įstatymus ar

padavadijimus, kurie kame nors galėjo pagelbėti darbininkų luomui, bet jis niekadous neužsimiršdavo, kad toki nusileidimai tai buvo menkniekis, sulyginant su tuomi didžiuoju mieriu — organizavimu darbininkų luomo prie perversmo. Iki tol Amerikoje beveik kiekvienas socialistas į du metu parengia kitą socialistą, ir jeigu teip sparčiai žengs ir toliau, jie paims valdžią šioj šalyje 1912 metuose. Žinoma, ne visi pasitiki teip greitai laimėti.

Socialistai susiorganizavę kiekvienoj civilizuotoj šalyje; tai terptautiškoji politiškoji partija, aiškino Ostrinskis, didžiausioji; kokią pasaulė kada nors pažinojo. Ji skaito tris dešimtis milijonų pasekėjų ir rinkimuose gauna aštuonis milijonus balsų. Jie pradėjo išleidinėti savo laikraštį Japonijoje ir išrinko savo pirmutinį pasiuntinį Argentinoje; Francuzijoje jie savo sąnarius turi ministeriais, o Italijoje ir Australijoje jie tokią galybę turi, kad prispiria ministerius iš vietų pasitraukti. Vokietijoje, kur jų balsai tveria trečdalį visų balsų ciecorystėje, visos kitos partijos ir pajiegos susijungė kovon su jais. Proletariatui nieko nesveria, išlaimėti kurioj nors vienoj šalyje, nes kitos, užpuolusios savo kariaunomis, veikiai tąją šalį sunaikintų; taigi socialistų judėjimas yra visos pasaulės judėjimu, organizacija visos žmonijos, įgyvendinimui laisvės ir brolystės. Tai naujas žmonijos tikėjimas — arba, galima būtų sakyti, tik išsipildymas senojo tikėjimo, kuomet iš tikrųjų bando pritaikyti gyveniman, tą ką Kristus skelbė.

Gana ilgai po gaidžių Jurgis sėdėjo, besikalbėdamas su savo naujuoju pažįstamuoju. Tai buvo pastebėtinai jam patyrimas — beveik viršprigimtinis patyrimas. Tai buvo vis tiek, ką pasitikti ne šios žemės gyventoją. Per keturis metus Jurgis klajojo ir klydo tyrų gilumoje; ir dabar netikėtai ranka išsitiesė link jo, paėmė jį, iškėlė ir pastatė ant kalno, nuo kurio jis viską galėjo pamatyti, — galėjo matyti takus, nuo kurių jisai pasitraukė, pelkes, į kurias jam teko įklimpti, urvus draskančiųjų žvėrių, kurie užpuldavo ant jo. Duokime sau, kad ir jo patyrimai Packingtown'e — nebuvo dalyko, palytinčio Packingtown'ą, kurio Ostrinskis nebutų galėjęs jam paaiškinti! Ostrinskis išaiškino jam, kad skerdyklų savinikai, tai buvo didysis mėsos trustas. Tai milžiniškas sanryšis kapitalo, kuris sunaikino viską, kas tiktai jam priešinosi, prašalino šalies įstatymus ir dabar išnaudoja visą tautą. Jurgis at-

siminē, kaip pirmu kartu pribuvęs į Packingtoun'ą, jis stovėjo ir dabojo kiaulių skerdimą, manydamas, kaip tai žiauru, nežmoniška, o ėjo šalin džiaugdamosi, kad jis ne kiaulė; dabar jo naujasis pažįstamasis išaiškino jam, kad kiaulė buvo tik tuomi, kuomi jis yra buvęs — viena iš skerdyklų savininkų kiaulių. Viskas, ko jie nori nuo kiaulių, tai apturėti tiek pelno, kiek tik galima; to pat nori nuo darbininkų; o teip-pat jie to nori ir nuo visuomenės. Ką kiaulė apie tai manė ir kiek ji nukentėjo, to nieks nežiuri; tas pats yra su darbininkais, tas pats su mėsos pirkliais. Teip ištikrųjų yra visoje pasaulyje, o ypatingai teip yra Packingtoun'e; ro-dėsi, kad prie skerdimo daugelyje dalykų jie pasielgia nemielaiširdingai, žiauriai, — bet po teisybei, tai dalykas buvo tame, kad skerdyklų savininkų pasielgime šimto žmonių gyvastys nieko nesvėrė, jeigu ėjo apie centą uždarbio. Kada Jurgis geriau susipažins su ocijalistų literatura, o tas gana veikiai įvyks, jis pažįs mėsos trustą ir iš kito atžvilgio, jis pamatys, kad ir visur tas pats darosi; tai įsikunijimas aklo, beprotiško godumo. Tai yra siaubunas, kuris ėda viską tukstančiu nasrų, trempia viską tukstančiu nagų; tai didysis skerdikas — tai kapitalizmo dvasia apsidengusi kunu. Ant pirklystės jurių ji plaukiojo kaip plėšikų laivas, ji iškabino juodąjį vėluką ir apskelbė karę visai civilizacijai. Papirkimai ir vagystės, tai kasdieninis jos budas. Chicagoje miesto valdymas, tai tik dalis jų kontoros; jie atvirai pavagia bilijonus miesto vandens, jie pasako teismams kaip nubausti neramiausius straikierius, uždraudžia major'ui (bulmistrui) išpildyti miesto padavadijimus apie triobėsius, jeigu tiejie juos palyti. Tautos kapitoliuje jie turi užtektinai galybės, kad nedaleisti peržiurėjimo iš jų skerdyklų išleidžiamų išdirbinių ir garsinti melagingai padirbtus valdzios raportus; jie peržengė įstatymus, kurie uždraudžia išsiderėti nuo geležinkelių gabenti jų išdirbinius pigiau, kad tokiu budu užkenkti savo lenktynininkams, o jeigu ketino ištirti tuos jų peržengimus, jie sudegino savo knygas ir kriminališkuosius agentus prašalino iš šalies. Kas metai jie sunaikina tukstančius vertelgų ir žmones priveda iki to, kad tiejie gauna proto sumaišymą arba nusizudo. Už gyvulius jie teip mažai moka, kad visiškai nupuldė gyvulių augintojus, o kitos valstijos vakaruose iš tojo užsiėmimo visą užsilaikymą turėdavo; jie prapuldė tukstančius mė-

sininkų, kurie neapsiėmė jų išdirbinius pardavinėti. Jie padalino visą šalį į apskričius ir paskiria mokestį už mėsą visuose; jiems priklauso visi vagonai, su prietaisomis atšaldymui ir jie baisiai nulupa už gabenimą kiaušinių, paukštienos, vaisių bei daržovių. Su milijonais dolerių, kurie kas savaitė jiems suplaukia, jie išskėtė rankas, kad užgrėbti ir kitas išdirbystės šakas, geležinkelius, elektriškuosius kelius miestuose, gazų ir elektriškuosius žiburius, — jiems jau priklauso odos išdirbimai ir pirklystė javais visoj šalyje. Žmonės labai sujudo, matydami, kaip jie viską į savo rankas užgriebia, bet niekas nesuranda vaisto prieš tai; darbas teko socialistams mokinti bei organizuoti žmones ir prirengti prie tos valandos, kada jie paims į savo rankas tą didįjį, surėdymą, pavadintą mėsos trustu, ir panaudos jį, kad jis gamintų maistą žmonėms, o nekrautų lobius plėšikų gaujai.

Jau buvo vėlai, po gaidžių, kaip Jurgis atsigulė Ostrinskio virtuvėje ant grindų. Teip-pat praėjo dar apie valandą, kol jis galėjo užmigti, nes jam akyse vis stovėjo vaizdas, lyg, kad Packingtown'o žmonės eina kaip vienas ir apima "stockyardus."

SKIRSNYS XXX.

Jurgis papusryčiavo su Ostrinskiu ir jo šeimyna, o paskui nuėjo pas Elzbietą. Jis jau nebuvo teip nedrąsus — įėjęs, vietoje visų besiteisinimų, kaip jis rengė, pradėjo Elzbietai pasakoti apie revoliuciją! Iš pradžių ji manė, kad jam galvoje susimaišė ir reikėjo keliato valandų laiko, kol ji iš tikro persiliudijo, kad jam nieko nekenkia, kad tas pats vyras, ką ir pirmiau buvo. Ji pamatė, kad jis gana protingai kalba apie visokius reikalus, politiką išskyrus, apie tąją mažai ji rupinosi. Jurgiui buvo likta patėmyti, kad su socializmu iš niekur negalima prieiti prie Elzbietos. Jos širdis sukepė kietai nenusisėkimų ugnyje ir ją jau negalima buvo perkeisti; gyvenimo uždaviniu ji matė tiktai jieškojimą duonos mūsų visų dienų ir kiti reikalai ant tiek jai rupėjo, kiek jie ant to įtekmės turėjo. Viskas, kiek jai rupėjo toji naujoji kvailystė, apėmusi jos žentą, tai vien kiek ji pataikys padaryti jį blaivesniu ir darbštesniu; kada ji išgirdo, jogei jis ketina pasijieškoti darbą ir

prisdėti prie užlaikymo šeimynos, ji klausė visko, ką tiktai jis bandė jai pasakoti. Ji viskame jam pritarė, be to, kad reikia mokestis mokėti. Tarpais ji net eidavo drauge su juomi ant susirinkimų ir ten sėdėdama laike kalbų, apmąstydavo, ką ji rytoj galėsianti pietums pataisyti.

Apie savaitę po atvartimo į naująją dvasią, Jurgis klaidžiodavo po miestą per išstisias dienas jieškodamas užsiėmimo, kol galiaus jam visai netikėtai pasisekė. Jis ėjo pro vieną iš nesuskaitomųjų mažų hotelių ir pasirėžo, lėjęs, paklausti. Koritoriuje stovėjo žmogus, kuris jam išrodė savininku, taigi priėjęs, jo ir užklausė.

“Ką tamista gali veikti?” — užklausė žmogus.

— “Kas tiktai reikėtų, tamista” — atsakė Jurgis ir greit pridurė: “Aš jau ilgai nedirbu, tamista. Aš esmi doras žmogus, aš esmi drutas ir noriu —”

Tas gana atydziai apzvelgė jį.

“Ar tamista geri?” — užklausė Jurgio.

— “Ne, tamista” — šis atsiliepė greitai:

“Na, aš turėjau patarnautoją, bet jis geria. Aš jį atstačiau jau septintą sykį, ir tur buti tai jau bus paskutinis kartas. Nori tamista buti patarnautoju?”

— “Teip, tamista.”

“Bet tai sunkus darbas. Tamistai reikės valyti grindis, mazgoti spjaudyklas, pripilti lempas, nešioti skryneles —”

— “Aš apsiimu.”

“Tai gerai. Aš mokėsiu tamistai trisdešimtis dolerių mėnesiui ir duosiu valgį ir gali tuojau pradėti darbą, jeigu patinka. Tamista gali apsilvkti ano vyro aprėdalu.”

Taigi Jurgis kibo prie darbo ir iki vakarui trusėsi kaip milžinas. Vakare, nuėjęs, papasakojo Elzbietai, o nepaisydamas, kad jau vėlu, atsilankė pas Ostrinskį ir pranešė tam, kaip jam gerai pasisekė. Jam labai prisiejo nusistebėti, kada apipasakojus, kokioje vietoje yra hotelis, Ostrinskis netikėtai užklausė: “Ne Hinds'o!”

— “Teip” — atsakė Jurgis, — “tokis jo vardas.”

Ką išgirdęs, tas atsiliepė: “Tokiu budu tu turi užsiėmimą, pas geriausią darbdavį Chicagoje. Jis valstijos organizatorius mūsų partijoje ir vienas iš geriausiai žinomųjų mūsų kalbėtojų!”

Rytmetyj Jurgis, nuėjęs, papasakojo savo darbdaviui ir tas, pagriebę jį už rankos, nuoširdžiai jį pasveikino.

“Na tai” — sušuko jis — “tas tai man patinka. Aš negalėjau užmigti praėjusiąją naktį, kađangi atstačiau nuo darbo gerą socialistą!”

Po to darbdavis Jurgį visados vadindavo “draugas Jurgis” ir jam tapo patarta savo darbdavį vadinti “draugas Hinds.” “Tommy” Hinds, kaip jį vadindavo arčiau su juomi susipažinusieji, buvo nedidelis, storas žmogelis, su plačiais pečiais, skaisčiu veidu, padabintu baltais pavaritais. Tai buvo geros širdies žmogus, kurių mažai galima užėti, pilnas gyvybės, entuziazmas pas jį niekadods neišsibaigdavo, o apie socializmą tai kalbėdavo dieną ir naktį. Jis buvo linksmas vyras ir pataikydavo žmones pralinksminti ir susirinkimuose tankiai net uždavo nuo linksmumo; jeigu jis įsismagindavo, tai jo iškalbumą sunku buvo su kuomi nors palyginti, jei bent su Niagaros vandekričiu.

Tommy Hinds pradėjo savo gyvenimą kaipo pagelbininkas pas kalvį, bet pakilus naminei karei, pabėgo ir įstojo į šiaurinę kariumenę, kariauti už paliuosavimą vergų; čia jis pirmučiausiai pasipažino su vagystėmis, nes pristatytojai, imdami didelius piniigus, pristatydavo jiems senas, netinkančias šaudykles ir suskidusias, iš skudurų padirbtas užklodes. Vienai tokiai šaudyklei plyštant, jo vienatinis brolis pabaigė savo dienas, dėl tokių užklođžių jam ant senatvės daug parsiėjo nukentėti. Kada tiktai užeidavo lytus, reumatizmas pakildavo visuose jo nariuose, jis, susiraukęs, sakydavo: “Kapitalizmas, vyreli, kapitalizmas!” Jis turėdavo tik vieną gyduolę, nuo visokių šios pasaulės negerumų ir tąją jis kiekvienam patardavo; nepaisant ar žmogaus negerumai paeidavo nuo nenusisekimų vertelgystėje, ar nuo dispepsijos arba nuo neramaus budo jo vuošvės, jis mirkčiodavo akimis ir kiekvienam sakydavo: “Ar žinote, ką nuo to reikia daryti? — balsuokite už socialistų partiją!”

Tommy Hinds veikia patėmijo tojo siaubuno pėdsakius. Pasibaigus naminei karei, jis bandė užsiimti vertelgyste, bet čia susidurė su pralobusiais ir geriau už jį stovinčiais, kurie vogė tada, kada jis kariavo. Miesto valdymas buvo jų rankose, o geležinkeliai ėjo su jais iš vien, taigi doras žmogus veikia pasijusda-

vo suvartytu į ožio ragą; taigi Hinds, kiek dar turėjo susitaupes, įdėjo į nepajudinamąjį turtą Chicagos mieste ir vienų vienas leidosi tvenkti tąją vagysčių upę. Jis buvo reformos partijos sąnariu Miesto Taryboje, vėliau buvo šalininku "greenbacker'ių," kurie pasitikėjo su popierinių pinigų išleidinėjimu pagerinti reikalus, vėliau darbininkų unijonistų, paskui populistų, o po to prie Bryan'o partijos ir po trisdešimts metų tokio kovojimo, 1896 metuose jam buvo lemta persiliudyti, kad tąją pajiegą susikrovusių turtų nepasiseks kontroliuoti, bet reikės ją sunaikinti. Jis išleido, parašęs, brošiūrą apie tąjį reikalą ir buvo pradėjęs organizuoti savo partiją, kada pakliuvęs į jo rankas socialistiškas lapelis, parodė, kad kiti kur kas toliau tuose dalykuose pro jį nuėjo.

Dabar aštuoneri metai, kaip jis kovoja už savo partiją, visur kur tiktai proga pasitaiko — ar tai buna naminės karės veteranų susivažiavimas, ar karčiamininkų seimas, ar afro-amerikiečių (murinų) pokilis, ar bibliškosios draugystės pasilinksminimas ant šviežio oro, Tommy Hinds pasirupindavo, kad ir jį užprašytų ir čia jau gaudavo jis progą paaiškinti, kaip socializmas stovi, kaip jis jungiasi su jų reikalu. Po to jis leisdavosi keliauti po visą šalį, užbaigdamas kur nors tarp New Yorko ir Oregono; o kada sugriždavo iš kelionės, tai leisdavosi organizuoti kuopas savo valstijoje; galiaus apsibudavo namie jie atsilsėti — ir laikyti kalbas apie socializmą Chicagoje. Hinds hotelis tai buvo tikrasis propagandos lizdas; visi jo darbininkai prigulėjo prie partijos, o jeigu jie nebuvo sąnariais, kaip pas jį pristojo, tai ant tikro galima buvo sakyti, kad bus pirmiau negu nuo jo pasitrauks. Savininkas pradeda kalbėtis su kuomi nors koritoriuje ir kuomet pasikalbėjimai eina vis smagyn, kiti prisiartina, paklausti, galiaus, kiek tik žmonių randasi toje vietoje, visi susitelkia į kruvą ir tikros diskusijos prasideda. Tas atsikartodavo beveik kiekvieną naktį; jeigu Hinds nebudavo, tai tuomi užsiimdavo jo raštininkas, o jeigu tas kitur išeidavo varyti agitaciją, tai pagelbininkas užimdavo jų vietą, o Hindso pačiai prisieidavo visus reikalus pridaboti. Raštininkas buvo geras savininko draugas, nerangus, sudžiuvęs, didelis vyras, su liesu, pageltusiu veidu, plačia burna, apžėlusiu pasmakriu, tai buvo tikras tipas prerijų ukininko. Ukininku jis ir buvo kone visą savo gyvenimą; jis ėmėsi su geležin-

keliais Kansaso valstijoje per penkiasdešimtį metų, prigulėjo prie ukininkų draugysčių, vėliau prie pakilusiojo farmerių susivienijimo, prie populistų partijos. Galiaus Tommy Hinds parodė jam dalykus visai kitokioje šviesoje, kad trustus galima savo naudai panaudoti, vietoje, juos panaikinti, taigi jis pardavė savo ukę ir atvažiavo į Chicagą.

Tai buvo Amos Struver; be jo dar buvo Harry Adams, raštininko pagelbininkas, išblyškęs, inteligentiškai išrodęs vyras, pribuvęs iš Massachusettso valstijos, jis paėjo nuo pirmutinių ateivių atkeliavusių į naująjį pasvietį, kad pabėgti nuo tikėjimiškojo persekiojimo Anglijoje. Jis dirbo medvilnių audyklose mieste Fall River, bet darbams kas kart einant menkyn, jis ir jo šeimyna gana skurdžiai tą atjautė, ir pasirizo toliau keliauti ir atsidorė net pietinėje Carolinoje. Valstijoje Massachusetts nuošimtis baltųjų nemokančių skaityti yra aštuonios dešimtos nuošimčio, kuomet pietinėje Carolinoje trylika ir šešios dešimtos nuošimčio; taip pat valstijoje pietinės Carolinos balsuotojai tiek turi tiesos, kiek jie turto valdo; tų ir kitų priežasčių dėlei visur darbavietėse dirba vaikai, taigi tenaitinės medvilnės verpyklos kas kart geriau pasiturėdavo, o Massachusetts valstijoje pradėjo nupulti. Adams apie tai nieko nežinojo, jisai tiktai girdėjo, kad pietinėse valstijose geriau dirba prie išdirbimų iš medvilnių; nuvykęs tenai, pamatė, kad norint pragyventi kiekvienam jų šeimynoje, reikia dirbti ištisą dieną. Taigi jis pradėjo organizuoti darbininkus, tokiu būdu kaip valstijoje Massachusetts, bet už tai jį veikiai atstatė; jam vienog pasisekė veikiai gauti kitą darbą ir jis trisėsi ir toliau, organizuodamas, kiek tik galėjo, ir galiaus tenai pakilo straikas, iškovojimui trumpesnio darbo laiko ir Harry Adams bandė laikyti kalbą susirinkusiems ant gatvės, bet tas užbaigė jo karjerą tenai. Pietinėse valstijose, kalinius nusamdo kontraktoriams prie darbų, o jeigu jų nebuna užtektinai, tai pasirupina daugiau turėti. Harry Adams pateko į kalėjimą; jį nuteisė sudžia, kuris buvo pusbroliu tų darbaviečių savininko, kurio reikalams bandė užkenkti. Nors gyvenimas kalėjime jį kone pribaugė, vienog jis ant tiek buvo protingas, kad kentė tylėdamas, kad savo padėjimą dar blogesniu nepadaryti, o atsėdėjęs savo laiką, leidosi su visa šeimyną kitur, kad visai išsikraustyti iš tos valstijos — iš pragaro

kiemo, kaip jis vadindavo. Jis neturėjo pinigų, užsimokėti už geležinkelį, bet pasitaikė, kad tada buvo javų valymas ir jis, padirbėjęs vienur, traukė toliau ir galutinai atsidurė Chicagoje, kur pristojė prie socialistų partijos. Jis visados rupindavosi juo daugiau apsišviesti, tylus, mažai tinkąs kalbėtoju buti; stalčiuje stalelio, prie kurio dirbo, visados turėdavo kruvą knygų, o jo straipsniai partijos laikraščiuose pradėjo visų atydą ant savęs atkreipti.

Priešingai, negu galima būtų pasitikėti, tokis radikalizmas visai neužkenkė hotelio pasiturėjimui; radikališkiejie žmonės rinkdavosi tenai, o keliaujantieji agentai sakydavo, kad tas tankiai juos palinksmina. Pastaruoju laiku hotelyje pradėjo apsistoti gyvulių augintojai iš vakarinių valstijų. Mėsos trustas buvo prasiimanęs pakelti kainas, kad priversti kodaugiausiai gyvulių atgabenti, o paskui netikėtai kainas numazindavo ir tada prisipirkdavo, kiek tik jiems reikdavo; gyvulių augintojai lengvai galėjo rasti tokiam padėjime, kad negalėtų užsimokėti už gyvulių atgabėnimą, taigi jie turėdavo eiti į pigiuosius hotelius, o ten jie skriaudos neįjauzdavo, jeigu koritoriuje kalbėdavo agitatorius. Tiejie iš vakarų vyrai, tai ir buvo "mėsa," kurią Tommy Hinds sunaudodavo: jis surinkdavo kokį tuziną aplink save ir pradėdavo jiems pasakoti apie trustą. Žinoma, praėjo daugiau kaip savaitė, kol jis išgirdo Jurgio pasakojimą ir po to jis savo naujam jam patarnautojui ir atsikvėpti neduodavo. "Tik žiurėkite" — sakydavo jis viduryje ginčo — "aš čia savo vietoje turiu vyrą, kuris dirbo tenai ir pats gerai visus dalykus matė! Tai Jurgis turėdavo mesti savo darbą, ką jis nebutų veikęs, ir ateiti, o savininkas paprastai pradėdavo: "Na, drauge Jurgi, papasakok šitiems ponams, ką teko matyti skerdyklose." Iš pradžių toki meldimai buvo tikroji kančia Jurgiui, ir raginti jį kalbėti, tai buvo vis tiek, ką ir dantį jam traukti, bet iš palengvo pamatė, ko nuo jo reikalauja ir giliaus įprato, atsistojęs, kalbėti, net su entuziazmu. Jo darbdavis sėdėdavo greta ir paragindavo, sušukdamas tarpais, arba pritarėdamas galvos linkčiojimu; kada jis jiems išpasakodavo kas į visokius skyrius sutaisomos mėsos sueina, arba papasakodavo, kaip nesveikas išbrokuotas kiaules suverčia į tam tikrus aruodus, į muilą suvirinti, bet veikiai apačioje per pritaisytas skylės išima ir ga-

bona į kitą valstiją, kur jas sutarpina į taukus, Hinds smarkiai suduodavo sau į kelią ir sušukdavo: “Ar jums rodosi, kad žmogus galėtų tokius dalykus kaip šitie, savo galvoje pramanyti?!”

Tada hotelio užlaikytojas pradėdavo išrodinėti, kad tik vieni socialistai turi tikrąjį vaistą nuo tokių negerumų, kad tik jie vieni ketina tinkamai su mėsos trustu apsidirbti. Kada jo auka atsakydavo, kad visa šalis sujudusi priešai tai; laikraščiuose pilna užsipuldinėjimų ir valdžia pradeda priešai juos trustis, Tommy Hinds visados turėdavo parengęs smugį. “Teip” — sakydavo jis — “tas viskas teisybė, bet kaip tamistai rodosi, kokia priežastis to viso? Ar jūs esate teip kvaili ir manote, kad tas viskas daroma besirūpinant visuomenės gerove? Juk šalyje randasi ir daugiau trustų, kurie tokiu pat neįstatymišku budu išnaudoja ir aplupa visuomenę, kaip ir mėsos trustas: anglių trustas, kuris stipdo neturtėlius per žiemą — teip-pat yra geležies trustas, kuris dvigubai paima už kiekvieną vinutę jusų čeverykuose — yra ir kerosino trustas, kuris neduoda jums vakarais pasiskaityti — ir kodėl, kaip jums rodosi, tokis spaudos ir valdžios įniršimas nukreiptas tik prieš mėsos trustą?” Jeigu auka atsakydavo, kad gana rinksmo kyla ir prieš kerosino trustą, šis tęsdavo savo darodinėjimus toliau: “Dešimtis metų atgalios žinomas raštininkas Henry D. Lloyd gana plačiai išpasakojo viską apie kerosino trustą savo knygoje “Turtai prieš valstiją” ir niekas atydos neatkreipė į knygą ir jūs vargiai ką nors apie ją išgirsite. Galiaus du mėnesiniu laikraščiu dabar vėl pasidrašino užkabinti kerosino trustą ir kas darosi? Laikraščiai išjuokia autorius, bažnyčios gina kriminalistus, o valdžia — nieko nedaro. Taigi dabar kodėl visai kitaip einasi su mėsos trustu?”

Čia paprastai anas prisipažindavo, kad nežinąs, o Tommy Hinds paaiškindavo jam, bet prie tokių atsitikimų ir labai vertėdavo pamatyti, kaip anas pastatydavo akis. “Jeigu tamista butum socialistas” — hotelio užlaikytojas sakydavo jam — “tamista suprastum, kad galybė, kuri iš tikrųjų šiandieną valdo Suvienytas Valstijas, tai geležinkelių trustas. Tai geležinkelių trustas, kurio rankose yra jusų valstijos valdymas, vistiek kurioje jūs negyventumėt, jo rankose yra ir Suvienytųjų Valstijų senatas. Visi kiti trustai, kuriuos aš paminėjau, tai vis geležinkelio trustai — išsky-

rus, žinoma, mėsos trustą! Mėsos trustas nedavė gero geležinkeliamis ir gerai juos išnaudodavo, turėdamas savo privatiškuosius vagonus; — taigi dabar visuomenė įširdusi, laikraščiai kelia riksmą, kad reikia ką nors daryti ir valdžia rengiasi į tikrąją karę! O jūs paprastieji žmonės žiurite į tai ir plojate rankomis tokiems pasikėsinimams, manydami, kad viskas daroma besirupinant jusų labu ir jums nė į galvą neateina, kad branduoliu to visko, tai nuo seno besitęsiančios pirklystėje varžytinės, — tai galutinis susikirtimas ant smert tarp vadovų mėsos trusto ir kerosino trusto, kad, pergalėjus savo priešininką, visiškai apvaldyti Suvienytasias Valstijas Amerikoje!”

Tai toki buvo namai, kuriuose Jurgis gyveno ir dirbo ir kur jisai protiškai gerokai prasilavino. Jums gali rodytis, kad jis tenai nedaug darbo atlikdavo, bet tai būtų didelė klaida. Be jo Tommy Hinds būtų buvęs kaip be vienos rankos, o be to, Jurgis didelį smagumą jausdavo, galėdamas Hindso hotelį švariai užlaikyti. Kad jo galvoje visados maišydavosi daugelis socialistiškųjų argumentų, tas jam nė kiek nekenkdavo, priešingai, jis plaudavo spjaudyklas, apšluostydavo viską tuomi stropiau, nes savyje jausdavo kokį tai padilginimą. Čia su smagumu reikia paminėti, kad jis veikiausiai užsivadėjo gerti, o teipgi susilaikyti ir nuo kitų peiktinų įpratimų. Revoliucionieriai teipgi ne aniuolai: jie teipgi žmonės, kurie daugiausiai pakilę iš draugijos urvų ir tųjų purvais gerokai susiteršė. Kaikurie iš jų geria, kiti keikia, kiti nemandagiai pasielgia; tarp jų ir tarp kitos visuomenės dalies tik tas buvo skirtumas, kad jie buvo pilni vilties, matydavo priežastį, už ką verta kovoti, už ką galima nukentėti. Buvo laikai, kad Jurgis nieko prieš save nematydavo ir jo akyse pasirodydavo tik didelis alaus stiklas; jeigu nuo to stiklo perėjo prie kito, o nuo to prie daugiau, tai ant rytojaus tankiai prisieidavo atjausti susikrįtimą ir gailėtis. Juk tai teip peiktinas dalykas išleidinėti savo centus gėrymams, kada darbininkų luomas klaidžioja tamsoje, ir laukia, kad kas jį išvaduos; už tiek, kiek užmoki už stiklą alaus, galima nupirkti penkiasdešimtis egzempliorių lapelių agitacijai, ir tuosius išdalinti dar neatsibudusiems, o pasigerti su mislia, kiek gero per tai tapo atlikta. Tai tokiu būdu visas judėjimas ir pakilo ir tik vien tokiu būdu jis gali kilti, tai nieko negelbės, jeigu suprasite

jį, bet nekovosite, nes tai yra reikalas visų, bet ne keliato! Išėga to buvo, kad jeigu kuris neapsiimdavo priimti šitą naująją evangeliją, Jurgis palaikydavo tą ypatingu jo paniekinimu, ir dėlto turėdavo daug nesmagumų su savo pažįstamaisiais. Jis susitiko su kaikiuriais kaimynais, su kuriais Elzbieta gerai suteikdavo ir jis tuojaus ėmėsi versti juos urmu į socialistus ir keliatą kartų ką tiktai nesusipešė už tai.

Jurgis labai skaudžiai tą atjausdavo! Jis negalėdavo suprasti, kaip žmonės tų dalykų nemato! Šioje šalyje viskas, kas tiktai yra gero: žemė ir trobėsiai ant žemės, geležinkeliai, kasyklos, dirbtuvės ir krautuvės, viskas yra rankose nedaugelio privatiškųjų ypatų, vadinamų kapitalistais, kuriems žmonės dirba už algą. Visas perviršis, kiek žmonės pagamina, eina tam, kad sukrauti lobius kapitalistams, — krauti, ir dar krauti ir dar vėl — nepaisant to, kad jie, ir kiti apie juos, gyvena kopuikiausiai! O gana aišku, kad jeigu tik žmonės nukirstų dalį tųjų, ką tiktai “valdo,” tai dalis tųjų, ką dirba, būtų daug didesnė. Tai teip aišku kaip du kartu du keturi, o vienog randasi žmonių, kurie jokia būdu to negali suprasti, nors jie ir mėgsta ginčus vesti apie visokius kitus dalykus pasaulėje. Jie pasakoja jums, kad valdžia negalėtų teip ekonomiškai atlikti viską, kaip privatiškosios ypatos jie tą atkartoja nuolatos, manydami, kad daug ką pasakė! Jie to nemato, kad tariamasis “ekonomiškas” atlikimas ir pagaminimas visko, tai niekas daugiau, kaip tik tas, kad žmonės turi dirbti sunkiau, labiau buna prispausti ir mažiau apturi už darbą! Jie tik darbininkai už algą ir tarnai, priklausantieji nuo malonės savo išnaudotojų, kurių vienatinė rupestis, tai išgauti iš jų tiek daug, kiek tik galima.

Bet budavo dar ir aiškesnių dalykų. Pradedi kalbėti kokiam skurdžiui, kuris dirba darbavietėje kokią trisdešimt metų ir per tą laiką nepataikė sutaupyti nė cento; kuris išėina iš namų šeštą valandą rytmetį, o vakare pareina teip nuilsęs, kad nė nusirengti nenori, kuris nė vieną savaitę savo gyvenime negavo atsilsėti, niekados nekeliavo, neturėjo jokių atsitikimų, nieko neišmoko, nieko nelaukė — o kada pradedi toliaus pasakoti apie socializmą, jie tiktai nosį sutraukia ir sako: “Man tas nerupi — aš esmi individualistas!” Jis pradeda jums pasakoti, kad jeigu socializmas ka-

da nors gautų viršų, tai visos pasaulės progresas apsisotų. Pakanka, kad ir mulas pradėtų juoktis, girdėdamas tokius argumentus, o vienog tai buvo dalykas, iš kurio negalima buvo juoktis, kaip veikiai tekdavo patēmyti, nes rasdavo daug milijonų teip apkvailintų nelaimingųjų sutvėrimų, kuriuos kapitalizmas teip atbukino, kad jie visai ir nuovokos neturėjo, kas tai laisvė! Ir jiems iš tikrųjų rodėsi, kad tai "individualizmas" dešimtims tukstančių iš jų susikimšti į vieną vietą ir klausyti paliepimų plieno išdirbinių didžiuno, pagaminti jam milijonus dolerių turto, o paskui laukti, kad jis jiems knygyną įtaisyty; bet jiems neišrodė tinkamu daiktu paimiti išdirbystę į savo rankas, vesti ją, kaip jiems geriau patinka ir patiems įsitaisyti sau knygnus!

Jurgis skaudžiai atjauzdavo, matydamas tokius dalykus, vienog nieko negalima buvo daryti, jei bent tik nenuoalsiai kastis po apačia to didelio nežinės ir prietarų kelmo. Tą vargšą neturite apleisti; neturite užpykti, vesti ginčą su juomi ir žiurėti, ar nepasitaikys proga vieną ar kitą mintį į jo makaulę įbrukti. Atliekamuoju gi laiku turite aštrinti savo ginklus, — turite apsvartinėti naujus atsakymus priešai jo priešgyniavimus, ir pasigaminti sau daugiau naujų faktų, darodymui paikumo jo nuomonių.

Tokiu budu Jurgis įprato skaityti. Jis visados nešiodavo kišeniuje lokį nors lapelį ar brošiurą, kurią kas nors jam paskolino ir jeigu tiktai bėgyje dienos galėdavo ant valandėlės apsisotiti nuo darbo, tai nors iš dalies peržiurėdavo tarpelį, o paskui, dirbdamas, mąstydamo apie tai. Teip-pat jis skaitydamo laikraščius ir teiraudavosi apie užtiktus dalykus. Kitas patarnautojas pas Hindsą buvo nedidelis apskrus airys, kuris žinodavo apie visą ką, ką Jurgis užklaudavo; o net ir dirbdamas, jis aiškindavo šitam Amerikos geografiją, jos istoriją, konstituciją ir įstatymus; teip-pat jam daug paaiškino apie vertelgystės sistemą šioje šalyje, apie didžiuosius geležinkelius ir korporacijas ir apie tai, kas jas valdo, apie darbininkų unijas, apie didžiuosius straikus ir apie žmones, kurie juos vedė. Vakarais kada tiktai jį atleisdavo, lan-kydavosi socijalistų susirinkimuose. Prieš prezidento rinkimus nereikėdavo laukti, kol kas laikys kalbą ant gatvių kampo, kur nevisados galima pasitikėti ant oro ir ant kalbėtojo iškalbumo; tuomi ruožtu atsibudavo susirinkimai salėse kiekvieną naktį ir čia

budavo proga išgirsti kalbėtojus, pagarsėjusius visoje šalyje. Jie apkalbėdavo politiškąjį stovį iš kiekvieno atžvilgio.

Tarp kalbėtojų buvo vienas, milžinas, kuris partijoje buvo žinomas, kaip "Mažasis Milžinas." Viešpats, sutverdamas, jo galvai suvartojo taip daug medegos, kad josios pritruko kojų užbairgimui; bet jis pataikydavo išeiti ant pastoliaus, o kada pakratydavo savo juodusius pavaritus, tai kapitalizmo stulpai sudrebėdavo. Jis parašė knygas, kurios buvo tikroji enciklopedija reikalų, knygas, kurios buvo kone taip didelės, kaip ir jis pats.

Paskui vėl buvo jaunas rašėjas, kuris pribuvo iš Californijos ir savo gyvenime buvo žveju, austerių piratu, uosto darbininku, jureiviu; jis pėkščias keliavo po visą šalį ir pateko į kalėjimą, gyveno Londono varguolių miesto dalyje Whitechapel ir buvo Klondike aukso jėškoti. Visus tuos dalykus jis perstatė savo knygoje, o kad buvo genijališku žmogumi, tai privertė pasaulę išklausti, ką jis pasakoja. Tada jis jau buvo pagarsėjęs, ir kur tiktai pasisuko, visur skelbė varguolių evangeliją.

Paskui buvo kitas, žinomas kaip "milionierius socialistas." Jis pralobo iš vertelgystės ir kone viską išleido besistengdamas palaikyti laikraštį, kurį jis įkurė ir išleidinėja, o kurį pačio departamentas bandė sunaikinti, bet jisai perkėlė jį į Kanadą. Tai lengvas apsiėjime žmogus, kurį jūs galėtumėt palaikyti bile kuomi, bet tiktai ne socialistiškuoju agitatoriu. Jo kalbos budavo prastos ir prieinamos — jis negalėdavo suprasti, kas taip sujudina žmones. Tai tiktai bėgis ekonomiškojo išsivystymo, sakydavo jis, ir paaikškindavo jo įstatymus ir budą. Gyvenimas tai imtynės už buvį ir stipresniejie paveikia silpnėsius, o iš kaleinos tuosius pergali dar stipresniejie. Tie kurie neatlaiko imtynėse, paprastai pražūsta; bet retkarčiais pasitaikydavo, kad jie išsigelbėdavo, susitelkdami į kruvą — tai buvo naujas ir geresnis pajiegumo budas. Tokiu budu kaimenėmis besilaikantiejie gyvuliai pergalėjo draskančiuosius; tokiu pat budu ir žmonių istorijoje liaudis pataikė apvaldyti karalius. Darbininkai tai tik pramonės valstiečiai, o socialistiškas judėjimas tai tik išreiškimas jų noro, gyvais išlikti. Taigi sukilimas buvo neatbutinai reikalingas, nes jiems nieko daugiau neliko, kaip tik jungtis į kruvą, arba tapti išnaikintais.

Vėliau tulą vakarą tapo surengtas didelis susirinkimas, kur

Jurgiui teko išgirsti du kalbėtoju, kuriuodu savo rankose nešė partijos vėluoką. Dešimts metų prieš tai Chicagoje buvo pakilęs straiškas apie šimto penkių dešimčių tukstančių geležinkelio darbininkų ir geležinkeliai samdė galvažudžius, daryti visokias piktadarystes, o Suvienytųjų Valstijų prezidentas pasiuntė kariauną, straišką suardyti ir unijų viršininkai tapo sukimšti į kalėjimus visai be teismo. Unijos viršininkas išėjo iš kalėjimo sunaikintu žmogumi, bet jis išėjo socialistu; dabar per dešimtį metų jis keliauja po visą šalį, stodamas prieš žmones ir šaukdamas, kad jie jieškotų teisybės. Jis tarsi visus uželektrizuodavo. Aukštas ir liesas, sumenkusiu veidu nuo kovojimo ir kentėjimų. Jame galėjai matyti užsidegimą skriaudžiamos žmonijos — jo balse galėjai girdėti ašaraš ir kančias mažųjų kudikių. Kalbėdamas, jis su užsikarščiavimu žingsniuodavo kaip pantera. Jis pasilenkdavo pirmyn, lyg ir siekdamas klausytojus; savo pirštu, jis rodydavo stačiai į jų širdis. Labai daug kalbant, jo balsas buvo šiurkštus, bet didelėj salėj teip budavo tyku, kad kiekvienas jį galėjo girdėti.

Einant namon iš minėtojo susirinkimo, kas ten įbruko Jurgiui laikraščio numerį, kurį jis, nusinešęs namon, perskaitė ir tokiu budu susipažino su savaitraščiu “Appeal to Reason” (Atsišaukimas prie proto). Apie dvyliką metų pirm to tulas spekuliantas nejudinamuoju turtu Colorado valstijoje priėjo iki tam persiliudijimui, kad netinka varyti spekuliacijas su dalykais reikalingais žmonių užsilaikymui; taigi jis metė tą viską ir pradėjo išleidinėti socialistiškąjį savaitraštį. Buvo laikas, kad jis pats turėjo rades statyti, bet jis laikėsi ir pasisekė prasigriebti; dabar jo išleidinėjamas laikraštis tai diktoka įrėdnė. Ji suvartoja po vagoną popieros kas savaitė ir pačto vagonai tankiai keliatą valandų krauja siuntinius, sustoję ties stote mažojo miestelio Kansas valstijoje. Tai keturių puslapių savaitraštis, kurį pardavinėja mažiau negu po pusę cento už egzempliorių; prenumeratorių jis turi apie ketvirdalį milijono ir siunčiamas į visus Suvienytųjų Valstijų užkampius.

“Appeal” buvo laikraštis paskirtas “propagandai.” Jis turėjo savo ypatingą budą: pilnas budavo kartybių ir pagardinimų. Jis rinkdavo žinias iš “pliutokratų” darbų ir suvartodavo tąsias

“Amerikos darbo mulų” naudai. Jis turėdavo greta skiltis su aprašymais apie milijono vertės deimantus, kuriuos pirkto tulo pralobėlio pati, apie prieglaudos namus šunims, ką įtaisė kita turtingoji ponija ir tolygius dalykus ir apie poniją Murphy iš San Francisko, kuri ant gatvės numirė iš bado, arba apie John'ą Robinson'ą, vos išėjusį iš ligonbučio, kuris pasikorė New Yorke, negalėdamas jokio darbo gauti. Jis rinkdavo pasakojimus apie suktybes ir skurdą iš kasdieninių laikraščių ir sutaisydavo tąsias žinias į aštrius straipsnius. “Trys bankos Bungtown'e, Pietinėje Dakotoje, nusibankrutijo ir daugelis darbininkų sutaupyto pinigų dingo!” “Majoras miesto Sandy Creek, Oklahomoje, pabėgo su šimtu tukstančių dolerių miesto pinigų. “Tai tokius valdininkus senosios partijos suteikia!” “Viršininkas mašinų išdirbynės Floridoje tupi kalėjime už dvipatybę. Jis buvo žinomas socializmo priešas, nes socializmas, jis sakydavo, suardyto šeimyną!” “Appeal” turi savo “armiją,” kaip jis vadina, netoli iš trisdešimties tukstančių ištikimųjų, kurie varo darbą.

Tarpais “Appeal” atlikdavo ir gana rimtus dalykus. Teip viename mieste, vyriausioje telegrafų trusto kontoroje, jis turėjo daugiau kaip keturiasdešimtį iš savo “armijos” ir jei tik kokia svarbi žinia budavo siunčiama, “Appeal” teipgi ją gaudavo, jei tik budavo interesinga socialistams. Prieš rinkimus jis varė visai smarkią agitaciją. Tame numeryje, kuris Jurgiui pateko, patalpinta buvo atsišaukimas į straikuojančius darbininkus ir tojo apie milijonas egzempliorių tapo išdalinta apie darbavietes. “Jūs pralaimėjote straiką!” — jis buvo užvardintas. “O ką dabar pradėsite?” Tai buvo vienas iš teip vadinamųjų pakurstymo atsišaukimų. Kada minėtasis numeris pasirodė, dvidešimts jo tukstančių tapo pasiūsta į “stockyardų” apskritį; jie sukrauti tapo užpakalyje tulos cigarų pardavynės ir vakarais bei nedėliomis Packingtown'o kuopos sąnariai pasiimdavo po pundelį ir dalydavo ant gatvių ir po namus. Packingtown'o žmonės buvo pralošę straiką, taigi jie noriai skaitė tuosius numerius, ir dvidešimts tukstančių beveik ir neužteko, kad galėtų visus pasiekti. Jurgis buvo pasirijęs nesirodyti arti savo senosios buveinės, bet kada išgirdo apie tai, tai buvo daugiau negu galėjo iškęsti ir per visą savaitę kas vakaras važiuodavo tenai, padėti sunaikinti tą, prie ko pirmesniais

metais jis prisidėjo, kada pagelbėjo išrinkti Mike'o Scully'o pastumdėlį į Miesto Tarybą.

Keista buvo pažiūrėti, kokis didelis skirtumas įvyko Packingtown'e per dvyliką mėnesių — žmonių akys pradėjo atsidarinėti! Socijalistai prieš tuosius rinkimus visur buvo geri ir Scully bei Cook pavieto politiškoji organizacija darė, kas tiktai buvo galimu, kad priešai juosius atsispirti. Prieš pat rinkimus jiems užėjo į galvą, kad straiką suardė negrai, taigi jie parsikvietė iš Pietinės Carolinos žinomą jų priešą, pagarsėjusį rėksnį, "senatorių su šakėmis," kaip jį paprastai visur vadindavo, po to kaip jis tu-loje kalboje išsitarė, kad savo priešininkui įvarys šakes į šoną, žmogų, kuris, kalbėdamas į darbininkus, nusivilkdavo švarką, o keikdavo ir plusdavo aršiau negu vokietis. Tąjį susirinkimą jie gana plačiai garsino, o socijalistai garsino iš savo pusės ir jų šalininkų susirinko apie tukstantis tą vakarą. "Senatorius su šakėmis" kone valandą kentė atsakinėdamas ant užduodamųjų jam klausimų, o paskui su kochtumu nuėjo namon, susiraukęs, likusiąją gi vakaro dalį partija sunaudojo savo reikalams. Jurgis, kuris rupinosi, to vakaro nepraleisti, turėjo vieną iš smagiausių laikų savo gyvenime; užsikarščiaavęs, jis trypė kojomis ir mojavo rankomis, o vėliau išsiveržė iš savo draugų tarpo ir išėjęs į vidurį, pradėjo kalbėti, ką jis apie tai žino! Senatorius bandė užginti, kad demokratų partija užsiiminėtų papirkinėjimais ir kyšiais; tai tik republikonai perka balsus, — sakė jis, — bet čia Jurgis smarkiai pradėjo rėkti: "Tai melas! Tai melas!" Po to pradėjo pasakoti, kaip jis apie tai patyrė, o jis gerai apie tai žinąs, nes pats papirkinėjęs balsuotojus! Ir jis butų papasakojęs "senatoriui su šakėmis" ir kitus savo patyrimus, bet Harry Adams ir kitas draugas nutvėrė jį už kaklo ir įstumė į sėdynę.

SKIRSNYS XXXI.

Vienas iš pirmutinių dalykų, kurie Jurgiui rūpėjo, gavus užsiėmimą, tai atsilankyti pas Marę. Ji nulipo žemyn pasitikti jį ir jis, stovėdamas palei duris ir laikydamas skrybėlę rankose, sakė jai: "Aš jau gavau darbą, dabar tu galėsi iš čia išeiti."

Bet Marē tik galva papurtē. Jai nieko daugiau nelieka, sakē ji, ir niekur negalēsianti darbā turēti. Ji savo praeitį negalēsianti užlaikyti paslapyje — kitos merginos, pametusios, bandē užsiēmimus pasijieškoti, bet veikiai viskas apie jas išeidavo į aikštę. Tukstančiai vyrų perėjo per šitą vietą ir anksčiau ar vėliau ji vis vieną iš jų susitiks. “O be to,” — pridurē Marē, — aš jau nieko negaliu daryti, aš niekur netinku — aš jau dabar imu lašus, kad šiek tiek stiprumą palaikyti. Ką tu galėtum daryti su manim?”

— “Ar negalėtum susilaikyti?” — sušuko Jurgis.

“Ne” — atsakē ji — “aš jau niekad nesusilaikysiu. Neužsimoka ir kalbėti apie tai — aš busiu čia, turbūt kol numirsiu. Tai geriausias likimas bus man.” Tai buvo viskas, ką jis nuo jos išgirdo — neužsimokējo ir bandyti ją perkalbėti. Kada pasakē, jog neduos Elzbietai imti pinigų nuo jos, ji visai šaltai atsakē: “Tai jie čia išsimētys — tai tiek.” Jos akių vokai išrodē, lyg pabrinkę, veidas raudonas ir patinęs; jis matē, kad jai daro tik nesmagumą ir kad ji laukē, kad tik jis išeitų. Taigi jis išėjo, nuliudęs, savo mierio neatsiekęs.

Vargšas Jurgis nelabai laimingu jautēsi namieje: Elzbieta vis sirguliudavo, o vaikai buvo išdykę, nesuvaldomi, o pastodavo dar blogesniais, praleisdami laiką ant gatvių. Jis vienog laikēsi prie šeimos, nes tas primindavo jam laimingesnes jo gyvenimo dienas; o kada dalykai ir blogai virsdavo, tai jis galēdavo susiraminti, kibdamas prie socialistiškojo judėjimo. Nuo to laiko, kaip jį pagavo toji didēji srovē, dalykams, kurie jam rodēsi visu kuomi gyvenime, dabar visai mažai vertės pridavē. Jo kasdieninis gyvenimas buvo paprastas, neinteresingas jis buvo tiktai partarnautoju hotelyje ir tokiu pasitikējo buti, kol gyvas, bet kas atsieina jo minčių, tai jo gyvenimas buvo pilnas atsitikimų. Tiek daug tekdavo atsizinti — tiek pastebētinių daiktų patēmyti! Visą savo gyvenimą Jurgis neužmirš dienos prieš rinkimus, kada Harry Adams gavo nuo draugo telefonu žinią, kad atsilankytų pas jį, atsigabendamas su savim ir Jurgį; jis nuėjo ir susiėjo tenai su vienu iš kiltesniųjų judėjime vyrų.

Juodu užkviestu tapo pas žmogų vardu Fisher, Chicagos milijonierių, kuris pametē savo pirmesnįjį gyvenimą, kad galėtų triustis tarp varguolių ir apsigyveno vargingiausioje miesto dalyje.

Jis neprigulėjo prie partijos, bet jai pritarė; jis pranešė, kad ketina tą naktį turėti tarp svečių redaktorių tulo mėnesinio laikraščio rytinėse valstijose, kuris rašydavo prieš socializmą, bet iš tikrųjų nežinojo, kas tai socializmas. Milijonierius patarė Adamsui atsigabenti Jurgį su savim, o paskui užvesti kalbą apie “tyrą maistą,” nes tuomi redaktorius teipgi interesuojasi.

Jaunojo Fisherio gyvenimas buvo muriniuose ant dviejų aukštų namuose, kurie iš lauko buvo aprukę ir oro sunaikinti, bet viduje viskas gana dailiai išrodė. Kambarys, į kurį Jurgį įvedė, užkrautas buvo knygomis, o ant sienų buvo daugelis paveikslų, kuriuos neaiškiai buvo matyti prie lengvos, geltonos šviesos; tą naktį buvo šalta ir lijo, taigi ugnelė smarkiai kurianosi, kad apšildyti. Septynios, ar aštuonios ypotos buvo susirinkusios apie pakurą, kaip Adamsas su savo draugu pribuvo, ir Jurgis su dideliu nesmagumu pamatė, kad tarp susirinkusiųjų trys buvo moterys. Pirmiau jam niekados neteko kalbėti su žmonėmis kaip šitie, ir jis jautėsi tokiam nesmagiame padėjime, kad nežinojo, kur pasidėti. Jis stovėjo tarp durių stipriai sugniaužęs savo rankose skrybėlę ir prieš kiekvieną iš susirinkusiųjų žemai linktelėjo, kada jį perstatė; paskui, kada jį paragino atsisėsti, jis pasirinko kedę kampe, kur buvo tamsiau negu kitur ir atsisėdo tik ant kedės krašto ir su rankove nusišluoste prakaitą nuo kaktos. Buvo nusigandęs, manė kad jie norės, idant ir jis papasakotų apie savo patyrimus.

Pats šeimyninkas buvo aukštas, atletiškas jaunas vyras, dailiai pasirėdęs, o redaktorius vardu Maynard išrodė ligustu. Be jų, buvo pirmojo pati, gana silpna moteriškė, kita apysenė žmona, kuri mokindavo mažus vaikus tuloje auklėtuvėje ir jauna kolegijos studentė, labai daili mergina. Ji prakalbėjo tiktai kartą ar du, kol Jurgis tenai buvo — teip tai ji sėdėjo viduryje, ties stalu, pasirėmusi smakrą ant rankų ir rodėsi, kad kitus žodžius ji ryte rijo. Be tų, ten radosi du kitu vyrų, kuriudu Fisheris perstatė Jurgiui kaipo p. Lucas ir p. Schlieman; jis girdėjo, kaip juodu Adamsą vadino “draugu,” teipgi žinojo, kad tai buvo socialistai.

Vienas iš jų, vadinamas Lucas, buvo lėtas, maloniai išrodęs žmogelis, kuris visame kame panešėjo į kunigą; jis buvo keliaujančiu evangelijos skelbėju, bet pamatęs kitokią šviesą, persikei-

tė ir pastojo pranašu kitoje linkmėje. Jis buvo apkeliavęs visą šalį, užsilaikydamas, kaip ir senoviniai apaštalai, iš žmonių sveitingumo ir sakydamas pamokslus ant gatvių kampų, jeigu kur salių nebuvo. Antrasis žmogus buvo smagiai užsiėmęs pasikalbėjimu su redaktoriumi, kada Adamsas su Jurgiu įėjo; nors pasikalbėjimas pertrauktas tapo, bet šeimyninkui patariant vėl prasiėdėjo. Veikiai Jurgis sėdėjo, kaip apžavėtas, matydamas, kad prisiėjo susidurti su keisčiausiu žmogumi, kokį kada nors savo gyvenime teko sueiti.

Nikalojus Schlieman buvo švedas, aukšta, liesa ypata, apžlusiomis rankomis ir geltona barzda iš plaukų, kaip šeriai: jis buvo universiteto vyras, buvęs filozofijos profesoriumi — kol, kaip jis sakė, pamatė, kad pardavinėjęs savo pobudį, teip-pat, kaip ir savo laiką. Vietoje to, jis atvyko į Ameriką, kur gyveno pastogėje vargingoje miesto dalyje ir vietoje apkurinimo panaudodavo savo vulkaniškąją energiją. Jis tyrinėjo, iš ko susideda medega, vartojama maistui ir gerai žinojo, kiek ir kokių chemiškų dalių jo kunas reikalauja, o atsakančiu budu sužlebčiojant, jis sakydavo, trigubai padidinęs visko, ką tiktai valgęs, teip kad pramitimas jam atsieidavo apie vienuoliką centų dienai. Apie pirmą dieną liepos mėnesio jis pasitraukdavo iš Chicagos ant vakacijos, išeidamas pėkščias, o kada priedavo javų valymas vakarinėse valstijose, pristodavo dirbti už pustrėčio dolerio dienai ir namon sugrįždavo, kada turėdavo ganėtinai kitiems metams — šimtą dvidešimtis penkis dolerius. Tai beveik arčiausia, kuomi galima stovėti prie neprigulmingumo, “po kapitalizmo sistema,” jis paaiškindavo; jis niekad neapsivestų, nes joks žmogus su sveiku protu nebandys įsimylėti, jei bent tiktai po revoliucijai.

Jis sėdėjo didelėje kedėje, sukeitęs kojas, jo galva buvo toli šešėlyje, teip, kad galima buvo matyti tik du šviesiu tašku, atspindinčiu nuo liepsnos pakuroje. Jis kalbėjo prieinamai, išardamas be sujudimo; užsilaikė, kaip mokytojas aiškindamas mokintiems painius uždavinius, bet jis išreikšdavo tokius dalykus, nuo kurių paprastam žmogui plaukai ant galvos pasistotų. Jurgiu Herr Dr. Schlieman išrodė perkunijoms ar žemės drebėjimu.

Nicholas Schlieman buvo nuodugnai apsipažinęs su visata ir su žmogumi kaipo menkute jos dalele. Jis suprato žmonių įstai-

gas ir ardė jasias, kaip muilinius burbulus. Net nusistebėti parsiėdavo, kaip daug ardančios galybės rasdavosi vieno žmogaus prote. Ar tai buvo valdžia? Valdžios uždavinys, tai saugoti savininkų tiesas, palaikyti senovinį galingumą ir naujagadyniškasias apgavystes. Arba ar tai buvo apsivedimas? Apsivedimas ir prostitucija (paleistuviavimas), tai tik dvi pusi to pat skydo, tik proga niekiškiems vyrams išnaudoti lytiškuosius pasigerėjimus. Skirtumas tarp jų, tai tiktai skirtumas žmonių stovio. Jeigu moteriškė turi pinigų, tai gali viską pastatyti pagal savo sanlygas: kontraktą iki mirčiai, įstatymiškumą jos vaikų — tai yra jų tiesos prie turto. Jeigu gi ji neturi pinigų, tai yra proletarijų eilėse ir turi parsiduoti, kad galėti užsilaikyti. Vėliau kalba perėjo ant tikėjimo, žymiausiojo nevidonų įnagio. Valdžia slogina už algą vergų kunus, bet tikėjimas slogina jų protą ir užnuodija progreso srovę pačioje versmėje. Rupinasi, kad darbo žmogus visą savo viltį nukreiptų ant busimojo gyvenimo, kuomet jam kišenius ištuština šiame; jį auklėjant, pripratina prie spulumo, nusizemimumo, paklusnumo — trumpai sakant, prie visų kapitalizmo tariamųjų dorybių. Apie likimą civilizacijos nuspręs galutinės imtynės ant smert tarp raudonosios tarptautiškosios šalininkystės ir juodosios, tarp socializmo ir tarp Romos katalikiškosios bažnyčios; kuomet čia namieje — “pragariškoji tamsa Amerikos evangeliškumo —”

Čia užėmė balsą buvęs pamokslininkas ir prasidėjo gana karšti ginčai. “Draugas” Lucas nebuvo, ką męs pratę esame vadinti, apšviestu žmogum, jis pažinojo tiktai šventraštį, bet tai buvo šventraštis aiškinamas iš tikrųjų patyrimų. Ir kokia nauda, klausė jis, maišyti tikėjimą su tuomi, kaip žmonės jį iškraipo? Kad šiame laike bažnyčia yra pirkliujančių rankose, tai visiems gana aišku; bet jau galima patėmyti pasipriešinimo ženklus ir jeigu draugas Schlieman tik galėtų sugrįžti už keliato metų nuo dabar—

— “O, teip” — atsakė tas — “žinoma. Aš nė kiek neabejoju, kad už šimto metų Vatikanas užsigins, kad jis kada nors priešinosi socializmui, teip kaip dabar jis ginasi, kad jis kada nors būtų torturavęs Galilėjų.”

“Aš nebandau apginti Vatikaną” — sušuko Lucas, užsikarščiavęs. “Aš ginu Dievo žodį, kuris yra vienu ilgu žmonijos dva-

sios šauksmu, kad išvaduoti iš priespaudos nagų. Paimkite dvidešimts ketvirtąjį skirsnį Jobo Knygų, kurį aš esmi pratęs minėti mano kalbose kaipo “šventraščių” apie mėsos trustą;” arba paimkite Isajo žodžius — arba pačio Viešpaties! Tai ne puikus kuni-gaikštis; paleistuviaujuš ir nedoras, kuomi šiųdieną daugelis atsižymi, ne brangakmeniais pasipuošęs mūsų draugijos bažnyčių stabas — bet Jėzus tikrojo, bjauraus gyvenimo, žmogus gailėsčių ir skausmo, išmeta, niekinamas visos pasaulės, kuris neturėjo kur savo galvą padėti —”

— “Aš paliksiu Jėzų tamistai” — pridurė šis.

“Gera gi” — šaukė Lucas — “ir kodėl Jėzus turėtų neturėti nieko su savo bažnyčia — kodėl jo žodžiai turėtų neturėti svarbos tarpe tų, kurie prisipažįsta, jogei jį garbina? Juk tai yra žmogus, kuris buvo pasaulės pirmuoju revoliucionieriumi, tikruoju uždėtojų socialistiškojo judėjimo; žmogus, kuris visa esybe buvo viena liepsna neapykantos turtingumui ir visam kam, kas nuo turtin-gumo paeina — turtingumo pasididžiavimas, turtingumo lepu-mas, turtingumo terionija; kuris pats buvo elgėta ir valkata, liau-dies žmogus, sandraugas karčiamininkų ir miesto moterių; kuris atvirai išniekindavo turtingumą ir turtų savininkus: “Nerinkite turtų ant šos žemės!” — “Parduokite, ką tiktai turite ir išdalinkite neturtingiems.” — “Palaiminti jūs varguoliai, nes įeisite į dan-gaus karalystę!” — “Vargas jums, kurie esate turtingi, nes jūs linksmumą jau apturėjote!” — “Už tiesą, aš sakau jums, kad tur-tingam labai sunku įeiti į dangaus karalystę!” Kuris aštriais žo-džiais išniekino tų laikų išnaudotojus: “Vargas jums rašto mo-kintojai, farizėjai ir veidmainiai!” — “Vargas jums teipgi, jūs provininkai!” — “Jūs žalčiai, jūs gyvačių veislė, kaip jūs galite išsi-gelbėti nuo pragaro kančių?” Kuris išvijo iš bažnyčios vaizbius ir mainininkus su botagu! Kuris nukryžiuotas tapo — pamany-kite tiktai — kaipo kurstytojas ir ardytojas visuomeniškos tvar-kos. Ir šitą žmogų jie pastatė vyriausiu kunigu savininkų ir pa-siturinčiųjų, kad tokiu budu priduoti dievišką patvirtinimą viso-kiems šlykštumams ir baisybėms naujagadyniškosios pirklybiškos civilizacijos! Padirba brangakmeniais papuoštus jo pavidalus, gašlų kunigai smilkina jam kodylą, o naujagadyniškieji plėši-kai pramonėje, sudeda savo dolerius, išplėštus už darbą silpnų

moterių ir vaikų ir pastato jam šventinyčias ir sėdėdami minkštoje kedėse, klauso pamokslų, kokius skelbia supelijusiojo dvasiškojo mokslo daktarai —”

— “Bravo!” — sušuko Schliemanas, juokdamasi. Bet anas buvo labai įsismaginęs; jis kalbėdavo apie tąjį klausimą kas dieną per penkis metus ir niekad nepasisekdavo jį kam nors apstabdinti. “Šis Jėzus iš Nazareto!” — šaukė jis. “Šis susipratęs darbo žmogus! Šis dailidžių unijos sąnarys! Šis agitatorius, įstatymų niekintojas, kurstytojas, anarchistas! Jis valdovas ir viešpats pasaulės, kuris žmonių vėles ir kunus mala į dolerius — jeigu jis dabar galėtų pasirodyti šioje pasaulėje ir pamatyti dalykus, kurie jo vardu atliekami buna, ar tas nepripildytų jo širdį pasibaisėjimu? Ar neįširstų, pamatęs tą viską, jis kunigaikštis meilės ir mielaširdystės! Tą baisingąją naktį, kada jis tysojo sode Getsemane, kęsdamas kančias, kad net kruvinu prakaitu apsipylė — ar jūs manote, kad jis galėjo matyti ką nors aršesnio, negu jis šią naktį galėtų pamatyti Mandžiurijos laukuose, kur žmonės maršuoja, nešdamiesi jo išpuoštą paveikslą pirm savęs, kad urmu skersti vien kitus naudai nuožmių ir gašlių siaubunų? Ar jūs nežinote, kad jeigu jis dabar atsirastų Peterburge, tai paimtų botagą, su kuriuomi seniau išvijo piniguočius iš šventnamio —”

Čia kalbėtojas apsistojo ant valandėlės, kvapą atgauti. “Ne drauge” — atsakė anas sausai — “nes jis buvo praktiškas žmogus. Jis paimtų tų mažų daiktelių, panašių į citrinas, kokius dabar gabena į Maskoliją, kurie gana smagų nešiotis kišenuose, o turi ganėtinai pajiegos suplėšyti šventinyčią, kad jos nė ženkle neliktų.”

Lucas laukė, kol susirinkusieji nesiliovė besijuokę iš to; pasikui vėl pradėjo: “Bet meldžiu dirstelėti į tai, drauge, iš pusės praktiškosios politikos. Štai turime istorišką ypatą, kurią visi žmonės guodoja ir myli, kurią kiti laiko dieviška, o kuri buvo vienu iš mūsų — vedė tokį gyvenimą kaip ir mes, skelbė mūsų mokslą. Ir dabar nejaugi mes turime palikti jį jo priešų rankose — nejaugi mes turime leisti jiems nuslopinti jo pavyzdį ir tąjį į niekus paversti? Mes turime jo žodžius, kurių niekas negali užginčyti; taigi, ar mes neturime minėti juos žmonėms ir prirodyti jiems, kas jis buvo, ko mokino ir ką nuveikė? Ne, ne, — tukstantį kartų

ne! — męs turime vartoti jo autoritetą, kad prašalinti niekšus ir tinginius iš jo tarnų skaičiaus ir męs dar sukelsime žmones veikti! —”

Lucas vėl staptelėjo; anas tuomi tarpu pasiēmė numestą ant stalo laikraščio numerį. “Štai, drauge,” — sakė jisai, juokdamasi — “štai yra vieta, nuo kur tamistai darbą reikia pradėti. Vyskupas, kurio pačiai pavogė brangakmenių už penkiasdešimtis tukstančių dolerių! Ir tai viens iš riebiausių ir švelniausių vyskupų! Garsus ir mokytas vyskupas! Žmogmylys ir vyskupas, jis darbininkų draugu — priguljis prie kapitalistų, sutvertų tvarkymui darbo reikalų organizacijų, kad su jų pagalba užchloroforomuoti rankpelnius!”

Nutilus abiem, susirinkusieji žiūrėjo su žingeidumu. Bet dabar redaktorius Maynardas pasinaudojo iš progos, patėmydamas gana nayviškai, kad jisai visados manęs, jog socialistai turį iš viršaus nuspręstą, sausą programą, kas link civilizacijos ateities, o čia matąs du aktyvišku partijos sąnariu, kuriuodu negali tarp savęs susitaikyti, kokį klausimą juodu nepajudintų. Ar juodu abu nemalonėtų jam plačiau paaiškinti, ką jie bendro turį tarp savęs, ir kodėl juodu prigulį prie tos pačios partijos? Išėiga to buvo, kad, po ilgų ginčų, tapo sutaisyta du sakiniu: pirma socialistai tiki, kad reikia iš vien valdyti ir demokratišku budu prižiūrėti įnagius, su pagalba kurių išdirbame reikalingus gyvenimui dalykus, ir antra, kad socialistai tikį, kad to atsiekimui reikalinga suprantančiųjų savo luomo reikalus darbininkų politiškoji organizacija. Tame juodu sutiko abu, bet toliau tai ne. Lucas’ui, tikėjimiškam karštuoliui, kooperatyviškasis surėdymas buvo Naujaja Jeruzale, dangaus karalyste, kuri yra “jumise.” Antramjam g: socializmas buvo tiktai neatbutinai reikalinguoju žingsniu prie tolimojo tikslo, žingsniu kurį męs darome su nekantrumu. Schlie-manas vadindavo save “filozofiškuoju anarchistu” ir jis paaiškino, kad anarchistu yra tas, kuris tiki, kad galutinu žmogaus gyvenimo tikslu, tai laisvas išsivystymas kiekvieno ypatiškumo, nesuvaržytas įstatymais, jei bent tik jo paties reikalavimais. Kuomet to pat skyriaus briezukas įkurs kiekvienam ugnį, o teip-pat išrodąs duonos kepalaitis pripildys kiekvieno pilvą, tai visai lengva pavesti prižiūrėjimą išdirbystės balsų didumui. Žemė juk tik vie-

na ir medegiškų daiktų skaičius aprubežiuotas. Intelektuališkuose ir morališkuose dalykuose, iš kitos pusės, negali būti jokio aprubežavimo ir vieni gali jų daugiau turėti, tuomi visai kitų nenukriausdami, todėl "komunizmas medegiškoje išdirbystėje, o anarchizmas intelektuališkuose dalykuose" turėtų būti branduoliu naujagadyniškojo proletarijų reikalavimo. Kaip tik gimimo kančios praeis ir draugijos žaizdos užgis, įsteigta taps gana lengva sistema, kur kiekvienam žmogui bus pilnai priskaityta vertė atlikto darbo ir atmušta iš to, kiek ko yra išpirkęs po to jau pats išdirbystės procesas, atlyginimas ir suvartojimas eis automatiškai, taip, kad mes to visai nepatēmysime, kaip dabar kad žmogus nepatēmija savo širdies plakimo. O tada, paaiškino Schliemanas, draugija pasidalys į kuopas, kur sangiminingos ypotos pačios save valdys, ko pavyzdį ir dabar galime matyti valdyme kliubų, bažnyčių ir politiškiųjų partijų. Po revoliucijos, apie intelektualią, artistiką ir dvasišką žmonių veiklumą pasirupįs toki "laisvi susivienijimai;" romantiškųjų apysakų rašėją užlaikys tie, kurie mėgsta romantiškiasias apysakas skaityti, o impresijonistiškąjį tēpliorių užlaikys tiejie, kurie mėgsta žiurėti į impresijonistiškiasias tēpliones; tas pats bus su pamokslininkais ir mokslinčiais, redaktoriais, muzikantais ir aktorais. Jeigu kas norės dirbti, tēplioti ar melstis, o nerastų nė vieno, kuris jį paremtų, jis galės užlaikyti pats save, dirbdamas dalį laiko. Taip dalykai dabar stovi ir skirtumas tik tame, kad lenktyniavimas už algas sistemų priverčia žmogų dirbti visą laiką, kad galėtų pragyventi, kuomet panaikinus privilegijas išnaudoti, kas tiktai panorės, galės užlaikyti save patį, dirbdamas po valandą kas dieną. Taip-pat burelis, kuris pritaria artisto darbams, tai tik dalelė, žmonių mažuma, nes dauguma į niekus pavirto, besistengdama laimėti mūsų pirklybiškose imtynėse; apie intelektualiskąjį ir artistikąjį veiklumą, kaip jie pakils pasiliuosavus žmonijai nuo lenktyniavimų šmėklos, mes dabar mažai nuovokos galime turėti.

Redaktorius norėjo žinoti, ant ko pasiremdamas, Dr. Schliemanas tvirtina, kad visuomenei bus galima užsilaikyti, jeigu kiekvienas jo sąnarys dirbs po vieną valandą kas dieną. "Kokis bus" — atsakė tas — "produktyviškas visuomenės išnašumas, kaip dabartiniai mokslo pragumai tapo sunaudoti, mes ant tikro negalime

pasakyti, bet mes ant tikro galime tvirtinti, kad perviršys visą ką, kas dabar rodosi galimu protams pripratusiems prie nuožmių kapitalizmo barbarysčių. Kada tarptautiškasis proletarijatas paims viršų, apie kares nebus ką nė sapnuoti; ir kas gali apskaityti, kiek atsieina žmonijai karės — ne vien tik vertė gyvasčių ir medegos, kurią karės sunaikina, ne vien iškasčiai užlaikymo milijonų dykų žmonių, reikia juos apginkluoti ir prirengti ar tai į kares, ar į parodas, bet ir tas, kiek suėda visuomenės gyvasties spėkas besistengiant buti pasirengusiu į kares, arba besistengiant karei, ir iš to kylančių sugyvulėjimo ir nežinės, girtuokliavimo, prostitucijos ir piktadarysčių, susilpnėjimo išdirbystėje, bei doriško apmirimo. Ar tamistai rodosi, kad bus per daug sakant, kad parsieina pašvęsti po dvi valandi, kiekvieno veiklaus visuomenės sąnario triuso, raudonamjam karės siaubunui?

O paskui Schliemanas ėmė išrodinėti, kiek visko ant niekų nueina belenktyniuojant: nuostolis pramonės imtynėse, nuolatinė rupestis ir susirėmimai; įvairios ydos — kaip gėrimas, pavyzdin, kuris kone pasidvigubino į dvidešimtį metų, kaipo pasekmė teip didelio įtempimo ekonomiskose imtynėse; dykunai ir neproduktyviškiejie visuomenės sąnariai, į niekus pavirtę pralobėliai ir suskurdę beturčiai; priespaudos įstatymai; išeikvojimai visuomeniškiems pasipuikavimams, modistės ir siuvėjai, sutaisytojai plaukų, mokintojai šokių, lekojai ir kiti. “Tamista suprantai” — sakė jisai — “kad visuomenėje, kur viską valdo pirkliškas lenktyniavimas, žinoma, tik pinigūs turintiejie sveria, o išlaidumas yra galingumo ženklū. Taigi mes turime dabartinėje valandoje draugiją, kur, sakysime, trisdešimts nuošimčių užsiėmę išdirbimu naudingų dalykų, o vienas nuošimtis užsiėmęs, naikinti juos. O tai dar neviskas, kadangi tranų tarnai bei pastumdėliai yra teipgi tranais; modistes, papuošalų dirbėjus, lekojus ir tt., teip pat naudingiejie visuomenės sąnariai turi užlaikyti. Ir meldžiu neužmiršti, kad šita pasibaisėtinoji liga apėmusi ne vien dykunas ir jų patarnautojus, jos nuodai įsiėda į visą draugijos kuną. Po šimtu tukstančių moterų teip vadinamosios parinktosios draugijos yra milijonas vidutinių luomų, kurios jaučiasi nelaimingoms, nepriklausydamos prie parinktųjų skyriaus ir viešai bando tokias nuduoti; žemiau jų iš kaleinos eina penki milijonai mūsų ukinin-

kų pačių, skaitančių “madų laikraščius” ir pagal tai taisančių savo skrybėles, teipgi merginų, dirbančių pardavynėse bei tarnaičių, pasidavinėjančių paleistuvystės namuose, kad turėtų už ką įsitaisyti pigius papuošalus ar drabužius, kuriais galėtų pamegdžioti ponias. Ir tokiu budu, jeigu prie to dar pridėsime lenktyniavimą parodant ir garsinant išdirbinius, turėsime, kaip alyvą ant ugnies, visą lenktyniavimo sistemą pardavinėjant! Dirbtuvių savininkai pramano visokiais užmačiais, kad tik pinigus išvilioti; pardavinėtojai išstato savo krautuvėse, o laikraščiai ir žurnalai užkimšti jų apgarsinimais!”

— “Meldžiu neužmiršti, kiek susieikvoja apgavystes darant” — patėmijo Fisher’is.

“Kada žmogus prieina prie naujagadyniškosios profesijos” — atsiliepė Schliemanas — “garsinimo mokslo įkalbėti žmonėms pirkti, ko jie nenori, — pasijunti pačiame viduryje tojo baisaus lavonbučio, kokį parengia kapitalistiškasis naikinimas, teip, kad nė nežinai, katrą iš tuzino bjaurumų pirmiau nurodyti! Bet meldžiu apsvarstyti išeikvotą laiką ir energiją, kuriuos reikia padėti, padirbimui tukstančių visokiariopų daiktų, pritaikytų mūsų pasipuošimui, ar paikumui, kuomet mums ir vieno skyriaus užtekty! Apsvarstykite, kiek to išsieikvoja darbo prie padirbimo pigios vertės pirkinų, paskirtų apgaudinėjimui nežinėlių, jiems tuosius parduodant; apsvarstykite, kiek išsieikvoja energijos prie padirbimo išdirbinių su priemaišomis, — iš skudurų padirbtoji drapanoms medega, medvilnių užklodės, iš blogos medegos pastatyti gyvenimai, priemaišos visokiuose įsdirbiniuose, atskiestas užtatšytas pienas, anilina nudažytieji lengvieji gėrymai, skorbylo išmetos dešrose —”

— “Meldžiu atkreipti atydą ant tujų dalykų iš morališkojo atžvilgio” — patėmijo buvęs pamokslininkas.

“Gana aišku” — atsakė Schliemanas; prie to tai paprastas dalykas mažos niekšystės, ir nuožmūs bjaurumai, kaip ir intrigos, melavimai bei kyšiai, smarkavimai ir besigynimai, bjauri saumylystė, skubinimas ir besirupinimas. Žinoma lenktyniaujant, negalima apsieiti be nuduotų ar su priemaišoms pagamintų pardavinių — tas yra tiktai kitas išsireiškimas sakinio “pirkti, kur yra pigiausiai, o parduoti, kur yra brangiausiai.” Valdžios urėdininkai

rašė, jog tautai parsieina bereikalingai išleisti bilijoną ir ketvir-
dalį dolėrių kas metai dėl priemaišų maiste; čia, žinoma, kalbama
ne vien apie medegą, nuėjusią ant niekų, o kuri būtų buvusi nau-
dinga, jeigu į žmogaus pilvą būtų nepatekusi, bet ir apie daktarus
ir varančius į ligas žmones, kurie prie kitų aplinkybių būtų svei-
ki buvę, teipgi ir apie graborius, laidotojus, kuriuos visa žmonių
veislė susilaukia dešimts ar dvidešimts metų pirmiau, negu ver-
tėtų. Paskui vėl apsvarstykite, kiek išsieikvoja laiko ir energi-
jos prireikus parduoti tuosius dalykus dešimtyse pardavynių, kuomet
ir vienos užtektų. Šioj šalyje yra apie milijonas ar du firmų,
užsiimančių pirklysta ir jose penkis arba dešimts kartų tiek raštin-
inkų, tai tik apsvarstykite, kiek paima gabenimas visko nuo vie-
nų pas kitus, iš ten vėl kitur ir dar toliau, skaitliavimai ir per-
skaitliavimai, projektavimai ir besirūpinimas, palyginimai menkų
uždarbių sunuostoliais. Apsvarstykite tiktai tą daugybę kojvairiausių
įstatymų bei padavadijimų, kurie buna neatbutinai reikalingi
prie tokių reikalų; knygynai užvesti dideliais tomiais, teis-
mai ir prisiekdintieji teisėjai, juosius aiškinti, advokatai, tardan-
tieji kaip juosius apeiti, šunadvokačiai ir viliugystės, neapykan-
ta ir melai! Apsvarstykite nuostolius akiai rizikuojant prie iš-
dirbinėjimo reikalingų gyvenime dalykų, — darbavietės uždary-
tos, darbininkai dykauja, išdirbiniai genda sukrauti. Apsvarsty-
kite išiekvotą energiją bandant surasti naujas rinkas savo išdir-
biniams, bergždžius užsiėmimus, kaip išdirbėjų keliaujantieji pa-
siuntiniai, visoki tarpininkai, afišų lipintojai, apgarsinimų agen-
tai. Apsvarstykite, kiek išsieikvoja energijos besikemšant į mie-
stus dėl lenktyniavimų ir geležinkelių monopolijų; apsvarstykite
varguolių apgyventas miesto dalis, blogą orą, ligas ir eikvojimą
gyvatinės energijos; apsvarstykite tiktai aukštuosius murus, eik-
vojimą laiko ir medegos statant aukštą ant aukšto ir kasant po
žeme! Arba paimkite visą sistemą apsaugojimų, ar tai nuo mir-
ties, ar nuo ugnies; kokio milžiniško triuso reikia, jas vesti ir pri-
žiūrėti, kiek raštininkų ir kitokių patarnautojų darbo reikia, o tai
visiškai bereikalingas eikvojimas —”

— “Aš nesutinku su tuom” — atsiliepė redaktorius.

“Kooperatyviškasis surėdymas tai visatinoji, automatiškoji
apsaugojimo kompanija ir taupoma banka visiems jų sąnariams.

Visų nuosavybė yra kapitalu, visi lygiai atjaučia skriaudą, visi ją atlygina. Banka bus visatinas valdžios apskaitliuotojas, knygos, kuriose kiekvienos ypatos uždariai ir išleidimai sulyginami. Teip pat bus visatinoji valdžios atskaita, kurioje bus garsinama ir aprašyta viskas, ką valdžia turi pardavimui. Kadangi pardavinėjant, niekas pelno neapturės, taigi nebus nė vietos bereikalingam eikvojimui pinigų ir melagingiems garsinimams; nebus apgaudinėjimų, nuduotų ar su priemaišoms padirbtų pardavinių, o teipgi nė kyšių bei visokių suktybių.”

— “Kaip bus galima nuspręsti kokio nors daikto kainą?”

“Kainą priklausys nuo darbo, kiek reikėjo padėti jo pagarsinimui ir pristatymui ir tą bus galima nuspręsti su pradinės aritmetikos pagalba. Milijonas mūsų šalies darbininkų užsėtuose kviečiais laukuose dirbo po šimtą dienų kiekvienas ir tiek darbo padėjus, apturėjo bilijoną bušelių kviečių, taigi bušelio kviečių kaina bus dešimta dalis darbo dienos ant ukės. Jeigu mūsų mokėsime, duokime sau, penkis dolerius dienai už darbą prie ukės, tai bušelio kviečių kaina bus penkios dešimtys centų.”

— “Tamista sakai darbas prie ukės” — atsiliepė p. Maynardas. “Tokiu budu už darbą bus mokama nevienodai?”

“Aiškus dalykas, kad ne, kuomet vieni darbai lengvesni, kiti sunkesni, nes kitaip darant, mūsų turėtume milijonus gromatnešių po kaimus, o nė vieno anglekasio. Rods mokestys galės buti paliktos tokios pačios, bet skirtumas bus darbo valandose; vienose ar antrose visados turės buti skirtumas pagal tai, ant kiek didesnio ar mažesnio dirbančiųjų skaitliaus reikės katroj nors išdirbystės šakoje. Tas pats ir dabar yra ir skirtumas tik tame, kad, darbininkai mainomi buna aklai, netobulai, pagal tai kaip girdėt, gaga apgarsinimus, vietoje, kad tą atliktų tuojau ir gerai dalyką sužinoję pagal valdžios atskaitas.”

— “O kaip apie tuos užsiėmimus, prie kurių labai sunku laiką apskaityti? Kiek atsieitų už darbą pagaminant knygas?”

“Žinoma prie darbo bus priskaityta, popiera, atspaudimas ir apdarymas — viskas apie penkta dalis to, kiek dabar atseina.”

— “O autorius?”

“Aš jau pasakiau, kad valstija negalės kontroliuoti intelektuališkąjį veiklumą. Valstija gali pasakyti, kad reikėjo metai para-

šymui knygos, o autorius gali sakyti, kad jam ėmė trisdešimtis metų. Ką mes čia apkalbame, tai tautiškoji, arba, geriau sakant, tarptautiškoji sistema aprupinimui medegiškųjų žmonių pareikalavimų. Kuomet žmogus turi ir intelektuališkus pareikalavimus teipgi, jis dirbs ilgiau, kad uždirbti daugiau ir aprupinti tuosius, kaip jam geriau patinka, ir jam tinkamu budu. Aš gyvenu šioje pasaulėje, teip-pat kaip ir didesnėji žmonių dalis, aš dėviu tokius pat čėverykus ir miegu tokioje pat lovoje kaip ir kiti, bet mano galvoje ne tokios pat mintys, kaip pas kitus ir aš visai nenoriu mokėti tokiems protautojams, kaip dauguma, kad parenka. Aš veliju, kad toki dalykai taptų palikti laisvai apsirupinti kiekvienam, kaip kad dabar daroma. Jeigu žmonės užsimanys klausyti tulo pamokslininko, jie susitelks drauge, duos po kiek jiems patinka, užmokės už bažnyčią ir užlaikys pamokslininką, o tada galės ir klausyti jo, aš gi, kuris nenoriu klausyti jo, busiu sau nuošaliai ir jokių iškaščių neturėsiu. Tokiu pat budu užsilaiko laikraščiai apie Egiptiškuosius pinigus, apie katalikiškuosius šventuosius, apie orlaivius, apie atletiškuosius užsiėmimus ir aš neprivalau nieko apie juosius žinoti. Iš kitos gi pusės, jeigu vergavimas už algą taptų panaikintas ir aš galėčiau užsidirbti tiek, kad man daugiau liktų, nemokant dalį iš tų išnaudojančiam kapitalistui, tai jau žinomas dalykas, kad tada pakiltų laikraštis, pašvęstas aiškinimui ir skelbimui evangelijos Friedericho Nietzsche, evoliucijos pranašo, o teipgi ir Horacijaus Fletcherio, išradėjo prakilnaus mokslo apie tyrą valgymą; o prie progos gal ir patarimams nenešioti ilgų sijonų, o teipgi kaip mokslišku budu auklėti geresnę vyrų ir moterų veislę ir įvykdinti persiskyrimus tarp apšvedusiųjų draugiškai tą dalyką tarp savęs nutariant.”

Dr. Schliemann apsisotojo ant valandėlės. “Tai buvo prakalba” — ištare jis, juokdamasi — “o vienog aš ką tiktai dar pradėjau!”

— “O kas dar daugiau?” — užklausė Maynardas.

“Aš nurodžiau, nekuriuos negatyviškus eikvojimus energijos prie lenktyniavimo,” — atsakė tas. “Aš beveik nieko nepaminėjau apie pozityviškąjį spulumą prie kooperatijos. Jeigu paimsime po penkias ypatas į kiekvieną šeimyną, tai turėsime penkioliką milijonų šioj šalyje; mažiausiai dešimtis tukstančių iš jų gyvena

skyriumi ir pastumdėle namuose buna arba pati, arba už algą vergaujančioji tarnaitė. Nieko nekalbėsime apie naujagadyniškąjį namų išvalymą su suspausto oro pagalba ir apie spulumą, verdant iš vien, o apsvarstysime tik vieną dalyką, tai yra plovimą sudynų. Žinoma šeimynoje, susidedančioje iš penkių ypatų, išplovimas sudynų užima mažiausiai pusę valandos kas dieną; imant dešimtį valandų, kaipo dienos darbą, reikės, todėl, pusės milijono pajiegy ypatų — moterų daugiausiai — išplovimui sudynų visoj šalyje. O patėmykite, kad tai nevaliausias darbas, kurs labai kiekvieną nualsina ir padaro žiauriu; jis gimdo blykštligės, nerviškumą, blogą budą ir veda prie prostitucijos, sauzūdystės ir beprotiškumo; iš to paeina girtuokliaujantieji vyrai ir išsigimę, niekiški vaikai — o visuomenei viską tą parsieina atjauti. O dabar apsvarstykite, kad kiekvienoje iš tokių nedidelių bendrijų, apie kokias aš kalbu, rasis mašina plovimui ir džiovinimui sudynų ir tą atliks ne vien, kad dėl akių darbą atbaigti, bet atliks mokslišku budu, prašalinant visokius vodingus dalykus — ir darbą atliks sunaudojant vos dešimtą dalį to laiko, kiek dabar reikia ir dirbantiems prie to nereikės teip susiteršti! Apie tuos dalykus plačiau galite rasti ponios Gilman knygoje, o paskui paimkite Kropotkino raštą “Laukai ir Dirbtuvės” ir paskaitykite apie naują žemdirbystės mokslą, kuris paskutiniose dešimtyse metų išsivystė, prie kurio, su pagalba pramanytų mėslių ir pagerinto apdirbimo, sodaunykas gali užauginti dešimtį ar dvyliką kartų į metus ir du šimtu tonų daržovių ant vieno dirvos akerio; tokiu budu viso žemės skritulio gyventojai galėtų išmisti nuo tos dirvos, kiek dabar apdirbinėjama vien tik Suvienytose Valstijose! Jokiu budu negalima panaudoti tokius pragumus dabar, nes dar per didelis tamsumas tarp mūsų ukininkų, teip toli išmėtytų viens nuo kito ir paskendusių varge, bet tik perstatykite sau visą tą klausimą parupinimo maisto mūsų tautai, kad tą paimtų į savo rankas mokslinčiai, aprupindami tą sumaniai ir sistematiškai! Kur tiktai bloga ar kalnuota ir uoluota šalis, ją paskirti auginimui miškų, kuriuose mūsų vaikai galėtų žaisti, mūsų jaunieji vyrai medžioti ir mūsų poėtai gyventi! Kiekvienam javui butų parinkta tinkama dirva ir klimatas; o žinant; kiek visuomenei ko reikia, pagal tai ir apskaitliuoti butų kiek dirvos apdirbti ir ap-

sėti, prie to, žinoma, taptų vartojamos kotobuliausios mašinos ir viską prižiūrėtų išsilavinusieji žemdirbystės reikaluose chemikai! Aš užaugau ant ukės ir žinau, kaip bjauriai nesmagus žemdirbio darbas, taigi ir noriu perstatyti jums paveizdą, kaip tas visas išrodys po revoliucijai. Perstatyti didelę bulvių sodinimui mašiną, kurią vilktų ketvertas arklių, arba elektriškoji pajiega ir kaip toji varo vagą, pjausto ir mēto bulves ir jusias drauge aparai ir tokiu budu užsodina didelius plotus į vieną dieną! Perstatyti teipgi didelę bulvių kasimui mašiną, kuri gal teipgi būtų varoma elektros pajiega, ir irtusi per tukstančių margų dirvą, rausdama žemę, išrinkdama bulves ir pildama jas į maišus! Vertėtų pamatyti, kaip tokiu pat budu būtų pasielgiama ir prie kitų javų ir daržovių — kaip obuolius ir kitokius vaisius skina mašinomis, karves išmeldžia su elektros pagalba — tie dalykai ir dabar atliekami, kaip jūs galite žinoti. Perstatyti pjūtės metą prie javų ateityje, kada prie to suvažiuoja milijonai laimingų vyrų ir moterų, vasaros šventes perleisti, juos atgabena tam tikrai paskirti traukiniai ir tiek jų, kiek kiekvienoje vietoje reikia! Ir palyginti tą viską su teip įkankinančiu darbu ant mažų, pavienių ukių dabar, — nustelbtas, sunykęs, nežinėlis žmogus, susidraugavęs su pageltusia, liesa, liudnai išrodančia pastumdėle ir jie dirba nuo keturių ryto iki devynių naktyje, vaikus pristatydami prie darbo kaip tik jie pradeda vaikščioti, krapšto dirvą senoviniais įrankiais, jam neprieinama pažintis ir geresnė viltis, atitolintas nuo visko, ką suteikia mokslas ir išradimai, nuo visokių dvasiškų pasigērėjimų, — jis pririštas prie savo menko buvio, turėdamas atstovėti tokį lenktyniavimą darbe, bet giriasi savo laisve, nes jis per aklas, kad savo pančius įžiūrėti galėtų!”

Dr. Schliemanas patylėjo valandėlę. “O paskui” — tęsė jis toliau, — “šale to reikia paminėti neaprubežiuotą maisto daugybę, naujausius fiziologų išradimus, kad daugelis žmonių nesveikumų paeina nuo persivalgymo! Arba ir vėl, darodyta tapo, kad mėsa visai nereikalinga, kaipo maistas; mėsą daug sunkiau apturėti, negu maistą iš augmenų, ją ne teip paranku prirengti ir varuoti ir gali būti, ir ne teip švari. Bet ką galima padaryti, jeigu žmonių skonis labiau prie to linkęs?”

— “Kaip socializmas galės tą perkeisti?” — užklausė greitai

mergina studentē. Tai dar pirmu kartu ji atsiliepē tā vakarā.

“Teip ilgai, kol tarp musų prisilaikys vergavimas už algā” — atsakē Schliemanas — “nepaisant, kokiū darbas butų bjauriu ir pažeminančiu, vis bus lengva rasti žmonių, kurie tą atliks, bet kaip tik darbas išsiliuosuos, tada atlyginimas už tokį darbą pradēs kilti aukštyn. Ir tokiu budu viena paskui kitą senos, ankštos, nesanitariškos darbavietēs, taps nugriautos — pigiau atsieis naujas pastatyti, negu jasias pertaisinēti; tokiu budu ir ant laivų taps įtaisytos mašinos pečių kurimui ir jų iškrėtimui, o pavojingi amatai taps padaryti saugesniais, arba gal bus jų vietoj išrasti kitoki išdirbiniai. Ir lyginai tuomi pat laiku, kaip musų Pramonės Respublikos valstiečiai prasitobulįs, metai po metų kainos iš skerdyklų išleidžiamų išdirbinių kils aukštyn, kol galiaus tie, kurie norēs valgyti mėsą, turēs patys ir pasiskersti gyvulius — o teip dalykams virtus, kaip ilgai tas įprotis galēs užsilaikyti, kaip jums rodosi? Jeigu pereisime prie kito žymaus dalyko — viena iš paprastųjų kapitalizmo dėmių, tai politiškas sugedimas, o kaipo viena jo pasekmių, miestų valdymui ēsant rankose kvailų ir niekiškų politikierių, ligos, kurias lengvai butų galima prašalinti, užmuša pusę gyventojų. O kad mokslui net ir butų leista bandyti, jis mažai ką galētų atlikti, kadangi didesnē žmogiškųjų tvarinių dalis visai dar nėra žmogiškaisiais tvariniais, bet vien tik mašinomis darymui turtų kitiems. Jie susigrudę nevaliuose namuose, nyksta ir genda nuo skurdo, ir nuo sanlygų jų gyvenimo jie greičiau paliegsta, negu visos pasaulēs daktarai spētų juos išgydyti; žinoma, kad jie ir buna lizdu, iš kurio užsikrečia ir užsinuodija mų visų gyvastys ir per tai negalima laimingai gyventi. Dėl tos priežasties aš visai rimtai sakyčiau, kad visi vaistininkų ir chirurgų išradimai, kokius jiems mokslas gelbēs ateityje padaryti, neturēs tiek išnašumo, kiek suvartojimas pažinties, kokią mēs dabar turime, kada šios pasaulēs apleistieji įgys savo tiesas, žmonišką gyvenimą turēti.”

Čia Daktaras Schliemanas vėl nutilo. Jurgis patēmijo, kad dailioji mergina, kuri sėdėjo ties stalo viduriu, klausē išrodydama teip, kaip ir jis laike, kada pirmu kartu susipažino su socializmu. Jurgis labai norėjo su jaja pakalbėti; jam rodēsi, kad ji jį butų supratusi. Vėliau vakare, kada jų burelis išsiskirstē, jis išgirdo,

kaip ponia Fisherienē pasakē jai tykiu balsu: “Aš norēčiau žinoti, ar p. Maynardas vis rašinēs tokius pat dalykus apie socializma?” — ką girdėdama, ji atsakē: “Aš nežinau, bet jeigu jis rašinēs, tai žinosime, kad jis niekšas!”

* * *

Po to atėjo rinkimų diena, — užsibaigus politiškai agitacijai, visa šalis rodėsi apsistojusi ir kvapą sulaikiusi, laukė išeigos. Jurgis ir kiti dirbusieji Hinds'o hotelyje, vos spėjo užbaigti savo pietus, kaip visi nusiskubino į didelę salę, kurią partija buvo nusamdžiusi tam vakarui.

Ten jie jau rado minias žmonių, laukiančių ir telegrafo prietaisa jau buvo pradėjusi taksėti prisiunčiamas žinias. Kada galutinai tapo suskaitliuota, pasirodė socialistiškų balsų daugiau, kaip keturi šimtai tukstančių — taigi priaugo beveik trys šimtai ir penkios dešimtys nuošimčių į keturis metus. Tas labai puikiai išrodė. Žinias partija gaudavo iš kuopų, ir, žinoma, kuopos iš tų vietų, kur labjausiai nusisekė, skubinosi veikiai apie tai pranešit, taigi tą vakarą salėje kiekvienas tikėjo, kad balsai pasieks šešis, septynis arba net ir aštuonis šimtus tukstančių. Teip netikėtai pasididino balsai Chicagoje ir visoje Illinois valstijoje: mieste buvo 6.700 balsų 1900 metuose, o dabar 47.000, valstijoje gi buvo 9.600, o dabar 69.000! Vakarui besitęsiant, ir miniai besididinant susirinkime, buvo regykla, kurią vertėjo pamatyti. Perskaitydavo žinią ir žmonės pradėdavo teip šukauti, kad rodėsi užkims; kas nors, užsikarščiaęs, prakalbėdavo ir po to prasidėdavo vėl šukavimai; nutildavo kiek, tai ir daugiau žinių ateidavo. Ateidavo žinios nuo sekretorių artymose valstijose, pranešančios, kiek pas juos laimėta; balsai Indianos valstijoje nuo 2.300 pakilo iki 12.000; Wisconsinine nuo 7.000 iki 28.000; Ohio valstijoje nuo 1.000 iki 36.000! Entuzijastiškieji individuai atsiųsdavo telegramas iš mažesnių miestelių, kur balsų netikėtai priaugo paskutiniais metais: Benedict, Kansaso valstijoje, nuo 26 iki 260; Henderson, Kentuckyje — nuo 19 iki 111; Holland, Michigane — nuo 14 iki 208; Cleo, Oklahomaje — nuo 0 iki 104; Martin's Ferry, Ohio — nuo 0 iki 296 — ir daugelis kitų tokios pat rūšies. Tokių miestų

buvo šimtai. Vyrai, kurie nuo pastolio skaitė prisiųstas žinias, buvo seni agitatoriai, kurie lankėsi tose vietose, pagelbėjo daugiau balsų gauti ir paaiškino nekurias apystovas: Quincy, Illinois, nuo 189 iki 831 — tai tenai miesto majoras suareštavo socialistų kalbėtoją! Crawford pavietas, Kans'o valstijoje — nuo 285 iki 1975 — tenai buveinė savaitraiščio "Appeal to Reason!" Battle Creek, Michigan — nuo 4261 iki 10.184 — tai darbi ninkų atsakymas Valstiečių Sanjungos agitacijai!

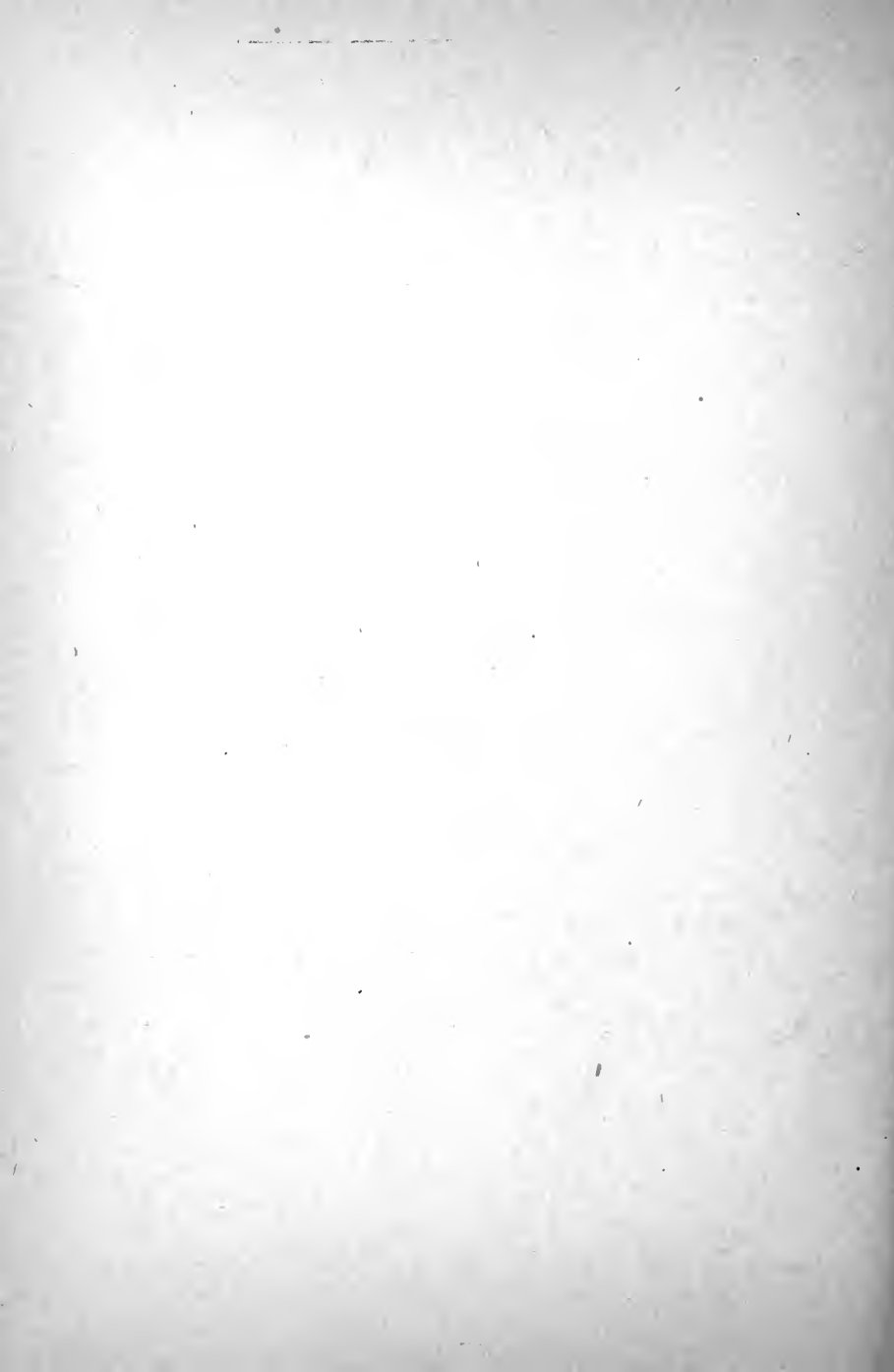
Pradėjo ateiti oficiališkos žinios iš įvairių miesto ward'ų (da- lių). Vis tiek ar tai buvo dalis miesto, kur vien dirbtuvės randa- si, ar toji dalis, kur tiktai šilkinėse pančiakose vaikščioja — jo- kio skirtumo nedarė ir visur buvo matyti balsų priaugimas; bet vienas dalykas, kuris labjausiai partijos vadovus nustebino, tai buvo milžiniškas pasididininimas balsų "stockyarduose." Packing- town'as užėmė tris miesto ward'as ir pavasaryje 1903 metų tenai buvo penki šimtai balsų, o tų pačių metų rudenyje jau buvo še- šiolika šimtų. Dabar, praėjus tiktai vieniems metams, buvo še- šiosdešimts trys šimtai — o demokratiškųjų balsų tiktai aštuonios- dešimts aštuoni šimtai! Buvo keliatas ward'ų, kuriose demokra- tai gavo mažiau balsų, o dviejuose apskričiuose pasisekė išrinkti sąnarius valstijos įstatymdavystės. Tokiu budu Chicago stovėjo pryšakyje judėjimo visoj šalyje; ji suteikė partijai naują pavyz- dį, ji parodė darbo žmonėms kelią!

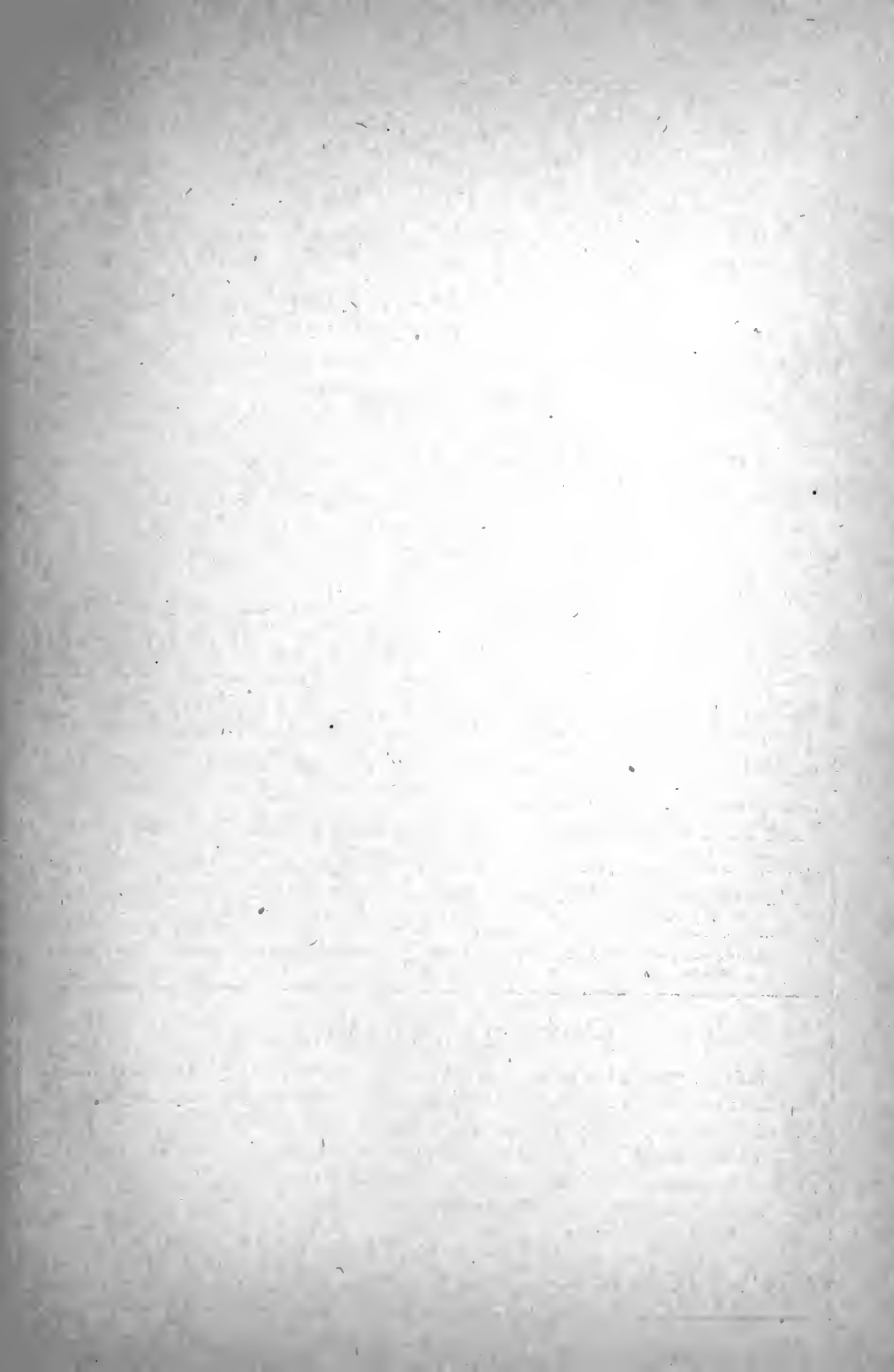
Teip sakė kalbėtojas nuo pastolio ir du tukstančiu akių buvo įsmeigtų į jį ir du tukstančiu balsų sveikino kiekvieną jo sa- kinį. Kalbėtojas buvo perdėtiniu miesto įstaigoje biuro gelbėji- mui pavargėlių ir jį pasibjaurėjimas apėmė, matant tokį skurdą ir tokias suktybes. Jis buvo jaunas; liesas, bet pilnas karščio; ro- dėsi, kad jis rankos mostelėjimu minią paveikia, o Jurgiui jis iš- rodė tikraja revoliucijos dvasia. "Organizuokitės! Organizuoki- tės! Organizuokitės!" — teip šaukė jisai. Jis labai baimijost, matydamas tokį milžinišką balsų priaugimą, kokio partija visai nelaukė ir kokio ji neužsipelnė. Šitie žmonės tai ne socijali- stai!" — šaukė jisai. "Šitie rinkimai praeis, ir sujudimas iš- nyks ir žmonės užmirš viską apie tai, o jeigu ir jūs užmiršite apie tai ir prisėdę užpakalį, ilsėsitės nesiirdami, mes prastosime šituos balsus, kuriuos šią dieną gavome, ir mūsų priešai apjuoks mus su

paniekinimu! Jūsų darbas padaryti prizadą — dabar pačiame pergalės užsidegime, sujieškoti tuosius vyrus, kurie balsavo už mus, atsigabenti juosius ant mūsų susirinkimų, suorganizuoti juos ir sulieti su mumis! Vedant agitaciją prieš rinkimus, mes nevisados teip lengvai turėsime, kaip dabar, kad buvo. Šią naktį visoj šalyje senųjų partijų politikieriai tēmija šituos balsavimus, kad žinoti, kaip jiems irtis ir niekur teip greit ir gudriai nesistengs apystovas išnaudoti, kaip šiame mieste. Penkiosdešimtys socialistų balsų Chicagoje privers Demokratų partiją pavasario rinkimams atėjus, pastatyti reikalavimą, jog miestas turi mieste ēsančius dalykus valdyti! Su tuomi jie dar kartą prigaus balsuotojus ir visi jų sukčiai ir plėšikai bus sukimšti į urėdus! Bet ką jie nedarytų, kad įsigauti į vietas, vienog yra vienas dalykas, kurio jie nepadarys, o tai bus dalykas, kurio dėl jie tapo išrinkti! Jie neparupys mūsų žmonėms, kad miestas apimtų valdyti daugelį dalykų — tas visai nėra jų mieriu, jie nė nemėgįs tą įvykdinti; viskas, ką jie padarys, tai suteiks mūsų partijai Chicagoje didžiausią progą, kokią socializmas kada nors Amerikoje turėjo! Iš to tas išeis, kad apgavingieji reformatoriai išstatys save ant juoko ir patys save pasmerks visų akyse; radikališkajai demokratijai neliks nė vieno melo, su kuriuomi galėtų pridengti savo nuogumą! O tada prasidės besigrudimas, kurio niekas negalės apstabdyti, pakilo banga, kurios niekas nepataikys nukreipti, kol ji neužlies viską — viską pergalės, niekas neįstengs atstovėti — o tai bus besirinkimas skriaudžiamųjų Chicagos darbo žmonių po mūsų vėluku! Ir mes suorganizuosime juos, mes išlavinsimę juos, mes vesime juos prie pergalės! Mes pergalėsime priešininkus, mes sutremsime juos — ir Chicago bus mūsų! Chicago bus mūsų! CHICAGO BUS MUSŲ!

“RAISTAS”

prekiuoja \$1.50. Pinigai parankiausiai siūsti “Money Orderiu”; registruojant reikia laišką įdėti vieną dolerį popierinį ir 50 cen. pašto markėms.

Visada, reikalaujant knygos prisiuntimo, reikia aiškiai rašyti ir savo antrašas, adresuojant:

J. NAUJOKAS

7 MADISON SQ. STA. BOX 189. NEW YORK, N. Y., U. S. of America.

“KOVA”

Lietuvių darbininkų laikraštis, išeina kas savaitę Amerikoje.

“KOVA” paduoda svarbiausias žinias iš viso svieto apie darbininkų gyvenimą, jų vargus, prispaudą ir kaip jie kovoja su savo prispaudėjais.

“KOVA” talpina savyje moksliskus straipsnius, visiems suprantamus, nes jie rašomi darbininkams, kuriems nuolatinis darbas neleidžia išeiti aukštes mokslus.

“KOVA” prasiplatinusi ne tik Amerikoje, bet Lietuvoje, Anglijoje, net ir Afrikoje; visur, kur tik lietuviai darbininkai gyvena.

“KOVA” kaštuoja: **2 dol.** metams, **1 dol.** pusei metų visose dalise svieto.

“KOVA”, 1815 E. Moyamensing Ave., Philadelphia, Pa.

Geriausi lietuviški laikraščiai išeinantį Lietuvoje, Vilniuje.

“ŽARIJA” Zamkovi pereulok No. 10, but. 4, Vilnius, Lith.-Russia.

Yra tai savaitinis darbininkų, bežemių ir mažžemių laikraštis. Prekė Amerikoje: metams 4 rubl., pusei metų 2 rubliai.

“LIETUVOS UKININKAS”, Semionovskaja gatvė No. 8, Vilnius.

Šis laikraštis skiriamas Lietuvos darbo žmonėms. Eina iš Vilniaus vieną kartą savaitėje, Seredomo, su mėnesiniu priedu “Zemė”. Prekė Amerikoje: metams 4 rubl., pusei metų 2 r.

“VILNIAUS ŽINIOS”, Jurgio pr. No. 14, but. 2, Vilnius-Russia.

Yra tai kasdieninis laikraštis ir kaip toksai pripildytas naudingais straipsniais ir naujais žiniomis iš Lietuvos ir kitur. Prekė Amerikoje: metams 12 rublių, pusei metų 6 r.

Užmokestį visiems reikia siūsti iš kalno. Linkėtina, kad ir Amerikos lietuviai skaitytų tuos laikraščius.

Petras Naujokas

Išdirba geriausius cigarus iš vietinio ir importuoto gardžiai kvėpiančio Havanos tabako. Pristato vietiniams lietuviams ir išsiuntinėja ekspresu nuo 5 iki 25 centinių cigarus į visas dalis Amerikos.

Viengėčiai! užprašomi visada reikalaut ir rukyt lietuviško darbo cigarus, — reikalaut nuo saliuonininko Naujoko cigarų.

Laišku galima užsteliuot cigarus adresuojant:

Petras Naujokas

604 E. 15th street

New York, N. Y.

Petras A. Draugelis

73 Grand Street Brooklyn, N. Y.

(Netoli nuo New Yorko fero.)

Parduotojas visokių parinktų geriausių vynų, likerių, alaus ir cigarų, kaip vietinių, taip ir importuotų, iš geriausio Havanos tabako.

Užlaiko pirmos kliasos saliuoną bei užėigą, kur suteikiama dovanai kopuikiausi užkandžiai; taip pat turi gerą svetainę draugysčių susirinkimams ir prakalboms.

Malonu yra pasakyti keliatą žodžių apie p. Draugelį kaip apie vieną, iš pirmiau apsigyvenusių Brooklyne, tikrų lietuvių.

P. Draugelis paeina iš Suvalkų gubernijos, Vilkaviškio pav., Pažerių valsčiaus, Oželių kaimo. Gimęs birželio 19 d. 1865 m., mokslą ėjo Veiverių seminarijoje (kursuose). Brooklyne toje pačioje vietoje, prie savo užsiėmimo gyvena 17 metų, bet į Ameriką atvyko 23 metai tam atgal.

Amerikos gyvenimo gerasias ir blogasias puses plačiai pažysta, nes visokiuose darbuose yra dirbęs. Dabar turėdamas lemtesnį gyvenimą, kiekvienam lietuviui yra draugas, užtai jo vardą kiekvienas pažystamas su pasigerėjimu minavoja. Ne užtai vienok, kad turtingesnis, bet todėl, kad jei tik lietuvis kokiame reikale kada nors kreipėsi prie jo — praščiokėlis, ar inteligentas — visados pagelbėjo ar tai vietiniams, ar atvykusiems iš kitur.

Kas liečiasi jo pirklystės ir saliuinininkystės, tai jis yra pagarsėjęs, kad visados užlaiko geriausios rūšies prekes ir stengiasi savo užsiėmimą gerai užlaikyti. Girtų p. D. saliuone nelabai tematysi, nes darbininkams yra įsakyta, kad girtam, kaip jis neprašytų, neparduoti gėrymų. Apie tai žino ir lietuviškos moterėlės, nes jeigu vyras spiriasi eiti į saliuoną, tai siunčia pas D., nes žino, kad čia girtas negauna gerti.

Kadangi p. D. užlaiko salę, tai visoms toms lietuvių organizacijoms, kurios darbuojasi tautiškiems ar darbinikiškiems reikalams, suteikia netiktai susirinkimams salę, bet ir šviesą bei kurą dovanai, taigi čia ir pasidarė centras visų besidarbuojančių lietuvių kaip New Yorko, Brooklyno, teip ir apielinkės.

Kas liečiasi platinimo lietuviškosios rašliavos, tai p. D. ir nėra užpakalyje kitų, nes visus pirmeiviškus laikraščius visados užlaiko ir tiejie guli ant stalo kaip skaitykloje, o užėjęs žmogus visados ramiai gali visus perskaityti. Be to daugeliui įkalbėjo laikraščius užsirašyti, kurie apie laikraštiją nieko nebuvo žinoję. Teipgi kada Amerikoje visai nebuvo papratimo ant gatvių kampų pardavinėti lietuviškus laikraščius, tai p. D. 10 metų atgalios įtaisė "standą", kur pardavėjas, šale svetimtautiškų laikraščių pardavinėjo "Lietuvą", "Vienybę Liet.", "Kovą" ir nuo to laiko lietuviškų laikraščių tapo išparduota tukstančių tukstančiai. Be to "stando" p. D. duoda dovanai vietą padėjimui raštijai. Rods, dabar jau daug lengviau platinti kaip laikraščiai, teip ir knygos, bet seniau tai ir liežiuvis pailso, kol įkalbėjai žmogui, kad ką nupirktų, taigi augščiau paminėtiejie dalykai, buvo didele pagalba.

Nebuvo ir nėra terp Amerikos lietuvių tokio tautiško reikalo, ar kokio nors užmanymo, kad p. D. po kelis kartus ant to paties dalyko nebutų aukavęs, t. y. kiekvienam rinkėjui davė, paragindamas ir kitus, kad nepasigailėtų.

Pakilus tėvynėje kovai už laisvę, p. D. pritaisė savo saliune tam tikrą skrynelę su atsakančiu parašu ir viską prižiūrėti pavedė vietiniam revoliucijos šelpimo komitetui ir tankiai buvo išimta viršaus per \$10. Kad ant tuščio nekabotų p. D. pataiko svetimtaučiams, apsilankantiems pas jį, paaiškinti svarbumą to dalyko ir paraginti, kad nors kiek į skrynelę įmestų. Jis moka pertikrinti ir mūsų mažiau suprantančius brolius, kad paremtų tėvynės reikalus.

P. D. priguli prie lietuviškų tautiškų organizacijų Amerikoje ir prie "Aušros", kuri šelpia neturtinguosius mokslėivius, kažin, ar priguli koks nors lietuviškas saliuininkas? — p. D. priguli. Gal kas sakis, kad iš lietuvių gyvenimą darydamas, privalo ir prie visuomeniškų reikalų prisidėti ir visur ką paaukoti, bet tame pačiame Brooklyne yra daugiau kaip penkios dešimtys saliuininkų lietuvių teip pat gyvenančių iš lietuvių, kodėl jie nesidarbuoja teip pat? P. D. rupi gerovė Lietuvos kaip ir kiekvienam tėvynės veikėjui.

Išleistojas.

Juozas Martynaitis

109 Grand St. Brooklyn, N. Y.

Užlaiko didžiausią sankrovą visokių čeverykų šioje dalyje miesto; joje kiekvienas gali pasirinkti apsiautuvą, kokio tik kas panori, galėdamas susikalbėti lietuviškai. Kainos labai prieinamos, prekės puikiausios ir perkantieji: vyrai, moterys, ar vaikai visados buva užganėdinti.

Juozas Martynaitis tai vienas iš žymesnių vyrų, kaip geras tautietis ir darbininkų draugas. Ne tiktai dabar, bet ir seniau, gyvendamas New Yorke ir Brooklyne prigulėjo prie apšviestiesnių lietuvių burelio ir nuo dienos atvykimo į Ameriką neperstodamas kovojo su tamsybės nešiotojais, platindamas susipratimą kaip protiškuose, taip ir ekonomiškuose bei politiškuose klausimuose. P. J. M. priguli prie pirmeiviškųjų jaunosios kartos lietuviškųjų organizacijų ir, nors yra žinomas kaip vienas iš turtingiausių lietuvių Brooklyne, bet susitvėrus L. S. S., jis prisidėjo prie jos ir remia ją kaip morališkai, taip ir materijališkai. Ir tautiškiems reikalams, kaip tėvynainis, ne menkai yra paaukavęs. Mažai turime vertelgų tokių kaip šits mūsų viengentis ir labai velytina butų, kad jo pavyzdį sektų ir kiti, kurie iš lietuvių gyvena, o prie tautišky ir darbininkiškų reikalų neprisideda.

Juozas Martynaitis paeina iš Barzdų kaimo, Griškabudžio valsčiaus, Suvalkų gubernijos, 17 metų Amerikoje.

Kad tai daugiau tokių lietuvių turėtume.

Išleistojas.

'VIENYBE LIETUVNIKU'

IŠLEISTOJAI — J. J. PAUKSZTIS IR K. BRAZYS

“Vienybė Lietuvių”, seniausias iš lietuviškų laikraščių, tapo perkeltas iš Plymouth, Pa. į Brooklyn, N. Y., tapo padidintas ir pagerintas. Talpina akyvas žinias iš Lietuvos ir viso svieto. Apysakos talpinamos iš gyvenimo žmonių, juokingos ir žingeidžios.

Prekiuoja metams Amerikoje	\$2.00
„ „ Užmarin	2.50
„ „ Lietuvoj	5 rubliai

Prie “Vien. Liet.” galima gauti visokių knygų kaip savos spaudos teip ir visų kitų svetimų išleidimų, teipgi paveikslų ir paveikslėlių ir gromatų visokio skyriaus. Siunčiame pinigų į Lietuvą ir visas dalis svieto, užsiimame tuom per 22 metus ir visados užganėdinome savo siuntėjus. Siųsti pinigai per “Vienybę” nueina greitai (į 14 dienų). Visados siųskite pinigus per mus, tai nereikės skųstis ant agentų, kad pinigai dingę arba ilgai nesulaukia Lietuvoj.

Norėdami parsitraukti savo gimines ar pažįstamus Amerikon ar pats norėdami važiuoti Lietuvon, kreipkitės prie mūsų, o gausite laivakortes už tokią prekę kaip pačių kompanijų ofisuose.

J. J. PAUKSZTIS & CO.

120-124 GRAND STREET BROOKLYN, N. Y.

BRANZIUS--224 E. MAIN STREET ✕ PLYMOUTH, PA.

LIETUVIAMS

Patogiausia vieta pirkti geri laikrodėliai, ziedai, grandinėliai, daugiausiai auksinės ir sidabrinės prekės. Gražiais balsais armonikos, smuikai, klarnetai ir kiti muzikališki instrumentai. Geriausios britvos, drukuojamos mašinėlės, stebuklingos popieros laiškamams rašyti. Visos istoriškos ir mokslinės knygos, kokios tik išėjo lietuvių kalboj. Rašydamas mums gromatą, įdėk už 2c. markę, o apturėsi atsakymą ir kataliogą, kuriame yra daugybės visokių naudingų daiktų, tokiu adresu:

K. VILKEVIČIUS

112 Grand Street.,

BROOKLYN, N. Y.

Yra tai jaunas lietuvis, imąs dalyvumą tautiškame, darbininkiškame ir politiškame judėjime ir kaip aktorius lošęs roles dramose ir tragedijose.

Išleistojas.

Perskaitytę "Raistą", užlipink ant jo pačto markes ir pasiųsk į Lietuvą, arba, da geriaus, užmokėk \$1.50 išleistojui, kuris staciai pasiųs į Lietuvą priduo tu adresu pasiskaityti giminėms ar draugams. Bus tai branginama dovana.

VIENTINIS GERIAUSIAS VAISTAS, IŠRASTAS PLAUKAMS NUO SLINKIMO IR ATAUGINIMUI JŲ.

Parašymas gromatos nieko nekaštuoja.

Jeį plaukai slenka ir yra pleiskanų, tai reiškia kad galva už kelių mėnesių nupliks, jei negydysi.

Naujausias Išradimas Dermatologijos Moksle.

Daugybė odos ligų paeina nuo nešvaraus užsilaikymo ir užsikrėtimo, teįpi ir nuo vidurinių ligų. Daugumas gauna pučkus, pleiskanas, slinkimą plaukų, plikimą per apsilėidimą. Gydosį pas neatsakančius daktarus ar agentus, kurie tik pinigus išvilioja, o paskui rašo mums, kad emė daugybę gyduolių iš įvairių apgavikų ir pagalbos negavo ir sako, kad, gal, ir mūsų gyduolės nieko negelbėsį. (Taigi, meldžiame parodyti, koks žmogus likosi mūsų apgautas.) Visi žmonės užsitiki mūsų gyduolėms ir teisingiausiu patarimu, kurį duodame per laišką dykai.

Męs turime apie pusę milijono laiškų su padėkavonėmis nuo žmonių visokių tautysčių. Rašyk pas mus: **J. M. Brundza Co., New York & Brooklyn, U. S. A.**

Pliką galvą sunku gydyti, jeigu senas ir galva žvilga, tai to pagelbėti negalima, bet jeigu jaunas, o turi retus plaukus ir ant odos matytis maži plaukučiai, tai tam galima suteikti pagalbą; plaukai nėra grybai — viena diena neišdigs. Atsišaukusiemsi nusiunčiame informaciją su plačiu aprašymu dykai. Męs nesųlome prisispyrę savo gyduolių; teisingas daktaras nē vienas to nedaro. Kas nori persitikrinti, tegul rašo pas mus: **J. M. BRUNDZA CO., NEW YORK.**

BE SVEIKATOS NĖRA LAIMĖS

THE COLLINS NEW YORK MEDICAL INSTITUTAS

gyvuojas daugelį metų, kuriame patyrimai daktarų turi didelį pasisekimą pažinimui visokių ligų, koku vardu jos nebutų, su pasekme gydo užsendintas ligas ir visokias kitas negales vyrų ir moterų.

Šitas Institutas tolydzio gauna nuo ligonių daugybę padėkavonių iš visų kraštų Amerikos.

Visi, kurie yra varginami ligų ir visokių nesveikumų ir kurių niekas kitas neįstengė išgydyti, jeigu jie kreipsis į šitą Institutą, apturės iš jo gerus, grynus vaistus ir pagalbą savo sveikatai. Su vaistais drauge per laišką apturės lietuviškai rašytus reikalingus pamokinius sulig to, kaip reikia apsieiti ir išaiškinimus apie ligą.

Iš daugybės padėkavonių nuo pilnai išgydytų dėlei stokes vietas, čia paduodame tik vieną:

Garbingam Collins New Yorko Medikališkam Institutui:

Prašau priimti širdingą padėkavoną už išgydymą. Besirdamas daug visokių daktarų perleida ir vis nieko negelbėjo, ir tik labiau puoliau nuo sveikatos. Ant galo atsišaukiau pas Jus, aprašydamas savo ligą: turėjau skaudėjamą krutinėje, pečiuose, rankose, kojose ir kitose dalyse kuno, buvau nusilpnėjęs visas, kosėjau, galva skaudėjo ir viduriai nemalė. Paklausęs Jūsų patarimų ir suvartojęs Jūsų vaistus visai pasveikau, už ką Jums iš širdies dėkavoju.

Su guodone, M. Fortun, 110 Park St. Butte, Mont.

Tukstančius padėkavonių galima būtų sudėti.

Kas tik atsišaukia į šitą Institutą, gauna knygą "VADOVAS Į SVEIKATĄ" DOVANAI.

Turėdami nesveikumą, atsišaukite ypatingai, ar per laišką, aprašydamis ligą: ką skauda, arba kokia liga, kaip seniai sergi, ar gydeisi kur, kiek turi metų, vyras ar moteris, vedęs ar ne, ir viską, ką jauti kenkiant tavo sveikatai. Adresuok taip:

The Collins New York Medical Institute
140 West 34-th Street, New York, N. Y.

Ofiso valandos: nuo 10 ryto iki 5 val. po pietų.

Šventadieniais nuo 10 iki 1 valandos po pietų.

Raistas

(The Jungle)

Parašė

Upton Sinclair

Lietuviškon kalbon versta iš angliškos

Išleido

Jonas Naujokas

Spauda "Lietuvos", 3252 South Halsted Street
Chicago, Ill.

Jei reikalauji kokios nors knygos ir niekur jos negali gauti, tai rašyk pas

A. OLSZEWSKI

“LIETUVOS” IŠLEISTOJĄ CHICAGOJE

o ten ją gausi. A. OLSZEWSKIO Chicagoje knygynas yra didžiausias visame sviete ir jame randasi visokios knygos lietuviškoje ir lenkiškoje kalbose. Rašyk kokių nori, lietuviškų ar lenkiškų, o kataliogus gausi dykai.

Jei nori pasiskaityti gerą laikraštį, kurs praneša viso svieto naujausias, svarbiausias ir teisingiausias žinias ir talpina daug kitokių pamokinančių raštų, tai užsirašyk

‘LIETUVA’ iš Chicagos

o turėsi tokį laikraštį, kokio tu tikrai geidi ir reikalauji. Chicagos “LIETUVA” skaito visas lietuviškas svietas, netik Amerikos lietuviai, bet ir lietuviai gyvenanti Europoje ir kitose svieto šalyse. “LIETUVA” viena turi daugiau skaitytojų kaip visi kiti lietuviški laikraščiai sudėjus sykiu. Mat žmonės skaito tą daugiau kas gerresnis ir naudingesnis.

“Lietuva” kaštuoja Amerikoje	metams	\$2.00
“L.” kašt. kitose viešpatystėse	pusei metų	1.00
	metams	\$3.00
	pusei metų	1.50

Užsirašyti gali kada nori. Metai skaitosi nuo dienos užsirašymo, ne nuo Naujų Metų.

“LIETUVOS” išleistojas, A. Olšewskis, yra savininku vienatinės Lietuviškos Bankos Amerikoje, per kurią visi lietuviai ir lenkai siunčia savo pinigus į tėvynę ir perka laivakortes. Taigi ir pats, jei nori, kad tavo išsiųsti pinigai greitai nueitų ir niekur nezūtų, tai siusk juos per A. OLSZEWSKIO Banką. Laivakortes teipgi pirk A. Olszewskio Banke.

Visuose reikaluose adresuok:

A. OLSZEWSKI

3252 SO. HALSTED ST., CHICAGO, ILL., U.S.A.

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: Sept. 2009

Preservation Technologies

A WORLD LEADER IN COLLECTIONS PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

LIBRARY OF CONGRESS

0 018 395 236 5 ●